Universidad de Deusto
Biblioteca

1548

IHS

Archivo de Loyola

Sección 3.ª Serie 2.ª N.º 111.

Est. 13.

Plut. 5.º

I. H. S.

Escritos de D. Lovaina.

Homilia in Evangelio Dominica 1ª.

Parisiis apud S. Fabricium. 1548.

(Archivo de Loyola)

Archivo de Loyola

Estante .....

Plúteo .....

I. H. S.

Homilia in Evangelia Dominicalia per F. Ioannem Royardum ordinis Fminorum. Pars hyemalis.

Año 1548. Parisiis apud Ioannem Foucherium.

(Archivo de Loyola).

Universidad de Deusto Biblioteca

291 / 1 / 1
N° 45
111
44-48
3/3

Universidad de Deusto
Biblioteca

Homilię in Euã

GELIA DOMINICALIA IVXTA LITERAM, ADIECtis Homiliis in Euangelia trium ſeriarum Pentecoſtalium, ac Euãgelio de Zachæo, per F. Ioannem Royardum ordinis F. Minorũ, nuper æditæ, ac nunc per eundem denuò recognitæ, terſæ, & emendatæ.

PARS AESTIVALIS.

PARISIIS,
Apud Ioannem Foucherium, ſub ſcuto Florentiæ, in via ad D. Iacobum.
1548.

Universidad de Deusto
Biblioteca

EORVM QVAE IN OPE-

re sequenti sparsim tractantur, compendiosus index Alphabeto digestus.

ABrahã credidit nõ ꝓpter signa 259.i
Abra. charitas erga deum. 12.c
Abrahæ filiꝰ Zachęus, quo merito 307.o
Abire, & debitorem in carcerẽ mittere, quid 274.f
Abscondi à quatuor vt impossibile ibidem g
Accusatur pctõr à multis. 107.e
Adã terrenus & Adã cœlestis adinuicem cõparantur. 242.d
Adam vt ruit 158.p
Aduẽtꝰ Chri. in misericor. 12.d
Aduẽ. chri. in hierus. my. 119.k
Aduersitas vt vtilis. 49.o
Aduersa. nr̃i in via, quis. 129.q
Adulter, quasi leprosus 168.k
Adulterare verbum dei. 69.i
Alligatio vulnerum despoliati. 162.t
altare tẽpli ĩterioris, fides. 84.q
amare potiꝰ esse quàm timere. 216.f
amoris approbatio 218.d.l
amorẽ sui vt deꝰ remune. 218.l
Amicus cur appellatur is qui damnatur 253.m
amicorũ triũ parabola. 114.v
amalechitis viri seruus ægrotus, fit dux Dauid 48.m
anathema de Iericho quis surripit, mysticè 302.c
Angeli sancti vt crudelibꝰ hominibus indignantur 274.g
Angelis sanctis cur nosipios commendemus 34.h
Anima peccatrix vt angustatur & ad terrã posternitur 128.p
Aia vt peccato deformaẽ. 258.e
Anima quãdo peccati pondus sentit. 267.f
Animæ pernicies, solatia carnis. 256.c
Animę portitores funesti 198.h
Animã peccatricem dęmones vt vallo circundant 128.d
Animam vt visitat deus 129.q
Animam vt quidam cibo postponunt. 182.k
Animalis homo vt quadrupedi similis 240.k
Antichristi præcursores 95.f
Apparitiones dei factas fuisse per angelos 156.c
Apparitores dei immissi debitori 268.i
Apostoli quàm beati 156.b
Apostolicæ prædicationis typus. 73.f
Araneus vt cum suo perit reti, mysticè 102.e
Arbor & fructꝰ eiꝰ, myst. 100.o
Arbor mala vt excidẽda. 101.c
Arborẽ bonã quo fructu cognoscas. 96.i
Arca & Dagon 178.

Arroganti iusto humiliter pœnitentem preferri 308.q
Artificium diaboli 287.h
Asina loquitur 202.o
Aspis surda, moraliter 144.f
Attrahi ad Chri. quid sit. 24.b
Auarus vt talpæ cõparat. 36.l
Auarus qualiter perit 102.e
Auar' vt hydropico simi. 206.g
Auari mira insania 207.
Auaros saluari difficilè 303.d
Auaritia vt illaqueat 180.g
Auaritia vt deo iniur. facit. ibi.
Auaritiæ æstuanti sola mors imponit finem ibidem
Auguria & incantationes vana esse 216.h
Auctoritas Christi legem ferẽtis 81.h
Aures vnde custodiẽdæ. 148.o

B
Baptismus quid conferat paruulis 14.g
Beatitudo vt cunctis optata 151.a
Beatitudo quid sit ibidem
Beatitudinis verę ignorã. ibi.
Beati nũ omnes fuerunt qui viderunt Christum ibidem
Beatiores patribus fuisse apostolos 153.d
Bellũ tẽtatiõis quale sit. 194.d
Beneficiis duob' seu præbẽdis nũ quis seruire possit. 178.d
Benedictionẽ Abrahæ quis cõsequitur 12.c
Blasphemia in deum à culpæ defensione nascitur 44.f
Blasphemus in deũ, quis 234.n
Blasphemi in Christum verum deum pharisæi 235.o
Blasphemare deum desperatione pereuntes 233.m
Bonus vt malus fieri potest, & econuerso 99.n
Boni quidam frustra 17.b
Boni iud. vt deũ placãt. 247.n
Boni num inter ethnicos fuerint vlli 251.g
Boni malos debẽt toler. 252.h
Bonis mali vbique & semper admixti 251.h
Bonis plures esse malos 252.i
Bona præterita vt miseris augent tristitiam 38.p
Bona dñi vt dissipamus. 107.d
Breuis vita mortalium 257.d

C
Cadere retrorsum vt periculosum 175.h
Cadere in faciẽ vt piorum est ibidem.h
Cadaueri vt insidẽt corui, vnde fugit columba 207.h
Cahos magnũ firmatum 39.q
Charitas mutua cõmẽdat. 84.p
Charitas vt opera hominis sanctificat 221.c
Char. vt aliena bõa ꝓticipat. ib. 220.b
Charitatis dignitas 221.c
Chari. vt cedit cupiditas. 221.c
Camelus vt per angusta transit, mysticè 303.e
Caro Christi pro mundi vita vt data 30.l
Cautionis nomine quid designetur 113.p
Cęcus cęcũ quãdo ducit. 63.m
Cœna cœlestis vt magna 47.b
Cẽsũ princ. iure reddẽdũ. 286.f

Ceremoniarũ ecclesiasticarum ritus defenditur 146.k
Clamorem Christi vt sensu carentia perceperunt 144.f
Clauẽ (id est, authoritatẽ dimittẽdi pctã) triplici. dici, 234.o
Cõciliis indicendis causa 74.i
Cõfessio peccatorum qualis esse debet 173.e
Confessio cui facienda 161.f
Concordiæ proximorum vtilitas 85.s
Cõmendãt se vitiosè, qui 136.m
Commendare se citra culpã vt contingit 138.l, m
Cõiuratio ꝑ mortẽ tripl. 36.m
Compelluntur intrare 47.n
Conscientia cuiusque vt inscripta 288.k
Cõsciẽtiæ pręcones duo 144.c
Consilium salutis 114.s
Conuitium, causa correctionis excusat 83.o
Cõtemnere & ex cõtemptu peccare vt differunt 182.d
Conuiuiũ Assueri, typicè 42.c
Conuiuia vix sine peccato 31.c
Conuiuia Christi qualia 204.a
Corporis xpi virt' magna 203.h
Correcturus alium hæc consideret 64.o
Credit nemo inuitus 25.d
christ' vt nõ venit iudicare. 13.e
Chri. qbus ĩ iudiciũ venit, ibi.
Christus se habere deum patrẽ ostendit 24.b
Christus vt vita æterna 28.h
Christus vt desiderabilis 66.b
Christ. vt ad Iudaicum populũ venit 119.i
Chri. vt venit ĩ hũc mũdũ, ibid.
Christus vt venit ad animam rationalem ibidem.k
Chri. vt nob. ꝓxim', 116.a. 160.n
Christus vt Samaritanus iter faciens 139.m
Christus noster ꝓximus vt venerandus & amandus 163.y
Christus vt domum propriam nullam habuit 172.b
Christus vt filius Dauid 224.k
Christus probat se posse peccata dimittere 236.q
Christus quos secũ habere recusauit 238.t
Christus vt verbis & opere nos docuit 265.a
Christ. iure magister quid docet 282.k
Christ. cur per suæ carnis præsentiam virtutes fecerit. 276.d
Christus vt quærendus & suscipiendus 305.h
Christus vt à Iudæis secessit ad gentes ibidem.i
Christus cur ad publicanum diuertit 308.q
Chri. boni pastoris exẽplũ, 18.d
Chri. vltronea mĩa. 87.e
Christi mira dignatio 164. 161.s
Chri. deitas euidẽtissimè ostenditur 226. 235 p
Chri. erga pœnitentes clementia 295.k
Christ. vt se deũ probat, 294.k
Christ. pharisęi vt dolos nectũt 278.d
Chri. tribus modis videri, 151.a

Christũ qui pascebãt pharisæi, vt mordebant 205.c
Crudelitates sex detestandæ. 274.f
Culpa pctoris vt inexcusa.101.i
Cupiunt quid vniuersi 44.e
Curæ cœlestis exemplũ 184.o
Culpæ nobis vnde multiplicãtur 277.p
Curiositas suggillatur 45.h
Curiositatis origo 46.a
DAmnatorũ pœnas esse perpetuas 39.q
Damnato.pœna gemina. 102.a
Dãnato.pœna ĩterminab.103.k
Dãnatis gratia irrecuper.104.k
Dãnationis impiorũ ratio.14.h
Dãnosum homini peccatũ.72.d
Dauid vt Christũ dominũ suũ confitetur 225.l
Dauid vt Christi pater & seru' 226.n
Debitorem suum tenere 273.d
Debitum decem millium talẽtorum,vnde 266.e
Debiti grauitas & ĩsolubil.ibi.
Decalogi perfectio ĩ quo 157.m
Decapolis regionis situs 142.a
Delitiæ cordis & carnis sic differunt 42.b
Dæmonũ pctã ĩ deũ,duo.180.d
Denarij duo dati stabular.162.x
Denarius deo reddendus 287.g
Derisiones quorum nobis contemnendæ 298.d
Deus quare diligendus 157.h
Deus qualiter diligẽdus 155.h i
Deus vt contemnitur 179.c
Deus cur intrat in iudiciũ cum seruo 275.g
Dei miranda dilectio 11.a
Dei prouidentiam vt quidã accusant 150.a
Deũ aliter nunc & aliter in futuro manere in sanctis 3.g
Diabolus quid de suo in homine primo inuenit 9.s
Diabol' vt homini morięti insidiatur 10.t
Diabolus vbi cubat 97.k
Diabolus vt sustinetur, sed nõ diligitur 179.c
Digitus dei,spiritussanct.146.k
Dies sacri vt violantur 21.n
Dilectio dei nũ doceri pos.218.
dilectiõi deivbi loc' nõ est.219
Dilectio chri ad pat.patet 10.v
Diligere quid sit 156.l
Diligere deũ ex toto cor. 216.g
Diligere deũ ĩ tota aĩa. ibid.h
Diligere deũ tota mente 217.b
Diligendi deũ ratio multiplex 217.i & inde
Diligendi ꝓximũ modus 186.l
Dragma perdita,quid 56.n
Discipulis remediũ quo minus turbentur 8.p
Discipulor.Christ.charit. 91.n
Discipul.Chri.parsimonia.92.p
Discipulorum in nullo Christ. fecisse miraculum 338.t
Discipulos Christi potuisse peccata dimittere 236.r
Disputari frustra cũ hęre.214.b
Diues epulo cur absque nomine inducitur 31.a
Diues epulo cur dãnatus. ibi.b
Diues & pauper propter alterutrum 32.d
Diues quo pacto queat saluari. 303.d
Diuites ĩsolentes arguũtur.32.e
Diuites hinc discant 91.p
Diuites non rerũ dominos, sed dispensatores esse 106.c
Diuites posse deo placere 180.f
Diuitis epulõis crudelitas.32.e
Diuitis dãnati verba expendũtur 37.n
Diuiti epuloni mortuo obsequiũ nullum 34.i
Diuitiæ quid in homine generant 67.e
Diuitiæ cur mãmon.iniq.114.t
Diuitiæ vt ĩiquos efficiũt. 115.t
Diuitiæ ad qd appetendę.180.f
Diuitiis vt multis modis homo peccat 109.h
Diuitias vt amaritudo comitatur 67.e
Docibiles dei 26.e
Doctoris ruina grauis 50.a
Doctores pestilent.vitãd.70.m
Doctores sani auscultãdi 173.d
Doctrina sana vnde 70.m
Doctrinam hinc discerne. 131.v
Doctrinæ Christi virtus 66.b
Doctus à deo quid facit 27.f
Dolia duo ĩ limĩe Iouis. 189.c
domine domine,nũ quis possit dicere sine spũ sãcto. 104.m
Dominica dies quàm multipliciter insignis 209.m
Domus zachæi,myst. 305.g
EAdem mensura remetietur,exponitur 63.l
Ebriosi vt vitãdi 167.o
ecclesia vt nauicõparatur.228.c
Eccl.electa,syna.reiecta 249.d
Ecclesia vt malos cũ bonis admittit 251.h
Ecclesia præsens,cur regnũ cœlorum dicitur 264.a
Ecclesia quo modo salutem est consequuta 296.n
Ecclesiæ vnitas ostenditur & commendatur 69.k
Ecclesiæ typus archa Noë 251.i
Ecclesiæ fœcunditas,sterilis synagoga 252.k
Ecclesiam inter pericula vt seruat deus 75.l
Ecclesiam de scripturis iudicare 95.e
Ecclesiæ præpositi attendant. 290.o
Edera Ionæ vt aruit,myst.101.d
AEger Amalechites fit dux Dauid 48.m
Egestatis nost.caus.variæ.179.l
Egredi à facie dom.quid,164.a
ægrotationis origo 230.h
Electorum non esse in hoc mũdo hæreditatem 3.e
Eleemosyna ex iniquo reprobatur 232.n
Elementa vt humanum corpus vrgent ad mortem 103.i
Emoroissa vt ecclesiæ de gentibus typus 295.n
Emoroissæ vnde fiducia tãgendi Christum 293.g
Emoroissam Christus cur filia appellat 295.l
Ericio vt similis,culpæ defensor 44.f

Error Iudæo.de Mes.elidit 13.d
Error Iosephi 78.b
Error Manichæo.vitád 15 99.n
Error apud se prudentiũ 132.a
error ignorãtiũ cur viuũt,187.s
Error Iudæ.gemi.de chri. 223.i
Errata,pximorũ vt portã.2 3.g
Erratũ dupliciter circa dei,pui dentiam 251.b
Escã Christ.qualẽ prębuit,91.p
Euangelizare,ppter cibũ quàm peruersum 185.p
Euangelij præcones vnde corã deo conqueruntur 46.K
Euangelij perfectio 78.b
Excidij Ierosolym.occas. 283.n
Excusatio vt pctori tollitur 15.i
Excusationis delicti origo 46.f
Excusatio nulla iis qui ad hæreticos deficiunt 94.c,d
Excusatio peccatori in iudicio nulla 275.i
Extremum digiti,quid 37.o
FActis Christ.& vt verbis docuit 71.a
Fallimur quàm maximè in quo 93.a
Falsi prophetæ qua ducunt 95.f
Falso christiani arguuntur 40.s
Febris animæ,peccatum 257.d
Febrile fastidium.myst. 258.e
Festuca & trabs 64.n
Ficus & vua,quid 98.l
Fideles defũcti,dormientes potius quàm mortui 282.c
Fides eadem priscorum & præsentium 22.l
Fides cuiq; sua q̃tũ valeat 231.h
Fides recta quasi iscriptio denarij,legitima 288.k
Fidei dignitas 26.f
Fidei christianę altitudo 71.a
Fidei opera ardua ibidem.b
Fidei & obedientiæ exem.76.o
Fidei christianæ veritas vt confirmata 243.f.
Fidem alienã posse,pdesse,143.b
Fidẽ discutere,est perfid. 243.f
Fideliũ act° vt deus cõsid.252.k
Fiducia vana tollitur 104.l
Fiducia quorũdã peruersa 232.l
Filius dei vt nobis datus 11.a
Filij vnic° mris viduæ,my.194.l
Filius mortuus adolescẽs,myst. ibidem.m
Filium fieri cui peccata dimittũtur 231.i
Filij hui° seculi prudẽtior.113.g
Filij lucis vt tardiores ibidem
Filios vt mr̃.eccl.amittit 194.m
vt mr̃ eccle.recuperat, ibi.m
Fimbria vesti.christ.myst.296.o
Fimbria ipsa vt tãgitur, ibidem.
Fagellati agnoscunt, consolati calcitrant 272.b
Fleuit christus ĩter summos honores 116.b
Fleuit christus nascens 117.d
Fleuit mortuũ suscitaturus.ib.
Fleuit morieus ibidem.e
Flẽdi qui sunt q̃ maximè.ibi.d
Elet° quot hoĩ bona parit.ibi.f
Fletus & lachrymarũ vnde carentia 118.g
Formicæ inuicẽ sepeliũt.192.h
Fractio panũ p chri.quid.91.n
Frangendo piè, vt panis augescit 91.o

Fraternę

Fraternę correctionis modus 54.q,r
Fructus à quib° arbor mala cognoscitur 96.h
Fructus bonus, non nisi arboris bonæ 100.o
Fructibus à suis quando arbor plenè cognoscetur 103.i
Fructus velandę impietati.96.i
Fur & latro,quis 17.a
Furetur,mactet & perdat, exponitur. 23.n
GAneonum mores,& typus 170.n
Gaudium quare de conuersione peccatoris 55.k
Gaudendum esse Christum diligentibus vnde 8.q
Gehennam & regnum cœlorũ vt lex ignorat 83.n
Gelboẽ montes vt maledictione damnati myst. 118.g
Genezareth stagnum 67.c
Genus hominum vt turbatur 88.g
Genus hominem nec commendat nec damnat 175.i
Generi humano vt miseretur deus 89.h
Gentes cur terrena inquirunt. 184.o
Gentiles vnde Iudæis præferuntur 176.l
Gentilium multos, Iudæorum paucos saluari 264.r
Gentilium qui,christianismum oderunt 15.i
Gentiliũ num vllus bon°.16.m
Gentilib° incredulit.causa.ibi.
Gloria vt sequiẽ fugientẽ. 66.à
Gloria inanis prædicatori vitanda 67.f
Gloria & vtilitas ex opere bono 149.q
Gloria recusata accrescit 150.r
Gloria inanis & vitanda 298.b
Gloriæ inanis captores assimilantur 67.f
Gloriam nunc nõ esse quęrendam 212. q
Gloriã filij vt pater q̃rit. 225.m
Gloriam inanem vt christus vitauit 300.f
Gloriandum cur nulli de propriis meritis 132.b
Gloriãdum nulli esse de signis. 148.p
Gratias cur egit christus 91.o
Gratiarũ actione terrena quoque bona augeri ibid.
Gratiarũ actionis modus.174.g & deinde.
Gratias christo cur nouẽ mundati non egerunt 176.l
Gradus peccandi 44.e
HAEresis nunc per quales homines 94.d
Hæreticus opera bona reiiciens hinc erubescat 157.m
Hæretici vt fures 18.c
Hæretici describuntur 70.n
Hæretici huius temporis quales. 93.b
Hæretici vt christ.cõtrarii.ibi.
Hæretici vt vanè se de paucitate commendant 94.d
Hæretici huius temporis vt lupi vespertini 95.f

Hæreti-

Hæretici quasi spinæ blasphemiis pungentes 97.k
Hæretici vt vitandi 171.a
Hæretici vt placari nõ possunt 212.a
Hæret.cur incorrigidiles 214.b
Hæretici vt Christum dolo laudant 284.o
Hæreticum vt deprehẽdis.96.g
Hæreticorũ cimba fatiscẽs,diabolo gubernat. demergitur. 69.k
Hæreticorum vt mollimina cassa 75.k
Hæretì.insania mendax 93.c
Hęreticorũ seductiones Apost. vitare præmonet 95.f
Hæreti.omnium pessimi 96.g
Hæreticorũ sacerdotes nefandi 97.i
Hæretico.vt opera impia ibi.k
Hæreticorum assecias tributorum nomine designari 98.l
Hæreticorũ opera qualia 165.c
Hæreticorum calũnia mendax eliditur 247.l
Hæreticorum duo modi 290.p
Hæreti.blasphe.cõtra reliquias sanctorũ cõfutantur 293.h
Hæreti.cõfutãdis argum. 153.f
Hæreticos spinarũ nomine designari 97.k
Hypocrisis vt dif.à gratia. 79.d
Hypocrisis pecca.graue. 294.b
Hypocrita qualis 64.o
Hypocrita Iudas impius 96.i
Hypocrita vt discrutiatur.170.l
Hypocrita quis 284.a
Hypocrita vnum hoc nõ potest effingere 285.d
Hypocritæ vt speciem virtutis ostentare gestiunt 134.e
Hypoc.vt color diuersus.169.e
Hypocritarum dolus 286.k
Hypocritarum multimoda assimilatio 282.c
Hypocritarum certa damnatio. 286.e
Hyems & æstas mysticè 111.m
Homo vt arbori assimilatur. 100.a & inde.
Homo moriens quorsum cadit. 101.a
Homo quando primùm surdus & mutus 132.b
Homo quilibet vt homini proximus 156.k
Homo vt mutatur secũdum natura 189.b
Homo vt mutatur secundũ fortunam ibidem.c
Homo vt mutatur secundũ voluntatem 188.d
Hominis occisio vt vetita 80.a
Hominis occisio cui & quare permissa ibidem.
Hominis ĩmitis superbia. 272.e
Hominem vbi opus est nõ occidens,peccat 80.g
Homines occidisse qui laudantur 81.h
Homines vniuersi dei debitores. 266.c
Hominum mortaliũ vn°.i.Christus vidit deum 27.g
Homicidium Iudęi vt per alios moliuntur 278.b
Homicidij fomentum 167.f

Homicidij pœna grauis, ibid.
Homicidam locus sacer vt non tuetur ibid.
Honor mundanus assimilatur. 116.c
Honores inter,quid pensandũ. 117.c
Honoribus qualiter vtendum. 102.f
Hũilitas quanta mereatur.76.n
Humilitas multiplex. 140.p
Humilitas vt meretur regnum. 187.v
Humilitas simulata 212.r
Humilitas vera in quibus consistit 213.s
Humilitas christi patet. 120 & 262.b,o
Humilitate hominem quietè viuere 100.a
Humilitate vt placatur deus. 269.k
Humilitatis Petri & aliorũ exempla 75.m
Humiliationis superborũ exẽpla 141.r
Humiles & timentes vt confirmat deus 76.n
Humiles vt exaltandi. 212.q
Humiles vt amici appellantur. 213.s
Humiliter de se sentiendũ 211.q
Iiunium etiam à Pharisæo commendatur. 139.k
Iericho ciuitatis vetus hist. 302.a
Iericho myst. ibidem
Ieric.ciuitatẽ suscitat,quis,ibi.
Iericho ciuitatis fundamenta ponit ibidem
Ierosolyma qualis 116.a
Iero.ciui.inclita sic perit. 124.f
Ierosolymę excidiũ vt per prophetas prędictum. 125.g
Ignis in altari 219.m
Imago Christi in nobis vt necessaria 280.g
Imaginem diaboli qui habent. 287.h
Incarnationis filij dei causa duplex 241.c,d
Incorrigibiles nunc in ecclesia, qui 131.v
Ingratitudo vt homini damnosa 183.l
Ingratitudo cæcæ mentis detestanda 273.d
Inuidia pharisæorum confutatur 57.p
Inuidiæ tormentum 170.m
Inuidorum mos 205.c
Intẽtio recta, vt põdus ęquum 288.i
Iosue vt typus Christi 302.a
Ira qualiter in deo 245.i
Ira dei ob tria formidãda.247.n
Ira quędam laudabilis 81.i
Iræ culpabilis gradus tres. 82.l
Iræ modus grauissimus. 84.o
Iram num causa excuset 81.h
Irascitur de° modis trib°.246.m
Irascentiũ quatuor modi. 82.K
Iudęi vt ordeipaleã rodũt.90.m
IudæiSodomorum gente peiores 120.a
Iudęi vt portentis moniti.ibid.
Iudæi vt dignè obsidione vallati 124.g

Iudæi vt ciuitatem reædificare vetiti 126.l
Iudęi cur non in totum deleti. 227.M
Iudæi superbi relicti, gentiles assumpti 141.q
Iudæi vt filij diaboli 215.c
Iudęi vt auaritię intenti. 244, & 246.g, l
Iudæi vt mortuam plangunt synagogam 301.k
Iudæi monoculi 306.k
Iudæorum contra Christũ murmur 24.a
Iudæorũ principes oblatę gratiæ contemptores 47.l
Iudæorum error 78.b
Iudæorum calamitas incomparabilis 120.a
Iudęorum malitia & cęcitas insanabilis 121.c
Iudæorũ excidium perhorrẽdum ibidem
Iudæorum cæcitas suggillatur. 126.l
Iudæorum calumnia vt in ipsos retorta 209.k
Iudæorum calamitas 245.i
Iudæorum de christo iudicium iniquum 306.k
Iudæis ventura mala vt Christ⁹ prædixit 124. & 125.i
Iudæis insultatur 209.l
Iudęis cur primùm erat prædicandum 248.b
Iudæis vt crimen suum & pœna prędicitur 278.a
Iudęos in odio Christi persistere 126.l
Iudęos ob interemptionẽ christi pœnas dare 127.m
Iudæos sub christi pedibus iacere 126.i
Iudæos Christum signo potuisse cognoscere. 259.k
Iudęos semper odisse Gentiles. 306.o
Iudaicus populus quando cœpit mori ibidem
Iudaica obsequia vt à deo reprobata 250.d
Iudicare quę licitè posis. 60.e
Iudicare alium quot modis cõtingit ibidem.f
Iudicat & cõdemnat quis. 61.g
Iudicandum in partem mitiorem 211.e. 60.g
Iudicandi qui, & qui non iudicandi 14.f
Iudicatus quando fuit is qui non credidit 13.f
Iudicati omnes in massa. 14.g
Iudicium temerarium cauendum 59.d. 60.e
Iudicij ex signis leuibus gradus triplex 60.f
Iudicij sententia vt ineuitabilis 103.k
Iumento imponi & duci in stabulum, quid 162.v
Iustitia duplex, diuina & humana 24.b, & 25.c
Iustitia vera sic differt à falsa. 59.d
Iustitia pharisæorum cur reprobata 77.b
Iustitia nostra quæ sit ibid.
Iustitia mercenaria 77.b

Iustitia vana & arrogans. 78.c
Iustitia seuera 79.b
Iustitia extrinseca ibidem
Iustitia verbalis ibidem
Iustitia humana quę & qualis. 132.b
Iustitia hominis necdũ discussa ibidem
Iustitia dei qua iustificamur. 187.t
Iustitia regni dei quæ sit. 187.v
Iustitia veritatis, quæ. 254.m
Iustitiæ maiori, merces maior. 79.f

LAbor manuum commendatur 181.k
Labor homini nõ prohibetur, sed solicitudo. ibidem
Largitur christus pleraque indignis 262.o
Lamiæ & struthio, myst. 160.r
Lapis super lapidẽ dãnatę animę vt non relinquitur. 129.q
Lazarus cur apud Abrahã cernitur 26.m
Latrones quòd saucium & spoliatũ reliquerunt, quid. 160.q
Legendi scripturas non omnibus idem modus 154.g
Legionem dæmonum vir habens 227.a
Lex vt manum, nõ animum cohibuit 78.b
Lex noua præstantior vetere. 79.e
Lex vnà cum sacrificiis saluare nequiuit 160.r
Legis & Euangelij differentia. 78.c
Legis vtriusque typus 86.b
Legẽ vt Christ⁹ impleuit. 81.h
Lepra peccati vt mũdetur, quid agendum 172.b
Lepra Marię prophetissæ. 165.b
Lepra Oziæ 166.e
Leprosus mysticè simoniacus. 166.d
Leprosus mysticè, publicus vsurarius 167.g
Leprosus mysticè, qui gulę addictus 170.n
Leproso vt schismaticus comparatur 165.b
Leproso similis hęreticus. 165.c
Leprosus moraliter sacrilegus. 166.e
Leproso similis adulter 169.k
Leproso similis murmurator. 170.m
Leproso similis hypocrita. 169.l
Leproso similis homicida. 167.f
Leprosi decem, qui 164.b
Leprosi vt à lõgè steterũt. 171.a
Leprosi cur mittuntur ad sacerdotes 172.c
Lætitia vt temperanda. 116.c
Libertatem homini vt peccatũ tollit 262.c
Lignum crucis tetigit Christus 197.g
Lingua diuitis cur cruciatur. 37.o
Lingua vt coërcenda. 148.o
Lingua multis rationib⁹ custodienda 266.h
Linguę piorum vt soluuntur. 148.o
Linguę situs & officium. 281.h

Linguę lapsus grauis. ibidem
Locum regiminis vt interdum ignaui occupant 74.K
Loculus mortuo 199.k
Lõgęuitas sperata vt fallit.132.a
Loquitur rectè quis 148.o
Loquit vt animal brutũ. 202.o
Loquitur mortuus ibidem
Loquitur cornu ibidem
Locus quondam piè defunctorum,quur sinus dicitur 34.h
Lucem cur quidã oderunt.15.K
Lucem quis non refugit. 14.h
Lucerna accensa 56.m
Luctus remedia multa 197.e
Luctus vnigeniti acerbus.275.b
Lugere mortuos qui prohibentur 195.a
Lugent fictè mortuos qui.197.e
Lugent quidam mortuos immoderatius 196.b
Lugẽt mortuos fideliter & piè. 197.e
Luminaria quæ Deus homini accendit 14.h
Lupi vespertini,quales 96.g
Lupi in vestimentis ouium,qui 286.e
Luxuriæ vitium tenacius detinet 46.i
Luxuriæ fructus quales 101.d
Luxuria vt odiũ dei parit.207.h
Luxuriosus qualiter hydropico similis 208.i
MAli quòd interdum prosunt,vnde fit 99.o
Maligni spiritus, ministri, ad quid 254.o
Malitia cõuinci potest, corrigi non potest 278.b
Malitia damnatorum vt indurata 39.r
Malorũ à bonis distantia.298.d
Mammona quid. 179.e
Mandata dei æqualia non esse. 215.d
Mandatorum omnium maximum 220.a
Mandatorum omnium in vnũ collectio 224.h
Manducantium quidam saturantur,quidam non. 92.r
Manna ad Christi corpus comparatur 28.h
Manna qui comederũt vt mortui sunt ibidem
Mansio christi duplex 4.k
Manus & pedes cur reprobis ligantur 254.o
Mater vidua,myst. 194.l
Medici in quos substantia frustrà expenditur 296.n
Medicamen ex luto & sputo, mysticè 146,& 147.l
Mendicatio duplex,myst.111.m
Mensura bona,conferta,coagitata,& supereffluens. 62.i,k
Meritis vt premium respondebit. 62.i
Messię signa in christo 147.o
Miraculũ christi maximũ 130.s
Miracula Christi & sanctorum sic differunt 225.e
Miserationis christi exẽpla.51.b
Miserẽdi proximo modus. 58.c
Miserendum conserui 275.i
Miseric. erga proximum triplex. 59.d

Mise-

Misericordia cõdonatiõis.61.g
Misericordia subuẽtionis. ibi.
Misecordia vt sis nõ indignus. 105.a
Misericordia vt proximum facit 163.y
Misericordia dei indigni, qui. 270.& 271.o
Misericordia à deo perdiscenda 58.a
Modicę fidei arguuntur.184.n
Monetã cudere cuius sit. 286.f
Morborum vtilitas multiplex. 258.f
Mors vt rerũ ordinẽ variat.32.d
Mors vt æquat omnes. 33.g
Mors commendatur 196.c
Mortis tẽpus cur incertũ.258.g
Mortis tempus præscire an expediat ibidem
Moriẽdo vt homo deficit.115.v
Mortuus mysticè,per quas portas effertur 193.l
Mortuum Xps vt suscitat.199.l
Mortui num sciant acta viuorum 41.v
Mortuorum commertium omnino vitandum 190.e
Mortuorũ ossa eruta humo dispergere,res indigna 190.f
Mortuorũ triũ mysteriũ. 300.g
Mortuis credentes grauiter solere decipi 190.e
Mortuos sepelire,pium ibid.
Mortuos ad sepulchrum comitari laudabile 193.h
Motus animorũ primi 82.k
Mulieres curiositate pericli-tari 46.h
Mũdꝰ hic,mari assimilat. 67.d
Mundi insania 94.d
Mundi misera mutatio 119.i
Mũdo despecti vt eligunt. 47.l
Murmurare vt Iudęis antiquũ. 52.d
Mutatio rerum calamitosa. 35.i
Mutatio hoĩm triplex. 189. b,c
NAuis innocentiæ & nauis ecclesiæ 68.g
Nauis Salomonis, vt typus ecclesiæ 228.d
Nauis ecclesiæ vt arborem crucis habet ibidem
Nauis ecclesię vela ibidem
Nauis huius portus ibidem
Nauis vnicuiq; vt sua conscientia 229.e
Naui periclitanti quibus modis subuenitur. ibidẽ & inde
Nauem nostram quę anchora figat 129.f
Naues duę,myst. 68.g
Nauiculę alteriꝰ socij,my. 74.i
Nauiculę mergebant,quid.ibi.
Nauiculæ mysticæ deus gubernator 228.c
Nauiculæ mysticę remiges angeli ibidem
Negligentia Iudęorum peruersa 243.g
Negotiantes in templo,quanta increpatione feriuntur. 130.f
Negotiantium in templo peccatum graue 130.t
Nemo ab amando Deum repellitur 1.b
Nocte laborãtes quid captent. .22.h

Nomen

Nomen pauperis christus exprimit,nomine diuitis suppresso 32.d
Notitiam dei in patribus successiuè creuisse 152.d
Nummisma legitimum tria requirit 188.i
Nuntios dei vt contumeliis affecerunt Iudæi 244.h
Nuptię Xpi & ecclesię. 210.o
Nuptię & christi & primorum parentum ad inuicem comparantur 242.d
Nuptiæ cœlestes vt paratæ. 240.b
Nuptiarum cœlestium typus. 248.a
Nuptiis Christi indigni,qui. 254.n
Obediętia Petri vt fructuosa 75.e
Obedientia Zachæi 37.n
Obediendum potestati, sed in his quę licent 289.n
Obediendum quibus in rebus est nemini. 202.o
Obiurgatio fratris vt temperāda 65.p
Oblatio qualis esse debet. 85.p
Oblatio hęreticorū qualis.85.q
Oblatio Caïn. 101.d
Oblationes vt indictæ. 85.r
Oblationes dissidentiū cur nō placent 86.s
Oculi mentis duo. 151.b
Oculum simplicem quis habere non potest. 186.o
Oculos vt pœna aperit 35.l
Odium & homicidium nō differre 64.n
Oleum erogare,my.quid.112.o
Opus dei,colligere dispersos. 250.g
Opus diaboli dispergere collectos ibidem
Operi meritorio quatuor necessaria 73.f
Operatio duplex in Christo. 86.a
Opera ad fidem vt requiruntur 104.l & 153.f
Opera bona num occultanda. 149.p
Opera Christi qualia 188.s
Opera duo liberant 277.n
Operandi facultas damnatis ablata 254.o
Orare monent tria. 270.m
Orare apud se,quid 136.h
Orandū potius in templo. 135.f
Orandum quali corporis habitudine ibidem
Orationes tres à christ.laudatę. 269.m
Ordo correctionis fraternæ. 64.& 65.o
Originali peccato dimisso,cur morbi superstites 258.f
Osculari manum suam, quid. 73.g
Ostiarius vt vero pastori aperit 19.e
Ostiū & ostiarius Christus. ib.
Oues vocare nominatim. 19.g
Oues quomodo propriæ. 20
Oues educere, vt laboriosum. ibidem.h
Oues prisci ouilis vt foris excubabant 23,o
Ouium Christi signum 18,f
Ouium in vestimentis qui nūc veniunt 90,c
Ouis quæ periit saluis nonagintanouem 53,f
Ouem errantē vt Christus quæ siuit ibidem
Ouem inuentam vt portat humeris 54,h
Ouibus Christi egredi & ingredi,quid sit. 22,m

P.

Pacis descriptio 7,n
Pacis conciliator ibid.
Pacem qualem dat mundus ibidem,o
Patientiæ præmium 188,x
Patientiæ exempla 307,m
Patientia irrationabilis nociua, 82,i
Patientia dei erga homines triplex 270,n
Pax vt desiderabilis 7,n
Pax Christi qualis 7,o
Panis Christi verum ipsius est corpus 29,k
Panis viuus cur dissipatus ib.
Panem viuum manducantes vt victuri ibidem,i
Parabolis rectè intelligendis quid attendas 112,o
Paralytici portitores quatuor, mysticè 230,g
Parochianum diaboli sic pernosce 35,k
Pastor oues antecedat 20,i
Pastoris veri indicia 18,d
Pastorali abutentes officio 17,a
Patris summi charitas vt patuit 2,e
Paucitatis saluandorum typus, 255.p
Pauperes delinquētes cur nō contemnendi 36,n
Pauperis mēdici patientia 33,e
Pauperibus consolatio 30,l
Pauperibus piis vt mors optanda 33,g,34,h
Peccatum cur æternè punitur 63,l
Peccato quo pacto quis liberetur 265,a
Peccata dimissa vt rursus imputantur 276,m,277,n
Peccator vt deo sistitur iudicādus 266,d
Peccatoris typus 135,b
Peccatores cur recipit Christ°, 52,d
Pecunias habere,& pecunias amare differunt 303,d
Pecuniarum repetitores immites,attendant 273,d
Pœnitētia peccatorū vt à Christo quæsita 307,p
Pœnitentiā agēdi modus 57,o
Pœnitens verè,quis sit 307,m
Pœnitēs,nō quilibet iustis prę ferendus 55,l
Pœnitentium modus multiplex 255,d
Perfidorū derisio vt christo ad gloriam 298,d
Pharisæus sui commēdator iniquus,qualis 135,h
Pharisæi quare contra Christū murmurabant 52,e

Pharisæi, satellitium diaboli, 55,p
Pharisæi vt Christo insidiãtes, 204,c
Pharisæi à Christo interrogati, cur silent 206,c
Pharisæorum vanitas ridenda, 128,g
Pharisæorum interrogationes non ipsis profuisse sed nobis. folio. 213,a
Pharisæorum contra Christum dolus ibidẽ.
Pharisæorum insania 279,c
Pharisæis qui nunc similes sunt 202,a 50,e
Philosophorum vanitas 18,c
Piscatores ignaui & dãnosi, mysticè qui 74,k
Piscicularum significatio 92,p
Plagæ à latronib⁹ ĩpositæ quid 160,q
Plangentes magis ipsi plangendi, qui 298,b
Plangentes vt irrisores fiunt & irridendi ibidem
Portitores corporis humani, 198,i
Potestas maxima homini cõcessa, quæ 234,n
Potestas non angelis, sed hominibus demandata 238,v
Prædicator mũdana relinquat 68,e
Prædicator hoc attendat 72,e
Prędicatores vt suscipiẽdi 43,d
Prædicatores vani, qui 68,f
Prædicator ũ quidã piscatores, quidam venatores ibidem
Prælati vt grauem reddent rationem 109,i
Prælatis exemplum in Christo 69,l
Primatum qui maximè appetũt 98,m
Promissio dei attendenda 2,e
Prophetarũ genus duplex 84,e
Prouerbia ad quid vtilia 21,k
Proxim⁹ noster simpliciter, qs 223,f
Proximo quid extrinsec⁹ debemus ibidem
Prudẽtia prauorũ qualis 114,r
Pseudoprædicatores taxantur, 97,i
Pseudoprędicatores vt Christo & apostolis contrarij, ibidem
Publicanus quis 51,b
Publicanus vt iustificat⁹, 140,o
publicani hũilis verecũd. 119,n
Puniri multos propter vnum 247,n

R Aab vt ecclesiæ typum expressit 302,c
Ratio actæ vitæ vt reddenda 265,b
Ratio quando ponitur 266,d
Rationem in iudicio vnde exigamur 109,h & inde
Reconciliandum fratri 84,p
Reconciliandi modus 85,q
Reconciliationem simulatã nõ prodesse 277,n
Regia imago tametsi rãtiũm carbone deliniata, non cõremnẽda 156,k
Regiæ imaginis iniuria vt in regem redundat ibidem.

Regnum cœlorum quando reuelatum 79,f
Regnum dei vt propter se appetendum 185,p
Regnum dei tripliciter dici. 286,r
Regnum cœlorum vt ecclesia præsens 240,a
Regni lignorũ parabola, 98,m
Regis ius 289,l
Rex vnicus deus 240,a
Regulus, vt incredulus, 260,& 261,l,m
Relinquendum propter Christum cur omnia 77,p
Reliquiis sanctorum inesse virtutem 293,h
Remedium peccati 11,b
Reprobi suo crimine Iudæi, 248,a
Reproborum vt pœnæ perpetuæ 276,k
Reproborũ pœna cur fine caret ibidem
Reprobis vt in iudicio excusatio tollitur. 254,n
Reprobos vt deus nescire dicitur 176.k
Rerum amor vt amarus, 90,l
Resurrectionis mysticæ signa in homine 299,f
Resurrectionis mysticæ modi tres 300,h
Retaliatio diuiti dãnato iusta, 36,l
Rete aranei 71.b
Rete ecclesiæ per quos rumpitur 73,h
Retia piscatorum, myst. 68,h
Retia vt lauantur, reficiuntur, extricantur, & cætera, ibid. & inde
Retia quidam vt laxant inaniter, 71,b
Retributio humanorũ actuũ districta 37,n
Retributio meritorum quibusdam in præsenti 38,p
Reuiuiscere, moraliter 201,l
Reum esse consilio, iudicio, gehennæ ignis 82,m & 83,n
Ritus Iudaici nunquam restituendi 256,a
Romanæ ecclesiæ fides incorrupta, 70,m
Romani, vt contra Iudæos exercitus dei 245,i
Rumoribus sinistris non citò credendum 108,g

S.

S Abbati die vt deus operatur 208,k
Sabbatum cur in dominicam diẽ translatum, 198,m
Sacerdotes attendant 86,e
Sacerdotes in templo negotiãtes 199,r
Sacerdotes vt peccata dimittunt, 235,r
Sacerdotale iudicium vt obseruandum 172,c
Sacrilegorum opera 166,e
Sacrilegii pœna 167,f
Sal infatuatum inutile, 50,a
Salomon vestium decore pollebat 183,u
Samaritani de tribus commendantur 176,i

Samaritanorum fides propior quàm Iudæorum 256 & 259,h
Sanatum à se vt Christus dimisit 206,f
Sanãdo corpora Christus quid designauit 222,p
Sancti cur non orant pro damnatis 276,l
Sanctos non subuenire damnatis 39,q
Sapientia huius seculi vt denotatur 113,q
Sapientia carentes vt pereunt, 301,i
Sapientiæ vtilitas ibidem
Scandalum quorum contemnẽdum 206,f
Schismaticus, quis, & vt separãdus 165,b
Scriptura vt sanè intelligenda, 105,n
Seculum hoc vt mari comparatur 228,c.
Sedere Christũ à dextris, quid 225,l
Senectutis incommoda 128,n
Sepultura inferni 35,i
Sepultura animæ vt eligitur, 35,k
Sepultura asini, quæ ibidem
Sermo Christi tripliciter seruãdus, 2,d
Sermone suo capiuntur, qui, 281,g
Sermonem christi cõtemnere, vt graue 4,i
Sermo christi qualis fuit 52,g
Seruus fidelis, quis 73,g
Serui duo in ecclesia 266,c
Seruorum tres modi ibidem
Seruire potest quis & deo & homini 178,b
Seruire diuitiis non licet 180,e
Sicomorus vt typus crucis christi 304,f
Sicomorũ quis ascendit, ibid.
Signa dilectionis dei in homine, 219,n
Signum vt differt à prodigio, 261,m
Silẽtio tegẽda, quatuor, 150,q,r
Similitudo ab araneo notãda, 233,m
Simonia hinc nefaria, 166,d
Simoniacus spiritualiter lepro sus ibidem
Simulationis modi tres 285,b
Synagogæ occasus vt salus ecclesiæ 293,m
Synagogam perfidia & inuidia contabuisse 297,a
Societas prauorum vt vitanda, 146,h
Socii in auxilium piscãtibus accíti 74,i
Solatia perniciosa, quæ 301,i
Solicitudo duplex 185,i
Spectaculum salubre & miserabile 193,h
Sperãdum vt cũ timore, 233,m
Spes assimilatur ibidem
Spiritus sanctus vt in Christi nomine mittitur 5,l
Spiritus sanctus vt docet, 6,m
Spiritus sancti operationes vt per eius nomina manifestãtur, 5,l
Spiritus sancti missio duplex, 6

Sputum

Sputum Christi myst. 146,l
Stabulum Samaritani 162,v
Stabularius quis 162,x
Stultitia sapiens 307,o
Subditorum cõsilium posse, p-desse 87,d
Suffragia nobis prodesse sanctorum 231,h
Superbia suggillatur exemplis, 44 & 134,g,d
Superbia vt pernitiosa 131,a
Superbia hominis vnde 137,i
Superbiæ fructus, vẽtosi, 102,f
Superbiæ interioris modi quatuor 133,c,d
Superbos ruere, exemplo ostenditur 134,d
Superbi vt cœlitᵒ feriũtur, 100,b
Superbus vt hydropico similis, 28,i
Surdᵒ mysticè peccator per tria efficitur 143 & 144,c,d
Surdus peccator erga quatuor, 144,c, & inde
Suspicere in cœlum & ingemere vt debemus 147,m
Suspicionũ origo triplex, 60,f
THabor in mõte Christũ docuisse, 189,b
Tacens Christus vt exaudiuit tacentem 294,k
Talentum & libra, quid 272,c
Tãtali famẽ qui patiũtur, 206,g
Tauri & altilia occisa mysticè, 243,f
Templum dei primũ adeundũ, 129,r
Templum dei vt symonia contaminat 130,t
Templum virtutis & templum honoris 134,e
Templum virtutis vt ascenditur ibidem
Templum honoris vt ascenditur ibidem
Templum cœlestis gloriæ vt ascenditur ibidem
Templum orationis cur ascenditur ibidem
Templum peruersè ingrediuntur, qui. ibidem
Templi Iudaici ruina irreparabilis 123,e
Temporis huius periculosi consideratio 252,i
Temporalia vt in potestate imperatoris 290,n
Temporis præsentis malitia, 93,c
Tenebræ interiores, 254,o
Tentauerũt vt multis modis Iudæi Christum 214,c
Tentatio pauperis mẽdici hinc grauior 33,e
Terreri à deo vt expedit peccatori 268,h
Testimonium mortuorum non expedire viuentibus 41,t
Testamentum vetus, nox. 71,e
Tibicines super mortuam, qui. 298,b
Tibicines mysticè vt decipiũt, 300,i
Timor mundanus 239,v
Timor seruilis ibidem
Timor filialis ibidem
Tyri ciuitatis descriptio 142,a
Tonitrua vt loquuntur 203,q

Tortores damnatorũ, qui. 275,k
Trahit quo modo deus 24,d
Trabem in oculo qui habent, 64,n
Transitus Christi qualis, 164,a
Triduum sustinendi Christum, 88,f
Triticum erogare, mysticè, 112,o
Tunica Ioseph, mysticè, 296,o
Turbæ cur ad Christum cõfluebant, 66 & 88,a,g
Turbæ Iesum comprimentes, mysticè 292,f
Turbas pascẽdi, multa difficultas. 86,k

VAllum quid 124,g
Vana prosperitas perituræ ciuitatis Ierosolymorum 118,h
Veniam in iudicio cur damnãdus non petit 169.i
Venundari debitorem, quid. 267 & 268.g,h
Verax ppheta Christus 246,k
Verbum dei cur facies domini dicitur 272,a
Verbo vt temperatè vtendũ ad turbas 70,l
Verbis quantum delinquitur, 83,n
Verecundia humilis vt placet, 139,n
Verecundia quædam mala. ibi.
Veritas triplex à qua Christus commendatur 282,l,283,m
Vermis post culpam 101.d
Vestis nuptialis 253,l
Vestitus stulta vanitas 182,k
Vestimenta ouium 93,d
Vitia capitalia septẽ, & quid eorũ quodlibet suggerat 200.e,f
Videt quos Christus 305,g
Viæ spinis septæ, mysticè 49,n
Vicissitudo metuenda 145,f
Villa quid 106,b
Villicus quid ibidem
Villa triplex mysticè 106,c
Villicus tria magni terroris verba audit 110,l
Villicus ore domini vnde laudandus 112,n
Villici exemplum quid doceat, 106,b
Villicatur vsque ad finem vitę, 110,l
Virtus & præscientia Christi elucet 289,m
Virtutis corporis Christi signũ memorabile, 293,i
Visus ab homine an Deus fuit ante Christum 152.a
Visitat hominem deus qualiter. 202,n
Vita vbi abundantius habetur, 23,o
Vitæ signa duo in puella suscitata 299,f
Viuorum & mortuorũ vt Christus cibus 29.i
Vocantur ad cœnam multi, 42,b
Vocat deus quos 42.b,d
Vocat deus multis modis. 108,g
Vocatorum modi tres, 48,n
Vox sanguinis vt auditur à deo 245,i
Vsurarius publicus vt detestãdus 160,g
Vsurarius vt punitur in se, ibid.
Vsurarius vt punitur in suis, ibidem.
Vsurario fauentes vt puniũtur, ibidem
Vsurarius vt punitur in hæredibus 168,i
Vsuratius vt punitur in morte, 169.a
Vsurarius vt punitur post mortem ibidem.
Vsurarius vt suspensus crepat medius 207,g
Vsurarij taxantur, 223,m
Vtilitas mortis Christi 11,b
Vtilitatis charitas 11,b
Vua & ficus mysticè 98.l
Vuam interdum spina portat, mysticè ibidem

Indicis partis æstiuæ

FINIS.

Universidad de Sevilla Biblioteca

Universidad de Deusto Biblioteca

NVMERVS HOMILIARVM huius partis æstiuæ.

	folio.
Dominica Pentecostes, Homilia I.	1
Feria secunda Pentecostes, Homilię II.	10
Feria tertia Pentecostes, Homilia I.	16
Feria quarta Pentecostes, Homilia I.	23
Dominica prima à Pente. Homiliæ II.	30
Dominica secunda, à Pente. Homilia I.	41
Dominica tertia à pente. Homiliæ II.	95
Dominica quarta à pente. Homi. I.	58
Dominica quinta à pente. Homi. II.	66
Dominica sexta à pente. Homi. II.	77
Dominica septima à pente. Homi. I.	86
Dominica octaua à pente. Homi. II.	95
Dominica nona à pente. Homi. II.	110
Dominica decima à pente. Homi. II.	116
Dominica vndecima à pente. Homi. II.	131
Dominica duodecima à pente. Homi. I.	142
Dominica tertiadecima à pent. Homi. II.	150
Dominica quartadecima à pente. Homi. II.	164
Domina quintadecima à pent. Homi. I.	177
Dominica decimasexta à pente Hom. II.	188
Dominica decimaseptima à pente. Homil. II.	205
Dominica decimaoctaua à pente. Homil. II.	215
Dominica decimanona à pente. Homil. II.	226
Dominica vigesima à pente. Homil. II.	239
Dominica vigesimaprima à pente. Homil. II.	255
Dominica vigesimasecunda à pente. Homil. II.	264
Dominica vigesimatertia à pente Homil. II.	278
Dominica vigesimaquarta à pente. Homil. I.	290
In Euangelium de Zachæo, Homil. I.	301

Summariè, Homiliæ XLVI.

HOMI-

HOMILIAE IN EVANGELIA DOMINICALIA IVXTA LITERAM, adiectis Homiliis in Euangelia trium Feriarum Pentecostaliũ, ac Euangelio de Zachæo, per F. Ioannẽ Royardum, ordinis Fratrum Minorum, nuper æditæ, ac nũc per eundem denuò recognitæ, tersæ & emendatæ.

DIE SANCTO PENTECOSTES.

SI quis diligit me, sermonem meum seruabit. Ioannis 14.

¶ In hac sancti Euangelij lectione quatuor comprehenduntur. Primum est, probatæ erga Christum dilectionis vtilitas. Secundum est, venturum per spiritum intelligentiæ claritas. Tertium est, datum Discipulis solatium pacis. Quartum est, frustrandus aduentus mundi principis. Primum, à principio lectionis. Secundum, ibi: Hæc loquutus sum vobis apud vos manens. Tertium, ibi: Pacem relinquo vobis. Quartum, ibi: Iam non multa loquar vobiscum.

¶ Circa primum tria sunt consyderanda. Primum est, syncæræ erga Christum dilectionis probatio. Secundum, probatę dilectionis optanda remuneratio, ibi: Et pater meus. Tertium, minimè diligentium aperta designatio, ibi: Qui non diligit me.

¶ Circa primum dicit: Si quis diligit me, sermonem meum seruabit. Et est responsio ad interrogationem vnius ex Discipulis, videlicet Beati Iudæ, cognomento Thaddæi. Sic enim præmisit Euangelista: Dicit ei Iudas, non ille Iscariotes: Domine, quid factum est quia manifestaturus es

a teipsum

teipsum nobis,& non mundo? Dixerat enim: Qui diligit me,diligetur à patre meo, & ego diligam eum, & manifestabo ei meipsum. Respondens ergo ei Dominus: Si quis diligit me, inquit,sermonem meum seruabit,& cætera quæ sequuntur.

Dilectio discernit sanctos à mundo.

¶Vbi Augustinus:Quæ fierat discipulus de Domini manifestatione, & audiuit de dilectione atque mansione, quia dilectio discernit sanctos à mundo,& quibus Christus dat suam dilectionem, illis donabit in fine sui manifestationé, & diligentibus ipsum manifestabit se.

¶Porrò diligétes eũ,nõ sunt mũdus hic.Exponit ergo causam quare suis se manifestaturus est,non alienis,quia scilicet hi diligunt,illi verò nõ diligunt.Porrò dilectionis probatio,sui sermonis obseruatio est.Si quis diligit me,inquit, sermonem meum seruabit,& cætera quæ sequuntur. Quibus verbis id quod dixerat prius,cõfirmat: Qui diligit me, diligetur à patre meo, & ego diligam eum, & manifestabo ei meipsum.

B ¶Sanè paucitatem diligétium insinuat quum dicit: Si quis diligit, ac si patenter dicat: Si quis de numero plurimorum. Pauci enim Deum syncerè diligunt, eo quòd simul vnà cum illo diligunt vanitatem, & Dei amorem terrenarum rerum adulterino amore confundunt.Vnde per Esaiam dicitur: Argentum tuum versum est in scoriam, vinum tuum mixtum est aqua. Et rursum: Omnes diligunt munera, sequuntur retributiones. Vnde & Apostolus: Omnes, inquit, quæ sua sunt quærunt, non quæ Iesu Christi. Qui autem diligunt munera & quærunt quæ sua sunt, ipsi sese Deo in amando præferunt, & Deum minus diligere conuincuntur. Vnde per Beatum Ioannem dicitur: Nolite diligere mundum, neque ea quæ in mundo sunt. Si quis diligit mundum, non est charitas patris in eo.

Cur deus minus diligitur.

Esa.1.

Philip.2.

1.Ioan.2.

Ab amando Deum nemo repellitur.

¶Cæterùm,in eo quod dicit,si quis diligit me,communem omnibus sui amorem esse insinuat. Deus enim à nullo hominum recusat amari, quin potius sui amorem offert vniuersis à cunctis amari volens, vt illi ab ipso amplius amari mereantur,iuxta quod ipse loquitur dicens:Ego diligentes me diligo.Hanc sui amoris communitatem insinuat vbi dicit:

cit: Ego flos campi,qui vtique nulli clauditur,nulli denegatur. Quid enim se negaret, qui se ab omnibus præcepit amari,sciens nos non aliter quàm suo amore fieri posse beatos?Vnde non intra mœnia ciuitatis, sed extra portam crucifigi voluit,vt passionis suæ fructum cunctis ostenderet esse communem. Vnde & ipse cunctos inuitans dicit:Venite ad me omnes qui laboratis & onerati estis, & ego reficiam vos. Hinc B. Petrus in Actibus Apostolorum loquitur dicens: In veritate comperio,quia non est personarum acceptor Deus, sed in omni gente qui timet Deum & operatur iustitiam,acceptus est illi.

Prou.4.

Cant.2.

Matth. 11.

Act.10.

¶Ad hæc,amoris sui dignitatem seu nobilitatem insinuat quum dicit,me.Si quis diligit me.Amoris enimvel dignitas, vel indignitas penes id quod amatur attenditur. Quoniam ergo deo nihil maius,nihil melius esse potest,nihil est ipsius amore præstantius,nihil dignius,nihil iustius.Immẽsam itaque Deum amans anima hinc recipit dignitatem,sicut etiam peccatum & vanitatem amando,abiectissimam & extremam incurrit vilitatem.

C

Amoris Christi dignitas.

¶Cuius ratio est, quia rationalis anima per amorem suum se maritat. Sponsæ autem generosis & illustribus iunctæ viris sicut suorum radiis coruscant maritorum, ita & sponsæ nobiles indignis coniunctæ viris sordidantur.Sanè talis est quisque quale est illud quod præ cæteris rebus amat. Si nisi terrena amas, & ipse terrenus es: si cœlestia, cœlestis:si Deum amas,diuinus es.Et quod maius est: Ego, inquit,dixi:Dij estis. Nam & qui adhæret Deo,vnus spiritus est.

1.Cor.6.

¶Amor iste multitudinem operit peccatorum, Salomone attestante,qui ait:Vniuersa delicta operit charitas.Idem hic amor nos atque opera nostra coram Deo commendat. Et quod his maius est:Scimus,inquit Apostolus,quoniam diligentibus Deum omnia cooperãtur in bonum,his qui secundum propositum vocati sunt sancti.

Prou. 2.

Amoris dei vtilitas.

Rom.8.

¶Itaque nullus omnium affectuum qui humanam mentem imbuere possunt, est hoc amore nobilior. Proinde solus amor est, qui ex omnibus animæ motibus & affectibus potest ex æquo respondere creatori, vel de simili mutuam rependere vicem. Verbi gratia: Si mihi irascitur

Vt vicem deo reddimus. Deus, nunquam illi simili irascar, sed paucbo & contremiscam, & veniam deprecabor. Nec si me iudicabit, iudicabitur à me, sed adorabo: & saluans me non quærit à me saluari, sed de amore vide quàm aliter sit. Nãcùm amat Deus, nõ aliud vult quàm amari. Quippe qui non ob aliud amat, nisi vt ametur. Sed nunquid ex hoc peribit charitas in creatura amante, quia non valet ex æquo currere cũ gigante? Non enim pari vbertate fluunt amor ipse, & amans. Vnde & si minus diligit creatura, non ei ad delictũ reputabitur, quia minor est.

August.

D ¶ Et quidem ipse spiritus sanctus (vt ait Gregorius) amor est. Vnde & Ioannes dicit: Deus charitas est. Ergo qui mente integra Deum desyderat, profectò iam habet quem amat. Neque enim quisquam posset Deum diligere, si eum quem diligit, non haberet. Sed ecce vnusquisque vestrum si requiratur an diligat deum, tota fiducia & secura mente respondet, diligo. Sed si quis diligit, inquit, sermonem meum seruabit. Probatio ergo dilectionis, exhibitio est operis. Hinc in Epistola sua idem Ioannes dicit: Qui dicit, quia diligo deũ, & mandata eius non custodit, mendax est. Verè enim diligimus, si mandata eius seruamus. Verè diligimus, si ad mandata eius à nostris nos voluptatibus coarctamus. Nam qui adhuc per illicita desyderia diffluit, profectò deum nõ amat, quia ei in sua voluntate contradicit.

Dilectiõis probatio. 1. *Ioan.* 2.

¶ Quoniam ergo pro veri amoris probatione, remittimur ad sermonum domini obseruationem, ideo sciendum est ipsius sermones tribus modis à nobis debere seruari, corde videlicet, ore, & opere: Hoc est, vt eius sermonem corde meditemur, per hunc verbo proximum ædificemus, & hunc in opere per lucis exempla monstremus. Sanè ad hanc triplicem sermonum suorum obseruantiam ipse nos monet, dicens: Verba quæ ego præcipio tibi hodie, erunt in corde tuo, ecce primum, & narrabis ea filiis tuis, ecce secundum, & habebis ea quasi signum in manu tua, ecce tertium.

Christi sermo vt seruandus.

Deut. 6.

¶ Circa secundũ, quod est, probatę dilectionis optandą remuneratio, subditur:

Et pater meus diliget eum, & ad eum ueniemus, & mansionem apud eum faciemus.

Pater

¶ Pater meus, inquit, diliget eum. Et quídni diligeret, qui miseretur etiam omnium, & nihil odit eorum quæ fecit? Porrò summi huius patris dilectio abundè patet. Primùm, in dilectionis prœuentione. Vnde per hunc Apostolum alibi dicitur: In hoc est charitas dei, non quasi nos dilexerimus deum, sed quoniã ipse prior dilexit nos. Et Apost. Paulus: Elegit nos, inquit, in ipso ante mundi cõstitutionem, vt essemus sancti & immaculati in cõspectu eius in charitate.

Patris charitas vt patet. 1. *Ioan.* 4. *Ephes.* 1.

¶ Patuit item in vnigeniti filij sui ad nos missiõe. Sic enim Deus dilexit mundum, vt filium suum vnigenitũ daret. Et rursum: In hoc apparuit charitas dei in nobis, quoniam filium suum vnigenitum misit in mundum.

1. *Ioan.* 3. 1. *Ioan.* 4.

¶ Denique patet hęc patris cœlestis erga nos dilectio in collatione supernæ hęreditatis. Vnde Apost. Petrus testatur fideles regeneratos esse in spem viuam per resurrectionem Iesu Christi ex mortuis in hæreditatem incorruptibilem, & incontaminatam, & immarcessibilem, ipsis in cœlis conseruatam. Quin & seipsum in hæreditatem promittit suis, sicut scriptum est: Ego pars & hæreditas tua.

1. *Pet.* 1. *Num.* 10.

¶ Et vnde rursum in Deuteronomio scriptum est, dicente Domino: Non habebũt sacerdotes & Leuitæ & omnes qui de eadem tribu sunt, partem & hæreditatem cum reliquo Israël. Et post pauca: Dominus enim ipse est hæreditas eorũ, sicut loquutus est illis. Et ad Abraham: Ego, inquit, protector tuus sum, & merces tua magna nimis. Protector in præsenti, merces in futuro. Qui autem per Leuitas (qui assumpti interpretantur) nisi electi dei qui ad cœlestem hæreditatem vocati sunt, intelliguntur? Hi prohibentur cum filiis huius seculi habere hæreditatem, eo quòd hæreditatis eorum portio sit in terra viuentium. Itaque hoc quod in caducis & terrenis rebus superfluum hic concupiscunt & accipiunt, eorum illic minuit hæreditatem.

Deut. 18. *Gene.* 15. *Electorũ hic nõ esse hæreditatem.*

¶ Dictum fuit à Domino filiis Israël: Transibitis per terminos fratrum vestrorum filiorum Esau. Videte ergo diligenter ne moueamini contra eos. Neque enim dabo vobis de terra eorum quantum potest vnius pedis calcare vestigium, quia in possessionem Esau dedi montem Seir, quod interpretatur hircus, & signat vilem & fœdam carnis voluptatem.

Dan. 2.

Universidad de Deusto Biblioteca

F ¶ Et ad eum, inquit, veniemus. Magna sanè & optanda remuneratio Christi sermonem seruantibus, quòd & à patre diliguntur, & quòd iis patris & filij & spiritussancti aduentus & commoratio est repromissa. Veniunt autem ad nos, dum venimus ad eos. Veniunt subueniendo, venimus obediendo. Veniunt illuminando, venimus intuendo. Veniunt implendo, venimus capiendo, vt si: nobis eorum nõ extranea visio, sed interna: & eorum in nobis non transitoria mãsio, sed æterna. Et mansionem, inquit, apud eum faciemus. Atque ita non in somnis manifestabimur vobis, sed cum patre venturus sum, eo modo quo par est patrem manifestari, ita fiet & mea manifestatio qua vobis manifestabor. At dicẽdo, Mansionem apud eum faciemus, submouit Apostoli Iudæ suspitionem. Non enim somnia manent, inquit, ego autem cùm manifestor, maneo vna cum patre. Non igitur quasi in somnio erit visitatio mea.

Ad eũ veniemus. August.

Theoph.

Rupertus. ¶ Non autem putandum est hoc esse manifestari dei filiũ diligentibus eum, quòd veniet cum nubibus, vt videat eũ omnis oculus, quanquam & hoc sine dubio futurum sit, quo videlicet modo videbunt & qui pupugerunt: sed expressa est magnificentius hæc manifestatio de qua nunc agitur, quia veniemus, inquit, ad eum, & mansionẽ apud eũ faciemus.

¶ Igitur intus diligentibus dei filium, intus inquam, in interioribus animæ, dilectus ipse dei filius cum patre manifestatur. Et hoc profectò magnum dilectionis est præmium, quòd pater & filius per spiritumsanctum deus vnus, dilectæ animæ intrinsecus mira & ineffabili charitatis voluptate copulatur.

G ¶ Sed quærat aliquis, & dicat: Quo pacto dictum est hic, & mansionem apud eum faciemus, quum alibi proprium hoc fuerit signum quo sanctus sanctorum foret agnoscendus, iuxta quod ad Ioannem oraculo diuino dictum est: Super quem videris spiritum descendentem sicut columbam, & manentem super eum, hic est qui baptizat in spiritusancto, & idem spiritus connaturalis & consubstantialis sit patri & filio, de quibus personis hic enunciatur, & ad eũ veniemus, & mansionem apud eum faciemus? Sed aduertendum est, quia quandiu in hoc mortali corpore viuitur,

Ioan. 1.

Deus manet in sanctis.

tur, manet quidẽ in sanctis animabus per manifestationem filij, pater & filius, & nihilominus sanctus vtriusque spiritus. Per infusionem verò propriæ substantiæ, vt mansione æterna maneat, hoc in remuneratione venturi seculi fœliciter adimplendum expectatur. Nam nũc quidem dilectus tãquam sibilus auræ tenuis raptim figens osculum, fugit: in illa autem beata vita dilectus dilectæ plena & permanente voluptate copulabitur. Et gaudebit, inquit propheta, spõsus super sponsam, & gaudebit super te Deus tuus.

3. Reg. 19.

Esa. 62.

¶ Talis mansio patris & filij & spiritussancti, præsertim dilectionis ædificatione præparatur. Ait ergo: Si quis diligit me, sermonem meum seruabit, & pater meus diliget eum, & ad eum veniemus, & mãsionem apud eum faciemus. Veruntamen diuinæ maiestati intra cordis hospitium suscipiendæ ea quæ dicta est preparatione opus est. Grande est enim in cordis hospitio habere aduentum dei. Vnde Greg. Si domum cuiusquam vestrum quisquam diues & præpotens amicus intraret, omni festinantia domus tota mundaretur. Tergat ergo sordes praui operis, qui deo præparat domum mentis. In quorundam etenim corda venit & mansionem nõ facit, quia per cõpunctionem quidem dei respectum percipiunt, sed tentationis tempore hoc ipsum quod cõpuncti fuerant obliuiscuntur, sicq; ad perpetranda peccata redeunt, ac si hæc minimè planxissent. Qui verò deum syncerè diligit, qui eius mãdata custodit, in eius corde dominus & venit & mansionem facit. quia sic eum diuinitatis amor penetrat, vt ab hoc amore tentationis tempore nõ recedat. Ille ergo verè amat, cuius mentem delectatio praua ex consensu non superat. Nam tanto quisque à superno amore disiungitur, quanto inferius delectatur.

H

Quibusdã venit, sed nõ manet.

¶ Circa tertium, quod est, minimè, diligentium aperta designatio, sequitur:

Qui non diligit me, sermones meos non seruat.

¶ Sicut Christi sermones seruantibus manifestandus est & filius ipse & pater, ita quoque ab eo qui mandata non seruat, discedit & ipse & pater, tãquam à non diligente. Nam qui non diligit me, inquit, sermones meos nõ seruat. Atque ita neque patrem diligit, qui nõ diligit filium. Nam sermo filij, etiam patris est.

Theoph.

Hi non diligunt.

¶Igitur qui non custodit sermonem filij vel patris, sicut odit filium, odit & patrem. Vos igitur, inquit, discipuli custodite sermones meos: ita enim declarabitis dilectionem tam erga me, quàm erga patrem. Non ergo credat aliquis, quicquid sibi animus de dilectione dei sine operis attestatione responderit: Nunquam est dei amor ociosus. Operatur etenim magna si est, si verò operari renuerit, amor non est. Ne autem parua cuiquam videatur indignitas, non seruare sermones ab eo dictos, ecce adiecit, dicens:

Gregor.

Et sermonem quem audistis non est meus, sed eius qui misit me patris.

Ioan.7. I Grego.

¶Huic simile est quod paulò ante dixit: Verba quæ ego loquor vobis, à meipso non loquor. Et longè antè: Mea, inquit, doctrina non est mea, sed eius qui misit me. Sanè is ipse qui loquitur vnigenitus filius, verbum patris est, & ideo sermo quem loquitur filius, non est filij, sed patris, quia ipse filius verbum est patris. Qui sermonem suum loquitur, mendacium loquitur, & authoritate legis contemnendus est, quia mendax est. Sermo autem quem audistis, impletur, & ab effectibus suis esse verax comprobatur. Ergo meus, inquit, non est, ergo à meipso de proprio corde confictus non est, sed eius qui misit me patris, testantibus operibus quæ vidistis, quę visuri, quæque in nomine meo facturi estis.

Deute.18.

Grauechristi sermonem contemnere. August.

¶Proinde qui sermones meos non seruat, non leue hoc esse putet. Spernēdo quippe sermonem quem audistis, spernit eum cuius sermo est, scilicet patrem qui misit me. Rectè igitur factori tribuit, quod facit æqualis, à quo habet hoc ipsum, quo illi est æqualitatis indifferentia. Quum enim non sit dei filius de seipso, neque de seipso loquitur. Nam & essentiam suam & operationem & sermonem omnem à patre habet. Et suus itaque est sermo, quia loquitur illū, & simul non suus, quia nō à seipso loquitur. Quòd si de Christi humanitate intelligatur, sensus planus est: nam Euangelicam doctrinam Christi humanitas à se non habet, sed à deo. Hinc doctrinę Christianę prędicatoribus datur exemplum, quatenus ita prędicent, vt verè & ipsi possint dicere: Sermo quē loquor nō est meus, sed eius qui misit me patris.

Circa

¶Circa secundum principale dicitur:

Hæc loquutus sum uobis, apud uos manens.

¶Hic ponitur venturum per spiritum intelligentiæ promissa claritas. Vbi duo sunt notanda. Vnum est, Paracleti spiritus ratio & missio. Alterum est, per eundem spiritum mentium illustratio, Ibi: Ille vos docebit omnia. K

¶Circa primum dicit: Hæc loquutus sum vobis apud vos manens. Ac si diceret: Apud vos manens pręsentia corporali, non meipsum vobis adhuc manifestaui, sed tantùm loquutus sum & sermonem feci, quem si quis seruauerit, hoc magnum recipiet præmium quod ego manifestabo ei meipsum. Manens apud vos mysteria regni Dei in parabolis & in prouerbiis loquutus sum vobis, & quasi paruulis sensu lac vobis potum dedi, non escam. Nondum enim poteratis, sed ne nunc quidem potestis. Hoc hactenus factum est. *1.Cor.3.*

¶Duplicem sanè suam mansionem insinuat. Corporalem videlicet, qua iam tunc præsens erat. De qua hic loquens, ait: Hæc loquutus sum vobis apud vos manēs, & vnde per Prophetam dicitur: In terris visus est, & cū hominibus cōuersatus est. *Christi mānsio duplex. Bar.3.*

¶Insinuat & spiritualem mansionem, quam paulò antè promisit futuram, qua cum patre & spiritu sancto intrinsecus mentes nostras spiritualiter inhabitat. Quando enim non maneret apud suos, quibus ascensurus in cœlum promittit, dicens: Ecce ego vobiscum sum omnibus diebus, vsque ad comsummationem seculi? Ergo verbum incarnatum & manet & recedit. Recedit corpore, manet diuinitate. Apud eos igitur tunc mansisse se perhibet, quia is qui inuisibili semper potestate eis pręsens erat, corporali iam visione recedebat. Sequitur: *Grego. Mrt.28.*

Paracletus autem spiritus sanctus, quem mittet pater in nomine meo.

¶Paracletum nominat propter continuas ipsorum afflictiones, bono illos animo esse faciens, quòd ab illo forent refocillandi. Nec tamen Apostolis tantùm, doctorem illum & paracletum promisit & dedit, sed & vniuersæ prorsus ecclesiæ suæ, qui illam indesinenter & docet, & regit, & *Theoph. Quid paracletuso peretur.*

gu-

& gubernat, ne quo modo impingens aberret à fide. Porrò magisterium illud spiritus sancti schismatici omnes & hęretici derelinquunt.

Grego. Aduocat⁹. ¶ Proinde paracletus Græca loquutione, Latinè aduocatus dicitur vel consolator. Qui idcirco aduocatus dicitur, quia pro errore delinquentium apud iustitiam patris interuenit. Qui vnius substantiæ cum patre & filio exorare pro delinquentibus perhibetur, quia eos quos repleuerit, exorantes facit. Vnde & Paulus dicit: Ipse enim spiritus postulat pro nobis gemitibus inenarrabilibus. Sed diceret quis: Minor est qui postulat quàm qui postulatur, quomodo ergo spiritus postulare dicitur, qui minor non est? Sed ipse spiritus postulat: quia (vt iam dictũ est) ad postulandũ eos quos repleuerit, inflammat.

Rom. 8.

Cõsolator. ¶ Consolator autem idem spiritus vocatur, quia de peccati perpetratione mœrentibus, dum spem veniæ præparat, ab afflictione tristitiæ mentem leuat. Vnde etiam ei canit ecclesia: Consolator optime, dulcis hospes animę, dulce refrigerium.

Ioan. 6. Spiritus. ¶ Proinde, spiritus dicitur ratione vitæ. Spiritus est enim qui viuificat. Et sicut habitare in corpore animam probant vitales sensus corporis, ita et habitare in anima spiritũ, probat vita spiritualis. Item, spiritus dicitur ratione virtutis, nihil enim spiritu virtuosius. Vnde & quanto aliquid est spiritualius, tanto est virtuosius. Iste verò spiritus tantæ est virtutis, vt eo operante sint omnia creata. Vnde Psalmista precatur, dicens: Emitte spiritum tuum & creabũtur, sed & omnia virtute ipsius subsistunt.

Spiritus sanctus. Esa. 11. ¶ Dicitur etiam spiritus sanctus, quia non modò sanctus est, sed & quia eos quibus datur ipse sanctificat. Sanctificat autem animam donis septem, à quibus apud Esaiam vocatur spiritus sapientiæ & intellectus, spiritus consilij & fortitudinis, spiritus scientiæ & pietatis, & spiritus timoris Domini.

Spiritus veritatis. ¶ Dicitur vlterius spiritussanctus spiritus veritatis, quia cognitæ veritati (quæ Christus est) non nisi per ipsum adhæremus, qui & veraces, & veritatis facit amatores. Sicut enim ipse amor est connectens patrem filio, vt pater in illo sibi complaceat, ita idem spiritussanctus diuinæ veritatis

tis verbum rationali menti connectit.

¶ Quẽ mittet, inquit, pater in nomine meo. Ideo in Christi nomine venturus paracletus dicitur, quia nihil à Christo alienum sit docturus, neque propriam opinionem sibi vendicabit: sed in nomine meo, inquit, veniet. Hoc est, in gloriam nominis mei, non sui, quod faciunt docentes contraria suis doctoribus, proprium nomen commendantes. Proinde, in Christi nomine spiritussanctus à patre mittitur, quia in fide nominis eius, & quia à filio spiritussanctus mittitur, quod tamen filius habet à patre. Vnde & alibi dicit se mittere spiritum sanctum à patre. Potest & in hunc modum intelligi, quòd in nomine filij venturus erat spiritussanct⁹: quia sicut in nomine patris venerat filius eò quòd filius esset Dei patris, ita spiritussanctus venturus esset in nomine filij dicente Paulo: Misit Deus spiritum filij sui. Theoph.

¶ Duplex autem est missio spiritussancti. Vna inuisibilis, qua mentem sanctificaturus humanam cum patre venit & filio. Vnde in Euangelio dicitur: Spiritus vbi vult spirat, & vocem eius audis, sed nescis vnde veniat, aut quò vadat. Spũssancti missio duplex. Ioan. 15. Ioan. 3.

¶ Altera est visibilis, quæ sensibilibus quibusdam signis ipsius demonstrat aduentum. Quomodo hodierna die apostolis in vnum congregatis missus fuit, sicut in Actibus apostolorum scriptum est, & in lectione epistolæ solennitas huius recitatur. Vnde habes in opere super epistolas Dominicales. Act. 2.

¶ Circa secundum, quod est, per eundem spiritum mentium illustratio, subditur:

Ille vos docebit omnia, & suggeret vobis omnia quæcunque dixero vobis.

¶ Ne discipuli rursus interrogarent, & dicerent: Quæ mãdata seruare debemus? liberat eos à turbatione, dicens: Paracletus obscura & intellectu difficilia, cognita vobis faciet. Nam hæc quæ vobis videtur obscura, dixi, quũ manerẽ & essem apud vos. Si autẽ abiero, de omnibus docebimini. Igitur de discessu non oportet vos esse tristes, qui tanta vobis bona, tantámque vobis sapientiam afferet. Quandiu enim ego apud vos maneo & spiritus non venit, nihil magnum M Theoph.

Spiritusſanctus quomodo docet.

gnum neque ſublime intelligere poteſtis. Ille, inquit, vos docebit omnia. Hoc eſt (ſecundum Didymum) quæ ſpiritualia ſunt & intellectualia veritatis & ſapientiæ ſacramẽta. Docebit verò, non ſicut qui artes aliquas & ſapientiam ſtudio induſtriaque docuere, ſed quaſi ipſa ars atque doctrina & ſapientia veritatis ſpiritus, inuiſibiliter menti inſinuat ſcientiam diuinorum.

Theoph.

¶ Et ſuggeret vobis omnia, id eſt, commemorabit, quia ſpiritusſanctus & docuit, & commemorauit. Docuit quidem quæcunque nondum dixerat eis Chriſtus, tanquam non valentibus portare. commemorauit verò quæcunque dominus dixerat, quæ obſcuritatis cauſa vel intellectus tarditate commendare memoriæ nequiuerunt. Ergo ſpiritusſanctus ſic docet quæcunque vera ſunt, quòd etiam ſuggerendo conſulat & inducat vt ipſius præcepta ſeruemus.

¶ Re vera enim nec ſine magiſterio, nec etiam ſine adiutorio huius ſpiritus nec diuinam veritatem intelligere, nec præcepta poſſumus cœleſtia ſeruare. Vnde Grego. Niſi idẽ ſpiritus cordi aſsit audientis, otioſus eſt ſermo doctoris. Nemo ergo docenti homini tribuat, quod ex ore docentis intelligit: quia niſi intus ſit qui doceat, doctoris lingua, exterius in vacuum laborat.

Grego.

¶ Ecce vnam loquentis vocem omnes pariter auditis, nec tamen pariter ſenſum auditæ vocis percipitis. Quum ergo vox diſpar non ſit, cur in cordibus diſpar eſt vocis intelligentia, niſi quia præter hoc quod vox loquentis communiter admonet, eſt magiſter interior qui de vocis intelligentia quoſdam ſpecialiter docet? De hac vnctione ſpiritus per Ioannem alibi dicitur: Vnctio eius docet vos de omnibus. Per vocem ergo non inſtruitur, cuius mens per ſpiritum non vngitur. Sed cur iſta de doctrina hominum loquimur, quando & ipſe conditor non ad eruditionem hominis loquitur, ſi eidem homini per vnctionem ſpiritus non loquitur? Certè Cain priuſquam fratricidium opere perpetraret, audiuit: Peccaſti, quieſce. Sed quia culpis ſuis exigentibus voce eſt admonitus non vnctione, audire Dei verba potuit, ſed ſeruare contempſit.

1. Ioan. 2.

Gen. 4.

¶ *Circa tertium principale dicitur:*

Pacem relinquo uobis, pacem meam do uobis.

¶ Hic

¶ Hic poſt præmiſſa ſubiungitur datum diſcipulis ſolatiũ pacis. Vbi tria ſunt per ordinem conſyderanda. Primum eſt, optatæ pacis gratioſa donatio. Secundum eſt, attendenda pacis à pace diſtinctio, ibi: Non quomodo mundus dat. Tertium eſt, trepidantium diſcipulorum per Chriſtum confirmatio, ibi: Non turbetur cor veſtrum.

N

¶ Circa primum dicit: Pacem relinquo vobis. Pax (vt dicit Auguſtinus) eſt ſerenitas mentis, tranquillitas animi, ſimplicitas cordis, amoris vinculum, conſortium charitatis. Sanè pacem relinquit in hoc ſeculo, in qua manentes hoſtem vincimus, & etiam diligimus inuicem. Vnde & eccleſia precatur: Hoſtem repellas longius, pacémque dones protinus. Relinquunt homines ſuis temporalia bona hæredibus, Chriſtus diſcipulis ſuis reliquit pacem. Pacem meam do vobis, ſcilicet in futuro ſeculo quando ſine hoſte regnabimus, vbi nunquam poterimus diſſentire. Nam & ſi per ſpiritum ſanctum veram pacem in præſenti habere poſſimus, plena tamen non erit niſi in futuro ſeculo, quia adhuc peccamus.

De ver. do.

Deſcriptio pacis.

¶ Eſt autem pax amicitiæ fructus, ſicut è contrario bellum inimicitiarum opus eſt. Quæ pax tanto gratior & deſyderabilior venit, quanto grauiori diſpendio eius qui minor & infirmior eſt, inimicitiæ geruntur, Verbi gratia: Vbi victor victos oẽs morti addiceret, dulcius nomen vel opus pacis eſt, quàm vbi victor victis reſeruatis ſolummodo tributa, quanquam difficilia, indicere. Erant autem inter Deum & homines inimicitiæ nimis graues, nec dubium erat quin in certamine iudicij Deus omnino ſuperior foret. Et ſi qui erant homines fideles & iuſti, quales fuerunt Abraham, Iſaac, & Iacob, & quique ſimiles illis, attamen tantilla erat illorum iuſtitia debiti comparatione, quanta eſt fortitudo regis occurrentis cum decem milibus, ei qui cum viginti milibus aduerſum ſe venit. Ergo quanto maiori malo generis humani prædictæ inimicitiæ gerebantur, tanto magis neceſſaria erat hominibus pax. Sed quam nos legationem miſiſſemus, ea quæ pacis ſunt rogaturi, niſi vltrò ſe obtuliſſet pax noſtra Chriſtus filius dei, qui pro eo ꝓ ſolus erat innocẽs, ſolus etiam poterat rationes perorare noſtræ pacis? Ipſe eſt, inquit Apoſtolus, pax noſtra, qui fecit vtraque vnum:

Pax quãm deſyderabilis.

Conciliator pacis, vnus.

Ephe. 2.

Universidad de Deusto Biblioteca

vnum:& medium parietem maceriæ, id est inimicitias, soluit in carne sua. Et post pauca: Et veniens, inquit, euangelizauit pacem vobis qui longè fuistis, id est gentibus, & pacē his qui propè, id est Iudæis, quoniā per ipsum habemus accessum ambo in vno spiritu ad patrem.

¶ Sanè quòd pacem geminauit, hoc datur intelligi, quia pacem nobis reliquit in hoc seculo, pacémque suam dabit in futuro. Pacem nobis reliquit qua superemus inimicum, pacem dat, vt tandem sine hoste viuamus. Pacem relinquit hic nobis abiturus ad patrem, pacem dat nobis nos adducturus ad patrem.

¶ Itaque non idem est, relinquere pacem & dare. Nam ea quam relinquit, pax nostra est (vnde non ait: Pacem meam relinquo vobis) vt eam ipsi possimus accipere: quam verò ipse dat, in cœlis est: nec possumus hanc accipere, quandiu in nobis est lucta carnis & spiritus.

¶ Circa secundum, quod est, attēdenda pacis a pace distinctio, subiungitur in litera:

Non quomodo mundus dat, ego do uobis.

O August. ¶ Hoc est non quomodo homines qui diligunt mundum, qui propterea sibi dant pacem, vt sine molestia mundo perfruantur: & quando iustis dant pacem, vt non eos persequantur. Sed pax esse non potest vera, vbi non est vera concordia, quia disiuncta sunt corda. Christus autem dat pacē, vt aduersa mundi sine perturbatione tolerentur.

Pax mūdi qua'is. ¶ Itaque pax quā mūdus dat, paci quā dat Christus cōtraria'est. Quid namque mundus agit in largitione suæ pacis? Sap.2. Venite, inquit, & fruamur bonis quæ sunt, & vtamur creatura tanquam in iuuentute celeriter. Vino & vnguētis nos impleamus, & non prætereat nos flos tēporis. Eiusmodi pa Matt.10. cem nolite, inquit Christus, putare quòd venerim mittere in terram. Non veni pacem mittere, sed gladium.

¶ Porrò de pace quam dat christus scriptum est: Quàm spa- Esa.32. ciosi super montes pedes euangelizantis pacem, annuntiātis bonum, prædicantis salutem, dicentis: Sion, regnauit Deus tuus.

Pax christi ¶ In hoc quippe pax Christi est quam ipse dat nobis, Ioan.12. quòd principe mundi huius foras eiecto, ò Sion, regna- Esa.14. uit ipse Deus tuus, regnúmque peccati & mortis destructum

ctum est, & cessauit exactor, quieuit tributum, contriuit Dominus baculum impiorum, virgam dominantium, cædentem populos in indignatione, plaga insanabili, subiicientem in furore gentes, persequentem crudeliter.

¶ Veram ergo dum vado, inquit, pacem relinquo vobis, Super. pacem veram, meam: meam inquam, id est, per me acquisitam, dum redeo, dum à mortuis resurgo, do vobis, dicendo pax vobis. Accipite spiritum sanctum: quorum remiseritis peccata, remittuntur eis.

¶ Circa tertium, quod est, trepidantium discipulorum per Christum confirmatio, sequitur:

Non turbetur cor uestrum neque formidet, audistis quia ego dixi uobis, uado & uenio ad uos.

¶ Turbari & formidare poterat cor eorum, quòd recedabat ab eis, quanuis iterum venturus ad eos, ne forsitan P August. gregem lupus hoc interuallo inuaderet. Ideo enim dixerat, Pacem relinquo vobis, quasi ita dicens: Quid vobis no Theoph. cent mundi turbationes, quum pacem mecum habeatis? Remediū Nec enim talis est pax mea qualis mundi, quæ sæpe in ma- discipulis, lo fit, & planè stulta est, sed ego vobis talem do pacem, vt ne turbentur. & inter vos pacem habeatis, & vnum corpus sitis. Hoc autem fortissimos omnium vos faciet, etiam si multi contra vos insurgent, nihil patiemini, concordia pacéque mutua muniti.

¶ Sicut ergo suprà dixi, inquit, non turbetur cor vestrum, creditis in Deum & in me credite, ita & nunc repetens dico: Non turbetur cor vestrum neque formidet, videlicet, data ratione digna, cur nequaquam cor vestrum turbari debeat aut formidare. Audistis enim, nam ego dixi vobis, vado & venio ad vos. Vado, inquam, parare vobis locum: & si abiero, & præparauero vobis locum, iterum venio, & accipiam vos ad meipsum, vt vbi sum ego, & vos sitis. Quòd si necessariò caro vestra præ infirmitate dum ego vado turbatur, saltem non turbetur cor vestrum neque formidet à spe sua se esse deceptum, quasi frustra crediderit me esse Christum filium dei. Et si in ipsa trepidatione diiparet exterior pulchritudo confessionis, viuat intrinsecus radix fidelitatis.

¶ Vado,

¶Vado,inquit,moriendo,resurgendo, & ad cœlos ascendendo,corporalem vobis præsentiam subtrahendo, & venio ad vos.Dixit enim superius:Si quis diligit me,ego & pater ad eum veniemus. Non igitur debebant corde turbari & formidare, quandoquidem sic deserebat oculos, vt non desereret cor.Vt autem intelligerent secundũ id quod homo erat eũ dixisse,Vado & venio ad vos, subiecit atque ait:

Si diligeretis me, gauderetis utique, quia uado ad patrem,quia pater maior me est.

Ruper. ¶Quasi dicat: Diligitis quidem me nunc interim tanquam proximũ,sed nondum tanquam Deũ. Si enim sic diligeretis me,si cognouissetis me,si crederetis quia ego in patre & pater in me est, gauderetis vtiq;,quia ad patrẽ vado.

August. Forma serui & forma dei. ¶Quanta enim in hoc diligẽtibus me gaudendi causa est? Magna planè & ineffabilis. Nam quandiu mortalis homo sum,pater maior me est.Ergo per quod filius non est æqualis patri,per hoc erat iturus ad patrem, à quo & venturus est iudicare viuos & mortuos. Per illud autem in quo est æqualis patri,nũquam recedit à patre, sed cum illo est vbique totus pari diuinitate quam nullus continet locus. Ipse ergo filius dei æqualis patri in forma dei, quia semetipsum exinaniuit,non formam dei amittens, sed formam serui accipiens,maior est etiam seipso, quia maior est forma dei quæ amissa non est,quàm forma serui quæ accepta est.Hæc igitur est forma serui in qua dei filius minor est, non patre solùm, sed etiam spiritusancto. Secundum hanc formam serui,puer Christus etiam parentibus suis minor erat quãdo paruit maioribus, sicut scriptum est: Descendit cum eis Nazareth,& erat subditus illis. Luc.2.

Hinc gaudendum Christum diligentibus. ¶Agnoscamus igitur geminam christi substantiam,videlicet diuinam,qua æqualis est patri,& humanam, qua maior est pater.Vtrunque autem simul,non duo, sed vnus Christus,ne sit quaternitas,sed trinitas deus. Ideo ergo dixit, Si diligeretis me,gauderetis vtique,quia vado ad patrem,quia naturæ humanæ gratulandum est, quòd sic assumpta est à verbo vnigenito vt immortalis constitueretur in cœlo, atque ita fieret terra sublimis,vt incorruptibilis puluis sederet ad dexteram patris.Quis non hinc gaudeat qui sic diligit

Christum vt & suam naturam iam immortalem gratuletur in Christo, atque idipsum speret se futurum esse per Christum.Hinc de ipso per Psalmistam dicitur: Minuisti eum paulò minus ab angelis.Et mox subiungitur: Gloria & honore coronasti eum, & constituisti eum super opera manuum tuarum. Omnia subiecisti sub pedibus eius. Et in alio Psalmo:Dixit Dominus domino meo,sede à dextris meis. Ac deinceps :De torrente in via bibet,propterea exaltabit caput. Psal.

¶Hoc propter idipsum quia vado, mox futurum est.Videbitis enim me dominum & Saluatorem vestrum propter passionem mortis gloria & honore coronatũ. Quid ni ergo gauderetis me transire ab exilio mundi, & æternaliter sessurum ad dexteram patris intrare in gloriam regni mei? quia videlicet hactenus ex quo carnem indui, pater maior me est,& ego secundum mortalitatem eiusdem carnis non solùm patre,sed etiam immortalibus paulò minor sum angelis. Sequitur:

Et nunc dixi uobis priusquam fiat, ut quum factum fuerit,credatis.

¶Valet enim ad testimonium præsentiũ memoria præteritorum. Idcirco nũc dixi vobis priusquam fiat,dixi in quam,quia vado & iterum venio, vt quum factum fuerit,quum ego abiero,& iterum venero,vos præteritis dictis simul & præsentibus factis cõfirmati,credatis.s. quia ego in patre & pater in me est, qui hæc antequã facerem prædixi,& postquam prædixi,facere potui. R

Quæstio. Sed dicat aliquis: Quid est hoc quod ait, vt quum factum fuerit credatis,quũ magis credere homo debeat antequam fiat id quod credendum est? Hæc est enim laus fidei,si quod creditur non videtur. Nam & ille cui dictum est,quia vidisti me credidisti, aliud vidit, aliud credidit. Vidit hominem,credidit Deum. Sed si debent credi quæ videtur,sicut dicit vnusquisque oculis suis se credidisse, non tamen ipsa est quæ in nobis ædificatur fides. Sed ex rebus quæ videntur agitur nobis, vt ea credantur quæ non videntur.Illud itaque dicit, quum factum fuerit, quum post mortem visuri erant viuentem, & ascendentem Solutio. August.

ad patrem. Quo viso fuerant credituri, quòd ipse esset Christus filius dei, qui hoc potuit (vt iam dictum est) & facere & prædicare antequam faceret. Credituri autē hoc erant, non fide noua, sed aucta: aut certè quum mortuus esset defecta, quum resurrexisset, refecta.

¶ Circa quartum principale dicitur:

Iam non multa loquar uobiscum. Venit enim princeps mundi huius, & in me non habet quicquam.

¶ Hic ponitur frustrandus aduentus huius mundi principis. Vbi duo notantur. Vnum est, Irritæ diaboli cōtra innocentem insidiæ. Alterum, euidens argumentū paternæ dilectionis & obedientiæ, ibi: Sed vt cognoscat mundus.

¶ Circa primum dicit: Iam non multa loquar vobiscum. Ideo hoc dicebat, quoniam instabat iam tempus vt comprehenderetur, & ad mortem traderetur. Venit enim, inquit, princeps mundi huius, id est, diabolus. Caue putes quòd machinæ huius mundi dæmones imperiū habeāt, sed prauis & facinorosis hominibus hos insinuat præside re, qui & iam tunc per orbem terrarum hominibus per idolatriam dominabatur.

Mundi nomine censentur. *Ioan.15.*

¶ Vsitatū est autem in literis sacris opera mala & ea factitantes mūdi nomine appellari, vti quum dominus ad discipulos suos dicit: Vos de mundo non estis, propterea odit vos mundus. Illis enim duntaxat dæmones imperāt, qui vltrò se illis subdidere. Talē itaque mundum regunt dæmones, qui deum non cognouit: cōtra quem serui dei perpetuas habēt inimicitias, & ille aduersum eos. Quia & quòd patiuntur homines importunos, illi inuisibiles faciūt. Instigant enim & inflammant eos, & tanquam vasa sua mouent, & velut propriis organis hic operantur.

¶ Dicat itaq; Venit princeps mundi huius, mūdi. s. damnati, id est, amatorū huius mundi: mūdi, inquā, qui nunc me odit, & mihi aduersatur, diabolus nunc venit, cōtentione mortis mecum cōgressurus. Hoc videlicet modo venit in malignis & peruersis Iudæis, qui Christū citra omnem mortis causam tradiderunt in mortem, vel ipso diaboli subministro Pilato testante & dicēte: Nullā in eo inuenio causam, & ecce nihil dignū morte actum est ei. Venerat

Cyril.

Ioan.18.

nerat à principio cōtra prothoplastū, & de suo plurimū in eo reperiens (nempe perfidiam, superbiam, gulam, inobedientiam) hunc facilè superauit, trahebatque in suo captiuum triumpho. Nec illum solùm, sed & vniuersum genus humanū, quod fune peccati originalis astrinxerat.

¶ Porrò si princeps tenebrarum ad Christū moriturum venit, in quo non habebat quicquam, pēsemus quàm terribiliter, quāmque ferociter ad cæteros venit homines, opera sua districtè proditurus, & supplicij cōpēsatione repetiturus. Vnde dictum est ad eum: Tu insidiaberis calcaneo illius. Vnde & per Psalmistā dicitur: Ipsi calcaneum meum obseruabunt. Calcanei nomine, vltimum vitæ hominis rectè intelligimus, quòd eo astutius maligni spiritus insidiantes obseruant, quo se vlterius hominem tentandi nullum tempus habere non nesciunt.

T Homini vt diabolus insidiatur. *Gene.3.*

¶ Venit, inquit, princeps mundi huius, præpositus mortis, peccator antiquus, qui homicida fuit ab initio, & in me nō habet quicquam. Quia neque cū peccato deus venerat, nec eius carnem de peccati propagine virgo pepererat. Vnde & dicebat: Nihil in eo inuenio quod me delectat. Venit ergo ingruēte iam Christi passionis tempore. vt scrutaretur si vel timore mortis, morte fugeret, sed frustra. Nam sic tristitiam & timorē in Christo reperit, quòd tamen cognouit eū promptè & voluntariè mortem pati.

¶ Circa secundum, quod est, argumentum euidens paternæ dilectionis & obedientiæ, subditur in litera:

Sed ut cognoscat mundus quia diligo patrem, & sicut mandatum dedit mihi pater, sic faciо.

¶ Quasi dicat: Non idcirco princeps huius mundi venit, nō propter hoc venire permittitur, quòd ego rapuerim, vel iustè exoluere debeam quod ille est exacturus, id est peccatum habuerim, cui mortis supplicium debeatur, sed vt cognoscat mundus quia diligo patrem. Nihil enim fuit quo magis eam quam ad patrem habet dilectionē eui dē tius ostēderet, quàm quòd ipse qui à peccato prorsus erat emunis, & in quo nihil erat morte dignū, ipsam mortem patri obediens sustineret. Vnde mox subdit:

V Christi ad patrem pāteet dilectio.

¶ Et sicut mādatum dedisti mihi pater, sic facio. Manda-

 ueras

uerat autem filio pater, vt pro humani generis reparatione ipse moriẽs deo sacrificiũ & propitiatio pro peccatis nostris fieret. Sed & eousque pater ipse per spiritum sanctum humanum genus dilexit, vt vnigenitum suũ in quo sibi bene complacuit, in quo (vt dictum est) nulla mortis erat causa, mortem crucis subire mandauerit. Et vt palàm foret quia fortis est vt mors dilectio, imò morte fortior, ipse filius per spiritum sanctum semetipsum obtulit immaculatum deo. Vnde mox post præmissa subiecit: Surgite, eamus hinc. Ecce quomodo dilectio patris eum impellebat ad mortem, vt mandatum ipsius impleret, accedens sponte ad eum quo tradendus erat locum.

Cant.8.
Heb.9.

¶ Ac si patenter dicat: Idcirco illum admitto mortis fœneratorem, vt cognoscat mundus quia ego diligo patrem, & obediens illi per omnia pro omni mundo, sicut mandauit pater, sic facio. Igitur quòd venit ille princeps mundi huius, stultæ temeritatis & temerariæ stultitiæ est: quòd autem incursus eius sustinens morior, voluntarium obedientiæ pro omni mundo sacrificium est. Sed patris volũtas deducit me dicentem: Pater, non mea volũtas, sed tua fiat, quia non quod infirma caro appetit, sed agẽdum mihi censeo quod exigit consilium diuinitatis. Veniat itaque qui nunc venit princeps mundi huius, vt quum in me nihil inuenerit, victus in certamine per vnum hominem iure foras eiiciatur, sicut è contrà per vnum hominem quem vicit, principatum mundi huius iure sibi obtinuisse videbatur. Hoc facto cognoscet mundus suæ salutis experimento, quia ego diligo patrem, & mãdato ipsius subeo mortem, qui per nullam culpam acquisiui mihi ex Adam mortis hæreditatem.

FERIA SECVNDA PENTECOSTES

S *Ic Deus dilexit mundum, ut filium suum unigenitum daret.* Ioan.3.

¶ Præsens sancti Euãgelij lectio quatuor cõprehendit. Primum est, diuinæ dilectionis erga homines ostensio. Secundum est, piè credentibus spei erectio, ibi: Non enim misit. Tertium est, perfidis & impiis timoris incussio,

incussio, ibi: Qui autem non credit. Quartum est, incussi timoris causa seu ratio, ibi: Hoc est autem iudicium.

¶ Circa primum duo notantur. Vnum est, ipsa diuinæ dilectionis manifestatio. Alterum, manifestatæ dilectionis desideranda fructificatio, ibi: Vt omnis qui credit.

¶ Circa primum dicit: Sic Deus dilexit mũdum, vt filium suum vnigenitum daret. Quasi dicat: Sic ei visum est qui ita vos dilexit, vt pro seruis saluandis filium suum dederit. Dicendo igitur: Sic deus dilexit mundum, multam indicat amoris intensionem. Multa enim est & infinita distantia. Qui enim immortalis, qui sine principio, qui magnitudo infinita, eos qui sunt ex terra & cinere infinitis plenos peccatis dilexit, & eousque dilexit, vt daret, non quasi debitum redderet: non venderet, quasi aliquid vicissim pro filio recepturus: non accõmodaret, quasi postmodum hunc ab illis ablaturus, & repetiturus, sed merè daret. Vnde per Esaiam dicitur: Filius datus est nobis.

A

Filius Dei vt nobis datus.

Esa.9.

¶ Admiranda sanè & amplectenda Dei erga homines dilectio, vt daret, non angelum quemlibet, aut seruum, sed filium. Non alienũ, sed suum, sed proprium, dicente Apostolo: Proprio filio suo non pepercit, sed pro nobis omnibus tradidit illum. Filium inquam, suum, nõ adoptiuum, sed naturalem & sibi consubstantialem: non vnum ex pluribus, sed vnigenitum. Hunc talem dedit in mortem, vt illi viuant, imò vt mortui reuiuiscant.

Miranda Dei dilectio.

Rom.8.

¶ Nota quòd sicut supra dixit filiũ hominis descendisse de cœlo, quanuis non descenderit caro de cœlo, sed propter vnã Domini personã & vnã hypostasin, ea quæ Dei sunt attribuit homini, ita & hoc loco ea quæ hominis sũt attribuit verbo Deo. Dedit, inquit, Deus filiũ suũ in mortem, quãuis impassibilis permanserit Deus, attamen quia vnus & idem fuit per hypostasin Dei filius & homo qui passionem sustinuit, filius in mortem dari dicitur, inquãtum & verè passus non in sua natura, sed in sua carne.

Theoph.

Quæ Dei sunt, vt homini tribuuntur, & è cõtra.

¶ Est autem maxima vtilitas, & mentẽ excedẽs humanã, ex huiusmodi datione consequuta, vnde subditur:

Vt omnis qui credit in eum non pereat, sed habeat uitam æternam.

B ¶Ecce duo lucra. Vnum quidem, quia non perit: Alterum, quòd vitam habeat, atque vitam æternam. Vetus enim lex promittebat eos qui hanc seruarent implendo, lõgitudinem dierum. Euangelium verò non temporariam vitam largitur, sed indissolubilem & æternam.

Theoph. Vtilitas ex morte Christi

¶Vnde Augustinus: Dei filius mortuus est, & ipsa morte liberauit nos à morte. Morte occisus mortem occidit. Scimus autem quia inuidia diaboli mors intrauit in mundum. Deus enim mortem non fecit, nec lætatur in perditione hominum. Ad mortem tamẽ à diabolo propinatam nõ venit homo vi adductus: non enim cogendi potentiã diabolus habebat, sed persuadendi versutiam. Consensio tua ô homo, te perduxit ad mortem. A mortali mortales nati, ex immortalibus mortales facti. Ab Adam omnes homines mortales. Iesus autem filius dei, verbum dei, per quod facta sunt omnia, vnicus, æqualis patri, mortalis factus est, Quia verbum caro factum est, & habitauit in nobis. Ergo mortem suscepit, & mortem suspendit in cruce, & de ipsa morte, mortales liberantur.

Sap. 2.

Ioan. 1.

Typus christi cruce exaltati.

¶Quod in figura factum esse apud antiquos Dominus ipse paulò antè commemorauit in eo quod ait: Sicut exaltauit Moyses serpentem in eremo, ita exaltari oportet filium hominis, vt omnis qui credit in ipsum non pereat, sed habeat vitam æternã. Prosternebatur in eremo populus Israël morsibus serpentum. Dictum est à Domino ad Moysen, vt faceret serpentem æneũ & exaltaret in ligno, admonerétque populum, vt si quis morsus esset à serpente, illum serpẽtem axaltatum in ligno attenderet. Factum est, moriebantur homines, intuebantur, sanabantur.

¶Quid sunt serpentes mordentes? Peccata de mortalitate carnis. Quis est serpẽs exaltatus? Mors Domini in cruce. Quia enim à serpente mors, per serpentis effigiem, figurata est mors. Morsus serpentiũ lethalis, mors domini vitalis. Ergo vt à peccato sanemur, Christum crucifixum Intueamur. Quomodo enim qui intuebantur illum serpẽtem æneum in deserto non peribant morsibus serpẽtum, sic qui intuentur fide mortem Christi, sanantur à morsibus peccatorum. Sed illi sanabantur à morte ad vitã temporalem, hic autem ait: Vt habeant vitam æternam.

¶Sed

¶Sed quæstio suboritur non contemnenda: Quũ enim hic appareat tanta dei misericordia, & dilectio tam misericors, vbi est dei iustitia? Forsan enim quũ dicimus, Vniuersæ viæ domini misericordia & veritas, superbus angelus audet mouere pennam, & aperire os, & gannire. Falsum est, inquiens. Nam quòd sic Deus dilexit mũdum vt filium suum vnigenitum daret, misericordia sine veritate est, misericordia iniusta est. C *Rupert.*

¶Cui in suam proteruam & obscœnã faciem resistimus, dicentes: Nunquid conueniebat vt dei dilectio cuiusquã hominis dilectione minor appareret? Nónne pater fidei nostræ Abraham homo erat ex illa massa quæ tota in Adam perierat? Ecce hic obtulit deo filium suum, & nõ pepercit vnigenito suo propter deum. Nónne ergo salua iustitia & veritate deᵒ homini debitor esse voluit, vt & Deᵒ propter hominem filio suo non parceret, quia propter deum homo filio suo non pepercit? Vbi deus accepta tanta iustitiæ causa proclamat: Per memetipsum iuraui, quia fecisti hanc rẽ, & non pepercisti vnigenito filio tuo propter me, benedicam tibi & multiplicabo semen tuum, & possidebit semen tuum portas inimicorum suorum, atq; in te benedicentur omnes cognationes terræ.

Abrahæ charitas erga Deũ.

Gen. 22.

¶Quis audeat dicere deo, quare sic iurasti? Quare apud hominem damnati generis iuramento te obligasti, vt ei semen tale dares? Nempe & si solius gratiæ & misericordiæ est quòd prius illum vocauit, & hoc semen benedictionis promittens, de Hur Chaldeorum eduxit, hoc sanè iam veritatis quoque & iustitiæ est, quòd in tanta tentatione fideli & emerito cum interpositione iur amenti promisit atque compleuit.

Misericordia nõ absque iustitia.

Gen. 11.

¶Igitur tam verax quàm misericors deus, tam constanti veritate quàm irreprehensibili misericordia sic dilexit mundum, vt filium vnigenitum daret, id est, in altitudinem crucis exaltãdum traderet, vt omnis qui credit in ipsum, videlicet eiusdem Abrahæ fidem eandem firmiter tenẽs, non pereat, sed habeat vitam æternam.

¶Fide nanque filium ille obtulit quum tẽtaretur, & vnigenitũ offerebat in quo susceperat repromissiones, dicente domino: Quia in Isaac vocabitur tibi semen, arbitrans

Gene.21. Rom.4. Benedictio nem Abra hæ cõsequi tur.

quia & à mortuis suscitare potens est Deus. Qui igitur credit in filium dei vnigenitum, quòd deus illum dederit sicut promisit, & interemptum suscitauerit, & principem ac Saluatorem exaltauerit, hic eandem cum illo possidet fidem, eandem consequitur benedictionem vt nõ pereat, sed habeat vitam æternam.

¶ Porrò mundum quẽ dilexit deus, humanũ genus accipimus, id est, viuos & mortuos: mortuos scilicet, qui venturũ in fide expectauerũt: viuos, qui in illũ siue ex Iudæis siue ex gẽtibus credituri erant. Sic enim ait absque distinctione Iudæi atque gẽtilis vniuersaliter, vt omnis qui credit in ipsum non pereat, sed habeat vitam æternam.

¶ Circa secundum principale dicitur:

Non enim misit Deus filium suum in mundum ut iudicet mundum, sed ut saluetur mundus per ipsum.

D Aduentus Christi in misericordia.

¶ Hic confertur piè credentibus spei erectio. Vbi Augustinus: Quantum in medico est, saluare venit ægrotum. Sed ipse se interimit qui præcepta medici obseruare non vult. Venit Saluator in mundum. Quare Saluator dictus est mundi, nisi vt saluet mundum, non vt iudicet mundũ? Saluari non vis ab ipso, ex teipso iudicaberis.

¶ Et est sensus: Equidem ad hoc venit filius dei in mundum, vt credentes in eum habeant vitam æternam, nõ vt pereant peccatores. Nõ enim venit exacturus satisfactionem pro illatis contumeliis patri, sed magis pro hominibus satisfacere patri. Sed noli errare. Nam ex hoc Christi verbo (vt dicit Chrysostomus) multi pigrosum in peccatorum magnitudine & negligentiæ superabundãtia, Dei abutentes misericordia, dicunt: Non est gehenna, non est supplicium, omnia nobis deus peccata dimittit. Sed considerandum quòd duo sunt aduentus Christi, videlicet, qui iam factus est, & qui futurus est. Et prior quidem factus est, nõ vt iudicet quæ facta sunt à nobis, sed vt dimittat. Secũdus autẽ, nõ vt dimittat, sed vt iudicet. De priori ait: Non veni vt iudicem mundum. Quia enim clemens est, non facit iudicium: sed interim remissionem omnium peccatorũ per baptismũ primò, & postea, per pœnitentiã. Quia si hoc modo nõ fecisset, vniuersi simul perditi essemus.

Aduentus Christi in iustitia.

mus. Omnes enim peccauerunt, & egent gloria dei.

¶ Cæterùm quum ait: Non enim misit Deus filium suum in mundum, vt iudicet mundum, hoc profectò cõtra carnalem Iudæorum opinionem loquitur, quibus terrenum regnum & carnale seculum Christo regnante sperabatur affuturum, bellis & cædibus gentium cruentum, vt per occisiones hominum pacificam pararent sibi victoriam, essentque capientes eos qui se ceperant. Quo sensu irridẽdo expectabant auream gemmatámque Hierusalem in terris, instaurationem templi, hostiarum sanguinem, otium sabbati, circuncisionis iniuriam, nuptias, partus, educationem liberorum, epularum delitias, & cunctarum gentium seruitutem, rursũmque bella & triũphos, & superatorum neces.

Rom.3. Rupertus. Iudæorum error elidi tur.

¶ Contra hunc (vt iam dictum est) illorum sensum quotalem expectauerant regem Christum, Non, inquit, misit Deus filium suum in mundum, vt iudicet mundum, sed vt saluetur mundus per ipsum. Hoc est, Non misit illũ Deus vt iudicet, sed vt iudicetur. Non vt iudicet vel disponat ea quæ in mundo sunt, sed vt iudicetur & agat ea quæ salutis æternæ sunt. Vnde cuidam dicenti sibi: Magister, dic fratri meo vt diuidat mecum hæreditatem. Respondit: O homo, quis me cõstituit iudicẽ aut diuisorem supervos?

E Christus vt non venit iudicare.

Luc.12.

¶ Cæterùm in ipsorum potius se venisse iudiciũ, qui veniente Messia mundum iudicare sperabant gentes suo subiugandas fore dominio, alio loco testatur, dicens: In iudicium veni in hunc mundum, vt non videntes videãt, & videntes cæci fiant. Veruntamen nec ista spiritualia sic iudicare tunc venerat, sicut iudicaturus est in maiestate sua, nec secularia vel carnalia vllo modo iudicare habebat, sed vt saluaretur mundus per ipsum.

In quorum iudicium venit. Ioan.9.

¶ Primùm enim ad hoc venit vt mundũ seruaret, atque hæc intentio eius fuit. Per accidẽs autem iudicat eos, qui nõ crediderunt, quia iã iudicati sunt. Secũdò autẽ veniet vt omnes iudicet, & faciat vnicuique secundũ opera sua. Porrò primi aduẽtus sui clementiam confirmans, subdit.

Theoph.

Qui credit in eum, non iudicatur.

¶ Qui credit, inquit, non qui inuestigat aut dubitat, non iudica-

iudicatur. Sed nunquid si immundam egerit vitam non iudicatur? Maximè quidem. Non enim verè fideles sunt ciusmodi vt Paulus dicit: Fatentur se nosse Deum, factis autem negant. Sed hoc significatur, videlicet quòd propter ipsum credere non iudicatur, dabit autē pœnas graues malorum operum. Propter incredulitatem autē quā non habet, non punietur.

Tit. 1.

Rupert. ¶ Sic ergo dominicam hanc intellige sententiā. Qui credit in eum rectè, iustè, fideliter, hic non iudicatur. Nā qui credit & renatus est ex aqua & spiritu sancto, iam alius homo est, iam nouus homo est, iam à vetusto patre recessit, & ad nouum accessit, alienatus ab illo est, alterius semen est. Quare ergo iudicaretur? Quare propter Adam moreretur? Quare propter illius peccatum à dei regno exclusus inueniretur? Absit, inquit, non iudicabitur.

Sententiæ Christi sensus.

¶ Circa tertium principale dicitur:

Qui autem non credit, iam iudicatus est, quia nō credit in nomine unigeniti filij Dei.

F ¶ Hic ponitur perfidis & impiis timoris incussio. Qui autem, inquit, non credit, iam iudicatus est. Nondum apparuit iudicium (inquit August.) & iam factum est iudicium. Nouit enim dominus qui sunt eius. Nouit qui permanent ad coronam, qui permaneant ad flammam. Nouit in area sua triticum, nouit paleam, nouit segetem, nouit zizania. Ergo iam iudicatus est qui non credit. Vbi? Quando? In illo suo patre, in illo peccatore antecessore suo. Quando ille peccauit & iudicatus est, quando tunica pellicea indut⁹ & à regno Dei eiectus est, tunc & iste iudicatus, & cum illo in cuius lumbis erat à regno Dei expulsus est. Vnde Theophylactus.

Rupert. Quādo iudicat⁹ fuit qui nō credit.

¶ Qui non credit iam iudicatus est. Primùm quidem, quoniam & ipsa incredulitas condemnatio est. Esse enim extra lucē, per se maximū supplicium est. Deinde, quāuis non hic gehennæ traditus sit, sed congregauit hic futuri supplicij occasiones, sicut & homicida tametsi nondū sententia iudicis condemnatus sit, rei tamen natura condemnatus est, sicut & Adā, qua die comedit de ligno mortuus est, & quanuis viueret, sentētia tamen & natura rei mortuus

Gene. 3.

tuus fuit. Omnis igitur incredulus condemnatus est, & hinc migrans mox supplicio tradendus, & non in iudiciū producendus, iuxta illud:

¶ Non resurgent impij in iudicio. Indigni enim habentur vt rationem dent impij, sicut & diabolus. In iudicium igitur non resurgent, sed in condemnationem. Vnde Gregorius:

Qui iudicandi, & qui non.

¶ In extremo etenim iudicio aliqui non iudicantur & pereunt, de quibus hic dicitur: Qui non credit, iam iudicatus est. Nō enim eorum tunc causa discutitur, qui à cōspectu districti iudicis iam condemnatione suæ infidelitatis abscedunt. Professionem verò fidei retinentes, sed professionis opera nō habentes redarguuntur vt pereāt.

¶ Qui verò nec fidei sacramenta tenuerunt, increpationem iudicis in extrema examinatione non audiunt, quia præiudicati in infidelitatis suæ tenebris eius quem despexerant inuectione argui non merentur. Princeps nāque terrenam rempublicam regens aliter punit ciuem interius delinquentem, atq; aliter hostem exterius rebellantē. In illo iura sua consulit, contra hostem verò bella mouet, dignāque eius malitiæ tormenta retribuit, de malo verò eius quid lex habeat non requirit. Neque enim lege necesse eum est perimi, qui lege nunquam potuit teneri.

Simile.

Nota.

¶ Quare autem iudicatus est qui non credit, causam assignat, dicens:

Quia non credit in nomine unigeniti filii Dei.

¶ In hoc enim solo nomine est salus. Non enim habet Deus multos filios qui possint saluare, hunc habet vnigenitum per quem saluat. Itaque qui non credit, in illa antiqua primi hominis damnatione permanet (vt iam dictum est.) Ille autem qui credit, iudicatus quidem & ipse tunc est, sed non iudicabitur, id est, in illa damnatione nō retinebitur. Qui credit, iudicatus quidem est in massa, sed non iudicabitur in propria persona. Qui autem non credit, & tunc iudicatus in massa, & pro futuro iudicatus est in sua persona.

G

Ruper.

Iudicati omes in massa.

De bap. par.

¶ Quærit hic Augustinus & dicit: Vbi ergo paruulos ponimus baptizatos? Quæstionis ratio est, quia nō credunt in nomine vnigeniti filij Dei. Et respondet: Vtique inter

Baptismus quid puuis confert.

cos

eos qui crediderũt.Hoc enim eis per virtutem sacramenti baptismalis,& per offerentium responsionem acquiritur,ac per hoc qui baptizati non sunt, inter eos qui non crediderunt,statuimus.

¶ Circa quartum principale dicitur:

Hoc est autem iudicium, quia lux uenit in mundum, & dilexerunt homines magis tenebras quàm lucem.

H ¶ Hic asignatur iusti timoris causa seu ratio.Vbi tria notantur.Primum est,iniquorũ hominum peruersa dilectio. Secundum est,peruersæ dilectionis origo seu ratio, Ibi: Erant enim eorum mala opera.Tertiũ est, oppositi ex opposito necessaria illatio,Ibi:Qui autem facit veritatem.

Dãnationis ratio. ¶ Circa primum dicitur:Hoc est autem iudicium,hoc est iustæ damnationis reproborum ratio, quia lux venit in mũdum.Seipsum dominus appellat lucem.Erat enim lux vera.Et ipse perhibere dignatus est,dicens: Ego sum lux mundi.Et dilexerunt homines magis tenebras quàm lucem.Tenebras appellat peccata . Nunquid ergo ipsi lucem quęsierunt,vel laborauerunt vt inuenirent?Imò ipsa lux venit ad eos,& neque ita ad eam cucurrerunt,quin potius dilexerunt tenebras magis quàm lucem. Ergo de reliquo omni eos priuat excusatione .Venit enim Saluator eripere à tenebris , & ad lucem ducere . Quis ergo eius qui non vult ad lucem accedere miserebitur?

Ioan. 10.

Chrysost.

¶ Nam(vt ait Theo.)si non venisset lux,potuissent homines prætexere ignorasse se quid bonum.Verùm,quia venit Deus verbum,deditque verbum suum vt illuminaret, non susceperunt autem illi,omni posthac carent excusatione.Venit iam lux in mundum, prosequuta est homines etiam à principio mox vt de regno dei proiecti sunt. Plurima illis accendit luminaria,vbi post parentum denudationem nati sunt,vt nudationem suam & ipsi cognoscentes & pœnitentiã agentes, vestitũ vel ornatũ suum, (.i.innocentiã)recuperarent.Plurima sanè huiusmodi illis accendit luminaria & ante legẽ & sub lege,nempè, iustos viros,quorum factis ,dictis,vel scriptis lucentibus se ipsos viderent & agnoscerent,tandémq; venit ipsa substantia lucis,paratum illis ostendens & facilem introitum regni

Rupert.

Quæ luminaria deus hominibus accẽdit.

regni.Sed dilexerunt magis tenebras quàm lucem.

¶ Circa secundum, quod est, peruersæ dilectionis origo seu ratio,subditur:

Erant enim eorum mala opera.

¶ Ne quis dicat incredibile esse homines prętulisse tenebras luci causam asignat quur hoc passi sunt,dicens: Erant enim eorum mala opera. I

¶ Quia enim Christianismus non solùm recta dogmata, sed & honestam vitam exigit,ipsi autem voluerunt sub luto peccati inuolui,ideo nolunt improbi ad lucẽ Christianismi venire,& se eius subiicere legibus. Sed quæ erant eorum opera? Fornicationes, adulteria, homicidia, veneficia , comessationes , ebrietates,furta,periuria, falsa testimonia,& his similia.Quibus omnibus lux ista inimica est,quæ committi prohibet quibus conuenire non potest.Idcirco dum ostendit illis aditum regni Dei , dum pręcepit illis agere pœnitentiam & generationem cœlestem ingredi,in qua non liceat scortari vel inebriari,polluere vel pollui,concupiscere & rapere vel furari, refugiunt ab ista luce,seque in tenebras suas recondunt sicut Adam pater ipsorum,& foliis ineptæ & prauæ defensionis opera pudenda contegunt,blasphemantes insuper ipsam lucem,suásque defendentes tenebras,vocantes tenebras lucem,& lucem tenebras.

Theoph.

Christianismũ qui oderunt.

¶ Et quidem si in iudicium lux ipsa(id est,Dei filius)venisset,haberet hoc quòd lucem oderunt nec ad eam venerũt aliquam rationem.Qui enim malorũ sibi conscius est,iudicem fugere cõsueuit,parẽti verò qui deliquerũt, occurrunt.Decens igitur erat eos qui multorum sibiipsis erant cõscij peccatorũ,maximè Christo ad ignoscendum venienti occurrere,quod & in multis factum est. Etenim publicani & peccatoresvenientes recumbebãt cum Iesu.

Esa.5.

Peccatori vt excusatio tollitur.

¶ Quia verò pleriq; adeò molles sunt ad subeundos qui pro virtute sunt labores, vt vsque ad vltimum velint insistere malitiæ,in horum suggillationem subdit:

Mar. 2.

Omnis enim qui malè agit odit lucem , & non uenit ad lucem,ut non arguantur opera eius.

¶ Hoc dictum est de iis qui eligunt in malitia permanere, K

re, ipsi enim lucem odiunt quæ detegit peccatum.

Quare lucem odiunt 10. cõfess. ¶ Sanè (vt dicit August.) quia falli nolunt & fallere volunt, amant lucem quum seipsam indicat, & oderunt eam quum eos ipsa indicat. Inde retribuetur eis vt eos nolentes manifestet, & eis ipsa non sit manifesta. Amant ergo veritatem lucentem, oderunt eam redarguentem.

Rom. 3. ¶ Attende quòd nõ ait, omnis qui malè agit, odit lucem, omnes enim peccauerunt & egent gloria dei, sed omnis qui malè agit, instanter, studiosè, perseuerãter, omnis vtique non qui per ignorantiã, vel per infirmitatem peccat, sed qui diligit, qui diligenter defendit iniquitatem, odit istam lucem & non venit ad eam, vt non arguantur opera eius. Tales erant quorum ipse lucra dispersit eiiciendo vendentes & ementes de templo. Quasi ipse dicat:

Lux exosa. *Matt. 12.*

Rupert. ¶ Idcirco lucem istam non recipiunt, idcirco me nõ audiunt, quia nisi de cupidis & auaris atque rapacibus, vel adulteris, munifici, largi, cõtinentes, & operosi fiãt, & omnino renascãtur vt alij sint, dico illis ꝙ regnũ dei nõ cõsequẽtur. Isti tales quia me verã lucem oderunt videtes me eiicere dæmonia, & sciẽtes ꝙ illa in digito dei eiiciã, quẽ Magi quoq; coram Pharaone ex operibus cognoscere potuerunt, mentiuntur & dicunt: In Beelzebub principe dæmoniorũ eiicit dæmonia, & sic ꝙ ad me venire nolunt, quòd lucem præsentem fugiunt, videri volunt ex iudicio rationis facere, non ex odij vel inuidiæ præsumptione.

Luc. 11.

¶ Circa tertium quod est, oppositi ex opposito necessaria illatio, subditur in litera:

Qui autem facit ueritatem, uenit ad lucem, ut manifestentur opera eius quia in Deo sunt facta.

L ¶ Qui facit, inquit, veritatem, id est, qui cum Deo sentit & iudicat aduersus suam, quam odit iniquitatem, qui con delectatur legi Dei secundum interiorem hominem, & videns aliam legem in membris suis repugnantem legi mentis suæ, & captiuum se ducentem in lege peccati, cõfitetur, clamat & ingemiscit, dicens: Infœlix ego homo, quis me liberabit de corpore mortis huius? Qui taliter cum Deo tribunal ascendit, & sibiipsi displicens seipsum iudicat, & alius esse cupit, hic talis venit ad lucẽ, quid sit bonum

August. Rom 7.

Is venit ad lucem.

bonum sibi indicantem, & regni dei aditum ostẽdentem, vt manifestentur opera eius pię confessionis & verę pœnitentiæ vocibus, quia in Deo sunt facta. In Deo vtique, non contra Deum, nõ quo modo illorũ opera qui scienter & per industriam peccant & peccata sua defendunt. Ipsi nanque vel per ignorãtiam vel per infirmitatem peccauerunt, & peccata sua cognoscentes doluerunt, fleuerunt, confessi sunt, & salutis consilium receperunt.

¶ Initium enim bonorum operum, confessio est operum malorum. Facis veritatem & venis ad lucem. Non te palpes, nõ tibi blandiaris, nõ dicas: Iustus sum, quum sis iniquus & incipis facere veritatem, quia non tibi displiceret peccatum tuum, nisi Deus tibi luceret, & eius veritas tibi ostenderet. Sed qui admonitus diligit peccata sua, odit admonentem lucem, & fugit eam vt non arguantur opera eius mala quę diligit, hic osor est lucis. Qui autem facit veritatem non sibi ignoscit, vt Deus ignoscat. Venit ad lucem cui gratias agit, quòd illi quid in se odisset ostẽderit, Et dicit Deo: Auerte faciem tuam à peccatis meis quoniam iniquitatem meõ ego agnosco, & peccatum meũ contra me est semper. Sit ante te, quod non vis esse ante Deum. Si autem post te feceris peccatũ tuum, retorquebit illud tibi Deus ante oculos tuos quando iam pœnitentiæ fructus nullus erit. Hæc post Augustinum.

¶ Porrò præmissam hãc Domini sententiam Chrysostomus aliter putat intelligendam. Ait enim: Non autem de his qui ab initio facti sunt Christiani hãc esse sententiam accipiendam, sed tantùm de his qui ex Gentibus vel Iudæis ad rectam transponendi erãt fidem. Ostendit enim quoniam nullus vtique eligit in errore viuens ad fidem venire, nisi prius inscribat sibiipsi vitam rectam. M

Gentibus causa incredulitatis. Theoph.

¶ Qui enim facit veritatem, & contendit & aspirat ad vitam quæ Deo placeat, is ad Christianismum veluti ad lucem accedit quo magis in bono proficiat, & appareant eius opera secundum Deum facta. Qui talis est, cum fide recta & vitam quoque honestam instituit, lucẽtque omnibus hominib⁹, & in illo glorificatur Deus. Et ita gentibus incredulitatis causa facta est immunditia vitæ.

¶ Sed fortè dixerit quis: Quid igitur? non sunt & Christiani

Gentilem bonum esse nullum.

stiani improbi & Gẽtiles honestę vitæ? fateor & ipse quidem improbos Christianos, at bonos Gentiles inuenirí non asseuerauerim. Et natura quidem boni & mansueti reperiuntur quidam, sed non virtute. Nam exercitatione & meditatione boni nullus inuenietur. Et quanuis boni quidam habiti sunt, omnia tamen ad vanam gloriam fecerunt. Qui autem bonus est propter gloriam & non propter bonum ipsum, siquando tempus inuenerit malis indulgebit concupiscentiis. Nam si apud nos & interminatio gehennæ, & omne aliud studium, & vitæ innumerabiliũ sanctorum vix conseruant homines in virtute, quo pacto nugæ Gentilium illos in bono continebunt? Magna quoque res fuerit, si non & pessimos reddiderint.

Noctem perosi.

¶ Cæterùm quum ait: Qui autem facit veritatem venit ad lucem, competenti similitudine vsus est. Nam sicut adulteri & scortatores amant noctem, diemq; fugiunt, sic omnes impij præsens seculum diligunt, & futurum oderunt, ac mendacio protecti à veritate se abscondunt. Econtrà sicut operosi, ac pudici noctem fastidiunt, diémque tardum æmulo lumine prẹueniunt, sic omnes qui ex Deo sunt peccata sua oderunt, iustitiámque esuriunt & sitiunt, prẹsensque seculum fastidientes, consciam vbique futuri regni Dei veritatem requirunt.

¶ Competenti igitur (vt dictum est) similitudine per cõparationem lucis ac tenebrarũ vsus est cũctos collaudãs, qui quo modo Nicodemus in tẽpore noctis lucem quærebat veritatis, ita vitę prẹsentis obscuritatem sacræ scripturæ illustratione solantur, attendentes illi tanquã lucernę lucenti in caliginoso loco donec dies illucescat & lucifer oriatur in cordibus eorũ. Illos autẽ improbãs qui vt se de ignorantia excusent, nolunt intelligere vt bene agant, & vt non inquietentur neq; dimidientur voluptates eorum comminationibus futuri iudicij, & præ timore & expectatione quæ superuenient vniuerso orbi.

Lucæ. 21.

FERIA TERTIA PENTEC.

A *Men amen dico uobis, qui non intrat per ostium in ouile ouium, sed ascendit aliunde, ille fur est & latro.* Ioan. 10.

Præ-

¶ Præsens sancti Euangelij lectio duo comprehendit. Vnum est, De pastore & de fure Christi parabolica dissertio. Alterum est, parabolicæ dissertionis interprete Christo elucidatio, ibi: Dixit ergo eis iterum Iesus.

¶ Circa primum quinque sunt consyderanda. Primum, quis sit fur & latro. Secundum, legitimi pastoris designatio, ibi: Qui autem intrat. Tertium, veri pestoris circa oues actio, ibi: Et proprias oues vocat. Quartum, ouium tam erga pastorem quàm alienum habitudo, ibi: Et oues illum sequuntur. Quintum est, prolatæ parabolæ intellectus absconsio, ibi: Hoc prouerbium.

¶ Circa primum præmittendum est quemadmodum in A
Præcedente litera occasione cæci à natiuitate, per Christum illuminati quum dominus dixisset: In iudicium ego in hunc mundum veni, vt qui non vident vdeant, & qui vident cæci fiant, quidam ex pharisæis dixerunt: Nũquid & nos cæci sumus? Quibus respondit: Si cæci essetis, non haberetis peccatum. Nunc autem quia dicitis, videmus, peccatum vestrum manet. Horum, inquam occasione, ea quæ iam tractanda sunt induxit, dicens: Amen amen dico vobis, qui non intrat per ostium in ouile ouium, sed ascendit aliunde, ille fur est & latro.

Ioan. 9.

¶ Fur videlicet, quia furatur quod alienũ est: latro, quia occidit quod furatus est.

Fur & latro.

¶ Et quidem congrua similitudine pro re & tempore vsus est. Illi nanque, id est, pharisæi, quasi pastores, sed pastorali potestate abutentes, hominem illum qui illuminatus fuerat, tanquã oue de ouili ouiũ (id est, de synagoga) eiecerunt. Itaq; huius occasione tã illis quã omnibus, qui quũ lupi sint pastores videri volunt, & subditos sueq; potestati permissos neq; per ostiũ admittunt, neq; per ostiũ emittunt, id est, non secundum Deũ sed secundum propriam voluntatem anathematizantes condẽnant, vel assumẽtes iustificãt, iuxta Prophetã dicentem: Viuificabant animas quæ nõ viuunt, & mortificabant animas quæ nõ moriuntur, omnibus inquam, qui eiusmodi sunt, edicit, quod hoc pacto non per ostium in ouile ouium introierint, sed aliunde ascenderint, & proinde fures sint & latrones.

Rupertus.

Officio pastorali abutentes.

Ezec. 13.

¶ Hic iam illud subaudiendũ est quod postea dicit: Ego

 sum

ſum oſtium ouium. Conſtat autē quia Phariſæi nō ſolùm per ipſum intrare recuſabant, dicentes: Hunc autē neſcimus vnde ſit, & quod adhuc peius eſt, iam conſpirauerāt quòd ſi quis per ipſum intrare vellet, id eſt, ſi quis cōfiteretur ipſum eſſe Chriſtū, extra ſynagogā fieret. Et quidem idcirco hunc de quo dictū eſt hominem de ſynagoga eiecerant, quia per ipſum intrare iam cœperat.

Ioan.9.

¶ Rectiſsimè ergo dicitur eis hoc prouerbium quo de ipſis ſignificabatur quia fures eſſent & latrones, quia videlicet per oſtium, id eſt, per Chriſtum nec ipſi intrant, nec alios intrare permittunt. Ideo ſi cæci eſſetis, inquit, hoc eſt, non ſi confideretis in vobiſmetipſis, & ſi non tuliſſetis clauim ſcientiæ, nec ipſi introeūtes, nec alios intrare permittentes, peccatum non haberetis, illud ſcilicet, quòd oſtium, id eſt me, per quem intratur in ouile ouium, tantopere declinatis, & obſtruere contenditis. Nunquid enim cæcus oſtium declinare nouit, & non potius ignorans & errans ab eo diuertit?

Luc.11.

B ¶ Itaque iuſto fiet iudicio vt qui non vident oſtium, vocētur & ducantur ad ipſum, moxque introducti videant; qui autem vident oſtium, & inuidentes oſtio, vel vituperātes illud aliunde aſcendunt, ad hoc vt faciendo deſideria patris ſui diaboli mactent & perdant, ipſi cōtinuò cæci fiant, videlicet ſic foras expulſi, vt iam nec oſtium inueniant, nec aliunde aſcendere præualeant. Proprer illorū ergo vanam & ſuperbam & inſanabilem arrogantiam dominus Ieſus iſta contexuit in quibus & nos ſalubriter (ſi aduertamus) admonuit.

¶ Sunt enim multi (vt dicit Augu.) qui ſecundū quandā vitæ huius cōſuetudinē dicuntur boni homines, innocētes, & quaſi obſeruātes ea quæ in lege præcepta ſunt, deferentes honorē parentibus ſuis, nō mœchātes, nō homicidium perpetrantes, non furtum facientes, non falſum aduerſus quenquam teſtimonium perhibentes, & cætera quę ī lege mādata ſunt velut obſeruātes, & Chriſtiani nō ſunt, & plerūq; ſe iactāt quo modo iſti: Nūquid & nos cęci ſumus? Sed quia iſta omnia qui faciūt, ad quē finē referant neſciūt, inaniter faciūt. Dominus de grege ſuo & oſtio quo intratur ad ouile hāc loquut⁹ eſt ſimilitudinem.

Pruſtra quidam boni.

Dicant

¶ Dicant ergo Pagani: Bene viuimus. Si per oſtium non intrāt, quid prodeſt eis vnde gloriātur? Ad hoc enim debet vnicuique prodeſſe bene viuere, vt detur illi ſemper viuere. Nō eſt autem cuiquā ſpes vera & certa ſemper viuendi, niſi agnoſcat vitam quæ eſt Chriſtus, & per ianuā intret in ouile.

¶ Quærunt etiam plerunque tales homines perſuadere hominibus vt ſe illi ſequentes bene viuant, & Chriſtiani non ſunt, per aliam partem volunt aſcendere, rapere & occidere, non vt paſtor conſeruare atque ſaluare. Fuerūt enim philoſophi de virtutibus & vitiis ſubtilia multa tractantes, diuidentes, diffinientes, ſyllogiſmos acutiſsimos concludentes, libros implentes, ſuam ſapientiam buccis concrepantibus ventilantes, qui etiam dicere auderent hominibus: Nos ſequimini, ſectam noſtram tenete ſi vultis beatè viuere. Sed non intrabant per oſtium. Perdere volebant, mactare, & occidere. Iactabant etiam & Phariſæi ſeipſos tanquam videntes, id eſt ſapientes, & negabāt Chriſtum, & non intrabant per oſtiū. Ecce & ipſi ſi quos fortè ſeducerent, mactandos & occidendos, non liberandos ſeducebant, & hos dimittimus.

C

Philoſophorum vanitas.

¶ Videamus illos ſi fortè ipſi intrant per oſtiū qui Chriſti nomine gloriantur. Innumerabiles enim ſunt, qui ſe videntes non ſolùm iactant, ſed à Chriſto illuminatos ſe videri volunt, ſunt autem hæretici. Fortè ipſi per oſtiū intrauerunt? Abſit, Nam Chriſto contraria ſentiunt, contraria dogmatizant.

¶ Vnde Theophylactus: Fur eſt, qui non per ſcripturas ingreditur in ſtabulum ouium, & ita per illas deprehenditur. Sed aſcendit aliunde, hoc eſt, aliam & inſolitam ſibi viam parat, ſicut & corrupti ſunt. Talis erit Antichriſtus. Non enim ex ſcripturis illius teſtimonia, ſed & eos notat qui mandata legis parui faciebant, mandata autem & traditiones hominum docebant diligenter. Bene dicit, aſcendit, quod vtique furis eſt ſepem tranſilientis, & omnia cum periculo facientis.

Hæretici vt fures.

¶ Verum quiſquis vult intrare ad ouile, per oſtium intret, Chriſtum verum prædicet. Non ſolùm Chriſtum verum prædicet, ſed Chriſti gloriam quærat, non ſuam. Nam

Auguſt.

 multi

multi quærendo gloriam suam, oues Christi sparserunt potius quàm congregauerunt. Humilis enim ianua est Christus. Qui intrat per hanc ianuam, oportet vt humiliet se, vt sano capite possit intrare. Qui autem se non humiliat sed extollit, per maceriam vult ascendere. Qui autem per maceriam ascendit, ideo exaltatur vt cadat. Ille, inquit, fur est & latro, qui oues alienas vult dicere suas, alienas inquam, id est, furto ablatas, sed non vt saluet, sed vt occidat. Ergo fur est, quia quod alienum est, suum dicit. Latro, quia & quod est furatus, occidit.

¶ Circa secũdũ, quod est, veri pastoris designatio, subdit:

Qui autem intrat per ostium, pastor est ouium.

D ¶ Vidisti indicia latronis, vide & quæ sint pastoris. Nam hoc planè cõsequitur eum qui intrat per ostium, vt sit pastor ouium: sicut econtrà, eum qui ascendit aliunde, cõsequens est esse furem & latronem. Intrare autem per ostiũ quid est, nisi imitari Christum, qui sicut paulò post dicit, & pastor est & ostium? Sed quid est imitari Christum, nisi non à seipso quéque venire, sed cum subiectione obedientiæ, mittentis siue vocantis sustinere imperium? Christus enim non ipse sibi pastoris nomen aut officium siue possessionem vsurpauit ouiũ, sed à patre iussus & missus curam requirendæ ouis centesimæ quæ perierat, obediẽter susceperit, sicut ipse cõtestatur dicens: Neque enim à me ipso veni, sed ille me misit. Quod & Apostolus verbis aliis cõprobãs, nec quisquã, inquit, sumet sibi honorẽ, sed qui vocatur à Deo tanquã Aaron. Sic & Christus non semetipsum clarificauit vt pontifex fieret, sed qui loquutus est ad eum, dicens: Filius meus es tu, ego hodie genui te. Et alio loco dicit: Tu es sacerdos in æternum, secundum ordinem Melchisedech. Qui ergo non à seipso venit, neque seipsum commendat, sed commendatorem Deum expectat vt pastor fiat, intrat vtique per ostium, quia sic imitatur principem pastorum Christum, multũmque dissimilis est illis, contra quos hæc maximè dicuntur, Annæ & Caiphæ, qui re vera aliũde ascẽderãt. Vnde nec mitũ est & rabãtur & mactabãt & perdebãt, quia fures erãt & latrones. Non enim hi neque his similes vocati sunt à Deo tãquam Aaron, sed cõtendẽdo irruẽtes alter super alterum

Indicia veri pastoris

Exemplũ boni pastoris christi.

Leui.15. Ioan.8. Heb.5.

Quis intrat per ostium.

venale sacerdotium in partes annuas sciderũt. Sequitur:

Huic ostiarius aperit.

¶ Quasi dicat: Huic qui intrat per ostium, id est, qui ordine legitimo propter Deum pastoris sortitur officium, ostiarius aperit, quia videlicet vt studium eius ouibus prosit, auditorum corda per gratiã sancti spiritus præuenit. Quod vtique legitimus pastor Paulus Apostolus sibi factum esse testatur, dicens: Permanebo autem Ephesi vsq; ad Pentecosten, ostium enim mihi apertum est magnũ & euidens. Tale etiam est illud quod in Apocalypsi angelo Philadelphiæ ecclesiæ promittitur: Hæc dicit sanctus & verus, qui habet clauim Dauid, qui aperit & nemo claudit, claudit & nemo aperit: Scio opera tua. Ecce dabo coram te ostium apertum, quod nemo potest claudere.

E *August. Pastori vt ostiarius aperit.*

1. Cor.16.

Apoc.3.

¶ Tunc enim sanctus & verus prædicatori cupienti salũti proximorum proficere, ostium magnum aperit, sciens opera eius, quando perpendens intentionem cordis eius, intelligentiam sacri verbi pandere illi dignatur, & labori eius vt fructũ faciat, præueniente pariter ac subsequẽte gratia sua cooperatur. Et nunc quidem ostiarius est ipse qui hæc loquitur, qui antequam per victoriam mortis glorificaretur, humilis ianua videbatur, nunc inquam, nõ solùm ostium, sed & ostiarius est, ex quo ascendens in altum, & captiuam ducens captiuitatem, dedit dona hominibus. Exinde nanque ostiarius esse comprobatur, quia ipse dedit quosdam quidem Apostolos, alios autem Prophetas, alios verò Euãgelistas, alios autem pastores & doctores. Nec verò confusionem facit vllam quòd idem ipse & ostium & ostiarius est. Nam in ouili quidem brutarum ouium, aliud ostiũ atque aliud est ostiarius, at verò in grege rationali, quod ostium, hoc ostiarius est. Etenim quemadmodũ vnus idémque dominus noster Iesus Christus, & via & veritas est & vita, sic non solùm ostium, sed & ostiarius, & adhuc ipse ouium est pascua.

Christus quãdo primũ ostiarius.

Ephe.4.

Christus ostiũ & ostiarius.

Ioan.14.

¶ Ostiarium igitur ipsum Dominum debemus accipere. Multo enim inter se magis diuersa sunt in rebus humanis pastor & ostium, quàm ostiarius & ostium, & tamen Dominus & pastorem se dixit & ostium. Cur nõ ergo intelligamus ipsum & ostiarium?

Universidad de Deusto Biblioteca

¶Est autem in ostio & ostiario nonnulla pfectuũ nostrorum distinctio. Ná dum per fidẽ catholicá quisq; nostrũ ad Christũ accedit Christus illi ostiũ est. quãdo autẽ iam accepto gratiá aliquam idem distributor gratiarum largitur, iam ostiarius est. Sic & summis post ipsum pastoribus Apostolis ante passionem suam Christus tantummodo ostium erat, ex quo autẽ resurgẽs à mortuis potestatem accepit sicut ipse ait: Data est mihi potestas in cœlo & in terra, iam & ostium & ostiarius extitit, & vt veri ostiarius cœli, dona sancti spiritus illis largitus est. Sequitur:

Mat. 28.

Et oues uocem eius audiunt.

F ¶Hoc quippe dignũ est & ouib⁹ ipsis expedit. Nam aliàs Christi oues nõ essent, sicut alio loco ait: Sermo meus nõ capit in vobis, quia nõ estis ex ouib⁹ meis. Ná oues meæ vocem meá audiunt & sequuntur me, & ego vitá æternã do eis, & nõ rapiet eas quisquam de manu mea. Oues, inquam Christi non essent, si apostolos Christi & oẽs quibus hic ostiarius aperuit nõ sequerẽtur, & si vocem eorũ nõ audirent, hoc est, si doctrinã eorũ vel nescirẽt vel non approbarent. Ná talibus ipse dicit: Qui vos audit, me audit: & qui vos spernit, me spernit. Qua fretus authoritate Paulus: An inquit, experimentũ quẹritis eius qui in me loquitur Christus? Itaque cuicunque ostiarius aperit, oues vocem eius sciũt, & sequuntur eum, & quicũque sequuntur, oues sunt. Qui autem sequi contemnunt, ipsa rebellione sua testes sunt sibi, quia non oues sed hœdi sunt.

Ioan. 8.
Ioan. 10.
Signũ ouili Christi.
Luc. 10.
2. Cor. 13.

¶Cir. tertiũ, quod est veri pastoris circa oues actio, subd.

Et proprias oues uocat nominatim, & ducit eas.

G ¶Nouit enim nomina prædestinatorũ. Vnde & discipulis ait: Gaudete autem, quia nomina vestra scripta sunt in cœlis. Quàm dissimilis est etiã iste quicunq; per ostiũ intrauit, vel cui ostiarius aperuit, furibus & latronib⁹ illis qui declinantes ostium, aliunde ascenderunt. Illi nempe nequaquam oues vocant nominatim, sed è contra peruersis vtuntur nominib⁹, dum dicunt bonũ malum, & malũ bonum, dum vocant lucem tenebras, & tenebras lucem, vt iustificent impiũ pro muneribus, & iustitiã iusti auferant ab eo, quemadmodum illi fures & latrones propter quos hęc maximè dicũtur, quia hominem illũ qui cæcus fuerat &

Lucæ. 10.
Rupert.
Oues vocare nominatim.
Esa. 5.

fuerat & viderat, alieno nomine vocantes maledixerunt & exprobrauerunt, & eiecerunt tanquam malum. Nõ sic iste, sed proprias oues vocat nominatim. Proprias inquã, videlicet quia Christi oues dilectionis affectu suas fecit, vel quia pastorum principi pastor ipse proprio labore & cura nutritia illas quæ non erant acquisiuit.

Oues eius propriæ.

¶Vocat illas nominatim, id est, quum sint oues, nõ hœdos vocat, sed vt sunt oues, blandè ac familiariter appellat. Et si quando hœdi fuerunt, nõ hoc maledico ore tyrãnizãdo illis improperat, nisi fortè ꝑ vtili cõmemorationẽ gratiæ purificãtis, sicut Apostolus quum vetera cõmemorasset nomina, dicẽdo, neq; fornicarij, neq; idolis seruiẽtes, neq; auari, neq; molles, neq; masculorũ cõcubitores, neq; fures, neq; rapaces regnũ dei possidebũt: quum, inquã, hæc vetustatis nomina cõtigisset, mox dei gratiam cõmendando subiunxit: Et hęc quidem fuistis, sed abluti estis, sed sanctificati estis, sed iustificati estis in nomine domini nostri Iesu Christi, & in spiritu dei nostri. Itaq; nominatim vocat illas. i. eo nomine quod super nos magn⁹ pastor scripsit, obliteratis nominibus priscis, nomẽ suum nouũ, nomẽ filiorũ dei, quod est nomẽ Christianũ, de quo & per prophetã: Vocabo, inquit, seruos meos nomine alio, in quo qui benedictus est benedicetur super terram.

1. Cor. 6.
Esa. 65.

¶Et sic vocãdo educit eas, inquit. Vnde educit vel quò educit? Iam quidem quot quot oues Christi sumus, eo ipso quòd sumus oues, educti sumus de tenebris errorum antiquorum, iámque per manum pastorum suorum eripuit nos Deus de præsenti seculo nequam.

H
Galat. 1.

¶Veruntamen est adhuc, & plerunq; euenit, vnde plerosque nostrũ (qui iã sum⁹ oues Christi) oporteat educi, imò & clamore grandi oporteat euocari, sicut per Lazarũ significatum est, quem iam fœtentem & quatriduanum legimus magno Domini nostri Iesu Christi clamore fuisse resuscitatum. Sordidantur quippe oues plerunque etiam postquam tonsæ & salubri fluuio lotæ fuerint, & ipsis suorum vitiorũ morbis delectatæ, in praua detinentur consuetudine, aut etiam (quod grauius est) hæretico fœdantur errore. Laborat hic pastor ouium qui per ostium intrauit, cui ostiarius aperuit, & vocibus vtens nunc quidem

Oues educere labor.

dem asperis, verbi gratia, quum dicit Apostolus: Omnino
1.Cor.5. auditur inter vos fornicatio, & talis fornicatio, qualis nec
inter gentes: nunc verò blandis, quum idem ipse ad eos-
2.Cor.6. dem: Os nostrũ, inquit, patet ad vos ò Corinthij, cor no-
strum dilatatum est. siue ad Galatas: Filioli mei quos ite-
Galat.4. rum parturio donec formetur Christus in vobis, revera
vocat oues nominatim, donec educat eas. i. prauã in illis
fornicationis cõsuetudinem expurget, vel reformet fidei
firmitatẽ. Quod quia nõ sola voce prædicationis, sed ope
re quoque & exemplo perficitur, protinus subiungitur:

Et quum proprias oues emiserit, ante eas uadit.

I ¶ Hoc nempe illi expedit, vt quum emiserit illas per ver
Oues pastor antecedat. bum exhortationis, vadat ante illas per exemplum boni
operis, nequando dicat illi deus peccanti: Quare tu enar
Psal. ras iustitias meas, & assumis testamentũ meũ per os tuũ?
Tu verò odisti disciplinã, & proiecisti sermones meos re
1. Cor. 9. trorsum. Quod prẽcauens Apostolus dicebat: Sic curro
non quasi in incertum, sic pugno nõ quasi aërem verbe-
rãs, sed castigo corpus meum, & in seruitutem redigo, ne
fortè quum aliis prẽdicauerim, ipse reprobus efficiar.

¶ Circa quartũ, quod est ouium tam erga pastorem quàm
erga alienum differens habitudo, subditur:

Et oues illum sequuntur, quia sciunt uocem eius. Alienum autem non sequuntur, sed fugiunt ab eo, quia nõ nouerunt uocem alienorum.

Esaiæ.24. ¶ Ergo quum proprias oues emiserit pastor legitimus,
ante eas vadit, non autem eas sequitur, iuxta illud: Sicut
populus, sic & sacerdos.

¶ Et oues illum sequuntur. Nempe hoc illis expedit o-
Matth. 23. uibus. Si enim de hypocritis & simulatis pastoribus præ
cipit ouibus suis dicens: Omnia quæcunque dixerint vo
bis seruate & facite, secundum opera verò eorum nolite
facere, dicunt enim & non faciunt, quanto magis sequi
oportet eos pastores qui dicunt & faciunt? Sequuntur
ergo illum, quia sciunt vocem eius, quia veram & sanam
esse cognoscunt doctrinam eius.

¶ Alienum autem nõ sequuntur, sed fugiunt ab eo. Alie-
nos non qualescunque hypocritas, sed huiusmodi fures
atque

atque latrones hic accipi oportet quales erãt isti, propter
quos hoc prouerbiũ dictum est, quorum vox multũ erat
aliena, vtpote ad blasphemiam prouocans, dicendo: Da
gloriam Deo. Nos scimus quia hic homo peccator est, & Ioan. 9.
nõ est hic homo à deo. Quam vtiq; vocem nõ agnoscens,
imò agnoscere nolens, memoratus homo qui cæcus fue-
rat & viderat, noluit sequi, sed fugit ab eis vt verè alienis,
& fugiens mente, corpore quoque ab eis passus est se ex-
pelli. Tales sunt omnes hæretici, quorum dogma vox est Hæretico-
ouibus Christi aliena, & ideo vitanda. Quicunque enim rũ vox a-
verè oues sunt, alienum non sequuntur, sed fugiunt ab liena.
eo, quia non nouerunt vocem alienorum.

¶ Circa quintum, quod est prolatæ parabolę intelligen-
tiæ absconsio, subditur:

Hoc prouerbium dixit eis Iesus, illi autem non cognouerunt quid loqueretur eis.

¶ Pascit enim dominus manifestis, exercet obscuris. Illi, K
inquit, non cognouerũt quid loqueretur eis. Et fortè (vt Vt differũt
dicit Augu.) nec nos. Sed hoc interest inter illos (nempè increduli
incredulos) & nos antequam ipsa verba intelligamus, & & credentes.
nos, quia nos pulsamus vt aperiatur nobis, illi autẽ Chri-
stum negãdo nolebant intrare saluãdi, sed foris remane-
re perdendi. Qui ergo hæc quæ audimus piè antequam
ea intelligamus vera esse atq; diuina credimus, magna ab
illis diuersitate distamus. Nos enim dicimus: Verum dixit,
& bonum est quod dixit, sed nos non intelligimus. Qui
sic dicit & credit, pulsat & dignus est cui aperiatur si pul
sare persistat. incredulus dicit: Nihil dixit. Audiat iste di-
centem: Nisi credideritis, non intelligetis. Esa.6.

¶ Hoc prouerbium, inquit, dixit illis Iesus. Prouerbium Prouerbia
est, quãdo verbum aliud pro alio verbo dicitur, videlicet vt vtilia.
vt vnum per aliud valentius commendetur, & efficacius
intelligatur, quod genus dicendi in Sacris scripturis vsi-
tatum est, diuinitũtiq; prouisum tam ad delectandum di-
ligentem auditorem, quàm etiam ad edomandam labore
superbiam & intellectum à fastidio renouandum, cui fa-
cilè inuestigata plerunq; vilescunt. Et sic maximè hic fie-
ri decuit, vt conuinceretur illorum superbia, qui de acu-
mine

mine intelligentiæ ac scientiæ suæ præsumentes, paulò
antè dixerant: Nunquid & nos cæci sumus? Et quidē iam
Ioan.9. tunc iudiciū fieri incipiebat de oculis eorū vt cæci fierēt.
Nā si re vera viderent, & nō odio præsentis veritatis iam
cæcutirēt, nōnne cognoscere potuissent hoc prouerbium
quod eis loquebatur saltē per visionē propheticæ scri-
Ezec.34. pturę qua Ezechiel dicit: Vę pastoribus Israēl, qui pasce-
bāt semetipsos? Ac deinceps: Nōne greges pascuntur à pa
storibus? Lac comedebatis, lanis operiebamini, & quod
crassum erat occidebatis, gregem autē meū nō pascebatis.
Et post pauca: Ecce ego ipse super pastores, & requirā gre
gem meū de manu eorū, & cessare faciā vt vltrà nō pascāt
gregem meum, nec pascant amplius pastores semetipsos,
& liberabo gregem meū de ore eorum, & non erit vltrà
eis in escam. Post quę tādem ait: Vos autem greges pascuæ
meæ homines estis, ego dominus deus vester. Si ergo isti
nō iam cæci fieri inciperent, quomodo non cognouissent
de qualium ouili ouium loqueretur eis?

¶ Circa secundum principale dicitur:

Dixit ergo eis iterum Iesus: Amen amen dico uobis, quia ego sum ostium ouium.

¶ Hic ponitur dictæ parabolicæ loquutionis interprete
Christo dilucidatio. Vbi quatuor notantur. Primum est,
tam ostij quàm latronum ostensio. Secundum est, per o-
stium intrantium promissa saluatio, ibi: Ego sum ostium.
Per me si quis. Tertium est, furis ad oues perniciosa in-
gressio, ibi: Fur non venit. Quartum est, summi pastoris
salutaris accessio, ibi: Ego veni.

¶ Circa primum dicit: Amen amen dico vobis, ego sum
ostium. Vbi Aug. Ecce ipsum ostium quod clausum posue
rat aperuit. Ipse est ostium. Vbi iam subaudiri necesse est,
quod de seipso dixerat suprà: Qui non intrat per ostium
in ouile ouium, sed ascendit aliunde, ille fur est & latro.
Proinde cum hac propositione qua dicit, Ego sum ostiū,
subaudita & assumpta sententia quàm præmisit, rectè in
eum qui sequitur modum concludit:

Omnes quotquot uenerunt, fures sunt & latrones, sed non audierunt eos oues.

Hoc

¶ Hoc non de prophetis dicit, sicut Manichæi delirant,
qui volentes contendere verus testamentum non esse à
Theoph. Deo, & prophetas non esse missos à Deo, vsuntur hoc di-
cto, Omnes qui venerūt, fures sunt & latrones: Sed non
de prophetis hoc dicit, sed de aliis seditiosis. Quòd autē
de talibus dicat, manifestum est. Nō audierunt enim, in-
quit, illos oues, propheras autē audierūt, & per illos cre-
dideruūt. Quin & laudans oues dixit: Sed nō audierūt eos
oues. Nusquam autem inuenitur laudare inobedientes
prophetis, sed è diuerso vehementer accusat. Insuper di-
ligenter attende verbum ipsum: Quicūque venerunt, in-
quit, non, Quicunque missi sunt. Nam prophetę quidem
missi aduenerunt, pseudo prophetæ autem quales & se-
ditiosi illi dicti, à nullo missi venerunt, sicut & Dominus
Iere.23. dixit: Currebant, & ego non mittebam eos.

¶ Intellige quotquot venerunt præter me. Non autem
August. præter illum prophetæ venerunt, quia cum illo venerūt
qui cum Dei verbo venerunt, qui veraces fuerunt, quia
ipse verbum & veritas venturus præcones mittebat, sed
eorum quos miserat corda possidebat. Carnē quippe ac-
Ioan.1. cepit ex tēpore qui est semper. In principio enim erat ver
bum. Ante aduentum autem eius quo humilis venit in
carne, præcesserunt iusti sic in eum credentes venturū,
quomodo nos credimus in eum qui venit. Tempora va-
riata sunt, non fides. Eadem enim fides vtrosque coniun-
Priscorum & præsentium fides eadem. git & eos qui venturum esse, & eos qui venisse credide-
2.Tim.2. runt. Quotquot ergo præter illum venerūt, fures sunt &
latrones, id est, ad furandum & occidendum venerunt.
Sed non audierunt eos oues, illi scilicet, de quibus dictū
est: Nouit Dominus qui sunt eius. Eos ergo non audie-
runt oues, in quibus non erat vox Christi, errantes, vana
fingentes, miseros seducentes.

¶ Circa secundum, quod est per ostium intrantium pro-
missa saluatio, subditur:

Ego sum ostium. Per me si quis introierit, saluabitur, & ingredietur, & egredietur, & pascua inueniet.

¶ Quur hoc dicit iam vice altera, nisi quia non vnum
tantùm, sed duo sunt ouilia? Hoc etenim in subsequen-

tibus

tibus dicit:Et alias oues habeo quæ non sunt ex hoc oui
M li.Vt ergo se vnũ eũdémque significaret qui antiquos pa-
Cur iterò se dicit ostium. stores,scilicet,Moysen & prophetas dedit,& nũc electio
ne sua nouos,scilicet Apostolos admittit, semel & iterum
Ego sum ostium dixit. Et quum primò se dixisset ostium,
subiunxit de præterito:Omnes quotquot venerunt fures
sunt & latrones,sed non audierũt eos oues. Secũdò quũ
dicit,Ego sum ostium,de futuro subiungit:Per me si quis
introierit,saluabitur,& ingredietur,& egredietur,& pa-
scua inueniet,ita distinguẽs nõ ouili vno duo ostia(quod
vulgò facile est fieri)sed quod longè mirabilius est,vnum
ostiũ duobus ouilibus attribuit,vt necessariò cõsequatur
quod dicturus est in sequẽtibus:Et fiet vnũ ouile & vnus
pastor.

¶Et ingredietur,inquit,& egredietur,& pascua ĩueniet.
Olim quicunque ingrediebatur,siue indigena Israẽlites,
siue aduena proselytus,pascua legis & prophetarum in-
ueniebat.Sed egrediens à præsenti vita pascua non inue-
niebat,siquidem paradisus nondum erat reserata: egre-
diens,inquam,à præsenti vita,pascua non inueniebat.

Ingredi, & egredi, quid. ¶Deinceps autem,Si quis introierit,inquit, saluabitur,
& ingredietur,& egredietur,& pascua inueniet,quia vi-
delicet& per fidem ingressus pręsentis ecclesiæ ouile via
recta carpet tã legalis doctrinæ quàm & Euangelicæ gra-
tiæ,& egrediens per mortem carnis statim paradisi deli-
tiis fruetur, cuius vsque ad interiora iam peruium factũ
est hoc ostium,Dominus Iesus,per mysterium suæ sacro-
sanctæ passionis.

¶Circa tertium,quod est furis ad oues perniciosa ingres
sio,subditur:

Fur non uenit,nisi ut furetur, & mactet, & perdat.

N ¶Quasi dicat:Meritò eos qui fures sunt& latrones oues
nõ audierunt,quia nõ venit fur nisi vt furetur,& mactet,
& perdat.Singula horũ,furetur,mactet,& pdat,significa-
tiones habẽt proprias,& per hæc certa enumeratiõe par-
tiũ cũcta nõ qualiscũque furis,sed ei' qui(vt iã dictũ est)
fur est & latro,præscripta est atrocitas. Aliud nãque est
quod furat, aliud quod mactat,aliud quod perdit. Quid
Vt fructus em furatur? nisi salubria ouiũ pabula,furtimq; corrũpit,
quando

quando peruersis traditionibus Sacram scipturam eo sen
su defraudat, quo illam spiritus sanctus scribendam tra-
didit vel legendam?Hic igitur ad hoc venit vt furetur.

¶Ingresso autem fure huiusmodi, necesse est oues vtro *Vt mactet*
biq; periclitari.Nam si furto veritatis consentire, vel pa-
bula corrupta contingere noluerint,iratus fur, cõtinuò
mactat.De qualibus Saluator:Ecce, inquit, ego mitto ad
vos, prophetas & sapientes & scribas,& ex eis occidetis, *Mat.23.*
& crucifigetis,& flagellabitis in synagogis vestris,& per-
sequemini de ciuitate in ciuitatem.Quod vtique postmo
dum publica insania fecerunt, ab ipso qui hæc loquitur
summo pastore cruentum incipiens agere latrocinium.

¶Si autem furto consentiant furésque sequantur, & au *Vt perdat*
diant vocem alienorum, tum corpora quidem non ma-
ctat,sed animas perdit.Rectissimè igitur dictum est: Fur
non venit,nisi vt furetur,& mactet,& perdat. Furetur vi-
delicet, & adulteret vel corrumpat verum scripturarum
sensum.Mactet sibi non consentientium corpora,animas
consentientium perdat.

¶Circa quartũ,quod est summi pastoris salutaris acces-
sio, subditur:

Ego ueni ut uitam habeant, & abundantius habeãt.

¶Hoc est oppositum furi, qui venit vt furetur & mactet O
& perdat.Et congruè quidem nec plus nec minus quàm
oportuit opposuit dicendo: Ego veni vt vitam habeant.Il
li,inquit,occiderunt & perdiderũt qui eos sequuti sunt,
ego veni vt vitam habeãt,hoc est,fidem quæ per dilectio
nem operatur,per quam fidem in ouile ingrediũtur vt vi
uant, quia iustus ex fide viuit. Et abundantius habeant, *August.*
qui perseuerando vsque in finem per illud ostium,id est,
per fidem Christi egrediuntur,quoniã & fideles moriun
tur & abundantius habebunt vitam veniendo quò ille pa *Vita abun*
stor præcessit, vbi nunquam deinde moriantur. Omnes *dantius vbi habeatur.*
enim resurgent & viuent,sed iusti aliquid amplius habe-
bunt,videlicet regnum cœlorum. *Theoph.*

¶Ad hæc,quod ait:Et abundantius habeant, rectè acci-
pi potest vt per hoc discernatur inter oues prioris ouilis
& oues posterioris. Nam quantum differũt promissio & *Ruper.*
aduentus eius, tantum vltra mediocritatem antiquæ pa-
scuæ

ſcuæ,abundantius accipiunt oues paſcuæ nouæ.Nam q̃ minus habuerunt oues Domini antiquitus,teſtatur Apoſtolus,qui enumeratis magnis & primis arietib?,ſic ad vltimum de illis intulit: Iuxta fidem defuncti ſunt omnes iſti non acceptis promiſsionibus, ſed à longè aſpicientes & ſalutantes eas , & confitentes quia aduenæ & peregrini ſunt ſuper terram. Certum eſt enim quia cũcti greges qui eatenus aduentum eius præceſſerant foris excubabãt extra paradiſum , & longo balatu diuinæ viſionis paſcua deſyderabãt,donec is qui hæc loquitur veniret,& ſanguine ſuo flammeum extingueret gladiũ , cuius deſyderati paſtoris aduentus promiſſus eis fuerat. Bene ergo quum dixiſſet:Ego veni vt vitam habeant,continuò ſubiecit:Et abundantius habeant,quia videlicet vitam quam habebant in ſpe,dedit vt haberent in re. Vnde quũ ſuprà dixiſſet:Per me ſi quis introierit, ſaluabitur,protinus adiecit: Et ingredietur , & egredietur , & paſcua inueniet. Quia profectò poſt aduẽtũ eius dignæ oues, & ouile preſentis eccleſiæ per fidem ingreſſæ, abundãtius quàm anteriores Dei notitia paſcũtur , & per mortẽ carnis egreſſæ,ſummi paſtoris fœlici viſione perfruuntur.

Hebr.11.

Oues priſcæ vt foris cubabant.

FERIA QVARTA PENTECOSTES.

Nemo poteſt ueuire ad me,niſi pater qui miſit me traxerit eum. Ioan.6.

¶Ex præſentis ſãcti Euãgelii lectione duo præcipuè ſunt conſideranda. Vnum eſt,quo pacto ad Chriſtum Saluatorem perueniatur , à principio lectionis Alterum, quale ſit & quantũ , quod ad Chriſtũ perueniẽs aſſequatur,ibi:Amẽ amẽ dico vobis,qui credit. ¶Circa primum tria ſunt notanda.Primum eſt, electorũ ad Chriſtum per patrem attractio.Secundum eſt , æqualitatis filij cum patre oſtenſio,ibi:Et ego reſuſcitabo eum. Tertium eſt,qualis ſit ipſa ad Chriſtum attractio , ibi: Eſt ſcriptum in prophetis.

A ¶Circa primum , ipſius Domini Saluatoris ore dicitur: Nemo poteſt venire ad me,niſi pater qui miſit me traxerit eum.Mox antè præmiſerat,dicens: Nolite murmurare inuicem

inuicem.Murmurationis eorum cauſam ſanctus Euangeliſta paulò antè aſsignauerat,dicens: Murmurabant ergo Iudæi de illo , quia dixiſſet , Ego ſum panis viuus qui de cœlo deſcendi,& dicebant: Nónne hic eſt Ieſus filius Ioſeph,cuius nos nouimus patrẽ & matrem?Quomodo ergo dicit hic,quia de cœlo deſcendi? Hoc eorum murmurare peccatum illorum eſt,de quo excuſationem non habent.Nam neſcire quòd deſcenderit de cœlo , non adeò mirum erat,præſertim quum vulgò putaretur Ieſus filius eſſe Ioſeph .Sed de illo murmurare, & non potius ab illo quærere vt ſcire mererentur , peccatum erat quo ſe præſtabãt indignos qui viam veritatis inuenirent. Hoc enim eorum murmurare, nõ erat ipſius notitiam inquirere,ſed inuidiæ flammam aduerſus illum ſuperbiæ & indignationis ſpiritu conflare.Sic & patres eorum , non ex eo Deũ prouocauerunt,quòd in deſerto eſcas petiuerunt , ſed ex eo quòd tentando & murmurando petierunt , ſicut ait Pſalmiſta:Et tentauerunt deum in cordibus ſuis vt peterent eſcas animabus ſuis,& malè loquuti ſunt de Deo,& dixerunt:Nunquid poterit Deus parare mẽſam in deſerto?Igitur & hi tentatores filii tentatorum,id eſt, murmuratores filii murmuratorum, non ex eo Chriſtum Dominum offenderunt , quòd illum eſſe filium Ioſeph opinati ſunt,ſed ex eo quòd quũ opera cœleſtia faceret, & ſe deſcendiſſe diceret,maluerunt inter ſe de illo murmurare, quàm ab illo deſcenſus ipſius myſterium intentione diſcendi humiliter quærere. Non enim paruum ſuperbiæ contemptum redolet, q̃ eum hoc loco ex nomine feriũt dicentes:Nónne hic eſt Ieſus filius Ioſeph?Multum enim aduerſa ſibique repugnãtia nouerãt hæc eſſe de cœlo(vt ipſe aiebat)deſcendiſſe,& (quod ipſi opinabantur)filium eſſe Ioſeph.Rurſus omnino ſibi cõſentiebãt & conſequẽtia erãt,de cœlo illũ deſcẽdiſſe,& Dei filium exiſtere.Verùm illi diabolica cõflagrati inuidia,patrem deum, cuius auctoritatem contemnere non poſſent, in verbis eius ſe aduertiſſe diſsimulabant, & q̃ ſolũ ſciri volebant Ieſum, videlicet hominem,filiúmq; Ioſeph & Mariæ eſſe importunè & mendoſè deſcribebant.Dixit ergo eis Ieſus.

Iudæorum cõtra chriſtum murmur.

B ¶Nolite murmurare inuicem. Nimirum murmurantes corripiens

corripiens,& ne fortè nondum intellexerint,magnificè patrem alium quàm est Ioseph contra illos se habere adstruit dicēs:Nemo potest venire ad me,videlicet,ad quem quum venerit quis(vt antè dixerat)non esuriet,neque sitiet,nisi pater qui misit me attraxerit eum. Hoc planè maius est quàm Ioseph, quia dixerant: Nónne hic est Iesus filius Ioseph?imò & omni homine hoc maius est. Quis enim hominum quenquam trahere potest ad manducandum,sicut manducari oportet hunc panem viuum & verum(quod est verè ad Iesum venire) nisi Deus?. Quod liquidò patet,si quid sit illud attrahi,consyderemus.

Patrem se deū habere probat.

¶ Attrahi ad Christum panem viuum & verum, est esurire ac sitire iustitiam,tantúmque habere odium vel fastidium iniustitiæ, vt talem vacet illi esuriem sitimque tolerare.Ad hæc autē in quouis homine efficienda,quis idoneus ? Cuius enim in manu cor cuiusquam est,vt hoc in illo posit efficere? Nunquid in manu vel potestate Pauli?Nunquid Apollo?Nunquid Cephę?Nunquid in manu est cuiusquam omnium verbo Dei ministrantium,vt dum prædicando Dei verbum quasi frangit panē viuum, det mortuis manducandi & viuendi desyderium ? Nempē sicut Paulus plantauit,Apollo rigauit, Deus autem incrementum dedit,& sicut nisi dominus ædificauerit domū, in vanum laborauerunt qui ædificant eam: sic in vanum prædicatores frangunt panem viuum,nisi Deus in mentibus auditorum sanctum eiusdem panis excitet desyderium. Igitur ad Christum quenquam attrahere, id est, esuriem sitimque iustitiæ cuiquam dare,quum nemo possit nisi pater,ac proinde maius sit hoc omni homine,satis magnifico ab effectu probare incipit,quòd pater suus longè maior sit quàm Ioseph.

Attrahi ad ad Christum.

1.Cor.3.

¶ Sanè(vt ait Augustinus) Iudæi isti à pane de cœlo longè erāt,nec eum esurire nouerāt.Quippe panis iste interioris hominis quærit esuriem.Vnde alio loco Dominus dicit:Beati qui esuriunt & sitiunt iustitiam,quoniam ipsi saturabuntur.Iustitiam verò nobis esse Christum Paulus Apostolus dicit Ac per hoc qui esurit hunc panem,esurit iustitiam,sed iustitiam quæ de cœlo descendit, iustitiam quam deus dedit,non quam sibi facit homo.Si enim nullam

Matth.5.
1.Cor.1.
Christus vt nobis iustitia.
Roma.10.

lam sibi faceret homo iustitiam,non diceret idem Apostolus de Iudæis:Ignorantes enim Dei iustitiam, & suam volentes constituere,iustitiæ Dei non sunt subiecti . Iudæi erant isti qui panem de cœlo descendentem non intelligebant, quia sua iustitia saturati,institiam Dei nō esuriebant. Porrò iustitia Dei hic dicitur ,non qua iustus est, sed qua dat homini Deus vt iustus sit homo.

¶ Quæ autem erat illorum iustitia qua de suis viribus præsumebant, & quasi impletores legis seipso sex sua virtute iustos dicebant?Nemo autem implet legem, nisi quē adiuuerit gratia,id est,panis qui de cœlo descendit.Legis enim plenitudo,cōpendio(vt ait Apostolus) charitas est. Charitas non nummi,non auri, aut argenti,nō possessionis terrarum,sed Dei videlicet & proximi.Vnde ista charitas?Charitas, inquit,dei diffusa est in cordibus nostris per spiritum sanctum qui datus est nobis.

C Humana iustitia.

Roma.13.

Roma.5.

¶ Daturus ergo Dominus spiritum sanctum dixit se panem qui de cœlo descendit,hortans vt credamus in eum. Credere enim in eum, hoc est manducare panem viuum. Qui credit in eū,manducat.Inuisibiliter saginatur, quia inuisibiliter reficitur. Quid igitur talibus murmurantibus respondit Iesus?Nolite murmurare inuicē, tanquam dicens :Scio quare esuriatis, & istum panem non intelligatis neque quæratis.Nemo potest venire ad me, nisi pater qui misit me traxerit eum.

¶ Gratiæ hæc magna commendatio.Nemo venit, nisi tractus.Quem trahat, & quem non trahat, quare illum trahat,& quare illum non trahat,noli velle iudicare, si non vis errare.Semel accipe & intellige. Si non traheris, ora vt traharis.Veruntamen & hoc sciēdum quia hæc de qua iam dictū,est attractio non minus filij quàm patris opus & gratia est.Nam & de seipso filius dicit: Ego si exaltatus fuero à terra,omnia traham ad meipsum, Et eidem sponsa sua dicit ecclesia:Trahe me post te.

August.
Ora vt traharis.
Rupertus.
Ioan.12.

¶ Cur ergo de sola persona patris nunc dicit, ꝙ oportet eum qui ad se venit ab illo trahi ? Videlicet quia de patre Iesu murmuratio suborta & vētilata est à dicētibus: Nónne hic est Iesꝰ filiꝰ Ioseph?opportunè primū de patre ait: Nemo potest venire ad me, nisi pater qui misit me attraxerit.

xerit eum. Quod ait, nõ vt libertatem tollat arbitrij, sed vt ostendat Dei opitulatione ei opus esse qui crediturus est.

Theoph. ¶ Sanè illos trahit pater, qui habent voluntatis aptitudinem. Eos autem qui seipsos non præstant idoneos, non trahit ad fidem. Nam sicut magnes non omnia trahit, sed ferrum tantùm: ita & Deus ad omnes quidem appropiat, eos autem qui magis idonei, & familiaritatem erga ipsum præ se ferunt, trahit.

August. Nemo credit inuitus Roma. 10. ¶ Nec tamẽ putes quum audis, quia pater trahit ad filiũ, quia quispiam credit inuitus. Nam credere nemo potest nisi volens. Nam corde creditur ad iustitiam. Membrum corporis (puta) manus, pedes, ad operationes suas cogi possunt, vt scilicet quispiam cogatur inuitus ire quò non vult, cor autem, id est, voluntas libera, cogi inuita non potest. Trahit ergo Deus hominem voluntate, trahit desiderio, trahit amore. Et quare non posset hominem trahere voluntas, quum trahat sua quenque voluptas.

Quomodo trahit Deus. ¶ Est enim quædã voluptas cordis, voluptas sancta, cui panis ille dulcis est cœlestis. Porrò si Poëte dicere licuit, trahit sua quenq; voluptas, non necessitas, sed voluptas, non obligatio, sed delectatio: quanto fortius nos dicere debemus trahi hominem ad Christum, qui delectatur veritate, delectatur beatitudine, delectatur iustitia, delectatur sempiterna vita, quod totum Christus est. Si delitiæ voluptatésque terrenæ trahunt eos qui has amant, nõ trahit christus, reuelatus à patre? Ista reuelatio, attractio est. Ramum viridem ostẽdis oui, & trahis illam. Nuces puero demõstrantur, & trahitur, & quò currit trahitur, amando trahitur, siue lęsione corporis trahitur, cordis vinculo trahitur. Sic ergo intelligendum est, quod ait: Nemo potest venire ad me, nisi pater qui misit me, traxerit eum.

¶ Circa secundum, quod est, æqualitatis filij cum patre ostensio, subditur:

Et ego resuscitabo eum in nouissimo die.

¶ Hoc ait de non inæquali cum patre sua potestate. Et ego (inquit) resuscitabo eum in nouissimo die. Quod & suprà dixit se facturum cum eiusdem voluntate patris: quia videlicet quod illic dixit, omne quod dat mihi pater ad me veniet, & hæc est voluntas patris mei qui misit me, vt

Ioan. 3.

vt omne quod dedit mihi non perdam ex eo, sed resuscitem illud in nouissimo die, hoc idem murmurantibus illis grauiori pondere repetiit: Nemo (inquiens) potest venire ad me, nisi pater qui misit me traxerit eum, murmurantes & inuidos terribili prænuntiatione excipiens ab illis quos pater sibi daturus sit.

August. ¶ Et ego, inquit, resuscitabo eũ in nouissimo die. Quasi dicat: Ei qui à patre ad me trahitur, qui esuriendo & sitiendo iustitiam ad me trahitur: illi (inquam) reddo quod amat, reddo quod sperat, videbit quod adhuc non videndo credidit, mãducabit quod esuriit, saturabitur eo quod sitiit: Vbi? In resurrectione mortuorum, quia ego resuscitabo eum in nouissimo die.

¶ Circa tertium, videlicet qual is sit ipsa ad Christum attractio, sequitur:

Est scriptum in Prophetis: Et erunt omnes docibiles Dei. Omnis qui audiuit à patre & didicit, uenit ad me.

E Docibiles dei. ¶ Dicit pluraliter in Prophetis, quia omnes Prophetæ vno eodemq; repleti spiritu, licet diuersa prophetarent, tamen ad idẽ tendebant. Quapropter cum quouis eorum alij omnes concordabant. In Ioële scriptum est: Filij Sion exultate & lætamini in domino Deo vestro, quia dedit vobis doctorem iustitiæ. Expressius tamẽ in Esaia, vbi dicitur: Ponã vniuersos filios tuos doctos à domino. Hoc ipsum & apud Ieremiam his verbis est scriptum: Post dies illos dicit Dominus: Dabo legem meam in visceribus eorum, & in cordibus eorũ scribam eam, & ero eis in deũ, & ipsi erunt mihi in populum. Et non docebit vltrà vir proximum suum, & vir fratrem suum, dicens: cognosce dominum. Omnes enim cognoscẽt me à minimo eorum vsque ad maximum, ait dominus. Nunc enim postquam illa prophetia impleta est, quãdo iam deus dedit legẽ suã in cordibus fidelium & in visceribus eorum, per spiritũ sanctum scripsit eam, non docet vltrà Iudæus proximum suum vt faciat proselytum, dicens: cognosce dominum. Omnes enim à maximo vsque ad minimum, id est, à scriba docto vsque ad rusticanum, cognoscunt id de quo nunc agitur, videlicet, quia alium à Ioseph Iesus habet

Ioël. 2. Esa. 34. Iere. 31.

patrem, qui hunc suum filium in mũdum misit, & sic docibiles dei vel à Deo docti sunt.

F ¶ Vides hic fidei dignitatẽ, quoniam non ab hominibus neque per homines, sed ab ipso deo eã debeãt addiscere. Magister enim præsidet omnibus paratus sua tribuere, ad omnes suam doctrinam effundens. Sed dicet aliquis:

Chrysost. Fidei dignitas.

¶ Si omnes erunt docibiles dei, qualiter quidã non credunt? Quia videlicet hoc de pluribus dictũ est, siue, quoniam omnes qui volũt. Sicut integrè loquimur, quum de aliquo literarũ magistro qui in ciuitate solus est, dicimus: Omnes iste hic literas docet. Non quòd omnes discant, sed quia nemo nisi ab illo discit quicũq; ibi literas discit. Ita rectè dicimus, omnes deus docet venire ad Christum, non quia omnes veniunt, sed quia nemo aliter venit. Olim docebantur homines ea quæ Dei sunt per homines, nunc à Deo docẽtur, & sunt docibiles dei, & docti à deo.

Aug.

Augu. super Ioan.

¶ Et licet hic ab hominibus audiunt, tamen quod intelligunt, intus eis à Deo datur. Strepitum verborũ tantùm ingero auribus vestris, nisi reuelet ille qui intus est. Exterior est cultor arboris, interior est creator. Qui plantat & qui rigat extrinsecus operatur, quod facimus nos. Sed neque qui plantat est aliquid, neque qui rigat, sed qui incrementum dat deus. Ipse enim communis doctor pater per reuelationem notum facit dignis filium suum. Tangit enim corda simplicium & dolo carẽtium, sicut & se Petro reuelauit. Vt autem manifestius fiat in quo docibiles dei futuri sunt, protinus adiungit:

Theoph.

Omnis qui audiuit à patre & didicit, uenit ad me.

¶ Omnis, inquit, qui audiuit à patre, hoc est, qui patris reuelationem accipit, & verè illius efficitur discipulus, hic venit ad me. Non tantùm dixit, qui audit à patre ille venit ad me, sed addit, & discit. Non enim sufficit audire, sed oportet adesse & discere. Omnes, inquit, qui fuerint docibiles dei hoc ab illo discent, vt credant in me.

¶ Omnis enim qui habet aures audiẽdi quas exigit doctrina dei, & intrinsecus discit (vbi nõ vox hominis perstrepit, nec penetrat caro & sanguis, sed sola reuelatio patris qui est in cœlis) is, inquam, nõ se potest auertere à filio dei, sed venit ad me, credit in me, astringitur mihi indissolu-

dissolubili vinculo dilectionis. Festinat inter mẽbra mea computari, vt eidem cui ego natura filius sum, ipse quoque in spiritu adoptionis filiorum abba pater clamare possit, quo videlicet spiritu præueniente docibilis Dei modo supradicto factus est. Quòd si omnis qui audiuit à patre & didicit, venit ad me: profectò omnis qui non venit non audiuit à patre nec didicit. Et licet non sine filio & spiritu sancto doceat pater (inseparabilia enim sunt opera trinitatis) patri tamen hoc potissimum est attributum, quia de ipso procedit & filius & spiritus sanctus.

Doctus à deo quid facit.

¶ Sed dicet aliquis: Quur non docet omnes vt veniant ad Christum? Præter illa quæ paulò antè ad hoc responsa sunt, ideo quia eos quos docet, misericordia docet. Quos autem non docet, iudicio non docet. Et quia dixit: Omnis qui audiuit à patre & didicit venit ad me, ne quis suspicetur hoc eum de carnali patre dixisse, subiecit:

August.

Nõ quia patrem uidit quisquam, nisi is qui est à Deo, hic uidit patrem.

¶ Quasi dicat: Nequaquam ex eo quod dixi, omnis qui audiuit à patre & didicit venit ad me, consequitur, quòd pater meus visibilis sit, aut corporaliter vt homo adiri potuerit & audiri, quomodo vos indignanter murmuratis quòd dixerim, quia descendi de cœlo, quum Ioseph pater meus sit quẽ vos, scutũ cordis, arripuistis, ne à patre meo quicquam audire vel discere possitis. Pater meus ille est, quem vidit hominum nemo, nec videre potest, qui lucẽ habitat inaccessibilem.

G

1. Tim. 6.

¶ Nam & si patrum aliqui Deum vidisse leguntur, non tamen in sua hunc substantia viderunt, aut videre potuerunt, sicut Moysi dicenti, si inueni gratiam in conspectu tuo, ostende mihi teipsum vt videam te manifestè, respondit: Non poteris videre faciem meam: non enim videbit me homo & viuet, quũ vtique eadẽ scriptura de Moyse præmisisset, loquebatur autẽ dominus ad Moysen facie ad faciem, sicut solet homo loqui ad amicum suum.

Exod. 33.

Exod. 33.

¶ Sanè de beatis angelis hoc intelligẽdum non est, quin visione dei perfruantur. Non enim hic de illis agitur, sed de hominibus quorum nemo deum vidit vnquam, quia

interstabat paries inimicitiarum, id est, originale peccatum inter homines & deum, soluendus in carne Christi per pasionē mortis, vt posset ab hominibus deus videri.

¶ Ait ergo: Nō quia patrē vidit quisquam, & adiecit, nisi is qui est à Deo, hic vidit patrē. Hic, inquit, qui non est ab homine, cuius esse non incipit ab Ioseph, sicut vos dicitis aduersum me murmurantes: hic inquam (scilicet, ego) vidi patrem ex cunctis filiis hominum, quia solus ab illo sum, videlicet natus, non factus. Alioqui, nō valeret hæc differentia, qua dixi, nisi qui est à deo, quum omnes homines à Deo facti sunt, quorum tamen illum vidit nemo.

Solus hominum christus vidit deum.

¶ Quum ergo dicit quòd nemo vidit patrem nisi is qui est à deo, subaudiendum est, natus vel genitus, illa videlicet natiuitate vel generatione, quæ non gratiæ, sed naturæ est. Nō enim ait: Nisi hi qui sunt à deo, sed de vno seipso, hic inquit, qui est à deo, subaudis, solus per naturā natus vel genitus, solus coæternus & cōsubstantialis filius. Nam nisi propriam hic accipias filij Dei generationem in eo quod ait, nisi qui est à deo, hic vidit patrem, consequitur quòd omnes qui ex deo nati sunt, viderunt deum. Sed nónne omnes qui spiritum adoptionis filiorū accepimus, ex deo nati sumus, & filij dei nominamur & sumus, & nōdum apparuit quid erimus, & tamen nemo nostrum vidit deum? Ergo hic qui est à deo, & proinde vidit deum, hic ita à deo est quomodo vnigenitus, quomodo solus consubstantialis, filius vnigenitus, filius (inquam) solus naturalis: nam cæteri omnes adoptiui sunt.

¶ Circa secundum principale dicitur:

Amen amen dico uobis, qui credit in me, habet uitam æternam.

H ¶ Hic ostenditur quale sit & quantū quod ad Christum veniens, assequatur. Vbi tria sunt consyderanda. Primum est, æternæ vitæ credentibus promissio. Secundum est, viuifici panis magnifica commendatio, ibi: Ego sum panis vitæ. Tertium est, gratiæ Christi amplectenda commendatio, ibi: Ego sum panis.

¶ Circa primū dicitur: Amen amen dico vobis, qui credit in me, habet vitā æternā. Vbi aduertendū ꝓ postquā in

in præcedentibus dixerat, ego sum panis vitæ, qui venit ad me non esuriet, & qui credit in me non sitiet vnquam: nunc tandem forti conclusione cōsistens veritas, murmurantes & concedere nolentes vsque ad victoriā redarguit, pariter hæreticos, qui nōdum erāt, prædānans qui dicturi erant Christum non de cœlo descendisse, sed existendi initium habuisse de Maria, vel etiam ex Ioseph genitum fuisse: nunc (inquam) tādem forti cōclusione cœpta perficit, impios cōfundens, pios autem ad manducandū seipsum panem vitæ æternæ alliciens. Amen amen, inquit, dico vobis, qui credit in me, habet vitam æternam. Hoc vtique ex præcedentibus cōstans & verū esse fidelibus perspicuum, infidelibus autē inexpugnabile est. Si enim pater dat panē de cœlo verum qui descendit de cœlo & dat vitam mundo, & ego sum ille panis vitæ, ergo qui credit in me, habet vitam æternam. Iis enim qui operantur opus dei, filius hominis dat hunc panem. Porrò operari opus dei, est credere in eum quem ille misit.

Quorundā hæreses cōcitantur.

Credentes habere vitam æternam.

¶ Reuelare sic voluit dominus quid esset: Qui credit in me, habet vitā æternam. Quasi dicat: Qui credit in me, habet me. Quid est autē habere me? habere vitam æternam. Vita enim æterna est verbū quod in principio erat apud deum, & deus erat verbum, & vita erat lux hominum. Assumpsit autem vita mortem, vt vita occideret mortem.

August.

¶ Circa secundum, quod est, viuifici panis gratiosa commendatio, sequitur:

Ego sum panis uitæ. Patres uestri manducauerunt mānā in deserto, & mortui sunt. Hic est panis de cœlo descēdens, ut si quis ex ipso mādūcauerit, nō moriatur.

¶ Quia turbæ instabant corporalem cibum petentes, & eius cibi qui patribus suis datus olim fuerat reminiscentes, dicendo: Quid operaris? Patres nostri in deserto manducauerunt manna, vt ostendat quòd omnia illa figura erant huius veritatis præsentis, mentionem de cibo spirituali facit dicens: Ego sum panis vitæ. Patres vestri manducauerunt manna in deserto, & mortui sunt.

Chrysost.

¶ Cōparat cū manna alimoniam quam ipse dat. Nam ego quidē, inquit, sum panis vitæ. Verùm, qui comederūt man

na, mortui sunt. Nõ absque causa autem addit, in deserto, sed volens monstrare quòd nõ valdè diu datũ fuerit manna patribus, sed tantùm in solitudine, & non contigerit eis in terra promissionis. Verùm hic panis nõ est talis, sed perpetuò durans. Et ita Iudæi multò plura bona accepturi erant si voluissent, quàm patres sui. Quomodo autem nõ maiora quæ dantur à Christo? Nam & si quis gustauerit mortẽ, viuit tamen propter spem resurrectionis. Igitur conferte effectus, videte panis vtriusque distãtias. Patres vestri manducauerunt manna & mortui sunt. Patres vestri, scilicet, mali, patres malorum, murmuratores, patres murmuratorum, infideles, patres infidelium manducauerunt manna & mortui sunt, imò quũ essent mortui mala morte peccati, manducauerunt, & manducando nõ reuixerunt, & illo cibo saturati ad inferos descenderunt, intãtum mortui secundum interiorem hominem, vt quidam eorum adhuc vitam exteriorem trahentes, absorpti à terra & operti humo, perierint de medio multitudinis.

Theoph. Comparatur mãna cum Christi corpore.

Num. 16.

¶ Quid igitur (inquis) illi qui manducant hunc panẽ nõ moriũtur? Dixisti enim: Hic est panis de cœlo descendẽs, vt si quis ex ipso manducauerit, non moriatur. Nónne & omnes qui manducant hunc panem de quo dicis, hoc est corpus meum quod pro vobis tradetur, & qui bibunt calicem ttuum de quo dicis, hic est sanguis meus, nónne (inquã) isti manducantes & bibentes omnes quidem secundũ carnem, multi verò etiã secundum animã moriũtur? In quo ergo panem hunc præfers illi quem olim patres mãducauerũt, pro eo ꝙ mãducantes mãna & bibentes aquã de petra mortui sunt, omnes quidem secũdũ carnẽ, aliqui verò etiam secũdũ animã? Cõcedim⁹ quidẽ multos ex eis mortuos esse etiã secũdũ animam, sicut ait spiritus sanctus in Dauid: Ipsi verò nõ cognouerunt vias meas, quibus iurauí in ira mea, si introibunt in requiem meam, & duplici fuisse contritione consumptos. In quo igitur hunc panẽ, quem qui manducant nihilominus moriuntur præfers illi quem manducauerunt illorum patres & mortui sunt?

Qui manna comedẽt vt mortui sunt

Rupert.

¶ Ad hæc inquam, attende diligentius. Nũquid vllam fecit exceptionem patrum bonorum siue malorum? Nónne vniuersaliter dixit, Patres vestri manducauerunt manna &

& mortui sunt? Patres vestri, inquit, non soli murmuratores vel infideles mortui sunt, sed etiam iusti & quantumlibet fideles, patres omnes vestri mortui sunt, ea videlicet ex causa qua omnes homines in Adam moriuntur. Et hoc dico, quia licet omnes manna manducauerint, nihilominus omnes eadem in morte detenti sunt, sicut & antiquiores eorum patres vel ipsorũ iuniores qui manna nõ manducauerunt, quia in diebus illis nõ fuerunt, mortui ergo sunt & nihilominus apud inferos propter originale peccatũ, & detenti sunt: tam illi, inquam, quàm hi qui ante vel post illud manna hinc ad populos suos per viam vniuersæ carnis adducti sunt. Nõ per illud manna liberati sunt, neque ascenderunt ad conuiuium angelorum vt dei visione perfruerentur, qua beati angeli æternaliter viuunt quam in patre suo Adam omnes homines perdiderunt. Sed hic est panis de cœlo descendens, qui vtique ad hoc descendit, vt si quis manducauerit ex ipso, non moriatur. Nam qui non manducauerit, morietur: imò iam dudum mortuus in Adam ab illa eius hæreditaria morte non liberabitur. Puta Christum dixisse:

Panem viuum manducãtes vt victuri.

¶ Et quidem mortuorum multitudo plurima est à corporibus separatorum hunc panem expectantium apud inferos, quo fraudauit eos peccando pater ipsorum: magna deinceps ventura est multitudo gentium, hunc panem dũ adhuc in corpore sunt flagitantium, eúmque dum adhuc in carne viuunt, manducaturi sunt. Vtrisque, & illis scilicet, qui iamdudum defuncti sunt, & his qui adhuc viuentes in carne sunt vel erunt, ecce parata est, inquit, à patre meo mensa in conspectu ipsorum. Dico enim vobis:

Christus vt cibus viuorum & mortuorũ.

Ego sum panis uiuus, qui de cœlo descendi. Si quis manducauerit ex hoc pane, uiuet in æternum.

¶ Hic designatur tertiũ, quod est gratiæ Christi amplectenda commendatio. Ego, inquit, ium panis viuus qui de cœlo descendi. Ideo viuus, quia de cœlo descendi.

K August.

¶ De cœlo descendit & manna, sed manna vmbra est, ista veritas est. Vbi est notandũ (vt dicit Theoph.) ꝙ panis q à nobis in mysteriis manducatur, nõ est tantùm figura carnis domini, sed caro ipsa domini. Non enim dixit, panis quem

Panis Christi, verum ipsius corpus.

Argumentum notabile.

quē ego dabo, figura est carnis, sed caro mea est. Et ne quē conturbet quòd credendus sit panis caro, siquidem & in carne ambulante domino & pane alimoniam admittente, panis ille qui ab eo manducabatur, in corpus eius mutabatur, & similis fiebat eius sanctæ carni, & in augmentum & sustentationem conferebat, iuxta humanum morē. Igitur & nunc panis in carnem domini mutatur. Sed non apparet nobis caro, sed panis, vt non abhorreamus ab eius esu. Nam siquidem caro apparuisset, insuauiter affecti essemus erga communionem. Nunc autem condescendente domino nostræ infirmitati, talis apparet nobis mysticus cibus, qualibus alioqui assueti sumus. Hæc ille.

Panis viuus cur dissipatus.

¶ Sanè panis iste (vt iam dictum est) tam mortuis reficiēdis quàm viuis præstāte Domino paratus est. Et quia mortui propter cibum vetitum quem manducauit pater ipsorum per mortem dissipati erāt, nam animæ quidem apud inferos, corpora verò in sepulchris erant, dissipari voluit & ipse panis angelorum, & secundum illam substātiā quā pascuntur Angeli, perrexit ad inferos, vbi animæ huiusmodi refectionem esuriebant, & secundum corpus eodē terræ ventre reconditus est quo recondita erant corpora ipsorū. Vnde & animæ Dei visione tunc recreatæ quodāmodo reuixerunt, corpora verò tunc surrexerunt multa, in futuro autem vniuersa resurgent. His autem quos præsens adhuc seculum in carne retinet, datur hic panis in ea specie quæ viuentibus congruit, id est, in vero panis & vini sacrificio, secundum ordinem Melchisedech. Sequitur:

Et panis quē ego dabo, caro mea est pro mundi uita.

L

Beda.

¶ Hunc panem tunc dominus dedit, quando mysterium corporis & sanguinis sui Discipulis tradidit, & quando semetipsum deo patri obtulit in ara crucis.

¶ Quòd verò dicit pro mundi vita, non debemus intelligere, pro elementis, sed pro hominibus qui mundi nomine designantur.

¶ In hoc autem quod dicit (inquit Theoph.) quem ego dabo, potestatē suā demōstrat, ꝓ nō sicut seruus & minor patre crucifixus est, sed volūtariè. Nā & si à patre dicatur esse

esse traditus, tamen & semetipsum tradidit ipse.

Cæro christi vt data pro mūdi vita.

¶ Pro mundi vita carnem suā ad mortem dedit, quia moriendo mortem soluit. Intellige autem per mundi vitam etiam resurrectionem. Nam Domini mors, vniuersalem resurrectionem toti humano generi ministrauit. Fortassis autem & vitam in sanctificatione & beatitudine, vitā mūdi appellauit. Nam & si non omnes acceperunt sanctificationem & vitam in spiritu, Dominus tamen seipsum pro mundo dedit, & quantum in ipso erat, mundus seruatus, naturáque humana sanctificata est, eo quòd accepit virtutem vincendi peccatum per vnum hominem dominum nostrum Iesum Christum, sicut & per vnum Adam cecidit in peccatum.

Consolatio pauperib.

¶ Et panis, inquit, quē ego dabo, caro mea est, pro mundi vita. Summa sanè consolatio pauperibus, quibus in spiritu sancto missus est Euangelizare Dominus Iesus Christus: summa, inquam, & incomparabilis congratulatio est hæc gētibus terminisque terræ quos pater ei dedit in hæreditatem, quia panis iste quem ipse dat, caro sua est pro mūdi vita. Quasi dicat: Quum me infernus momorderit, & ego morsus eius, factus fuero mors mortis, in viscerib⁹ eius conclusus, additus esurientibus sanctis vt viuificentur vniuersi, tunc ego dabo panem istis residuis, in quo non deest veritas eiusdem carnis meæ, quæ educta de ventre cęti, salua & integra residebit æternaliter ad dexterā patris.

¶ Panem eundem angelorum me tribuente manducabit viuens homo modo sibi congruo, quem dat pater his qui iam recesserunt, vt manducent & resurgant, nunc quidē animæ, corpora verò in die nouissimo.

Panem hunc tam à filio quā à patre dari.

¶ Hactenus de persona patris dixerat, quòd ille panē verum daret, & ipse filius panis esset, nunc ipse panis viuus & verus ad suam personam per futurum tempus verbi eiusdem transitione facta: Et panis, inquit, quem ego dabo, caro mea est pro mundi vita.

Dominica

Universidad de Deusto Biblioteca

Homo quidam erat diues, & induebatur purpura & byſſo, & epulabatur quotidie ſplendidè. Lucæ. 16.

¶ Præſens ſancti Euãgelij lectio in quatuor partes ſcinditur. In prima, deſignatur vitæ duorum hominum notabilis diſtinctio. In ſecunda, iuſta meritis vtriuſque retributio, ibi: Factum eſt autẽ. In tertia, damnati diuitis gehennale ſupplicium, ibi: Eleuans autem oculos. In quarta, ardenti in flammis negatũ refrigerium, ibi: Et dixit illi Abraham.

¶ Circa primum duo notantur. Primum eſt, diuitis epulonis vita deteſtanda. Alterum, vlceroſi pauperis inopia miſeranda.

A ¶ Circa primum eſt aduertendum, quemadmodũ in precedentibus dominus admonuerat facere amicos de mammona iniquitatis, quod audientes Phariſæi deridebãt eũ. Verùm ille quæ propoſuerat exemplis adſtruens, oſtendit ideo diuitem purpuratum irremediabiliter apud inferos torqueri, quia pauperem Lazarum à quo in vitę tabernacula recipi poſſet, amicum ſibi facere neglexerat. Ait ergo: Homo quidam erat diues, & reliqua.

¶ Secundum Ambroſium, narratio magis quàm parabola videtur, quando etiam nomina exprimuntur. Parabola enim eſt, vbi exemplum ponitur, & nomina tacentur.

Rem geſtã eſse. Cyril. ¶ Refert traditio Iudæorum, Lazarum quendam tunc temporis fuiſſe in Ieroſolymis, extrema preſſum inopia & infirmitate, cuius hic meminit dominus, vtpote noti & manifeſti, introducens eum in exemplum ad maiorem ſermonis manifeſtationem, vt videlicet innoteſcat quòd qui terrenis affluunt opibus, niſi velint pauperum neceſſitatibus opitulari, grauem incurrẽt ſententiam. Et iterum docet eos qui hic affliguntur, quàm bene habituri ſint pro his quæ hic ſuſtinent.

¶ Itaque damnandi diuitis vitam moréſque deſcribens: Homo, inquit, quidam erat diues. Erat diues, nõ eſt, quia pręteriit quaſi vmbra. Sanè diuitem abſque nomine aſſumit, vtpote qui nec dignus ſit vt à deo nominetur, iuxta quod per Pſalmiſtam dicit: Nec memor ero nominum eorum per labia mea. Vnde & quibuſdam de miraculorum virtute ſuperbientibus, in fine dicturus eſt: Neſcio vos vnde ſitis, diſcedite à me omnes operarij iniquitatis. Hinc etiam in parabola fatuis virginibus reſpondet: Amen dico vobis, neſcio vos. Itaque homo quidam per reprobationem Deo ignotus, vnus illorum qui vocauerunt nomina ſua in terris ſuis, qui à Deo recedentes in terra ſcribẽtur, erat diues. Nec tamen quia diues, ideo reprobatus, quia nec omnis eſt ſancta paupertas, nec omnes diuitiæ criminoſæ, ſed vt luxuria infamat diuitias, ita paupertatem ſanctitas commendat.

Diues cur abſque nomine. *Lucæ. 13.* *Matth. 25.*

¶ Cæterùm diues iſte non abſtuliſſe aliena reprehenditur, ſed propria non dediſſe. Nec dicitur quia vi quenquam oppreſsit, ſed quia in acceptis rebus ſe extulit. Hinc ſummopere colligendum eſt, qua pœna multandus ſit qui aliena diripit, ſi inferni dãnatione percutitur, qui propria non largitur. Hoc igitur ſignificat, quòd hunc inferno tradidit, quia in ſua fœlicitate tumidus fuit, quia percepta dona ad vſum arrogantiæ inflexit, quia viſcera pietatis ignorauit, quia peccata ſua redimere etiam quum inibi abundaret, pretio noluit.

Cur diues dãnatus.

¶ Porrò diuitis iſtius luxum attende. Et induebatur, inquit, purpura & byſſo. Purpuram regij habitus eſſe colorem marinis è conchiliis tinctam, nemo ferè qui dubitet. Nam conchilia ferro circunciſa, lachrymas purpurei coloris quibus lana tingatur, emittunt. Byſſus verò, genus eſt quoddam lini nimium candidi & molliſsimi. Itaq; purpura deſuper ad iactantiæ pompam, ſubtus autem ad mollitiem byſſo induebatur. Cinerem, terram, & puluerem, purpura & ſerico tegebat.

B *Luxus diuitis.* *Beda.*

¶ Sunt autem nonnulli qui cultum pretioſarum veſtiũ non putant eſſe peccatum. Quod tamen ſi culpa nõ eſſet, nequaquã ſermo dei tam vigilanter exprimeret, quòd diues qui torquetur apud inferos, byſſo & purpura indutus fuiſſet. Nemo quippe veſtimenta pręcipua niſi ad inanem gloriam quęrit, videlicet vt cæteris honorabilior eſſe videatur. Nam quòd pro ſola inani gloria veſtimen-

Gregor. Luxus veſtium.

mentum pretiosius quæritur, res ipsa testatur, quia nemo vult ibi pretiosis vestibus indui, vbi ab aliis non possit videri. Quam culpam possumus melius etiam ex diuerso colligere, quia si electio vilis indumenti virtus non esset, Euangelista notanter de Ioanne non diceret: Erat indutus pilis camelorum. Sequitur:

Mat.3.

Et *epulabatur quotidie splendidè.*

C ¶ Diues hic (inquit Theophy.) omnino dissolutus erat. Nam purpura & bysso induebatur, & præterea omnibus aliis delitiis vacabat. Epulabatur enim & non nunc tantùm, & postea non, sed quotidie: & non mediocriter, sed splendidè, hoc est, sumptuosè & prodigaliter.

Luxus in epulis.

¶ Secundum eius vestimenta, ita & epulæ. Et nos quales epulas, talia & vestimenta sectamur. Vbi secundum Gregorium solerter intuendum est, quia celebrari conuiuia sine culpa vix possunt. Penè etenim semper epulas concomitatur voluptas. Nam dum corpus in refectionis delectatione resoluitur, cor ad inane gaudium relaxatur. Vnde & b. Iob pro filiis suis ex ordine vicissim conuiuia celebrantibus, quotidie dominũ precabatur, vt quicquid illi luxu deliquissent, ipse precibus & sacrificiis expiaret. Vnde scriptum est: Quúmque in orbem transissent dies cõuiuij, mittebat ad eos Iob, & sanctificabat illos, cõsurgẽsq; diluculo offerebat holocausta p singulos. Dicebat enim: Ne fortè peccauerint filij mei, & nõ benedixerint Deo in cordibus suis. Hinc iterum scriptum est: Sedit populus manducare & bibere, & surrexerunt ludere. Itaque diues iste talem se gessit sicut vnus aliquis ex habitatoribus Sodomorum. Vnde per Ezechielem dicitur: Hæc fuit iniquitas Sodomæ sororis tuæ, superbia, saturitas panis, & abundantia, & otium ipsius & filiarum eius, & manum egeno & pauperi non porrigebant.

1.Moral.

Iob.1.

Exod.23.

Ezech.16.

¶ Circa secundum, quod est vlcerosi pauperis inopia miseranda, subiungitur:

Et *erat quidã mẽdicus nomine Lazarus, qui iacebat ad ianuam diuitis ulceribus plenus, cupiens saturari de micis quæ cadebãt de mensa diuitis, & nemo illi dabat.*

Hic

¶ Hic in primis notandum est, qualis in ore veritatis de superbo diuite & humili paupere sit ordo narrationis. Dum enim de viuẽtibus loquitur, humano more de diuite primùm differens, hunc pauperi mendico præponit. Diuites enim vbique, nempe in templis, in theatris, in foro, in conuiuiis, honore & loco pauperibus preferuntur. D

Ordinem vt mors variat.

¶ Verùm vbi de eisdẽ iam vita functis narrationẽ incipit, diuiti pauperem narrationis ordine præponit. Et similis est hęc mutatio seu vicissitudo, ei quę de falcone & de capone in vsu est. Falco viuẽs accuratè pascitur, ingenti solicitudine custoditur, magni æstimatur, deniq; ipsius domini sui interdum manu gestatur. Altile verò, capo vel gallina, aula pellitur, sterquilinium scalpuriendo victum quęrit. Sed mors hanc mutat vicissitudinem. Nuntiatur domino falconem mortuum, & abiicitur vel in foueã vel in sterquilinium: occisum verò & egregiè coctum & prępa ratum altile, festiuè ad domini mensam defertur.

Simile.

¶ Sed nec illud otiosum est, ꝙ de diuite ad pauperem, & rursum de paupere ad diuitem trãsit, alter enim alteri cõfert, & alter est propter alterum, iuxta illud: Diues & pauper obuiauerunt sibi, vtriusq; operator est dominus. Steriles essent sine pauperibus opulenti, nec inopes sine diuitibus possent sustentari. Non ergo iniustus est Deus inęqualiter opes distribuens, sed ideo tu abũdas & ille mẽdicat, vt tu bonę dispensationis merita consequaris, ille verò patientiæ brauiis decoretur.

Diues & pauper propter alterutrum.

Prou. 12.

¶ Et erat, inquit, quidã mẽdicus nomine Lazarus. Certè in populo solent magis nomina diuitũ quàm pauperum sciri. Quid est ergo ꝙ dominus de paupere & diuite verbum faciẽs, nomẽ pauperis edicit, & nomen diuitis nõ dicit, nisi ꝙ dominus humiles nouit atq; approbat, & superbos ignorat? Nouit enim dominus qui sunt eius. Moysi à domino dicitur: Teipsũ noui ex nomine, inuenisti enim gratiã corã me. Hinc per Salomonem dicitur: Memoria iusti cũ laudibus, & non impiorum putrescet. Impletum est quod beatis pauperibus per Christum Psalmista cecinit fore prestandũ, vbi ait: Parcet pauperi & inopi, & animas pauperum saluas faciet. Ex vsuris & iniquitate redimet animas eorum, & honorabile nomen eorum coram illo.

Grego.

1.Tim.2.

Exod.33.

Itaque

¶ Itaque nomen huius mendici in libro vitæ ſcriptum Chriſtus videbat, vbi nomen diuitis prorſus erat ignotum Ait Apoſtolus de ſuis in Chriſti Euangelio cooperatoribus: Quorum nomina ſunt in libro vitæ. Et vtique etiam in mediis ipſis vitę huius calamitatibus fœlices ac ter quatérque beati, quorum nomina in libro vitæ ſcribi ſunt digna, dicente domino: Gaudete & exultate, quia nomina veſtra ſcripta ſunt in cœlis. Qui autem peccauerit mihi, inquit, delebo eum de libro meo.

Phil. 4.

Luc. 10.

Exod. 32.

E ¶ Qui iacebat ad ianuam diuitis, & cætera quę ſequuntur. Ideo iacebat ad ianuam, ne diues diceret: Non vidit, nemo mihi nuntiauit. Videbat illum exiens & reuertens. Ideo vlceribus plenus, vt crudelitatē diuitis ſuo corpore demōſtraret. Mortē corporis tui ò diues, iacere vides ante ianuam, & nō miſereris. Si dei pręcepta nō cōſyderas, ſaltem miſerere cōditionis tuæ, & time ne & ipſe talis efficiaris Habet autē aliquod ægrotatio ſolatium, ſi opes habet. Quanta ergo in iſto pœna eſt, in quo inter tot vlcera nō meminit dolores plagarū, ſed famem? Sequitur enim:

Chryſoſt.

Crudelitas diuitis

¶ Cupiens ſaturari de micis quę cadebant de menſa diuitis. Quaſi dicat: Sufficiunt mihi micæ menſæ tuæ, quæ vel abiiciūtur vel comeduntur à canibus. Prębe de ſuperfluo eleemoſynam inopi, fac de non damno tibi lucrum. Verùm inſolentia & tumor diuitum in diuitiis ſubinfertur. Subditur enim:

Ambroſ. In diuites inſolentes.

Auguſt. de ver. do.

¶ Et nemo illi dabat. Qualis dominus, talis & familia. Diuites enim ita ſunt humanę cōditionis immemores, vt tanquam ſupra naturam poſiti, de miſeriis pauperum incentina ſuarum capiant voluptatum. Rideant inopem, inſultent egenti, & his auferant quorū decebat miſereri. Inexplebilis eſt enim auaritia diuitum, nec timet deum, nec hominem veretur. Non parcit patri, & amico fidem non ſeruat, viduam opprimit, rem pupilli inuadit. Quid igitur reſtat, niſi vt tandem à iuſto iudice Deo ſine miſericordia feriantur, qui in ſemetipſis miſericordia caruerunt?

Gregorius.

¶ Perſpicendum eſt hic, conditor noſter omnia quanta conſyderatione diſpenſat. Nam ecce vlceribus plenus mendicus Lazarus ante ianuam diuitis iacet, qua de re vna, duo dominus iudicia expleuit.

Ha-

¶ Habuiſſet enim fortaſſe aliquam excuſationem diues, ſi Lazarus pauper & vlceroſus ante eius ianuam non iacuiſſet, ſi remotus fuiſſet, ſi eius inopia nō eſſet oculis importuna. Rurſus ſi lōgè eſſet diues ab oculis vlceroſi pauperis, minorem toleraſſet tentationem pauper in animo. Sed dum egenum & vlceratum ante ianuam diuitis & delitiis affluentis poſuit, in vna eadémque re, & ex viſione pauperis non miſerenti diuiti cumulum damnationis intulit, & rurſum ex viſione diuitis tentatum quotidie pauperem probauit. Cui certē poterat ad pœnam ſufficere paupertas, etiā ſi ſanus fuiſſet. Rurſum ſuffeciſſet ęgritudo, etiam ſi ſubſidium adeſſet. Sed vt probaretur amplius pauper, ſimul hūc & paupertas & ægritudo tabefecit, atque inſuper videbat procedentē diuitem obſequentibus cuneis fulciri, & ſe in infirmitate & inopia à nullo viſitari. Nam quòd nemo ei ad viſitandū aderat, teſtantur canes qui licenter vulnera eius lingebant. Subditur enim:

Tentatio pauperis hinc grauior.

Sed & canes ueniebant & lingebant ulcera eius.

¶ Vlcera quę nullus hominum lauare dignabatur & cōtrectare, feræ mites lambunt. Ergo canes mitiores erant miſero, quàm homines. Quòd ſi forſan morſum ei infligere accurriſſent, non erat qui eos abacturus fuiſſet.

F

¶ Itaque ex vna re (vt dictū eſt) omnipotens Deus duo iudicia exhibuit, dum Lazarum pauperem ante diuitis ianuam iacere permiſit, vt & diues impius damnationis ſibi augeret vltionem, & tentatus pauper creſceret ad remunerationem. Conſpiciebat ille quotidie cui non miſeretur, videbat iſte de quo probaretur. Duo inferius corda, vnus de ſuper inſpector, qui hunc & tentando excercebat ad gloriam, illum tolerando expectabat ad pœnam.

Gregorius

¶ Num igitur Lazarus in tātis malis blaſphemabat? Num conuiciabatur? Num inceſſabat luxum diuitis? Num inhumanitatem cōdemnabat? Nū prouidentiā dei reprehēdebat? Nihil horum, ſed fortis erat & magnę ſapientiæ.

Theoph.

Patientia pauperis.

¶ Vnde hoc manifeſtum? Certè ex eo quòd angeli ipſum mortuum ſuſceperunt. Nam ſi obmurmurator fuiſſet & blaſphemus, nunquam tantum honorem fuiſſet cōſequutus, & comitatu ſtipatus angelorum, iuxta quod eſſe fa-

e ctum

ctum in litera consequenter ostenditur.

¶ Circa secundum principale dicitur:

Factum est autem ut moreretur mendicus, & portaretur ab angelis in sinum Abrahæ.

G ¶ Hic ponitur vtriusq; meritis iusta retributio. Vbi duo notantur. Vnum est, defuncti pauperis beata fœlicitas. Alterum, mortui diuitis gehennalis calamitas.

¶ Circa primũ. Audiuimus qualiter vterq; in terra vixit, audiamus iam quid vterq; post hãc vitã mercedis accepit.

Mors æquat oẽs Factũ est, inquit, vt moreretur mendicus, & cætera quę sequuntur. Omnib⁹ enim mors ęqua sors est. Moritur diues æquè vt pauper, moritur sapiens æquè vt stultus, magnus æquè vt paruus, iuuenis æquè vt senex. Vnde ait quidã:

Mors resecat, mors omne necat quod carne creatur.
Magnificos premit & modicos, cunctis dominatur.

2. Reg. 14. Scriptum est: Omnes morimur, & quasi aqua in terram dilabimur. Mortalium retundit superbiam, qui ait:

Boëtius.

Quid ò superbi colla mortali iugo
Frustra leuare gestiunt?
Licet remotos fama per populos means
Diffusa lingua explicet,
Et magna titulis fulgeat claris domus,
Mors spernit altam gloriam.
Inuoluit humile pariter & celsum caput,
AEquátque summis infima.

¶ Factum est ergo vt moreretur mendicus, de mendico diues, de misero fœlix, de calamitoso beatus effectus.

Piis pauperibus mors optanda. ¶ Vbi Chrysostomus: Tantę pœnę repentè delitiis commutantur. Portatur post tantos labores, quia defecerat, ne saltem ambulans laboraret. Et qui abiectus fuerat ab hominib⁹, ingenti cum honore ab angelis portatur. Nec suffecerat ad portandum pauperem angelus vnus sed plures veniunt, vt chorum lætitię faciant. Gaudet vnusquisque angelorũ sanctũ onus tãgere, libẽter talibus onerib⁹ prągrauãtur, vt ducãt homines ad regna cœlorũ: Hęc ille.

Gen. 13. ¶ Sed quò portatus sit attende. In sinum Abrahæ, inquit, qui non pauper, sed diues fuisse legitur, vt agnoscas etiã diuites sanctos & Dei posse esse amicos, atque nonnullis sanctis pauperibus sanctiores atque maiores. Quis enim non

non intelligat esse maiorem qui in beatam requiem suscipit, eo qui suscipitur?

¶ Sed ad Lazarum cõsiderationem reuocãtes, quum audim⁹ factũ esse vt moreretur mẽdicus, intelligamus morti eius finem impositũ, & ipsum vitę restitutũ. Nam de euentu quolibet qui præteriit & iam non est, dicere solemus: Hoc vel illud tali tẽpore accidit, aut factũ est. Mors itaq; piorũ trãsit, permanet autẽ mors impiorũ. Mors sanctorũ quędã vitæ pro vita cõmutatio est. Vitæ. s. corruptibilis pro immortali, iuxta quod in Euangelio dominus loquitur, dicẽs: Qui verbũ meũ audit & credit ei qui misit me, habet vitã æternã, & in iudiciũ nõ venit, sed trãsit à morte in vitam. Hinc rursum alibi de iustis scriptum est: Visi sunt oculis insipientium mori, ipsi autem sunt in pace. *Ioan. 5.* *Sapien. 4.*

Pio pauperi mors quid contulit.

¶ Itaque Lazari morte omnis sua finem accepit infœlicitas, vt dictũ est. Paupertas, inedia, nuditas, vlcera, morbi, despectio, velut vnius noctis somnium abierunt, quorũ loco successit abundantia bonorum, honor & gloria, pax & securitas, & gaudiũ nũquam defecturum. Nullus itaq; contemnat pauperes, ægrotos, mendicos, & cæteros huiusmodi, qui apud plerosque superbos tãquam purgamẽta huius habẽtur, ne fortè spernat quos elegit deus. Quis enim Lazaro despectior, quis pauperior, quis abiectior, quis miserior? Nam quoniã extremæ fuit inopiæ, idcirco Christus exemplo eius hic vti voluit.

¶ Porrò quum audim⁹ beati pauperis animã ab angelis sublatã in sinũ Abrahę, discam⁹ hinc & ipsi sanctorũ angelorũ fidę custodię atq; tutelę nostras animas in vita pariter & in morte assiduis precib⁹ cõmendare, quatenus ab incursu spirituũ malignorũ (vtiq; rugientiũ prępparatorũ ad prędam) defensas, in lucis ac pacis loca deducant.

Locus pio quietis beatorum cur sinus dicitur. ¶ Et portaretur, inquit, in sinum Abrahæ. Et bene locus quietis beatorum, sinus dicitur, vtiq; ad similitudinem sinus maris, quia sicut ille est locus à tempestate, procellis, & ventis quietus, & nauibus à feri maris iactatione subductis opportun⁹, sic locus ille qui hic sinus Abrahæ nũcupatur, receptaculum est piarum animarum, quæ mundi huius (quasi cuiusdã maris) labores innumeros, tentationes & pericula quasi horridas tempestates & imminẽtia

naufragia euaserint. Hic planè sinus, hæc requies est, vnde alibi voce saluatoris in Euangelio dicitur: Multi venient, ab oriente & occidente, & recumbent cum Abraham, Isaac & Iacob in regno dei.

Lib. de origine animæ. ¶ Proinde b. Augustinus de sinu Abrahę differens: Si errare, inquit, pueriliter nõ vis, sinum Abrahæ intellige remotam sedem quietis, atque secretam vbi est Abraham. Et ideo Abrahæ dictã, non quòd ipsius tantùm sit, sed quòd ipse multarum gentium pater sit, quibus ad imitandum fidei principatum præpositus est. Vnde Gregorius:

Lib. 4. mor. ¶ Priusquam redemptor noster morte sua humani generis pœnam solueret, eos etiam qui cœlestis patriæ vias sequuti sunt, post egressum carnis inferni claustra tenuerunt. Non vt pœna quasi peccatores plecteret, sed vt ij in locis remotioribus quiescerent, quos ab ingressu regni reatus primæ culpæ prohibebat.

Lib. 12. ¶ Itaque ante aduentum mediatoris dei & hominum, omnis homo quanuis mundæ probatæque vitæ fuerit, ad inferni claustra descendit. Nec tamẽ ita iustorũ animas ad infernũ dicimus descendisse, vt in locis pœnalibus tenerentur, sed esse superiora inferni loca, esse alia inferiora credenda sunt, vt in superioribus iusti requiescerent, & in inferioribus iniusti cruciarentur.

¶ Circa secundum, quod est mortui diuitis gehennalis calamitas, subditur in litera:

Mortuus est autẽ & diues, & sepultus est in inferno.

I ¶ Diuitię enim à morte saluare neminem possunt. Mortuus, inquit, est diues, de diuite per mortẽ pauper, nudus, & omnis boni egens effectus. Mortuus tunc est corpore, sed erat illi antè anima mortua. Nihil enim agebat ex operibus animę. Nã totus feruor qui prouenit ex dilectione proximi expirauit, & erat corpore defuncto defunctior. Nullus autem est qui sepeliendo diuiti ministrasse dicitur vt Lazaro. Eo nãq; quòd in lato itinere delectatus multos habuit obsequẽtes adulatores, vt peruenit ad finẽ, priuatus est omnibus. Simpliciter enim sequitur: & sepultus est in inferno. Sed & anima eius dum viueret sepeliebatur obruta corpore quasi sepulchro. Sepultura autẽ inferni, pœnarum profunditas est, quę superbos & immiseri-

Chrysost.

Mortuo diuiti obsequiũ nullum.

Sepultura inferni.

sericordes post hanc vitam vorat. Est autem infernus, inquit Basilius, locus quidam cõmunis in intimo terræ obumbratus vndique & opacus. Cuius est quoddam orificium in profundum tendens, per quod patet descensus animabus ad mala damnatis. Et (vt inquit Chrysostomus) sicut regum carceres extra manent, sic & extra mundum foris alicubi est infernus.

¶ Mortuus itaque est diues, & modis omnibus mortuus, id est, morte animæ, morte corporis, & morte vtriusque. Idem est dicere, morte culpę, morte naturæ, & morte gehennæ, quæ est mors peccatorum pessima. Et hæc est illa eius sepultura de qua hic dicitur: Et sepultus est in inferno. Vnde non consurget, iuxta quod per Psalmistam dicitur: Sepulchra eorum, domus illorum in æternum.

Psal.

¶ Itaq; diues quondã, nunc in inferno sepultus, incõparabiliter miserior pauperiorq;, quã vnquã mẽdicus ille vlcerosus fuit, effect⁹ est, iuxta quod scriptũ est. Diues quũ dormierit, nihil secum auferet: aperiet oculos suos & nihil inueniet. Et iste quidem duxit in bonis dies suos, & in pũcto ad infernũ descẽdit. Et hic finis est diuitũ crudeliũ & superborũ, iuxta quod sermone diuino ad vnũ eorum propheta loquitur dicẽs: Detracta est ad inferos superbia tua, cõcidit cadauer tuũ. Subter te sternetur tinea, & operimentũ tuũ erũt vermes. Ecce quãta & quàm subita mutatio tantarũ opum in tantã inopiã, tãtarum voluptatum in tanta tormẽta, quotidianarũ epularũ in sitim & inediã sempiternam, purpuræ & bysi in flammas gehennæ.

Iob. 27.

Iob. 11.

Isaiæ. 14.

Misera rerum mutatio.

¶ Proinde singulis sua peccatoribus in inferno sepulchra parata sunt, vt qui similes fuerunt in culpa, etiam similia tormenta sortiantur. Prospiciendum cuique est, quonam loco perpetuam animæ suæ eligat sepulturam. Siquidem operibus piis sinus Abrahæ, prauis autem operibus gehennæ sepultura paratur.

Vt animæ sepultura eligitur.

¶ Vsitatum est in sua quẽque parochia post obitum tumulari. Ius suum diabolus districtè sibi defendit, nec patitur eum qui suæ debetur parochiæ, alio loco sepeliri. Diabolus ergo quasi quidam seuerus parochus est, cuius parochianum eum esse cognoscis, qui videlicet ab eo in aqua concupiscentię carnalis baptizatur, qui illi suorum ope-

Diabolipa rochian⁹.

operum & initia & cõsummationem quasi primitias soluit,& decimas,qui lasciuis cantilenis, dictaminibus impudicis,carminibus vanis,aut verbis detractoriis,vel dicendis vel audiendis intendens,parochi sui diaboli quasi officio vel horis audiendis sedulò studet adesse. Talis enim iste fuit qui dicitur sepultus in inferno.

Ierem. 22. *Sepultura asini.* ¶De huiusmodi sepultura per Ieremiam de quodam impio rege dicitur:Sepultura asini sepelietur,putrefactus & proiectus extra portas Ierusalem.Sepultura asini talis est: Pellem eius suus sibi tollit dominus,carnes deuorantur à canibus,ossa frigoribus & æstui,grandini pluuiisque relinquuntur.

¶Sic nimirum,mortuo homine impio,terrenas eius diuitias tollunt hæredes, caro vermibus, anima gehennæ *Eccle. 10.* suppliciis deputatur.Vnde per Sapientem dicitur:Quum morietur homo,hæreditabit serpentes, & bestias & vermes.Per serpentes dæmones,per bestias,hæredes aut filios ingratos aut bestialiter viuentes, per vermes perpetuos stimulantis conscientiæ remorsus intellige.

HOMILIA ALTERA.

E *Leuans autem oculos suos,quum esset in tormentis,uidit Abrahã à longe, & Lazarum in sinu eius.* *Lucæ.16.*

¶Hinc vsque ad finem lectionis duo restant consideranda.Vnum est, damnati diuitis gehennale supplicium. Alterum,in flammis ardenti negatum refrigerium, ibi:Et dixit illi Abraham.

L ¶Circa primum duo notantur.Vnum est, damnati diuitis sera cognitio.Alterum,ardentis & eiulantis irrita de- *Pœna vt oculos aperit.* precatio,ibi:Et ipse clamans dixit.

¶Circa primũ dicitur:Eleuans autẽ oculos quum esset in tormentis.Nũc oculos diuitis pœna aperit, quos antè clauserat culpa.Cognoscitur enim dominus iudicia faciẽs *Tob.4.* qui nõ fuit cognitus lõganimis & patiẽs, & misericordiã repromittẽs.Sed nũc frustra in suppliciis oculos eleuans aperit,quosolim inopi et mẽdico crudeliter clausit.Hinc rectè vir iustus filiũ instituẽs ait:Nõ auertas faciem tuam ab vllo paupere,ita enim fiet,vt nec à te auertatur facies do-

domini.Ergo sibi vtile fuisset,si(dũ tẽpus erat miserendi) ad pauperẽ & inopẽ cõpassionis oculũ subleuasset, dicẽ te Psalmista:Beat⁹ qui intelligit super egenũ & pauperẽ, in die mala liberabit eum Dominus.Cõtra verò,iudicium sine misericordia fiet ei,qui non fecit misericordiam.

¶Perhibet disciplina Physicorum, talpam viuam oculis carere,qui tamen in ea post mortem à perscrutãtibus reperiuntur. Quid aliud diues auarus quàm talpa terram *Auarus quasi talpa.* semper voluens, semper in terra delitescens, tam sui cognitione cæcus quàm Dei? Hi in morte recipiẽt oculos, quum dicẽt :Quid nobis profuit superbia,aut diuitiarũ *Sap.5.* iactãtia quid cõtulit nobis? Trãsierunt omnia velut vmbra.Qui hoc dicũt,verum dicunt,sed serò confitentur errorẽ.Quem tamẽ nõ agnoscerẽt,si nõ eis mors oculos aperuisset.Hinc per Psalmistã dicitur:Dormierũt somnum suum,& nihil inuenerunt omnes viri diuitiarũ in manibus suis.Et rursum alibi: Diues quũ dormierit, nihil se- *Iob.27.* cum auferet : aperiet oculos suos,& nihil reperiet. Apprehendet eum quasi aqua inopia. Dormit diues & oculos aperit:quia quum caro moritur,illud anima videre cogitur,quod dum viueret præuidere contempsit.

¶Quum esset,inquit,in tormentis.Nõ ait,quum esset in *Chrysost.* tormento, sed in tormentis. Totus enim in tormentis erat,oculos solos liberos habebat,vt alterius lætitiam posset aspicere vt magis torqueatur, quia non habet quod alius habet.Aliorum enim diuitiæ,eorum qui in paupertate sunt,tormenta sunt.

¶Proinde sicut pauperi dum viueret grauiorem redde- *Retaliatio iusta.* bat pœnam iacere ante ianuam diuitis, & aliena bona cõspicere:sic diuiti mortuo augebat exitium,& in gehenna accubitus,& delectationis Lazari prospectus,ne sola tormentorum natura,sed etiam collatione honoris illius,intolerabilius sentiret supplicium.

¶Vidit Abraham à longe & Lazarũ in sinu eius. Multi M erãt pauperes iusti, sed qui ad eius iacuerat limina aspectui occurrit ad eius tristitiam.Vnde innotescit,q̃ in die *Chrysost.* illo qui alium iniuria affecerit, videbit iniuria affectum in quali sit gloria,& hic iterũ illum in quãta condẽnatione,sicut in hoc loco diues Lazarum,& Lazarus diuitem.

Theoph. Gen.3. ¶Proinde quemadmodum Dominus eiectum Adam è regione paradisi collocauit, vt continuò aspectans clarius sentiret à quantis bonis excidisset, sic & illum condemnauit in cõspectu Lazari, vt videns illum in qualibus esset, sentiret vnde per inhumanitatem excidisset. Et propterea non apud quẽdam alium iudicum, sed in sinu Abrahæ vidit Lazarum, quoniam hospitalis fuerat Abraham. Vt igitur reprehenderetur illius inhospitalitas, propterea illum apud Abraham videt.

Triplex per mortẽ commutatio. ¶Sed inter diuitem hũc & pauperem mendicum, rebus subitò per mortẽ versis, triplicẽ attende cõmutationem. Primùm etenim diues qui in aula magnifica versatus, & molli ac sublimi cathedra fultus fuerat, iã contẽptus, abiectus, & ab omnibus derelictus, in imo iacet: Pauper autẽ qui præ foribus diuitis iacuerat omni solatio & auxilio destitutus, in sublimi Abrahæ sinu honoratur atque fouetur, iuxta quod per Salomonem dictum fuerat: Iacebunt mali ante bonos, & impij ante portas iustorum.

¶Secundò, diues in delitiis & summa vixerat voluptate, in extremis verò Lazarus doloribus. Sed nunc vice versa, diues flammis circundatus eiulat in tormentis, Lazarus *Esaiæ.65.* in sinu Abrahæ lætus exultat. Vnde per Esaiam Dominus loquitur, dicens: Ecce serui mei comedent, & vos esurietis. Ecce serui mei bibent, & vos sitietis. Ecce serui mei lætabuntur, & vos confundemini. Ecce serui mei laudabunt præ exultatione cordis, & vos præ dolore cordis clamabitis, & præ contritione spiritus vlulabitis.

¶Denique, Lazarus in hac vita micas panis mendicabat à diuite, postmodum diues à paupere mendicabat stillam aquæ. Verùm, sicut diues quondã non exaudierat Lazarũ, ita nec isthic mẽdicus beatus diuitẽ exaudiuit, iuxta quod *Prouer.21.* per Salomonem dicitur: Qui obturat aurem suam ad clamorem pauperis, & ipse clamabit & non exaudietur.

¶Circa secundum, quod est ardentis & deprecantis irrita supplicatio, sequitur:

Et ipse clamãs dixit: Pater Abrahã miserere mei, & mitte Lazarũ ut intingat extremũ digiti sui in aquã, ut refrigeret linguam meã, quia crucior in hac flamma.

¶Et

¶Et ipse clamãs, inquit. Magnæ enim pœnæ, magnam vocem reddebant. Pater Abrahã. Patrem vocat, quem in operibus noluerat imitari. Miserere mei, inquit. Frustra sibi petit misereri, qui nec sui nec aliorum misertus fuerat. Sed & frustra ô diues agis pœnitentiã, vbi nõ est pœnitentiæ locus. Tormenta te cogunt, nõ mentis affectus. N *Dãnati diuitis versba expende.*

¶Et mitte Lazarum, inquit. Erras miser, Abraham mittere non potest, sed suscipere potest. Vt intingat extremum digiti sui in aquã. Lazarum viderenon dignabaris, & nũc digitum eius desyderas? Hoc quod petis tu ei quum viueret facere debebas. Aquam desideras, qui delibutos cibos antè fastidiebas. Vide conscientiã peccatoris, nõ totũ audet poscere digitum. Quo pacto credere potuisset hic diues dum viueret, aliquãdo futurũ esse vt pauperis opẽ mendicans clamans & eiulans imploraret? Itaque nemo pauperem spernat, ne forsan & ipse iusto Dei iudicio rebus aliquando mutatis, pauperem deprecari cogatur.

¶Hinc profectò colligitur quanta sit districtio seueritatis dei. Diues enim iste qui vlcerato pauperi mensæ suæ vel minima dare noluit, in inferno positus vsque ad minima quærenda peruenit. Nam & guttã aquæ petiit, qui micas panis negauit. Sanè (vt dicit Basilius) condignum præmiũ redditur diuiti, ignis ille & infernalis pœna, & lingua arefacta. Vice lyræ sonantis, gemitus: vice potus, desyderium stillæ. Vice speculationum enormium, caligo profunda. Vice ambitus incessantis, peruigil vermis. *Grego.* *Districta actuum retributio.*

¶Sed cur non vertit sermonem ad Lazarum, sed ad Abraham? Confundebatur fortassis, existimans & Lazarũ vindictæ auidum, & ex suis causis iudicabat illum. Si, inquit, ego tanta fœlicitate fruens cõtempsi illum tãtis malis cõangustatũ, & neq; micas ei communicaui, multò magis & ipse contemptus vindicabit, & vt mihi beneficium cõcedatur non annuet. Propterea ad Abraham facit sermonẽ. Putabat enim ignorare patriarcham quæ contigissent. *Theoph.* *Ex sese alios metitur.*

¶Sed notandum est quid sit quòd diues in igne positus, O linguã suã refrigerari petit. Mos quippe est sacri eloquij vt aliquado aliud dicat, & ex eodem dicto aliud insinuet. Superius hunc superbũ diuitẽ Dominus nõ loquacitati vacantẽ dixerat, sed superfluè cõuiuantẽ, neq; hũc de loquaci- *Grego.* *Cur lingua cruciatur.*

quacitate notauit, sed cum elatione & tenacitate de eda-
citate peccasse. Sed quia abundare in conuiuiis loquaci-
tas solet, is qui hic malè conuiuatus dicitur, apud inferos
grauius in lingua ardere perhibetur. Primò nanque ma-
lè conuiuantibus famulatur culpa loquacitatis, post lo-
quacitatē, ludendi etiam leuitas sequitur, sicut scriptum
est: Sedit populus manducare & bibere, & surrexerunt lu-
dere. Sed prius quàm ad lusum moueatur corpus, ad io-
cos & verba inania mouetur lingua. Quid est ergo ꝙ in
tormētis positus diues linguā suam refrigerari postulat,
nisi ꝙ is qui cōuiuando magis de loquacitate peccauerat,
per retributionis iustitiam in lingua atrocius ardebat?

Exo. 32.

Chrysost.

¶ Cæterùm, per ea quæ dicta sunt instruimur, quàm sit
consultum in diuitiis non confidere. Ecce diues indiget
paupere qui dudum esuriebat. Mutantur res, & notifica-
tur omnibus quis diues esset, & quis pauper esset.

Nota similitudinem

¶ Sicut enim in theatris quum aduesperascit, & astantes
recedunt, exeūtes & amictus deponētes, qui reges & præ
tores visi fuerant, nudis vultibus videntur vt sunt: Sic &
aduenientē morte, & soluto spectaculo vniuersi, laruis ege
statis & diuitiarū depositis, ex solis operibus diiudicātur
quinam verè sint diuites, qui pauperes, qui gloriosi, qui-
ue inglorij. Ad hæc, quòd linguam suam vult refrigerari
quū in flamma totus arderet, significat quod scriptū est:
Mors & vita in manibus linguæ. Et quia ore confessio
fit ad salutem, quod per superbiam ille non fecit.

Augu. de quæs. euā.
Prouer. 18.
Roma. 10.
Extremū digiti.

¶ Extremū autē digiti vel minimā operationē significat,
qua per spiritū sanctū subuenitur. Porrò stilla aquæ, mo-
dicū aliquid est refrigerantis misericordiæ. Notandū ve-
rò est ꝙ lingua & manus & digitus in animabus metapho
ricè dicuntur. Sicut enim in deo manus, ipsius operatiua
virtus dicitur, sic & ea quæ hic de mēbris animarū dicun
tur non corporaliter, sed mentaliter seu spiritualiter ex-
ponenda sunt. Animæ enim huiusmodi mēbra non habēt,
nihilominus tamen in membris ideo pati dicūtur, quòd
exutę à corporibus tales pro peccatis suis affectus senti-
unt, ac si etiam corpore paterentur in membris.

¶ Circa secundum principale dicitur:

Et dixit illi Abraham: Fili, recordare quia recepisti bona

bona in uita tua, & Lazarus similiter mala. Nunc autē hic consolatur, tu uerò cruciaris.

¶ Hic post præmissa subiungitur, in flāmis ardenti nega-
tū refrigeriū. Vbi tria per ordinē describūtur. Primū est,
negati refrigerij causa seu ratio. Secundum, dānati diuitis
pro suis supplicatio, ibi: Et ait. Tertium, dignam ob cau-
sam supplicationis reiectio, ibi: Et ait illi Abraham.

¶ Circa primum dicitur: Et dixit illi Abraham: Fili, recor-
dare quia recepisti bona in vita tua. Filiū appellat, & acce
pta cōmemorat bona, vt ei & de amissa hæreditate, & fœ-
licitate præterita dolor augeatur. Nam vt sapiens quidam
ait: In omni genere infortunij, in fœlicissimū gen° est fuis
se fœlicē. Recordare, inquit, sed melius esset præuidisse.
Quia recepisti bona, id est, quæ vera bona esse putabas.
Non potes & in terra regnasse, & hic regnare. Diuitiæ ti-
bi contingere non possunt & in terra & in inferis.

B

Boëtius.

Chrysost.

Præterita bona tristitiā agunt.

¶ Et Lazarus similiter mala. Non quòd Lazarus ea mala
putauerit, sed ex censura diuitis hoc dicebat, qui inopiā
& famem & diram ægritudinem existimabat mala. Quan
do igitur infirmitatis & ægrotationis magnitudo premit,
Lazarum cogitemus, & lætanter accipiamus mala in vita
nostra.

¶ Hæc ergo ei dicuntur, quia fœlicitatem dilexit seculi,
nec aliam vitam præter illam in qua superbus tumebat,
adamauit. Lazarum autem dicit mala recepisse, quia intel
lexit huius vitæ mortalitatem, labores, dolores, & erum-
nas, pœnam esse peccati, quia omnes in Adam morimur,
qui factus est transgressione mortalis.

August. de quæs. euā.

¶ Recepisti, inquit, bona in vita tua. Quasi dicat: Si quid
boni fecisti, vnde tibi præmium deberetur? omnia recepi-
sti in illo mundo epulans, ditatus, oblectatus successibus
prosperis. Hic autem si quid mali commisit, vniuersa rece-
pit, paupertate, fame, & extremis oppressus miseriis, & v-
terque vestrum huc nudus accessit. Hic quidem à pecca-
tis, propter quod & consolationem sortitur, tu verò à iu
stitia, propter quod immitigabilem perfers pœnam. Nūc
autem hic consolatur, tu verò cruciaris.

Chrysost.
Quibusdā hic retributio.

¶ Quæ sententia, vt dicit Gregorius, pauore potius indi
get

get quàm expositione. Nam qui in hoc mundo exterioris boni aliquid accepistis, ipsum donũ exterius debetis extimescere, ne vobis pro quorundam actuum vestrorum recompensatione sit datum, ne iudex qui hic dona exterior a restituit, à retributione intimi boni repellat, ne honor hic vel diuitiæ, non adiumentum virtutis, sed remuneratio sint laboris.

¶ Ecce enim dum dicitur, Recepisti bona in vita tua, indicatur & diues iste boni aliquid habuisse ex quo in hac vita bona receperit. Rursũmque dum de Lazaro dicitur, quia recepit mala, profecto monstratur & Lazarũ habuisse malum aliquod quod purgaretur. Sed mala Lazari purgauit ignis inopiæ, & bona diuitis remunerauit fœlicitas transeũtis vitæ. Illum paupertas afflixit & tersit, istum abundantia remunerauit & repulit.

¶ Quicũq; ergo bona in hoc seculo habetis, quũ vos bona egisse recolitis, valde de ipsis pertimescite, ne cõcessa vobis prosperitas, eorundem remuneratio sit bonorum.

¶ Et quum quoslibet pauperes nonnulla reprehensibilia perpetrare conspicitis, nolite despicere, nolite desperare, quia fortasse quos superfluitas tenuissimæ prauitatis inquinat, caminus purgat paupertatis. De vobis omnino pertimescite, quia nõnulla etiã malè acta prosperata vita sequuta est. De illis verò solicitè pẽsate, quia eorum vitam etiam magistra paupertas cruciat quousque ad viã rectitudinem perducat. Sequitur:

Et in his omnibus inter nos & uos chaos magnum firmatum est, ut hi qui uolunt hinc transire ad uos, nõ possint, neque inde huc transmeare.

Chaos magnum firmatum.

¶ Chaos magnum, id est, interstitium immensum, hiatus & caligo horrenda. Et secundum Theophylactum, significat iustorum à pecatoribus distantiã. Nam sicut eorum affectus varij fuerunt, sic etiam mansione non modicum differunt. Quod chaos firmatum dicitur, quia non potest dissolui, agitari, vel concuti. Firmatum est enim graui seueráque diuini iudicij sententia.

¶ Talis est enim hæc segregatio, vt reprobi in sua sint malitia indurati, vt bene operari non possint, & electi in bono

bono confirmati vt peccare amplius nequeant. & hoc est quòd alter non potest ad alterum transmeare. Post mortem enim nequeunt merita immutari, sed quocunque ceciderit lignum, ibi iacet, siue ad austrum, siue ad aquilonẽ. Quasi dicat Abraham: Videre possumus, transire non possumus. Et nos videmus quid fugerimus, & vos videtis quid perdideritis. Nostra gaudia cumulant vestra tormenta, & vestra tormenta cumulant nostra gaudia. *Eccli. 11.* *Chrysost.*

¶ Hinc elicias argumentum cõtra sequaces Origenis qui dicunt: Quum terminus sit imponendus suppliciis, erit tempus quo peccatores aggregabuntur iustis & Deo. Ecce enim audimus Abraham dicentem, quòd hi qui volũt hinc ad vos, vel illinc ad nos transire, non possunt. Abraham sanè fide dignior est quàm Origenes. Semel diuisit Deus inter eos qui finaliter boni vel mali sunt permansuri, iam res immutari non potest. *Theoph.* *Dãnatorũ pœnas esse perpetuas.*

¶ Itaque ostenditur hic per incommutabilitatem diuinę sententiæ nullum auxilium misericordiæ præberi peccatoribus à iustis, etiam si velint præbere. Quo admonet vt in hac vita homines subueniãt quibus possunt, ne postea etiam si optimè recepti fuerint, eis quos diligunt opitulari non valeant. Illud enim quod scriptum est, vt & ipsi recipiant vos in æterna tabernacula, non de superbis & im misericordibus scriptũ est, sed de his qui sibi eos amicos de operibus misericordiæ fecerunt, quos iusti non velut propria potestate quasi gratificando recipiũt, sed permissione diuina. *August. de quæs. euã.*

¶ Proinde prudens Abrahæ responsum attende. Primùm R enim rationem reddidit diuiti quur illum adiuuare non debeat, quoniam videlicet receperit bona in vita sua. Deinde quòd etiam si velit iuuare illum, prorsus nequeat, propter immensum chaos inter vtrunque. Vnde Gregorius: ¶ Iustorum animæ quanuis in suæ naturæ bonitate misericordiam habeant, iam tamen authoris sui iustitiæ coniunctæ, tanta rectitudine constringuntur, vt nulla ad reprobos compassione moueantur. Etenim vsque adeò reprobi in sua malitia sunt obstinati, sicque etiam Deum ipsum oderunt, vt nolint esse cum illo. Et quia superbia eorum qui Deum oderunt ascẽdit semper, adhuc grauiores *Malitia damnatorum.*

pœnas

pœnas potius vellent perpeti, quàm pœnitentiam agendo cum deo in gratiam redire, iuxta quod Ioannes in Apocalypsi perhibet, dicens: Et blasphemauerunt homines
Apoc.16. nomen dei habentis potestatem super has plagas, neque egerũt pœnitentiã vt darent illi gloriam. Ecce quàm magnum chaos, inter beatos obfirmatum est & damnatos.

¶ Circa secũdum, quod est damnati diuitis pro suis supplicatio, subditur:

Et ait: Rogo ergo te pater, ut mittas eum in domum patris mei: habeo enim quinque fratres, ut testetur illis ne & ipsi ueniant in hunc locum tormentorum.

August. de quæs. euan. ¶ Lazarum petit mitti, quia sensit se indignum qui testimonium perhibeat veritati. Et quia nõ impetrauerat paululum refrigerari, multo minus credit se relaxari posse ab inferis ad prædicationem veritatis.

Ambro. ¶ Serius diues iste magister esse incipit, quum iam nec discendi tempus habeatur nec docendi.

Grego. Cognitio diuiti ad pœnam. ¶ Vbi etiam notandum est, ardenti diuiti quanta ad supplicium cumulantur. Ad pœnam nanque suam ei & cognitio seruatur & memoria. Cognoscit enim Lazarũ quẽ despexit, fratrum quoque suorũ memiuit quos reliquit. Perfecta quippe ei vltio de paupere non esset, si hunc in retributione non cognosceret. Et perfecta pœna in igne non esset, si non hoc quod ipse patitur, etiam suis timeret. Vt ergo peccatores amplius in supplicio puniantur, & eorum vident gloriam quos contempserunt, & de illorum etiam pœna torquentur quos inutiliter amauerunt.

Cognitio beatis ad gaudium. ¶ Credendum verò est quod ante retributionem extremi iudicij, iniusti in requie quosdam iustos conspiciunt, vt eos videntes in gaudio, non solùm de suo supplicio, sed etiam de illorum bono crucientur. Iusti verò in tormentis semper intuentur iniustos, vt hinc eorũ gaudium creſcat, quia malum conspiciunt quod misericorditer euaserunt, tantóque maiores ereptori suo gratias referunt, quãto euidentius cernunt in aliis quid ipsi perpeti si essent neglecti, potuerunt. Quia qui creatoris sui claritatẽ videnti, nihil in creatura agitur quod videre non possint.

Cæterùm

¶ Cæterùm, & aliud hic quoddã dogma docemur, quòd Lazari quidem anima non est erga præsentia solicita, nec retorquet se ad aliquod relictorum. At verò diues quasi quodam visco etiam post mortem à vita detinetur carnali. Grego. Niss.
Nam si quis omnino carnalis secundum mentem fiat, nec postquam corpus exuerit, remouetur à passionibus eius. Videre autem est insignem diuitis huius malignitatem. Non enim ait: Mitte Lazarum ad fratres meos, ne meo exemplo & more viuentes offendant deum, sed tantùm ne veniant in locum istum tormentorum, sicque non faciebat hoc in laudem & gloriam dei.

¶ Petenti itaque diuiti vt Lazarus mittatur, ab Abraham protinus respondetur. Vbi tertium, quod est dignam ob causam supplicationis reiectio, designatur.

Et ait illi Abraham: Habent Moysen & Prophetas, audiant illos.

¶ Quasi dicat: Non sint tibi magis curæ fratres tui quàm deo qui eos creauit, & statuit eis doctores qui eos cõmonerẽt & sollicitarẽt. Vocat autẽ hic Moysen & Prophetas, Mosaica scripta & Prophetica. Per legẽ instrui de operibus poterãt, per Prophetas de fide. Lex enim quæ essẽt facienda mõstrabat. Prophetæ verò nũtiabãt credenda. Cęterùm, hoc loco dominus euidentissimè declarat vetus testamentum esse fidei firmitatem, retundens perfidiam Iudæorum, & hæreticorum nequitias excludens. Sequitur: S Chrysost.

At ille dixit: Non, pater Abraham, sed si quis ex mortuis ierit ad eos, pœnitentiam agent.

¶ Aduertere est importunitatem diuitis, qui tot verbis inauiter & frustra sanctũ patrẽ defatigare veritus nõ est.

¶ Deinde videre etiam est iniquitatem hominis, quoniã qui antea cum fratribus suis recusauerat Lazaro dare micas ex mensa, nunc illum cupit suam requiem deserere, sinúmque Abrahæ relinquere, & rursus ad istos in mundum venire. Non autem petiit Lazarus reuiuiscere, mortémque denuò experiri. Cæterùm, ex diuitis sermone colligitur fratres suos planè sui fuisse similes, iisdémque quibus ipse, vitiis imbutos. Et quia ipse dei verba despexerat, hæc audire nõ posse suos sequaces existimabat. Quia eã audiendo

audiendo scripturas ipse contemnebat & fabulas esse putabat, ex semetipso de suis fratribus iudicabat, dicens eos scripturas non audituros, sed si quis ex mortuis resurrecturus esset, & ad eos iturus, ipsi forent credituri.

Theoph. ¶ Tales etiam sunt & nunc, qui dicãt: Quis ea vidit quæ sunt in inferno? Quis venit illinc & annuntiauit nobis? Inuenias sanè huiusmodi falsò Christianos qui nolũt nõ solùm Moysen & Prophetas, sed nec Christũ ipsum, nec Apostolos eius audire, & multò minus quoscunque catholicos & veraces prædicatores, sed mitti sibi aliquem volunt suæ farraginis pseudoprophetam quasi emersum ex inferis Lazarum.

¶ Attendere etiam est hominem temerarium, qui & ipsum Abraham docere tentet, & quem nunquam in operibus bonis sequutus fuerat, patrem tamen semper inclamat. Cui etiam quod à Domino Iudæis fuerat exprobratum, rectè dici posset: Si filij Abrahæ estis, opera Abrahæ facite.

Ioan. 8. ¶ Itaque similes huic damnato diuiti sunt, qui quicquid in ecclesia vel agitur vel prædicatur, sacerdotum cõmenta, & deliramenta clamant esse monachorum. Vanè autem iste mortuorum aliquẽ cupit resurgere, ratus vanissimos fratres suos plus fidei quàm viuentibus, illi habituros, quomodo olim rex Saul optabat Samuelem audire mortuum, cui viuo credere recusarat. Sed iam audiamus patrem Abraham veraci sententia respondentem:

1. Reg. 28.

Ait autem illi: Si Moysen & Prophetas non audiũt, neque si quis ex mortuis resurrexerit, credent.

T ¶ Quia nimirum qui verba legis despiciunt, etiam redẽptoris præcepta qui ex mortuis resurrexit quantò subtiliora sunt, tantò hæc difficilius implebunt. Et nimirum constat, quia cuius implere dicta renuunt, ei proculdubio credere recusant. Quòd autem verum sit eum qui nõ auscultat scripturis, nec à morte rediuinis auscultaturũ, ipsi testes sunt Iudæi, qui nunc quidẽ volebant occidere Lazarum, nunc verò inuadebant apostolos, quum tamen multi à mortuis Christo domino in testimonium resurgẽtes venissent in Ierusalem, & apparuissent multis. Quod si nobis profuturum fuisset ad fidem quòd mortuũ resurgentes viuentibus testificarentur, etiam hoc sæpe fecisset dominus. Nunc verò nihil adeò vtile est ac scripturarum studiosa scrutatio.

Gregor.

Theoph. *Non expedire testimonium mortuorũ.*

¶ Mortuorum suscitationem falsè & apparenter facere potest etiam diabolus vt seducat imprudentes, seminans doctrinas de inferno dignas sua malitia, at eis qui scripturas probè scrutantur, nihil potest illudere. Illæ enim sunt lucerna & lumen, quo lucente fur deprehenditur & manifestatur. Sed & illud considera, quòd mortuus quisque iam rediuiuus, seruus tantùm est. Quæcũque verò dicũt scripturæ, ea dicit dominus. Vnde & si resurgat mortuus, & si cœlitus descenderit angelus, omnibus magis fide dignæ sunt scripturæ. Nam angelorum dominus, viuorum denique dominus & mortuorum eas instituit. Quòd & si crebrò resurgerent mortui, hoc iterum tempore contemneretur.

Chrysost.

Nota.

¶ Dixerit aliquis: Si nulla est mortuis cura de viuis, quomodo diues rogauit Abraham vt mitteret Lazarũ ad quinque fratres suos? Sed nunquid quia diues ille hoc rogauit, ideo quid fratres agerent vel paterentur in illo tempore, sciuit? Ita illi cura fuit de viuis, quanuis quid agerẽt omnino nesciret, sicut nobis est cura de mortuis, quanuis quid agant omnino nesciamus. Sed rursus occurrit quæstio, quomodo hic Abraham esse sciebat Moysen & Prophetas, id est libros eorũ? Vbi etiam nouerat diuitem illuc in delitiis, Lazarũ verò in doloribus vixisse? Verùm, non quum hæc agerentur in viuis, sed eis mortuis potuit Lazaro indicante cognoscere, ne fallum sit quod ait Propheta: Abrahã nesciuit nos. Possunt & ab angelis (qui rebus quæ aguntur hic præsto sunt) audire aliquid mortui. Possunt etiam aliqua quæ necessarium est eos nosse, non solùm præterita, verumetiam futura, spiritu dei reuelante cognoscere. Hæc August.

August. l. i. de cura pro mortuis agenda.

V *Nũ mortui sciant actus viuorum.* *Esa. 63.*

Universidad de Deusto Biblioteca

Homo quidam fecit cœnam magnam, & uocauit multos. Luc.14.

¶ Ex præsentis sancti Euangelij parabola tria principaliter sunt consideranda. Primum est, Mira diuinæ benignitatis liberalitas. Secundum est, Negligentiæ humanæ indigna peruersitas, Ibi: Et cœperunt. Tertium est, Iræ dei formidanda seueritas, Ibi: Et reuersus.

¶ Circa primum duo notantur. Vnum est, Cœnæ magnæ præparatio. Alterum, Vocandis inuitatis serui destinatio, Ibi: Et misit.

A ¶ Circa primum dicitur: Homo quidam fecit cœnam magnam. Docuerat saluator in præcedẽtibus præparare cõuiuium rependere nequeũtibus, quum sit repensandum in resurrectione iustorum, dicens ad eum qui se inuitauerat: Quum facis prandium aut cœnam, noli vocare amicos tuos, neque fratres tuos, neque cognatos, neque vicinos diuites, ne fortè te & ipsi reinuitent, & fiat tibi retributio. Sed quum facis cõuiuium, voca pauperes, debiles, claudos, & cæcos, & beatus eris, quia non habent retribuere tibi. retribuetur enim tibi in resurrectione iustorum.

¶ Hæc quum dixisset, quidam de simul recumbẽtibus intelligens vnum & idem esse resurrectionem iustorum & regnum dei, repensationem eiusmodi commendans, ait ei: Beatus qui manducabit panem in regno dei. Homo iste animalis erat, non satis diligenter percipiens ea quæ Christus protulerat, putauit corporeas esse remuneratiões sanctorum. Et in longinqua iste suspirabat, & panis iste quẽ desiderabat, ante illum discumbebat. Quis enim est panis regni dei nisi qui dicit: ego sum panis viuus qui de cœlo descendi? Nolite parare fauces, sed cor.

Cyril.

August.

¶ Sed quia nõnulli hunc panẽ fide tenus quasi odorãdo percipiũt, dulcedinem verò ei' attingere veraciter gustãdo fastidiũt, subiecta parabola dominus talium torporem cœlestibus epulis dignũ nõ esse redarguit, dicens: Homo quidam

quidam fecit cœnam magnam, & vocauit multos. Parabolica narratio est, vnde nec aliã iuxta literam habet expositionem quàm spiritualẽ. Itaque homo iste nemo alius est quàm ille de quo per Prophetã dicitur: Homo est, & quis cognoscet eum? Igitur homo ille deus est, qui ob immensam suam in nos clementiam & misericordiam homo vocari dignatur. Qui quoties punitiuam suã virtutẽ indicare vult, vrsã, pardus, & leo, huiusmodi nũcupatur. Quando autem vult exprimere misericordiam, dicitur homo.

Iere. 27.

Secũdũ. 70

Theoph.

¶ Qui fecit cœnam magnã, quia satietatẽ nobis æternæ dulcedinis præparauit. Vnde ipse dei filius homo factus loquitur, dicens: Ego dispono vobis sicut disposuit mihi pater meus regnũ, vt edatis & bibatis super mensam meã in regno meo. In hoc enim dei filij de cœlo descendit, vt ad hanc cœnam nos reuocaret. Sic enim deus dilexit mundum, vt filium suum vnigenitum daret. De cuius cœnæ incomparabili apparatu per Esaiam dicitur: Oculus non vidit Deus, absque te, quæ præparasti expectantibus te.

Cœnã cœlestis.

Luc. 22.

Ioan. 3.

Esaiæ. 5. 6

¶ Idcirco autem hoc conuiuium dei, non prandium sed cœna nominatur, quia post prandium cœna restat. Post cœnam verò conuiuium nullum restat. Quia ergo æternum dei conuiuium nobis in extremo præparabitur, rectum fuit, vt hoc non prandium, sed cœna vocaretur.

Grego.

R ¶ Notãdum verò est, quòd inter delitias corporis & cordis hoc distare solet, quòd corporales delitiæ quum non habentur, graue sui desiderium accendunt: quum verò habitæ eduntur, comedentem protinus in fastidium per satietatem vertũt. At contrà, spirituales delitiæ quũ non habentur, in fastidio sunt: quum verò habentur, in desiderio. In illis appetitus placet, experientia displicet. In istis appetitus vilis est, experientia magis placet. In illis appetitus saturitatem, saturitas fastidium generat. In istis appetitus saturitatem, saturitas appetitum parit. Augent enim spirituales delitiæ desiderium in mente dum saciant, quia quantò magis earum sapor percipitur, eo amplius cognoscitur quòd auidius ametur. Et idcirco non habitæ, amari non possunt, quia earum sapor ignoratur. Quis enim amare valeat quod ignorat? Internas ergo delitias homo non appetit, qui eas comedere diu longéque dissueuit.

Grego.

Differunt delitiæ cordis & carnis.

¶Sed ſuperna nos pietas nec ſe deſerẽtes deſerit. Contẽptas enim illas delitias ad memoriæ noſtræ oculos reuocat, eáſque nobis proponit, in promiſsione torporem excutit, atque vt faſtidium noſtrum repellere debeamus inuitat, quum dicit: Homo qui fecit cœnam magnam.

Cœna cur magna. ¶Et meritò quidem cœnam hanc, id eſt, æternam beatitudinem, quam humano generi præparauit, magnam dicit, tum quia magnis impenſis (id eſt, Chriſti morte) præparatur, tum quia conuiuę omnes magni ſunt, nempe reges, iuxta quod de eis ſcriptum eſt: Accipiẽt regnũ decoris & diadema ſpeciei de manu dei. Sanè tunc accipient, quãdo illis domini voce dicetur: Venite benedicti patris mei, poſſidete paratum vobis regnum à conſtitutione mundi.

Sap.10. *Matth.25.*

Grego. ¶Et vocauit multos. Multos vocauit, ſed pauci veniunt, quia nõnunquã ipſi qui ei per fidem ſubiecti ſunt, ęterno eius cõuiuio malè viuẽdo cõtradicũt. Multos vocauit, qui vult omes homines ſaluos fieri. Omnes vocat, qui propter homines homo factus exclamat, dicens: Venite ad me omnes qui laboratis & onerati eſtis, & ego reficiam vos.

2.Tim.2. *Matth.11.*

¶Vocauerat olim per Prophetas, poſtmodũ vocauit per Apoſtolos, per martyres ſuos, per paſtores & doctores, & modo per Euangelicos prædicatores.

Per quid vocat deꝰ. ¶Vocat nihilominus per beneficia, vocat per flagella, vocat per miracula, vocat per interiora mentis hortamenta. Neminem præterit, ſpernit neminem, ſicut ſcriptũ eſt: Super quem non fulget lumen illius? Teſtatur Apoſtolus mundum vniuerſum Chriſti Euangelium audiuiſſe, & vtique hoc auditu fuiſſe vocatum, quũ dicit: Nunquid non audierunt? Et quidem in omnem terram exiuit ſonus eorum, & in fines orbis terræ verba eorum. Vocauit ergo multos, imò innumeros, & hoc vocatione communi, quia ſunt multi vocati, pauci verò electi. Neque enim hic de illa ſingulari & gratioſa loquitur vocatione, qua ſoli vocãtur electi, de qua per Apoſtolum dicitur: Quos prædeſtinauit conformes fieri imaginis filij ſui, hos & vocauit.

Iob.25. *Rom.10.* *Rom.8.*

C

Heſt.1. *Aſſueri cõuiuium typicè.* ¶Huius tantæ gratiæ typus in conuiuio Aſſueri regis emicuit. Is enim monarcha præpotens regnauit ab India vſque ad AEthiopiã ſuper centum viginti ſeptẽ prouincias. Itaque tertio imperij ſui anno fecit grande cõuiuiũ cunctis

cunctis principibus & pueris ſuis fortiſsimis Perſarum & Medorũ inclytis, & præfectis prouinciarũ, in quo omnes aureis poculis & ſtratis ſericeis & purpureis vtebantur.

¶Iſte Aſſuerus qui latiſsimè regnauit, illum præſignauit de quo prophetali vaticinio fuerat prænuntiatũ: Et dominabitur à mari vſque ad mare, & à flumine vſque ad terminos orbis terrarũ. Cui ſignificationi ipſum etiã arridet vocabulũ. Aſſuerus enim interpretatur, beatus. Chriſtus itaque per Aſſuerum pręfiguratus decurſo tempore legis naturæ, decurſo item tempore legis ſcriptæ, in tẽpore noui teſtamenti, videlicet gratiæ tempore, quaſi tertio imperij ſui anno, æternæ beatitudinis conuiuium præparans morte adita ingreſſum venire volentibus, aperuit.

Pſal.

¶Circa ſecundum, quod eſt vocandis inuitatis ſerui deſtinatio, ſubiungitur:

Et miſit ſeruum ſuum hora cœnæ, dicere inuitatis ut uenirent, quia parata ſunt omnia.

¶Quid hora cœnæ, niſi finis mundi? In quo nimirũ nos ſumus, ſicut iãdudum Paulus teſtatur, dicens: Nos ſumus in quos fines ſeculorum deuenerunt. Si ergo hora cœnæ iam eſt quum vocamur, tanto minus nos debemus excuſare à conuiuio dei, quãtò appropinquaſſe iam cernimus finem ſeculi. Quò enim penſamus quia nihil eſt quod reſtat, eò debemus pertimeſcere, ne tẽpus gratiæ quod præſto eſt, pereat.

Grego. *1.Cor.10.*

¶Sed quis per hũc ſeruũ qui à patrefamiliãs ad inuitandũ mittitur, niſi prædicatorũ vniuerſitas ſignatur? Ad repellẽdũ autẽ faſtidiũ noſtrũ iã parata ſunt omnia, quia ad abſtergendũ mẽtis noſtræ faſtidiũ in cœna Dei ille nobis ſingularis agnus occiſus eſt, qui tollit peccata mundi.

Sed ad cõſiderationem ſerui miſsi redeamus. Nã ſi per hunc ſeruũ vniuerſitatem prędicantiũ, accipimus, cõſtans eſt huiuſcemodi ſeruũ vocãdis inuitatis nullo vnquã tempore defuiſſe. Primũ etenim patriarchas miſit atq; prophetas, poſt hos filium ſuum vnigenitum deſtinauit. Ille verò duodecim apoſtolos ſuos & diſcipulos ſeptuagintaduo. Quibꝰ & ait: Sicut miſit me pater, & ego mitto vos. Et rurſum: Ecce ego mitto vos ſicut oues in medio luporũ. Qui

D

Mira inuitantis inſtantia.

Ioan.20. *Matth.10.* *Luc.10.*

bus.

bus rursum ait: Qui vos audit, me audit. Qui autem vos spernit, me spernit. Qui autem me spernit, spernit eũ qui me misit. Non enim vos estis qui loquimini, sed spiritus patris vestri, qui loquitur in vobis. De quibus & per Apostolum dicitur: Quomodo prędicabunt, nisi mittantur?

Rom. 10.

¶ Hoc ipsum prędicandi munus etiam nunc Christus, & si nõ immediatè per se, per suos tamen vicarios, prædicatoribus & doctoribꝰ in ecclesia sua cõmendauit. Et sicut Apostolus Paulus se dicit Titum Cretæ reliquisse, vt in ciuitatibus presbyteros ordinaret, sic & modo faciunt Apostolorum successores Episcopi, presbyteros & prędicatores ad fidelium ædificationem ordinantes. Suscipiendi ergo sunt ab eis missi, non secus ac à Deo destinati.

Tit. 1.

Prædicatores vt suscipiendi. Gregor. Simile.

¶ Quòd si forsan eorũ aliqui minus digni in seipsis videantur, quia tamen ad dei cœnã inuitant, & ex parte dei æternas delitias promittunt, nõ modò nõ despiciendi, sed veneráter & benignè suscipiendi sunt. Nam euenire solet vt persona potens famulũ habeat despectũ. Quúmq; per eum suis, fortè vel extraneis aliquod responsum mandat, non despicitur persona loquentis serui, quia seruatur in corde reuerentia mittentis domini. Nec pensant qui audiunt per quem, sed quid, vel à quo audiant. Quod minimè tamen intelligendum est de pseudoprædicatoribus, qui nec à deo missi, nec ingressi per ostium, sed ascendentes aliunde seminãt errores, prædicant hæreses, & schismata suscitant. De quibus per prophetam dominus loquitur, dicens: Non mittebam prophetas, & ipsi currebant.

Iere. 23.

¶ Circa secundum principale dicitur:

Et cœperunt simul omnes excusare.

¶ Hic ostenditur humanę negligentię indigna peruersitas. Vbi duo sunt consyderanda. Vnum est, venire nolentium contumax excusatio. Alterum est, excusantium vana & contemnenda allegatio, ibi: Primus dixit:

E

Gregorius Nimia hominis ingratitudo.

¶ Circa primũ dictũ est: Et cœperunt oẽs simul excusare. Offert deus quod rogari debuit. Nõ rogatus dare vult quod vix sperari poterat, quia dignaretur largiri postulatus. Cõtemptoribus verò paratas delitias refectionis ęternæ denuntiat, & tamen simul omnes excusant. Ponamus ante oculos mentis minima, vt possimus dignius pensare maiora.

Simile.

Si quisquã potens ad inuitandũ quempiam pauperẽ mitteret, quid pauper ille faceret, nisi de eadem sua inuitatione gauderet, respõsum humile redderet, vestem mutaret, ire quantocyus festinaret, ne prior se ad potẽtis conuiuium alter occurreret. Ergo homo diues inuitat, & pauper occurrere festinat. Ad dei inuitamur conuiuium, & excusamꝰ. Sed ecce inter hęc æstimare possum quid sibi corda vestra respondeant. Occultis enim fortasse sibimet cogitationibus dicunt: Excusare nolumus. Ad illud enim supernę refectionis conuiuiũ & vocari & peruenire gratulamur. Loquentes vobis talia mentes vestrę verũ dicunt, si nõ plus terrena quàm cœlestia diligunt, si non amplius rebus corporalibꝰ quàm spiritualibꝰ occupãtur.

De tri. lib. 13. cap. 3.

¶ Mimi cuiusdam faceti apud Augustinũ commendatur vrbanitas, qui quum se promisisset in theatro quid in animo haberent & vellent omnes, dicturũ, atq; ad diem constitutũ ingenti expectatione maior multitudo cõueniret, suspẽsis & silentibus omnibus dixisse perhibetur: Vili vultis emere, & carè vendere. Qui si dixisset: Fœlices omnes esse vultis, miser nemo, quanto rectius sensisset?

Quid cupiunt vniuersi.

¶ Ita planè ad dei cœnam venire cupiunt omnes, nemo repelli, qui interim audire debent dicentem: Si vis ad vitã ingredi, serua mãdata. Et licet hoc rationi cõsonum sit & iustum, tamẽ omnes simul (inquit) cœperũt excusare. Cõmunis est loquutio quum plures significare volumus, dicere oẽs, quo loquendi modo Matthęus vsus est, vbi ait: Tunc exibat ad eum (nimirũ Ioannẽ) Ierosolyma, & omnis Iudęa, & omnis regio circa Iordanem, quũ vtiq; plures domi residerent. Sic etiã Ieremias, dicens: A minimo vsq; ad maximũ, omnes auaritiam sequuntur: à Propheta vsq; ad sacerdotem cuncti faciunt dolũ. Quomodo etiam hic loquitur Saluator, tametsi veraciter vniuersi sub peccati iugo teneãtur, atq; eo ipso q̃ peccatores sunt, ad Dei cœnã venire quodãmodo recuiant. Cui tamẽ recusationi fucũ excusationis obtexunt. Quòd si grandis culpa non esset, non adeò sollicitè Propheta precaretur, dicens: Nõ declines cor meũ in verba malitiæ, ad excusandas excusationes in peccatis. Sanè malũ est peccare, peius in peccato perseuerare, pessimũ autẽ, peccatũ excusare, vel quod

Matt. 19.

Mat. 3.

Iere. 8.

Psal. Gradus peccati.

est grauius, in Deum crimen ipsum coniicere.

F ¶ Vitium hoc ab ipsis prothoplastis initium habuit, qui post mãdati preuaricationem ad cõfessiouem delicti clementer euocati superbè excusare, quàm humiliter cõfiteri maluerunt. Vir enim trãsgressionis suæ crimen in fœminam, fœmina in Serpentem reiecit. Innatum ergo sibi vitium hoc habet nostra natura iam inde à primis infecta parentibus, vt libenter peccatum cõmittant, commissum negando abscondant, & conuictũ defendendo excusent. Scriptũ est, dicente Propheta: Ibi habuit foueam ericius, & enutriuit catulos suos. Ericius, animal vndique spinis densissimis obsitum (quod si cõprehendere quisquã velit, citius suũ sanguinem quàm illius carnem viderit) illos rectè significat, qui post culpã declinant in verba malitiæ ad excusandas excusationes in peccatis: quibus si quis voluerit suadere meliora, illósq; ad peccati sui cognitionem adducere, citius ab eis scãdalizatus exacerbabitur, quàm illorũ videat humilitatem vel delicti cõfessionem extorquear, adeò sunt contradictionum spinis armati. Talis eritius fuit rex Saul qui à Samuele reprehensus, inobedientiæ suæ sacrificandi voto voluit adumbrare. Sed nimirum quæ defenditur culpa, geminatur. Porrò defensionis siue excusationis huius origo, superbia est. Sicut enim ad humiles pertinet cõfessio peccatorum, ita ad superbos pertinet defensio meritorum. Quòd si adeò manifesta eorum sunt crimina, vt excusari palliarive omnino non possint, superbia inflati & cæci vel in deum vel in fatum (quod nihil est) vel in stellas, vel in tempus, aut horam malam, mentientes, imò blasphemantes, retorquent. Hoc reprimit spiritussanctus loquens per Prophetam, & dicens: Nolite extollere in altum cornu vestrum, nolite loqui aduersus Deum iniquitatem.

Vitij pestiui origo. *Gene. 3.* *Esaie. 34.* *Culpæ defensor, erithio similis* *1. Reg. 15.* *A defensione culpæ blasphemia.*

¶ Circa secundum, quod est excusantium vana contemnendáque allegatio, dicitur consequenter in litera:

G *Primus dixit ei: Villam emi, & necesse habeo exire & videre illam: rogo te, habe me excusatum.*

¶ Humilitas sonat in voce, quum dicit: Rogo te, habe me excusatũ, sed dum venire recusat, superbia est in actione. Primus itaq; dixit: Villam emi. Secundum Augustinum, in villa

Grego. Superbia suggillatur.

villa empta dominatio notatur. Ergo superbia castigatur, vitium primum. Primus enim homo dominari voluit, qui dominum habere noluit. Villam emi, inquit. Quasi dicat: Dominatũ ambitione & laboribus multis, imò & pretio animæ meę mihi comparaui. Elucet autem huius insipientia non solùm in hoc quòd omnino nimis carè emit, sed etiam in eo quòd priusquam vidisset, emit. Et quidem nemo dominatum animæ suæ pretio sibi redimeret, si dignè pensaret, quia omnis potentatus vita breuis est. *Eccli. 10.*

¶ Item si aduerteret periculum atq; ruinam loci sublimioris. Et quidem quãto status altior, tanto casus grauior est. Post ruinam verò quid superest, nisi vt potentes potenter tormenta patiantur? Porrò qui iacet in terris, non habet vnde cadat. Ait quidam: *Sap. 6.* *Sẽ. in tra.*

Humili loco, sed certa sedet
Sordida paruæ fortuna domus.
Altè virtus animosa cadit.

¶ Ab alto cecidit angelus, & vsqueadeò ruina sua collisus est, vt insanabilis sit fractura sua. Cui⁹ exemplo Saluator discipulos suos à gloria vana deterrens: Videbam, inquit, sathanam sicut fulgur de cœlo cadentem. *Lucæ. 10.* *Dan. 4.* *Exemplis fugienda superbia.*

¶ Nabuchodonosor rex Babylonis elat⁹ in superbiam, quasi Deus adorari voluit, & infra humanum genus abiectus, conuersationem cum beluis habuit. *Num. 16.*

¶ Dathan & Abiron principatum populi Israël per vim sibi vsurpare volentes, irato Deo inconsueta hominum morte pereuntes, vnà cum vxoribus & liberis omniq; frequentia & substantia ac tabernaculis, horribili hiatu aperiente se terra, viui descenderunt in infernum.

¶ Sed & ignis egressus à domino, interfecit Chore vnà cum ducẽtis quinquaginta viris, quia incõsulto domino summũ sacerdotiũ per cõtentionem sibi vendicare volebat. De⁹ enim semper superbis resistit. Et bene quidẽ à iu perbia hic dominus orditur, ꝙ initiũ ipsa sit omnis peccati, & ꝙ ab ea exordiũ sumpsit omnis perditio, ipsa enim principiũ est deficiẽdi à deo. Vnde & per sapiẽtẽ dicitur: Initiũ superbiæ hominis est, apostatare à deo, quia ab eo qui fecit illum recessit cor eius. Itaque rectè monuit iustus filium suum, dicens: Superbiam nunquam in tuo sensu, *Ibidem.* *Eccli. 10.* *Thob. 4.*

su, aut in tuo verbo dominari permittas. In ipsa enim initium sumpsit omnis perditio. Sequitur:

Et alter dixit: Iuga boûm emi quinque, & eo probare illa: rogo te, habe me excusatum.

H ¶ Quinq; iuga boûm, sensus carnis huius quinq; numerantur. In oculis visus est, auditus in auribus, odoratus in naribus, gustus in faucibus, tactus in omnibus membris. Sed ꝙ iuga (.i. bina) sunt in tribus prioribus sensibus, facilius apparet. Duo enim sunt oculi, duæ aures, geminę nares, ecce tria iuga. In faucibus .i. sensu gustandi, geminatio quędã inuenitur, quia nihil gustando sapit nisi lingua, & palato tangatur. Voluptas carnis quæ ad tactum pertinet, occultè geminatur, est enim & forinsecus, & intrinse.

Augusti. de ver. do.

Quinque sensus carnis.

¶ Dicuntur autem iuga boûm, quia per sensus istos carnis, terrena requiruntur: Boues enim terram versant, Homines autem remoti à fide terrenis dediti, nolunt credere aliquid, nisi ad quod sensus corporis quinque partito peruenerũt. Nõ inquit, ego credo nisi quod video. Si talia cogitamus, quinq; illis iugis boûm à cœna impedimur.

Grego.

¶ Cæterùm, quoniã corporales sensus quia interna comprehendere nesciũt, sola exteriora cognoscũt, & deserentes intima, ea quę exteriora sunt tãgunt, rectè per eos etiã curiositas designatur, quę dum alienã vitã quęrit discutere, semper sua intima nesciẽs, studet exteriora cogitare.

Curiositas suggillatur.

¶ Graue nãque est curiositatis vitiũ, quę dum cuiuslibet mentem ad inuestigandã vitã proximi exterius ducit, semper ei sua intima abscondit, vt aliena sciens se nesciat: & curiosi animus quanto peritus fuerit alieni meriti, tanto fiat ignarus sui. Propter hoc nãque & de his quinq; iugis boûm dicitur: Eo probare illa, rogo te, habe me excusatũ. Ipsa enim excusantis verba à vitij sui significatione non discrepant, dum dicit: Eo probare illa, quia videlicet aliquando pertinere probatio ad curiositatem solet. Proprium enim est hominum curiosorum discutere, rimari, tentare, & experiri velle omnia.

Orige. Gene. 3.

¶ Vitium hoc ex prima generis nostri parente Eua sortimur, quæ curiositate ducta, experiri ausa fuit vter verum dixisset, Deũs ne an diabolus, & grauiter decepta est.

Gen. 24.

¶ Dina quoq; filia Iacob curiosus vagabũda dum videre cupit regiõis adhuc ignotæ mulieres, rapta, & per vim à Sichẽ filio Emor virgo fuit oppressa. Vnde & clades nõ parua suborta est. Idẽ vsq; nũc vitium mulieribus hærẽs multas tam virgines quàm cõiugatas & viduas perdit.

Mulieres curiositate periclitari.

¶ Vnde Apostolus Paulus adolescentiores quasdam viduas denotans, dicit: Otiosæ discunt circumire domos, non solùm otiosæ, sed & verbosæ, & curiosæ, loquentes quæ non oportet. Non solùm autem mulieres, sed etiam viros quosdã hui⁹ vitii arguit, dicẽs: Audiuim⁹ inter vos quosdã ambulare inquietè, nihil operãtes, sed curiosè agẽtes. Iis denũtiamus & obsecramus in Domino Iesu Christo, vt cum silẽtio operãtes suũ panẽ mãducent. Sequitur:

1. Tim. 5.

L

Et alius dixit: Vxorẽ duxi, & ideo nõ poßũ uenire.

Grego.

¶ Notãdũ est, ꝙ is qui ꝓpter villã, & is qui ꝓpter ꝓbanda iuga boûm à cœna sui inuitatoris excusat, humilitatis verba permiscet, dicẽs: Rogo te, habe me excusatũ. Diiudicat enim prauus quisq; quũ audit, nec tamẽ ea quę diiudicat agere desistit. Nã dum cuilibet peruersè agenti dicimus: Cõuertere, Deũ sequere, mũdũ relinque, quò hũc nisi ad dominicã cœnã vocamus? Sed quum respõdet: Ora pro me quia peccator sum, humilitatem insinuat, subiũgens autem: Cõuerti nõ poßũ, superbiã demõstrat, & cõuerti non potest, quia vitiorum suorum mancipium voluntarium quum sit, illorum non valet iugum excutere. Non valet, inquam, quia non vult. Verbi gratia:

¶ Quæritur à quouis eorũ qui insatiabili corde lucris temporalibus inhiant, quid sentiant de his qui sua vendentes & erogantes pauperibus regnũ cœlorũ mercãtur, sapientérne agitur? Respõdebit procul dubio: Sapienter. Quur ergo quod approbat, non facit? Nõ possum, inquit. Quare? Quia ea quæ mihi dominatur auaritia non permittit. Non aliter ergo habet auarus quisque vel ambitiosus vel alterius cuiusque vitij seruus, ea quæ habere videtur, nisi eo modo habendi quo compedes quispiam habet, qui vtique non tam habet quàm habetur, præsertim is qui luxuriæ carnis suæ deditus ab eo captiuus habetur. Quod vtiq; Dominus in isto manifestè insinuat, qui ad cœnã æternæ vitę inuitatus, respondit: Vxorem duxi, & ideo non possum venire. Quid per vxorem nisi

Vxoris nomine quid.

nisi voluptas carnis exprimitur? Nam quanuis bonum sit coniugium, atque ad propagandam sobolem diuina prouidétia cõstitutum, nõnulli tamẽ nõ per hoc fœcũditatẽ prolis, sed desyderia expetunt voluptatis, & idcirco per rem iustam significari non incongruè potest res iniusta.

¶ Et attende, quòd iste non ait vt cæteri: Rogo te, habe me excusatum: sed, non possum venire. Siquidem vitium hoc tenacius aliis vitiis hominem detinet irretitum. Vnde per Osee dicitur: Non dabunt cogitationes suas vt reuertantur ad dominum, quoniam spiritus fornicationis est in medio eorum. Dicat itaque: Vxorem duxi, id est, carnali voluptati me adstrinxi, & ideo non possum venire. Simpliciter ergo se posse resipiscere negat. Vnde per Sapientem dicitur: Audiet luxuriosus (nimirum consilium castitatis & resipiscentiæ) & displicebit ei, & proiiciet illud post tergum suum. Quidni? Animalis enim homo non percipit ea quę sunt spiritus Dei, stultitia enim est illi. Vnde & hi qui hoc modo in carne sunt, Deo placere nõ possunt.

Osee.11. *Eccle.21.* *2.Cor.2.* *Roma.8.*

¶ Itaque ad cœnam nos æterni conuiuij summus paterfamilias inuitat, sed dum alius superbiæ, alius curiositati, alius voluptati carnis est deditus, nimirum reprobi simul omnes se excusant. Dũ hunc vani honoris ambitio occupat, illũ alieni actus sagax cogitatio deuastat, alterius etiam mentem voluptas carnis inquinat, fastidiosus quisque ad epulas æternæ vitæ non festinat.

¶ Circa tertium principale dicitur:

Et reuersus seruus nuntiauit hæc Domino suo.

K ¶ Hic post præmissa subiungitur iræ Dei formidanda seueritas. Vbi per ordinẽ tria notantur. Primũ est, redeũtis ad dominũ serui nuntiatio. Secundũ est, iterata vocantis serui destinatio, ibi: Tunc iratus. Tertium est, ingratorum & contumacium iusta abdicatio, ibi: Dico autem.

August. ¶ Circa primum dicitur: Et reuersus seruus nuntiauit hæc domino suo. Nemo quum audit seruum hæc domino nuntiasse, putet quòd propter inferiorum rerũ sciẽtiam Deus indigeat nuntiis, quasi per eos fiat scientior, sed nouit omnia stabiliter atque incommutabiliter. Habet

bet autem ministros propter nos, & propter ipsos, quia illo modo deo parere & assistere, vt eum de inferioribus consulãt, eiusque supernis iussis obtemperẽt, bonũ est eis in ordine propriæ naturæ. Idcirco autem nuntiasse hæc domino seruus dicitur, quòd Euãgelij præcones de eorũ contumacia qui audire vel obaudire nolũt sæpe apud dominum conqueruntur. Verbi gratia Petrus & Iohannes è concilio Iudæorum dimissi, reuersi ad suos annũciauerunt eis quanta ad eos principes sacerdotum & seniores dixissent. Vbi post pauca apud Deum querelã depromentes, dicunt: Conuenerunt enim verè in ciuitate ista aduersus sanctum puerum tuum Iesum quem vnxisti Herodes & Pontius Pilatus, & cætera quæ sequuntur. Similiter & Moyses, quum Dathan & Abyron & Chore à proposito seditionis nulla ratione posset auertere, Dominum ne eorum sacrificia respiceret, orauit.

Præcones Euangelij cõqueruntur. *Act.4.* *Nume.16.*

¶ In hunc modum etiam Helias apud Dominum querebatur, dicens: Altaria tua suffoderũt, & prophetas tuos occiderunt gladio, & derelictus sum ego solus, & quærũt animam meam. De hoc seruorum reditu apud Lucã Dominus loquitur dicens: Quicunque non receperint vos, exeuntes de ciuitate illa, etiam puluerem pedum vestrorum excutite in testimonium supra illos, indicans, vt testarẽtur apud deũ incassũ se pro illorũ salute laborasse.

3.Reg.19. *Luc.10.*

¶ Circa secundum, quod est, vocandis conuiuis iterata serui destinatio, subditur:

Tunc iratus paterfamiliâs, dixit seruo suo: Exi citò in platcas & uicos ciuitatis, & pauperes, ac debiles, & cæcos & claudos introduc huc.

¶ Non est putandũ ꝓ iræ passio diuinæ substantiæ accidat, sed talis operatio quæ in nobis ab ira fit dei ira, & indignatio dicitur. Ita enim in Iudæorum principes indignatus paterfam. dicitur, & vocati sunt loco eorũ qui de plebe erãt Iudæorũ impotentẽ & fragilem mẽtem habẽtes. Abiecti sunt ergo principes Iudæorum, & nullus ex illis credidit, iuxta quod hinc gloriantes, dicũt: Nũquid aliquis ex principibus credidit in eum aut ex Pharisæis?

L *Cyril.* *Gratiæ cõtẽptores.* *Ioan.7.*

¶ Quoniam igitur oblatam gratiam neglexerunt, electi

cti sunt ex vulgo Iudæorum, homines simplices & indo-
cti, qui hic per pauperes ac debiles & cęcos & claudos in-
telliguntur. Hi enim super doctrina & miraculis Christi
admirati, ea venerabantur. Vnde & ad dei cœnam venire
meruerunt, vt Petrus & Ioannes (qui censentibus Iudæis
homines erãt sine literis) aliiq; Apostoli, & multa homi-
num millia qui baptizati sunt & crediderunt. Siquidem
infirma mundi elegit Deus, vt confundat fortia. Vnde et-
iam ad sacerdotes & Pharisæos Saluator ait: Publicani &
meretrices præcedent vos in regno dei.

Marc.7.
Actu.4.
1.Cor.1.
Matth.12.

¶ Ergo dum paterfamiliãs seruo præcipit vt citò exeat
in plateas & vicos ciuitatis inuitare conuiuas, Iudæorum
tantùm vocatio intelligitur, qui per susceptam legem ci-
uiliorem vitam sortiti, quasi intra ciuitatem versabantur.
Et hæc iuxta literam dicta sint.

¶ Vt autem ea ad moralem intellectum referantur, notã-
dũ nobis est quales describãtur qui ad cœnam vocantur
& veniũt. Pauperes, inquit, ac debiles, cæcos & claudos
introduc huc. Pauperes & debiles dicuntur, qui iudicio
suo apud semetipsos infirmi sunt. Nã pauperes & quasi
fortes sunt qui & in paupertate positi superbiũt. Cæci ve-
rò sunt, qui nullũ ingenij lumẽ habẽt. Claudi quoq; sũt,
qui rectos gressus in operatione non habẽt. Sed dũ morũ
vitia in mẽbrorũ debilitate signãtur, pfecto liquet, quia
sicut illi peccatores fuerunt qui vocati venire noluerũt,
ita hi quoque peccatores sunt, qui inuitãtur & veniunt.

Gregor. Pauperes & debiles.
Cæci.
Claudi.

¶ Sed peccatores superbi respuuntur, vt peccatores hu-
miles eligantur. Hos elegit dominus, quos despicit mun-
dus: quia plerunque ipsa despectio hominem reuocat ad
semetipsum. Is enim qui patrem reliquit, & partem sub-
stantiæ quã perceperat prodigè expendit, postquam esu-
rire cœpit, in se reuersus dixit: Quanti mercenarij in do-
mo patris mei abundant panibus? Longè quippe à se di-
scesserat, quãdo peccabat, & si nõ esurisset, in semetipsum
minimè rediisset: quia postquam terrenis rebus indiguit,
tunc cogitare cœpit quid de spiritualibus amisit.

Mundo despecti vt eliguntur.
Lucæ.15.

M ¶ Pauperes ergo & debiles cæci & claudi vocãtur & ve-
niunt, quia infirmi quique atque in hoc mundo despecti
plerunque tanto celerius vocem dei audiunt, quanto &
in

in hoc mũdo habẽt vbi delectẽtur. Quos bene Amalechi-
tarũ puer ille AEgyptius, designat, qui Amalechitis præ-
dantibus atque currentibus æger remãsit in via, & fame
sitique aruit. Quem tamen Dauid inuenit, & ei cibũ po-
tũmque præbuit. Qui ilicò conualescens dux Dauid fa-
ctus est, cõuiuãtes Amalechitas reperit, & eos qui se de-
bilem reliquerant, cum magna fortitudine prostrauit.

1.Reg.30.
Grego.
AEgerrelictus, fit dux dauid

¶ Amalechita quippe popul' lambens vocatur. Et quid
per lãbẽtem populũ, nisi mẽtes sectariũ designãtur, qui
terrena cũcta ambiẽdo quasi lãbũt, dũ solis temporalibus
delectantur? Quasi enim populus prædam facit, dũ terre-
na diligentes, lucra de alienis damnis exaggerant.

¶ Sed puer AEgyptius æger in via relinquitur, quia pec-
cator quisque dũ infirmari ab huius mũdi statu cœperit,
mox secularibus mentibus in despectũ venit. Quẽ tamen
Dauid inuenit, eiq́ue cibũ & potũ prębet, quia manu for-
tis dominus abiecta mũdi nõ despicit, & plerũq; eos qui
sequi mũdum minimè valentes quasi in via remanent, ad
amoris sui gratiã cõuertit, eisque verbi sui cibum potũm-
que porrigit, & quasi duces sibi in via eligit, dum suos e-
tiã prædicatores facit. Dum enim Christũ peccatorũ cor-
dibus inferũt, quasi Dauid super hostes ducũt. Qui cõui-
uãtes Amalechitas velut Dauid gladio feriũt, quia super-
bos quosq; qui se in mũdo despexerãt, domini virtute p-
sternunt. Puer ergo AEgyptius qui in via remãsit Amale-
chitas interfecit, quia plerũq; ipsi mentes sectariũ præ-
dicando superant, qui prius cum secularibus in hoc mũ-
do currere non valebant. Sed deductis ad cœnam paupe-
ribus, quid seruus subiungat, audiamus. Sequitur:

Et ait seruus: Domine, factum est ut imperasti, & ad
huc locus est. Et ait dominus seruo: Exi in uias & se-
pes, & compelle intrare, ut impleatur domus mea.

¶ Multi ad dominicam cœnam ex Iudęa collecti sunt, sed N
multitudo quæ ex Israëlitico populo credidit, locum su-
perni conuiuij nõ impleuit. Intrauit iã frequẽtia Iudæo-
rũ, sed adhuc vacat locus in regno vbi suscipi debeat nu-
merositas gẽtiũ. Vnde & eidem seruo dicitur: Exi in vias
& sepes, & cõpelle intrare, vt impleatur dom' mea. Quũ
de

Grego.

de vicis & plateis ad cœnã quosdam dominus inuitauit, illum (vt dictum est) populum designat, qui tenere legem sub vrbana conuersatione iam nouerat. Quum verò conuiuas suos colligi ex viis & sepib⁹ præcipit, nimirum agrestem populum, id est, gentilem quærit. Et qui ex illo agresti vsu conuersi sunt, ad cœnam dominicam quasi ex sepib⁹ venerunt. Gentiles enim à testamentis & à lege dei alieni erant, & nõ facti ciues sanctorũ, nec in vna, sed in multis iniquitatibus & rusticitate magna versabantur, & apud sepes, peccata dico. Peccatum enim magna sepes est, & interstitium diuidens nos à Deo. Per vias inquam, pecorinam gentilium vitam, & in multas dissectam opiniones: per sepes verò intelligit vitam illorum in peccatis. Notandum verò est, quòd in hac tertia inuitatione non dicitur, Inuita, sed, Compelle intrare. Alii enim vocantur, & venire contemnunt, qui donum quidem intellectus percipiunt, sed eundem intellectum operibus nõ sequuntur. Vocantur & veniunt, qui acceptam intellectus gratiam operando perficiunt.

Vocatiogẽtium.

Theoph.

Sepes.

Vocatorũ modi tres.

¶ Quidam verò sic vocantur vt etiam compellantur. Nã sunt nonnulli, qui bona facienda intelligunt, sed hæc facere desistunt. Vident quæ agere debeant, sed hæc ex desyderio non sequuntur. His plerunque contingit vt eos in carnalibus desyderiis suis mundi huius aduersitas feriat, apprehendere temporalem gloriam conentur & nequeãt, & dum ad grandiores curas huius seculi, quasi per alta pelagi nauigare proponunt, semper aduersis flatibus ad deiectionis suæ litora repellantur. Quúmque se frangi in desyderiis suis aduersante mundo cõspiciunt, quid de se auctori suo debeant, commemorant, ita vt ad eũ erubescentes redeant, qui eum superbientes pro amore mundi deserebant. Imple, inquit Psalmista, facies eorum ignominia, & quærent nomen tuum Domine.

Cõpelluntur intrare.

¶ Sæpe nanque nõnulli ad temporalem gloriam proficere volentes, aut ægritudine longa tabescunt, aut afflicti iniuriis concidunt, aut grauibus damnis percussi affligũtur, & in mundi huius dolore vident, quia nihil confidere de eius voluptate debuerunt, seque ipsos in suis desyderiis reprehẽdentes ad deum corda conuertunt. Quib⁹ per

per prophetam loquitur, dicens: Ecce ego sepiam viã tuã spinis, & sepiã eam maceria, & semitas suas nõ inueniet, & sequetur amatores suos, & nõ apprehendet eos & quæret eos, & nõ inueniet. Et dicet: Vadam & reuertar ad virum meũ priorem, quia bene mihi erat tunc, magis quàm nunc. Vir vniuscuiusque fidelis animæ Deus est, quia videlicet ei hæc est coniuncta per fidem. Sed illa quæ coniuncta fuerat Deo anima, amatores suos sequitur, quãdo mẽs quę iam per fidẽ credidit, adhuc se immũdis spiritib⁹ in malis operationibus substernit, mũdi gloriã quærit, carnali delectatiõe pascitur, exquisitis voluptatib⁹ nutritur. *Osee. 2.*

¶ Sed plerũq; omnipotens Deus talem animam misericorditer respicit, & eius voluptatibus amaritudines permiscet. Et hoc est quod dicit: Ecce ego sepiam viam tuam spinis. Viæ ẽtenim nostræ spinis septæ sunt, quãdo in hoc quod malè cupimus, dolorum punctiones inuenimus. Et sepiam eam maceria, & semitas suas non inueniet. *Viæ spinis septæ.*

¶ Viæ nostræ maceria sepiuntur, quũ desyderiis nostris duræ in hoc mundo obiectiones resistunt. Et semitas nostras inuenire nõ possumus, quia hoc quod malæ quærimus, adipisci prohibemur. Et sequetur amatores suos, & nõ apprehendet eos, quæret & nõ inueniet eos, quia malignos spiritus quibus se in suis desyderiis anima subdidit, ad desyderiorũ suorũ effectum minimè cõprehendit.

¶ Sed de hac salubri aduersitate quanta nascatur vtilitas adiungit, quum subdiuit: Et dicet: Vadam & reuertar ad virum meum priorem, quia bene mihi erat tunc, magis quàm nunc. Postquam ergo vias suas spinis septas inuenit, postquam amatores suos apprehendere non valet, ad amorem viri prioris redit, quia plerunque postquam in hoc mundo non possumus obtinere quæ volumus, postquam in terrenis desyderiis de impossibilitate lassamur, tunc ad mentem Dominum reducimus, tunc placere incipit qui displicebat, & is cuius nobis amara fuerant præcepta, repentè dulcescit in memoria, & peccatrix anima quæ adultera conata est esse, nec tamen aperto opere potuit, decernit esse fidelis cõiunx. Qui ergo mundi huius aduersitatibus fracti ad dei amorem redeunt, atque à præsentis vitæ desyderiis corriguntur, quid isti nisi compelluntur *Aduersitas vt vtilis.*

pelluntur vt intrent?

¶ Vt impleatur, inquit, domus mea. Potens & magnificus Dominus impleri conuiuis vult domum suam: vtique domum magnam, dicente Propheta: O Israël, quàm magna est domus Domini, & ingens locus possessionis eius. Porrò de immenso numero eorum qui vocati venerunt ex gentibus, in Apocalypsi per Beatum Ioannem dicitur: Post hæc vidi turbā magnam quam dinumerare nemo poterat, ex omnibus gentibus, & populis, & tribubus, & linguis stantes ante thronum & in conspectu agni, amicti stolis albis, & palmæ in manibus eorum. Porrò valde tremenda est sententia quæ subinfertur.

Bar.3.

Apo.7.

¶ Itaque circa tertium, quod est, ingratorum & contumacium iusta abdicatio, subditur:

Dico autem uobis, quòd nemo uirorum illorum qui uocati sunt, gustabit cœnam meam.

¶ Equidem multis modis (vt superius dictum est) ad æternæ fœlicitatis cœnam vocat Deus. Nemo contemnat, nedum vocatus excuset, ne quum voluerit intrare, non valeat. Dicit ipsa dei sapientia: Tunc inuocabunt me, & non exaudiam, manè consurgent, & nō inuenient me. Vnde & fatuæ virgines tardè venientes clamāt: Domine, domine, aperi nobis. Sed tunc aditum quærentibus dicitur: Amen dico vobis, nescio vos.

Prou.1.

Matth.25.

¶ Quondam filij Israël audientes promissæ terræ fertilitatem, ipsam quidem desyderabant: sed propter confictā difficultatem hanc obtinendi, inter se dicebant: Nónne melius est reuerti in AEgyptum? Dixerúntque alter ad alterum: Cōstituamus nobis ducē, & reuertamur in AEgyptum. Quorum perfidia Deus offensus, iurauit in ira sua, quòd de sexcentis virorum millibus qui egressi fuerant de AEgypto, nemo præter duos (id est, Caleph & Iosue) promissam intraret hæreditatem.

Nume.14.

¶ Nónne huic simile est quod hic vnus & idē qui tunc, deus & dominus loquitur aduersum inuitatos, ingratos, excusātes, & (re vera) venire nolētes, dicēs: Dico vobis, q̄ nemo virorū illorū qui vocati sunt, gustabit cœnā meam?

¶ Quid igitur inter hæc facere debemus, nisi relinquere omnia, curas mundi postponere, solis æternorum desideriis

Grego.

desideriis inhiare? Quòd si cuncta mundi relinquere nō potestis, sic tenete quæ huius mūdi sunt, vt tamen per ea nō teneamini in mundo, vt terrena res possideatur nō possideat, vt sub mentis vestræ sit dominio quod habetis, ne si Q. mens vestra terrenarū rerum amore vincitur, à rebus suis magis ipsa possideatur. Sit ergo res tēporalis in vsu, æterna in desyderio. Sit res tēporalis in itinere, desyderetur æterna in peruentione. Dicit Paulus Apostolus: Tempus breue est, reliquum est, vt qui flent tanquam nō flentes, & qui gaudēt tanquā nō gaudētes, & qui emunt tanquā non possidentes, & qui vtuntur hoc mundo, tāquam nō vtantur. Præterit enim figura huius mundi.

Exhortatio salutaris.

1.Cor. 7.

¶ Flet nāq; sed tanquā non fleat, qui sic tēporalib⁹ dānis afflīgitur, vt tamē de æternis lucris semper animū cōsolē tur. Gaudet verò, sed tanquā nō gaudeat, qui sic tēporalibus bonis hilarescit, vt semper tamē perpetua tormēta cōsyderet, & hoc quod gaudio mentē subleuat, hāc cōtinuo pōdere prouidi timoris premat. Emit autem, sed quasi nō possidens, qui & ad vsum terrena præparat, & tamen cauta cogitatione præuidet quòd hæc citius relinquat.

¶ Mūdo quoq; vtitur, sed quasi nō vtatur, qui & necessaria cūcta exteri⁹ ad vitæ suæ ministeriū redigit, & tamē hæc eadē nō sinit suæ mēti dominari, vt & subiecta foris seruiāt, & nūquā intētionē animi ad alta tēdentis frāgāt. Quicunq; igitur tales sunt, eis pfecto terrena omnia nō ad desyderiū, sed ad vsum assunt, quia rebus quidē necessariis vtuntur, sed nihil cum peccato habere cupiunt. De ipsis quoque rebus habitis quotidie mercedes quærunt, & plus gaudēt bono opere, quàm bona possessione. Hæc post Gregorium.

DOMINICA TERTIA POST PENTECOSTEN.

Erant appropinquantes ei publicani & peccatores, ut audirēt illum. Luc.15.

¶ Tria sunt in hac sancti Euangelij lectione consyderanda. Primum est, resipiscētium à peccatis benigna susceptio. Secundum, errantium in delictis sollicita

cita requisitio, ibi: Et ait ad illos. Tertium est, de recuperatis errãtibus angelorũ exaltatio, ibi: Aut quæ mulier.

¶ Circa primum, duo notantur. Vnum est, peccatorum fiducialis ad Christum accessio. Alterum; Iniqua Pharisæorum & Scribarum murmuratio, ibi: Et murmurabant Pharisæi.

A ¶ Circa primum dictum est: Erant appropinquantes ei (nimirum domino Iesu) publicani & peccatores, vt audirent illum. Vbi ostenditur peccatorem posse sanari per resipiscentiam, sicut è conuerso paulò antè docuerat iustum posse cadere per inertiam. Ait enim: Bonum est sal. Si autem sal quoque euanuerit, in quo condietur? Bonũ quippe est Dei verbum audire, frequentius sale sapientiæ spiritalis cordis arcana condire, imò ipsum cũ Apostolis sal terræ fieri id est, eorum quoque qui adhuc terrena sapiunt, imbuendis mentibus sufficere.

Beda.

Luc.14.

¶ At si quis semel condimento veritatis illuminatus ad Apostasiam redierit, quo alio doctore corrigetur, qui ea quam ipse gustauit sapientiæ dulcedinem vel aduersis seculi perterritus, vel illecebris allect' abiecit? Iuxta quod per Sapientem dicitur: Quis medebitur incãtatori à serpente percusso? Sequitur:

Doctoris ruina grauis.

Eccle.12.

¶ Neque in terrã, neque in sterquilinium vtile est, sed foras mittetur. Sicut sal infatuatum quum ad condiendos cibos carnésque siccandas valere desierit, nulli iam vsui aptum erit (neque enim in terram vtile est, cuius iniectu germinare prohibetur, neque in sterquilinium agriculturæ profuturum, quod viuacibus licet glebis immixtum, non fœtare semina frugum sed extinguere solet) sic omnis qui post agnitionem veritatis retro redit, neque ipse fructum boni operis ferre, neque alios excolere valet, sed foras mittendus, hoc est, ab ecclesiæ est vnitate secernendus. Secernendus, inquam, atque reiiciendus est, nẽpè qui nec prosit, nec vtilitatem ipse percipiat. Et quia quod dixerat dominus de sale, exhortatio perutilis, & tremo parabolicus est, excitans auditores adiecit:

Sal infatuatum.

¶ Qui habet aures audiendi audiat. Hoc est, qui habet intellectum intelligat. Qui habet aures intelligẽtiæ quibus Dei verbum percipere posit, non contemnat, sed audiat, obediendo videlicet & faciendo quæ didicit. Non enim auditor obliuiosus, sed factor operis beat' in facto suo erit. *Iacob.1.*

¶ Postquam igitur sal infatuatum foras mitti debere narratum est, mox pœnitentum cohors intus admissa describitur, qui ad audiendum Dei verbum appropinquantes, non solùm ad colloquendum, sed etiam ad conuescendũ recepti sunt. Vbi Ambrosius: Quoniam humana fragilitas firmum nequit in tanto seculi lubrico tenere vestigium, etiam aduersus errorem remedia tibi bonus medicus demonstrauit, spem veniæ iudex misericors non negauit. Nam appropinquantes sibi peccatores & publicanos nequaquam est auersatus, sed secundum suæ clementiæ modum benignè recepit. B

¶ Porrò publicani dicuntur, qui publica exigunt venalium rerum vectigalia, maximè earum quæ nauigio ferun tur. Hi Iudæis non mediocriter erant exosi, qui iam tunc vel inuiti cogebantur huiusmodi præstare quibus seruiebant Romanis. Tumorem indignationis augebat Iudæis indulgentiæ veteris priuilegium, mãdante præfectis suis rege & de Iudæis dicente: Vectigal & tributum & annonas non habeatis potestatem imponendi super eos. Isti ergo tanquam alienorũ raptores publicè apud Iudæos peccatores habebãtur. Vnde etiã hi qui publicè peccabãt, dicebantur publicani. Quo nomine censentur & illi qui lucra seculi per negotia sectantur. Hos itaque & huiusmodi ad se conuersos recipiendo hoc exequebatur, cuius causa carnem susceperat.

Publicanus quis est.

1. Esd.7.

¶ Huius suæ miserationis ad erectionem nostræ spei occurrunt exempla multa, quæ vir sanctus complectens, ait: Omnino propter mansuetudinem & misericordiam quæ de te prædicatur domine Iesu, curremus post te, audientes quòd pauperes non spernas, peccatores non horreas. Nõ horruisti confitentem latronem, non lachrymantem peccatricem, non supplicantem Chananæam, non deprehensam in adulterio, non sedentem in teloneo, non supplicãtem publicanum, non negantem discipulum, non persequutorem discipulorum, non ipsos denique tuos crucifixores. Profectò natura diuinitatis clemens est & pia, magisque

Ber. super causa.

Exemplaa miserationis Christi.

gisque ad indulgẽtiã prona, quàm ad vindictam, nec vult mortem peccatoris, sed vt conuertatur, & viuat.

Hebr. 4. Ad Christum curcõfugiendum.

¶ Confugiat itaque peccator ad Christum, confugiat ad thronum gratiæ eius, vt misericordiam consequatur in auxilio opportuno. Confugiat, inquã, miser ad misericordem, reus ad reconciliatorem, immundus ad fontem, cæcus ad lumen, errabũdus ad viam, moribundus ad vitam, saucius ad medicum, ouis quæ perierat ad pastorem piũ, peccator ad Iesum, nempe qui saluum facit populum suũ à peccatis eorum. Nam quis alter ad hoc idoneus? Quis potest facere mundum de immundo conceptum semine, nisi tu qui solus es? Ipse est qui viuificat mortuos, & vocat ea quæ non sunt, sicut ea quæ sunt, & de lapidibus suscitat Abrahæ filios.

Iob. 24. Roma. 4.

¶ Porrò causam quare publicani & peccatores ad Iesum accesserint, sanctus Euangelista assignat quum dicit: Vt audirent illum, nempe Deum in carne loquentem, cuius verba spiritus & vita sunt, quæ qui dignè audierint, viuent. Vnde per Apostolum dicitur: Viuus est enim sermo Dei & efficax, & penetrabilior omni gladio ancipiti, & pertingens vsque ad diuisionem animæ ac spiritus, compagum quoque ac medullarum, & discretor cogitationum & intentionum cordis. Quàm fuerit efficax Christi sermo perhibuerunt, qui dicebant: Nunquam sic loquutus est homo. Et rursum ille qui ait: Domine, verba vitæ æternę habes, & quò ibimus? videlicet si à te discedẽtes reliquerimus verba vitę. Hinc Dominus ipse per Ieremiam loquitur, dicens: Nunquid non verba mea sunt, quasi ignis, & quasi malleus conterens petras? Ignis sunt accendendis per amorem piis: Malleus sunt, per contritionem cordis impiis emolliendis.

Ioan. 6. Heb. 4. Ioan. 7. Ioan. 6. Ierem. 23.

¶ Circa secũdum, quod est, iniqua Pharisæorum & Scribarum murmuratio, subditur:

Et murmurabant Pharisæi & Scribæ, dicẽtes: Quia hic peccatores recipit, & manducat cum eis.

Murmurare inuidrũ est.

¶ Inuidia, murmurationis est mater, qua inuidia maximè superbi premuntur, quales erant Pharisæi & Scribæ, qui malitia cæci non cognouerunt, imò cognoscere noluerunt,

luerunt, quia Christus venit in hũc mundum peccatores saluos facere. Et quum etiam ipsi re vera peccatores essẽt, de domini misericordia superbè murmurabant. Abominabiles censebant publicanos, & ipsi domos viduarũ comedebant. Interim nihilominus & peccatoribus Christi misericordiam, & Christo pietatis & clementiæ gloriam inuidebant, dicentes: Hic peccatores recipit, videlicet, familiares sibi & contubernales, quod patet, quia etiam manducat cum illis.

¶ Sed quidni reciperet peccatores, qui quũ Deus & omnium dominus esset, propter peccatores mortalis homo fieri & crucifigi ac mori dignatus est? Nimirum peccatores recipiebat quatenus hos sua familiaritate & doctrina à peccatis ad iustitiam, à vanis ad vera, à terrenis ad cœlestia, à temporalibus bonis ad æterna, à perditione ad salutem reuocaret. Quod sicut admirandæ fuit benignitatis & misericordiæ, sic è contrario Pharisæorum & Scribarũ murmur detestandæ superbiæ fuit & inuidiæ execrabilis. Vnde Gregorius:

Cur peccatores christus recipiebat.

¶ Videntes Pharisæi dedignati sunt, quia vera iustitia cõpassionem habet, & falsa dedignationem. Quanuis & iusti soleãt rectè peccatoribus indignari. Sed aliud est quod agitur typo superbię, aliud quod zelo disciplinę. Quia iusti & si foris increpationes per disciplinam exaggerant, intus tamen dulcedinem per charitatem seruant. Præponunt sibi in animo ipsos plerũque quos corrigunt. Quod agentes, & per disciplinam subditos, & per humilitatem custodiunt semetipsos.

¶ At contrà, hi qui de falsa iustitia superbire solent, cæteros quosque despiciũt, nulla infirmantibus misericordia condescendunt, & quo peccatores se esse non credunt, eo deteriores fiunt. De quorũ numero Pharisæi erãt, qui diiudicantes dominum quòd peccatores reciperet, arenti corde ipsum fontem misericordiæ reprehendebant.

¶ Legimus autem Pharisæos multoties aduersus Christũ murmurasse. Obmurmurauerũt enim suæ gratiosæ & benignissimæ cum hominibus conuersationi, dicentes: Ecce homo vorax & potator vini, peccatorũ & publicanorum amicus. Similiter & in hoc loco, quum dicunt mur-

Hinc contra Christum murmurabãt.

Luc.7. murantes:Hic peccatores recipit, & manducat cum illis.
Luc.19. Et rursum alibi: Murmurabant Pharisæi dicentes, quòd ad hominem peccatorem diuertisset.

¶Obmurmurauerunt etiam suæ doctrinæ, verbi gratia,
Ioan.6. vbi apud Ioannem legitur: Murmurabant de illo Iudæi quia dixisset: Ego sum panis viuus qui de cœlo descendi, & dicebant: Nonne hic est filius Ioseph, cuius nos nouimus patrem & matrem? quomodo ergo dicit hic, quia de cœlo descendi?

¶Aliàs etiam murmurasse reperiuntur, vti quum vel eorum vitia redarguebat vel testimonium perhibebat diuinitatis suæ veritati. Quibus iam similes sunt quibus prædicata veritas est exosa, quales & illi erãt quibus per Apo
Galat.4. stolum dicitur: Inimicus factus sum vobis verum dicens.
2. Par. 16. ¶Talis fuit & Asa rex Iuda contra Hanani videntem, qui ipsum in sermone Domini arguerat, sicut scriptum est: Iratus Asa aduersus videntem, iussit eum mitti in neruum. Vbi etiam mox subiungitur: Valde super hoc fuerat Dominus indignatus.

¶Denique murmurauerunt propter exhibitum Christo
Matth. 21. honorem, iuxta quod Matthæus perhibet, dicens: Videntes principes sacerdotum & Scribæ mirabilia quæ fecit, & pueros clamantes in templo & dicentes: Osanna filio Dauid, indignati sunt & dixerunt ei: Audis quid isti dicunt? Et rursum alibi inuidia cruciati quia videbant tur-
Ioan.10. bam ipsius doctrinæ auscultantem, dicunt: Dæmoniũ habet & insanit, quid eum auditis?

¶Circa secundum principale dicitur:

Et ait ad illos parabolam istam dicens: Quis ex uobis homo qui habet centum oues.

¶Hic ponitur errantium à salute solicita requisitio. Vbi quatuor sunt consideranda. Primum est, pij pastoris notãda possessio. Secũdum est, ouis errabundæ solicita requisitio, ibi: Et si perdiderit vnam ex illis. Tertium est, inuentæ ouis gaudiosa reductio, ibi: Et quum inuenerit. Quartũ est, dominicæ parabolæ conueniens applicatio, ibi: Dico vobis quòd ita gaudium.

F ¶Circa primũ dicit: Quis ex vobis homo qui habet centum

tum oues. Sicut misericors erat erga publicanos, ita & erga illos qui suam misericordiam calumniabantur. Non e- Theoph.
nim auersatur eos quanuis insipientes & obmurmurantes, sed mansuetè sanat, parabolam hanc de ouibus dicẽs, & de manifestis & certis eis persuadet & confutat, ne ægrè ferant tantam suæ bonitatis effusionem.

¶AEgri erant Pharisæi, sed ita vt se ægros esse nescirent. Grego.
Vt ergo quod erant agnoscerent, cœlestis eos medicus fo AEgri amisso sensu.
mentis blandis curat, benignum paradigma obiicit, & in eorum corde vulneris tumorem premit. Et mira dispensatione pietatis similitudinem veritas dedit, quam & in se homo ipse recognosceret, & tamen hæc specialiter ad ipsum authorem hominum pertineret. Quia enim centenarius perfectus est numerus, ipse centum oues habuit, quũ sanctorum angelorum & hominum substantiam possedit.
Sanè diues pastor, cuius possessionis omnes nos centesi- Ambro.
ma portio sumus. Proinde sicut hæc temporalia sunt hominis vel per successionem vel per negotiationẽ, sic vniuersa, tẽporalia videlicet & spiritualia, Dei sunt per creationem, iuxta quod per Ezechielem loquitur dicens: Ec- Ezech. 18.
ce omnes animæ meæ sunt.

¶Circa secundum, quod est, perditæ ouis solicita requisitio, subditur:

Et si perdiderit unam ex illis, nónne dimittit nonagintanouẽ in deserto, & uadit ad illam quæ pericrat donec inueniat eam?

¶Vna ouis tunc periit, quãdo peccando pascua vitæ ho- Oues.99.
mo dereliquit. Dimisit autem hic pastor bonus nonagin- saluæ.
tanouem in deserto, quia illos summos angelorum choros reliquit in cœlo. Quod desertum, id est, derelictum dicitur, quia illud homo quãdo peccauit, deseruit. In deserto igitur nonaginta oues remanserant, quãdo in terra dominus vnam ouem quærebat, quia rationalis creaturæ numerus, angelorum videlicet & hominum, qui ad viden- Matth. 18.
dum deum conditus fuerat, pereunte homine erat immi- Quo.99.
nutus, & vt perfecta summa ouium integraretur in cœlo, oues reliquit.
homo perditus quærebatur in terra. Nam quod hic Euangelista dicit in deserto, alius dicit in montibus, vt significet

cet in excelsis, quia nimirũ oues quæ nõ perierãt, in sublimibus cœlorũ persistebãt. Quas tamen nõ secundũ diuinitatis suæ præsentiã, per quam vbique est, nec secundũ gubernationem, cuius prouidentia & potestas ad omnia extenditur, sed ratione humanitatis assumptæ secundum
Heb.2. quam in mũdum venit, dicitur reliquisse. Nusquam enim angelos apprehendit, sed semen Abrahæ. Dicitur etiã angelos reliquisse quantum ad eum prouidentiæ ordinem, qui est redimere delinquentes. Nec enim angeli qui non peccauerunt, opus habent redemptione, nec illi qui peccauerunt, redemptionis capaces sunt.

Christ° vt ouẽ quæsiuit. ¶ Et vadit ad illam quæ perierat. Siquidem dei filius per incarnationem suam venit in hunc mundum quærere ouem quæ perierat. Exiui, inquit, à patre & veni in mũdũ.
Ioan.16. Et alibi dicit: Non sum missus nisi ad oues quæ perierũt
Matt.15. domus Israël. Hoc ipsum longè antè facturum se promi-
Ezech.34 serat, dicens: Ecce ego ipse requiram oues meas, & visitabo eas sicut pastor visitat gregem suum in die quãdo fue
Luc.2. rit in medio ouium suarum dissipatarum. Hanc suam pollicitationem compleuit, quando per viscera misericordiæ suæ visitare nos est dignatus ex alto.

¶ Venit ergo pastor bonus oues suas dissipatas visitare, & visitando congregare. Congregare, inquam, non solùm
Luc.11. per semetipsum, sed etiam per suos. Ait enim: Qui nõ colligit mecum, dispergit. Et istud colligere seu congregare,
Matth.23. iustificare est. Vnde ipse rursum alibi ait: Ierusalem, Ierusalem, quæ occidis Prophetas, & lapidas eos qui ad te missi sunt: Quoties volui congregare filios tuos, quemadmodum gallina congregat pullos suos sub alas, & noluisti?

¶ Dicat ergo pastor bonus qui reliquit nonaginta nouẽ
Iere.32. oues in montibus, & venit ad illam quæ perierat: Reliqui domum meam, dimisi hæreditatem meã. Venit enim à cœlo in mundum, à sinu patris in vterum virginis, circũiuit exinde per ciuitates & castella. Et iuxta quod Apostolus
Acto.10. Petrus perhibet, pertrãsiuit benefaciendo & sanando omnes oppressos à diabolo. Iuit tandem vltroneus ad mortem, inde ad inferna, hinc resurgens à mortuis regressus est in cœlum. Et cur hæc omnia, nisi quia quærebat ouem quæ perierat? Donec, inquit, inueniat eam. Nam illa ad pastorem

pastorem venire non poterat. Ouis enim seipsam perdere potest, recuperare non potest, sed opus ei est vt requiratur. Dicat vnà cum sua posteritate vetus Adam: Erraui si- Esa. 58.
cut ouis quæ periit. Quin & omnes nos quasi oues erraui mus, vnusquisque in viam suam declinauit.

¶ Circa tertium, quod est, inuẽtæ ouis gaudiosa reductio, subditur:

Et quum inuenerit eam, imponi in humeros suos gaudens. Et ueniens domum conuocat amicos & uicinos, dicens illis: Congratulamini mihi, quia inueni ouem meam quæ perierat.

¶ Ouẽ pastor bonus quia propter nimiam infirmitatem H
ambulare non poterat, propriis humeris reportat ad reli Hierony.
quum gregẽ. Vnde Grego. Niss. Quum pius pastor ouem perditam reperisset non puniuit, nõ verberauit, nõ vrgendo duxit ad gregem. Ipse enim pœnas, verbera, & maledicta digna oui sustinuit, vnde eam noluit molestare, sed humiliter supponens humeris & portans, clementer annumerauit gregi. Imponit, inquit, in humeros suos gaudens. Ouem humeris suis imposuit, quia humanam naturam suscipiens, peccata nostra in se portauit. Vnde Ambro.

¶ Christus te, ô homo, suo incorpore reuehit, quia tua in Grego.
se peccata portauit. Humeri eius, brachia crucis sunt. In- Vt ouem
firmitates enim nostras & peccata nostra ipse portauit, & portat humeris.
omnia onera nostra non grauatim ipse suscepit, persolu- Theoph.
tis omnibus quæ debebamus, & nos etiam libenter portat vsque in domum nostram, hoc est, in cœlum.

¶ Et veniens domum, inquit, illã videlicet, de qua vti paulò antè ex persona ipsius per Prophetam dicitur: Reliqui domum meam. Ergo domus ad quam vnà cum oue inuenta rediit pastor pius, patria cœlestis est, de qua per Psalmistam dicitur: Gloria & diuitiæ in domo eius. Et vnde ipse
ait: In domo patris mei mansiones multæ sunt. Ad hãc do- Ioan. 14.
mum rediit, quando cum oue sua in cœlum conscendit.

¶ Conuocat amicos & vicinos. Pastor noster reparato Grego.
homine ad regnum cœleste rediit, vbi amicos & vicinos inuenit, illos videlicet angelorum choros, qui amici sunt, quia voluntatem eius continuè in sua stabilitate custodiunt.

diunt. Vicini quo que eius sunt, quia claritate visionis illius assiduè perfruuntur.

Quæstio soluitur. ¶ Sed quomodo hoc loco angeli cœlestes dicuntur vicini & amici, qui paulò antè oues dicti sunt? Ad hoc dicitur secundum Theop. quia sancti angeli secundum aliam & aliam relationem & oues dicuntur, & amici pastoris. Nam secundum quod omnis creatura condita ad Deum confertur, pecuina & bruta est, & secundũ hoc etiam ipsę supernæ virtutes dicuntur oues. At si ad alias rationales creaturas conferantur, dicuntur amici & vicini ipsi angelicarum virtutum chori.

I ¶ Amicos istos & vicinos suos Christus cõuocauit, quãdo illis humanę redemptionis mysterium manifestauit interrogantibus: Quis est iste qui venit de Edom, tinctis vestibus de Bosra? Iste formosus in stola sua, gradiẽs in multitudine fortitudinis suæ. Quibus respondit: Ego qui loquor iustitiam, & propugnator sum ad saluãdum. Hos igitur amicos & vicinos vt sibi super oue inuenta congratulentur, id est, conlætentur inuitat, dicens: Congratulamini mihi, quia inueni ouem meam quæ perierat.

Esa. 63.

Grego. Cur Christo congratulãdum. ¶ Et notandum est, quòd non dicit: Congratulamini inuentæ oui, sed mihi: quia videlicet eius est gaudium vita nostra, & quum nos ad cœlum reducimur, solennitatem lætitiæ eius implemus. Sed & alia ratione congratulandum est sibi, videlicet quia non incassum ipse in oue requirenda laborauit, nec frustra mortuus est qui oue perditam tandem inuenit. Oui verò congratulandum nõ est, quę nullis suis meritis est inuenta.

¶ Circa quartum, quod est dominicę parabolæ conueniens applicatio, consequenter dicitur:

Dico uobis, quòd ita gaudium erit in cœlo super uno peccatore pœnitẽtiam agente, quàm super nonaginta nouem iustis qui non indigent pœnitentia.

¶ Dico vobis, inquit, Pharisęis & Scribis de eo quòd peccatores recipio murmurãtibus, quòd ita gaudium est in cœlo non solùm super salute vniuersorum, sed etiã super vno peccatore pœnitentiã agẽte. Quasi dicat: Nemo succenset pastori de inuenta quę perierat pecude gaudenti, nec

nec de ipsius gaudio quisquã vel inuidia vel admiratione mouetur, quid igitur indignamini mihi peccatores recipienti? Nam si in oue vna irrationali, & quę ad imaginem Dei facta non est quum errauerit & fuerit inuẽta tantum sit gaudium, quantum gaudium verisimile est fieri de recuperato homine rationali ad imaginẽ dei cõdito, quàm super nonaginta nouẽ iustis, qui nõ indigent pœnitẽtia? Si enim pœnitẽtia & conuersione nõ indigent, nullũ potest esse gaudium super ipsorum pœnitẽtia, nihilominus tamen est gaudium in cœlo super eorum innocentia. *Theoph.*

¶ Quòd si quęras quid causę sit vt maius sit gaudiũ de salute animę desperatę, quàm de ea cuius semper fuit spes salutis, sic enim esse multis apparet testimoniis. Respondetur secundum Augustinum per similitudines. Triumphat victor imperator, & tanto maius est gaudiũ victorię, quanto maius fuerat periculum in pręlio: Rursus tempestate nauem iactante, quũ tranquillum iam mare factum fuerit & cœlum serenum, omnes nimis exultant, quia nimis timuerunt. Ad hęc: Quum charus quispiam grauiter ægrotans consequutus fuerit sanitatem, tale fit gaudium quale nõ fuit quum esset incolumis. Nõnulli sitis molestiam salsamẽtis sibi ascisciunt, vt delectabilior sit potatio. K *Nota similitudines.*

¶ Generalis horum & similium causa est, quia gaudium nascitur ex amore præsentiæ rei amatæ: quum autem res amata aut periit, aut periclitatur, pro non habita reputatur. Quum verò rursum recuperatur, tanto amplius de ipsius est recuperatione gaudium, quanto magis nunc diligitur, quàm prius quum haberetur. Vnde Gregorius: *Gaudij de conuersione peccatoris ratio.*

¶ Si quęras cur Dominus plus de conuersis peccatoribus quàm de stantibus iustis in cœlo gaudiũ esse fatetur, hoc vtique respondemus, quòd ipsi per quotidianum eorum quæ videmus, experimẽtum nouimus. Quia plerũq; hi qui nullis se oppressos peccatorũ molibus iciunt, stant quidem in via iustitiæ, nulla illicita perpetrant, sed tamen ad cœlestem patriam anxiè non anhelant, & plerunque pigri remanent ad exercenda bona præcipua, quia valde sibi securi sunt, quòd nulla commiserunt, mala grauiora.

¶ At contrà nonnunquam hi qui se aliqua illicita egisse meminerunt, ex ipso suo dolore cõpuncti, inardescunt in amore

amore dei seséque in magnis virtutibus exercent, difficilia cuncta sancti certaminis appetunt, omnia mundi deserinquunt, acceptis contumeliis lætantur, flagranti desyderio ad cœlestem patriam anhelant. Et quia se à deo erasse consyderant, damna præcedentia lucris consequentibus recompensant. Maius ergo de peccatore conuerso, quàm de stante iusto gaudium fit in cœlo, quia & dux in prælio plus eum militem diligit, qui post fugam reuersus hostem fortiter premit, quàm illum qui nunquam terga præbuit, & nunquá aliquid fortiter gessit. Sic agricola illam amplius terram amat, quę post spinas fructus vberes profert, quàm eam quæ nunquam spinas habuit, & nunquam fertilem messem produxit. Huiusmodi fuit illa peccatrix, cui ad Domini pedes lachrymãti, dimissa sunt peccata multa, quoniam dilexit multum.

Ser. 47. de fide Petri. Rom. 5.

¶ Vnde Ambrosius: Fidelior factus est Petrus postquam fidem se perdidisse defleuit, & ideo maiorem gratiam reperit quàm amisit. Vbi enim superabundauit delictum, superabundauit & gratia.

L *Non omnẽ pœnitẽtem iustis præferendum.*

¶ Sed inter hęc sciendũ est secundum Gregorium, quia sunt plerique iusti in quorum vita tantum est gaudiũ, vt eis quęlibet peccatorũ pœnitentia præponi nullatenus possit. Non enim putandum est sanctos angelos amplius gaudere de cuiuslibet pœnitentia peccatoris, quàm super innocentia atque iustitia Ioannis Baptistæ ex matris vtero sanctificati, aut puritate virginum sanctarum.

¶ Multi etenim nullorum sibi malorum sunt conscij, & tamen in tanti ardoris afflictione se exercent, ac si à peccatis omnibus angustẽtur. Licere sibi nolunt omne quod licet, contemnunt visibilia, inuisibilibus accenduntur, la mentis gaudent, in cunctis semetipsos humiliant, & sicut nõnulli peccata operum, sic ipsi peccata cogitationũ deplorant. Quid itaque istos, nisi & iustos dixerim & pœnitentes, qui se & in pœnitentiã & de peccato cogitationis humiliant, & recti semper in opere perseuerant?

¶ Hinc ergo colligendum est, quantum deo gaudium faciat, quando humiliter plangit iustus, si facit in cœlo gaudium, quando hoc quod malè gessit per pœnitentiã damnat iniustus.

Circa

¶ Circa tertium principale dicitur:

Aut quæ mulier habens drachmas decem, si perdiderit drachmam unam, nonne accendit lucernam & euertit dominum, & quærit diligenter donec inueniat?

¶ Hic iterum astruitur de recuperatis errantibus angelorum exultatio. Vbi duo sunt notanda. Vnum est, per parabolam priori consimilem assertionis cõfirmatio. Alterum est, parabolicę significationis gratiosa conclusio, ibi: Dico vobis. M

¶ Circa primum aduerte secundũ Cyrillum, q̃ per pręcedentem parabolã in qua genus humanum dicebatur ouis erratica, docebamur nos esse creaturam sublimis dei qui fecit nos & nõ ipsi nos, cuius pascuæ oues sumus: per hãc autẽ parabolam in qua humanũ genus cõparatur drachmæ quę periit, ostendit nos ad similitudinẽ & imaginem regiam factos esse, scilicet summi dei. Nam drachma nummus est impressam habens regiam figuram. Ait ergo: Quæ mulier habens drachmas decem. Qui signatur per pastorem, ipse & per mulierem. Ipse enim deus, ipse & Dei sapientia. Et quia imago in drachma exprimitur, mulier drachmam perdidit, quando homo qui ad dei imaginem conditus fuerat, à sui conditoris similitudine peccando recessit. Sed mulier lucernam accendit, quia dei sapientia in humanitate apparuit. Hanc accendi lucernã inuenienda drachmæ perditæ necessarium erat, quoniã homo qui iam proprium lumen amiserat, inueniri non potuit, nisi lumine alieno. Accensa autem lucerna domus euertitur, quia Dei sapientia Christus inter Iudæos lumine suæ prædicationis humani generis quod perierat salutem quærens, Iudaicam synagogam euertit.

Grego.

Lucerna accensa.

¶ Porrò lumen quod accendit, super candelabrum posuit, quando ipse vt omnibus esset conspicuus, in crucem ascendit. Fuerant antè penes gentes ignorantiæ tenebrę, vmbra legis apud Iudæos. Vtrisque autẽ, id est, & Iudæis & gentibus recuperandis atque saluandis, euãgelicæ doctrinæ lucem Christus accendit. Vnde in euangelio scriptum est: Lex per Moysen data est, gratia & veritas per Iesum Christum facta est.

Ioan. 1.

Quòd

¶ Quòd verò in nonnullis codicibus legitur: Euerrit, pro quo Gregorius alternando ponit, emundat, ab hac significatione nõ discrepat, quia nimirum recepta luce veritatis praua mens à vitiis suis & delictis euerritur & emundatur: tuncq; ea quæ perierat drachma inuenitur, quum videlicet detersis humanæ mentis vitiis reparatur in homine similitudo conditoris.

¶ Et quærit diligenter donec inueniat. Nimirum diligẽter quęritur quod impensè diligitur. Christus autem hominem perditum sic dilexit, vt pro eius recuperatione animam suã posuerit, diligenter quærens donec inueniat. Quęsiuit sanè vsq; ad contumelias, vsq; ad minas, vsq; ad flagella, vsq; ad mortem, vsq; ad inferna. Sequitur:

Et quum inuenerit, conuocat amicas & uicinas, dicens: Cõgratulamini mihi, quia inueni drachmam quam perdideram.

N ¶ Et quum inuenerit, inquit. Nõ mirũ si drachmam perditam inuenit, quam tam diligenter vbique etiam vsque ad inferna cum ardenti diuinitatis suę lucerna quęsiuit.

Amicæ & vicinæ. ¶ Conuocat amicas & vicinas. Secundum Theophylactum, supernæ virtutes amicæ eius & vicinę sunt. Amicę quidem, quia voluntatem eius faciunt: vicinæ verò, quia incorporeæ. Vel (vt idem dicit) amicæ sunt omnes supernę virtutes: vicinę autem, sunt propinquiores, vt Throni, & Cherubim, & Seraphim. Itaque cõuocatis amicis & vicinis quid dei sapientia dicat audiamus: Congratulamini mihi, inquit, quia inueni drachmam quam perdideram. Quum deus æternum in se gaudium habeat, & angeli ipsi gaudeant in illo, gaudet tamen etiam de resipiscentium conuersione, quando iam id quod prædestinauit impletur. Nec tamen gaudium illud deo nouum est aut temporale, sed æternum. Angeli verò, quibus effectus prędestinationis innotescit, de nostra conuersione temporaliter gaudent. Gaudent etiam hinc angeli, quia ad peccantium conuersionem ipsi fuerant suis ministeriis cooperati.

Gaudium angelis.

¶ Inueni, inquit, drachmam, quã perdideram. Drachmæ huius significationem paulò altius attẽde. Angelorum & hominum naturam ad cognoscendum se dominus condidit, quam dum cõsistere ab æternitate voluit, eam proculdubio ad suam similitudinem creauit.

Drachma quid.

¶ Decem verò drachmas mulier habuit, quia nouem sunt ordines angelorum. Sed vt compleretur electorum numerus, homo decimus est creatus, qui conditori suo nec post culpam periit, quia hunc æterna sapientia per carnem miraculis coruscans, ex lumine teste reparauit.

¶ Circa secundum, quod est parabolicæ significationis grata conclusio, subditur:

Ita dico uobis, gaudiũ erit coram angelis dei super uno peccatore pœnitentiam agente.

¶ Gaudium, inquit, erit coram angelis dei, qui (vt iam dictum est) vicini sunt & amici Christi, super vno peccatore pœnitentiam agente, & tamen per Prophetam dominus dicit: Quia quacunque die iustus peccauerit, omnes iustitiæ eius in obliuionem erunt coram me. *Grego.* *Ezech. 18.*

¶ Vbi est attendere dispensationem supernæ pietatis. Stantibus si ceciderint minatur pœnam, lapsis verò vt resurgere appetant promittit misericordiam. Illos terret, ne prętumant in bonis: istos refouet, ne desperent in malis. ¶ Iustus es, iram pertimesce ne corruas. Peccator es, prę-sume de misericordia vt resurgas. Ecce autem iam lapsi sumus, stare nequaquam voluimus, in prauis nostris desyderiis iacemus. Sed qui nos rectos condidit, adhuc expectat & prouocat vt resurgamus. Sinum suæ pietatis aperit, nos quoque ad se recipere per pœnitentiam quærit. Sed pœnitentiam agere dignè non possumus, nisi modum quoque eiusdem pœnitentiæ cognoscamus.

¶ Pœnitẽtiam quippe agere est, & perpetrata mala plangere, & plangenda non perpetrare. Nam qui sic alia deplorat vt tamen alia committat, adhuc pœnitentiam agere, aut ignorat, aut dissimulat. Quid enim prodest si peccata quis luxurię defleat, & tamẽ adhuc auaritię æstibus anhelat? Aut quid prodest si auaritiæ culpas iam lugeat, & tamen inuidiæ facibus tabescat? *Pœnitentiã agendi modus.*

¶ Dictarum itaq; parabolarum finis & scopus hic est, vt Pharisęorũ & scribarũ obmurmurantiũ Christo, q̃ cõuersos iã peccatores ad se reciperet, cõfutetur iniquitas. Ac

Universidad de Deusto Biblioteca

si illis dicat:Si is qui ouem vnam è grege perdidit,hãc diligenter quærit,& tandẽ inuẽtam libenter,imò gaudẽter recipit,nequaquam mihi debetis indignari, si peccatores & simplices iã resipiscẽtes & humiliatos recipio ad pœnitẽtiã,qui iamdudum aberrantes perierant per culpam.

¶Rursum :Si drachmam vnam amissam tanta cum diligentia mulier quærit,vt accensa lucerna totam scrutetur & euertat domum,& plurimum gaudeat de inuenta, nec ob hoc gaudium quisquam ei vel indignetur vel succenseat,iniquam manifestũ est vestram aduersum me esse indignationem, qui homines ad dei imaginem factos & à peccatis suis ad me conuersos admitto.

Pharisæorum inuidia suggillatur.

¶Quum autem hinc sit angelis gaudium,vnde vobis est indignationis & inuidiæ tormẽtum,vobisipsis testes vos esse palàm est,quia illorum nequaquam estis digni cõsortio,à quorum clementia & benignitate vestra vos tanto interuallo separauit inuidia. Verùm illius vos potius satellitium esse probatis,de quo scriptum est: Inuidia diaboli mors intrauit in orbem terrarum.Siquidem inuidia diaboli mortem,Dei charitas vitam homini peperit & salutem.Denique tandem pernoscatis quia venit filius hominis quærere & saluum facere quod perierat. Congaudeant super inuenta quę perierat oue amici & vicini amico pastori vnanimes,inuideant ei recuperatã ouem inimici inuidia sua tabescentes.Congratulantur mulieri super inuenta quæ amissa fuerat drachma pretiosa vicinæ & amicæ: quę autẽ huic indignãtur & cruciãtur inuidia, æmulas se esse produnt & inimicas. Qui eiusmodi sunt,in futuro cũ sęuis demonib⁹:quiverò clemẽtes & misericordes,cum benignis angelis sunt deputandi.Taliũ vnus ille erat qui hæc quę dicta sunt domini verba pia mentis attentione cõsyderans,ait:Nos cũ magna exultatione audiuimus ꝙ exultãtis pastoris humeris reportetur ouis quæ errauerat,& drachma reinuenta referatur in thesauros tuos domine,cõgratulantibus vicinis mulieri quę inuenit eã,& lachrymas excutit gaudium solemnitatis domus tuæ.Itaq; vnuiquisq; incitetur ad probitatẽ, si cõuersãtionem suã gratã esse voluerit cœtibus angelorum, quorum debet vel patrocinium affectare,vel vereri offensam.

Sap.2.
Diaboli satellitium, pharisæi.
Lucæ.19.
August. 8.cõ.c.3.
Ambro.

Domi-

Estote misericordes,sicut & pater uester misericors est. Luc.6.

¶Tria in hac sancti Euangelij lectione comprehenduntur. Primum est,de impendenda proximis misericordia generale mandatum.Secundum, quibus in operibus potissimum sit proximo miserandum,ibi:Nolite iudicare.Tertium,quo ordine sit ad proximi delinquentis correctionem procedendum,ibi: Dicebat autem illis & similitudinem.

¶Circa primum dicitur:Estote misericordes,sicut & pater vester misericors est.Ecce de impendenda proximis misericordia mandatum generale. Quia enim nemo regnum cœlorum quasi suis meritis debitum, sed per gratiam & dei misericordiam accipit,legem hãc Deus iustus homini præstituit, vt si deum sibi vult misereri, & ipse fratri faciat misericordiam,dicente domino:Beati misericordes,quoniam ipsi misericordiam consequentur. Contrà verò,iudicium sine misericordia fiet ei qui non fecit misericordiam. A

¶Est autem misericordia,animi condolens affectus,cum additamento beneficij, vt compatiamur proximo, & largiamur de proprio.Magnum autem est præconium misericordiæ seu pietatis.Reddit enim hęc virtus nos deo cõformes,& quasi quędam signa sublimis naturę nostris imprimit animab⁹. Sicut pater vester,inquit,misericors est. Ecce misericordiæ exemplum & forma.Si à formica prudentiam discere iubetur piger,quis à deo misericordiam discere recuset?Ipse est enim creator & pater noster, cui dicimus:Pater noster qui es in cœlis,de quo per Moysen dicitur:Nunquid non ipse est pater tuus qui possedit, fecit,& creauit te?Huius patris sunt miserationes super omnia opera eius.Bonus est enim etiam super malos & ingratos, & solem ipsum oriri facit super bonos & malos, & pluit super iustos & iniustos.

Misericordia quid. Cyril.
A deo disce misericordiam.
Deute.32.
Mat.5.

¶Excluduntur igitur à numero filiorum dei, qui hunc in operibus misericordię nolũt imitari. Ipse per Prophetam loquitur, dicens: Patrem vocabis me, & post me non cessabis ingredi. Et Apostol°: Imitatores, inquit, dei estote sicut filij charissimi, & ambulate in dilectione, sicut & Christus dilexit nos, & tradidit semetipsum pro nobis.

Iere.3. Ephe.5.

B ¶Apparet antem nobis & assiduè probatur cœlestis patris imitanda nobis misericordia in multis. Primùm, in eo quòd peccantem hominẽ longanimiter expectat, & sustinet patienter. Peccamus enim, & ipse dissimulat: nõ cõtinemus à sceleribus, & ipse continet à verberibus. multo tempore prolongamus iniquitatem, & ipse benignus dilatat pietatem. Vnde per apostolum Petrum dicitur: Deus patienter agit propter vos, nolens aliquem perire, sed omnes ad pœnitentiã reuerti. Magna planè (inquit Bernardus) misericordia domini in expectatione est. Non enim peccantem angelum expectauit, sed precipitauit: primum hominem peccantem, nõ distulit, sed protinus expulit paradiso. Nunc autem plerosque sustinet, dissimulat, & patiẽter vsq; in senectam expectat & senium. Hæc est enim gratia Christi & virtus crucis ipsius. Viuo ego (inquit) non mortem peccatoris, sed vt conuertatur & viuat. Secundò patet hoc ipsum in eo quòd auersum à se peccatorem & in perditionem suam sponte properãtem multipliciter reuocat. Denique in eo quòd ingrato peccatori ad vsum vitæ creaturarum suarum indulget adminicula. Nõ enim dignus est peccator pane quo vescitur. Ait paterfamilias de ficulnea sterili: Ecce anni tres sunt ex quo venio quærens fructum in ficulnea hac, & non inuenio. Succide ergo illam. Vt quid etiam terram occupat? Magna ergo & benigna est erga malos & ingratos dei clementia, admiranda gratiæ exhibitio pietatis, qua beneficia sua largiri non definit, non solùm vbi nullum inuenit meritum, sed vbi etiam plerunque abundat peccatum. Quin & in eo mira dei elucet misericordia, quòd peccatorem vel serò redeuntem, paterna recipit benignitate. Siquidem misericordia motus super prodigum filium redeuntem, obuiis hunc vlnis recipiens amplexatur pater.

2 Pet.3.

Lucæ.15.

C ¶Itaq; tu quisquis es, qui tanti patris esse vis imitator, ad

ad exemplum ipsius, sustine onerosum fratrem ipsius onera patienter portando, vt sic adimpleas legem Christi. Rursus stude illum si potes ab erroribus suis reuocare & lucrifacere deo, & reparare in ipso charitatem. Denique, si esurierit inimicus tuus, ciba illum: & si sitit, potum da illi. Vnde & ipse dominus in Euangelio: Diligite (inquit) inimicos vestros, & orate pro persequentibus & calumniantibus vos, & benefacite his qui oderunt vos.

Galat.6. Sic imitare patrem.

Rom.12. Matth.5.

¶Grande sanè & arduũ, sed ingens & omni maius æstimatione prẽmium, videlicet vt sitis filij patris vestri. Magnum est enim imitari Deum, & adhuc longè maius, ascitum esse ab eo gratiam adoptionis filiorum. Nam qui filij, & hæredes. Denique ad eiusdem summi patris imitationem qui recipit vel serò ad se redeuntes, & tu etiam si septies in die peccauerit in te, & septies in die conuersus fuerit ad te, dicens: Pœnitet me, dimitte illi.

Imitationis prẽmiũ.

Lucæ.17.

¶Est & alia eiusdem summi patris erga nos misericordia quæ omnes prædictas confirmat, & cõplet. Quum enim (si quæ sint) nostræ iustitiæ non sint condignæ ad futuram gloriam, nequaquam ex operibus iustitiæ quæ fecimus nos, sed secundum misericordiam suam saluos nos fecit in vita æterna.

¶Circa secundum principale dicitur:

Nolite iudicare, & non iudicabimini: nolite condemnare, & non condemnabimini.

¶Hic ostenditur in quibus potissimũ operibus sit proximo miserandum. Vbi duo sunt consyderanda. Vnũ est, de misericordię erga fratrẽ exercitio. Alterũ est, de cõdigno impensæ misericordiæ prẽmio, ibi: Mensuram bonam.

D Triplex misericordia.

¶Circa primum dicitur: Nolite iudicare, & non iudicabimini. Vbi est notandum, triplicem erga proximum exercendam esse misericordiam, videlicet misericordiam fraternalis supportationis, benignæ condonationis, temporalis subuentionis.

¶Harum prima notatur in eo quod dictum est: Nolite iudicare, & nõ iudicabimini: nolite condemnare, & non cõdemnabimini. Hanc domini sententiam Apostolus sequutus, ait: Alter alterius onera portate, & sic adimplebitis

Gal.6.

tis legem Christi. Vbi tamen nequaquam prohibetur iudiciũ iustitiæ, quo malefici legibus plectuntur & absoluuntur insontes, dicente domino in Euangelio: Nolite
Ioan.7. iudicare secundum faciem, sed iustum iudicium iudicate. Et vnde per Psalmistam dicitur: Iudicate egeno & pupillo. Sed temerario tantùm nobis iudicio interdicto iubemur ea facta quę dubium est quo animo fiant, in meliorem partem interpretari.

Matt.7. ¶ Quod enim scriptum est, Ex fructibus eorum cognoscetis eos, de manifestis dictum est quæ non possunt bo-
Iudiciũ temerarium phibetur. no animo fieri, sicuti sunt stupra, blasphemiæ, furta, & similia, de quibus nobis iudicare permittitur. De genere autem ciborum, quia possunt bono animo & simplici corde sine vitio concupiscentiæ quicunque humani cibi indifferenter sumi, prohibet Apostolus iudicari eos, qui carnibus vescebantur & vinum bibebant ab eis qui se ab huiusmodi alimentis temperabant. Qui manducat, inquit,
Rom.14. non manducantem non spernat. Et qui non manducat, manducantem non iudicet.

1. Cor.4. ¶ Ad hoc etiam pertinet quod alio loco dicit: Nolite ante tempus iudicare, quoadusq; veniat dominus qui & illuminabit abscondita tenebrarum, & manifestabit consilia cordium. Sunt autem quędam facta media, quę ignoramus quo animo fiant (vt iam dictum est) quæ & bono animo & malo fieri possunt, de quibus temerarium est iudicare, maximè vt condemnemus. Horum enim veniet tẽpus vt iudicentur, quum dominus illuminabit abscondita tenebrarum, & manifesta faciet consilia cordium. Vnde & beatus Augustinus hæc tractans, dicit:

¶ In conuersatione humana sunt aliqua quę rationabiliter reprehẽduntur: sunt verò quæ non sine peccato iudicantur. Aperta enim mala & iudicari & argui debent: illa verò quæ vtrum bono an malo animo fiant scire non possumus, iudicare penitus non debemus. Verbi gratia.

Quę non iudicabis. ¶ Vides hominem frequentius ieiunare, congaude, & nolli nimis laudare, quia potest hoc quod facit pro humana gloria fieri. Sed & noli vituperare, quia potest & pro deo & pro animæ remedio ieiunare.

¶ Vidisti alium indicto ieiunio publicè velle prandere, cũ dilectione admone. Si dixerit se pro stomachi lassitudine ieiunare non posse, crede, & noli iudicare, quia vtrunque potest fieri, vt pro gula vel luxuria prãdere velit, & præ infirmitate ieiunare non possit.

¶ Vidisti alterum subditis suis cum seueritate disciplinam imponere, & indulgentiam tardius dare, noli iudicare crudelem, quia forsitan non fit morbo iracundiæ, sed disciplinæ zelo, & amore iustitiæ.

¶ Fortè vicinus aliquis aut amicus tuus, dum animum suum habet in rebus sibi satis necessariis occupatum, aut tardius te salutauerit, aut tardius occurrerit quã debuit, noli eum superbum iudicare, noli malignum credere, sed magis hoc aut per obliuionem aut per negligentiã quàm per despectum aut per superbiam fictum crede: quia fortè & tibi hoc (vt est humana fragilitas) frequenter euenit, vt in rebus aliis nimis intentus aliquid minus cautè, aut minus sollicitè fecisse videaris, & tamen noluisti te pro hac re malo animo iudicari.

¶ In istis ergo & similibus, quæ vtrũ bono (vt dictũ est) Pie iudicãdum.
an malo animo fiant, scire non possumus, melius est vt ad partem dexterã animum nostrũ declinemus: quia tolerabilius est nos in hoc præueniri, vt eos qui mali sunt bonos nos esse credamus, quàm vt cõsuetudine iudicãdi etiam de bonis quod malũ est suspicemur. De illis verò quę aperta sunt & publica mala iudicare & arguere (cum charitate tamẽ, vt iam dictum est) & possumus & debemus, Quæ iudicare licet.
odio habẽtes nõ hominẽ sed peccatũ, nõ vitiosum sed vitiũ, morbũmq; potius quàm ægrotũ detestãtes. Nã publicus adulter, raptor, assiduè ebriosus, proditor, superbus, si iudicati vel castigati nõ fuerint, implebitur in eis illud, quod beatissimus marryr Cyprianus de talibus dixit: Qui peccantem verbis adulãtibus palpat, peccati fomitẽ subministrat. Verũ à temerario nos coercet iudicio, qui ait:

¶ Caue, serue Dei, alienæ conuersationis aut curiosus esse explorator, aut temerarius iudex: & si perperã actum quid deprehendas, nec sic iudices proximũ, magis autem excusa. Excusa intentionem, si opus nõ optes, puta ignorantiam, puta surreptionem. Quòd si omnem omnino dissimulationem rei certitudo reculat, suade nihilominus F Bernard.

ipse tibi & apud temetipsum dicito: Vehemens nimis fuit illa tentatio, quid de me illa fecisset si accepisset in me similiter potestatem?

Tribus modis aliũ iudicare contingit.

¶ Porrò variis ex causis contingit alium iudicare, videlicet, Primò, ex euidentia patrati sceleris, & hoc non imputatur ad peccatum, habent enim homines iudicare de his quæ foris patent, vt dictum est.

1. Reg. 16.

¶ Secundò, ex euidentibus signis. Verbi gratia: Quũ quis furem esse iudicat eum quem deprehendit per noctem pariete perfosso domum intrasse. Et sic etiam non est peccatum in eo qui iudicat, sed in eo qui tale scandalũ alteri præstitit.

¶ Tertiò, cõtingit iudicare ex signis leuibus, in quo iudicio triplex gradus attenditur. Primus, quãdo ex ipsis signis leuibus incipit quis dubitare de alterius integritate: quod, quia ex humana infirmitate procedit, nec propriè iudiciũ est sed suspicio tãtũ, peccatũ veniale cẽsetur.

Suspicionis radix triplex.

¶ Porrò suspicionis huiusce causa seu radix triplex est. Prima est, ꝓpria malitia. Is enim qui in seipso malus est, facilè de aliis malũ suspicatur. Vnde per Sapientẽ dicitur: In via stultus ambulans, quũ ipse sit insipiens, omnes stultos æstimat. Sicut enim difficulter aliquẽ suspicaẽ malũ qui bon⁹ est, ita & vix quẽquã credit bonũ esse, qui mal⁹ est.

Eccle. 10.

¶ Secunda suspicionum radix, est odium aut inuidia. Faciliter enim quis malum de illo suspicatur quem odit, vel cui irascitur, aut inuidet.

¶ Tertia est, frequẽs experiẽtia. Pronus enim est quisque ad suspicãdũ aut credendũ, quod ipsum multi tẽporis experientia docuit, iuxta illud: In multo tẽpore est prudentia. Hinc est ꝓ is qui frequẽter alienis fraudibus circũuẽtus, citius dolũ suspicatur, iuxta quod ait quidam:

Iob. 12.

Ouidius.

Terretur minimo pennæ stridore columba
Vnguibus accipitris saucia facta semel.
Qui semel est captus fallaci piscis ab hamo,
Omnibus vnca cibis æra subesse putat.

Et hinc est ꝓ senes plerũque sunt magis suspiciosi, quia dolos sæpenumero sunt experti. Harum trium causarum duæ pertinent ad peruersitatem affectus. Tertia verò, à ratione suspicionis accedit ad certitudinem, inquantum experientia

experientia ad fidem faciendam proficit.

Iudicat & condẽnat.

¶ Verũ si quis ex signis leuibus alicuius pro certo malitiam æstimat, in culpam ruit temerariè iudicantis. Quòd si ex huiusmodi signis non solùm prædicto modo iudicat, sed etiam procedit ad punitionẽ fratris, is non solùm temerè fratrem iudicat, sed etiam cõdemnat, dignus profectò qui & iudicetur & cõdemnetur, iuxta quod Dauid imprecatur in Psalmo, dicens: Quum iudicatur, exeat cõdemnatus. Itaque nolite cõdemnare, inquit, & non condemnabimini. Proinde non tantùm ille temerè damnat, qui eo quod dictum est modo, cõtra fratrem procedit ad punitionem, sed & is qui hunc siue detractionis, siue contumeliæ verbis affirmat habere culpam, ac per hoc etiam pœnæ esse obnoxium.

Detractio & cõtumelia.

¶ Est autem detractio, contaminatio alienæ famæ per verba occulta. Porrò detractionis mater inuidia est. Contumelia verò est in manifesto, quando videlicet contra alterius honorem quispiam aliquid ei vnde confundatur improperat. Et est contumelia detractione grauior, quòd maiorem habet proximi contemptum.

Augusti. Misericordia cõdonationis.

¶ Secundò, exercenda est erga proximum misericordia benignæ condonationis, vnde subditur in litera:

Dimittite, & dimittetur uobis.

¶ Ergo in manibus nostris & in nostro arbitrio posuit De⁹ vnde saluemur. Dimittite, inquiẽs, & dimittetur vobis. Ineffabilis est Dei clemẽtia, quæ neminẽ vult perire, viãmq; breuẽ ad salutem veniendi ostendit. Et turpis aut nulla in die iudicij erit excusatio, quum secundum tuam sentẽtiam, quod feceris ipse patieris. Itaque donate vobismetipsis, inquit Apostolus, si quis aduersus aliquẽ habet querelam, sicut & Dominus donauit vobis, ita & vos.

Col. 3.

¶ Porrò qui in se delinquenti fratri non dimittit, non putet sibi à Deo peccata dimitti. Vnde per sapientem dicitur: Homo homini seruat iram, & à Deo quærit medelã? In hominem sibi similem nõ habet misericordiam, & de peccatis suis deprecatur? ipse dum caro sit reseruat iram, & propitiationem quærit à Deo. Quis exorabit pro delictis illius? Paulò antè præmiserat, dicens: Qui vindicari vult, à domino inueniet vindictam, & peccata illius seruans

Eccl. 28.

August. nãs seruabit. Et cõtinuò subiecit: Relinque proximo tuo nocenti te, & tunc deprecãti tibi peccata soluentur. Quũ enim multa sint genera eleemosynarum quibus adiuuamur vt dimittantur nobis peccata nostra, nihil tamen est maius illa qua ex corde dimittimus, quòd in nos quis peccauit.

¶ Tertiò exercenda est erga proximum misericordia temporalis subuentionis. Vnde subditur:

Date, & dabitur uobis.

H ¶ Dimittere iniurias, dare beneficia iubet, vt & nobis peccata dimittantur, & vita detur æterna. Qua sententia breui sed eximia, cũcta quæ latissimè de conuersando cũ inimicis antè mãdauerat, cõprehendẽdo concludit: Duo igitur sunt opera misericordiæ quæ nos liberant. Primũ, ad ignoscendum pertinet: secundum, ad præstandum beneficium. Et sunt quasi alæ duæ, quibus hominis oratio ad Deum vsq; cõscendit, si videlicet qd̃ in ipsum committitur ignoscit delinquẽti, & donat egẽti. Vnde Leo papa:

Beda. Misericordia subuẽtionis. August.

¶ In summo iudicio tanti æstimabitur vel largitatis benignitas, vel tenacitatis impietas, vt pro plenitudine omnium virtutum & pro summa omnium commissorum reputetur, & per vnum malũ illi in ignem mittentur æternum, & per vnum bonum isti introducentur in regnum. Vnde etiam per Salomonem dicitur: Facere misericordiã magis placet Deo, quàm victimæ. Et in Osee Dominus loquitur, dicens: Misericordiam volo, & non sacrificium.

Prou. 22. Osee. 6.

¶ Circa secundum, quod est de superabundanti impensæ misericordiæ præmio, subditur:

Mensuram bonam, & confertam, & coagitatam, & supereffluentem dabunt in sinum uestrum.

¶ Quum ad officia pietatis prouocasset, mox etiã futurę retributionis modũ insinuat, vt tãtò magis pietati inseruiamus, quò securi sumus de plenissima retributione. Ait enim: Mensurã bonã, & cætera quæ sequũtur. Quum dicit mensurã, vtique insinuat æternæ beatitudinis præmium iuxta mensurã meritorũ esse reddẽdum. Vnde Gregorius: Quæ in electis in hac vita est discretio operũ, in alia quoque vita proculdubio erit discretio dignitatũ, vt quò hic

4. Mor. Meritis vt præmium respondebit.

hic alius alium superat, illic alius alium retributione trãscendat. Et licet illa retributionis dignitas æqualis nõ sit, vna tamen omnibus beatitudinis erit vita.

¶ Mensuram bonam, inquit. Siquidem æternæ beatitudinis præmium non modò bonũ est, sed etiã omniũ summa & plenitudo bonorum, cunctáque intra se continens bona: cui si quid abforet boni, summũ bonũ esse non posset, quoniam relinqueretur extrinsecus quod posset optari.

Mensura bona. Boëtius.

¶ Etenim beatitudo status omnium bonorum aggregatione perfectus, quo quis adepto nihil vlterius desiderare queat. Vnde & per Apostolum dicitur: Nec oculus vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis ascendit, quod præparauit Deus his qui diligũt illũ. Ecce mẽsura bona.

1. Cor. 2.

¶ Et cõfertã. i. plenam. Plena nãque cœlesti beatitudine erit anima, ita vt nihil animæ, aut mentis, aut intellectus, aut sensũ, vacuum sit à gloria. Inebriabuntur, inquit, ab vbertate domꝰ tuæ, & torrẽte voluptatis tuæ potabis eos. Et iterum: Replebimur, inquit, in bonis domus tuæ.

Mẽsura cõferta. Psal.

¶ Et coagitatam, id est, firmam: quæ enim firma esse volumus coagitamus. Tale beatitudinis erit præmium, stabilitum videlicet & securum. Vnde Prosper: Futura vita ibi creditur esse, vbi est certa securitas, secura tranquillitas, æterna fœlicitas, vbi amor perfectus, timor nullus, dies æternus, & vnus omnium spiritus. Coagitata etiam esse dicitur illa mensura propter gaudium de mutua inter se sanctorum omnium beatitudine, vbi vniuscuiusque beatitudo alteri coagitatur. Vnde Theoph. Non parcè remetietur Dominus, sed opulentè. Sicut enim mensurus farinã accumulas, concutis, exundaréque facis (siquidem absque parsimonia metiri vis) ita & Dominus mensuram magnã, & exundantem dabit tibi.

Mensura coagitata. De vita cõtẽplatiua.

¶ Et supereffluentem. Supereffluens dicitur, quia merita excedit. Dedimus temporalia pro æternis, mũdana pro diuinis, terrena pro cœlestibus. Vel ideo supereffluẽs, quia plenitudo beatitudinis animæ, etiam in corpus redundabit. Vnde Augustinus: Tam potentem fecit Deus animam, vt de eius plenissima beatitudine quę in fine tempo porũ sanctis promittitur, redundet in infernorũ naturã, quæ est corpus, non quidem beatitudo quæ intelligentis

R Mẽsura supereffluẽs. Ad Diosco.

&

& fruentis est propria, sed incorruptionis vigor.

August. de quæst. euang. Luce. 13.

¶ Dabunt, inquit, in sinum vestrum. Quia per illorum merita quibus vel calicem aquæ frigidæ in nomine discipuli dederunt, mercedem cœlestem recipere merebũtur. Tale est & illud quod de pauperibus veritas dicit: Facite vobis amicos de mammona iniquitatis, vt quum defeceritis recipiant vos in æterna tabernacula. Non enim pauperes ipsi mercedem reddẽt iis qui eleemosynas illis fuerint elargiti, sed Christus, pro cuius hoc fecerunt dilectione. Quam tamẽ ipsi dare dicuntur, quia promerendæ illius occasionem dedere, quum vel egentes miserè, vel improbè sæuientes fortiorum sunt & tolerati patiẽtia, & beneficentia sustentati, & ad ipsam aliquoties fidem dulci gratia prouocati. Multi quippe malorum hominum contra bonos sæuientes eorum aut patientia aut beneuolentia ad rectitudinem charitatis sunt reuocati.

Beda.

In sinum vestrum.

¶ Dicitur autem hæc mensura in sinu dari, q̃ ea quæ in sinu habemus, possidemus securi. Bene ergo mẽsura hæc in sinum dari dicitur, vt cum quanta sit securitate possidenda, quantaq̃ retinenda charitate, monstretur. Nihil enim securius atq; amabilius est eo quod in sinu collocamus. Porrò causam retributionis istius subdit, dicens:

Eadem quippe mensura qua mẽsi fueritis, remetietur uobis.

L ¶ Interrogabit fortasis hic aliquis: Si superefluenter redditur, quomodo eadem est mensura? Ad quod dicimus q̃ nõ dixit, tanta mensura remetietur vobis, sed eadem. Qui enim benefacit, benefiet ei, quod est eadem mensura remetiri. Sed ideo superefluẽtem dixit, quia milies benefiet ei qui benefecerit. Sic etiam in iudicãdo. Qui enim iudicat, & deinde iudicatur, accipit eandem mensuram: qui autem plus condemnatur quàm cõdemnauit, superefluentem recipit ipse mensuram. Iuxta hoc & per Apostolum dicitur: Qui parcè seminat, hoc est, modicè & manu tenaci, parcè & metet: & qui seminat in benedictionibus, in benedictionibus & metet. i. copiosè. Itaq; mẽsurę nomine ipsã iudicij regulã significatã accipim⁹. Vnde per alium Euangelistam apertius dicitur: In quo iudicio iudicaueritis, iudicabimini. Sed nunquid si nos temerè

Theoph. Quæstio.

1. Cor. 9.

& iniquè iudicauerimus, etiam temerè Deus ipse qui iustus iudex est iudicabit? Aut si iniqua mensura mensi fuerimus, nunquid & apud Deum iniqua mẽsura est, qua nobis remetietur?

Solutio.

¶ Sed hoc ideo dictum est, quia temeritas qua noces alij, ipsa tibi noceat necesse est, & iustitia qua alium iuuas, restat etiam vt ipsa te adiuuet. Vnde Chrysost. Vt diligẽtius peccata tua examinentur, legẽ primus ipse posuisti de his seuerius quæ proximus peccauerit, iudicando. Sunt enim eæ diabolicæ tẽtationis insidiæ. Nã qui seuerè discutit aliena, nunquã propriorũ veniam promerebitur, dicente Apostolo: Inexcusabilis es ô homo omnis qui iudicas.

Nota.

Rom. 2.

¶ Potest etiam hæc mẽsuræ seu retributionis æquitas de quibuscunque nostris operibus generaliter intelligi. Nã qua vnusquisque mẽsura aut peccat, aut bene agit, eadem præmia feret aut pœnas. Quòd enim pœna reddatur secũdum mensuram culpæ, lex ipsa perhibet quæ dicit: Secundum mensurã delicti erit & plagarũ modus. Et vnde rursus in Apocalypsi dicitur: Quantũ glorificauit se & in deliciis fuit, tantum date illi tormentum & luctum.

Basilius.

Deut. 25.

Apoc. 18.

¶ Sed dicat aliquis: Non videtur quòd secundum eãdem mensuram malum qua perpetratum est puniatur, nam nõ nisi temporaliter homo peccat, & æternaliter punitur. Ad quod dicitur, quòd idcirco peccatum temporaliter commissum sine fine post hanc vitam iustè punitur, quia hoc per temporalem delere pœnitentiam homo contempsit.

Cur peccatum æternè punitur

¶ Rursus, quia homo finaliter impœnitens quantum in se est æternaliter peccat, qui si posset sine fine viuere, eligeret & sine fine peccare. Et quia deus in retributione operum voluntatem magis pẽsat quàm facultatem, ideo iure æternaliter punitur, qui si potuisset, voluisset vtiq; æternaliter peccare. Adhæc, quia infinitum & æternum bonum peccando contempsit, hoc bono iure priuatus, perpetuis malis & supplicijs addicitur.

Grego.

¶ Circa tertium principale dicitur:

Dicebat autem eis & similitudinem: Nunquid potest cæcus cæcum ducere? Nónne ambo in foueam cadunt? Non est discipulus super magistrum. Perfectus autem omnis

omnis erit, si sit sicut magister eius.

¶Hic ostenditur quo ordine ad delinquẽtis correctionem sit procedendũ. Vbi duo sunt considerãda. Vnũ est, propriæ emẽdationis necessaria ratio. Alterũ, eiusdem rationis exhortatiua conclusio, ibi: Hypocrita, eiice primũ.

M ¶Circa primum, attẽde quòd hoc ordine tandẽ est proximus à te corrigendus, videlicet, vt temetipsum primũ correxeris, iuxta quod monet qui ait: Miserere animæ tuę placens Deo. *Eccl.3.*

¶Sensus huius sententiæ pendet ex superioribus vbi de dãda eleemosyna & iniuria dimittenda præcipitur. Quasi dicat: Si te ira contra violentũ, & contra petentem phylargiria cæcauerit, nunquid tua mente vitiata, vitiũ eius curare poteris? aut ille solus qui iniuriam fecit, & non tu etiam qui ferre nesciebas reus deputaberis? At si mitem te tranquilliq́ue pectoris eius improbitas inuenerit, & ille ad pœnitentiam mouebitur, & tu patientiæ præmio donaberis, quia cæcum vidente oculo (hoc est, corde sereno) ducere curabas ad lumen. *Beda. Cæcus cæcum quando ducit.*

¶Vbi Theophylactus. Dic quæso: Nónne alterum iudicans, & ipse eadem peccans, comparatus es cæco cæcum ducenti? Nam si alium condemnas, & ipse in eadem incidis peccata, vterque cæci estis: & videris quidem illi dux esse ad bonum, eo quòd condemnas, non es autem dux. Quomodo enim ille à te ad bonum inducetur, quum & tu labaris? Non est enim discipulus super magistrũ. Si igitur tu qui doctor videris esse & dux, laberis, omnino cadet etiam qui docetur ac ducitur. Elaboratus enim discipulus (hoc est perfectus) erit, si sit sicut magister eius. Hęc dixit etiam, vt nec condemnentur hi qui sunt inferiores nobis si videantur peccare.

¶Vel sic expone. Non est discipulus super magistrum. Magister cœlestis & omnium piè viuentium Dominus, Christus est. Discipuli eius omnes sunt quos titulus Christianitatis exornat, iuxta quod ad eos ipse dicit: Magister vester vnus est Christus. Hic ergo tantus tantæq́ue singularitatis magister homo factus quum esset Deus, iniurias passus, læsionis vicem non retribuit, quum tamen solo nutu suæ volũtatis obtrectatores suos punire valuit. Denique *Discipulus non super magistrũ.*

que ipsam etiam subire mortem non est dedignatus, qui vitæ æternæ auctor extitit. Si ergo is qui Deus erat illatas sibi iniurias patienter tulit, quare eius discipuli qui non nisi puri homines sunt & peccatores, quique multa rimari, & parua implere valent contumelias perferre dedignẽtur? Si enim verè eius esse discipuli volumus, necesse est vt perfectionis quam ab eo didicimus normã tenere studeamus. Alioqui, quasi super magistrum discipulus erigitur, quum Christianus quilibet iniurias audire dedignatur. Si ergo magister, qui vtique quasi Deus potuit non suas vltum ire iniurias, sed ipsos maluit insequutores patiendo reddere mitiores, eandẽ necesse est discipuli qui puri homines sunt, regulam perfectionis sequantur. Sequitur: *Beda.*

Quid autem uides festucam in oculo fratris tui, trabem autem quæ in oculo tuo est, non cõsyderas? Aut quo modo potes dicere fratri tuo: Frater, sine eiiciam festucam de oculo tuo, ipse in oculo tuo trabem non uides?

¶Inducit aliam parabolam ad idem quod supra demonstrãdum, dicens: Quid autem vides festucam, hoc est, parvum peccatum fratris tui, trabem autem, id est, magnũ peccatum tuum nõ aduertis? Hoc omnibus dici potest, & maximè doctoribus & principibus, qui subditorum peccata quanuis parua puniunt, sua autem etiam maxima, impunita prætereunt. N *Theoph.*

¶Itaque hæc dicens, ad superiora Dominus respicit, vbi cæcum à cæco duci, id est, peccantem à peccante castigari non posse præmonuit. Multi enim superbia, vel odio, vel auaritia, vel alio quolibet crimine præuenti, leuia hæc aut nulla iudicantes, acerrimè corripiunt eos quos subitò viderint ira turbatos, oculum mentis à solito puritatis statu (quasi festuca irruente) mutasse, atq; immemores dominici præcepti quo ait: Nolite condemnare, & non condemnabimini, magis amant vituperare & damnare, quàm emendare atq; corrigere. Aut quomodo potes dicere fratri tuo: Frater, sine eiiciam festucam de oculo tuo, ipse in oculo tuo trabem non videns? *Beda. Trabẽ habent in oculo.*

¶Hæc cum fratre agis, si (verbi gratia) quod ille ira peccauit,

Festuca & trabes. cauit, tu odio reprehendis. Quantum autem inter festucã est & trabem, quasi tantum inter iram distat & odium. Odium enim, ira est inueterata, quasi quæ vetustate ipsa tantùm acceperit, vt meritò trabes appelletur. Fieri autẽ potest, vt si irascaris homini, velis eum corrigi. Si autem oderis hominem, nonpotes eum velle corrigere. Et ideo impossibile dicitur, vt festucam fratris oculo demat, qui suo trabem gestat in oculo. Et quidem non irasci impossibile est, quia homo irascibilis naturæ est. Vnde & Apostolica indulgentia irasci permittitur, ita tamẽ vt ira ipsa breui coarctata compendio, modum non excedat. Quum enim dixisset: Irascimini, continuò addidit: Et nolite peccare. Inter odium verò & homicidium nihil distat, Ioanne Apostolo attestante qui ait: Qui odit fratrem suum, homicida est.

Nota.

Inter irã & odium distat.

Ephes. 4.

¶ Circa secundum, quod est dictæ rationis exhortatiua conclusio, subditur:

Hypocrita, eiice primum trabem de oculo tuo, & tũc perspicies ut educas festucam de oculo fratris tui.

O ¶ Hypocritas vocat, qui alij apparent esse dum aliorũ peccata puniunt, nempe iusti, alij autem sunt ex eo quòd ipsi grauius illis peccant. Omnis enim hypocrita, simulator est. Et re vera peccator peccatorem puniens hypocrita est, quia quũ ipse peccator sit, correctionis actu se quasi à peccato emunem ostẽdit. Itaque ô hypocrita, eiice primũ trabem de oculo tuo. Hoc est, Primũ abs te expelle odiũ, & deinceps poteris eum quem iam diligis emendare. ¶ Et est verè multum cauendum & molestum hypocritarum (id est, simulatorum) genus. Qui quum omnium vitiorum accusationes odio & liuore suscipiant, etiam consultores videri se volunt. Et ideo piè cautéque vigilandũ est, vt quum aliquem reprehendere vel obiurgare necessitas coegerit, Primò cogitemus vtrum tale sit vitium quod nũquam habuimus, vel quo iam caruimus. ¶ Et si nunquam habuimus, cogitemus & nos homines esse, & habere potuisse. Si verò habuimus, & nõ habemus, tangat memoriam communis infirmitas, vt illam reprehẽsionem aut obiurgationem non odium, sed misericordia

Hypocritæ.

Bedæ.

Eiice primum.

Alium correcturus hæc cogita

dia præcedat. Vt siue ad correctionem eius propter quẽm id facim⁹, siue ad peruersionẽ valuerit (nã incert⁹ est exitus) nos tamen de simplicitate oculi nostri securi simus. ¶ Si autem cogitantes nosmetipsos inuenerimus in eo esse vitio in quo est ille quem reprehendere parabamus, nõ reprehendamus neque obiurgemus, sed congemiscamus, & non illum ad obtemperandum nobis, sed ad pariter conandum inuitemus.

¶ Rarò tamen & magna necessitate obiurgationes adhibendæ sunt, & ita vt etiam in his ipsis non nobis, sed Deo vt seruiamus, instemus. Ipse est enim finis, vt nihil duplici corde faciamus, auferentes trabem de oculo nostro inuidentiæ, vel malitiæ, vel simulationis, vt videamus eiicere festucam de oculo fratris. Quia licet iudex sit, & superior authoritate regiminis, frater tamẽ est paritate fidei & vocationis, & ideo nõ hostiliter, sed fraternè corrigi debet.

P *Obiurgatio fratris temperanda.*

¶ Sanè in his omnibus considerandum est quantæ sit difficultatis alios iudicare. Oportet enim vt primò seipsos conspiciant & emendent, quod omnium videtur grauissimum, quia quum oculus cuncta videat exteriora, super se tamen visu nõ vtitur: ita & noster intellectus, quũ alienũ velociter coniectet peccatum, lentus est tamen proprios peruidere defectus.

Basilius.

¶ Et quoniã in correctione proximi agitur de salute vel periculo rei pretiosæ, videlicet animæ, & frequenter etiã nominis & famæ, diligentius attendendum est quæ in ea sunt obseruanda, & quemadmodum fieri debeat.

¶ Debet ergo fieri primò cũ lenitate, eo quòd delinquentes sunt quasi dolentibus membris ægri blandè lenitérq; tractandi, ne si cũ impetu correctio fiat & iurgio, in iram exasperati & malis deteriores efficiantur. Nã si quis ollam fictilem nimia voluerit violẽtia à cõcretis sordib⁹ radẽdo inundare, franget eã. Vnde Apostolus: Fratres, inquit, & si præoccupatus fuerit homo in aliquo delicto, vos qui spirituales estis, huiusmodi instruite in spiritu lenitatis.

Q *Fraternæ correctiõis modus.*

Cũ lenitate.

Galat. 6.

¶ Hæc tamen intelligenda sunt de ea correctione proximi quæ est actus charitatis, & cuique competit, non autem de ea quæ est actus iustitiæ, quæ non cuicunque, sed legitimis tantùm competit iudicibus. Per illam enim

quæritur emendatio delinquentis proximi, per istam verò reipublicè magis consulitur, quàm ei qui punitur.

Cum compassione. Grego. ¶ Secundò, debet fieri cum animi cõpassione. Nam vera iustitia cõpassionem habet, falsa verò dedignationem. Vnde per Psalmistam dicitur: Corripiet me iustus in misericordia. & Boëtius: Vis aptam meritis vicem referre? Diligè iustè bonos, & miserescè malis. Sanè miserendum est malis quasi phræneticis, demẽtiæ morbo correptis, quos sæuientes in medicum & percutientes, ille non repercutit.

Cũ discretione. ¶ Tertiò, debet fieri cum discretione. Aliter enim corrigendi sunt maiores, aliter minores, aliter pares, aliter periti, aliter idiotæ, aliter grauia delicta, aliter leuia, aliter occulta, aliter manifesta. In omnibus obseruãda sunt modꝰ, locus, & opportunitas temporis. Quæ non obseruantes, & si dei æmulationem habent, non tamen secũdum scientiam. Itaque zelum tuum refrenet sciẽtia (inquit Bernardus) id est, discretio.

Rom. 10.

Cum moderamine. ¶ Quartò, debet fieri cum moderamine. Non quemadmodum plerique faciunt, qui docti sunt in aliorũ culpis aggrauandis. Docet Apostolus esse debere seruum dei cum mole stia corripientem, id est, debito modo. Est autem hic modus, vt potius aleuietur culpa quã exxaggeretur. Stultum est ouo frangendo capere securim, & vt muscam extinguas, quærere gladium.

R

2. Tim. 2.

Cum humilitate. ¶ Quintò, vel maximè est in huiusmodi correctione humilitas obseruanda, & vt nõnulla ex iam dictis repetendo perstringam, recogitet proximum correcturus, primùm si forsan & ipse fuerit aliquãdo in defectu cõsimili vel maiori culpabilis: quòd si nõ, sed stare se existimat, videat ne cadat, & meminerit se posse labi. Quòd si cõfidat per Dei gratiam se fore præseruandum, recogitet quia is quem parat arguere, tametsi in hoc vel illo sit vitiosus, in aliis tamen est ipso correctore fortasse perfectior.

¶ Quòd si adeò vitiis omnibus sit corruptus, vt nullum in moribus eius bonum appareat, non tamen hominem contemnat, quandoquidem ignoret ne forsan in dei conspectu ille prædestinatus sit & saluandus, & corector ipse reprobandus. Potest enim suscitare mortuos Deus, qui vocat ea quæ non sunt, sicut ea quæ sunt, & de lapidibus potens

potens est suscitare filios Abrahæ.

¶ Solet pictor quispiam insignis egregiam facturus imaginem, hanc primùm atro carbone deliniare, quam conspiciens imperitus contemnit, ignorans quibus coloribus illa sit ab artificis manu decoranda. Potest enim peccator reparari per pœnitentiam, potest & qui iustus est per negligentiam ruere, & per superbiam damnari.

DOMINICA QVINTA POST PENTECOSTEN.

Vm turbæ irruerent in Iesum ut audirent uerbum Dei, & ipse stabat secus stagnum Genezareth. Luc. 5.

¶ In hac lectione quatuor à sancto Euangelista describuntur. Primum est, turbarum erga Christum deuotio. Secũdum, cœlestis doctrinæ gratiosa exhibitio. Tertium, ingẽtis miraculi perpetratio. Quartum, de viso miraculo stupentium admiratio. Secundum ibi: Ascendẽs autem in vnam. Tertium ibi: Vt cessauit autem loqui. Quartum ibi: Quod quum videret Simon Petrus.

¶ Circa primum dicit: Quum turbæ irruerent in Iesum. Præmiserat Euangelista quemadmodum dominus quum multos impositione manuum sanasset infirmos, eiecissétque ab obsessis dæmonia quę cõsultò non sinebat loqui, ac perhibere ꝓ ipse esset Christus, postridie egressus ibat in desertum locum, ac turbis eum requirentibus venientibusque ad illum & detinentibus eum ne discederet ab eis, ipse respondit: Quia & aliis ciuitatibus oportet me Euangelizare regnum dei. Fugit sanè dominus gloriã hominum, quæ tamen ipsum eò magis sequebatur. Est enim gloria quæ accipitur ab hominibus velut vmbra, quæ se insequentem fugit, & sequitur fugientem.

A

Luc. 4.

Theophi.

Gloria vẽ sequitur fugientem.

¶ Itaque primũ cõsiderãda est magna populi erga Christum deuotio, & desiderium audiendi verbum dei, id est, Dei filium incarnatum cœlestis doctrinæ verba eatenus inaudita promentem. Irruebant enim in eum, id est, vndique

Turbarum erga Christum deuotio.

vndique ad ipsum concurrebant, eúmque comprimebát, vt audirent (inquit) verbũ Dei, vt per hoc eos distinguat ab illis qui ipsum alias ob causas nonnunquã sequebantur, quales erant (verbi gratia) curiosi quidam qui sequebantur vt signa atque mirabilia ipsius viderent: inuidi, vt ipsum caperent in sermone: infirmi ac languidi, vt ab eo sanarentur: nonnulli verò quia comederant de panibus per ipsum mirabiliter multiplicatis. Quidam etiam vt auaritiæ suæ quæstuiq́ue consulerent, de quorũ numero fuit ille qui ait: Magister, sequar te quocunque ieris. Ad cuius intentionem fallacem Dominus respondens, ait: Vulpes foueas habent, & volucres cœli nidos, filius autem hominis non habent vbi caput suum reclinet. Porrò enim de quibus hic agitur, pia erat intentio.

Quare Christum plerique sequebãtur.

Ioan. 6.

Matt. 8.

B ¶ Irruebant enim in eum, vt audirent verbum dei. Nunquam enim sic loquutus est homo. Virtutem verborũ eius sensit qui ait: Domine, verba vitæ æternæ habes. Siquidem doctrina eius lex domini est immaculata conuertens animas. Vnde & per Apostolum dicitur: Viuus est sermo dei & efficax, & penetrabilior omni gladio ancipiti. Et quia verbum dei conuertit animas, rectè surculo optimæ arboris assimilatur, qui insertus arbori sterili hanc in sui naturam conuertit, ita vt folia, flores, & fructus longè amplios quàm prius, producat. Sic nempe dei verbum hominem immutat totum à sensu & amore terrenorum, ad desiderio cœlestium & æternorum, vt longè alia quàm antè cogitet, desideret, loquatur & faciat. Quis ergo miretur, si verbi cœlestis audiendi desiderio turbæ irruebant in Iesum? De Salomone scriptum est, quòd omnis terra desiderabat videre faciem eius & ipsius audire sapientiam. Et vtique plus quàm Salomon hic. Vnde Chrysostomus:

Ioan. 7.

Ioan. 6.

Virtus doctrinæ Christi.

Heb. 4.

Simile.

3. Reg. 10.

Matth. 12.

¶ Erant ei connexi, diligentes eum & mirantes, & tenere cupientes. Quis enim discessisset, dum miracula faciebat? Quis non voluisset illam prospicere faciem, & os talia loquens? Neque enim in agendo miracula solùm admirabilis erat, sed & visus eius abũdabat plurima gratia. Vnde & loquentem eũ audiunt in silentio, seriem loquutionis non interrũpentes. Fulgor enim diuinitatis occultæ relucebat in humana ipsius facie, vt etiam solo aspectu

Christus vt desiderabilis.

hominis mentem afficeret, traherétque. Nec mirum. Si enim lapis magnes inuisibili virtute ad se ferrum trahit, & arcana quadam ad ferri naturam similitudine: quid ni creator omnipotens qui ad suam imaginem hominem condidit, propter hominum salutem homo factus, hunc vel solo aspectu trahat ad se? Sequitur:

Et ipse stabat secus stagnum Genezareth.

¶ Stagnum Genezareth idem esse dicitur quod mare Galilææ ab adiacente prouincia, quod etiam mare Tyberiadis à proxima ciuitate vocatur. C

Beda.

Stagnum Genezareth.

¶ Porrò Genezareth à laci ipsius natura (quæ crispantibus aquis de seipso sibi excitare auram perhibetur) Græco vocabulo, quasi generans sibi auram, dicitur. Neque enim in stagni morem sternitur aqua, sed frequentib' auris spirantibus agitatur. Haustu dulcis & ad potandũ habilis, authore Ioiepho. Vocatur autem mare, Hebraico loquendi more, quo magnæ congregationes aquarum appellantur maria. Fit autem lacus ille ex diffusione Iordanis per ipsum transeuntis.

¶ Cæterùm, quia non solùm sancti Euangelij verba, sed & quæ illic narrantur facta considerare nos cõdecet, aduertamus per stagnum seu mare rectè mũdum hunc designari, nimirũ quòd sicut mare fluit & refluit, sursùm deorsùmque iactatur & fluctuat, eiicitur in litus, quin & periculosum est & monstra habens, tempestuosum insuper & amarum: ita planè in hoc mũdo nihil est stabile, perpetuum nihil. Hoc enascitur, illud deperit: hic euehitur, ille deiicitur. Euomit quoque hic mũdus atque explodit suis moribus nõ cõsentientes, curis & ærumnis est plenus, periculosus, totusque laqueis refertus, abũdans monstris, id est, malignis tã dæmonibus quàm hominibus. Itaque secus hoc mare stat nunc Iesus, non autem in ipso mari seu stagno, quia nõ iã in carne passibili defluente in mortẽ, sed in carne incorruptibili perpetuæ quietis stabilitatẽ adiit. D

Mundus vt mari assimilatur.

¶ Quinetiam, stagnum Genezareth diuitiarũ seculi huius abũdantiam moraliter hac ratione significat, quòd auras inanis gloriæ, superbiæ, rixæ, & discordiæ generãt: propter quod Apostolus Timotheo scribens dicit: Præcipe diuitibus non sublimè sapere, nec sperare in incerto E

1. Tim. 6.

 diuitiarum,

diuitiarum.Sanè vermis diuitiarum,superbia.

Amaritudo diuitias comitatur ¶Et rectè quidem hoc seculum mari comparatur, propter eã quę seculi huius fallaces diuitias comitatur amaritudinẽ:Nã & cum labore acquiruntur,iuxta quod per
Eccle. 4. Salomonem dicitur: Vnus est & secundum nõ habet, nõ fratrem,nõ filiũ,& tamẽ laborare nõ cessat, nec satiantur oculi eius diuitiis.Vnde etiam per quendam dictum est:

Horat. Impiger extremos currit mercator ad Indos,
Per mare pauperiem fugiens,per saxa,per ignes.

¶Itémq; cũ timore & sollicitudine posidentur,iuxta illud Iob:Sonitus terroris semper in auribus eius,& quum
Iob.13. pax sit,ille semper insidias suspicatur.Si potentem conspexerit, prędonem putat:si pauperem, furem hunc esse su-
Eccle.5. spicatur.Deniq; cum dolore deseruntur, iuxta illud: Est infirmitas pessima quam vidi sub sole,diuitiæ cõgregatæ in malũ domini sui, pereunt enim in afflictione pessima.

Grego. ¶Porrò,moraliter secus hoc stagnum, id est mũdum hũc
Prædicator quæ vitet. stare debet etiam prædicator.Nam qui carnalibus actibus adhuc incubat,vitam aliorum spiritualiter instruere ne-
2.Tim.2. cesse est erubescat. Nemo enim militans deo implicat se negotiis secularibus,vt illi placeat cui se probauit.

F ¶Præterea non in hoc stagno quod auram & ventũ generat,stare debet prędicator, sed secus illud & seorsum. Nã quid aura nisi inanis gloria? Quid aquæ nomine nisi
Eccl.15. scientia?iuxta illud:Aqua sapientiæ salutaris potauit illum.Aqua illa generat auram,& scientia vanitatem , iuxta
1.Cor.8. illud Apostoli:Scientia inflat.Hæc aura excutere solet fructus immaturos de arboribus.Sunt enim plerique à quibus inanis gloria bonorũ operũ fructus decutere solet. Aliàs enim nec prædicarent,neque docerent,iuxta illud:

Ouidius. Excitat auditor studium,laudatáque virtus
Crescit,& immensum gloria calcar habet.

Sunt,inquam,qui absente hac aura, nec ieiunarent nec eleemosynas largirentur.

Inanis gloriæ captatores similantur. ¶Et sic similes sunt molendino ad ventum.Nã sicut illud cessat molere vento cessante,sic & isti desinũt benefacere vbi cœperint laudes cessare.Porrò boni & synceri quibus studium nõ est huiuscemodi vanitatis auras captare, sed placere deo,similes sunt molendino fluuiali,quod perpe tuas

tuas habet aquas.Iuxta quod de illo qui cõfidit in domino & cuius fiducia dominus est,per Ieremiã dicitur:Erit *Iere.17.* tanquã lignũ quod transplantatur super aquas,quod ad humorem mittit radices suas,& erit folium eius viride,id est,sermo vt ilis,nec aliquando desinet facere fructum.

¶Scriptum est:Sermo dei erat pretiosus,videlicet quan- *1. Reg. 3.* do erat rarus. Nunc paruipenditur,quòd à tam multis vsurpatur.Cur rebãt(inquit dominus de pseudoprophetis *Iere.23.* loquẽs)& nõ misi eos. Impellit itaq; plerosq; non veritas sed vanitas:nõ charitas,sed cupiditas. Et quasi vento vanitatis cõmouente fructus proiiciunt,qui ob inanem gloriam docere aut prędicare festinant.Sed quemadmodum *Prædicatores vani.* poma immatura quę vento decutiuntur grata non sunt, nec ea quisquam solet amico apponere, sed quę sunt manu collecta,sic nec huiusmodi opera placent Deo, sed ea duntaxat quę non humani fauoris gratia,sed piè fiunt & in veritate.Et sicut huiusmodi decussa ventis poma in escam porcis relinquuntur, ita & istorum opera immundos spiritus oblectant,& pascunt.Sequitur in litera:

Et uidit duas naues stantes secus stagnum. Piscatores autem descenderant,& lauabant retia.

¶Harum nauium altera erat Simonis Petri,altera Zebedæi & filiorũ eius Ioannis & Iacobi.Hi tota nocte piscando fatigati nihil cœperant. Lauabant itaque retia vt lota conuoluerent & vacarent.

¶Mysticè Christus veniẽs ad mare huius seculi duas na- G
ues vidit,id est,pręputiũ & circuncisionẽ,quas ideo perhibetur vidisse,quia in vtroq;populo nouit qui sunt eius, eorũmque corda à fluctibus seculi huius ad futuræ vitæ trãquillitatem,quasi ad solennitatem litoris,videndo, id est,misericorditer visitãdo prouehit.Itaq; duę naues,duę *Nauis duplex.* sunt ecclesiæ,vna ex Iudæis Petro cõmissa,altera ex Gentibus Paulo delegata, vel certè duos istos in vna ecclesia vnitos populos,Iudæorum scilicet & Gẽtium. Et quia ad portum cunctis optatæ beatitudinis venire propriis viribus nemo vnquã posset,nauem deus humano generi sua benignitate prouidit.Et ea quidem fuit in paradiso innocentia , quam Eua fregit. Deinde nauiculam nobis dedit

 eccle-

ecclesiam,in quam congregati sunt (vt iam dictum est)Iudęiatq; Gentiles.Qui enim operatus est Petro in Apostolatum circuncisionis,operatus est & Paulo inter gentes.

Galat.2.

¶ Et quidem quasi piscatoria nauis est ecclesia. Piscatores autem sunt doctores & prędicatores, dicente ad eos Christo quando eos in hoc opus accinuit:Venite post me, faciam vos piscatores hominum. De quibus per Ieremiam loquente domino dicitur:Mittã eis piscatores multos,& piscabuntur eos.Et post hęc mittam eis multos venatores,& venabuntur eos.Vbi distinguitur inter primos ecclesiæ prędicatores & posteriores, quòd illi propter multitudinem eorum quos deo cæperunt, piscatores appellantur,isti propter paucitatem eorum quos prędicando lucratur venatores.Itaque nauis, ecclesia :mare,mundus:piscator,est prædicator.Rectè autem est verbum dei. Vnde ex B.Petri persona per quendam dictum est:

Mat. 4.

Iere.16.

Qui piscatores, qui venatores

Ecclesiam pro naue rego,mihi climata mundi
Sunt mare,scripturæ retia,piscis homo.

H

¶ Piscatores isti sumptis ex sacra pagina sententiarũ cõnexionibus tanquam retibus, de mari huius seculi & de profundo vitiorum homines efferunt,& terræ viuentiũ quasi pisces litoribus consignant. Retia(quæ quasi retinẽtia vocantur)non amittunt pisces quos capiunt,& verbi documenta quos ad melioris vitæ cõuersationem trahunt,non perdunt,sed ad perennem vitam reseruant.

Retia, mystice.

Piscatores descẽdere.

¶ Quòd autem piscatores descenderant, humilitatem designat prædicatorum,vt ex prædicationis officio non superbiant,sed iustę consyderationis oculo descendant ab eo quod sunt per gratiam, ad id quod sunt per naturam,id est,de statu vitæ eminentioris,ad propriæ fragilitatis agnitionem.

¶ Cæterùm,circa illud quod dictũ est piscatores lauisse retia sua,attendendum quemadmodum hæc retia lauantur,reficiuntur,extricantur,plicantur,rumpuntur.

Retia vt lauantur.

¶ Mundandum sanè est rete prędicationis ab omni auaritia,inani gloria,& adulatione, sicut de seipso dicit Apostolus: Neq; enim fuimus aliquando in sermone adulationis,sicut scitis,neq; in occasiõe auaritię,deus testis est nec quęrentes ab hominibus gloriã, neq; à vobis neq; ab aliis,

1. Thess.2.

aliis,quum possemus vobis oneri esse,vt Christi apostoli.

¶ Reficiuntur hæc retia,quando id quod vel obliuione suppressum,vel minus plenè, vel minus dilucidè dictum fuerat,diligentius suppletur.

Retia reficiuntur.

¶ Extricantur autem,quum sententiæ quæ inter se cõtrariæ videri poterant concordantur, difficultatesque & obscuritates aperiuntur & enodantur,dicente ipsa dei sapientia:Qui elucidant me, vitam æternam habebunt.

Retia extricantur.

Eccle. 24.

¶ Plicantur hęc retia,quãdo vel arcana quę palàm proferre non expedit,vel quæ capacitatem auditorum excedunt,prudẽter & discretè subticentur, vel absconduntur indignis,dicente domino: Nolite sanctum dare canibus, neque mittatis margaritas vestras ante porcos.

Retia plicantur.

Mat.7.

¶ Rumpuntur retia,quãdo scripturę diuinę vel opinionibus scindũtur,vel ad falsum sensum trahuntur, clamãtes,quod Apostolus fieri cauens deprecatur,dicẽs:Obsecro autẽ vos fratres per nomẽ domini nostri Iesu Christi vt idipsum dicatis omnes, & non sint in vobis schismata. Sitis autem perfecti in eodem sensu & in eadẽ sententia.

Retiarum puntur.

1.Cor.1.

¶ Rumpuntur ergo quãdo(sicut dictũ est)ad extraneum sensum interpretatiõe praua atq; peruersa detorquẽtur, quodvtique hęreticorum est.Et hoc est adulterare verbũ dei, quod à se alienum esse idem Apostolus testatur, dicens:Non sumus sicut quidam adulterantes verbum dei.

Adulterare verbum dei.

2.Cor. 2.

¶ Denique rumpuntur dum transgressionibus excedunt,clamante domino & dicente: A seculo confregisti iugum,rupisti vincula mea,dixisti:Non seruiam.

Iere.2.

¶ De dęmoniaco legitur in Euangelio, q̃ neq; cathenis iam quisquam poterat eum ligare,quoniam sępe cathenis & compedibus vinctus dirupisset cathenas, & nemo poterat eum domare,quales & nunc occurrunt non pauci.

Mar.5.

¶ Circa secundum principale dicitur:

Ascendens autem in unam nauim quæ erat Simonis, rogauit eum,ut à terra reduceret pusillum.

¶ Hic ponitur cœlestis doctrinæ gratiosa exhibitio. Vbi non otiosè dicitur,quòd dominus videns duas naues in eam intrauit quæ erat Simonis Petri. Hæc enim est Ecclesia quam illi primùm commendauit regendam, quæ verè

K

Act.4. *Vnitas ecclesiastica commẽdatur.*

verè vna est & indiscissa, iuxta illud: Multitudinis enim credentium erat cor vnum & anima vna. Et licet plures sint ecclesiæ quasi nauiculæ plures, & earum complures sint rectores, omnes tamen illi in vnam tantùm singulis solicitudinis partem vocati sunt. Petrus autem totius ecclesiæ curam à Christo suscepit.

¶ Itaq; dominus vt nobis sanctam ac necessariã cõmendaret ecclesiæ catholicæ vnitatẽ, ascendit in vnã nouam quę erat Simonis Petri. Hæc igitur est ecclesia sancta catholica quę à spiritu sancto viuificatur, sanctificatur & regitur: extra quam nemini salus, nemini est remissio peccatorum, quomodo & cataclismi tempore extra arcam Noẽ vnam, salus erat nulli. Vna est (inquit sponsus) columba mea, perfecta mea. Itaque frustra & vanè sperãt hæretici spiritum sanctũ eorum nauem gubernare quę rupta atq; discissa tot fatiscit rimis, quot erroribus etiã inter se pugnantibus lacerata est. Huius confractæ nauis impulsor diabolus est, qui non colligit sed dispergit, qui hanc in omnium scelerum atq; errorum syrtes seducit & scopulos, vt hanc tandem perpetuę damnationis naufragio demergat. Quid itaque insani atque perituri in eam nauem ruitis, quam tot scissuris ac rimis videtis esse confractam, in qua nihil aliud quàm certam damnationem operaminiẽ?

Canti.6. *Hæreticorũ cimba fatiscens.*

Diabolus gubernator ad exitium.

¶ Ascendit itaq; christus in Petri nauim vnã. i. ecclesiam sanctã, catholicã, indiscissam, quã ei gubernandã cõmendauit dicens: Pasce oues meas. Pasce agnos meos. Rogauit, inquit, eũ reducere nauim pusillũ à terra. Attẽde clementiã humilitatẽmq; domini Saluatoris. Ecce deus hominũ, creator rogat creaturã, dominus seruũ, magister discipulũ, dominus cœli & terrę ex creatura sua tantillũ nõ imperat sed rogat obsequij, vt abducatur nauis paulisper à terra, vt neminẽ à tergo sed omnes ante se, & in se intentos haberet, eumque sic vniuersi cõmodius possent audire.

Ioan.21. *Clemẽtia Christi.*

¶ In quo prælatis formã sectandę humilitatis præbuit, vt libẽtius rogent quàm pręcipiãt, magisque amari studeãt, quàm timeri. Generosus est enim hominis animꝰ, facilius sequitur quàm trahatur. Rogauit itaq; eum reducere nauem pusillũ à terra. Tãta fuit illa ꝓmouendę salutis humanę solicitudo, simul ostẽdẽs eos qui suã sequi cuperẽt doctri-

Exemplũ prælatis imitandũ.

trinã, abstrahere sese debere ab omni auaritia & appetẽtia carnalium voluptatum, & cæteris affectibus terrenis.

¶ Quòd autẽ dominus ascendẽs in nauẽ rogat Simonẽ à terra reducere pusillum, mysticè significat temperatè vtẽdũ verbo ad turbas, vt nec terrena eis præcipiantur, nec à terrenis in profunda sacramentorum recedatur. Nauim igitur prælati ducunt à terra pusillum, quãdo docent auditorum animos terrena contemnere, quorum tamen vsum pro necessitate vitæ præsentis eis permittunt. Quis enim tãtæ dexteritatis est prædicator, qui statim & quasi primo impetu possit adeò homines à terrenis rebus reuocare, vt mundũ hunc prorsus relinquant? Quin ipse Paulus Apostolus id se nõ potuisse indicat, quũ dicit Corinthiis: Nõ potui vobis loqui quasi spiritualibus, sed quasi carnalibus. Tanquã paruulis in Christo lac vobis potum dedi nõ escã, nondũ enim poteratis, sed nec nũc quidem potestis, adhuc enim carnales estis. Qui etiã terrenis vti licere fidelibus ostendit alio loco dicens: Scio & abũdare & penuriã pati. Nã pusillanimitatis foret, non posse sustinere diuitias: impatientiæ, nõ posse sustinere paupertatẽ. Itaque pedetentim paulatimque prædicator abducat auditores à cupiditatibus terrenis, iuxta quod per Psalmistã dicitur: Diuitiæ si affluant, nolite cor apponere.

Temperatè vtendum verbo ad turbas.

1.Cor. 1.

Philip.4.

Et sedens docebat de nauicula turbas.

¶ Vsq; nũc è nauicula Petri christus docet turbas. Nemo enim bene docere, sed nec bene doceri potest, nisi è nauicula Petri. i. fide & auctoritate ecclesiæ, extra quam nulla prorsus est sana doctrina. Ex hac enim nauicula Christus docet fideles omnem quæ ad salutem necessaria est veritatẽ. Et licet nonnullæ aliæ ecclesiæ à doctrina sanæ fidei nonnunquam errauerint, attamẽ spiritus sancti magisterio Petri nauicula. i. ecclesia Romana semper de his quæ sunt fidei & sanæ doctrinæ rectè hactenus iudicauit. Vitandum itaque est omne dogma quod ipsa damnauit.

M *Vnde sana doctrina.*

Romanæ ecclesiæ fides incorruptæ.

¶ Vitandi sunt hoc tẽpore errones per regiones vagabũdi, pestifera dogmata circunferentes, pseudo prædicatores, magistri mẽdaces, per quos via veritatis blasphematur, quorũ heu multi sequuntur luxuriã: qui quum sunt ipsi serui peccati, vanè stultis promittunt libertatẽ, de quibus

Doctores pestilẽtes vitandi.

2.Pet.2.

quibus nos cautos reddit B. Iudas Apostolus dicens: Hi sunt qui segregant semetipsos, animales, spiritum nõ habentes. De quibus & ante præmiserat, dicens:

Iude.1.

N ¶ Nubes sine aqua quæ à ventis circũferuntur, arbores autumnales, infructuosæ, bis mortuæ, eradicatæ, fluctus feri maris, despumantes suas confusiones, sydera errãtia, quibus procella tenebrarum seruata est in æternum.

Hæretici describuntur.

¶ Nubes eos vocat, quòd à vento suæ vanitatis inquieti circunferuntur, nullam fœcunditatis aquam ad fructũ boni operis habentes, solùm in se habent tonitrua, fulgura, flammas, id est, in Deum & sanctos, sanctámque ecclesiam, blasphemias horrendas, incendia fomentáque omniũ vitiorum, seditiones, sacrilegia, rapinas, homicidia, scortationes, adulteria, & his similia, quibus quasi flammis seculum præsens incendunt.

¶ Arbores autumnales hos dicit, quòd folia pariter & fructus amittant. Siquidem his nec verba ædificationis reliqua sunt vlla, nec vllius boni operis fructus, vt hos meritò vocet arbores infructuosas.

¶ Bis mortui sunt, quia & priusquã in hæreticã laberentur impietatẽ, peccato cõtaminati, deo mortui habebãtur, ac deinde pestifero dogmate recepto, hæreticã ob prauitatem ab ecclesia præcisi (non secus ac infructuosi palmites) denuò ac deterius mortui sunt, mortémq; cæteris dogmate funesto ministrãt. Eradicati proinde sunt & euersi impulsore satana, nec radices stabilitatis in bono habent vllas, qui etsi ad tempus crediderũt, attamen in tempore tentationis recesserunt, & eo pacto, vt nec velint reuerti.

¶ Et quoniam furiis incitati in cæteros desæuiunt, rectè fluctus feri maris appellãtur, despumantes & ad morẽ æstuãtis pelagi effundentes omniũ scelerũ cõfusiones. Porrò quia suis magni ac docti esse videtur, sydera vocãtur, sed errantia, quòd viam domini dereliquerunt, errãtes, & in errorẽ mittẽtes. Isti procella damnationis æternæ, qua in tenebras exteriores proiicientur, reseruata est.

2.Tim.3.

HOMILIA ALTERA.

V *Tcessauit autẽ loqui dixit ad Simonẽ: Duc in altum, & laxate retia uestra in capturã.*

¶ In cõsequẽtibus duo tractãtur. Primũ est, Ingen-

Ingentis miraculi per Christum perpetratio. Alterum, de vilo miraculo stupentium admiratio, ibi: Quod quum vidisset Simon Petrus.

¶ Circa primum dicitur: Vt cessauit autem loqui, dixit ad A Simonem. Post exhibitionem doctrinæ sequitur operatio ingentis miraculi, vt doctrinæ veritati miraculum attestetur. Vt cessauit loqui, inquit. Non semper docebat dominus, siluit interdum. Siquidem omnia tempus habent, Tẽpus tacendi, & tempus loquendi. Inter hæc autem spectanda est sapientia Christi, cuius non tantùm verba, sed & facta ineffabilem habent significationem.

Et factis & verbis docuit christus.

¶ Quum ergo iam diu docuisset, voluit (vt dictum est) quæ docuerat miraculo confirmare, & tali miraculo quo mysticè significaretur quanta virtute verbum suum per Apostolos primùm, ac deinde per cæteros ecclesiæ prædicatores per vniuersum mũdum innumeros foret homines capturum. Sanè per piscatoria magisteria discipulos primùm piscatur. Condescendens enim hominibus, sicut magos per sydus vocauit, sic & per piscatoriam artem piscatores.

Mat.2.

¶ Duc in altum, inquit, & laxate retia vestra in capturã. Quia dominus è nauicula turbas docuerat, non sine mercede possessorem nauiculę dereliquit, quin potius ipsum dupla mercede remunerat, & piscium videlicet ingenti multitudine, & sui disciplinatus honore. Duc in altum, inquit.

Pro vsu nauiculæ dumerces.

¶ Et quidem ecclesiæ nauicula ducta est in altum, id est, in cœlestiũ & æternorum bonorum cognitionẽ & desyderium. Nulla etenim aut lex aut doctrina alia tantæ est altitudinis atque profunditatis, vti lex fidei Christianę. In contemplatione enim excedit omne quod potest intelligi, credere videlicet deum trinum & vnum, filium ab æternio genitum, patri coæqualem, ipsumque carnem factum ac natum ex virgine.

¶ Magnę proinde & arduę altitudinis sunt ecclesiæ opera, nempe, diligere inimicos, seipsum mundúmque contemnere, inuisa sperare, præsentis vitæ delectabilia relinquere, macerare carnem, morti sese exponere propter Deum. Ad huiuscemodi altitudinem Christi imperio ducitur

B

Ardua sidei opera.

citur ecclesia ministerio Petri & auxilio Dei.

¶ Laxate, inquit, retia vestra in capturã. Vbi Ambrosius: Bene apostolica instrumenta piscandi, retia sunt, quæ captos non perimunt sed reseruant, & fluctuantes de infernis ad superna perducunt. Et rectè quidẽ sermonẽ illorũ retia vocat, quòd rete huc illucq; vndique cõtextum est.

¶ Debet enim prædicator quãta potest industria intexere scripturam scripturæ, vetus testamentum nouo, Apostolorum epistolas Euangelio Christi, atq; his omnibus sanctorum scripturas doctorum decenter immiscere. Huiusmodi concio sagena illa est missa in mare mundi huius, quæ tam paruos capit pisces quàm magnos, iuxta verbum Saluatoris: Simile est regnum cœlorum sagenæ missæ in mare, & ex omni genere piscium congreganti. *Matth.13.*

¶ Nec ociosum est, quòd iubet laxari retia in capturam: Multi enim laxant retia, id est scripturas explicãt, in deceptionem hominũ, non in eorum captionem salutarem, alij vt inanẽ gloriã & vanos hominum plausus assequantur, alij propter studium adulandi, cæteri episcãdis pecuniis prædicationum suarum retia laxant. Hi non dissimiles sunt araneo, qui vt viles muscas capiat, texendo reti sese euiscerat, vel certè ei qui pisces capturus, nil nisi vilem maris algam concludit retibus. Sequitur: *Inaniter retia laxant.* *Aranei rete.*

Et respondens Simon dixit illi: Præceptor, per totam noctem laborantes nihil cæpimus.

C ¶ Ecce quo honore Christum vel tunc habuit Petrus, & quàm fuerit efficax verbum domini in corde ipsius, vt statim hunc præceptorem vocaret, cuius nequaquam contẽnendum putauit esse præceptum, aliàs enim ipse piscatus non erat, quãdoquidem nocte tota (quod tempus piscationi aptissimum est) nihil cæpisset. Planè iuxta sui nominis significationem hic Simon erat, quod interpretatur audiens, siue obediens.

¶ Porrò nox mysticè vel tempus veteris testamenti, vel eum statum quo viuitur in peccatis, significat. Nox præcessit, inquit Apostolus, id est, tempus testamenti veteris, dies autem, id est, tempus gratiæ seu noui testamenti appropinquauit. Et vtique nox mundo incubabat nondum *Nox myst. Roma.13.*

exorto

exorto Sole iustitiæ. Tunc enim tantummodo exercebantur ceremoniæ figurales, neque vlla tunc habebatur eorum quæ modo habemus sanctimonia sacramentorum.

¶ In hac nocte quantumuis longa piscatione nihil esse captum testatur qui ait: Nihil ad perfectum adduxit lex. Et iterum: Si data esset lex quæ posset viuificare, ergo christus gratis mortuus est. Et licet tempore illo essent pisces nonnulli magni & Deo capti, Deoque placentes, vt Abraham, Moyses, Dauid, & alij complures, attamen hi sola gratia dei & fide venturi mediatoris magni facti sunt, nõ per opera legis. *Heb. 7.* *Galat.2.* *Nota.*

¶ Potest etiam vita peccantium nox appellari quum propter multa, tum propter frigiditatem, iuxta illud: Quoniã abundabit iniquitas, refrigescet charitas multorum. Tum propter obscuritatem. Dilexerunt, inquit, homines magis tenebras quàm lucem. Erant enim eorum mala opera. Tũ propter labendi facilitatem, dicente rursus domino: Qui ambulat in nocte offendit, quia lux non est in eo. In hac nocte nihil quo vita æterna sit non indignus piscatur homo. Deo damnosum est homini peccatum, quòd omnem ipsius laborem frustretur. D *Vita peccãtium, nox.* *Mat.24.* *Ioan.3.* *Ioan.12.*

¶ Sed neque solùm perdit illa bona opera quæ facit in peccato, sed & illa quæ antè fecerat in Dei gratia, iuxta quod per Ezechielem dominus loquitur, dicens: Si auerterit se iustus à iustitia sua & fecerit iniquitatem, secundum omnes abominationes quas operari solet impius, nũquid viuet? Omnes iustitiæ eius quas fecerat, non recordabuntur. In præuaricatione sua qua præuaricatus est, & in peccato suo quod peccauit, in ipsis morietur. *Quantum damni ex peccato.* *Ezech.18.*

¶ Sed attendamus frustra laborantes in hac peccati nocte. Verbi gratia: Superbi nil capiunt nisi ventum gloriæ iuanis, imò potius à vento capiuntur, sicut folium quod vento raptum tollitur à facie terræ. Serò pœnitentes dicunt: Quid nobis profuit superbia? Auari similiter à diuitiis suis capiũtur possidenturque potius quàm illas possideant. Dicatur auaro, Si verè tua sunt quæ possides expone ad lucra, & pro cœlestib⁹ terrena cõmuta. Quod si facere nõ vales, scias te pecuniæ tuæ non esse dominũ, sed seruum: custodem, non possessorem. Dicunt in inferno se- *Superbi quid capiunt.* *Sap.5.* *Bernard.* *Auari capiuntur.* *Sapien.5.* *Eccle.3.*

to lamentantes: Diuitiarum iactantia quid contulit nobis? Et vtique qui amat diuitias, fructum non capiet ex eis. Non enim fructificant nisi dispergantur.

E ¶ Luxuriosi similiter à suis quas venantur & capiunt voluptatibus, capiuntur, quemadmodum piscis hamo capitur dum capit ipsum.

Luxuriosi vt capiuntur.

¶ Porrò de omnibus in peccati nocte bona opera facientibus, verificatur quod per Esaiam dicitur: Opera eorum inutilia. *Esaiæ.39.*

¶ Itaque Petrus qui totam noctem labori dederat & operam consumpserat inutilem, magna iam concepta fiducia dicit ad Christum:

In uerbo autem tuo laxabo rete.

¶ Ecce quàm bonæ fidei erat Petrus, vt ad Christi imperium (quem necdum plene nouerat) laxaret retia iam lota atque plicata, & non ad insipientiam sibi, prout rei probauit euentus. Contra verò: Sine me, inquit, nihil potestis facere. Vnde & per Psalmistam dicitur: Nisi dominus ædificauerit domum, in vanum laborauerunt qui ædificant eam. Et nisi dominus custodierit ciuitatem, frustra vigilat qui custodit eam.

¶ Non secus de piscatore mystico, id est, diuini verbi prædicatore. Nisi enim dominus corda illustrauerit auditorum, inutilem terit laborem prædicator. Nisi in verbo gratiæ supernæ laxata fuerint prædicantiũ instrumenta, capiunt nihil, quia fides populorum non in sapientia veri compositi, sed diuinæ vocationis munere prouenit. Discant hinc prędicatores non in hominum fabulis seruonis retia laxare, sed (vt hic Petrus) in verbo Christi. Curet autem verbũ scripturæ diuinæ incorruptè ac syncerè proferre, sciens illud virtute spiritus sancti (cuius est) plus operaturum in cordibus auditorum, quàm si vel sua vel aliorum hominum verba recitaret, dicente domino per Ieremiam prophetam: Qui habet sermones meos, loquatur sermones meos verè. Qualiter autem syncerè prædicatum dei verbum auditorum corda emolliat atque inflãmet, consequenter ostendit, dicens: Nunquid non verba mea sunt quasi ignis, & quasi malleus conterens petras? Sequitur:

Disc at hinc prædicator.

Iere.23.

Et

Et quum hoc fecissent, concluserunt piscium multitudinem copiosam. Rumpebatur autem rete eorum.

¶ Sicut semper vacua est præsumptio, sic econtrà humilitas semper est fructuosa. Petrus enim humiliter obediens, laxatis in verbo domini retibus, insuetam piscium capit multitudinem. Quo etiam nobis mirum in modum obediẽtiæ virtus commendatur, cuius merito, Petrus tantam cæpit piscium multitudinem.

¶ Non tamen sua industria, sed nutu Dei. Et prædicator si reti cœlestis verbi cæperit multitudinem auditorũ, nihil hinc attribuat sibi, dicẽte Amb. Nõ est hoc in humanę facũdiæ opus, sed supernæ vocationis munus. Neq; enim loquacitas sua id operata est, sed gratia dei. Huic id oẽ ferat acceptũ. Erat autẽ grãdis hæc piscũ captura figura futuri. Neq; enim frustrà laboraturi erant Euangelicæ doctrinæ rete tendentes, sed greges gentium aggregaturi. *Cyrill. Typus apostolicæ prædicationis.*

¶ Sunt autem quatuor necessaria volenti non incassum Deo laborare, sed capere fructum vitæ æternæ. *Quatuor necessaria.*

¶ Primũ est, integritas catholicæ fidei. Nam sine fide impossibile est placere deo. Ait Aug. Omni homini qui ecclesiæ catholicæ nõ tenet vnitatẽ, neq; baptismus neq; eleemosyna quantumuis copiosa, neque mors pro Christi nomine suscepta proficere poterit ad salutem, dicente Domino: Sicut palmes nõ potest ferre fructum à semetipso, nisi manserit in vite, sic nec vos, nisi in me manseritis. *Heb.11. De fide ad pœn. Ioan.15.*

¶ Secũdũ est, synceritas intentionis rectæ. Non enim sat est quę bona sunt facere, si nõ ea & bene feceris: nemo autẽ quod bonũ est bene facit, si ipsius mala est intẽtio, quæ vtiq; operi nomẽ imponit. Qui enim opera bona faciunt vt videãtur ab hominibus, aut quorũ cõsequitur auaritiã, & si deo seruire videtur quæ bona sunt factitantes, non deo, sed peccato deseruiũt. Hinc dominus in Euãgelio: Si oculus tuus fuerit simplex, totũ corpus tuũ lucidũ erit. Si autem nequam fuerit, etiam corpus tuũ tenebrosũ erit. Intentio enim cordis humani, oculus animæ est. G *Intentio recta. Luc.11.*

¶ Tertium, est mutua charitas, sine qua nullius munus acceptum est deo, quin potius munus quod deo erat homo oblaturus, relinquere iubetur, & recõcilari prius fra *Dilectio proximi. Matth.5.*

k tri

Esaiæ.1. tri suo. Ne offeratis, inquit, vltrà sacrificium frustrà. Hinc plenissimè Apost. Paul° Cor. scribẽs: Si linguis hominum, inquit, loquar, & angelorũ, charitatẽ aũt nõ habeã, factus sũ velut ęs sonãs, & cimbalũ tinniẽs. vide si vis suo loco.

Mentis humilitas. ¶ Quartum est, debita humilitas, vt videlicet nemo bene faciens hinc sibi vanè placeat, nemo sibi applaudat. Quũ

Lucæ.10. discipuli reuersi cum gaudio dicerent: Domine, etiam dæmonia in nomine tuo subiiciuntur nobis, audierunt: Vidi sathanã sicut fulgur de cœlo cadentem: subaudi, quoniam ipse sibi vanè placebat. Sed quid? Quũ feceritis omnia (inquit) quæ præcepta sunt vobis, dicite: Serui inutiles

Lucæ.17. sumus, quod debuimus facere, fecimus. Quinimo verendũ nobis est, ne nondũ fecerim° quę facere debeam°.

Iob.1. ¶ Scriptum est, dicente viro sancto, cui (attestante domino) similis nõ erat in vniuersa terra: Si osculatus sum ma-

Iob.31. num meam, quod est impietas maxima, & abnegatio con-

Manũ suã osculari. tra deum altissimum. Ille manum suam osculatur, qui de rebus à se bene gestis inaniter gloriatur, quod dei est, iniquè sibi attribuens. Huiuscemodi seruus domino suo est

Bernard. Seruus fidelis, quis. infidelis. Fidelis autem famulus es, si de multa gratia domini tui, & si non exeunte ex te, transeunte tamen per te, nihil tuis manibus adhærere contingat. Hoc ipsis virtutũ miraculis maius iudico. Sed redeamus ad literam.

H ¶ Rumpebatur (inquit) rete eorum. Quòd retia rumpebantur piscium copia, & nauiculæ impletæ sunt ita vt mer-

De concor. Euang. gerentur, significat (vt Aug. ait) hominum carnaliũ tãtam multitudinem futuram in ecclesia, vt etiã diruptione pacis per hæreses & scismata scindatur. Veruntamen, & si

Beda. rumpitur rete, piscis nõ labitur, quia suos dominus etiam

Per quos rete rumpitur. inter persequentium scandala seruat. Quòd autem Petri rete rumpitur, nequaquam hoc propter ipsum Petrum sa-

Lucæ. ctum esse intelligas, cuius fidem vt deficiat, oratione sua ipse Christus protexit. Ego (inquit) pro te rogaui Petre, vt non deficiat fides tua, sed pisces in causa sunt quòd rũpitur, quoniam in eo manere nolunt.

¶ Isti sunt hæretici qui latera matris Ecclesiæ contundunt, atque scandalis & erroribus scindunt. Sunt autem & alii quidam quasi pisces nimium magni, qui & ipsi rete dirumpunt, qui videlicet magna seculi potẽtia freti, mandatis

datis Christi & Ecclesiæ parere recusant. Vtique & isti confregerunt iugum, ruperunt vincula.

¶ Scindunt etiam rete istud suis malis exemplis & vita peruersa, non rarò prædicatores ipsi, dum hoc quod verbis prædicant, moribus impugnãt. Rumpunt quoque & Grego. in pasto. illi retia, qui noctu piscantur, carentes lumine scripturarũ, errorũ & ignorantiæ tenebris excæcati. Hi & alios seducunt, tantũ abest vt dirigant, de quibus Paulus ad Ti-

1.Tim.1. mothæum scribens, dicit: Volunt esse legis doctores, non intelligẽtes neque quæ loquuntur, neque de quibus affirmãt. Quod vtiq; passim nunc faciunt hæreticorũ pseudo prędicatores. Itaq; quisquis esse cupit prędicator Christi fidelis, operarius incõfusibilis videat vt piscationis instrumẽta (.i. doctrinam & vitam) bona atque integra habeat. Quòd si scissum habet rete, declinet ad portum, & descẽdẽs in semetipsum, illud summa cura refertiat. Sequitur:

Et annuerunt sociis qui erant in alia naui, ut uenirẽt & adiuuarent eos. Et uenerunt, & impleuerunt ambas nauiculas, ita ut mergerentur.

¶ Grãde miraculũ, vt intra vnum rete tanta piscium copia cõcluderetur, quæ duas nauiculas repellat, ita vt mergerentur. Sed nec illud à miraculo vacat Christi sustentãtis, ne submergerentur nauiculæ. Et annuerũt sociis qui erant in alia naui, vt venientes adiuuarent eos.

¶ Ilstos alterius nauiculæ socios accipere possumus pro- Socii nauicul æ alterius. phetas, alterius vtique nauiculæ .i. synagogæ, vt illorũ testimonio ea quæ fidei & sani dogmatis sunt, aduersum cõtradictores & hæreticos firmentur, iuxta quod ipse pisca-

2.Pet.1. tor hominum Petrus ait, dicẽs: Habemus firmiorem propheticum sermonem, cui benefacitis attendentes, tanquã lucernæ lucenti in caliginoso loco.

¶ Et nihilominus possumus per nauẽ aliam, Ecclesiam Ambro. aliam intelligere. Non tamen quasi non vna atque vnica sit ecclesia Christi, sed quoniam ab vna ecclesia plures eiusdẽ fidei particulares Ecclesiæ deriuantur. Tunc itaq; alterius nauiculæ socij trahendo rete, piscibusque leuandis aduocabantur, quando hæreticis & schismaticis conturbantibus omnia, Petri Apostoli, successores Romani

 pontifices

Conciliis indictis causa.

pōtifices cæterarum Ecclesiarum pastores, quasi alterius nauiculæ socios, leuādis difficultatib⁹ & vnitati integritatiq; fidei catholicæ tuēdæ ad cōcilia generalia euocabāt.

Cyrill.

¶ Ad hæc, per hos socios in auxilium accitos intellige re possumus eos qui sanctorum Apostolorū labores sunt sequuti, quorum primi fuerunt qui Euangeliorum ædide runt scripturas, post quos & alij præsules & populorū pastores, & in deitatis doctrina periti.

Socii in auxilium accíti.

¶ Denique isti auxiliares socii non inconueniēter accipiuntur maiorum vicarij prælatorum, & curati episcoporum. Quum enim prælatus vnus extrahendo reti nō sufficit, potest ipse alios aduocare, quos ōdo coadiutores cōstitui cernimus & prædicatores, etiam ex alia vocatione, quasi ex naui altera.

K

Piscatores ignaui & damnosi.

¶ Nec tamen per hoc excusari possunt qui rete hoc ne digitulo quidem minimo tangere volunt, nec quicquam laboris trahendo reti impendere, quin potius totum hūc trahendi laborem reiiciunt in alios, quum tamen interim quos ipsi non cæperunt pisces, auidissimè deuorent.

¶ Hi nimirū sunt qui nec prædicāt, nec aliud quicquam agunt in curam animarum. Tantummodo census quærunt & redditus, curandi autem animas, laborem omnem mercenarijs relinquūt. Rectius faciunt qui in partem sollicitudinis quosdam aduocant, vti hic Petrus fecisse memoratur, & Christus ipse duodecim vocauit Apostolos, ac deinceps & alios septuagintaduos discipulos.

Marc. 3. Lucæ. 6 & 10.

¶ Et impleuerunt (inquit) ambas nauiculas, ita vt mergerentur. Harū impletio nauium vsque in finem seculi crescit, & omnes quicunque sanè prædicāt, implendæ nauiculæ laborem impendunt. Sed quid sibi vult ꝙ mergebantur? Ambrosius mersionem hanc eo refert quòd tanta multitudine plures futuri sunt mali, quoniam oportet & hæreses esse, vt qui fideles sunt manifesti fiant.

Nauiculæ mergebātur, quid. 1. Cor. 11.

¶ Alij sic intelligunt, quòd quanuis non sint submersæ naues, grauiter tamen sunt periclitatæ, iuxta quod prophetico spiritu prędixit Apostolus, videlicet, ꝙ in nouissimis diebus instabunt tempora periculosa, & erunt homines seipsos amantes, cupidi, elati, superbi, blasphemi, parētibus non obedientes, ingrati, scelesti, sine affectiōe, sine

2. Timo. 3.

sine pace, criminatores, incontinentes, immites, sine benignitate, proditores, proterui, tumidi, voluptatum magis amatores quàm dei: habentes speciem quidem pietatis, virtutem autem eius abnegantes. Et nónne hoc nostro seculo sunt tempora periculosa propter huiuscemodi homines? Nónne iam hæretici nauiculam nostram ita huc illucque agitant, vt sit periculum de mersione, nisi eā Christus sua gratia sustentaret?

Hæreticorum conatus cassi.

¶ Sed nemo moueatur, nemo metuat quātumuis insano furore sæuiant hi pseudochristiani, nam & si fluctuat, nūquàm tamen submergitur ista ratis, antiqua hæc Petri fides non deficiet, quin potius erroribus vniuersis & hæresibus succumbentibus & displosis magis triumphabit. Hoc retroacti temporis exempla confirmant, quandoquidem ab initio nascentis ecclesiæ vsque modo, nulla vnquam hæresis aduersus hanc potuit præualere.

L

Beda.

¶ Merguntur itaque nauiculæ, hoc est, in submersione premūtur. Non enim submersæ sunt, sed periclitatæ. Neque nouum est periclitari Ecclesiam & fidem nostram. Ecce enim Cain persequutus est Abel, & occidit. Esau insectatus est Iacob. Ioseph sanctum, fratres iniqui. Reprobus Saul, pium Dauid. Post hæc omnia, Iudæi simul & Gentiles frustrà conati sunt fidem hanc nostram extinguere, lapidibus, gladiis, rotis, lāceis, crucibus, igni, aqua, & si quid aliud restabat quod in supplicium verti posset. Vsque adeò graues nauis hæc sustinuit persequutionum procellas, neque tamen vnquam mersa est, quòd habeat gubernatorem & conseruatorem deum.

Gene. 4. Persequutionis piorum exemplæ.

¶ Interim autem salua euadente Ecclesia, persequutores ipsius suis consumuntur incendiis, propriis gladiis cōfodiuntur, suis ipsi capiuntur insidiis, suis laqueis irretiuntur. Itaque sustinere interim atque tolerare oportet ecclesiam istos hæreticorum insultus, quoniam omnes qui piè volunt viuere in Christo Iesu, persequutionem patiētur.

Ecclesiam vt seruat deus.

2. Tim. 3.

¶ Circa secundum principale dicitur:

Quod cū uideret Simō Petrus, procedit ad genua Iesu, dicens: Exi á me domine, quoniā homo peccator sum. Stupor enim circūdederat eū, & oēs qui cū illo erant in

captura quam cæperant. Similiter autem Iacobum & Ioannem filios Zebedæi, qui erant socii Simonis.

M ¶Simõ Petrus in arte piscatoria peritus, videns tantã actã insolitã pisciũ capturã, nec arte nec natura potuisse fieri, diuinã in Christo potentiã suppliciter veneratur, in cuius verbo ipse retia laxauerat. Tanta etenim pisciũ copia capta est, quantam ipse maris & terræ dominus voluerat. Vox enim verbi, semper est vox virtutis. Cuius præcepto in origine mundi lux, & cæteræ creaturæ prodierunt.

Greg. niss.

¶Itaque Petrus Christi genibus humi prostratus, dicit: Exi à me, quia homo peccator sum domine. Reducens enim ad conscientiam patrata scelera, tremit & trepidat, & velut immundus, mundum non credit se posse suscipere. Acceperat, enim à lege distinguendũ esse inter maculatum & sanctum. Verbis itaque se declarauit indignum, qui secum haberet dominum.

Cyril. Petri humilitas.

¶Exi (inquit) à me, quasi dicat: Ad alium vade, qui me sit dignior. Vbi Aug. Vt piscator loquitur Petrus, dominum & deũ salutis secum habebat, & ei dicebat: Exi à me domine, ac si infirmus medico curanti diceret, exi à me, quia ægroto. Non tamen propter hoc dominus ab eo recessit, quia humilem nõ deseruit. Siquidem ex magna cordis humilitate dixit hæc Petrus.

Humilitatis exẽpla.

¶Huic simile est quod Centurio dixit Christo: Domine, nõ sum dignus vt intres sub tectum meum. & illud viduę ad Heliã: Quid mihi & tibi vir dei? ingressus es ad me, vt rememorarẽtur iniquitates meę, & interficeres filiũ meũ? Sic etiã Moyses fecit dũ in ardenti illa & incõbusta rubo conspiceret dominum, & domini legationẽ ad Pharaonẽ humiliter à se deprecaretur, dicens: Quis sum ego, vt vadam ad Pharaonẽ & educã filios Israël de AEgypto? Itaque Petrum sic loquentem non solùm excusat, sed & mirum in modum humilitas sancta commendat. Capturam illam non suam prædam, sed dei munus esse confirmat. Et tu (inquit Ambrosius) noli timere quæ tua sunt domino deferre, quia quæ sua sunt nobis ille concessit.

Mat. 8. 3. Reg. 17. Exo. 3.

¶Stupor (inquit) circundederat eum, & quasi tõtam eius occupauerat mentem, & hinc excusatur quòd quum esset ipse

ipse peccator & domini misericordia opus haberet, nihilominus dixerat domino, exi à me. Ideóque non hic eum corripuit dominus vti alibi, sed potius confirmauit. Adhuc enim neophitus erat in fide, cuiusmodi homines lenius semper sunt tractandi. Vnde sequitur:

Matth. 14. & 16.

Et ait ad Simonem Iesus: Nolite timere, ex hoc iam homines eris capiens.

N ¶Petri humilitas tametsi esset erronea, quia tamen ex pio timore processit (vt dictũ est) meretur benignam domini consolationem. Dic & tu (inquit Ambro.) exi à me domine, quia homo peccator sum, vt respondeat tibi dominus: Noli timere indulgenti domino peccatum fateri.

Timidos vt dominus confirmat.

¶Simile quid discipulis in mari timentibus, dixit: Habete fiduciã, ego sum, nolite timere. Ipse enim dominus, qui superbos terret, humiles confirmat: Noli timere (inquit) ex hoc iam eris homines capiens.

Matth. 14.

¶Exponit ei dominus quid hæc piscium captura significet, videlicet, quòd sicut ipse nunc per retia pisces, sic aliquando per verba sit capturus homines. Eris (inquit) homines capiens. Hinc discant prædicatores non aurũ, non argentum, non præbendas opimas, non hominum laudes capere, sed homines, Apostoli exemplo, qui ait: Non enim quæro quæ vestra sunt, sed vos. Ex hoc (inquit) iam eris homines capiens, hoc est, ex hoc quod factum est significatur, quòd homines deo capies. Vel certè sic intellige: Ex hoc quòd te sic humiliasti, quòd te mea præsentia indignum & peccatorem confessus es, officium habebis capiẽdi & lucrifaciendi deo homines.

Capturæ hæc cuius rei typus. 2. Cor. 12.

¶Aduerte q̃ ecclesiæ principatus triplici ratione Petro collatus est. Primò, ratione suæ humilitatis, vt hic: Dignũ est enim, vt illi aliis præsint, qui in potestate nesciũt extolli. Vnde dictũ est Sauli à domino: Nónne quum paruulus esses in oculis tuis, caput in tribubus Israël factus es?

Cur petr° principatũ accepit. 1. Reg. 20.

¶Secundò, ratione confessionis constantis fidei. Nam quum dixisset: Tu es Christus filius dei viui, respondit ei dominus: Tu es Petrus, & super hanc Petram ædificabo ecclesiam meam, & tibi dabo claues regni cœlorum.

Matth. 16.

¶Tertiò, collatus ei est hic principatus, ratione ardentis

ad Christum dilectionis. Quum enim ter fuisset interrogatus à Christo: Simon Ioannis amas me, & respondisset: Tu scis domine, quia amo te. Dixit ei dominus: Pasce agnos meos. Sequitur:

Ioan. 21.

Et subductis ad terram nauibus, relictis omnibus, sequuti sunt eum.

¶ Cõsidera eorũ fidẽ & obediẽtiã. Habẽtes enim præ manibus opus appetibilis piscationis, quũ audissent mãdantem, nõ distulerũt, sed relictis retibus sequebãtur. Talem enim obediẽtiam requirit à nobis Christus, vt eã nõ prætermittamus, etiam si aliquid valde nec essarium vrgeat.

Chrysost. Fidei & obedientiæ exemplũ.

¶ Subductis (inquit) ad terram nauibus, nempe quibus adhuc vti volebant. Post istam enim vocationem adhuc ad propria redierunt. Quod autem sequitur: Relictis omnibus sequuti sunt eum, non iã, sed in alia vocatione quã describunt Matthæus & Marcus, fuit impletum.

Matth. 4. Marc. 1.

¶ Triplex autem reperitur in sacris Euangeliis horum Apostolorum vocatio. Nã secundum Ioannem, Primò vocati sunt ad Christi notitiam, quando iuxta Iordanem sequuti sunt eum Petrus & Andreas, & alij nõnulli, qui tũc ad eum venisse apud Ioannem leguntur, non tamen vt iã ei inseparabiliter cohererent, sed vt quis esset cognoscerent. Quem quum fuissent mirati, ad propria remearunt.

Triplex horum vocatio. Ioan. 1.

¶ Secundò, vocati fuerunt (prout hic beatus Lucas commeminit) ad Christi familiaritatem. Vocati (inquam) non iubentis domini imperio, sed ingentis capturæ signo, vbi tamen soli Petro prædicitur, quòd foret homines capturus, non quidem quòd exinde non esset pisces capturus. Nam (vt dictum est) ad capturã piscium postea redierunt, vt fieret posteà quod Matthæus & Marcus narrãt. Et hęc est eorum tertia vocatio. Tũc enim non subductis ad terram nauibus, tanquàm esset cura redeundi, sed eũ sequuti sunt tãquàm vocantẽ aut iubentẽ. Nã relictis tũc retib⁹ & naui, sequuti sunt eũ, nõ amplius ad propria redituri. Tũc igitur impletũ est quod hic dicitur: Relictis omnibus sequuti sunt eũ. Aliter enim nõ possent eũ sequi, nisi omnia reliquisset, sicut ipse perhibet, dicẽs: Qui nõ renũcia uerit omibus quę possidet, nõ potest me⁹ esse discipul⁹.

Luc. 14.

Dupli

¶ Duplici de causa relinquunt omnia qui dominum sequũtur. Primò, vt in eo omnem esse sufficientiã ostendãt, qui est omnia in omnibus, diues enim est Christiana religio, quæ in omnium possessore omnia possidet. Non ergo est inutilis commutatio pro Christo omnia reliquisse, nã cum eo donantur omnia, & vbi apprehenderis eum, erit ipse vnus omnia in omnibus.

P 1. Cor. 15. Propter. 2. re linquũt omnia.

¶ Secundò, relinquunt omnia vt ei vicẽ rependant, quia ipse suo modo omnia reliquit propter eos, iuxta illud: Reliqui domum meam, dimisi hæreditatem meam, dilectam animam meam dedi in manus inimicorum.

August. Iere. 12.

¶ Porrò discipuli ex hoc magis dominum sequebantur, quòd propter ipsum omnia relinquebant, quàm ex eo ꝙ passu corporis post ipsum incedebãt. Reuocant sanè quã plurimos ab imitatione Christi temporales diuitiæ, carnales delitiæ, & huius seculi vanæ dignitates. Eos inquam, hæc retrahunt, qui tantùm præsentia diligentes, nec futura timent supplicia, nec sperant præmia futura, de quibus scriptum est: Dixerunt impij apud se cogitantes non rectè: Exiguum & cum tædio est tempus vitæ nostræ, & non est refrigerium in fine hominis, & non est qui agnitus sit reuersus ab inferis, quia ex nihilo nati sumus, & post hoc erimus tanquam non fuerimus. Venite ergo & fruamur bonis quæ sunt, & cætera quæ sequuntur. Cui si mile est illud apud Esaiam: Comedamus & bibamus, cras enim moriemur.

Christum verè sequi. Sap. 2. Esa. 22.

DOMINICA SEXTA POST PENTECOSTEN.

Nisi abũdauerit iustitia uestra plusquã Scribarum & Pharisæorum, nõ intrabitis in regnum cœlorum, Matth. 5.

¶ In hac lectione tria tradũtur. Primũ est, edictũ generale. 2. supplementũ speciale. 3. est, præceptum salutare. Secũdũ, Ibi: Audistis quia dictum est antiquis. 3. Ibi: Si ergo offers.

¶ Circa Primũ dicit: nisi abundauerit iustitia vestra plus quã Scribarũ & Pharisæorũ, nõ intrabitis in regnũ cœlorum.

A

rũ. Accipitur hic iustitia non specialiter, prout est ab aliis distincta virtutibus, quę videlicet cuiq; ꝓ suũ est tribuit, sed generaliter, prout omnes animi virtutes & omnia virtutum opera includit, de qua iustitia scriptum est: Iustitia rectorũ liberabit eos. Hac iustitia Christus dominus perfectiores iustioresq; fideles suos esse vult quã fuerint Scribæ & Pharisæi, qui sua iustitia salutẽ assequuti non sunt.

Iustitia virtus generalis.

Prou. 11.

¶ Præmiserat dominus iis quæ dicturus erat confirmandis (siquidẽ insueta erat dicturus) Amen dico vobis. Amẽ, Hebræa vox est, quæ Latinè interpretata, id significat, quã verè, vel fideliter. Quo sermone vtitur Christus tam propter eorum qui ad credendum tardi erant duritiam, quàm propter fidelium excitandam attentionem. Credebatur Scribarum & Pharisæorum iustitia sufficere ad salutem, quod planè negat, dicens: Nisi abundauerit, & cætera. Palam ostendens quòd sua iustitia cœlorum regnum non assequuntur, qui tamen singulari obseruatione legalis iustitiæ, opinione vulgari prædíti erant: sed multa deerãt illorum iustitiæ, erãtque insufficiens propter multa.

B ¶ Primò, quia fuit tantùm iustitia humana. Opus autẽ humanum aditum regni cœlestis aperire nõ potest, sicut scriptum est: Scito quod non propter iustitiam tuã dominus Deus tuus dederit tibi terram hãc optimã in possessionẽ. Omnis enim humana iustitia peccato coinquinata est, iuxta quod per Esaiam dicitur: Facti sumus vt immundi omnes nos, & quasi pannus menstruatę, vniuersæ iustitiæ nostræ. Oportebat igitur abundãtiorem reperiri iustitiã in qua saluaremur, & hęc est iustitia Iesu Christi filij dei, qui (vt dicit Apostolus) factus est nobis sapientia, & iustitia, & sanctificatio, & redemptio.

Iustitia pharisæorũ cur reprobata.

Deut. 9.

Esa. 64.

1. Cor. 1.

¶ De qua iustitia ad Rom. scribens, dicit: Nunc autem sine lege iustitia Dei manifestata est, testificata à lege & Prophetis. Et quæ sit illa iustitia ostendit consequenter, dicens: Iustitia autem dei (id est qua Deus hominem iustificat) per fidẽ Iesu Christi in omes & super omnes, qui credunt in eũ. Omnes enim peccauerunt & egẽt gloria dei, iustificati gratis per gratiã ipsius, per redemptionem quæ est in Christo Iesu, quem ꝓposuit Deꝰ propitiatorem per fidem in sãguine ipsius, ad ostensionem iustitiæ suæ propter

Rom. 3.

Quæ sit nostra iustitia.

pter remissionem præcedentium delictorũ, in sustentatione dei, ad ostensionem iustitiæ eius in hoc tempore, vt sit ipse iustus, & iustificans eum qui est ex fide Iesu Christi. Porrò iustitiam hanc Scribæ & Pharisæi nec crediderunt nec cognouerunt, quia cognoscere noluerũt, sed magis suã iustitiã (quæ scilicet erat ex operibus legis) volentes statuere, iustitiæ dei non fuere subiecti, quũ tamen ex operibus legis non iustificaretur quisquam coram Deo.

Rom. 10.

Rom. 3.

¶ Secundò, iustitia illorum saluare eos non potuit, quia fuit imperfecta. Nihil enim ad perfectum adduxit lex: & hoc ideo, quia solùm cohibebat manum, non animum: opus malum, sed non voluntatem malam. Vnde mirum nõ est, neminem in ea fuisse saluatum, nam salus & beatitudo nostra interius est, in corde est, vbi iustificari oportet primùm, iuxta quod Dominus ait: Beati mundo corde, quoniam ipsi Deum videbunt.

Heb. 7.

Lex manũ cohibebat nõ animũ.

Matth. 5.

¶ Ideo autem putabant Iudæi per legem tantũmodo externum opus malum vetari, quòd in lege pœna posita nõ erat iis quæ quisq; animo suo peccata patrabat. is enim qui legem hanc tulerat, homo purus erat, qui hominũ cogitationes cognoscere nõ poterat, vnde nec punire. Euãgeliũ autem peccatũ omne restringit, punitq;, tã cordis quàm operis, quoniam is qui illud tulit, verus deus & homo est.

Euangelii perfectio.

¶ Porrò Iudæi (vt dictũ est) sibi persuasum habebant se nequaquam animo & cogitatione peccare, si peccatũ opere non implerent. Dicebant enim: Occidere hominem peccatum est, velle occidere, nõ, nisi occidas facto. Testatur idipsum Iosephus, qui quum scribit de morte Antiochi, quem Polybius historicus ideo refert calamitosè mortuum, quòd in Perside templum deæ Naneæ spoliare voluerit, idipsum refutans idem Iosephus, dicit: Qui nullatenus egit peccatum, sed tantùm cogitauit, nullo reatu tenetur. Conceptam itaque hanc vanam Iudæorum persuasionem dominus refellit, quoniam non opere tantùm, sed & animo & cogitatione grauiter homo peccare potest. Et ideo dicit: Nisi abundauerit iustitia vestra plus quàm Scribarum & Pharisæorum.

Li. 12. c. 16.

Error Iosephi.

¶ Tertiò, iustitia illorum non libera fuit, sed seruilis, & extorta timore pœnæ. Hæc enim est differentia legis & Euangelij,

C Euangelij timor & amor. Nemo autem timore coactus & inuitus bene facit, cui facere malum in votis est. Quomodo enim benefacere posset, qui per timorem refugit saluatorem? Hoc in datione legis ostensum fuit, quando filij Israël perterriti ac timore perculsi, procul à monte, steterunt. Abundantior autem debet esse nostra iustitia in charitate. Nam pręcepta legis per charitatē impleta sunt, quæ per timorem impleri non poterant.

Legis & Euangelij differētia. *Exod.20.* *August.*

¶ Quartò, illorum iustitia mercenaria erat, tēporale prę-
mium expectans, iuxta quod eis per Esaiam dominus lo-
quitur, dicens: Si volueritis & audieritis me, bona terræ
comedetis. Vnde obseruatores legis nescierunt sacramen-
ta dei, nec sperauerunt mercedem iustitiæ. Hinc mirū nō
est, si regnum cœlorum non sunt assequuti. Oportet igi-
tur iustitiam credētium illorum iustitia esse abundantio-
rem, propter abundantius pręmium, de quo scriptum est:
Nec oculus vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis a-
scendit, quod præparauit deus his qui diligunt illum. Prę-
mium hoc Christus proponit, dicens: Pœnitentiam agite,
appropinquauit enim regnum cœlorum.

Iustitia mercenaria. *Esa.1.* *Sap.2.* *1.Cor.2.* *Marc.4.*

¶ Quintò, iustitia Scribarum & Pharisæorum erat vana
& ventosa, quia de sua iustitia hominū laudes quærebant.
Ieiunabant enim, orabant, & eleemosynas erogabant, vt
viderentur ab hominibus. Vnde mirum non est, si hac iu-
stitia saluati non sunt, qui receperunt mercedem suam.
Nobis autem dicitur: Attendite ne iustitiam vestrā facia-
tis coram hominibus, vt videamini ab eis. Alioquin, mer-
cedem non habebitis apud patrem vestrum qui in cœlis
est. Illi exterminabāt facies suas vt apparerent hominibus
ieiunantes, nobis dicitur: Quum ieiunatis, nolite fieri sicut
hypocritę tristes. Sed quid? Vnge, inquit, caput tuum,
& faciem tuam laua, ne videaris hominibus ieiunans, sed
patri tuo qui est in abscondito. Et pater tuus qui videt in
abscondito, reddet tibi. Illi erogantes eleemosynam ca-
nebant tuba ante se. nobis dicitur: Te autē faciente elee-
mosynam, nesciat sinistra tua quid faciat dextera tua.

Iustitia vana. *Mat.6.* *Ibidem.*

¶ Sextò iustitia Pharisæorum erat plena præsumptio-
nis, arrogantiæ & contemptus. Nam & seipsos magnifa-
ciebant, & cæteros omnes contemnebant. Cōfidebant in se

Iustitia arrogans.

se tanquam iusti, & aspernabantur cæteros. Vnde quidam
eorum orans dicebat: Deus, gratias tibi ago, quia non sum
sicut cęteri homines, raptores, iniusti, adulteri. Ieiuno bis
in sabbato, decimas do omnium quę possideo: Velut e-
tiam hic publicanus.

Lucæ.18.

¶ Septimò, iustitia Pharisæorum erat seuera. Nam lege ta
lionis exigebant animam pro anima, oculum pro oculo,
dentem pro dente. Vnde nec mirum si illis cœlorum re-
gnum per dei misericordiam non patebat, qui non habe-
bant misericordiam. Oportet igitur fidelium iustitiam per
concomitantem misericordiam esse abundantiorē, vt dei
misericordiam promereatur.

G *Iustitia seuera.* *Exod.21.*

¶ Octauò, iustitia eorum erat tota deforis, non ab intus
digni qui audirent: Væ vobis Scribæ & Pharisæi hypo-
critæ, qui similes estis sepulchris dealbatis, quę à foris ap-
parent hominibus speciosa, intus verò plena sunt ossibus
mortuorum, & omni spurcitia: sic & vos à foris quidem
paretis hominibus iusti, intus autem pleni estis hypocri-
si & iniquitate.

Iustitia extrinsec. *Mat. 23.*

¶ Præmiserat dicens: Væ vobis scribæ & Pharisæi hypo-
critæ, qui mundatis quod de foris est calicis & paropsi-
dis, intus autem pleni estis rapina & immunditia. Phari-
sæe cæce, mūda priu squod intus est calicis & paropsidis,
vt fiat & id quod deforis est mundum. De anima sancta
per Psalmistam dicitur: Omnis gloria eius filiæ regis ab
intus. Ad quod etiam Apostolus hortatur, dicens: Re-
nouamini spiritu mentis vestræ, & induite nouum homi-
nem qui secundum deum creatus est, in iustitia & sancti-
tate veritatis.

Ibidem. *Ephe.4.*

¶ Ea sanè est differentia inter operationem hypocrisis &
gratiæ, qualis est inter operationem artis & naturæ. Ars
operatur extrinsecus tantùm, vt patet in arte sculpturæ.
Natura verò primùm operatur intrinsecus, sicut in ani-
mantium generatione manifestum est, vbi primùm cor &
cætera membra vitalia formantur. Porrò gratia intrinse-
cus primùm sanat & reformat mentem per dei & proxi-
mi dilectionem, exinde linguam, mores, vitámque totam
ordinat atque reformat.

Differt hypocrisis à gratia.

¶ Nonò, Pharisęorum atque Scribarum iustitia in verbo
erat,

B

Iustitia in sermone. erat,non in opere,teste eo qui ait:Dicunt enim,& non fa
Matt. 23. ciunt.Alligant autem onera grauia & importabilia,& im
Chrysost. ponunt ea in humeros hominum, digito autem suo no
lunt ea mouere.Docere autem absque operibus,condem
nat docentem.Quum itaque primùm se aliquis ipse cor
rexerit,tunc eundem etiam erga alios congruit esse dili
Act. 1. gentem,sicut & Lucas de domino loquens, operationem
verbo prepposuit,dicens:Cœpit Iesus facere & docere.A
lioqui vt dicit Hieronymus:Magistri eruditio,etiam si nõ
nisi paruo peccato ipse obnoxius sit,deducit eum de gra
du maximo.nec prodest ei docere iustitiam,quam vel mi
nima culpa deseruit.Beatitudo perfecta est, quæ quis fe
mone docuerit,opere complere.

Lex noua vt præstãtior veteri ¶Quum itaque lex Euangelica Mosaica sit lege prestan
tior,idque in multis donis Domini,in sacramentis, in sa
cerdotio, in remissione peccatorum, in apertione cœli,
vtique & ecclesiæ capita,Apostoli,Euangelistæ, martyres
& doctores,sanctimoniam habuere maiorem, quàm vete
ris testamenti patriarchæ & prophetæ, Abraham, Noe,
Moyses,Dauid,Esaias,& cæteri.Nec minus cæteri Chri
stiani in iustitia superant & excedũt Iudęos plebs plebẽ.
Nec mirum,quandoquidem illi doctorem illũ necdũ ex
cepissent (videlicet spiritum sanctum quem suis Christus
F misit discipulis)qui eos omnem docuisset veritatem.Pro
Maiori iustitiæ, merces maior. inde,quoniam nobis amplior promissa est remuneratio
quàm in veteri lege Iudęis,abundantior esse debet nostra
iustitia.Non enim iam nobis terra manans lacte & melle
promittitur,non senectus vberior,nec numerositas filio
rum,non frumenti copia nec vini,non otium,non armen
torũ greges,sed cœlum, & ea quę sunt in cœlo bona,ado
ptio filiorum dei,ac cum vnigenito iuncta fraternitas &
societas hæreditatis,conglorificari & conregnare,& prę
mia illa quæ promittuntur innumera.

Regnũ cœlorũ quando reuelatum. ¶Iure igitur debet abundare iustitia nostra plusquã scri
barum & Pharisæorũ.Alioqui non intrabitis,inquit,in re
gnum cœlorum.Nescio,inquit August. vtrum quisquam
in illis libris(veteris testamenti)inuenit nomen regni cœ
lorum,quod tam crebrò nominat dominus.Hoc enim pro
priè pertinet ad reuelationem noui testamenti, quod ori

eius nominandum seruabatur,quem regem ad regendos,
& sacerdotem ad sanctificandum fideles suos vniuersus
ille apparatus veteris instrumenti parturiebat.

¶Sed nec illud temerè dictũ est quod ait:Non intrabitis.
Vult enim dominus fideles suos semper ire atque profi
cere & crescere in operibus bonis,dicente Psalmista: Be
nedictionem dabit legislator,ibũt de virtute in virtutem.
Porrò in via dei non progredi,regredi est, quãdoquidem *Bernard.*
adhuc nihil in eodem statu permanet.

HOMILIA ALTERA.

A *Vdistis quia dictum est antiquis: Non occides: qui autem occiderit,reus erit iudicio.*

¶In hac parte Euangelicæ lectionis duo sunt
tractanda: quorum vnum est, antiquæ legis supplemen
tum speciale.Alterum est, fidelibus ad salutem pręceptum
salutare,Ibi:Si ergo offers.

¶Circa primum duo facit. Primò,ostendit quid lex ve
tus prohibuerit. Secũdò,quid noua lex superaddiderit,
Ibi:Ego autem dico vobis.

¶Circa primum dicit:Audistis quia dictum est antiquis. G
Quo verbo declarat iam multũ temporis abiisse,quo præ
ceptum hoc datum sit per Moysen.

¶Orditur autem de antiquis dicere, vt discipulos faciat
attentiores,audiántq; diligentius quid deinceps eis ipse
esset dicturus.Antiquos autem appellat obseruatores ve
teris legis.Nõ occides .Pręceptum hoc in Exodo scriptũ *Exod.20.*
est,& est,secundum pręceptum secundæ tabulæ,primum
tamen est inter præcepta negatiua.

¶Hoc pręcepto(secundum Augustinum) non prohibe- *De ci.dei.*
tur occisio animalium ratione carentium,quorum vita & *Animaliũ*
mors creatoris ordinatione nostris vsibus subditur,prout *occisio cõ-*
in Genesi legitur.Sed isto dei pręcepto, occisio hominis *cessa.*
quæ est homicidium,prohibetur,vt nemo vel se vel alium *Gen.9.*
hominem occidat.

¶Cuius ratio est,quoniam homo & quo ad corpus pa- *Occisio ho-*
riter & animam,opus dei est.Corpus enim eius formauit *minis cur*
de limo terræ,& animam creauit de nihilo ad suam ima- *vetita.*
ginem & corpori infudit,quãdo inspirauit in faciem eius
spira-

ſpiraculum vitæ. Adhęc, quoniam homo immediatè Deo
ſubiicitur, Deus circa ipſum hominem vitæ neciſque ſibi
reſeruat poteſtatem, quam poteſtatem ſuper cætera ani-
Gene. 2. nimantia diuinitus dono accepit, ſicut iam dictũ eſt. Itaq;
ſoli deo reſeruatur & vita pariter & mors hominis, vt nõ
liceat homini hominem occidere, & ideo Petro dictũ eſt
Mat. 26. occidere volenti: Conuerte gladium tuum in locum ſuũ.
Omnes enim qui acceperint gladium, gladio peribunt. Et
Gene. 9. in lege veteri dictum fuerat: Qui effuderit humanum ſan-
guinem, effundetur & ſanguis eius.

Occiſio hominis cui & quare permiſſa. ¶ Nec tamen putandum eſt eos huic præcepto contra
ire qui aut iuſta bella gerunt, vel qui perſonam publicæ
poteſtatis gerentes, ſceleratos morte puniunt, quia nõ te-
Deut. 18. merè, ſed mandato legis huiuſmodi interficiunt, quę di-
cit: Maleficos non patieris viuere. Quinimo peccaret iu-
dex, ſi malefactores viuere ſineret.

3. Reg. 15. ¶ Nam & Saul regnum amiſit irato illi Domino, quòd
Peccat qui vbi opus eſt, nõ occidit. non occiderat peccatores Amalech. Et rurſum quum tra-
didiſſet dominus Benadab regem Syriæ in manus Achab
regis Iſraël, ipſumque inito pacto ille dimiſiſſet, venit ad
eum in ſermone Domini quidam ex prophetis, dicens:
3. Reg. 22. Quia dimiſiſti virum dignum morte de manu tua, erit a-
nima tua pro anima eius, & populus tuus pro populo e-
ius, quod & factum eſt. Nam poſtmodum pugnans contra
Syros interfectus eſt. Quo patet eos grauiter peccare, qui
palàm criminoſos punire diſſimulant, quum in hoc ip-
ſum ſint conſtituti.

H ¶ Quin etiam coram deo præmium laudémque mere-
tur iudex, qui legis iuſtitiam aduerſum criminoſos exer-
Exod. 32. cens, occidit. Vnde & his qui iuſsi occiderant idolatras,
Moyſes ait: Hodie conſecraſtis manus veſtras domino, vt
nuſquiſq; in filio & fratre ſuo, vt detur vobis benedictio.

Phinees laudatur. ¶ Perpetuam laudem promeruit Phinees filius Eleazari
ſacerdotis, quòd virũ è filiis Iſraël principem tribus Iſſa-
char in opere nefario cum ſcorto Madianitide deprehen-
ſum, vnà cum illa pugione confodit. Dixit enim ad Moy-
ſen Dominus: Phinees auertit iram meam à filiis Iſraël,
quia zelo meo commotus eſt contra eos, vt non ipſe dele-
rem filios Iſraël zelo meo. Hinc canitur in Pſalmo: Ste-

tit. Phinees & placauit, & ceſſauit quaſſatio. Et reputatũ
eſt ei ad iuſtitiã in generatiõe & generationẽ vſq; in ſem-
piternum. Sed ad literam redeamus. Qui occiderit, inquit *Leuit. 24.*
(videlicet temerè) reus erit in iudicio. Sic enim habet lex:
Qui percuſſerit & occiderit hominem, morte moriatur.
¶ Circa ſecũdum, videlicet, quid veteri legi noua lex ſu-
peraddiderit, dicit:

Ego autẽ dico uobis: Omnis qui iraſcitur fratri ſuo, reus erit iudicio.

¶ Ecce quid legi veteri lex noua ſuperaddidit. Illa cohi-
bet manum ab homicidio, Euangelium etiã iram interdi-
cit, prohibens homicidium non in opere ſolùm, ſed etiam
in ſua radice atq; origine. Ego, inquit, dico vobis: Omnis *Chriſti legem ferentis authoritas.*
qui iraſcitur fratri ſuo, reus erit iudicio. Vidiſti, inquit
Chryſoſto. perfectam vtiq; poteſtatem, vidiſti dignitatem
quę latorem legis deceret. Quis enim prophetarum vn-
quam ita locutus eſt? quis iuſtorum? quis Patriarcharum?
Nullus omnino. Nam illi per ſingula ſæpius inferebant:
Hęc dicit dominus, ſed non ita loquitur & filius. Illi enim
domini verba, hic verò patris annuntiat.

¶ Et eſt conſyderandum quòd pœna quam antiquę legi *Auguſt.*
ſuperaddidit dominus in ipſa lege cõtinetur, vbi ſcriptũ *Exod. 21.*
eſt: Qui percuſſerit hominẽ volens occidere, morte moria
tur: ſed quia illic non omnino dilucidè expreſſa eſt, Iudęi
non intelligentes credebant ſolam interemptionem hu-
mani corporis eſſe peccatum, nõ autẽ ipſam interimendi
voluntatem, ideo Chriſtus legem ipſam declarauit. Et hoc
eſt quod dixit: Non veni ſoluere legem, ſed adimplere.
¶ Iuſtitia Phariſęorum eſt, vt non occidant, iuſtitia eorũ
qui intraturi ſunt in regnum dei, vt non iraſcantur ſine *Mat. 5.*
cauſa. Quapropter qui docet vt non iraſcamur, non ſol- *Auguſt.*
uit legem ne occidam', ſed potius implet, vt & foris dum *Chriſtus vt legem adimplet.*
non occidimus, & in corde dum non iraſcimur, innocen
tiam cuſtodiamus.

¶ Quod in aliquibus libris ſic ponitur: Qui iraſcitur
fratri ſuo ſine cauſa, illud, ſine cauſa, Hieronymus putat *Num irã cauſa excuſet.*
eſſe radendum, q̃ nulla poſsit eſſe cauſa in fratrem iraſcẽ-
di, ſed iuſtè quis iraſcitur culpæ fratris. Nam iraſci fratri

vt corrigatur,nemo sanæ mentis reprehendit.

¶Quòd autē Augustinus & Chrysostomus hic legunt: Qui irascitur fratri sine causa,similiter & in sequētibus: Qui dicit fratri suo,Racha sine causa: qui dicit:Fatue sine causa,& si à Hieronymi verbis dissentire videntur, equidem in sententia cōueniunt. Nam vbi irascendi causa est, id est,culpa,iam non fratri,sed culpæ fratris irascimur. Verùm vbi in proximo culpa nō est,irasci fas non est in eum qui eundē in cœlo nobiscū habens patrē nobis frater est.

I ¶Quocirca est aduertendum, quòd quędam est ira commendabilis,quędam tolerabilis,quædam damnabilis.Porrò omnis ira,appetentia est vindictæ.

¶Dicit Augustinus nono de ciuit.Dei,duas esse de animi passionibus philosophorum sententias. Stoici enim dicebant iram in virum sapientem non cadere. Peripatetici verò fatentur iram in sapientem cadere, sed moderatam rationíque subiectam. In disciplina verò Christiana dicitur,moderatam iram in sapientem cadere,sed vbi subest iusta causa.

Ira laudabilis. ¶Est igitur ira cōmendabilis & bona.verbi gratia,quum quis sibiipsi ob peccata propria indignatur,& ea in seleuleisci cupit & punire. Vnde ait Apostolo. Si nosmetipsos diiudicaremus,non vtique iudicaremur.Nam quando sic nobis irascimur,dei contra nos iram placamus. Quando sic nobisipsis irascimur,facilè proximo in nos delinquenti veniam damus.De hac ira sancta dicitur in Psalmo:Irascimini & nolite peccare, quæ dicitis in cordib° vestris & in cubilibus vestris compungimini. Sed & illa quoque ira commendatur, qua bonus quispiam sceleribus delinquentium indignatur.

Li. 1. of. ¶Vnde Ambrosius:Irascimini vbi est culpa cui irasci debeatis.Nō enim potest fieri, vt non rerum indignitate moueamur,alioqui non virtus sed lentitudo ac remissio iudicatur.Huiuscemodi ira cōmotus fuit Mathathias conspicatus Iudæum quendam mandato regis impij sacrificare idolis.Tunc enim cum dolore contristatus est,& cōtremuerunt omnia membra eius : inflammata quoque est ira eius secundum iudicium legis,& irruens occidit eum. Et vtiq; tantum abest quòd talis ira peccatum sit,vt etiam quis-

1.Mac.2.

quisquis in magistratu constitutus hanc non habet, peccet.Si enim ira non fuerit,nec doctrina proficit,nec iudicia stant,nec crimina compescuntur. *Chrysost.*

¶Patientia enim irrationabilis vitia seminat,negligentiam nutrit,& non solùm malos,sed etiam bonos ad malū inuitat.Si modo huiuscemodi indignatio sancta in his qui præsunt reipublicæ ferueret,non vtique tam effrenis vbique scelerum licentia insolescerent. De hac ira per Sapientem dicitur:Melior est ira risu,quia per tristitiā vultus,corrigitur animus delinquentis. Itaque ira commendabilis duo requirit.Vnum,vt habeat iustam causam. Alterum,vt moderata sit rationíque subiecta. *Patientia irrationabilis vt nocet.* *Eccle.7.*

¶Ira tolerabilis,est ira subita,iudicium rationis prœueniēs,ad quā ex naturali cōplexione vnus alio procliuior est.Sunt enim qui citò accenduntur,& placantur citò.Alij tardè irascūtur, & tardè placantur.Et isti peiores sunt primis,vt dicit Augustinus in regula. Alij facilè in iram exardescunt,& tardè redeunt ad animi tranquillitatem. Et isti peiores sunt omnibus. Alij tardè irascuntur, & citò iram deserunt.Et isti inter alios minus mali sunt. *Illa tolerabilis multiplex.*

¶Itaque(vt dictum est)ira subitanea ad quam plerique (quum sint naturaliter calidi)faciles sunt quę citra præmeditationem ex occasione qualibet oritur, vel peccatū nullum est (quòd primi motus animi in potestate nostra non sunt)vel exiguum & veniale.Hoc tantùm & hic & in aliis huiusmodi vitiorum primis motibus est cauendum, ne crescant,ne perseuerent, néve cōsentias,dicente propheta:Declina ab ira,& derelinque furorem. *Primi motus animi.* *Psal.*

¶Imperatoriis legibus olim cautum est, quòd quicquid calore iracundiæ vel fit vel dicitur ab imperatore ipso,nō prius ratum sit,quàm perseuerātiæ signo apparuerit iudicium animi fuisse.

¶Similiter & illa ira tolerabilis est, qua plerique etiam boni turbantur, quibus cura rei familiaris incumbit,nec tamen vltionem vllam expetunt.Talis fuit eius ira cui dictum est à domino:Martha Martha solicita es, & turbaris erga plurima. *Luca.10.*

¶Similiter & illorum est ira tolerabilis, qui quantumuis intra se inuiti turbentur iracundia, hanc iudicio ratio-

Universidad de Deusto Biblioteca

nis premunt, ne vel in signo quolibet aut verbo prorum pat. Qui dicere possunt cum Psalmista: Turbatus sum, & non sum loquutus. Huc etiã spectat illorũ ira, qui animo quidem cõcitato vindictam expetunt, sed exiguam, neque nociuam, qualis est nonnunquam ira preceptorum in discipulos tardiores, quãdo eos (etsi nõ animo omnino tãquillo) etiã verberibus emendant, moderatis tamen. Similiter dicendum est de iis qui pro illatis sibi iniuriis vindictam, quidẽ expetunt, sed tamen nõ nisi iuris ordine seruato. Imò si quis id faciat zelo iustitiæ & ministerio magistratus, rectè fecerit. Nam ira hęc mater est disciplinę, honestatis, & inter conciues pacifici conuictus. Et hæc de ira quæ vel peccatum non est, vel tantùm veniale.

¶ Tertiò, est quædam ira detestabilis atque damnabilis, de qua dictum est: Omnis qui irascitur fratri suo, reus erit iudicio, & de qua mox subditur:

Qui autẽ dixerit fratri suo racha, reus erit concilio, Qui autem dixerit fatue, reus erit gehennæ ignis.

L ¶ Quærit August. Quid interest inter reum iudicio, & reum concilio, & reum gehennæ ignis? Nam hoc postremum, quod grauissimum sonat, admonet gradus quosdã factos à leuioribus ad grauiora, donec ad gehennam ignis veniretur. Et ideo si leuius est esse reum iudicio, quã esse reum concilio: item leuius est esse reum concilio, quàm reum esse gehennæ ignis, oportet vt intelligatur leuius esse irasci fratri, quàm dicere racha: & leuius dicere racha, quàm dicere fatue. Non enim reatus ipse haberet gradus, nisi etiam gradatim peccata commemorarentur.

¶ Intelligamus igitur tres gradus damnabilis iræ à Christo manifestè hoc loco esse distinctos.

Iræ culpabilis gradus tres.

¶ Primus est, quando quis animo obfirmato alteri irascitur volens & cupiens ei malum citra ordinem iustitiæ, cogitans quo modo & quãdo se de illo possit vindicare, nec tamen hoc quod versat animo, signo, verbo, aut opere foris ostẽdit, hic irascitur fratri suo, & reus est iudicio. Iudicium autem est determinatio causæ examinatæ, iuxta illud: Iudicium causas determinat. Iudicium autem si fuerit causæ criminalis, determinat pœnam. Pœna enim deducit

Reum esse iudicio quid.

Prou. 26.

ducit crimen ad æqualitatem iustitiæ.

¶ Itaque lege Christi sancitur, vt quicũq; irascitur fratri suo, obligatus sit ad iudiciũ pœnæ. An verò ista pœna sit temporalis vel æterna: et si æterna, quanta vel cuius asperitatis, non est determinatum (vt dicit Chryso.) quia nec passio iræ ad aliquẽ gradũ determinata est, maximè quia impossibile est esse penitus sine ira. Itaq; primus gradus commoti animi est interior ira nondum exterius prodita (vt dictum est) cui debetur pœna iudicij. In iudicio autem, vt dicit Augustinus, adhuc defensioni locus est.

¶ Secundus damnabilis iræ gradus est, ex vehementi ira interiori prorumpere in vocem indignatione plenam & si nondum aliquid determinatè significantem, & eandem iram per signa foris ostendere, nutibusque indicare. Verbi gratia: Negare salutationem, vitare occursum, auertere contuitum, toruum exhibere vultum, sed & fremitu aut voce qualicunque interiorem mentis prodere indignationẽ. De hoc gradu irę dicitur. Qui dixerit fratri suo racha, reus erit concilio.

M *Gradus secundus.*

¶ De hac voce racha dicit Augustinus, se quendam Hebræum interrogasse quidnam Hebræis auribus significaret. Qui respondit, nõ esse vocem aliquid significantem, sed indignantis animi motum exprimentem. Cuiusmodi voces Grammatici interiectiones vocant, & significant commoti animi affectum, vt quum à dolente dicitur, heu: vel ab irascente, hem: vel à condolente, hay. Quæ voces quarumlibet linguarum sunt propriæ, nec in aliam linguam facilè transferuntur.

Racha.

¶ Hic itaque reus erit cõcilio. In concilio autem, inquit idem Augustinus, quanquã & iudicium esse soleat, tamen quia interesse aliquid hoc loco fateri cogit ipsa distinctio, videtur ad concilium pertinere sententiæ prolatio, quando non iam cum ipso reo agitur vtrum damnandus sit, sed inter se conferunt quo supplicio dãnari oporteat, quem constat esse damnandum. Itaque sicut rachare (vt ita dicam) maioris est culpę quàm irasci, ità pœna seu reatus concilij maior est reatu seu pœna iudicij.

Reum esse concilio.

¶ Porrò concilium diuinæ sempiternęque trinitatis est, & eadem mẽsura qua mẽsus est homo, remetiatur ei, videlicet

Mat. 9.

licet vt ſicut ipſe indignationis & iræ ſigna oſtendit proximo, ita & ipſe dei indignationem ſentiat inæternum, nec vllum qui ei apud deum patrocinetur reperiat, dicente domino ad prophetam: Tu noli orare pro populo hoc, nec aſſumas pro eis laudem & orationem, & non obſiſtas mihi, quia non exaudiam te.

Iere. 7.

Tertius dã nabilis iræ gradus. August.

¶ Tertius iræ iſtius gradus eſt, proferre vocem certę cõtumeliæ, cõuitij, aut improperij. Vnde hic audis dominum dicentem: Qui autem dixerit fratri ſuo fatue, reus erit gehennæ ignis. Si non ſolùm vox indignantis auditur, ſed etiam verbum quod iam certam vituperationem eius in quem proferetur deſignet & notet, quis dubitet amplius hoc eſſe, quàm ſi ſolus indignationis ſonus æderetur?

¶ Itaque in primo gradu vnum eſt, id eſt, ira ſola. In ſecũdo duo, & ira, & vox quæ iram ſignificat. In tertio autem, & ira, & vox, & in ipſa voce certa vituperationis expreſſio, quibus reſpondent etiam tres reatus, iudicij, concilij, & gehennæ ignis.

Reum eſſe gehennæ ignis.

¶ Reus, inquit, erit gehennę ignis. In gehenna certa eſt damnatio & pœna dãnati. Siquidẽ inferni cruciatũ ſaluator hic gehennã nominat. Vbi aduertendũ eſt, ꝙ ſicut in noua lege aggrauatur culpa, ſic & pœna. Nec enim de pœna infernali in veteri teſtamento vlla fit mẽtio, ſed nec de regno cœlorum. Multis autẽ videtur graue, ſi pro ſolo verbo tantam patiemur pœnã, ſed nõ eſt deſuper mirãdum. Pleraque enim peccatorum à verbis habent principium. Multoties enim parua verba homicidia pepererũt, & ſubuerterunt ciuitates. Et experimur ꝙ multoties nõ minus offendimur flagello linguæ, quàm virgæ, vel ictu gladij.

Chryſoſt.

Quãtum peccatur verbis.

Obiectio. Lucæ. 24. Galat. 3. Act. 15. August.

¶ Sed dicat aliquis: Chriſtus ipſe Iudæos ſtultos ac cæcos, & duos illos diſcipulos euntes in Emaus itidem ſtultos & tardos corde vocauit. Paulus etiam Galatas inſenſatos increpauit. Qui etiam Elymã magum plenum omni dolo & fallacia, quin & filiũ diaboli affatim dixit. Sed tam Chriſtus quàm Paulus ſicut hoc ſine ira mala & odio, ita non ſine cauſa fecerunt, ſed in illorum correctionem. Vnde nec in hoc caſu iratis peccatoribꝰ adnumerari debent. Poteſt enim à nobis bono animo in diſciplinam & piam correctionem proximus noſter citra peccatum fa-

Quid conuitium excuſat.

tuus & ſtultus appellari.

¶ Si quis autem animo irato nõ ſolùm conuitiis & contumeliis pugnat, ſed iã etiã percutit, offendit, vulnerat, diripit, perdit, exurit, ea (nihil dubium) grauior, no ciua magis, magisque viruléta eſt ira, quàm illa quæ in verba cõtumeliæ tantùm erũpit, & ex cõſequẽti acriori gehẽna feriendã. Porrò quum quis animo ſuo perſeuerãter irã cõceptã ſeruare ſibi ſtatuerit, vt iã creſcat in odiũ (quod nimirum homicidio comparatur, quum iam feſtuca creſcit in trabem) vtique grauiſsima tã in Deum quàm in proximũ offenſa cõtracta eſt, dicẽte B. Ioã. Qui odit fratrẽ ſuũ, homicida eſt. Itaque multos iræ gradus oſtẽdimus, cœpimũſque primũ ab ira laudabili, & peruentũ eſt tandem ad iſtam peſsimam, quæ odio & homicidio inuoluta eſt.

Iræ modus grauiſsimus.

1. Ioan. 3.

¶ Quum ergo tam grauiter ira Deum offendat, mirum nõ eſt eam toties in Sacris literis prohiberi. Præcepit Ioſeph fratribus ſuis, dicẽs: Ne iraſcamini in via. Et in Iob ſcriptum eſt: Non te ſuperet ira, vt aliquem opprimas. Et iterum: Virum ſtultum interficit iracundia. Et apud Eccleſiaſtem. Ne acceleres iraſci, ira nãque in ſinu ſtulti requieſcit. Hinc nos Apoſtolꝰ monet pura in oratione leuare ad Deum manus, ſine ira & contentione.

Gen. 45. Iob. 36. Iob. 5.

1. Timo. 2.

¶ Circa ſecundum principale dicitur:

Si ergo offers munus tuũ ad altare, & ibi recordatus fueris, quia frater tuus habet aliquid aduerſum te, relinque ibi munus tuũ ante altare, & uade prius recõciliari fratri tuo, & tunc ueniens offeres munus tuum.

¶ Hic ponitur præceptũ ſalutare. Attende Domini benignitatẽ, qui nihil ita ſtudet, quàm mutuis charitatis & cõcordiæ nexibus nos colligare. Nam & per ſemetipſum & per diſcipulos ſuos tã in nouo quàm in veteri teſtamento mãdatũ hoc plurimo ſermone cõmendat, & vehemẽs animaduerſor eſt in eos qui hoc præceptum cõtemnũt. Docuit etenim Chriſtus ſuos fraternè & amicè viuere, neque quidquã indignari. Non tameh ignarus fuit humanæ fragilitatis. Impoſsibile enim eſt hominem paſsionibus animi prorſus liberari. Nam vt illas regere poſſumus, ita & abſque illis eſſe non poſſumus. Iam enim nos recõciliari

Vt mutua charitas commendatur.

 inuicem

inuicem docet, si forsan aliquando irasci proximo cœperimus. Ait enim: Si offers munus tuum ad altare, & cætera quæ sequuntur. Vade prius, inquit, reconciliari fratri tuo. Nam si fas non est irasci fratri, aut dicere racha, aut dicere fatue, multo minus fas est animo aliquid tenere, vt in odium indignatio conuertatur. Quo pertinet etiam quod per Apostolum dicitur: Sol non occidat super iracundiam vestram. Exclamat Chrysostomus.

August. Ideo reconciliandum fratri. Ephe. 4.

¶ O ineffabilem benignitatem, atque immensum erga homines amorem Dei. Honorem suum despicit, dum in proximo charitatem requirit. Quid enim iis verbis mitius esse posit? quid lenius? relinque ibi munus tuum.

Quasi dicat: Interrumpatur ministerium meum, vt tua charitas integretur. Ratio cur Deus dissidentium ablationes recusat hæc est, nimirum quia nemo duorum inimicorum esse potest fidelis amicus. Si offers munus tuũ, inquit. Offerre, est spõte dare. Oblatio enim debet esse voluntaria, non extorta, non ex tristitia aut ex necessitate. Et nomine muneris non solùm substantia rei temporalis intelligitur, sed etiã quodcunque opus pium, vt est orare, prædicare, psallere, rectè cõsulere, eleemosinam pauperibus erogare, & similia. Hoc autem interesse videtur inter munus & donum, quòd donũ sit liberum, munus verò debitum, quod scilicet maioribus propter patrocinium datur. Ea igitur quæ Deo offeruntur, rectè nomine muneris significantur, quia dãtur maiori vt nobis ipse sit propitius. Munus tuum, quum dicit, insinuat non de alieno, sed de nostro esse Deo offerendum.

Q ¶ Ad altare, inquit. Non solùm hoc accipias de altari materialis tẽpli, sed & multo magis de altari tẽpli interioris, quod vtique est mens fidelis & pia. Templum Dei sanctũ est, inquit Apostolus, quod estis vos. Quod vtique templum Christus per fidem inhabitare dignatur, iuxta quod alio loco per apostolum dicitur, Christum per fidem habitare in cordibus nostris.

Altare tẽpli interioris. 1. Cor. 3. Ephe. 3.

August. ¶ Itaque altare in interiore Dei tẽplo, ipsam fidẽ accipimus, cuius signum est altare visibile. Nullum enim ex nobis Deo munus acceptum esse potest, nisi fidei syncerita-te commendetur, & idem fidei fixæ atque immobili, tanquam

tanquam altari imponatur, vt posit integrum atque illibatum esse quod offertur.

¶ Nam multi hæretici non habẽtes altare, id est, veram fidem, blasphemias pro fidei laude dixerunt, terrenis videlicet opinionibus aggrauati, votum suum tanquam in terram proiiciẽtes. Quoties igitur aliquid oblaturi sumus in corde nostro, id est, in interiori dei templo, si in mentem venerit quòd aliquid aduersum nos habet frater noster, id est, si nos eum in aliquo læsimus (tunc enim ipse habet aduersum nos, nam nos habemus aduersus illũ, si ille nos læsit, vbi nos opus non est pergere ad reconciliationem, non enim postulabis ab eo qui tibi fecit iniuriam, sed tã tùm dimittes sicut tibi à domino dimitti cupis quod ipse commiseris) pergendum est, inquam, ad recõciliationem, quum in mẽtem venerit quòd fratrem in aliquo læsimus.

Oblatio hæreticorũ qualis.

¶ Pergendum autem non tam pedibus corporis quàm motibus animi, vt te humili affectu prosternas fratri, ad quem chara cogitatione cucurreris, in conspectu eius cui munus oblaturus es. Ita etiã si præsens sit, poteris eum nõ simulato animo lenire atque in gratiam reuocare veniam postulãdo, si hoc prius coram Deo feceris, pergens ad eum non pigro motu corporis, sed celerrimo dilectionis affectu. Atque inde veniens, id est, intentionem reuocans ad id quod agere cœperas offeres munus tuum.

August. Quomodo vades reconciliari.

¶ Porrò si fratrem offendisti, cui tamen offensa nota nõ est, nequaquam illi debes manifestare ne excitetur ad irã, sed à Deo venia, & à sacerdote absolutio tibi postulanda est.

¶ Quocirca pensare debemus quanta sit apud Deũ concordiæ virtus, sine qua nec ipsa placent sacrificia quibus peccata delentur. Nec enim tam placent deo ieiunia orationẽsue nostræ, quàm nostra cõcordia, vt iam dictum est.

¶ Quod vt euidentius innotescat, consyderandum est quemadmodum & quantoperè indictę sint à deo oblationes & hostiæ. Præcipit enim quaten° ter in anno vir qui libet appareat in loco quem elegerit Deus, & non apparebit, inquit, in conspectu meo vacuus, sed offeret iuxta quod habet secundum benedictionem domini Dei sui. Et quidem hæc iussa sunt, vt se homo deo à quo sunt omnia

R *Deute. 16. Oblationes indictæ.*

nia pro bet esse non ingratum.

¶ Itaque miretur nemo cernens hac nostra tempestate amplissimas quorundam, qui etiam religionis titulo gloriantur, facultates dilabi, & opulentos ad inopiam redigi, qui vel quorum maiores diuitias vndequaque conrasserunt Nam vt ait quidam:

Quas malè collegit fallacis dextra parentis,
Has peius nati dextera fundit opes.

¶ Nec mireris huiusmodi ex summis opibus inopes effici, qui tot bonis acceptis deũ per oblationes aut eleemosynas honorare contempserunt, nec acquieuerunt dicenti: Honora Dominum de tua substantia, & de primitiis frugum tuarum, & implebuntur horrea tua saturitate, & vino torcularia redundabunt. *Prou. 3.*

¶ Dauid vir secundum cor Dei, videns optimates & omnem populum offerre Deo deuotissimè, cum ingenti gaudio precatus est, dicens: Domine deus Abraham, Isaac, & Iacob, patrum nostrorum, custodi in æternum hanc voluntatem eorum, & semper in veneratione tui nominis mens ista permaneat. Equidem vir sanctus & propheta id tantopere non efflagitasset, nisi huiusmodi opus Deo cognouisset esse gratissimum. Quod tamen opus Christus ipse mutuæ nostræ concordiæ vsqueadeò postponit, vt id prorsus intermitti iubeat, quoadusque fuerimus inuicem reconciliati. Vade, inquit, reconciliari fratri tuo, & tunc veniens offeres munus tuum. *1. Par. vlt.* *Concordia vt deo placet.*

S ¶ Proinde nihil diabolus in nobis adeò exhorret, vti nostram cõcordiam. Si enim quicquid habemus facultatum distribuamus pauperibus propter deum, hoc ipse non timet, quia nihil habet: si ieiunamus, non metuit, quia cibũ non sumit: si vigilamus, nõ inde terretur, quia somno nõ vtitur. Sed si concordia iũgimur, inde vehementer expauescit, quia hoc tenemus in terra, quod ipse in cœlo seruare contempsit. Concordia enim cuncta arma diabolica frangit, quemadmodum milites vniti, phalanges hostium dissipant, iuxta illud Psal. Ibi confregit potentias, arcum, scutum, gladium, & bellum. Mox antè præmiserat: In pace factus est locus eius. *Concordia nostra diabolum superat.*

¶ Qualiter autem fieri debeat reconciliatio, attende. Si cogita-

cogitatu offendisti, cogitatu reconciliare: si verbis offendisti, reconciliare verbis: si operibus offendisti, operibus reconciliare. Omne peccatum quo modo committitur, eo modo emendatur. *Chrysost. Reconciliationis modus.*

¶ Audiant ij qui sacris initiati, tamẽ in inimicitiis ad communionem altaris accedunt. Audiant etiam illi qui non sunt initiati, offerunt nanque & ipsi munus & hostiam, orationem dico & eleemosynam. Ecce potius vult Dominus te orationem tuam relinquere & reconciliari proximo tuo, tũncque demum ad orationem redire. Ideo enim deus homo factus est, omniáque fecit, vt nos in vnitatem congregaret. T *Chrysost. Audiãt sacerdotes.*

¶ Igitur ex altera parte præcepit, vt proximo noxam remittamus, ex altera iubet offensorem misso sacrificio, proximo suo reconciliari. Sicut ergo antè prohibuerat irasci, ita hic rursus præcipit, si quis fortè indignatus sit, proximo suo iterum reconciliari, eò quòd oratio sua omnéque sacrificium, sint minus grata deo, nisi in gratiam redierit cum proximo suo. Voluit quoque eo ipso declarare dominus gratissimum sibi esse sacrificium quod quis offert cũ charitate. *Munus deo gratissimum.*

DOMINICA SEPTIMA POST PENTECOSTEN.

IN *diebus illis, iterum quum turba multa esset cum Iesu, nec haberent quod manducarent.* Marc. 8.

¶ Lectio præsens in tres partes diuiditur. In prima notatur christi benigna miseratio. In secunda, discipulorum vacillantium dubitatio. In tertia, miraculosa & abundans turbæ refectio. Secunda, ibi: Et responderunt ei discipuli sui. Tertia, ibi: Et præcepit turbæ discumbere.

¶ Circa primam partem est notandum, quòd misericordia sine potentia est imperfecta & diminuta, quando videlicet aliquis ei miseretur cui subuenire nõ valet. Potentia verò sine misericordia superflua est vel etiam iniqua. Sed misericordia cum potentia sufficiens est & perfecta. A

Con si-

Beda. ¶ Consyderanda est etiam in hac lectione vno eodem-
que redẽptore nostro distincta operatio diuinitatis & hu-
In christo duplex operatio. manitatis, atque error Euthicetis qui vnã tantùm in chri-
sto operationem dogmatizare præsumpsit procul à Chri-
stianis finibus expellendus. Quis enim non videat hoc
quod super turbam miseretur Dominus, ne vel inedia
vel viæ longioris labore deficiat, affectum esse & compas-
sionem humanæ fragilitatis? Quòd verò septem panibus
& pisciculis paucis quatuor hominum millia saturauit, di-
uinæ opus est virtutis?

Miraculi tempus & locus. ¶ Ait itaque Euangelista: In diebus illis, postquam vide-
licet filiam mulieris Chananitidis ad matris preces à de-
monio liberasset, quum iterum multa turba esset cum Ie-
su. Causam confluxus huius turbæ assignat Matthæus, di-
Mat.15. cẽs: Et ascẽdens in montẽ sedebat ibi. Et accesserũt ad eũ
turbæ multæ, habentes secum mutos, cæcos, claudos, ma-
biles, & alios multos, & proiecerunt eos ad pedes eius,
& curauit eos, ita vt turbæ mirarentur, videntes mutos
loqui, claudos ambulantes, cæcos videntes, & magnifi-
cabant Deum Israël.

B ¶ Et notanter ait Marcus: In diebus illis iterum quũ tur-
ba multa esset, vt insinuet huic simile miraculũ antè fui-
se factum, quando Dominus de quinque panibus horde-
ceis & duobus piscibus satiauit quinque millia hominũ.
Porrò hoc interest, quòd illic quinque panes hordeacei,
hic panes septem (qui tamen hordeacei extitisse nõ pen-
hibentur) fuisse memorantur, eo quòd per illam refectio-
Vtriusq; legis typus nem Mosaicæ legis doctrina (quæ libris quinque com-
prehensa est) designetur, per istam verò Euangelicæ legis
intelligatur gratia. Et quoniam in lege veteri timoris e-
rat asperitas, ideo panes illi hordeacei fuerunt, non aut
isti, quòd in lege noua sit suauitas amoris.

¶ Hoc itaque typicè inter hãc refectionem & illam quin-
que panum ac duorum piscium distat, quòd ibi litera ve-
teris testamenti spirituali gratia plena esse signata est, hic
Mat.15. autem noui veritas, ac gratia testamenti, fidelibus mini-
Vtraq; refectio in monte. stranda, demonstrata est.

¶ Sanè vtraque refectio in monte celebrata est (vt alio-
rum Euangelistarũ narratio declarat) quia vtriusque scri-
ptura

ptura testamenti rectè intellecta, altitudinem nobis cœle-
stium & præceptorum commendat & præmiorum, vtra-
que altitudinem Christi consona voce prædicat, qu isu-
per se ædificatam ecclesiæ ciuitatem in altum bonorũ o-
perum extollit, & cunctis manifestam Gentibus exhibet.
Non potest, inquiens, ciuitas abscondi super montem po *Matth 5.*
sita. Sequitur:

¶ Nec haberent quod manducarent. Etenim id quod se- C
cum cõmeatus detulerant, iam consumptum erat, & locus
desertus erat, qui victum acquirere prohiberet. Vnde pa-
tet illos ingenti desiderio Domino cohærere, audire do- *Ingens tur*
ctrinam, gratiosam cõtemplari faciem, ac diuina ipsius su- *bæ deside-*
per infirmos opera mirari & laudare. Hinc adeò extra se *rium.*
raptos, vt alimoniæ quoque necessariæ iam essent obliti.

¶ Et vt miraculum euidentius esset & gratius, non antè
miraculum exhibuit Dominus, quàm communis per vni-
uersam plebem alimoniæ defectus exoriretur. Sed non po
terat illos victus deficere, qui erant cum Iesu, dicente bea
to Petro: Omnem solicitudinem vestram proiicientes in *1.Pet.5.*
eum, quoniam ipsi cura est de vobis.

¶ Mysticè autem hoc miraculo designatur, quòd seculi *Beda.*
præsentis viam incolumes aliter transire nequimus, nisi
nos gratia redemptoris nostri alimento verbi sui reficiat.
Sed attende misericordiam Saluatoris. Sequitur enim:

Conuocatis discipulis ait illis: Misereor super turbã, quia ecce iam triduo sustinent me, nec habent quod manducent.

¶ Discipulos Christus conuocauit, non quòd eorum aut D
consilio egeret aut opera, qui (vt in simili casu refert Ioã- *Ioan.6.*
nes) sciebat quid esset facturus, sed vt magistris & prælatis *Consilium*
exemplum daret non spernenda fore consilia subditorũ. *subditorũ*
Non rarò enim etiam penes infimæ sortis homines vtile *posse pro-*
consilium reperitur, iuxta illud: *desse.*
Sæpè enim & olitor est opportuna loquutus.
Vnde & alius quidam ait:
Veniet de gente togata! *Iuuenalis.*
Qui iuris nodos, & legum ænigmata soluet.
Et idem alio loco, Democriti mentionem faciens,

Huius

Huius, inquit, prudentia monstrat
Summos posse viros, & magna exempla daturos
Veruecum in patria, crassóque sub aëre nasci.

Exod. 18. ¶ Eius rei exēplū & ī Moyse habem⁹, qui tametsi Dei colloquio frueretur, nō tamen aspernatus est vti consilio Iethro sacerdotis Madian. Si seruorum suorū consiliū spreuisset Syriæ princeps Naaman, non fuisset mundatus à lepra sua. Potuit autem Christus etiam propter hoc conuocasse discipulos, quatenus opere quod erat peracturus, ipsos & erudiret, & confirmaret in fide, sed & vt intelligant signi magnitudinem.

4. Reg. 3.

Cur Christus discipulos conuocauit.

¶ Præterea, vt ostendatur misericordiæ suæ magnitudo, quæ intrinsecus latere non potuit, sed eam verbis & tamdem etiā opere demonstrauit. Denique, vt se misereri quidiceret, etiam discipulorum animos ad misericordiā prouocaret. Itaque ait illi:

E ¶ Misereor super turbam. Verbum miræ dulcedinis, & magni amoris, ex intimis cordis ipsius procedens, & vsq; ad intima nostra suo vigore pertingēs. Nec enim est alius qui nostris miseriis ita misereatur, vti conditor noster, cuius miserationes super omnia opera eius. Dupliciter autem Christus miseretur & diuinitatis clemētia, & affectu humanitatis. Sed differenter. Nam secūdum humanam naturam (sicut iam dictum est) ita miseretur, quòd etiā compatitur. Diuinitatis verò clemētia ita miseretur, quòd nō compatitur. Patitur enim qui compatitur. In Deum autē nulla cadit passio.

Vltro nostri curam gerit.

¶ Misereor, inquit, super turbam. Venerat turba, & Christi doctrinam audire, & infirmis quærere sanitatem, nō autem vt cibum ab illo flagitarent: verùm ipse ea est misericordia, vt eorum vltro curam gerat, nostrúmque omnium, ita vt non rarò largiatur iis qui non audent petere, prout hic patuit. Et tu itaque diues qui Christianus esse vis, & ipse esto misericors. Quid autem misericordiam suā prouocauit, attende.

Sustinere Christum.

¶ Ecce, inquit, iam triduo sustinent me. Hoc est, iam triduo perseuerant mecum. Siquidem primum diem expleuerat dominus in curatione languentium, diem alterum impenderat prædicationi. Tertia die, quum iam ad propria singuli redire deberēt, carebant commeatu. Qui idcirco Christum sustinere dicuntur, quòd ipsius actibus atque doctrinæ intenti, circa propria fuerant negligētes. Nec habent, inquit, quod manducent.

¶ Dupex erat causa miserendi, & quia tam diu patienter sustinebant loquentem, & quia defectu victus poterant periclitari. Moraliter. Turba triduo dominum propter sanationem infirmorum suorum sustinet, quum electi quique fide sanctæ Trinitatis lucidi, Domino pro suis suorúmque peccatis (animi videlicet languoribus) perseuerantī instantia supplicant.

F Beda.

Triduum moraliter.

¶ Sed & turba triduo dominum sustinet, quando multitudo fidelium peccata quæ perpetrauit per pœnitentiam declinans, ad Dominum se in opere, in locutione, atque in cogitatione conuertit. Quos dimittere ieiunos in domum suam dominus non vult, ne deficiant in via, quia videlicet cōuersi peccatores in præsentis vitæ via deficiūt, si in conscientia sine doctrinæ sanctæ pabulo dimittātur: ne ergo lassentur in huius peregrinationis itinere, pascēdi sunt sacra admonitione. Sequitur enim:

Quo pastu opus sit.

Et si dimisero eos ieiunos in domum suam, deficient in uia. Quidam enim ex eis de longè uenerunt.

¶ Tanta est virtus creatoris, quòd si quæ fecit desereret, deficerent vniuersa. Tanta autem est eius bonitatis immēsitas, vt creaturam suam à se destitutam deserere nolit. Et ideo apud Matthæum scriptum est: Dimittere eos ieiunos nolo, ne deficiant in via.

¶ Quidam, inquit, ex eis de longè venerunt. Siquidem Christi fama vbique diffusa etiam à remotis trahebat turbas, iuxta quod apud Lucam habetur: Diuulgabatur fama de illo in omnem locum regionis.

Turbæ cur ad Christū venerant.

Luc. 4.

¶ Valde autem pensanda est pia sententia quæ processit ex ore veritatis, qua dicitur: Quidam ex eis de longè venerunt. Est enim qui nihil fraudis, nihil corruptionis expertus, ad omnipotentis dei seruitium festinauit. Iste de longinquo non venit, qui per incorruptionem & innocentiam proximus fuit.

Grego.

Qui de longè & qui de propè.

¶ Alius nulla impudicitia, nullis flagitiis inquinatus, solùm

lum autem expertus coniugium, ad ministerium spiritale conuersus est, neque iste venit è longinquo, quia vsus cõiunctione concessa per illicita non errauit.

¶ Alij verò post carnis flagitia, alij post falsa testimonia, alij post facta furta, alij post illatas violentias & iniurias, alij post perpetrata homicidia ad pœnitentiam redeunt, atque ad omnipotentis Dei seruitium conuertuntur. Hi de longinquo ad dominum veniunt. Quantò enim quisque plus in prauo opere errauit, tantò ab omnipotẽte domino longius recessit. Dentur ergo alimẽta etiam eis qui de longinquo veniunt, quia conuersis peccatoribus doctrinæ sanctæ cibi præbendi sunt, vt in Deum vires reparent quas in flagitiis amiserunt.

¶ Item Iudæi quicũque in Christum crediderũt, de prope ad illum venerunt, quia legis & prophetarũ literis edocti erant de illo. Credentes verò ex gentibus de longè vtique venerunt ad Christum, quia nullis sanctarum paginarum monimentis de eius erant fide præmoniti.

G ¶ Cæterùm, iuxta id quod dictum est, Misereor super turbam, notandum quemadmodum per turbam istam status humani generis post peccati lapsum moraliter significatur. Siquidem homo quum esset conditus vt absque vlla perturbatione in summa tranquillitate mentis vitam ageret, donec sine morte ad beatitudinem æternam perduceretur, turbauit seipsum, & peccando multis perturbationibus agitatur, interius & exterius, ita vt nullius hominis vita præsens sit omnino tranquilla, vt illud iure possit dicere: Turbauit pater meus terram. Turbauit enim homo exterius iniuriis, periculis, aduersitatibus, inimicitiis, paupertate, laboribus, fame, siti, frigore, calore, & alijs modis innumeris, quoadusque mors his omnibus sæuior huiusmodi malis finem imponat.

1. Reg. 14.

¶ Interius verò turbatur inordinato amore, odio, timore, mœrore, gaudio, doloribus innumeris, curis, cupiditatibus, phantasmatibus, ita vt rara vel nulla sit tranquillitas, iuxta illud: Incursu tot phantasmatum turbatur cordis sabbatum.

H ¶ Nihilominus tamen de ista turba dicitur, quòd erat cũ Ieiu. Nam (vt dicit Augustinus) peccantem hominem Deus

nem Deus non adeò deseruit, quin se illis exhiberet creatorem, & viuificatorem, & ĩter pœnalia mala multa ei bona præstiterit. Creatoris etenim potentia & omnipotentia atque omnia tenentis virtus, causa est subsistendi omni creaturæ. Quæ virtus si aliquando cessaret (sicut iã dictum est) omnis natura deficeret. Fuit igitur etiam cũ peccatoribus creator, conseruator, protector, prouisor, instructor, dando legem atque mandata, qui & ipse tandem cũ eis esse dignatus est per humanæ carnis assumptionem. Siquidem verbum caro factum est, & habitauit in nobis. Ex quibus omnibus patet quemadmodum super hanc turbã misertus est.

H 13. de trin. cap. 12.

Ioan. 1.

¶ Hæc est illa misericordia quæ spem venię dat peccantibus, refrigerium consolationis laborantibus, cõuersis gratiam, iustis præmium largitur. Quæ misericordia si nõ esset, nullus deum diligeret, quin magis eum vt crudelẽ homines refugerent, nemo bene operari studeret.

¶ Quæ rursus si non esset, præ multitudine iniquitatum nostrarum nec ipse mundus subsisteret. Siquidem misericordiæ Domini, quòd non sumus consumpti, quia nõ defecerunt miserationes eius. Denique ea absente, nũquàm ianua cœlestis aperitur. Ipsa est refugium nostrum, & anchora nostræ salutis.

Thren. 3.

¶ Nota esse nonnulla quæ valde miserentur, sed multo amplius deus, videlicet primò suis filiis pater. Porrò de domino scriptũ est: Quomodo miseretur pater filiorũ, misertus est Dominus timẽtibus se. Itidẽ miseretur mater filio. Sed dei misericordia præualet maternæ miserationi, iuxta quod per Esaiam ipse loquitur, dicẽs: Nunquid obliuisci potest mulier infantẽ suũ, vt nõ misereatur filio vteri sui? Et si illa oblita fuerit, ego tamen nõ obliuiscar tui.

I Psal. Excellentia misericordiæ dei. Esaiæ. 46.

¶ Miseretur etiam frater fratri, sed & sic Christus nostri miseretur, vt in typum suæ misericordię de Ioseph sancto scriptum sit: Attollens oculos suos vidit Beniamin fratrẽ suum stantem. Deus, inquit, misereatur tui fili mi. Festinatique in domum, & fleuit, commota quippe sunt viscera eius super fratre suo, & erumpebant lachrymæ.

Gen. 49.

¶ Miseretur amicus amico. Deus autem nobis ille amicus est, cuius ostiũ pulsare debemus vt panem vitæ æternę ab

Luc. 11.

m eo

eo accipere mereamur. Amicus iste propter nimiam suam charitatē qua dilexit nos, filiū suū misit in similitudinem carnis peccati. Vnde & per Ieremiam loquens, ait: In charitate perpetua dilexi te, ideo attraxi te miserans.

Iere. 31.

Esa. 53. Heb. 5. Heb. 2.

¶ Miseretur etiam afflicto is qui eadem expertus est. Et de Christo domino scriptum est: Desiderauimus eum virum dolorum & scientem infirmitatē. Hinc Paulus: Quū esset, inquit, filius dei, didicit ex his quæ passus est obedientiam. Et iterum: Debuit per omnia fratribus assimilari, vt misericors fieret.

¶ Circa secundum principale dicitur:

Et responderunt ei discipuli sui: Vnde istos quis poterit hic saturare panibus in solitudine?

K ¶ Hic ponitur discipulorum vacillātium dubitatio. Adhuc enim eos tenebat īcredulitas, nec recordabātur quid ante fecerat de quinque panibus & duob⁹ piscibus. Multa quidem coram eis & alia miracula fecerat, dixerat & docuerat multa, & tamen omnium obliti, & quasi nulla re admoniti, adhuc vacillantes & in fide dubij interrogant: Vnde istos quis poterit hic saturare panibus in solitudine? Sed nec satis diligenter expendebant verba Domini dicentis: Si dimisero eos ieiunos, deficient in via, quibus vtique verbis satis innotuit turbas pascendi se habere potestatem ne in via deficerent, quod alioqui non fuisset dicturus.

Discipuli fide infirmi.

¶ Itaque Dei virtutem qua olim totis quadraginta annis pauerat in sterili deserto vniuersam multitudinem populi Israël in Christo Domino non credentes, rei difficultatem, imò impossibilitatem ostendunt, quum ex multis, vel ex defectu rei. quasi dicant: Vnde erit nobis pretium panes emendi, aut si pretium suppeteret, vnde erit copia panis? Tum ex turbæ multitudine, quum dicunt istos, vbi est, tam multos támque famelicos. Tum ex impotentia ministrantis, quum dicunt, poterit quis: quasi dicant: Quis erit tantæ potentiæ qui hoc possit efficere? Tum ex qualitate loci, quum dicunt: Hic in solitudine, vbi ea quæ victui sunt necessaria, nec dono nec pretio haberi possent. Adhæc omnia accedit quòd Dominus non modò cibare, sed etiam saturare volebat turbas, vt saturitate refectis, vires

Pascendi turbas difficultas.

res suppetant ad propria redeundi. Itaque vt saturarētur vniuersi, multa esca opus erat. Tum quia difficile fuisset etiam vel arborum fructibus tantam multitudinem exaturare, addunt discipuli, panibus, quasi dicant: Et si difficile esset arborum pomis saturare hanc multitudinem, vtique eam saturare panibus est impossibile. Moraliter.

¶ Quū panis animæ rationalis sit cognitio veri, & amor boni, non vtique in solitudine præsentis vitæ reperitur vnde possit esuriens anima saturari. Nam panis veritatis scientiæ secularis multis est permixtis erroribus, & diminutæ sint veritates à filiis hominum. Panis autem amoris creaturæ multas habet amaritudines, iuxta quod exclamat Boëtius, dicens: Quàm multis amaritudinib⁹ humanæ fœlicitatis dulcedo respersa est? Et post pauca:

L *Panis animæ rationalis.* *Psal.* *Rerum amor amarus.*

¶ Nemo, inquit, facilē cum fortunæ suæ cōditione concordat. Inest enim singulis quod inexpertus ignoret, expertus exhorreat. Huic cēsus exuberat, sed est pudori degener sanē sanguis. Hunc nobilitas notum facit: sed angustia rei familiaris inclusus mallet esse ignot⁹. Hic vtroque circumfluus vitam cœlibem deflet. Ille nuptiis fœlix, orbus liberis alieno censum nutrit hæredi.

¶ Hic prole lætatus, filij filiæve delictis mœstus illachrymat. Itaque nullius rei creatæ, vel cognitio, vel amor, aut fruitio (ac si panis) potest animæ rationalis appetitum explere. Siquidem ad imaginem dei creata, cæteris rebus occupari potest, impleri non potest. Sequitur:

Et interrogauit eos: Quot panes habetis? Qui dixerunt: Septem.

¶ Non interrogat Dominus quòd nesciat, sed ob hoc, vt dum respōderent, septem, quo pauciores dicerent panes, eo magis miraculi magnitudo patesceret, pluribusque diuulgaretur. Dicūt itaque: Septem. Admirare inter hæc (inquit Chrysost.) discipulorū sapientiā, qualiter sperabant, non multam mensæ curam facientes. In heremo enim triduo permanentes, solùm septem panes habentes.

M

¶ Moraliter: Mundana philosophia septem habet panes, eorum scilicet artiū, quas liberales appellāt, quibus seculares mentes cibare conatur. Sed panes isti vanitate, pomp, &

Philosophia secularis quadrilis.

pa, & multa falsitate fermentati sunt, atque ideo abiicienda. Panes autem scripturæ diuinę, quibus anima refici debet, azimi sunt, puritate & veritate. Epulemur itaque in his azimis synceritatis & veritatis.

Beda. ¶ Quin etiam septē panes in mysterio noui testamēti ponuntur, in quo septiformis gratia spiritussancti plenius fidelibus cūctis & credēda reuelatur, & credita datur. Nec que hordeacei fuisse producūtur, sicut illi quinq; de quibus quinq; sunt hominū millia saturata, ne iterū sicut in lege animæ vitale alimentū corporalibus figuris obtegeretur. Hordei etenim medulla tenacissima palea tegitur. Rodāt Iudæi paleā abolitæ legis, ceremoniis nunc prorsus superuacuis, imò & pernitiosis vetitisq; inhęrēres, peareantq; in media alimenti spiritalis, quandoquidem id ita illis placet, nos hordei medulla, palęa deterſa, & adipe frumenti, id est, nuda verbi cœlestis veritate & mysteriorum legis reuelata nobis per Christum veritate, saturemur.

Ex vetus panis hordeaceus.

¶ Circa tertium principale dicitur:

Et præcepit turbæ discumbere super terram. Et accepiens septem panes, gratias agens, fregit, & dabat discipulis suis ut apponerent, & apposuerunt turbæ.

N ¶ Hic ponitur miraculosa & abūdās turbæ refectio. Vbi considerandum est quòd in illa priore refectione, quando pauit domin° quinque millia hominū ex quinque panibus & duob° piscibus (vt dictū est) erat tempus vernū, pximū paschæ. Vnde quia adhuc herba erat super terrā, dicitur illic quòd turba discubuit super fœnum. Ista autem refectio data fuit post Pentecosten, quando iam propter solis feruorem, illius terræ herba non erat. Vnde nō super herbam, sed super terram turbæ discubuerunt.

Ioan. 6.

Beda. ¶ Quod etiam ad intellectum mysticū refertur, quia per scripturā legis carnis desideria calcare & cōprimere iubemur. Omnis enim caro fœnū, & omis gloria eius tāquā flos fœni. In nouo autem testamento ipsam quoque terrā ac facultates temporales derelinquere commonemur.

Quòd super terram discubuerūt, quid.

Esa. 40.

¶ Et accipiēs manibus sacris septem panes, manibus discipulorum oblatos, gratias agens deo patri, à quo sibi est diuina potentia, cui omnis creatura famulatur, fregit, & frangendo multiplicationis virtutem illi materiæ dedit, & dabat discipulis suis vt apponerent, & apposuerūt turbæ. In quo patet charitas discipulorum, qui propriū cibū & quidem exiguum quem habebāt negligentes, hūc aliis ministrabāt. Quod nimirum typus erat futurorum. Futurum quippe erat vt per orbem terrarum verbū dei prædicantes, æternæ vitæ cibum gentibus apponerent.

Discipulorum charitas.

¶ Itaque in mysterio futurorum Dominus accipiens panes dabat discipulis, vt ipsi acceptos turbæ apponerent, quia spiritalis dona scientiæ tribuens Apostolis, per eorū ministerium voluit Ecclesiæ suæ per orbem cibaria vitæ distribui.

Beda.

¶ Quòd autem fregit panes quod discipulis daret, aperiionem designat sacramentorū, quibus ad perpetuā salutem nutriendus erat mūdus. Quum enim ait ipse Dominus: Nemo nouit filiū nisi pater, neque patrem quis nouit nisi filius, & cui voluerit filius reuelare, quid nisi panem vitæ nobis per se aperiendū demōstrauit? ad cuius interiora cernēda per nosipsos penetrare nequiuimus. Quo cōtra Propheta miserabilē quorundā famem deplorans, aiebat: Paruuli petierunt panem, & nō erat qui frangeret eis. Quod aliis verbis est dicere: Indocti quęsierūt pabulū verbi dei, quo refecti ad virtutem bonę operationis cōualescerent, nec erat (magistris deficientibus) qui eis scripturārū arcana patefaceret, eōsq; institueret ad viā veritatis.

Quòd panes fregit, quid.

Matth. 11.

Thre. 4.

¶ Acceptis autem ad frangendum panibus dominus gratias agit, vt & ipse quantū de salute generis humani congaudeat, ostendat, & nos ad agendas semper Deo gratias informet, quum vel terreno pane carnem, vel animam cœlesti, superna gratia largiente, reficimus.

O *Cur gratias agit.*

¶ Paululum sanè hic panum erat tantæ turbæ reficiendæ, attamen quamlibet illud fuerit modicum, ex diuinæ benedictionis virtute tamen hominum multitudinem saturauit. Hinc discamus spem nostram potius in dei gratia & benedictione, quàm in terrena facultate reponere. Siquidem ipsius benedictio facit, vt etiā terrena nostra prosperentur, cedántque fœliciter, iuxta quod vel ipse satan profitetur, dicens de viro sancto: Operibus manuum eius benedixisti, & possessio eius creuit in terra.

Iob. 1.

Universidad de Deusto Biblioteca

Actione gratiarũ terrena augeri.

¶Itaque gratiarum actione atque benedictione terrenas facultates cõstat augescere, ingratitudine verò & impietate perire. Sunt enim qui ex modico abundent, viuantq; honestè ac largiter, aliis agentibus miserè, egentibusque etiam inter possessiones amplissimas. Non enim hominũ superuacua sollicitudo & ampla patrimonia, sed (sicut iã dictum est) benedictio domini diuites facit.

Prou.10. *Panis augescit.* *Pro.28.* *Pro.11.* *2.Cor.9.*

¶Quòd autem hic panes creuerunt dum frangerentur, quid aliud designat, nisi (vti pet Sapientem dicitur) qui dat pauperi, nõ indigebit? nec hoc solùm, sed insuper largitori semper quod tribuat, suppeditari, iuxta quod per Salomonem dicitur: Sunt qui diuidunt propria & ditiores fiunt: & sunt qui rapiunt aliena, & semper in egestate sunt. Et vnde per Apostolum dicitur: Qui pareè seminat, parcè & metet: & qui seminat in benedictionibus, de benedictionibus & metet. Et post pauca: Augebit, inquit, incrementa frugum iustitiæ vestræ. Itaque vt temporalia bona augescant, communicanda sunt egentibus, non inutiliter coaceruanda. Sequitur:

Et habebant piscículos paucos, & ipsos benedixit, & iussit apponi.

R ¶Ex his colligitur tẽperantia discipulorũ, qui non carnibus vtebantur, sed piscibus, nec magnis, sed paruis, & ipsis paucis. Et ipsos benedixit: in qua benedictione ipsos multiplicauit, iuxta illud: Benedixit eis, & multiplicati sunt nimis. Benedixit piscículos nõ solũ vt multiplicaret, sed etiam vt essent sapidiores. Sic enim & manna dedit olim filiis Israël in deserto, quod omne delectamentum & omnem saporem suauitatis in se habebat.

Discipulorum parsimonia. *Sap.16.*

¶Inter hęc cõsydera quia Christus semel donauit vinum in nuptiis, bis panes, vt hic & apud Ioannem, ac sæpius pisces, nunquam carnes, quod quidem Sacris sit literis cõprehensum.

Ioan.6.

Discant hinc diuites.

¶Discant exemplo domini & discipulorum eius diuites in caritate annonę nõ includere frumẽta, quum videant plebem iis indigere. Quin potius putent etiã sibi (vti hic discipulis) iussisse dominum, vt exponant egentibus. Audiántq; dicentem: Qui abscondit frumenta, maledicetur in

Pro.11.

in populis. Benedictio autem super caput vendentium. Detestatur deus diuitum tenacitatem, quæ plerunq; publicæ famis & charitatis annonæ est causa, dum Deus se sentit in eleemosynis pauperum suorum fraudari. *Hiero.*

¶Porrò mysticè, nota quòd sicut in septem panibus scriptura noui testamenti designatur (vt dictum est) in cuius lectione per gratiam sancti spiritus internas mentium epulas rep erimus: ita & in piscículis quos benedicens pariter dominus turbæ iussit apponi, sanctos accipimus illius temporis quo eadem est condita scriptura, vel quorũ ipsa scriptura fidem, vitam, & passiones continet. Qui de turbulentis huius seculi fluctibus erepti, ac diuina benedictione consecrati, refectionem nobis internam ne in huius mũdi transeuntis excursu deficiamus, exemplo suę vel vitæ prębuere vel mortis. Sequitur: *Bedæ.* *Piscículorum significatio.*

Et mãducauerũt & saturati sunt, & sustulerũt quod superauerat de fragmentis septem sportas. Erant autem qui manducauerãt quasi quatuor millia, & dimisit eos.

¶Scriptum est in Psalmis: Satiauit animam inanem, & animam esurientem satiauit bonis: Si quidem anima nostra in appetitu temporalium rerum inanis est & vacua (quomodo is qui cupiebat implere ventrem suum de filiquis quas porci mãducabant) quoadusque eam cibo spirituali repleuerit deus. Et sustulerunt quod superauerat de fragmentis septem sportas: Turbæ saturatæ, reliquias secum non deferunt, quia vnusquisq; necessariis debet esse contentus, nec superflua quærere. *Q* *Lucæ.15.*

¶Ex his patet quàm sit verum quod dictum est, videlicet erogatione eleemosynæ rem non minui, quandoquidem hic Apostoli ex septem erogatis panibus, sportas panum septem sustulerint. Vnde etiam per Salomonem dicitur: Honora dominum de tua substantia, & de primitiis frugum tuarum da pauperibus, & implebuntur horrea tua saturitate, & torcularia tua vino redundabunt. *Prou. 3.*

¶Sed nec in bonis spiritual ibus aliter se res habet. Dum enim pro tuis parẽtibus deum oras, dum pro cõiuge das eleemosynã, dum ieiunas pro liberis, aut pro fratrib' vel sororibus tuis peregrinis, nihil minus tibi hęc prosunt *Etiã spiritualia cõmunicatione auferri.*

ante deum, quàm si pro te solo hæc faceres, imò hæc quę secundum deum est communicatio bonorum operum, illa tibi facit esse magis meritoria. Nam quo bonum huiusmodi est communius, eo & diuinius est.

R ¶ Manducauerũt, inquit. & saturati sunt. Manducant de panibus domini ac piscibus & saturantur, qui audientes verba dei, & exempla sanctorum intuentes, ad profectum vitæ correctioris per hęc excitati assurgere festinãt. Quibus apertè congruit illud Psalmistæ: Edent pauperes & saturabuntur, & laudabũt dominum qui requirent eum, viuent corda eorũ in seculum seculi. Quod est apertè dicere: Audiẽt humiles verbum dei & facient, & ad laudem non suam, sed superni largitoris, cuncta quę bene egerũt, referent. Vnde meritò ad vitam interioris hominis æternam, vtpote pane vitæ saturati peruenient.

Beda.

Manducãt & saturãtur.

¶ Porrò tardis auditoribus per Prophetam exprobratur: Comedistis, & non estis saturati. Manducant nanque & non saturantur, qui panem verbi dei audiendo degustant, sed non faciendo quæ audiunt, nihil ex his internæ dulcedinis quo cor ipsorum confirmetur, in ventre memorię recipiunt.

Mãducant nec saturãtur.

Aggæi.1.

¶ Erant autẽ qui manducauerant quasi quatuor millia, extra paruulos & mulieres, vt habet Matthęus. Neminem dimittit Christus ieiunũ, sed omnes vult sua gratia enutriri. Et dimisit eos inquit. Magna nãq; suauitate verbi & admiratione vehementi virtutis Christi detinebantur, ita vt nisi ipso iubente non recederent, ac si & ipsi dicerent: Domine, verba vitæ æternę habes, ad quem ibimus?

DOMINICA OCTAVA POST PENTECOST.

ATtendite à falsis prophetis, qui uenium ad uos in uestimentis ouium, intrinsecus autem sunt lupi rapaces. Mat. 7.

¶ Lectio præsens in tres partes diuiditur. In prima nos cautos reddit dominus aduersus seducentium fallaciam. In secunda, denuntiat seducentium pariter & seductorũ pœnam

nam, Ibi: Omnis arbor quæ non facit fructum bonum. In tertia, reprobat quorundam inanem fiduciam, ibi: Non omnis qui dicit mihi, Domine domine.

¶ Circa primum dicit: Attendite à falsis prophetis. Noverat sanè quia in nulli⁹ rei notitia periculosius fallimur quã hominis, siquidem frontis nulla fides (plerunq; enim quos optimos esse putabamus, deterrimos reperim⁹) ideo Christus verus deus, qui nouit quid sit in homine, docet nos in præsenti lectione simulatam omnem tam doctrinã quàm iustitiã (ne in huiusmodi fallamur) agnoscere. Firma nempe tutela salutis est, scire quem fugias.

A *In quo magis fallimur.*

Ioan.2.

Chrysost.

¶ Opportunè autem præmiserat, dicens: Intrate per angustam portam, quia lata porta & spatiosa via est quæ ducit ad perditionem, & multi sunt qui intrant per eam. Et adiecit: Quàm angusta porta & arcta via est quæ ducit ad vitam, & pauci sunt qui inueniunt eam. Et mox inde subiecit: Attendite à falsis prophetis, nempe quòd à via illa arcta quæ ducit ad vitam plurimos auertunt, & ducunt per viam illam spatiosam in perditionem.

Mat.7.

Falsi prophetæ quæ ducunt.

¶ Ab his, inquit, attendite, id est, cautè & diligenter considerate & cauete. Qui veniunt ad vos in vestimentis ouium. Vltronei veniunt, nec à Deo missi, nec iussi. Veniũt autem in vestimentis ouium, quum intrinsecus sint lupi rapaces. Si oues sunt Christiani, quid aliud vestimentis ouium quàm Christianismi simulatio & vacua species pietatis significatur?

Chrysost.

Vestimenta ouium.

¶ Et meritò quidẽ hos pseudoprophetas dixerimus, eos qui temporibus istis omnium periculosissimis, nationes, prouincias, vrbes, cõmunitates, quinetiam reges & regna per eam quæ dicta est portam latam & viam perditionis spatiosam seducunt. Hi sunt attestante Beato Petro, magistri mendaces, introducentes sectas perditionis per quos viaveritatis blasphematur, quorum luxuriã multi sequuntur, qui quum sint serui corruptionis, eam quam non habent promittunt aliis libertatem, vt quum fuerint iustitię liberi, serui peccati efficiantur. Hos vitare nos docet Apostolus, dicens: Rogo autem vos fratres vt obseruetis eos qui dissentiones & offendicula præter doctrinam quam didicistis faciunt, & declinate ab illis. Huiusmodi enim Christo

B *Huius tẽporis hæretici.*

2.Pet.2.

Ibidem.

Rom.16.

non seruiunt, sed suo ventri, & per dulces sermones & benedictiones seducunt corda innocentium. Christo domino, inquit, non seruiunt, sed suo ventri, suę carnis amici, inimici autem Christi. Nam vbi ille clamat, pœnitentiã agite, appropinquauit enim regnum cœlorum. & rursus: Nisi pœnitentiam habueritis, omnes simul peribitis: isti pœnitentiam derident, contemnunt, dissuadent.

Luca. 13.

Heretici vt Christo contrary.

Galat. 5.

Rom. 8.

¶ Sed si qui sunt Christi, carnem suam crucifigunt cum vitiis & concupiscentiis, palàm est cuius isti sint qui cunctis voluptatibus carni laxant habenas. Si enim qui spiritum Christi nõ habent non sunt eius, nónne isti inimici Christi satellitium diaboli sunt, qui (vti palàm cernitur) in omne scelus & nefas per ipsum præcipitantur? nec mirum. Quid enim aliud actitarent diaboli mancipia, nisi quod suggerit ille? Hoc est, detestari, persequi, irridere, prohibere, & abolere quicquid est religionis, pietatis, abstinentiæ, ieiuniorum, honestatis, & disciplinæ.

Hereticorum insania.

¶ Suadent itaque viam latam, cuius hæc est lex: Quod vis, facito. Si libet, licet. Si quis vos agitat furor, quæ vos tanta cæcauit insania, vt creatori vestro vos opponentes cœlo bellum inferatis? Atqui deo nihil poteritis nocere, vosmetipsos autem nil dubiè in gehẽnam ignis cum diabolo præcipitatis.

C

Temporis huius malitia.

Mat. 24.

¶ Attendite, inquit, à falsis prophetis. Si hac Euangelica premonitione vllo vnquam tempore ab initio nascentis ecclesiæ opus fuit, at certè nunc quàm maximè & multo amplius. Adsunt nunc tempora quibus iuxta verbũ Christi dicitur: Hic est Christus, illic est Christus.

¶ Si hi qui modo rerum potiuntur euangelicam hãc premonitionem ante oculos habuissent, & obstitissent principi piis, non iam adeò latè hoc vorax incendium grassaretur.

¶ Itaque hi falsi prophetæ animicidæ, pestis hominum, perditio prouinciarum, veniunt in vestimentis ouium, Euangelion Euangelion ore distantes, quum sint Euangelicæ legis exitiales inimici. Prophetas tamen se haberi volunt, qui nil minus habent, quàm vel minimum quid prophetarum.

¶ In hos introiuit diabolus, qui quondã decipiendo impio regi dixit: In hoc ego decipiam eum: Egrediar & ero spi-

spiritus mendax in ore omnium prophetarum. Hoc spiritu Sedechias & alii omnes prophetæ mendaces, loquuti placentia, impium Achab regẽ (vti dignus erat) deceperunt, vt præceps in exitium properaret. Michæam verò prophetam domini qui verum prophetauit, & vtiliter cõsuluit, rex impius in carcerem trudi præcepit, dicẽs: Mittite virum istum in carcerem, & sustentate eum pane tribulationis & aqua angustiæ.

3. Reg. 22.

Spiritus mendax in hæresis.

¶ Futurũ prædixit & præmuniuit nos Christus, dicens: Videte ne seducamini. Multi enim venient in nomine meo, dicẽtes, ego sum Christus, me sequamini, & multos seducẽt. Ecce tempus hoc iam aduenit. Sed noli credere, noli derelicta ecclesiæ catholicæ vnitate, post eos exire. Quod si feceris, quum te deceptum serò dolebis, inepta erit excusatio tua, quãdoquidem nemo mente vigens nõ palàm videat hos omnium hominum esse sceleratissimos, qui nec diuina nec humana quicquam pẽsi habentes, temerantur ac miscent vniuersa.

Matth. 24.

Inexcusabiles esse qui ad hæreticos deficiunt.

D

¶ Olim oportebat eũ qui hęresim disseminare veniebat, speciem præferre pietatis. Solebant enim hæretici habere honestæ vitæ speciem, sed semper doctrinam impiam. Nunc erumpunt hæreses per eos qui pessimi sunt, in quibus nullum apparet vestigium honestatis, monachos scilicet, apostatas, professionis suæ desertores, qui vnà cũ cucullą honestatem omnem, dei timorem, & conscientiã prorsus abiecerunt. Quibus non sat est lasciuire, omnique sese mãcipare turpitudini, nihil orare, nihil ieiunare, nisi & opera bona cõtemnant, subsannẽt, & (sicut iam dictum est) quæ honesta sunt & Deo grata, ineptias & blasphemiam vocent.

¶ At verò inter hæc omnia vsque adeò insanit mundus, vt his falsis prophetis quasi diuini verbi gaudeat prædicatoribus. Verùm vt ait August. qui aliis promittunt sapientiam cognititionémque veritatis quam non habent, præcipuè cauendi sunt, cuiusmodi sunt hæretici qui etiam plerunque se paucitate cõmẽdant. Et ideo quũ dixisset dominus paucos esse qui inueniũt angustam portam, & arctam viam, ne se illi supponant nomine paucitatis, statim subiecit: Cauete à pseudoprophetis, qui

Mundi insania.

Matt. 7.

qui veniunt ad vos in vestimentis ouium. Quòd autē nō sint ex paucis illis qui viæ vitam inueniunt, apertè testatur hic Christus. Quinimò eos qui arctam illam viam ingredi volunt, isti auertunt, & per viam illam spatiosam quæ ducit ad perditionem ducunt & seducunt.

Vanè se hæretici de paucitate cōmendāt.

¶ Et ne rursum sese paucitate cōmendent, attendant Dathan & Abiron cum suis complicibus seditionem molientes, paucos ad reliquam populi multitudinem fuisse, qui tamen vltore deo à terra viui cum suis omnibus absorpti sunt. Sed & Chore qui summi sacerdotij dignitatem inconsulto deo inuadere voluit, vnà cum ducentis quinquaginta viris exhalante propriis è thuribulis igne, vltione diuina consumpti sunt. Porrò hi nostri temporis hæretici delicati, ardorem incendij metuentes, nolūt quenquā propter hæresim vel cremari vel occidi.

Nume. 16.

Ibidem.

E ¶ Sed dicat aliquis: Quum perhibēte domino lex & prophetæ vsque ad Ioānem, & nō vltrà locū habuerint quid est quòd hic nos admonet de falsis prophetis fugiendis, quum iam amplius (vt videtur) nulli omnino prophetæ futuri sint? Sed ad Ioannem vsq; tantùm prophetę fuerūt, qui de Christo futura prædicerent, eorūmque iam reliquus est nullus. Fuerūt tamē in ecclesia prophetæ qui futura quoque in ea prædixerūt. Nam Apost. Paulus de hæreticis & Antichristo multa prædixit, similiter & Ioānes in Apocalypsi de ecclesiæ statu futuro. Fuit & Agabus pheta, & filiæ Philippi quatuor prophetantes.

Matth. 11.

Obiectionis solutio.

1. Tim. 4.
2. Thes. 2.
Act. 11.
Act. 21.

¶ Intelligere nihilominus hic possumus Christū loquutum fuisse non de prophetis qui futura prædicunt, sed de his qui diuinas atque propheticas scripturas interpretātur. Quas qui rectè exponunt prophetæ boni, qui verò peruersē, falsi prophetæ appellantur. Vnde Hieronymus: Quicunque scripturā Sacram aliter intelligi quàm spiritussanctus efflagitat, licet ab ecclesia nō recesserit, tamen hæreticus appellari potest.

Secundum genus prophetarum

¶ Quòd autem huiusmodi expositores scripturarum pphetæ dicantur, testatur Apostolus, qui ad Ephesios scribens, dicit Christum dedisse quosdam Apostolos, quosdā autem prophetas, alios verò Euangelistas, alios autem pastores & doctores, ad consummationem sanctorum, in opus

Ephe. 4.

ministerij, in ædificationem corporis Christi, id est, totius ecclesiæ. Ergo prophetas quoque nōnullos Deus in nouo testamento constituit.

¶ Esse autem prophetas eos qui scripturas interpretantur, idem Apostolus alio loco cōfirmat, dicens: Qui prophetat, ædificat ecclesiam. Vbi etiam dicit præstantius esse prophetare, quàm loqui linguis, nisi etiam ille interpretetur. Ac deinceps subiungit: Prophetę duo auttres dicāt, & cæteri diiudicent. Verùm hi nostri prophetæ mendaces nullum volunt ferre iudicem. Et licet verbum dei nō iudicetur, attamen per spiritum sanctum hoc habet ecclesia, vt rectè discernat qui libri verbum dei habeāt, & qui non. Atque hoc ipso suo iudicio quatuor Euangelia recepit, cæteris Euangeliis quæ sub Bartholomæi, Thomæ, Nicodemi, & Nazaræorum, & aliorum quorundam nominibus prodierunt, non assumptis. Si ergo hoc potest ecclesia in Sacris literis, quanto magis hoc potest in illarum expositionibus?

Scripturæ interpretes prophetas esse.

1. Cor. 14.

Ecclesiam de scripturis iudicare.

¶ Si quæras quur Christus ipse & Apost. Paulus scripturarum expositores prophetas appellēt, hinc vtique, quòd ea quæ in prophetis de Christo & ecclesia sunt dicta, rectè explicent. Nemo enim sensum prophetarum exprimere potest, nisi eo spiritu quo pphetæ loquuti sunt. Nā (vt ait August.) eodem spiritu interpretari oportet scripturas quo conditæ sunt.

F

De doctr. chri. lib. 3. c. 27.

¶ Itaque certum est, ꝙ hic dominus nos præmonet fugere hæreticos & peruersos interpretes scripturarū, quorum plurimi antè tempora nouissima sub aduentū Antichristi sunt vēturi, viā illi præparantes, quod vtique nūc strenuè faciunt isti prædicatores carnis, qui præcipitem illi suoque satellitio semitam ad infernos sternunt.

Falsi prophetæ quæ ducunt.

¶ Vt autem non dicant hæretici hoc loco dominum nō esse de ipsis loquutum, sed de Iudæorum doctoribus vel Gentium, notanter ait: qui veniunt ad vos in vestimentis ouium. Nam (vt supra dictum est) oues sunt Christiani, quorum vestimenta sunt species Christianitatis & vsurpatio verbi dei, quæ vestimēta ouium simulatores isti prophetæ falsi, imò lupi rapaces, assumūt, vt sub hoc prætextu decipiant incautos. Nulla enim res, sic bonum exterminat,

Chrysost. terminat, vti similatio. Nam malum sub specie boni celatum, dum non cognoscitur, non cauetur.

¶ Et ne dicant hæc Christum dixisse de doctoribus constitutis in peccato, & non de hæreticis hoc præcauens, dicit eos intrinsecus esse lupos rapaces. Nam catholici doctores si peccatores fuerint, serui quidem carnis erunt, non tamen lupi rapaces, quia non habent propositũ perdere, & separare Christianos.

Chrysost.

Apostoli de hæreticis præmonitio.

¶ Sanè lupos hos rapaces Paulus venturos præuidens, pastores & Episcopos contestans hortatur, dicens: Attendite vobis & vniuersò gregi, in quo vos spiritus sanctus posuit Episcopos regere Ecclesiam dei, quam acquisiuit sanguine suo. Ego scio quoniam intrabũt post discessionem meam lupi rapaces in vos, non parcentes gregi. Et ex vobis ipsis exurgent viri loquentes peruersa, vt abducant discipulos post se.

Actu. 20.

Ierem. 5.

Lupi vespertini.

¶ Isti sunt (apud Ieremiam) lupi vespertini vastantes ad vesperam. Et vtique nunc vespera est, nunc hora nouissima est, nunc complurimis occidit Sol iustitiæ, lux mundi Christus. His enim occidit, qui magis diligunt tenebras quàm lucem, quòd sunt mala eorum opera. Omnis enim qui malè agit, odit lucem, & non venit ad lucem, vt nõ arguantur opera eius. Hos itaque vespertinos, nocturnos, tenebrosósque lupos fugite, ab his charissimi vobis attendite, iuxta quod beatus Ioãnes præmonet, dicens: Nolite omni spiritui credere, sed probate spiritus si ex deo sint, quoniam multi pseudoprophetæ exierunt in mundum. Et post pauca signum dat, quo spiritum mendacem deprehendas, dicens:

2. Ioan. 2.

Ioan. 3.

1. Ioan. 4.

¶ Omnis spiritus qui soluit Iesum, ex Deo non est. Iesum soluit, qui scindit ecclesiam quæ est corpus Iesu, iuxta quod ipse dicit: Qui non est mecum, contra me est: & qui non colligit mecum, dispergit.

Lucæ. 11.

¶ Itaq; lupis istis in vestimẽtis ouium deprehẽdẽdis documẽtum datur consequẽter in litera, dicente Domino:

A *fructibus eorum cognoscetis eos.*

G ¶ Apud Lucam sic habes: Vnaquæq; arbor à fructu suo cognoscitur. Similitudine sumpta ab arbore, docet falsorum prophetarum similationẽ deprehendere. Non enim an

Lucæ. 6.

an bona vel mala sit arbor à frondib', sed à fructibus cognoscitur. Sic nimirum lupos hos ouina pelle contectos, nõ à pelle simulationis suæ, nec à verbis scripturæ diuinæ fraudulenter vsurpatis, quasi à frõdibus, sed ab eorũ operibus quasi à fructibus suis, possumus agnoscere.

Vt hæreticũ deprehẽdas.

¶ Posset lupus ouina pelle operiri, non tamen nisi opera lupi facere: nec posset agnum, sed tantùm lupum generare. Si (iuxta dictum Sapientis) in filiis suis cognoscitur vir, facilè est videre quales sint huius temporis falsi prophetæ, qui talem stirpem, imò talia genimina viperarum in perniciem humani generis procrearunt.

Eccle. 11.

¶ Et quanuis omnes hęretici lupi sint, & quidẽ rapaces, isti tamen peculiari nomine (vt iam dictum est) dicuntur lupi vespertini. Sic enim habet propheta: Leuiores pardis equi eius, & velociores lupis vespertinis. Lupi vespertini, authore Hieronymo, magis sunt famelici iis qui manè discurrũt, & huius nostri temporis hæretici, maiori acrio rique vesania fuerint superiorum temporum hæreticis vniuersis, quib' satis erat in vno atque altero articulo hęresim mouere: quum isti interim & omnes veteres hæreses suscitent, & nouas superinducant.

Abac. 1.

Lupi vespertini quales.

Omnium hæreticorũ pessimi.

¶ Sed dices: Quomodo ex operibus eos cognoscam, & quos fructus attendam ex quibus arborem ipsam possem agnoscere? Multi enim in fructibus deputant (inquit Augustinus) quæ ad vestitum ouium pertinent, & hoc modo à lupis decipiuntur, sicut sunt vel ieiunia, vel orationes, vel eleemosynæ, quæ omnia nisi fieri etiam ab hypocritis possent, non diceret Dominus: Attendite ne iustitiã vestram faciatis coram hominibus, vt videamini ab eis. Qua sententia proposita, ipsa tria exequitur, eleemosynam, orationem, & ieiunium. Multi enim multa pauperibus nõ misericordia, sed ambitione largiuntur. Et multi orãt vel potius videntur orare, non intuentes Deum, sed hominibus placere conantes. Et multi ieiunant & miram abstinẽtiam prætendunt eis quibus ista difficilia videtur, & honore digna existimantur, & huiuscemodi dolis eos capiunt, dum aliud ostentant ad decipiendum, aliud exerũt ad prædandum, vel interficiendum eos qui sub isto vestitu ouino lupos videre non possunt.

H

Matth. 6.

¶ Hi

¶ Hi ergo non sunt fructus è quibus cognosci arborem Dominus monet. Ista enim quum bono animo in veritate fiunt, propriæ sunt ouibus vestes, quum autem malo in errore, non aliud quàm lupos contegunt. Sed non ideo debent oues odisse vestimentum suum, quod plerunque illo se occultant lupi.

¶ Qui ergo sunt fructus quibus inuentis cognoscamus arborem malam? Dicit Apostolus: Manifesta autem sunt opera carnis, quæ sunt, fornicatio, immũditia, impudicitia, luxuria, idolorum seruitus, veneficia, inimicitiæ, contentiones, æmulationes, iræ, rixæ, dissentiones, sectæ, inuidiæ, homicidia, ebrietates, comessationes, & his similia, quæ prædico vobis sicut & prædixi, quoniam qui talia agunt, regnum Dei non consequentur.

Galat. 5. Fructus è quibus arbor mala cognoscitur.

¶ Itaque si iã ex huiusceemodi fructibus hos pseudoprophetas dinosceere debeamus, facilè colligimus quàm mala sit ista arbor quæ tot pesimos protulit fructus. Quis enim expendere valeat, quot homicidia, rapinas, sectas, sacrilegia, contentiones, rixas, & similia, hæresis ista protulerit?

¶ Sed attende ouinam pellem sub qua se lupi isti abscõdunt, vt ouibus amplius noceant. Abolent anniuersaria, delent ad pietatem fraternitates, diripiunt præbendas & stipendia clericorum, spoliant hospitalia, tollunt è templis mensas pauperum, rapiunt reditus templorum, vt ex huiusmodi sacrilegiis & rapinis in fiscum suum coactis, pauperes (quos mendicare prohibent) nutriant. Ecce blandam pellem ouinam, sub cuius velamento tam multi decipiuntur. Sed lupos deprehendes, si eorum intentionem, si quur hæc faciunt inspexeris.

Fucus pietatis.

¶ Iudas fur & proditor Domini, perditũ clamabat, quod Christi obsequiis fuit impensum, sacrilegãmque auaritiã suam & ipse ouina pelle vestiens dicebat: Quare vnguẽtum hoc non venit trecentis denariis, & datum est egenis? Sed mox lupum prodit Euangelista dicẽs: Dixit autẽ, nõ quia de egenis pertinebat ad eum, sed quia fur erat, & loculos habens, ea quæ mittebantur, portabat.

Iudas hypocrita impius. Ioan. 12.

¶ Si istos propius inspexerimus, luporũ rapacium opera reperimus. Primùm igitur manifesto concurrere videmus

mus inuidiam, qua pauperibus religiosis eleemosynã omnem subtrahere moliuntur. Mox deinde deprehenditur propria quam (vel principe loco) intendunt, vtilitas. Pauperes autem quibus ex hoc fisco prouidere intẽdunt, sunt apostatæ detestabiles, sacerdotes prophani, nefariis nuptiis meretricibus copulati.

¶ Sed inter hos multo amplius impenditur stipendiorum illis quos ipsi habent prædicatores, qui prophetant eis mendaciũ, & cõfortant manus pesimorum. Ad quos per Ezechielem Dominus intonat terribiliter, dicens:

In pseudo prædicatores.

¶ Væ qui consuunt puluillos sub omni cubito manus, & faciunt cerucicalia sub capite vniuersæ ætatis ad capiẽdas animas. Et quum caperent animas populi mei, viuificabant animas eorum. Et violabant me ad populum meum propter pugillum hordei & fragmen panis, vt interficerent animas quæ non moriuntur, vt viuificarent animas quæ non viuunt. Deceperunt, inquit, populum meum dicentes: Pax pax, & non est pax. Et ipse, (nimirum populus præuaricator) ædificabat parietem, illi autem linie bant eum luto absque paleis.

Ezech. 13.

¶ Istiusmodi ergo suis pseudoprædicatoribus qui loquũtur eis placentia, opima stipendia quibus vnà cum suis delicientur meretricibus, largiuntur abundè.

¶ Qui etiam vt per omnia, tam habitu & cultu corporis, quàm dogmate, se Christo atque primis sancti Euangelij prædicatoribus opponãt ex aduerso, ipsi aureis torquibus & annulis fulgidi prodeunt in suggestum errores & blasphemias prædicaturi. Itaque à fructibus eorum cognoscetis eos.

Christo & Apostolis contrarii.

¶ Sed qui sunt fructus per quos cognoscamus arborem bonam? Respondet Apostolus: Fructus autem spiritus est charitas, gaudium, pax, patientia, longanimitas, bonitas, benignitas, mansuetudo, fides, modestia, continentia, castitas. Et licet mali homines & deceptores aliquarum interdum virtutum hic enumeratarum imaginem habere putentur, attamen earum veritas longè est ab eis.

Arbor bona. Gal. 5.

¶ Itaque à fructibus suorum operum sunt hæretici & simulatores cognoscendi, quod per conuenientem Dominus probat similitudinem, dicens:

Nunquid colligũt de spinis uuas, & de tribulis ficus?

K ¶ Spina & tribulus à fructibus cognoscuntur, quia fructum bonum ferre non possunt.

Spinis, hæreticos designari.

¶ Possumus sanè per spinas falsos prophetas, & hæreticos conuenienter accipere ob multa.

¶ Primò, quòd spineta opaca sunt. Nam & hæreticis nõ lucet veritas, quos tenebræ interiores comprehendẽrũt, & lucem habent exosam, quòd eorum opera mala sunt, vt iam dictum est. Sapientes quidem vt faciant mala, bene autem facere nescierunt, excæcauit enim eos malitia eorum.

Iere. 4. Sapien. 2.

¶ Secundò, quòd sub spinis latibula sunt serpentum. Et vtique horum corda exceçata, receptacula sunt immũdorum atque malignorum spirituum, à quibus (vt est palàm cernere) ad omne scelus & nefas incitantur. Vnde & de diabolo dictum est: Sub vmbra dormit in secreto calami, in locis humẽtibus. Protegunt vmbræ vmbram eius. Vmbræ protegunt vmbram eius, quum peruersi & cæcati quique, pessimorum sibiq́ue similium crimina aut excusant aut defendunt.

Iob. 40. Vbi cubat diabolus.

¶ Tertiò, quòd spinæ vndique pungunt. Et quis posset verbis consequi quantum & quemadmodum hi falsi prophetæ tã verbis quàm operibus pungant? pungũt enim verbis, blasphemãtes & quæ in cœlis sunt sancta, & quæ super terrã, adeò vt nõ temerè tempus illius bestiæ iã adesse credatur, de qua in Apocalypsi scriptum est: Datum est ei os loquens magna & blasphemias. Et aperuit os suum in blasphemias ad Deum, blasphemare nomen eius, & tabernaculum eius, & eos qui in cœlo habitant.

Hæretici vt pungũt verbis.

Apo. 13.

¶ Sanè tabernaculum filij dei virgo mater est, quæ hunc portauit. Qui in cœlo habitant, sancti Dei sunt, quibus reuerentiam omnem negant, tollunt cultum, imagines deiiciunt, & confringunt, colentes irridẽt, & contumelijs insectantur. At multo amplius blasphemant, detestantur, abolere moliuntur (vt iam dictum est,) quicquid pium & sanctum est in ecclesia dei. Nam & ecclesiæ sacramenta negant, & omnia officia diuina detestantur.

¶ Quemadmodum autem pungunt factis, id est, rapinis, cædibus, sacrilegiis & similibus, per se satis & nimis patet. In has spinas crepitans gehennæ ignis tandem exardescet. De quibus spinis scriptum est, dicente Dauid: Præuaricatores quasi spinæ euellentur vniuersi, quæ nõ tolluntur manibus. Quid autem de spineto quod manibus tractari & euelli non potest sit faciendum, consequẽter ostendit, dicens: Si quis tangere voluerit eas, armabitur ferro, & ligno lanceato, ignéque succensæ comburẽtur vsque ad nihilum.

2. Reg. 23.

¶ Per tribulos autem, eos accipimus, qui his pseudoprophetis adhærent, qui eos excusant, tuentur, & defendunt. Terra nempe quæ maledicta est, tunc spinas & tribulos germinat, quando homines peruersi, qui contempto deo, contempto cœlo, nil nisi terrena amantes germina pessima in prauis operibus producunt. Huiusmodi igitur qui terra maledicta sunt, quid aliud germinarẽt, quid proferrent aliud quàm peccata, quàm errores, scismata, hæreses, blasphemias? Huius terræ iudicium aduerte. Terra proferens spinas & tribulos reproba est, & maledicto proxima, cuius consummatio in combustionem. Itaque ab istis spinis & tribulis nec vuæ nec ficus colliguntur. Vua enim mysterium Christi habet. Vt enim multa in segrana suspendit, sic & Christus multos sibi fideles per lignum crucis tenet adiunctos.

L *Tribuli.*

Heb. 7. Chrysost. Vuæ & ficus myst.

¶ Ficus autem designat ecclesiam, quæ omnes concludit fideles in dulcedine charitatis. Siquidem opera piorum plena sunt mansuetudine, benignitate & suauitate. Iuxta quod Apostolus monet, dicens: In omnibus exhibeamus nosmetipsos sicut Dei ministros, in suauitate, in spiritu sancto, in charitate non ficta. Huiusmodi suauitatem à tribulis istis nemo speret, quorum fructus inutiles sunt & acerbi ad manducãdum & ad nihilum apti, nisi vt ex illis immũdi & maligni spiritus (ac si porci & vrsi) pascantur. Itaque piorum est proferre huiuscemodi dulcedinẽ quasi ficus, sed & spirituale gaudium in charitate, quasi vuam quæ vinum fundit quod lætificat cor hominis.

2. Cor. 4. Sap. 4.

¶ Quod si quis obiicies dicat, ꝙ & Moyses de spina vindemiarit vuam, quando à cognato gentili consilium vtile accepit, & de tribulis ij collegerint ficus, quibus dictũ

Beda.

est de pharisæis: Quæ dicunt facite, quæ autem faciũt, facere nolite, sciat quia sicut verus nonnunquam palmes sepi spineæ inuolutus recũbit, portansque fructũ spinõ suũ, vsibus hunc seruat humanis: sic dicta vel acta malorum si quando bonis prosunt, non hoc ipsi dicunt vel faciunt mali, sed fit de illis superno prouidente consilio.

M ¶ Sed huiusmodi spinarum mores quibus à bonis differunt arboribus, propius attendamus. Quum enim euidentissimum signum reproborum sit superbia, electorum verò humilitas, etiã dominari cæteris in hoc mũdo superbi (qui spinæ sunt) appetunt, quod vel maximè refugiũt humiles, qui vtique arbores bonæ sunt. Qui enim (verbi gratia) in docendo sectatur veritatẽ, nullũ per hoc aucupari sibi intẽdit honorẽ aut gloriã vẽdicare, sed Deo, iuxta quod ipse Dominus ait: Qui à semetipso loquitur, gloriã proptiam quærit. Qui autẽ quærit gloriã eius qui misit illum, hic verax est, & iniustitia in illo non est.

Praui vt primatum appetunt.

Ioan. 7.

¶ Porrò qualiter bonæ arbores dominatum refugiunt, & hunc sibi rapiunt arbores malæ, in illa ostenditur parabola quæ refert iisse ligna vt vngerent super se regẽ. Dixerunt autem oliuæ: Impera nobis. Quæ respondit se non posse deserere suam pinguedinem, & venire vt inter ligna promoueretur. Dixerũntque ligna ad arborem ficũ: Veni & super nos regnũ accipe. Qui respõdit, se nõ posse deserere dulcedinem suã fructũsque suauissimos, & ire vt inter cætera ligna promoueretur. Loquutáq; sunt ligna ad vitẽ: Veni & impera nobis. Quæ respõdit, se non posse deserere vinum suum quod lætificat Deum & homines, & inter ligna promoueri. Dixerũntque omnia ligna ad rhannum (qui est genus spinæ asperrimæ & distortæ) veni & impera super nos. Quæ respondit: Venite ergo, & sub vmbra mea requiescite. Et post paucs: Egrediatur ignis de rhanno, & deuoret cedros Libani.

Iudic. 9. Parabola regni lignorum.

¶ Et quidem ita est. Nã vbi impij sumpserint principatũ, gemet populus. Egreditur enim ab eis auaritiæ, ambitionis, libidinis, crudelitatis, prauique dogmatis & pessimorum ignis exemplorũ, qui circum se deuoret omnia. Nec mirum, quandoquidem non possit arbor mala nisi fructus malos facere. Sequitur enim: Sic

Prou. 29.

Sic omnis arbor bona fructus bonos facit, mala autẽ arbor, fructus malos facit. Non potest arbor bona fructus malos facere, neq; arbor mala fructũ bonos facere.

N ¶ Christus docens nos attendere ab hæreticis similitudinem ab arbore sumptam adhibuit, quam sicut à fructibus cognoscimus, ita vt dictum est & ab operibus suis hæreticos: quorum opera mala operibus Christi contraria sunt, quum ille colligat, isti per sectas & schismata dispergant.

¶ Anima autem doctoris boni ex se opera producit bona, honesta & Deo placita. De quo accipi potest quod per Ieremiam prophetam dicitur: Benedictus vir qui confidit in Domino, & erit Dominus fiducia eius. Et erit quasi lignum quod transplantatur super aquas, quod ad humorem mittit radices suas, & non timebit quum venerit æstus. Et erit folium eius viride, & in tempore siccitatis nõ erit solicitum, nec aliquãdo desinet facere fructum. Hæc habes exposita in Quadragesimali.

Iere. 17.

¶ Notandum verò est, quòd licet hominis & arboris aliqua sit similitudo, magna tamen est inter hæc dissimilitudo. Nam quòd arbor bona est aut mala, ex natura habet & essentiali proprietate: quòd autem hominis anima bona est vel mala, ex electione fit & arbitrij libertate, quanquis nos quoque ex natura mali nascimur filij iræ. De⁹ autem qui diues est in miserationibus, arbores nos bonas facit, vt adiutrice gratia fructus optimos ferre possimus. Quod vtique in semetipso sensit qui ait: Omnia possum in eo qui me confortat. Et hinc est quòd homo bonus de bono thesauro profert bona, & malus homo de malo thesauro profert mala.

Ephe. 2.

Philip. 4.

Matth. 12.

¶ Hoc loco (vt inquit Augustinus) maximus error cauẽdus est illorum qui de hisipsis duabus arboribus duas opinantur esse naturas, quarum vna sit Dei, altera verò nec Dei, nec Deo. Sed eos nõ adiuuare istas duas arbores docendum est. Primò, quia de hominibus eum dicere tam clarum est, vt miremur eorum cæcitatem. Attendunt ipsi quod dictum est: Non potest arbor bona fructus malos facere, neque arbor mala fructus bonos facere, & ideo putant fieri non posse, vt anima mala in melius commu-

Error Manichæorũ cauendus.

tetur, neque bona in deterius. Quasi dictũ sit: Nõ potest arbor bona mala fieri, neque arbor mala bona fieri.

Malus fieri potest bonus, & è conuerso. ¶ Arbor, est ipsa anima, ipse homo: fructus verò, opera hominis. Non ergo potest homo malus bona operari, neque bonus mala. Sed si malus vult bona operari, primò bonus fiat. Sicut alio loco euidentius ipse Dominus ait: Facite arborem bonam, & fructus eius bonos. Quòd si istorum duas naturas his duabus arboribus figuraret, non diceret, Facite. Quis enim hominum facere potest naturam? Nõ ergo arbor animæ nostræ naturam significat, alioqui non esset in potestate nostra situm, arborem bonam facere.

Matt. 12.

O ¶ Sequitur itaque arborem esse animam nostram (vt dictum est) quam vel bonam vel malam facere possumus. Nam & is qui malus est, potest bonus fieri, & fructus bonos ferre. Et qui bonus est, etiam poterit malus fieri & fructus ferre malos. Quod multis scripturæ confirmatur exemplis. Moyses enim (vt ait Hieronymus) arbor optima erat, sed quum primùm declinauit à bono, peccauit apud aquam contradictionis. Dauid arbor bona erat, sed quum non perseueraret in bono, malos protulit adulterij & homicidij fructus.

Exod. 18.

2 Reg. 11.

¶ Verùm arbor bona, quandiu manet bona, fructus malos ferre non potest. Nec fructus potest ferre bonos, quãdiu manet mala. Si enim fructus bonos faceret, iam nõ esset mala. Sicut verè dici potest: Non potest esse nix calida. Quum enim iam calida esse cœperit, non iam eam niuem, sed aquam vocamus. Potest ergo fieri, vt quod nix fuit non sit nix: sed fieri nõ potest, vt nix calida sit. Sic (vt dictum est) fieri potest, vt qui malus fuit non sit malus, nõ tamen potest fieri vt malus benefaciat. Qui etsi aliquando vtilis est, non hoc ipse facit, sed (vt dictum est) fit de illo diuina procurante prouidentia. Mali enim Dei legem prædicantes possunt esse audientibus vtiles, quum sibi vtiles non sint. Quibus per prophetam dicitur: Seminastis triticum, & spinas metetis. Quia etsi bona præscibunt faciunt tamen mala.

Simile.

Mali vnde prosunt.

Ierem. 12.

Nota. ¶ Non tamen qui eos audiunt & faciunt quæ ab eis dicuntur, de spinis legunt vuas, sed (sicut iam dictum est) de vite

vite quæ spinis est implexa, legunt vuas. Non tamen spinarum est fructus ille, sed vitis.

¶ Sit ergo vnusquisq; arbor bona, nec se arbitretur habere fructus bonos, si ipse manet arbor mala. Non enim erit fructus bonus, nisi arboris bonæ. Mutet cor, & mutabitur opus. Extirpa cupiditatem, & planta charitatem. Nam sicut omnium malorũ radix est cupiditas, sic & radix omnium bonorum est charitas. Nam quicquid operatur charitas, fructus bonus est, quia nõ potest arbor bona fructus malos facere. Et quantæ securitatis est vita bonorum, qui quicquid fecerint, bonum est. Malè enim bonus operari non potest, iuxta illud: Fac quæcunque inuenerit manus tua, quia Dominus tecum est.

Nisi bonæ arboris est fructus bonus.

1. Tim. 6.

1. Reg. 10.

HOMILIA SECVNDA.

O. *Omnis arbor quæ non facit fructum bonum, excidetur, & in ignem mittetur.* Vbi supra.

¶ In præcedentibus præmonuit nos Dominus vitare pseudoprophetarum fallaciam, hic consequenter duo facit. Primò, denuntiat infructuosæ arboris excisionem. Secundò, reprobat quorũdam inanem fiduciam, ibi: Non omnis qui dicit mihi, Domine domine.

¶ Circa primum dicit: Omnis arbor quæ non facit fructum bonum, excidetur. Sub arboris similitudine de homine loquitur. Habet enim homo cum arbore similitudinem in multis.

A

¶ Primò, in viuendo. Viuit enim arbor per humorem terræ & cœli calorem. Homo autẽ in anima Deo viuit per humilitatem, & charitatem. Humilitas ab humo dicitur. Sed & ipsa mentis humilitas, de mortalis nostri corporis terrena fragilitate iugiter considerata suboritur. Quid enim causæ est vt superbiat terra & cinis, vt sese extollat filius hominis putredo & vermis? Si inter mures videreris murem vnum super cæteros ius sibi & dominium vendicantem, quãto moueretis cachinno? Et si corpus spectes, quid imbecillius homine reperire queas, quem sæpè insperato, velox hora dissoluit?

Homo vt arbori assimilatur.

Eccles. 10.

Iob. 25.

Non per humilitatem stabilitur.

¶Sed propositã similitudinem sequamur. Arbores quæ radices suas terræ profundius immergũt, viuaciores sunt & stabiliores. Sic vtique & abundantiori gratia viuunt, & contra tentationis impulsum stabiliores firmioréque sunt, qui sese terrenæ fragilitatis cõsideratione apud Deũ & homines humiliant amplius. Et sicut arbores in locis demissis constitutæ à ventorum turbine minus quatiuntur his quæ in montibus sitæ sunt, sic & humiles qui refugientes huius seculi dignitates & vanos honores sua sunt simplicitate & vita priuata contenti, longè quietioré vitam agunt iis qui ad alta tendentes in hoc mundo sublimia semper ambiunt. Tolluntur in altum, vt lapsu grauiore ruant. Verùm, qui iacet in terris, nõ habet vnde cadat. Ait quidam:

Humilitate quietius viuitur.

Summa petit liuor, perflant altissima venti.
Summa petunt dextra fulmina missa Iouis.

B ¶Quos enim ferit ira dei, nisi superbos? Superbis enim deus resistit, humilibus autem dat gratiam. Hi radices figũt in Christo, quasi dicat: Mihi adherere Deo, bonũ est, qui quoniam ab illo discunt mites esse & humiles corde, viuunt Deo, stabiles sunt proposito sanctitatis, & assiduo virtutum crescunt augmento, dicente Domino: Qui manet in me & ego in eo, hic fert fructum multum, quia sine me nihil potestis facere.

Iacob.4.
Superbi vt cœlitus feriuntur.
Ioan.15.

¶Secundò, similitudinem habet homo cũ arbore in crescendo. Nam etsi arboris inferior pars inhæreat terræ, potiori tamen parte sui terræ supereminẽs, cœlum petit. Nõ secus & ipse homo, qui etsi propter mortalis vitæ necessitudines in terrenis rebus mente & cogitatione sæpè vagari cogitur, suprema tamen & præcipua solicitudine spiritualia atque cœlestia bona quærit, auibus non dissimilis, qui etsi volatui plurimùm indulgent, propter escam tamẽ demittere sese compelluntur ad terram.

Simile.

¶Tertiò, habet homo cum arbore similitudinem in germinando & fructificãdo. Sicut enim arbor germinat primùm, deinde floret, & affert fructum, sic & homo bonis germinat in cogitationibus, floret bona voluntate, & fructum affert in opere bono. Et quum loquitur aliis eã quæ spiritualiter ædificant, quasi virenti fronde decoratur.

Similis in germinando.

Vnde

Vnde de viro iusto scriptũ est: Erit tanquam lignũ quod plantatum est secus decursus aquarum, quod fructũ suũ dabit in tempore suo, et folium eius non defluet.

Psal.

¶Quartò, assimilatur homo arbori in cadendo. Arbor enim vetustate deficiens tandem cadit. Cadit autem ad eã partem ad quam viuens plurimum ramorum extenderat. Similiter & homo morte cadit. Cadit autem vel ad austrũ vel ad aquilonem, id est, vel ad salutem æternam, vel ad æternam damnationem. Vnde per Salomonem dictũ est: Si ceciderit lignum ad austrum aut ad aquilonem: in quocunque loco ceciderit, ibi erit.

C *Similis in cadendo.*
Eccles.11.

¶Eò autem cadit homo moriens, quò maiorem partem cogitationum, affectuum, & desideriorum viuens transmiserat. Eam ad partem cadit moriens, ad quam viuens fuit procliuior. Si ceciderit ad aquilonem, ibi erit, ibique manebit. Nam mortuo homine impio, nulla erit vltra spes. Quòd si ad austrum ceciderit, clamat vox de cœlo, & dicit: Beati mortui qui in Domino moriuntur.

Quorsum cadit homo moriẽs
Prou.11.
Apoc.14.

¶Ait autem hic Dominus de arbore quæ cadet ad aquilonem: Omnis arbor quæ non facit fructum bonum excidetur, & in ignem mittetur. Si tanta pœna, id est excisionis & ignis, parata est arbori sterili, quia nõ producit fructum bonum, quãtam fore putamus pœnam arboris quæ non modò bonis vacat à fructibus, sed insuper facit fructus malos? Iubet paterfamiliãs succidi ficũ infructuosam, quòd terram frustra occupat, & non magis illam succidet arborem quæ insuper terram vitiat?

Pœna excisionis.
Luc.13.

¶Sunt autem quarundam malarum arborum fructus plenì vermibus & corrosi. Quarundam sunt fructus acerbi & amari. Quarundam verò sunt fructus ventosi & inflatiui, iuxta quam similitudinem tria sunt hominum genera qui malis arboribus comparantur. Primi sunt hi, qui voluptatum carnalium amatores magis sunt quàm dei, horũ sunt fructus lasciuiæ & carnalis delectationis. Sed isti fructus pleni vermibus sunt.

D *Arboris malæ fructus triplex.*
Luxuriæ fructus corrosi.

¶Videmus interdum pomum extrinsecus pulcherrimũ, & putatur valde bonum, sed intus habet vermem: & dum aperitur, corrosum interius deprehenditur, porcisque deuorandum abiicitur. Non secus suggestio voluptatis delectabilis

delectabilis putatur in æstu tentationis: quum autem scelus fuerit perpetratum, nil nisi vermis conscientiam remordens inuenitur. Qui nisi per acrimoniam pœnitentiæ salutaris interficiatur in hac vita, non morietur inæternum, sicut scriptum est: Vermis eorum non morietur.

Post culpã vermis. *Esaiæ. vlt.*

¶Hic est vermis mordens ederam sub cuius vmbra Ionas delectabatur, sicut scriptum est: Lætatus est Ionas super edera lætitia magna, quæ statim per morsum vermis aruit. Edera, pax est & securitas conscientiæ, sub qua Ionas (quod interpretatur columba) id est, homo pius & innocens cõsolatur. Nam gloria nostra hæc est, inquit Apostolus, testimonium conscientiæ nostræ. Quantæ sit hoc suauitatis ostendit qui ait: Non est oblectamentum super cordis gaudium. Sed vermis sub peccati delectatione lætens, hanc morsu carpit, & mox arescit. Turbatur enim peracta voluptate & manente reatu, graui morsu læsa cõscientia, & quantum prius innocentiæ suæ testimonio lætabatur, tanto iam & multo amplius cruciatur bono testimonio destituta.

Ionæ. 4. *Edera Ionæ vt aruit myst.* *2. Cor. 1.* *Eccle. 30.*

Simile.

¶Puer nucem vermibus & corruptione plenam morsu frangens, mox quum se deceptum deprehendit, effusam in ore puluerulentam expuit corruptionem. Et Apostolus inutilem peccati præteriti voluptatem ad memoriam reducens: Quem, inquit, fructum habuistis tunc in illis, in quibus nunc erubescitis? Nam finis illorum mors est.

Rom. 6.

¶Cain obtulit Deo de fructibus terræ spicas corrosas, & conculcatas à bestiis & protritas. Et vtinam inueterati dierum malorũ, qui quasi iumenta in stercore suo putrue runt, corrosãmque innumeris vermibus habent conscientiam, & bestialibus conculcati sunt delectationibus à iuuentute sua vsque in senectam & senium, sese saltem in fine dierum per veram pœnitentiam offerrent domino sacrificium vespertinum.

Gene. 4. *Oblatio Cain.* *Iohe. 1.*

E ¶Secundò, quorundam sunt fructus acerbi & amari, cuiusmodi fructus ferunt auari. Quicunque enim huius seculi diuitiis acquirendis incũbit, innumeris curis pungitur, & cruciatur amaritudinibus, iuxta quod quidam ait:

Auaritiæ fructus amari.

Diues diuitias non congregat absque labore,

Non

Non tenet absque metu, non deserit absque dolore.

Araneus texendo reti euiscerat se, vt vilem muscã capiat. Arane° vt Irruit vehementior ventus, & tollit rete, prędam pariter & prædonem. Scriptum est: Sicut tela araneæ fiducia ei°, nimirũ auari. Quo (vt alia scriptura testatur) nihil est iniquius: nam & animam suam venalem habet. Ecce vt sese euiscerat, animam impendens pecuniis (quasi muscis) aucupandis. Porrò rete suum, sunt acquirendi artes variæ, fraudésque dolique. Ventus hunc tollet vehementior, dũ sæua mors auarum rapiet. Vnde scriptum est: Diues quũ dormierit, nihil secum auferet.

cum reti perit. *Iob. 8.* *Ecclẽs. 10.* *Auarus vt perit.* *Iob. 27.*

¶Ecce qualiter araneus amittit prædam, aperiet oculos (deprehensæ tãdem vanitatis cognitione) quos antè culpa cæcauerat, & nihil inueniet. Apprehẽdet eum quasi aqua inopia, nocte opprimet eum tempestas. Tollet eũ ventus vrens & auferet, & velut turbo rapiet eũ de loco suo. Quis autem posset verbis consequi quanta auarum comprehendat amaritudo, & in hac vita, & multo amplius in futura vita? Amaræ sunt enim diuitiæ dũ acquiruntur (vt dictum est) amariores, dum infortunio, vi, vel fraude aliena perduntur, amarissimæ, dum in morte deseruntur, sed plusquam amarissimæ sunt, dum inopia sempiterna & gehennæ flammis compensantur.

¶Tertiò, quorundam fructus sunt ventosi & inflatiui, F quales vtique fuerunt superbi, ambitiosi, iactabundi. Quis enim nesciat superbos quasi vento distentos? Ventum hunc vanitatis ex seculi honoribus dignitatibũsque concipiunt, quo inflati premuntur cruciantúrque dum parem sibi præferri conspiciunt. Adeò nẽpe suaue sapiũt plerisque fastuum, honorum, & pomparum huius seculi fructus, quòd illis vix vnquam possunt saturari. Et quoniam (vt perhibent phisici) minus nocent edentibus fructus dulces & inflatiui, si cum sale comedantur, oportet eos qui honoribus coluntur, sale sapientiæ (cuius initium est timor Domini) hos cibos suos condire, & illud secum dicere: Non nobis Domine, non nobis, sed nomini tuo da gloriam. Quin & illud quod paulò antè citatum est: Quid superbis terra & cinis? Sic enim citra vanitatis & inflationis culpam possent exhibitis honoribus vti.

Superbiæ fructus vẽtosi. *Qualiter honoribus vtendum.* *Eccle. 10.*

Alio-

Alioqui peccandi occasionem acciperét qui acquiescerét dicenti:Coram cano capite cósurge,& honora personam senis.Eadem ratione iniquum esset filios honorare parentes,subditos suis deferre præpositis.Sed nec ipse Apostolus dixisset:Reddite omnibus debita,cui honorem, honorem.Et iterum:Honore inuicem præuenientes.

Rom.13.
Rom.12.

¶Apponendum itaque est sal sapientiæ & timoris domini,ne huiuscemodi honorũ ventosi fructus inflent & noceant,sed potius eum cui exhibẽtur stimulent moneantq; sic viuere,vt honore sit non indignus.

G ¶Itaque dominus denuntians malæ arboris promeritam pœnam,dicit:Omnis arbor quę non facit fructum bonũ, excidetur & in ignem mittetur. Vbi geminam damnatorum pœnam designat,id est pœnam damni,& pœnam sensus.Inæstimabile autem damnum est, & nullius rei lucro compensandum inæternum priuari cõtemplatione diuinitatis,& consortio beatorum . Altera pœna est sensibilis & peruigilis ignis & supplicij infernalis. Vbi Chrysostomus:

Geminæ damnatorũ pœna.

¶Duplex innuit esse supplicium.Qui enim in gehenna vritur,etiam cœlorũ regna prorsus amittit,quæ certè pœna maior est quàm cruciatus ille flammarum . Noui quia plurimi pertimescant gehẽnam,ego illius gloriæ amissionem multo amarius quàm ipsius gehẽnæ dico esse supplicium.Et si quis infernos sexcentos statuat aut plures, nihil est id omne,si cõferatur ad amissionem gloriæ fœlicitatis æternę,vbi illud audire cogatur:Nescio vos.

Pœna dãni grauissima.

Mat.5.

H ¶Multiplicem excisionem arborum malarum aduerte. Prima est mors corporalis,per quam exciduntur à presenti vita,vt mundi voluptatibus quibus inhiabant, perfrui diutius non liceat,vt meritò eorum quisque dicat:Præcisa est velut à texente vita mea,dum adhuc ordirer succidit me.Hæc præcisio eo amarior,est,quo vanis mundi gaudiis cupidius delectabantur,iuxta quod per Sapientem dicitur:O mors quàm amara est memoria tua homini iniusto,& habenti pacem in substantia sua , & adhuc valenti sumere cibum.

Excisio multiplex

Esaiæ.38.

Eccl.41.

¶Secunda excisio est , qua exciduntur à consortio omnium bonorũ,de qua iam dictum est. Licet enim nunc simul

mul in isto mundo sint malæ arbores & bonæ,excidentur tamen in vita futura.Siquidem in consummatione seculi exibunt angeli,& separabunt malos de medio iustorum, & mittent eos in caminum ignis,ibi erit fletus & stridor dentium.Et hæc excisio amarior est quàm prima.

Mat. 13.

¶Tertia excisio est , qua abscinditur à reprobis facultas omnis siue bene siue malè operandi.Ligate,inquit,illi manus & pedes,& mittite eum in tenebras exteriores.

Mat. 22.

¶Quarta est excisio illa horribilis, qua sic exciduntur à spe,vt nunquam quicquam boni sperét in sempiternum, iuxta quod scriptum est:Destruxit me vndique & pereo, & quasi auulsæ arbori abstulit spem meam. Sequitur:

Iob.19.

Igitur ex fructibus eorum cognoscetis eos.

I ¶Non frustra repetit,quòd à fructibus suis cognoscendi sunt mali.Cognoscũtur enim à fructibus suis & in hac vita,& plenius cognoscentur in futura vita. In illa enim vita omnia scelera eorum iustis erunt manifesta , vt quos hic plenè non cognouerunt,illic videntes cuncta eorum dedecora,plenissimè eos cognoscant. Siquidem electi reprobos videbunt,sed nõ sic reprobi electos,attamen vsq; ad diem iudicij suo modo se mutuò vident. Nec tamen in illa vita super eorum suppliciis vlla misericordia flectentur electi,à quibus misericordiam suam ipse deus auertit in æternum,cuius iustitiam comprobantes etiam de eorum pœnis gaudebunt, iuxta quod per Psalmistam dicitur:Videbunt iusti & lætabuntur,& super eum ridebunt & dicent : Ecce homo qui non posuit deum adiutorem suum, sed sperauit in multitudine diuitiarum suarum , & præualuit in vanitate sua.Et iterũ:Lætabitur iustus quum viderit vindictam.

A *fructibus suis in futuro plenius cognoscentur.*

Grego.

¶Cæterùm,ad hæc quæ dicta sunt est aduertendum,quia malæ arboris culpa est inexcusabilis, sententia est ineuitabilis,pœna eius est interminabilis, gratia est ei irrecuperabilis.Primum patet in parabola de arbore fici, quam habebat quidam plantatam in vinea sua,& venit quærens fructum in illa, & non inuenit . Dixit autem ad cultorem vineæ:Ecce anni tres sunt ex quo venio quęrens fructum in ficulnea hac & nõ inuenio, succide ergo illam.

Culpa vt inexcusabilis.

Lucæ 13.

Ficul-

Ficulnea sterilis, est homo peccator ad agendum ea quæ bona sunt inutilis. Hunc deus per totam vitam ipsius quę per adolescentiam, iuuentutem & senectutem decurrit, quasi per annos tres, patienter ad emẽdationem vitæ expectat, nec interim ei quo minus operum bonorum fructum ferat deest cultura conueniens, quæ per fossionem circa radicem, & adiectionem fimi designatur, nec tamen expectatum affert fructum. Quis igitur hunc post tantas inducias & curationes, in sua prauitate, negligẽtia, atque dei sueq; salutis contemptu permanentem excuset? Dicat dominus: Quid vltra debui facere ficulneæ huic, & nõ feci? Quoniam ergo terram occupare nõ est digna, succidẽ illam, vtique, vt in ignem mittatur.

K ¶ De secundo (quòd videlicet sententia est ineuitabilis) in Euangelio dicitur: Iam enim securis ad radicem arboris posita est. Securis sententiam iudicij significat. Securi mactari solent porci. Peccatores autem sunt porci diaboli, ipsa dæmonum legione clamãte: Si eiicis nos hinc, mitte nos in porcos. Malæ radices, parentes mali. Mali rami, mali filij sunt, malique nepotes. Sed & malæ radices sunt primi vitiorum inuentores, rami autem horum sequaces. Securis itaque ad radicem venit, dum inuentorem superbiæ luciferum, inuentorem inuidiæ Caïn percussit. Patet ergo impossibile esse vt rami euadant, ex quo securis sic iam radices feriit.

Lucæ. 3. *Sententia iudicij ineuitabilis.* *Lucæ. 8.*

¶ De tertio (scilicet, quòd pœna est interminabilis) hic dictum est: Omnis arbor quæ non facit fructum bonum, excidetur, & in ignem mittetur. O quantus ille ignis erit, quando vniuersæ arbores malę & steriles, id est, omnes simul impij & in inferno ardebunt. Quantus esset ignis, quàm horribile incendium, si alicuius syluæ immensæ, arbores vniuersę in vnum cõgestę arderent. Dicit sapiens: Secundum ligna syluæ ignis ex ardescet. Et quæ in mundo est sylua, quę tot habeat arbores, quot in inferno sunt peccatores? Heretici videlicet, raptores, simoniaci, vsurarij, & his consimiles.

Pœna interminabilis. *Eccl. 28.*

¶ Vnde & de gehenna scriptum est: Præparata profunda, & dilatata: nutrimẽta eius ignis & ligna multa. Præparata est vt citò recipiat: profunda, vt nullus exeat: dilata-

Esa. 30.

ta, vt plurimos capiat. Ibi ergo vnà cum arbore cortex & rami simul ardebunt, id est, anima & corpus & membra, quę prius arida per peccata fuerunt. Singulis enim membris quę arma fuerunt iniquitatis, propria debetur pœna pro qualitate & quantitate commissorum.

¶ De quarto (videlicet, quòd excisę arbori malę gratia est irrecuperabilis) scriptum habes apud Matthæum, quemadmodum dominus vidẽs fici arborem vnam secus viam venit ad eam, & nihil inuenit in ea nisi folia tantùm, & ait illi: Nunquam ex te nascatur fructus in sempiternum. Et arefacta est continuò ficulnea. Vẽtura est mors, venturus est iudex qua hora non putatur, si non nisi folia verborũ, non autem fructum veræ pietatis inuenerit, quid superest, nisi vt tremenda maledictione peccator homo tunc feriatur, vt nullus ex eo pœnitentiæ fructus nascatur in æternum? Itaque dum adhuc spatium pœnitentiæ salutaris datur, placeat cõsilium dicentis, Quęcunque potest manus tua, instanter operare: quia nec opus, nec ratio, neque scientia, neq; sapiẽtia, erit apud inferos quò tu properas.

Gratia irrecuperabilis. *Mat. 21.* *Eccles. 9.*

¶ Circa secundum principale dicitur:

Non omnis qui dicit mihi, domine domine, intrabit in regnum cœlorum, sed qui facit uolũtatem patris mei qui in cœlis est, ipse intrabit in regnum cœlorum.

¶ Hic reprobat dominus quorundam inanem fiduciam. L Quum enim omnis arbor quę non facit fructum bonum sit excidenda, consequens est, non sufficere ad salutem verborum folia sine operum fructu. Quid enim aliud est dicere: domine domine, quàm sola ferre folia sine fructu?

¶ Superius falsos prophetas cognoscere docuit, qui peruersè scripturas interpretantur, & docent falsa: hic eos quoque qui recta docent, quæ non exprimunt operibus, non intraturos cœlum confirmat. Quod eò dixit, ne putaremus pertinere ad illos fructus, è quibus arbor bona cognoscitur, si quis Domino nostro dicat: Domine domine, sed huiuscemodi fructus sunt, facere voluntatem patris qui in cœlis est, cuius faciendæ seipsum exemplum præbere dignatus est, dicens: Non veni facere

August.

Universidad de Deusto Biblioteca

Fiducia vana tollitur.

facere voluntatem meam, sed voluntatem eius qui misit me. Et Luca teste, ipse cœpit, facere & docere. Quid igitur prodest cõfiteri se nosse deũ, factis autẽ negare? Quid (inquit) vocatis me domine & non facitis quę dico? Vanè speratis quòd in hoc saluari possitis, quòd Christiani appellamini, qui Christianorum opera non facitis. Dicitis: Domine domine, sed operibus dominum negatis.

Ioan.6.
Act.1.
Tit.1.
Luc.6.

Orige.

¶ Quin & quantumlibet clament hi falsi prophetæ verbum domini, verbum domini manet in æternum, attamen nihil agunt, nisi verbum opere compleãt, vt hoc modo voluntatem patris qui in cœlis est facientes, intrare mereantur in regnum cœlorum. Sicut enim honestę conuersationis vestem habentes nõ recipiuntur in regnum cœlorum propter dogmatis nequitiam, ita nec ij qui quum polleant integritate fidei atque doctrinæ, tamen viuẽtes turpiter, doctrinæ suæ destruunt integritatem. Vtrunque enim dei seruis necessarium est, vt & opus sermone, & operibus sermo comprobetur.

Ad fidẽ vt opera requiruntur.

M ¶ Sed quęstio suboritur quomodo huic dominicæ sententiæ qua dicit, Non omnis qui dicit mihi domine domine, intrabit in regnum cœlorum, conueniat illud Apostoli: Nemo potest dicere dominus Iesus, nisi in spiritu sancto, quum spiritũ sanctum habentes non possimus dicere nõ intraturos in regnum cœlorum si perseuerauerint vsque in finem: igitur videtur, omnes qui dicunt domine domine, intraturos in regnum cœlorum.

Quæstio.
1.Cor.12.

¶ Sed attende Apostolum aliter accepisse hoc verbum dicere, quum ait: Nemo potest dicere dominus Iesus nisi in spiritu sancto, quàm acceperit hoc idem verbum Christus quum ait: Non omnis qui dicit mihi domine domine. Apostolus enim hoc verbum propriè accepit, vt significet voluntatem atque intellectum dicentis, dominus verò generaliter posuit hoc verbum, dicit: vt etiam ille videatur dicere, qui nec intelligit, nec vult quod dicit. Ille autem propriè dicit, qui voluntatem ac mentem suam sono vocis enuntiat, quod vtique nisi in spiritu sancto facere non potest. Verùm illi qui hoc quod voce sonant nec intellectu cernunt, nec agunt voluntate, quandoquidem hoc dicant sine spiritu sancto, propter hoc in regnum intrare

Solutio. August.

trare minimè merentur. De quibus per Prophetam dominus loquitur, dicens: Populus hic labiis appropinquat mihi, cor autem eorum longe est à me.

Esa.29.

¶ Sunt iam plerique qui ore clamant, & magnopere ingeminant, domine domine, non autem operibus se Christo subiectos, nec Christum esse dominum suum cõfitentur, cuiusmodi sunt diuites sine misericordia, prolixae, & multas è dictato preculas solo ore frustra recitantes. Quo & illi spectant qui diuinæ laudis verba in templis assiduè, nec tamen propter deum decantantes, inanem reddunt, & sine mente sonum. Sunt autem qui & ore & opere videntur dicere domine domine, sed quoniam absente animo hoc faciunt, nihil faciunt, quales sunt hypocritæ.

Qui nunc dicunt, domine domine.

¶ Ex his colligitur, quantus sit istorum error, qui sola & nuda, imò sterili ac mortua fide sine fructibus operũ bonorum se putant consequuturos salutem, reclamante domino, & dicente: Non omnis qui dicit mihi, domine domine, intrabit in regnum cœlorum.

N

¶ Quòd autem hæc domini sententia, non alios quàm Christianos concernit, non Turcas, non Tartaros, nõ Iudæos, non Mauros, palàm est. Quum enim nõ credunt in Christum, non ei dicunt: Domine domine. Ergo de his Christianis dicit qui credunt, sed non faciunt volũtatem patris qui in cœlis est, atque ideo cœlorum regna intrare nunquam merentur, sed festiui properant ad inferna.

¶ Patet etiam ex his, quomodo intelligenda sit scriptura, quæ vel de inuocatione dei, vel de fide loquitur, vt verbi gratia: Omnis qui inuocauerit nomen domini, saluus erit. & illud Apostoli: Corde creditur ad iustitiam, ore autem confessio fit ad salutem. In his enim & similibus locis nequaquam sunt opera bona, vel à fide ipsa, vel ab inuocatione nominis domini separanda. Et quando audis: Iustus ex fide viuit, non hoc putes de mortua, nuda, & informi fide esse intelligendum, sed de ea fide, quæ fulta virtutibus, per dilectionem operatur. Hęc enim facit volũtatem patris qui in cœlis est.

Scriptura vt sanè intelligenda
Iohe.2.
Rom.10.
Gal.5.

¶ Est autem voluntas ipsius, vt de pristinis delictis pœnitentiam agentes, in toto corde ad ipsum conuertamur. Ipse enim per prophetam loquitur, dicens: Nunquid vo-

Ezech.18.

luntatis meæ est mors impij, & non magis vt conuertatur è viis suis & viuat? Sed & volũtas eius est, vt veram fidem teneamus, dicente Christo: Hæc est autem voluntas eius qui misit me, vt omnis qui videt filium, & credit in eum, habeat vitam æternam. Porrò credulitatis verbum, & ad cõfessionem respicit, & ad actum. Qui ergo aut non confitetur, aut non conuersatur secundum verbum Christi, non intrabit in regnum cœlorum. Deniq; hęc est (inquit Apostolus) voluntas dei, sanctificatio vestra, quæ vtique non aliter quàm in dei & proximi charitate perficitur.

Chrysost.

2. Thes. 4.

DOMINICA NONA POST PENTECOST.

Omo quidam erat diues, qui habebat villicum. Luc. 16.

¶ In euangelica parabola, quæ præsenti lectione comprehenditur, tria nobis insinuantur. Primum est, de eorum quę gessimus reddenda ratione. Secundum, de his quæ in futurum agenda sunt, solicita prouisione, ibi: Ait autem villicus intra se. Tertium, de cõmendatæ prudentiæ consulta imitatione, ibi: Et laudauit dominus villicum iniquitatis.

A ¶ Circa primum est aduertendum, neminem nisi per dei misericordiam saluari, dicente Apostolo: Nõ ex operibus iustitiæ quæ fecimus nos, sed secundum suam misericordiam saluos nos fecit. Clamandum nobis est enim ad dominum atque dicendum: Non intres in iudicium cum seruo tuo domine, quia non iustificabitur in conspectu tuo omnis viuens. Scriptum est, dicente Salomone: Lætare iuuenis in adolescentia tua. Et post pauca: Et scito, inquit, quia pro his omnibus adducet te deus in iudicium. Vbi si remota misericordia sumus iudicandi, quis poterit saluus fieri? Quoniã ergo ex sola dei misericordia saluamur, docet nos lectio præsens, quo pacto dei misericordiam consequamur. Et quidem nõ aliter, quàm misericordiam proximis impendendo. Ait ergo:

Tit. 3.

Psal.

Eccles. 11.

Vt misericordia simus nõ indigni.

¶ Homo quidam erat diues, qui habebat villicum. Iste homo diues, Deus omnipotens est, qui & hominem ad imaginem suam condidit, ac tandem pro humani generis salute ex sua nimia, qua hominem dilexit charitate, homo fieri dignatus est. Hic homo diues est, dicente Psalmista: Domini est terra & plenitudo eius. Nec alius quisquam, siue in cœlo, siue in terra, verè diues, nullius egens, & sibi sufficiens, nisi ipse, cuius vultum deprecantur omnes diuites plebis.

Homo diues.

¶ Dicunt homines, eum qui temporalibus rebus abundat, diuitem esse, sed falluntur iudicio. Quod patet. Vnicuiq; enim de seipso credendum est, iuxta quod scriptum est: Quis enim hominum scit, quę sunt hominis, nisi spiritus hominis qui in ipso est? Nullus autem eorum qui diuitias posident, potest verè dicere se nulla re vlterius indigere. Quòd si quis forsan dicat, suam expletam esse diuitiis cupiditatem, non tamen securus est, ne dicam perpetuò, sed nec in crastinum vsque has posidendi.

Nullus hominum ro bus diues.

¶ Ille potius diues censendus est, qui iis abundat in mente diuitiis, quas inuito tollere nemo potest. Hæ diuitiæ dona sunt gratię cœlestis, quæ (nõ opibus adiiciendo, sed cupiditatibus detrahendo) mentis inopiam depellunt.

Quis diues

¶ Porrò de hoc homine diuite (.i. domino nostro Iesu Christo) dicit Apostolus, ꝙ diues est in misericordia: Et ne putes eum in paucos esse diuitem in misericordia, alio loco dicit: Diues in omnes qui inuocant illum. Tãtæ sunt huius diuitiæ, vt omnes qui diuites sunt, ipsius ditati sint diuitiis. Siquidem ipse pauperẽ facit & ditat. Et quidem vsqueadeo diues est, vt quum tot hominũ animantiũmq; millia hactenus per tot annorum millia pauerit, nihil ei hucusque defecerit. Nam gloria & diuitiæ in domo eius.

Ephe. 2.

Rom. 10.

1. Reg. 2.

¶ Hic homo diues habebat villicum, id est, villæ suæ custodem. Nam villicus à villa, dicitur. Est autem villa, locus B extra oppida, rure, inter agros, vbi cuiuspiam oppidani cibis fruges & armenta seruantur.

Villa quid sit.

¶ De filio prodigo scriptũ est, quòd quum cœpisset egere, adhæsit vni ciuium regionis illius, qui misit eum in villam suam, vt pasceret porcos. His cõsonat & illud: Quum ducerent eum, apprehenderunt Simonem quendam Cyrenensem venientem de villa.

Luc. 15.

Luca. 23.

Villicus quis sit.

¶Errore labuntur, qui putant oppidũ muris & mœnibus cinctum villã esse, & villicum qui oppido præfectus est. Nam villicus propriè est gubernator villæ, & seruator earum rerum, quas in villa sua habet dominus eius.

¶Et differt ab œconomo, cui nõ solùm rerum, sed etiam pecuniæ domini sui cura & dispensatio commissa est.

Beda.

Salubriter discendum à villico.

¶Porrò villici huius vocabulo discimus eos qui pecunias habent, non iam dominos suæ, sed alienæ potius rei dispensatores esse putandos. Qui si iuxta huius serui exemplo, sedulò finiendæ villicationis ac rationis reddendæ tempus præuiderint, facilè terrenorum omnium delectatione simul & dilectione nudati, plus sibi de amicis cõquirendis in futuro, quàm diuitiis in præsenti colligendis prospicere curabunt. Nunc autem (vt ait Chrysosto.) C opinio quędam erronea aggenerata mortalibus auget crimina, minuit bona. Ea verò est, opinari quòd ea quæcũq; possidemus in vsu vitæ, possidemus vt domini. Et ideo etiam ea opportunè apprehendimus, tanquã bona præcipua. Sed contrarium est. Non enim nos vt domini in vita præsenti collocati sumus in propria domo, sed tanquã hospites & aduenæ, quò nolumus ducimur, & quo tempore non putamus. Qui nunc locuples est, in breui fit mendicus. Ergo noueris te esse dispensatorem alienorum, cui transitorij vsus & breuis iura concessa sunt. Abiecto ergo ab animo dominij fastu, sumas humilitatem & modestiam villici. Quum autem non exercemus dispensationem operum ad libitum domini, sed ad proprias illecebras, commissis abutimur, criminosi villici sumus. Hinc diffamandi atque coram domino grauiter accusandi.

Dispensatores esse nõ dominos.

Theoph.

Villa triplex.

¶Porrò mysticè triplex villa vnicuique à deo gubernanda committitur, vt eius fructus dispenset fideliter. Prima villa est mundus iste, cuius fructus sunt pecunia, possessiones, domus, vestes, alimenta, ouium greges, pecorum armenta, de quibus dicit Psalmista, loquens de homine ad dominum: Omnia subiecisti sub pedibus eius, oues & boues vniuersas, insuper & pecora campi. Hæc omnis fideliter ad dei voluntatem vel seruare, vel dispensare debet, ita vt quod alterius est nemo rapiat, & quod est aliis secundum Dei voluntatem erogandum, nullus auarè retineat.

Chrysost.

Diuitias enim accepisti, non vt inde lasciuias, sed vt in eleemosynis expendas.

¶Secũda villa est corpus propriũ, quod custodiendũ est, D ne fortè per quinq; sensuũ portas ad animam mors ingrediatur. Iuxta qd deplorãs Propheta: Mors, inquit, ingressa *Iere.9.* est per fenestras nostras. Porrò corporis nostri (quasi cuiusdam villæ) bona sunt membrorũ, elegantia, sanitas, fortitudo, iuuentus, pulchritudo, & his similia. Quib° omnibus ad beneplacitum dei vti iubemur, iuxta quod Apostolus docet, dicens: Corpus non fornicationi, sed domino, subaudis, debetur. Et alibi: Obsecro vos per misericor- *1.Cor.6.* diam dei, vt exhibeatis corpora vestra hostiam viuentem, sanctam, deo placentem, rationabile obsequium vestrum. *Rom.12.*

¶Tertia villa est vniuscuiusq; anima, quæ sollicitè custodiẽda est à cogitationibus malis, & nociuis desyderiis, & quibuscunq; affectionibus prauis. De cuius custodia mandante domino scriptũ est: Animam tuã sollicitè ser- *Deute.4.* ua. Et alibi dicitur: Omni custodia serua cor tuum. Huius *Pro.16.* villæ fructus sunt, sensuũ viuacitas, acumen ingenij, memoriæ tenacitas, intelligentiæ claritas, scientiæ præterea atq; artes honestæ, quibus omnibus deo, non diabolo, iustitiæ, nõ peccato seruire debemus. Sed quotus quisque est, qui his ad mala non abutatur, & de horum abusu non accusetur apud deum? Vnde subditur:

Et hic diffamatus est apud illum, quasi dissipasset bona illius.

¶Ergo omnia bona, quibus vtimur in hac vita, id est, & bona huius mundi, & bona corporis, & bona animæ, non nostra, sed domini sunt, à quo nobis vt eis ad suum beneplacitum vtamur, sunt concessa. Quid habes (inquit Apo- *1.Cor.4.* stolus) quod non accepisti? Si autem accepisti, quid gloriris, quasi non acceperis?

¶Accepta autem bona domini dissipamus, quando his *Dominibo naquando dissipam°.* nec ad ipsius honorem, nec ad propriam salutem, sed magis ad dei offensam, ad proximorum iniuriam, aut scandalum, aut ad propriam perniciem abutimur.

¶Dissipat autem hic villicus bona temporalia, non solùm illicitè hęc in comessationibus, ebrietatibus, luxu-

riis,pompis, & vanitatibus,in vestibus,in sumptuosis ędi ficiis,in equis,& canibus nutriendis,in alea,& similibus, consumendo,sed etiam cũ proximorum iniura,per furta, fraudes,rapinas,vsuras,& per alias nefarias artes hęc acquirendo.

¶Dissipat item & bona corporis,dum,verbi gratia,fortitudine ad vim alteri inferendam,sanitate ad turpia, pulchritudine ad vana abutitur,exhibens per hęc & similia membra sua arma iniquitatis peccato.

¶Dissipat nihilominus & bona animę,quãdo omne ingenij acumen,animi industriam, artes,scientiam, memoriam, cogitationes, desyderia, curas, ac transitoria transfert ad vana, aut certè hęc omnia perpetrandis accõmodat sceleribus.Ob hęc itaque & cætera huiusmodi,diffamatur iste rerum domini sui dissipator ante illum.

E ¶Accusatur autẽ à multis.Primùm à diabolo,qui de scelere quod suggessit,quum perpetratum fuerit,accusat peccatorem. Vnde & accusator fratrum dicitur, qui accusat illos ante cõspectum dei die ac nocte.Vnde August.Astabunt omnes ante tribunal Christi,& prẽsto erit diabolus, & recitabit verba professionis nostræ,& in faciem nobis obiiciet quicquid fecerim?,& in quo peccauimus,& quid facere debebamus.Dicturus enim est ille aduersarius noster:AEquissime iudex,iudica istum esse meum ob culpã, qui tuus esse noluit per gratiam.

Accusatur à multis peccator.

Apoc.12.

¶Secundò,accusabit propria conscientia, quæ seipsam velit nolit coram omnibus prodet:iuxta quod Apostolus perhibet,dicens: Testimonium reddente illis conscientia ipsorum,& inter seinuicem cogitationum accusantium, aut etiam defendentium,in die quum iudicabit Deus occulta hominum.Vnusquisque enim propriam conscientiam secum fert ad iudicium,non secus ac librum vniuersa quę gessit scelera continentem.Vnde in Apocalypsi dicitur:Iudicium sedit,& libri aperti sunt, & iudicati sunt mortui ex his quę scripta erant in libris,secundum opera ipsorum.Quisquis ergo formidat iudicium, propriam vt securius speret,corrigat conscientiam.

Rom.2.

Apoc.20.

¶Tertiò,accusat facti euidentia. Siquidem euidentia patrati sceleris, non eget clamore accusatoris. Nec potest quic-

quicquam Deum latere, quandoquidem omnia nuda & aperta sunt oculis eius. Tunc opera suum sequentur authorem,vt in operibus manuum suarum peccator comprehendatur. *Heb.4.*

¶Quartò,accusat angelica cura. Angeli enim qui semper vident faciem patris qui in cœlis est,omnia opera nostra annuntiant,eos nimirum accusaturi,qui eorum consilia & instinctus contemnentes, sub sua custodia peccauerunt, *Matt.18.*

¶Quintò,accusabit omnis creatura. Vnde scriptum est dicente domino:Inuocabo contra vos cœlum & terram. Et rursum alibi:Reuelabunt cœli iniquitatem eius,& terra cõsurget aduersus eum.Si quæris ergo,ô peccator,quis te accusabit?vtique totus mũdus. Nam offenso creatore, offenditur omnis creatura. Quum enim cuncta Deus creauerit ad hominis ministerium & vtilitatem, & illa Deo obedierint homini ministrando, ipse verò inobediens fuerit creatori, mirandum non est si hunc accusabunt,quasi Deo ingratum, & qui creaturarũ ministerio in Dei contumeliam sit abusus. Itaque tot testibus villicus iste conuictus non habiturus quid respondeat, illud quod scriptum est dicere poterit: Instauras testes tuos cõtra me. Multis igitur accusantibus de bonorum domini sui dissipatione diffamatus,ad reddendam rationem euocatur. Vnde sequitur: *Deute. 32.* *Iob.20.* *Gregor.* *Iob.10.*

Et uocauit illum, & ait illi: Quid hoc audio de te? redde rationem uillicationis tuæ, iam enim non poteris uillicare. Ait autem uillicus intra se: Quid faciam, quia dominus meus aufert à me uillicationem? fodere non ualeo,mendicare erubesco. Scio quid faciam, ut cùm amotus fuero à uillicatione,recipiant me in domos suas. Conuocatis itaque singulis debitoribus domini sui, dicebat primo, Quantum debes? &c.

¶Tria magni terroris verba villicus iste audire compellitur.

¶Primũ est,verbum rigidæ increpationis, scilicet: Quid hoc audio de te?hoc est:Quare talia audio de te?De te, in quam, *Verbum increpatiõis.*

quam, sic meis ditato, incrassato, ac elato bonis, prœuento in benedictionibus, rerum mearum cõstituto dispensatore, & deprehenso dissipatore. Quare audio clamorẽ tanta de te scelera resonantem, tam antiqua, tam longi temporis vitia accusantẽ? Dissipasti bona mea tẽporalia, corpus inquinasti, animam peccatis sordidasti & corrupisti.

Verbũ discussionis. ¶ Secundum est verbum tremendæ discussionis, scilicet, redde rationem villicationis tuæ. Sanè verbum anxiũ, verbum durum, verbum iugiter præmeditandum, & summè pauendum, totius vitæ & omnium quæ cogitatione, loquutione, & operibus gessisti, redde rationem.

Verbũ diuulsionis. ¶ Tertium, est verbum amarissimæ diuulsionis, videlicet ab hac vita, scilicet, iam enim nõ poteris villicare. In morte enim omnis ab homine aufertur villicatio, ita vt exinde nec bene nec malè possit operari. Et quis posset verbis consequi, quantus irruat animæ dolor, quantæ hanc premãt angustiæ, quum instante iam hora mortis, intelligit sibi dici, quòd vlterius villicare non possit? quum iã spatium pœnitendi non datur vllum, quia iam tunc tempus reddendæ rationis est, non villicationis exercendæ. Audiamus igitur nunc consilium salutis, dum precibus & agendæ pœnitentiæ locus datur, audiamus dicentem: Ante iudicium para iustitiam. *Eccle. 18.*

¶ Fidelis dispensator, qui de propria dispensatione confidit, desiderat cum Paulo dissolui, & esse cum Christo. Is autem cuius sunt vota terrena in exitu, grauiter anxiatur. *Chrysost.*

G ¶ Et vocauit illum. Multis modis vocat Deus peccatorem. Vocat enim hunc per internas inspirationes, vti quũ se peccator constituit ante Deum, & discutit qualiter vixerit in hoc mundo. Vocat etiam per cœlestis verbi prædicationem, vocat assiduis beneficiis, vocat multiplicibus flagellis, vocat incutiendo timorem damnationis, vocat mortis contemplatione. Vnde Chrysost. Quotidie nobis talia per effectus exclamat dominus, ostendens nobis frutentem in meridie sospitate, priusquam vesperascit exanimem, & alium inter prandia expirantem, & diuersimodè ab hac villicatione discedimus. *Multis modis vocamur.*

¶ Docet etiam nos dominus huius patrisfamiliàs exemplo, vt nõ temerè fidem demus rumoribus sinistris de proximo

ximo auditis. Non enim iudicare voluit villicum diffamatum, nisi hunc prius ad se vocatum interrogatione discussisset, quod præcipuè iudices decet imitari, vt neminem iudicent non auditum. *Nõ citò credendum rumoribus sinistris.*

¶ Simile quid legimus fecisse Deum, priusquam Sodomam & Gomorrham iudicaret. Clamor, inquit, Sodomorum & Gomorrhæorum multiplicatus est, & peccatum eorum aggrauatum est nimis. Descẽdam & videbo vtrum clamorem qui venit ad me opere compleuerint, an non est ita, vt sciam. Non quòd Deum aliquid latere possit, sed vt nos doceat, humano more loquitur. Prius enim probare voluit missis eò duobus angelis, qui incolarum explorarent impietatem quàm iudicaret, quàm nefarias vrbes vnà cum scelerata gente cœlesti incendio cremaras subuerteret. *Gen. 18.*

¶ Constituerat primum hominem in paradiso voluptatis eius loci colonum, vtique villicum & dispensatorem, sed domini mandata præuaricatus, ipsius bona & ipse dissipauit. Et quum veniret ipse discussionem facturus & exacturus rationem, ipsumque vocaret, dicens: Adam vbi es? ille conterritus fugit ad latebras, tametsi frustra, quum Deum latere non posset. demum villicationis suæ exactus rationem, culpam omnem reiecit in mulierem, & illa itidem in serpentem, & crimen quod humiliter confitendo expiare debebant, excusatione friuola exaggerabãt. Quã obrem à villicatione illa deiecti, in mnudum hunc ad multas calamitates & ad mortem quasi in quoddam ergastulum cum tota sua posteritate detrusi sunt. *Discussit culpã protoplasti.* *Pene. 3.*

¶ Cæterùm, & nobis hoc ipsum dici intelligamus: Quid hoc audio de te? redde rationem villicationis tuæ. Oportet enim nos manifestari ante tribunal Christi, vt recipiat vnusquisque prout gessit in corpore. Nec solùm de magnis peccatis rationem exigemur, sed etiã de paruis, ipso iudice testante, quòd de omni verbo otioso quod loquuti fuerint homines, de ipso reddent rationem in die iudicij, imò & de ipsis suis operibus bonis, qua scilicet intentione fuerint peracta. Quum accepero tempus, inquit, ego iustitias iudicabo. Quòd si iudicatur, est iustitias, quã tomagis iudicabit iniquitates? *2. Cor. 5.* *Matt. 12.* *Psal.*

¶ No-

Vnde rationem exigemur. ¶Nouerimus itaq; nos rationē reddituros. Primò (prout iam dictum est) de nostro corpore qualiter illud custodierimus: templum enim est Dei, dicēte Apostolo: Nescitis quia corpora vestra tēplum sunt spiritusſanctī? Si quis autem templum Dei violauerit, disperdet illum Deus.

2.Cor.6.

¶Secundò, de anima quam Dei filius pretiosa morte sua redemit & abluit.

¶Tertiò, de variis ac multiplicibus cœlestis gratiæ donis, qualiter his vsi fuerimus, vnde commonefacit nos Apostolus, dicens: Hortamur vos, ne in vacuum gratiam Dei recipiatis.

2.Cor.6.

¶Quartò, de bonis temporalibus districtè requiretur qualiter acquisiuisti, qualiter retinuisti, qualiter expēdisti. Malè acquirūt raptores, fures, simoniaci, vsurarij, deceptores & fraudulēti. Malè retinēt nolētes aliena restituere, nolentes de sua abundantia egenorum inopiam leuare, sed multò magisij, qui in pecunia totam spem suam cōstituētes, & eā inuidentes aliis, in terrā moriturī defodiunt. Malè expendūt, qui bona huiuscemodi, gula, alea, superbiæ pompa, delitiis carnis, vel quibūsuis aliis superfluitatibus inutiliter turpitérq; dilapidant. Restituit Zachæus quondā publicanus in quadruplū quæ fraude sustulerat: de suis autem, dimidium dabat pauperibus.

Vt circa diuitias delinquitur.

Lucæ.19.

¶Quintò, requiretur ratio de delitiis, & quidē grauiter præscribēte voce de cœlo, & dicente: Quantū glorificauit se & in delitiis fuit, tantum date ei tormentū & luctū.

De delitiis.

Apoc.18.

I

¶Sextò, de prælatione & subditorū regimine ratio grauis & metuenda requiretur, perhibente scriptura & dicente: Iudicium durissimum his qui pręsunt fiet, & potentes potenter tormenta patientur. Auditurus est quisq; eorū: Amice, quomodo huc intrasti? per Christūne, an per numum? Sed & illud: Amice ad quid venisti? ad onūsne, an ad honores? ad delitas, an ad laborem? ad ædificationem, an ad subuersionem? Per quam intrasti portam, charitatis ne an cupiditatis? sequitur: Quomodo vixisti? vt pastor, an vt prædo? vt sacerdos, an vt sacrilegus? vt prælatus, an vt Pilatus? vt doctor, an vt seductor? Nec dari poterit ad huiusmodi digna responsio, iuxta quod scriptum est: Si repentè interroget, quis respondebit ei?

De prælatione.

Sap.6.

Matt.22.

Matt.26.

Iob.9.

Inter-

¶Interrogabitur item quibus in pascuis, (id est, doctrinis) gregem meum pauisti? quomodo hunc à lupis & latronibus custodisti? quos labores, quas vigilias pro salute gregis mei sustinuisti? Vbi est grex qui datus est tibi, pecus inclytum tuum? Quid respōdebis ô pastor & idolum? Illud certè: Non possum metuens respondere tibi.

Hier.13.

Zach.11.

Iob.9.

¶Similem quæstionem fecisse legimus exploratores tribus Dan sacerdoti Michæ, dicentes: Quis te huc adduxit? Quid hic agis? Quam ob causam huc venire voluisti? Et quidem ipsius responsio non disconuenit nostri temporis plerisque prælatis. Hæc & hæc, inquit, præstitit mihi Michas, & mercede me conduxit, vt sim ei sacerdos. Et vtique nunc pauci deo gratis seruire volunt, iuxta quod per prophetā loquitur, dicēs: Quis in vobis qui claudit ostia mea? incendat altare meum gratuitò.

Iudi. 18.

Malach.1.

¶Septimò, requiretur & de tempore, quod vtique cōcessum nobis est ad agendum pœnitentiā, quo plerique abutūtur per superbiam, nec volunt pœnitere. Audiant dicentem: Heu lignum aridum, quid respōdebis, quādo omne tempus tibi impēsum, requiretur à te qualiter fuit expensum? Nihil sanè pretiosius tempore, sed iam nihil vili reputatur. Hoc serò cognoscent pretiosi temporis contēptores, iurante angelo per viuentem in secula seculorum, quia iam tempus amplius non erit, aptum scilicet pœnitētiæ & reconciliationi.

K

De vsu tēporis.

Ancel.

Apo.10.

¶Octauò, de malis omnibus, cogitatione, loquutione, operatione, & omissione coram deo perpetratis, dictum est inutili seruo: Serue nequam, quare non dedisti pecuniam meam ad mensam, & ego veniens vtique cum vsuris exegissem illam? Nimirum quisquis dei gratiam in vanum acceperit hāc amittet, & qui ī ea se dignè exercuerit, ipsius acquiret augmentum.

Ratio de malis perpetratis.

Luc.19.

¶Nonò, erit ratio reddenda de malis seu proximorū in nos offensis non dimissis, sed vltis. Exemplo nobis est in Euāgelio is qui conseruo suo noluit dimittere, cui dictū est: Serue nequam, omne debitum dimisi tibi, quoniā rogasti me. Nonne ergo oportuit & te misereri conserui tui sicut & ego tui misertus sum? Et iratus dominus tradidit eum tortoribus, quoadusque redderet vniuersum debitū.

De vltis iniuriis.

Matth. 18.

Et adiecit:

¶ Et adiecit: Sic & pater meus cœlestis faciet vobis, si nõ dimiseritis vnusquisque fratri suo, de cordibus vestris.

HOMILIA SECVNDA
SVPER EADEM LECTIONE.

It autẽ uillicus intra se: Quid faciam, quia dominus meus aufert à me uillicationẽ? Luc. 16.

¶ In præcedentibus dictum est de eorũ quæ gessimus reddenda ratione, modo restat dicendum de reliquis duobus in Euãgelica lectione comprehensis. Quorum primũ est, de his quæ nobis maximè opus sunt præuisione. Alterum, de commẽdatæ prudentiæ imitatione.

¶ Circa primum dicitur: Ait autem villicus intra se: Quid faciam, quia dominus meus aufert à me villicationem? Intra se loquitur, quia nullum quem in hoc articulo consulat, inuenit amicum. Et meritò anxiatur cui iam dictum fuit à domino, iam vltrà non poteris villicare. q. d. Ad finem peruenisti, tempus est iudicii & rationis reddẽdæ, iam non poteris villicare, citò hinc abiturus, citò moriturus es, & quidem post hanc vitam non est villicatio. Hic enim villicãdo seruimus, ibi requiescẽdo mercedem capimus, hic acquirimus quod ibi possideamus. Hic labor ibi præmium.

L

Anxietas iusta.

¶ Nemo tamen putet in hac vita Deum cuiquam commissam auferre villicationem. Quinimò quãdiu hic viuitur, licet agere pœnitentiam fructuosam, & esse dominо villicum acceptum. Sed de morte intelligendum est, post quam nullus erit precum aut meritorum locus, sed vbi ceciderit lignum, ibi erit. Qualis enim per mortẽ cecidit homo in carcerẽ, talis ante iudiciũ præsentabitur. Dicat igitur intra se qui se præcogitat mortuum, nec ignorat quã iniquè se gessit in sua villicatiõe, dicat, inquã intra se & salutis consilium sollicitus inquirat: Quid faciam, quia dominus meus aufert à me villicationem? Fœlix qui de fine cogitat, fœlix qui quotidie se cogitat moriturum, fœlices quibus vitæ finis viuendi confert initiũ. Sed deliberantem attende & rebus suis consilium inuestigantem. Sequitur enim:

Quandiu villicatur.

Eccle. 11.

Fodere non ualeo, mendicare erubesco.

¶ Duobus

¶ Duobus modis solet egenus consulere necessitati, aut operando videlicet, aut mendicando, sed in neutro horũ salutis suæ præsidium villicus iste constituere voluit. Fodere, inquit, non valeo. Impotentem esse in opere, crimẽ est vitæ inertis. Non enim timeret, si consueuisset assectare labores. Quam si secundum allegoriam accipiamus parabolam, vtique post transmigrationem hinc factam non est tempus operandi. Vita præsens habet exercitium mandatorum, futura verò solatiũ. Si nihil operatus es hic, frustra in futurum speras. Nam in alia vita nec bona quibus adiuuetur ad gloriam potest anima operari, nec ipsa bona potest aliis emendicare. M

Chrysost.

Fodere nõ valeo.

¶ Operari quidem tunc non potest, quòd illius vitæ tempus hyemi quodammodo comparatur, in qua arari nõ potest, tempus autem vitæ præsentis æstati. Quamobrẽ hortatur pigrum Salomon, dicens: Vade ad formicam ô piger, & considera vias eius, & disce ab ea sapiẽtiam. Quæ quũ non habeat ducem, nec præceptorem, nec principem, parat in æstate cibum sibi, & congregat in messe quod comedat.

Hyems & æstas my.

¶ Mẽdicare, inquit, erubesco. A Eternæ vitæ subsidia tũc emendicare fas non erit, quãdo iam istiusmodi mendicis dabitur nihil. Exemplo est quondam diues epulo, qui in alia vita egenus hactenus nec guttam aquæ emendicare potuit. Ait iterum Salomon: Propter frigus piger arare noluit, mendicabit ergo, & non dabitur ei. Sed nec ablata villicatione fodere valemus, quia finita hac vita (in qua tãtùm licet operari) nequaquam vltrà bonæ conuersationis fructum ligone deuotæ compunctionis licet inquirere. Mendicare, confusionis est, illo scilicet pessimo genere mendicandi quo virgines illæ fatuæ mendicasse referuntur, quæ ingruente tempore nuptiarum oleo virtutum deficiente sapientibus dixerunt: Date nobis de oleo vestro, quia lampades nostrę extinguuntur. Sed reuersæ sunt vacuæ, imò etiam denotato vanitatis earũ crimine non sine derisione sunt abiectæ. Ite, inquiunt, ad vendẽtes, & emite vobis. Hoc est, videte quid nũc vobis proderunt qui vos laudare consueuerunt. Quilibet enim suã conuersationem quasi tunicam induit. Non est autem eam exuere,

Luc. 16.

Prou. 20.

Beda.

Matth. 25.

Chrysost.

exuere,nec cambire cum alio.

¶ Aliter,Fodere non valeo. Quid enim est aliud fodere quàm sanctarum exercitiis actionum terram mētis & corporis excolere?Terram fodimus,quum à nobis vitia extirpamus & virtutes inserimus. Mendicare erubesco,ne & mihi dicatur:Ne fortè non sufficiat nobis & vobis.

Mendicatio duplex.

¶ Est mendicatio bona . verbi gratia:quum à sapientibus mendicamus consilium salutis & doctrinam, & à sanctis mendicamus in litaniis opem & intercessionē.Est & mendicatio mala & erubescenda,vbi nihil precibus impetratur,sed omnis boni perpetua comitatur egestas , & ideo, inquit,mēdicare erubesco.Vbi enim deficit meritum propriū,alienū frustrà imploratur. Nec debet quisquā ab alio expectare,quod non meruerit ipse, quandoquidē vnicuique vix sua sufficiūt,vbi vix iustus saluabitur.Placeat itaque Apostoli fidele consilium,dicētis:Dum tempus habemus,operemur bonum ad omnes. Bonum autem faciētes non deficiamus,tempore enim suo metemus,non deficientes.Sed attende quemadmodum salutis consilium villicus iste apud se cogitans reperit. Ait enim:

1.Pet.4.
Galat.6.

Scio quid faciam,ut quum amotus fuero à villicatione,recipiant me in domos suas.

N

Parabolæ intentio.

¶ Salubre consilium reperit ad finem,qui malè exercuerat villicationem,vt scilicet daret pauca, recepturus plura,& in domos reciperetur aliorum, cui propria deficiebāt.Et huc spectat tota præsentis lectionis intentio,videlicet vt quisquis sibi malè cōscius futurū dei formidat iudiciū,hic dum rerū domini sui potitur,beatos pauperes sibi facere curet amicos,quatenus impēsæ miserationis cōmercio, & ipse apud Deum misericordiam consequatur.

¶ Quoties enim(inquit Chrysostom.)quis exicum suum percipiens leuat beneficio sarcinam delictorum,vel relaxando debita debitori , vel tribuens inopibus copiam earum quæ sunt domini largiens , multos amicos & consiliarios acquirit præbituros sibi coram iudice testimonium bonitatis,non vocibus,sed bonorum operū ostensione.Quin etiam paraturos per testimonium refrigerij mansionem. Nihil autem est nostrū , sed omnia sunt ditionis diuinæ.

Vt quum

Vt quum amotus,inquit,fuero à villicatione,recipiāt me in domos suas.quasi dicat:

¶ Nunc scio quid maximè opus sit,vt quum per mortem mihi bona domini mei subtracta fuerint,per aliorum suffragia in vitam beatam recipiar. Diuites enim domos habent in terra,pauperes autem præclaras mansiones habēt in cœlo,dicente ad ipsos domino:Beati pauperes,quia vestrum est regnum dei. Libenter itaque diuites recipiant pauperes in aliquantulam rerum suarū partem & in domos suas in terra,vt à pauperibus recipiantur in cœlo.

Hinc ore domini villicus laudandus.
Luc.6.

¶ Scio,inquit,quid faciam:Nam priusquā amouear à villicatione , dum adhuc rerum domini mei mihi permittitur dispensatio,earum elargitione mihi amicos comparabo,qui me quum per mortem amotus fuero à villicatione,in domos suas recipiant,vt nec fodere cogar,nec mendicare.

¶ Sed qualiter repertum consilium villicus effectui mancipauit attende. Sequitur:

Conuocatis itaque singulis debitoribus domini sui,dicebat primo,Quantum debes domino meo? At ille dixit: Centum cados olei. Dixitque illi,Accipe cautionem tuā, & sede,cito scribe,quinquaginta. Deinde alio dixit,Tu uerò quantum debes? Qui ait, Centum coros tritici. Ait illi,Accipe literas tuas,& scribe octoginta.

O

Bedæ.

¶ In villico hoc quem dominus eiiciebat de villicatu & laudauit quòd in futurum sibi prospexerit,nō omnia debemus ad imitandum sumere.Non enim aut domino nostro facienda est in aliquo fraus , vt de ipsa fraude elee, mosynas faciamus,aut eos à quibus recipi volumus in tabernacula æterna tanquam debitores dei & domini nostri fas est intelligi,quum iusti & sancti significentur hoc loco qui eos introducant in tabernacula æterna qui necessitatibus suis terrena bona communicauerint.de quibus etiam dicit,quòd si quis alicui eorum calicem aquæ frigidæ dederit tantùm in nomine discipuli , non perdet mercedem suam,sed etiam è contrario dicuntur istæ similitudines,vt intelligamus si laudari potuit à Domino cui

Sanè paraBolam intellige.
Matth.10.

fraudem

Parabolarum sicpum tantũ attende. *Luc.18.* fraudem faciebat, quanto amplius placeant domino Deo qui secundum eius præceptum illa opera faciunt. Sicut etiam de iudice iniquitaais qui interpellabatur à vidua comparationẽ duxit ad iudicem Deum, cui nulla ex parte iudex iniquus conferendus est.

Cadus. Corus. Beda. ¶ Cadus Græcè, amphora est Latinè, cõtinẽs vrnas tres. Corus verò modios triginta complectitur. Et est onus cameli. Porrò quòd de centum cadis olei quinquaginta scribi fecit à debitore, & de centum coris tritici octoginta sic accipi potest, quòd omnis qui indigentiam cuiuslibet pauperis sanctorum, vel ex dimidia, vel certè ex quinta parte, quantum viginti, vel quinquaginta ad centum sunt adleuiauerit, certa suæ misericordiæ sit mercede donandus.

Oleum erogare. ¶ Quid autem per oleum & triticum quæ villicus erogauit vt inde sibi pararet amicos aliud, quàm duplex eleemosynæ genus designatur? Nam oleum eleemosynas spirituales, triticum verò corporales significat.

¶ Si quis ergo de scientia quam à Deo accepit doctrinam impartitur ignoranti, consilium dubitanti, correctionem delinquenti, mœrenti consolationem, remissionem inimico, supportationem tædioso, talis dat de oleo domini sui. Quisquis ergo dicit se non posse fodere aut mendicare, saltem de oleo domini sui erogare non negligat. Qui autem dat panem esurienti, sitienti potum, hospitium egeno, nudo vestimentum, infirmos aut carcerum ergastulis mancipatos visitat, iste domini sui triticum donat.

Erogare triticum.

P ¶ Nec otiosum putemus quòd de oleo dimidiam, de tritico quintam partem erogauit. Nam plus est animabus immortalibus quàm morituris corporibus subuenire. Maiorem facit eleemosynam qui impendit doctrinam ignoranti, quàm is qui dat panem esurienti.

¶ Vnde Beda: Si ergo hi qui præbẽt eleemosynam de iniquo mammona faciunt sibi amicos à quibus in æterna tabernacula recipiantur, quãtò magis hi qui spirituales largiuntur epulas, qui dant cõseruis cibaria in tempore suo, certissima debent spe summæ retributionis erigi?

Spirituale munus potius esse. ¶ Et quoniam erogatio spiritualium eleemosynarũ nullam post se relinquit diminutionẽ, imò potius incrementũ, plus hinc quàm de bonis corporalibus est dispẽsandũ.

Accipe,

¶ Accipe, inquit, cautionem tuã & sede, citò scribe quinquaginta. Cautio pro chartula debiti ponitur, quæ debitoris manu scripta est, in qua se debitorem recognoscit. Moraliter: Hæc cautio, peccatoris est conscientia, cuius testimonio à Deo venit iudicandus, sicut & Apostolus dicit gentiles qui legem non habent, secundum suæ conscientiæ testimonium iudicandos. *Cautio tua quid.* *Rom.2.*

¶ Cautionem hanc peccator quilibet debet diligenter accipere, solicitè discutere, & dum tempus datur, inscripta illic iniquitatis suæ debita emendando delere. Nam cũ hac cautione exhiberi nos oportet ante tribunal Christi. Cautionem hãc protulit qui ait: Scit enim cõscientia tua, quia & tu crebrò maledixisti aliis.

¶ Et sede, inquit. Vt enim conscientiam tuam vti dignum est discutias, à cæteris curis te vacare necesse est. Citò scribe. Nam hic maximè mora sua cuique nociua est. Ne tardes, inquit Sapiens, conuerti ad Dominum, & ne differas de die in diem, quia subitò dum non speratur veniet ira illius (id est, iudicium mortis) & in tẽpore vindictæ disperdet te. Villicus certè festinandum, non procrastinandum esse putauit, probè sciẽs tẽpus suæ villicatiõis esse breue. *Sede citò.* *Eccle.5.*

¶ Quod igitur ait: Citò scribe quinquaginta, quid aliud esse putemus, quàm remissionem peccatorum? Quinquagesimus enim annus iubileus est secundum legẽ, id est, annus remissionis. Non ergo nectat moras, non cunctetur quisquis suę villicationis reddendam rationem formidat. Festinet sibi parare patronos & facere amicos, dũ adhuc rerũ domini sui dispensatione potitur, quãdoquidem in alia vita mendicare non licebit. Nam siue illic quispiã emere voluerit vitam æternam, nec vnde emat habebit, sed nec ibi vẽditor erit, nec accipere mutuò potest, nec cũ aliquo cãbire, sed nec precib° quicquã obtinere nec dono. *Remissiõ peccatorũ notatur.* *Leu.23.*

¶ Circa secundum principale dicitur:

Et laudauit dominus uillicum iniquitatis, quia prudẽter fecisset: quia filii huius seculi prudentiores filiis lucis in generatione sua sunt.

¶ Hic nobis documentum datur de commendabilis prudentiæ imitatione. Et laudauit dominus villicum iniqui-

P tatis

tatis non de facta fraude, sed de prudentia qua sibi in futurum prouidit. Laudauit etiam dominus opus villici iustius, quod etsi non in se, in suo tamen laudandum est significato. Quicquid enim habemus, Domini nostri est. Vnde si de huiusmodi suis bonis nobis collatis largas eleemosynas faciendo nobis in futurum prospexerimus, & ipsi ab eo laudabimur. Itaque laudauit illum Dominus, quia prudenter fecisset.

Vt seculi sapientia denotatur. ¶ Audiant nunc, inquit Beda, sapientes huius seculi, vt stultam sapientiam deserere, & sapientem Dei stultitiam discere queant, quanti eorum sapientiam diuina æquitas æstimauerit, quos non verè prudẽtes, sed in generatione sua prudentes esse commemorat, iuxta quod alibi dicitur:

Esa. 5. Væ qui sapientes estis in oculis vestris, & corã vobismetipsis prudentes. Necnon & amatores æternæ vitæ filios

Iere. 4. lucis appellando, non aliud eos qui sapientes sunt vt fãciant mala, benè autem facere nescierunt, quàm filios arguit esse tenebrarum. Filij autem lucis, & filij huius seculi vocantur quomodo filij regni & filij perditionis.

Filii huius seculi vt prudentiores. ¶ Attendamus quemadmodum filij huius seculi prudentiores sunt filijs lucis. Nam quotus quisque est cui tãta est cura placendi Deo, thesaurizandi in cœlis, patronos & amicos lucrifaciendi, vitandi peccata, virtutum studio insistendi, quanta est cura atque diligentia filiis huius seculi se benè pascendi atque vestiendi, acquirendi sibi patronos in hoc mundo, magnatúmque fauorem, terrenas cõgregãdi diuitias, honores & dignitates adipiscendi? Cauti sunt euitandis rerum temporalium dãnis, euadendis hostiũ insidiis, terrãq; mariq; lucris sectandis, dormitãtibus interim filiis lucis in his quæ Dei & æternæ salutis sunt.

Filii lucis ardẽtiores. ¶ Nam & ipsis Apostolis dormitantibus, discurrebat Judas vt Christum traderet. Quis tãto studio curat deo placere, quanto se comere atque ornare cernũtur vanæ mulieres vt placeant mundo? Vnde Hierony. Heu nos feruentissimi sumus in terrenis, fragilissimi in cœlestibus, & sũmam in rebus paruis exhibentes alacritatem, ad maiora tepescimus. Celerem habituræ finem res sine fine quærunt, cœlestes diuitias, immortales honores, pigra quadam dissimulatione negligimus. Sed & ij quorum erat animarum

rum salutem curare, nũc in vtranque aurem obdormiuisse videntur, hæreticis interim & subuersoribus negotiũ suum vigilanter & strenuè peragentibus per prouincias & regna impigrè discurrendo, vt discipulos post se abducãt, vt nefarios suæ coniurationis homines multiplicent, vt dogmata sua (vtique animarum venena) vbiquè diffundant. Porrò catholicorum defendendæ fidei veritati diligentia studiũmque simile nullum est.

K ¶ Sed inter hæc est aduertendum, non dixisse Dominum filios huius seculi filiis lucis prudentiores esse simpliciter, sed in suo genere & suo modo, scilicet in negotiis & secularibus rebus pertractandis, attamen filij lucis simpliciter & verè prudentiores vel in hoc vno sunt, q̃ filij lucis esse malunt potius quàm tenebrarum. Nam licet bubones & noctuæ melius noctu videant quàm homines, simpliciter tamen melior & acutior est visus hominis quàm illorũ, quorũ intuitum nox illuminat, diès cæcat. Noctu quidẽ & in tenebris videt ad hoc solùm, vt prædã rapiãt.

Filii lucis simpliciter prudentiores.

Prudentia peßimorũ. ¶ Ad quid autem tendit prudentia filiorum huius seculi, nisi vt decipiant pauperem & inopem? Insidiatur, inquit, vt rapiat pauperem. Hæc est planè prudentia furum, fraudulentorum, raptorum, vsurariorum, sacrilegorum, simoniacorum, ambitiosorum, homicidarum, adulterorũ, & similium, quorum quisque in nocte & in tenebris peccatorum, absente sole iustitiæ, suæ voluptati quasi cuidam prædæ rapiendæ intentus est. Sequitur:

Et ego uobis dico, Facite uobis amicos de mammona iniquitatis.

S ¶ Audiamus fidele consilium quod ipse nobis impartiri dignatur à quo sumus iudicandi, ipsum nobis putemus dicere: Alij cõsulant vobis vanitates, diuitias, honores, carnis voluptates, ego Saluator vester, de⁹ vester, & redẽptor vester vobis dico: Facite vobis amicos de mammona iniquitatis. Vt ergo in sua manu homines post mortem quipiã inueniant, eis ante mortẽ dicitur, diuitias suas in quorũ manibus ponant. Porrò quod Hebrei dicunt mãmona, Latinè diuitiæ vocantur. Ac si dicat: Facite vobis amicos de diuitiis iniquitatis. Hoc quidam malè intelligentes ra-

Consilium salutis.

Grego. 18. mor.

Mãmona. August. de ver. do.

piunt aliena & aliquid inde pauperibus largiũtur, & putant se facere quod præceptum est. Intellectus iste corrigendus est. De iustis laboribus eleemosynas facite. Non enim corrupturi estis iudicem Christum. Si de prædaino pis dares aliquid iudici vt pro te iudicaret: si hoc ille fecerit, tãta vis est iustitiæ, vt & tibi displiceat. Noli tibi pingere talem deum, Fons iustitiæ est. Nolite ergo eleemosynas facere de fœnore & vsuris. Si tales pecunias habetis, de malo est quod habetis. Zachæus dixit: Dimidium bonorum meorum domine do pauperibus. Et ne reus aliunde teneretur: Si quid, inquit, aliquem de fraudaui, reddo quadruplum. Siquidem dona iniquorum non probat altissimus. Et iterum: Qui offert sacrificium de substantia pauperis, quasi qui victimat filium in conspectu patris.

Luc. 19.

Eccles. 34.

¶ Itaque de diuitiis quæ conquiruntur ex scelere, vel ex mercimonio corraduntur iniquitatis, nõ putet se quisquã acquirere adiutores salutis, quum scriptum sit: Victimæ impiorum abominabiles Domino. Quomodo enim fieri posset, vt huiuscemodi diuitias diuina iustitia probet, quas etiam terrena condemnat? De his igitur amici faciendi non sunt, sed per eas, his quorũ sunt restituendo, nobis amicitiã læsam redimere studeamus. Sed & citò reddendæ sunt, imò proiiciendæ ne malefactor reperiatur in malo perseuerare.

Prou. 15.

T ¶ Cæterùm, diuitiæ vndecunque tãdem sint, dicũtur mãmona iniquitatis plures ob causas. Primò, & nõ sunt nisi iniquis (vt dicit Beda) qui in eis cõstituunt spem atque copiã beatitudinis suæ. A iustis verò quũ hæc possidentur, est quidem ista pecunia, sed non sunt illis diuitiæ nisi cœlestes & spiritales, qui indigentiam suam spiritualiter supplentes exclusa egestate miseriæ, beatitudinis copia diãbũtur. Porrò si veras quæris diuitias, illæ sunt quibus Iob nudus abundabat, quãdo in Deum cor plenum habebat. Istæ autem ab iniquitate appellãtur diuitiæ, quia veræ nõ sunt, paupertate plenæ sunt, & semper obnoxiæ casibus.

Diuitiæ cur mammona iniquitatis.

Augu. de verb. do.

¶ Secundò, dicũtur mammona iniquitatis, quòd speran tes in se decipiunt, & in fine destitutos derelinquunt. Decipiunt enim eos qui has putant suas esse & non sunt, quod patet tam in signo exigendæ rationis, nempe & de alieno,

Diuitiæ vt decipiunt.

alieno, quàm in signo ablationis. Deus enim quãdo vult, has iustè tollit à possidentibus tanquã sua, vt qui diues cõspiciebatur, repentè destitutus omnibus oberret egenus.

¶ Tertiò, dicuntur mãmona iniquitatis, quia variis diuitiarum illecebris nostros auaritia tentat affectus, vt velimus seruire diuitiis, quod vtique est idolorũ seruitus.

Ambro.

¶ Quartò, quia vt plurimum iniquè acquiruntur. Vnde Basilius: Si successeris patrimonio, ab iniustis congregata cepisti. In pluribus enim præcessoribus, necesse est aliquẽ reperiri qui iniustè vsurpauerit aliena. Ponatur autẽ vt nec pater exegerit. Sed vnde diuitias habes? si dicas: à meipso, ignarus Dei es, non habens notitiam creatoris. Si verò à Deo, dic nobis rationem propter quam eas accepisti. An non Domini est terra & plenitudo eius? Ergo si communis Domini nostra omnia sunt, erunt & conseruorum nostrorum. Hæc ille. Illæ dicuntur opes nequitiæ quascũque dominus dederit ad impendia necessitatis fratrum ac conseruorum, nos verò tenemus nobis.

Theoph.

¶ Quintò, dicuntur & sunt diuitiæ iniquitatis his qui eis in superbia, & superfluitatibus, in comessationibus & ebrietatib?, in voluptatibus & luxuriis vtũtur & abutũtur. Sunt enim & incitamenta & nutrimenta fermè omnium peccatorum. Quum ergo iniquos faciant diuitiæ, quur non meritò vocentur diuitiæ iniquitatis?

Diuitiæ vt iniquos faciunt.

¶ Sextò, dicũtur diuitiæ iniquitatis, id est, inæqualitatis, quia inęqualiter ab hominibus possidentur, quia deus omnibus vtendas concessit.

¶ Verùm quia iniquitatis fuimus villici nequiter retinentes quod deputatum est ad opus aliorum, non est omnino manendum in hac crudelitate, sed impartiendum est pauperibus, vt recipiamur ab eis in tabernaculis cœlestibus, iuxta quod subditur:

Theoph.

Vt quum defeceritis, recipiant uos in æterna tabernacula.

V Exponit quod prius dixerat, vt quum amotus fuero à villicatione, recipiant me in domos suas. Siquidem mãsiones æternæ, domus sunt eorum quibus impenditur misericordia. Domus, inquam, eorũ non possessione & eas possideant,

Universidad de Deusto Biblioteca

ſiderant ſed cauſa, quòd ſcilicet cauſa ſunt ſuis benefacto ribus has poſsidendi. Ecce quàm ſit vtile diuitias pauperibus erogare. Nunquam enim apud deum perire poterit, quod fidelis benignitas erogauerit, quod delictorum memoria erit, vbi teſtimonium pietatis affuerit.

Leo papa.

Vt homo moriẽs deficit.

¶ Vt quum defeceritis, inquit. ſ. per mortem. Tunc enim deficit vita, deficit mũdus, deficiunt amici & parẽtes, deficiunt opes, deficit tempus, ac poſsibilitas bene operandi.

Parabola triũ amicorum.

¶ Dicitur parabola de quodã habente tres amicos, quorum primum dilexerat pluſquam ſe, Secundum dilexerat æquè vt ſe, Tertiũ minus cæteris omnibus & minus quã ſe. Itaq; amico abeunti ad iudicium mortis & amicorum illorum fidem imploranti, primus daturum ſe illi ſpopondit quo mortuus tegeretur. Secundus promiſit ſe illum ad ſepulchrum vſq; comitaturũ. Tertius autẽ pollicitus eſt, tam morientem quàm mortuũ ſe fideliter proſequuturũ.

¶ Amici iſti ſunt: Primus, opes & diuitiæ. Secundus, parentes & propinqui: Tertius, pauperes & egeni. Dictum puta: Duobus primis hominem in morte deſtituentibus, ſola miſericordia comes eſt defunctorum. Bene ergo dictum eſt: Recipiant vos in æterna tabernacula, quia miſericordia ipſis impẽſa, cauſa eſt vt illic recipiamini. Si ergo eorum amicitiis tabernacula æterna acquirimus dantes, penſare debemus quia patronis potius munera offerimus, quàm egenis dona largimur. Qui ſunt enim qui habebunt tabernacula æterna, niſi ſancti dei? Et qui ſunt qui ab ipſis accipiendi ſunt in tabernacula ęterna, niſi qui eorum indigentiæ ſeruiunt, & quod eis opus eſt, hilariter ſubminiſtrant?

Gregorio. II. mor.

Auguſt. de ver. do.

Chryſoſt.

Ars artiũ eleemoſyna.

¶ Igitur ars artium eſt eleemoſyna. Non enim nobis domos fabricat luteas, ſed vitam perennem impendit. Singularum artium alia alterius adminiculo indiget. Quum autem miſereri oportet, nullius alterius, ſed ſolius voluntatis eſt opus. Regnum ergo cœlorũ precari iubemur ex pauperibus. Sic enim inſtituit ſapientia dei, vt hi qui in mundo ſunt abiectiſsimi, pretium ſummum & theſaurum omnium maximum, vitam ſcilicet ęternam, quodammodo nobis vendere poſsint. Da pauperibus, inquit, & habebis theſaurum in cœlo.

Mar. 10.

DOMINICA DECIMA POST PENTECOST.

Vm appropinquaret Ieſus Ieruſalem, uidens ciuitatem fleuit ſuper illam, dicẽs: Quia ſi cognouiſſes & tu. Lu. 19

¶ In hac lectione tria nobis conſyderanda proponuntur. Primum eſt, benigna Saluatoris compaſsio. Secundum eſt, calamitatis ſuperuenturæ denuntiatio, ibi: Quia venient dies in te. Tertium eſt, in templo negotiantium ſeuera eiectio, ibi: Et ingreſſus in templum.

¶ Circa primum eſt aduertendum, quòd ea quæ in præſenti Euangelio deſcribuntur, facta ſunt Dominica in ramis palmarum. Veniente enim Chriſto à Bethania in Hieroſolymam, occurrerunt ei ſuper aſellum ſedenti turbæ multæ cum ramis arborũ. Et quum iam veniſſet ad deſcenſum montis oliueti, cœperunt omnes turbæ gaudentes laudare Deum voce magna ſuper omnibus quas viderãt virtutibus, dicentes: Benedictus qui venit rex in nomine domini, pax in cœlo, & gloria in excelſis. Conuenerat vndique de regione Hieroſolymam ad celeberrimã paſchæ ſolennitatem hominum maxima multitudo, quum iam ad ipſam appropinquaret, vt in ea mortem ſuſcipiens humanum genus ſaluaret.

A

Lucæ. 19.

¶ Videns ergo ciuitatem in qua poſt lapſum dierũ quinque erat paſſurus, de qua prius dixerat mortis ſuæ locum deſignans, Non capit Prophetam perire extra Hieruſalem: videns inquam, ciuitatem famoſiſsimam laudibus, potentiſsimam ciuibus, abundantem diuitiis, affluentem delitiis, & ſplendidis pulcherrimam ædificationibus, hanc videns corporali viſu exterius glorioſam, & intuitu ſuæ diuinitatis quę ſuper eam mala erant ventura prẽuidens, fleuit ſuper illam. Fleuit, inquam, pius redemptor certò venturã ipſius ruinam quam ipſa ignorabat, dicens: Quia ſi cognouiſſes & tu, ſubaudis, fleres, quę modo quia neſcis, quod imminet exultas.

Hieroſolyma qualis

Lucæ. 13.

¶ Fleuiſſe frequenter Chriſtum legimus, riſiſſe nunquam. Dixerat enim: Vę vobis qui ridetis nunc, quia plo-

Lucæ. 6.

rabitis & flebitis.

B ¶ Sanè ex eo quòd fleuit dominus, vera in ipso humanitas agnoscitur, qui affectiones humanæ mentis (nempe cõdolere & compati) lachrymis & fletu se assumpsisse demonstrat. Habitu, inquit Apostolus, inuẽtus vt homo. Patet nihilominus mira ipsius pietas, qui inimicorũ suorum à quibus post breue tempus erat interficiendus, commeritum excidium gentisq; pesimæ iustam perditionem, cum fletu prenuntiabat. Et (vt ait Cyrillus) miserabatur eorum Christus, qui vult omnes homines saluos fieri. Quod nobis non patuisset, nisi per aliquid humanũ fieret euidens. Effusæ autẽ lachrymæ, signa tristitiæ sunt. Dolebat igitur pius dominus humano affectu talis templi, tantæq; ciuitatis futuram euersionem. Hierusalem, inquit, Hierusalem quę occidis prophetas, & lapidas eos qui ad te missi sunt. Quoties volui congregare filios tuos, quemadmodũ gallina cõgregat pullos suos sub alas, & noluisti? Ecce relinquetur vobis domus vestra deserta.

Vera Christi patetho manitas. *Phil.2.*

Mat.23.

¶ Fleuit autem inter summos honores à turbis sibi cum ingenti lætitia applaudentibus exhibitos, vt nos doceret mundi huius lætitiam & doloribus admixtam esse, & in fletu breui conuertendam, iuxta quod scriptum est: Risus dolore miscebitur, & extrema gaudij luctus occupat.

Fleuit christus inter honores. *Pro.14.*

C ¶ Fleuit proinde Christus, quia homines flere docuit. Et vtique inter vanos mundi applausus & honores maior est sapienti flendi caussa quàm gaudendi. Quid enim aliud est mundanus honor, nisi spuma, fumus, somnium? Spuma est, quia inflat: fumus, quia cæcat: somnium, quia mox euanescit. Temperanda est igitur humanæ mentis lætitia tam mortis quàm futuri cogitatione iudicij, sed & meditatione aduersitatis tam præteritæ quàm futuræ, iuxta quod Sapiens monet dicens: In die bonorum non immemor sis malorum. Vnde & per Apostolum dicitur: Qui gaudent tanquam non gaudentes sint. Quia si qua est, præsentis temporis ita est agenda lætitia, vt nunquam amaritudo sequentis iudicij recedat à memoria, quatenus dum mens pauida extremæ vltionis timore transfigitur, quantum nunc pręsens lætitia, tantum post ira subsequẽs temperetur. Hinc nanque scriptum est: Beatus, homo qui semper

Beda. *Mundanõ honor adsimilatur.* *Lætitia vt tẽperãda.* *Eccl.11.* *1.Cor.7.* *Gregor.* *Prou.28.*

semper est pauidus: qui verò mentis est duræ, corruet in malum. Sequentis enim ira iudicij tanto tunc districtior portabitur, quanto nunc & inter culpas minimè timetur. Itaq; qui mundanis delinitur honoribus, ad mortem se properare meminerit. Nam & domini mortem principes sacerdotum tunc tractabãt, quando venientem turbæ populorum cum regiis atq; etiam diuinis laudibus suscipiebant.

Quid interhonores pensandũ.

¶ Sanè, Christum dominum nostrum quater fleuisse legimus, tametsi nõ dubium sit eum pluries fleuisse. Primò enim fleuit in natiuitate, iuxta illud: Primam vocem similem omnibus emisit plorans. Vnde Augustinus super illo, Ductus est Iesus in desertum, dicit: Quum iacet in cunabulis paruulus, suffundit lachrymis vultum, similémque se mortalibus, lachrymis prodit. Vnde etiam canit ecclesia: Vagit infans inter arcta conditus pręsepia.

D *Fleuit christus nascẽs* *Sap.7.*

¶ Istis suis lachrymis, humani generis calamitates testatur. Siquidem in originali iustitia nati non planxissemus, at nunc in peccato conceptum, & natum ipsa miseranda carnis conditio cogit infantem plangere. Puer enim qui nascitur, incipit à ploratu. Lachrymæ sunt testes miseriæ: nondum loquitur, & iam prophetat, videlicet quòd ęrumnas & fletum nascatur.

August.

¶ Secundò, fleuit dominus Lazarũ resuscitaturus à mortuis. Vnde ait Euangelista: Et lachrymatus est Iesus. Istæ domini lachrymæ humanæ mortis amaritudinem protestantur. Si enim homo non peccasset, ad requiem cœlestis regni, & vitam angelorum fuisset sine morte transferendus. Itaque lachrymatus est amici sui mortem dominus, quòd necesse sit vniuersos tali fine transire.

Fleuit super Lazarum. *Ioan.11.*

¶ Tertiò, fleuit (sicut iam dictum est) futurum excidium ciuitatis, & vnici illius templi toto orbe venerandi irreparabilem ruinam. Vnde & apud Marcum scriptum habes: Et quum egrederetur de templo, ait illi vnus ex discipulis suis: Magister, aspice quales lapides, & quales structuræ. Et respondens Iesus, ait illi: Vides has omnes magnas ædificationes? Non relinquetur lapis super lapidem qui non destruatur.

Marc.13.

¶ Potius tamen deflebat damnationem obstinatæ gentis

tis, quàm lapidum ruinam. Si cognouisses, inquit, & tu, subaudi, fleres. Et vtique nemo deflendus magis illo, qui cæca mente sese ac malum sibi paratum non præuidens, in peccatis quæ deflere debebat, exultat. Planxit sanè dominus his suis lachrymis mundanæ vitę vanitatem, quam minimè cõsyderant qui per eã quasi aues laqueo & quasi pisces hamo à diabolo capiuntur.

Quis maximè deflendus.

¶ Quartò, fleuit piissimus humani generis redemptor in cruce, quum iam fellis & aceti poculum accepisset: tunc enim pro nobis effuso sanguini, etiam lachrymas addidit. Vnde ait Apostolus: Preces supplicationésq; cum clamore valido & lachrymis offerens exauditus est pro sua reuerentia. Has autem lachrymas iam morti proximus fudit ad patrem ex desyderio nostræ salutis, simul vnà docens, nos deum contriti cordis lachrymis placare.

Fleuit in cruce. *Heb.5.*

¶ Itaque fleuit nascens hominum in hanc vitam cum culpa atque miseria calamitosum ingressum. Fleuit super ciuitatem, hominum cum multa vanitate progressum. Fleuit super Lazarum, hominis pœnalem egressum: In passione sua multiplices & varios hominum delinquentium defleuit excessus.

Quid christus defleuit.

¶ Vocat equidem & nos Dominus ad fletum & ad planctum, ad caluitium, & ad cingulum sacci, quòd fletu nobis & lachrymis opus esse cognoscit. Ex fletu enim & piis lachrymis anima purgatur, illuminatur, lætificatur, corroboratur & eleuatur. De primo dicit Psalmista: Lauabo per singulas noctes lectum meum, lachrymis meis stratũ meũ rigabo. Petrus Apostolus negationis crimen lachrymis abluit, dũ egressus foras flebat amarè. Et mulier illa quę erat in ciuitate peccatrix, iisdem quibus Domini pedes rigauit lachrymis, etiam cunctas animæ suę sordes diluit & detersit. Quid plura? Nemo flens ad deum accessit, qui non impetrauit quod voluit.

Esa.22. *Quæ ex fletu bona pueniunt.* *Lucæ.22.* *Lucæ.7.* *Chrysost.*

¶ De secundo, videlicet quòd pio fletu anima illuminatur, illud in Apocalypsi dictũ putemus: Collyrio inunge oculos tuos vt videas. Lachryma enim cõpuncti cordis, interioris oculi collyrium est, quo peccatum (quod interiori vi sui caliginem inducit) consumitur & amouetur.

Apoc.3.

¶ De tertio, scilicet q̃ fletu sancto anima lætificatur, in Euan-

Euangelio dicitur: Beati qui lugent, quoniam ipsi consolabuntur. Et Psal. Secundum multitudinem dolorũ meorum in corde meo, consolationes tuæ lætificauerunt animam meam. Hinc etiam virgo Sarra in oratione domino confitetur, dicens: Post tempestatem tranquillum facis, & post lachrymationem, & fletũ exultationem infundis. Tunc autem post pias lachrymas plenariè deus animam lætificabit, quando implebitur quod scriptum est: Absterget deus omnem lachrymam ab oculis eorum, & mors vltra non erit, neque luctus, neque clamor, neque dolor erit vltra, quæ prima abierunt.

Ex fletu gaudium. *Matt.5.* *Tob.3.* *Apo.vlt.*

¶ Quartò, ex pio fletu anima corroboratur ad ardua subeundum, iuxta illud: Abij amarus in indignatione spiritus mei, manus enim domino mecũ erat, confortãs me. Roboratur autem ad tolerãdum aduersa, ad auersandum vitia & peccata, & carnis ac mundi illecebras proterendas.

Fletus corroborat. *Ezech.3.*

¶ De quinto, illud quod scriptũ est, moraliter accipi potest: Multiplicatæ sunt aquæ, & eleuauerunt arcã in sublime à terra. Nec dubiè, quin lachrymę pię assiduitate multiplicatæ in cœlum vsq; animam euehant. Vnde dicit August. super illo, Regnum cœlorum vim patitur. Vim facimus rapiendo regno cœlorum, nõ dominum cõpellẽdo, sed flendo. Ait Bernardus: O humilis lachryma, tua est potẽtia, tuum regnum. Tu cõspectum iudicis nõ vereris, tu inimicis accusantibus silentium imponis. Sola ingrederis ante deum, sed nunquam sola, nec vacua redibis.

Gene.8.

¶ Quòd autem irriguo lachrymarũ complurimi carẽt, facit in primis nimia terrenarum rerum solicitudo. Terra enim quæ in altos est tumulos congesta, arida est. Similiter arida est terra sitiens & sabulosa. Non secus ij, qui diuitias in immensum congerunt, nec vnquam saturantur acquisitis, à gratia piè lachrymandi steriles & aridi sunt derelicti, ita vt illis superuenisse videatur maledictio, quã montibus Gelboë Dauid imprecatus est, dicens: Montes Gelboë, nec ros nec pluuia veniat super vos, nec sint agri primitiarum.

Vnde lachrymarũ carentia. *Maledictio Gelboë.* *2.Reg.1.*

¶ Hanc eandem lachrymarum carentiam & ariditatem facit mentis excæcatio, eorum videlicet qui in vanis sese oblectantes,

Universidad de Deusto Biblioteca

oblectantes, superuentura sibi non præcogitant mala. Sicut enim calor æstiuus aquarum lachrymas exsiccat, sic & æstuans amor carnalium voluptatum peccati lachrymas aufert: Igitur abdicandæ sunt huiuscemodi voluptates & abiiciendæ, iuxta quod scriptum est: Recedite à me, amarè flebo.

Esaiæ.22. Cor durũ lachrymas nescit.

¶ Denique idipsum facit per iram, odium, inuidiam, crudelitatem, inobedientiam cordis induratio. Nam sicut intensum frigus in glacialem duritiam conuertit aquas, ita & malitiæ frigus lachrymam constringit. vbi enim abundat iniquitas, charitas refrigescit. Et vtique iisdem causis nec illi flebant quibus hic dictum est: Si cognouisses, fleres & tu, vt patet per hoc quod subditur:

Et quidem in hac die tua, quæ ad pacem tibi, nunc autem abscondita sunt ab oculis tuis.

¶ Quum enim ciuitas sanguinum præsentis abundantię cæcata delitiis, carnis se voluptatibus daret, & ventura mala non prospiceret, in die sua quæ ad pacem ei esse poterant, habebat. Quur autem in bonis præsentibus pacem habuerit, manifestatur quum subditur: Nunc autem abscondita sunt ab oculis tuis. Si enim à cordis ipsius oculis mala quæ imminebant abscondita non essent, læta in præsentibus prosperis non fuisset.

H *Vana prosperitas dies tua.*

¶ Itaque diem suam, in qua pacem ciuitas peccatrix habebat, tempus appellat mundanæ prosperitatis: quæ dies ideo ipsius esse dicitur, quia temporis beneficio nõ ad dei voluntatem, sed ad suas voluptates vtebatur. In hac die tua, inquit, habes quæ sunt tibi ad pacem. Non quidem ad veram pacem, sed ad pacem tibi, vbi liberius delitiis & voluptatibus vaces.

Pax inpecatis.

¶ Est enim pax mundana, quam diligunt impij, vt sine obstaculo, atque timore peccent. Ex qua pace criminum & omnium vitiorum sordes ipsi cõtrahunt, quomodo rubiginem ferrum vacans. Huius pacis & prosperitatis tempore abscondita sunt ab oculis eorum, quæ illis ventura sunt mala. Præsens nanque prosperitas facit, ne futura consyderetur, & præcaueatur aduersitas. Quamobrẽ scriptum est: Ne glorieris in crastinum, ignorás quid superuentura

Prou.27.

uentura pariat dies. Et alibi: Nescit homo finem suum: sed sicut pisces capiuntur hamo, & aues laqueo, sic capiuntur homines in tempore malo, quum eis extemplo superuenerit. *Ecclẽs.9.*

¶ Fleuit itaque pius dominus mala, quę in vltionem suę mortis impiæ Iudæorum genti erant superuentura. Defleuit & eorum cæcitatem (vt dictum est) qui hæc superuentura mala nec præuidere, nec ab aliis denuntiata credere voluerunt, iuxta quod Ieremias propheta lamentatur, dicens: Non crediderunt reges terræ, & vniuersi habitatores orbis, quoniam ingrederetur hostis & inimicus per portas Ierusalem. I *Ad Iudæos vt venit Christus* *Thre.4.*

¶ Quinetiam & in mundum hunc quasi ad grandem vanitatibus occupatam venit ciuitatem. Exiui, inquit, à patre, & veni in mundum. Nam & in terris visus est, & cum hominibus conuersatus est. Vidit mundi vanitatem, quæ decipit, eius lasciuiam quæ inficit, eius iactantiam & superbiam quæ deiicit. Fleuit, & flendos docuit homines mundanos, qui si ruinam mũdi cognoscerent, vtique flerent & ipsi. *Vt in mundum hunc venit.* *Ioan.16.* *Bar.3.*

¶ Et quídni flerent, vbi omnis pulchritudo redigitur in vermes & putredinem, diuitiæ in paupertatem, sanitas in infirmitatem, vita in mortem, potentia in seruitutem, honor in ignominiam, plausus in planctum? Et quum nihil videamus stabile in hoc mundo, ipsa particularis creaturæ ruina designat, & testatur aliquando totum mundum deficere. Sed ista abscondita sunt ab oculis insipientium, qui mundi pace in sua die fruuntur. De quibus scriptum est: Ducunt in bonis dies suos, & in puncto ad inferna descendunt. *Misera mũdi mutatio.* *Iob.21.*

¶ Porrò moraliter etiam ad peccatricem animam venit Christus, sicut ipse ait: Ecce anni tres sunt, ex quo veni quærẽs fructum in ficulnea hac. Venit, inquam, ipse qui solus nouit quid sit in homine, & cuncta eius opera consyderat. Nam omnia nuda & aperta sunt oculis eius. Vnde & ipse ait: Transiens per te vidi te, & eras nuda & cõfusione plena. Hanc animam plangit Christus pastor bonus, qui de ouis perditæ gaudet inuentione. Porrò si anima consyderaret & præsentem suum statum in culpa, & K *Lucæ.13.* *Ad animã vt Christ venit.* *Heb.4.* *Ezech.16.*

quem

quem horrere habet futurum in pœna, vtique cum Christo fleret semetipsam. Sed fallax in peccatis delectatio propinquæ mortis consyderationē tollit, tollit timorem iudicij, tollit formidinem gehennæ. Hanc Propheta plangit dicens: Sordes eius in pedibus eius, nec recordata est finis sui. Hinc Propheta alius fideliter monet, dicens: Memētote istud & confundamini, redite præuaricatores ad cor, solicitè premeditantes quàm nobis erit terribilis hora nostræ resolutionis, qui pauor mentis, quanta tunc omnium malorum memoria, quæ obliuio transactæ fœlicitatis, quę formido est consideratio iudicis. Tunc maligni spiritus egrediente anima sua opera requirunt, tunc mala quæ suaserunt replicant, vt sociā ad tormenta trahant. Vnus tantùm in hominibus extitit, qui ante passionem suam libera voce dixit: Iam non multa loquar vobiscum, venit enim princeps mūdi huius, & in me nō habet quicquam. Quis autem alter hoc dicere audeat, quum scriptum sit: Non iustificabitur in conspectu tuo omnis viuens? Et iterum: Non est homo iustus super terram, qui faciat bonum, & non peccet. Hinc Ioannes dicit: Si dixerimus quia peccatum non habemus, ipsi nos seducimus, & veritas in nobis non est.

Thre.1.
Esa.46.
Grego. Quæ nobis sint. præuidēda
Ioan.14.
Eccles.7.
1. Ioan. 1.

¶ Quid itaque miseri dicturi, quid acturi sumus, qui innumera mala cōmisimus? Quid requirenti aduersario, & multa sua in nobis inuenienti dicemus, nisi quòd solum est nobis certum refugium, solida spes, quia vnum cum illo facti sumus, in quo princeps huius mundi, & suum aliquid requisiuit, & inuenire non potuit, quoniam solus est inter mortuos liber, & à peccati seruitio veraci libertate soluimur, quia ei qui verè liber est vnimur. Itaq; mortis tempore iam nos rapere non valet, quia eius membra effecti sumus, in quo non habet quicquam.

HOMILIA SECVNDA.

V *Eniēt dies in te, & circūdabunt te inimici tui uallo, & circundabunt te, & coangustabunt te undique.* Lucæ.19

¶ In Homilia præcedenti dictum est de piissima Saluatoris compassione, nunc superest dicendum, Primò de superuenturæ

peruenturæ calamitatis denuntiatione. Secundò, de negotiantium in dei templo seuera, sed digna eiectione, ibi: Et ingressus in templum.

¶ Circa primum pensanda sunt domini verba, quibus impiæ ciuitatis excidium ineuitabile prænuntians, ait: Si cognouisses (nempe quæ tibi superuentura sunt) vtique & ipsa mecum te fleres. Quia venient dies in te, id est, ad uersum te, quæ nunc in hac die tua habes ea quæ sunt ad pacem tibi. Quadragesimo nanque post Christi in cœlos ascensionem anno, hi dies subuersionis eius aduenerunt. Et aduerte, ꝓ tempus prosperitatis nomine diei in numero singulari superius significauit: verùm plurali numero nunc significat tempus aduersitatis. Siquidem modica fuit prosperitas, si calamitatibus eorum comparetur. A

¶ De quarum calamitatum magnitudine Iosephus ex ipsorum gente sacerdos exterminium & gentis & ciuitatis suæ descripturus dicit: Ex omnibus quæ Romano imperio parent, solam nostram ciuitatem contigit ad summum fœlicitatis gradum procedere, eámque ad vltimos casus deponi. Denique omnium post condita secula res aduersas si cum Iudæorum calamitatibus conferantur, superatum iri non ambigo. Hæc ille. *In prologo li. de Iud. bel.* *Incōparabilis Iudæorum calamitas.*

¶ Nec mirum, quandoquidē gens illa sicut cæteras gentes omnes ad accepta cœlitus beneficia ingratitudine, ita & magnitudine scelerum excessit. Quod vtique dicti scriptoris eorum verbis ostenditur. Ait enim:

¶ Nō quidem recusabo dicere quæ dolor iubet. Puto si Romani contra noxios venire tardassent, aut hiatu terræ deuorandā esse ciuitatem, aut diluuio periturā, aut fulgura, aut Sodomitana incēdia passuram. Multo enim magis impiam progeniem tulit, quàm illa pertulerat. Hæc ille. *li.6 ca.28.* *Sodomorū gente Iudæi peiores.*

¶ Siquidem Dei filium in lege & Prophetis sibi longe ante promissum, iam præsentem inuidia atque odio cæci cognoscere noluerunt, sed blasphemauerunt, sed crucifigentes interemerūt. Nihilominus tamen eos longanimitas Dei totis quadraginta annis in sua malitia perduranteś expectauit ad pœnitentiam: quinetiam portentis Iudæi portentis monitis. quibus, & quidem horrendis, vt futura mala resipiscentes euaderent admonuit, teste eodem Iosepho, qui de his in

in hunc qui sequitur modum, dicit:

li.7.ca.27. ¶ Supra ciuitatem sydus stetit simile gladio, & per annum perseuerauit cometes.

Portentum secundum. ¶ Sed & ante primos belli motus ad diem festum azymorum populo conuenientẹ (erat autem dies octauus mensis Aprilis hora noctis nona) circum aram itémque templum, tantum lumen effulsit, vt clarissimus dies putaretur. Et hoc vsque ad mediam permansit horam, quod imperitis quidem bonum augurium esse videbatur, sacrorum verò peritos exitiale portentum non latuit.

Portentum tertium. ¶ Eodemque festo die etiam bos quum ad hostiam duceretur, agnum in medio phani peperit.

Portentũ quartum. ¶ Orientalis porta interioris templi, quum esset ænea atque grauissima, & vix à viginti viris clauderetur, serrisque ferro iũctis obserraretur, pessulósque altos haberet in saxeum limen demissos, vno perpetuo lapide fabricatum, visa est noctis hora sexta patere. His autem curriculo per custodes templi magistratui nuntiatis, ascendit ille, víxque eam potuit claudere. Verũ & hoc iterum ignaris quidem signum optimum videbatur. Prudentiores verò, templi tutamen sponte sua dissolutum iri cogitabant, & hostium domum esse.

Portentum quintum. ¶ Post dies autẽ festos vigesimo primo die mensis Maij, larualis quædam imago visa est fidem superans.

Portentum sextum. ¶ Sed & ante solis occasum visi sunt per inane ferri currus totis regionibus, & armatæ acies tranantes nubila, & ciuitatibus circunfusæ.

Portentum septimum. ¶ Festo autem die, quam Pentecosten vocant, nocte sacerdotes intimum templum more suo ad diuinas res celebrãdas ingressi, primum quidem motum quendámque strepitum sensérũt. Postea verò subitam vocem audiere quę diceret: Migremus hinc.

Portentum octauum mirabile. ¶ Iesus quidam filius Anani plebeius & rusticus, quadriennium priusquam bellum gereretur, in summa ciuitatis pace atque opulentia, quum ad festum diem venisset quo attegias in honore Dei componi in templo ab omnibus mos est, repẽtè exclamare cœpit: Vox ab oriente, vox ab occidente, vox à quatuor ventis. Vox in Ierosolymam & templũ. Vox in maritos nouos, nouásque nupta. Vox ed

ptas. Vox ad omnem hunc populum. Atque hęc interdiu noctúq; omnes ciuitatis vicos clamitans circumibat. Nonnulli, autem virorum insignium aduersum omen indignè ferentes, corripiunt hominem, multisque verberibus afficiunt. Ille autẽ neq; pro se, nec ad eos qui se multabãt secretò quicquam loquutus, eadem quæ prius vociferãs perseuerabat. Magistratus autem rati quod erat verum, magis diuinum esse hominis motum, ducunt eum ad Romanorum præfectum. Vbi plagis vsque ad ossa laceratus, neque supplex quicquam fuit, neque lachrymauit, sed vt poterat inclinans maximè, flebiliter vocem ad singulos ictus respondebat: Væ væ Ierosolymis. Albino autem interroganti (is nanq; iudex erat) quis esset, vel vnde ortus, aut cur ista diceret, nihil retulit. Non prius autẽ cessauit, donec eum Albinus furere iudicatũ dimisit. Ille autem ad belli vsque tempus, neque adibat quenquam ciuium, nec quenquam vidit. Sed quotidie velut orationem quandam meditatus, væ væ Ierosolymis querebatur. Sed nec imprecatus est, quum in dies singulos multaretur, nec victum offerentibus benedicebat. Sola verò eius responsio ad omnes erat id triste præsagium.

¶ Maximè autem diebus festis vociferabatur, idque per annos septem & quinque menses continuos faciens, neque voce raucior fuit, neque laborauit, donec obsidionis tempore perspectis auguriis, ipse quieuit. Supra murum enim circumiens, iterum væ væ ciuitati, & phano ac populo voce maxima clamitabat.

¶ Quum autem ad extremum addidisset: Væ etiam mihi, lapis tormento missus eum statim peremit, animamq; adhuc illa omnia legentem dimisit. Hæc ille.

¶ Nec tamen vnquam inter tot portenta, tantáque malorum imminentium præsagia, ille duræ ceruicis populus ad resipiscentiam potuit emolliri, vt scelera sua agnosceret, vt securim iræ cœlestis iam in arborem sterilem vibratam effugeret, dignosque faceret pœnitentiæ fructus. C *Insanabilis malitia cæcitásque Iudæorũ.*

¶ Vt autem impia ciuitas vltioni diuinæ pateret, nec in ea relinquerentur qui digni essent iram Dei precibus auertere, priusquam Romanus superueniret exercitus, diuinitus admoniti sunt fideles (quorum multi tum in ea *Fideles secedere præmoniti.*

vrbe erant) vt secederent vltra Iordanem in regnum Agrippæ in ciuitatem nomine Pellam. Agrippa enim conféderatus erat Romanis. Itaque quum imminente solennitate Paschali (in qua prius Christum occiderant) innumerabilis hominum multitudo circumpositis regionibus Ierosolymam (prout legitimum erat) conuenisset, circumuallata à Romanis, & obsideri cœpta est ciuitas, adeò vt hanc egredi & effugere nemo facilè posset. Porrò fames in ciuitate iam clausa ob tantam hominum multitudinem, ad quos nihil alimonię inferri potuit, atrocius omni bello grassabatur.

Quando cœpit ciuitas obsideri.

Lib. 6. c. 19 ¶ Nam teste Iosepho, palàm nulla erant frumenta. Irrumpentes autem seditiosi & latrones, scrutabantur domos. Et siquidem inuenissent aliquid, eos qui negauerant verberabant: si verò nihil inuenissent, quasi celauissent diligentius, tormentis itidem afficiebant. Habendi autem argumento erant corpora miserorum, quum ea quæ solidis viribus starent, abundare cibo putarentur. Tabidi autem transfigebantur, nec rationis esse videbatur statim fame morituros occidere.

Fames horrenda.

Latrones fame atrociores.

¶ Porrò ditioribus tam manere in ciuitate quàm profugere, par erat causa pereundi. Nam quasi trás fugere voluissent, propter patrimonium quisque occidebatur.

¶ Multi clàm substantiam suam, vno frumenti modio quitiores erát, itemque pauperes hordei, permutarunt. Inclusi deinde intimis ędium tectis, quidam summa penuria infectum (id est crudum) triticum comedebant.

Mēsa nulla.

¶ Et mensa quidem nusquá apponebatur, sed incoctum subtrahētes igni cibum, diripiebant. Inediæ magnitudo pudorem omnem, omnémque reuerentiam excludebat. Nam & vxores viris, & filij parentibus, & quod miserrimum, matres cibum infantibus ex ipso ore rapiebant, & marcessentibus inter manus charissimis nemo parcebat, quin vitæ guttas auferret.

Rabida fames.

Nulli parsum.

¶ Edentes verò talia non latebant, sed vbique aderant qui ista diriperent. Nam sicubi clausam domum vidissent, eos qui intus erant, cibum capere hoc suspicabantur indicio, statimque ruptis foribus irruebant, victumque iam contusum dentibus ex gutture penè reuocabant, ipsis fau-

cibus strangulatis. Pulsabātur autem senes, ne cibum defenderēt, lacerabātur mulieres, ea quæ haberent in manibus occulentes, nullāque miseratio vel cani capitis, vel infantiæ, sed abstractos pueros à matrum ore pendentes, humo allidebant.

¶ Si quis autem incurrentes anteuenisset, quódque rapturi fuerant, deuorasset, tāquam si læsi, crudeliores erāt. Horrenda auditu quis patiebatur in vnius panis confessionem, & vt vnum pugnum farinæ abditum indicaret. Porrò honoratiores & diuites ad tyrannos perducebantur, quorum alij insidiarum falsò accusati, occidebantur, alij quia Romanis proderent ciuitatem. Et plerunque delator subornatus ai ebat, quòd profugere voluissent.

¶ Sigillatim quidem iniquitates eorum explanare nō potero. Vt autē breuiter dicam, neq; aliam ciuitatem vnquā talia perpessam puto, neq; vllam nationem post hominum memoriam malitia ferociorem fuisse. Deniq; ciuitatem ipsi euertere, & Romanos inuitos hanc tristem admittere victoriam coēgere, tardiúsque venientem in tēplum ignem penē traxere. Nam & quum ardere superiorem ciuitatem vidissent, neq; doluere, neq; lachrymauere, sed apud Romanos qui hæc paterentur inuenti sunt.

Nota Iosephi verba.

Incendium templi Iudæis imputatur.

Cap. 24. D

¶ Item in sequentibus: Iudæis autem cum exeundi facultate omnis etiam spes salutis adempta est, auctāque iam fame, tota domus ac familia depascebatur. Et tecta quidem plena erant mulieribus exanimatis atque infantibus, viarum auten angusta senibus mortuis. Adolescentes autem & iuuenes turgidi, velut vmbræ mortuorū per oppidum volitabant, & vbi quem casus occupauerat, decidebant. Sepelire autem funera nō poterāt præ labore, & eos quibus aliqua vis supererat, pigebat, & propter multitudinē mortuorum, & quòd de ipsis erat incertum: Nam & super eos quos sepelierant, multi moriebantur. Multi autem ad sepulchra priusquam fati dies aduenirent viui, properabāt, neque luctus in illis calamitatibus, neque fletus erat, sed fame superabantur affectus.

Omnia plena mortuis.

¶ Siccis autem oculis qui tardius morerentur eos qui antè se peribant, intuebantur. Altum verò silentium ciuitatem plenaq; mortuis nox comprehēderat. Et latrones his

Latronum crudelitas inaudita.

acerbiores (domus enim tantùm sepulchra erant) & cadauera spoliabant, & velamina corporibus detrahẽtes, cum risu egrediebantur. His gladiorũ mucrones propinabant, nonnullósque iacentium adhuc spirantes ferri experiendi causa trãsuerberabant. Si quis autem manum rogasset, aut ferrum sibi commodari, quo famem euaderet, superbissimè negligebatur. Illi autem primò quidem, sumptu publico iubebant mortuos sepeliri, quum putorem ferre nõ possent. Deinde quòd non sufficiebant, in valles eos ex muro præcipitabant. Quas circumiens Titus, vbi plenas cadaueribus vidit, altáq; sanie labefactis corporibus defluentes, ingemuit, & extentis manibus deum testabatur, factum illud suum non esse.

Hostis ipse miseretur.

¶ Item in sequentibus, cap. 28. Aninus Eleazari filius, trãsgressus ad Titum per vnam portam, quæ sibi credita fuerat centum & quindecim millia & octoginta dixit elata cadauera, ex quo die castra prope ciuitatem posita sunt, ex die quartadecima Aprilis, vsque ad Calendas Iulij. Hęc autem immensa est multitudo. Nec tamen vel ipse fuit appositus portæ, sed publicam mercedem diuidẽs, mortuos ex necessitate numerabat. Sepultura autem fuit, elatos ex oppido proiicere.

Numerus cadauerũ, vna porta elatorum.

¶ Post hunc autem nobiles profugi, omnia mortuorum sexcenta millia portis eiecta nuntiabant. Aliorum verò numerum minimè posse cõprehendi. Quum autẽ ferendis cadaueribus viui non sufficerent, congesta in maximis ædibus cadauera sunt inclusa.

¶ Postquam autem muro circundata ciuitate ne herbas quidem legere iam liceret, ad hoc necessitatis quoq; fuisse compulsos, vt vel cloacas rimarẽtur, boúmq; veterem fimum alimentum haberent. Stercus inde collectum, & quod nec visui quidem tolerabile fuerat, cibus erat.

Reshorrẽda.

¶ De his autem qui ad Romanos transfugerãt dicit, quòd apud illos velociorem ad exitium reperiebant satietatem ea quam domi reliquerant fame. Aderant autem inflati ex inedia, & velut morbo intercutis aquæ turgidi. Deinde vacuata replentes corpora disrumpebantur, nisi quòd periti desyderia cohibuissent, paulatimque cibum dissueto corpori obtulissent.

Verùm

¶ Verùm & eos qui hoc modo seruarentur, & alia plaga suscepit. Quidam enim apud Syros, qui in exercitu erant ex transfugis deprehenditur, è fimo ventris aureos colligens. Transglutientes enim eò veniebant, quòd cũstos seditiosi scrutabantur, & maxima vis auri fuerat in ciuitate. Verùm hac arte per vnum detecta, totis castris fama percrebuit, quòd auro perfugæ pleni venirent. Arabum autem multitudo, & Syri scissis ventribus suppliciũ ministrabantur. Et hac ego clade nullam credo sæuiorem contigisse Iudæis. Vna enim nocte duorum millium patefacta sunt viscera.

E

Mirabile dictu.

Idem lib. 7. cap. 24. de Templi excidio dicit.

¶ Templum planè Dei sententia iamdudum igne damnauerat, euolutisque temporibus aderat fatalis dies, qui erat decimus mensis Augusti, quo etiam prius à rege Babyloniorum fuerat concrematum. Ex ædibus autem causam principiúmque sumpsit incendium.

Excidium templi.

¶ Sed quis hoc multũ deflẽdũ nõ putet, vt opus olim qd̃ iudicium, aut vidimus maximè admirabile tã extructiõis genere, quàm magnitudinis, itemque munificentię in singulis rebus, & gloriæ, quæ de sanctis habebantur, ita conciderit, vel ex hoc capiat solatiũ quòd vti animalibus, ita etiam operibus, locísque fatum sit ineluctabile?

Cap. 16.

Nota.

¶ Mirabitur autem in eo etiam retroacti temporis fidem: nam & mensem (vt dictum est) eúmque diem seruauit, quo primùm à Babyloniis templum erat incensum. Et à prima structione templi, quam Salomon rex inchoauerat, vsque ad hoc excidium quod euenit secundo anno principis Vespasiani, mille centum triginta colliguntur anni, & septem menses, & dies quindecim.

Nota tempus durationis templi.

¶ A posteriore verò quam secundo anno Cyri regis Aggeus fecerat vsque ad excidium quod Vespasiano imperante sustinuit ciuitas, anni sexcenti triginta nouem, & dies quadragintaquinque.

¶ Dum autem templum incenderetur, cædes erat infinita deprehensorum. Nec actæ fuit ætatis miseratio, aut reuerentia castitatis. Sed & pueri & senes, & sacri ac prophani, similiter interficiebantur, vnáque supplices cum repugnantibus

Gladius sine miseratiõe grassatur.

gnantibus necabantur, flammáque vlterius progrediens, cum morientium gemitu concrepabat. Et pro altitudine quidem collis ardentísque operis magnitudine, totá quis ardere crederet ciuitatem.

¶ Iam verò multi fame marcidi, in mortem penè luminibus clausis, postquã ignẽ templi videre in questus interim clamorémq; vires receperunt. Et quidem collé in quo tẽplum erat euelli radicitus quis putaret, & adeò plena bello erãt omnia, quòd & sanguis igne largior esse, plurésq; interfectoribus interfecti videbantur. Sed & terra omnis cadaueribus tegebatur, & supra corpora mortuorũ gradientes milites cursum fugientium sequebantur.

Cap. 25. Captiuorũ numerus. Quot more hostium interfecti.

¶ Et captiuorum quidem omnium, qui toto bello comprehensi sunt, nonaginta & septem millium comprehẽsus est numerus. Cæterorum verò qui more hostiũ per omne obsidionis tempus perierunt, decies centena millia fuerunt. Horum plerique gentiles fuere, sed non indigenæ. A totis enim regionibus (vti superius dictum est) ad azymorum diem festum cõgregati, bello subito circunfusi sunt, vbi primò quidem illis pestifera lues ex loci augustia nasceretur, deinde citius fames.

Quàm ca pax hominũ ciuitas

¶ Quòd autem caperet tantam hominum multitudinem ciuitas, certum erat ex his qui ante sub Cestio fuerant. Enumeratis enim tunc viris ciuitatis, prout Florus Neroni significare cupiens contemnenti nationem, à pontificibus petiit, vt si quo modo possent multitudinem numerarent. Illi autem quum dies festus adesset, qui paschà vocatur, quãdo à nona quidem hora vsque ad vndecimam hostias cædunt, per singula quidem contubernia non pauciorum quàm decem hominum fiunt (solum enim epulari non licet) multi etiam vicini conueniunt. Hostiarum quidem ducenta & quinquaginta millia, & quingẽtas numerauere. Fiunt autem vt denos epulatores per singulas hostias imputemus vicies centena, ac septingenta millia, sancti omnes & puri. Nec enim leprosis aut alio modo secundum legem immundis participare sacra permittebatur, sed ne alienigenis quidem, nisi qui ad Iudæorũ ritum tãslati religionis causa venissent. Tunc igitur tota gens fato conclusa est, & farta hominibus ciuitas bello obsidebatur.

Itaque superat omnem humanã & diuinitus emissam pestem numerus peremptorum, quos partim palàm occidẽ re, partim cæpere Romani. Rimantes enim cloacas, & sepulchra diruentes, quos offendissent iugulabant. Inuẽti sunt autem ibi quoque plus quàm duo millia, quorum alii manu sua, plures autem mutuis se vulneribus interfecerant, quum alios fames corripuisset.

¶ Et talis quidem finis obsidionis Ierosolymorum fuit. F Itaque neque talis ac tãtæ ciuitatis antiquitas, neque ingentes diuitiæ, neque per totum orbem terræ diffusa notio, nec magna religionis gloria quicquam iuuit, quo minus periret clarissima ciuitas, & apud omnes prædicatissima. Hæc ille.

Ciuitas excellentiæ singularis fuerit.

¶ Nec mirum. Siquidem incomparabile scelus interfectionis Christi, tali fuit vltione vindicatum. Prædictum ei fuerat à Christo: Ierusalem Ierusalem quæ occidis Prophetas, & lapidas eos qui ad te missi sunt. Quoties volui congregare filios tuos, quemadmodum gallina congregat pullos suos sub alas, & noluisti? Ecce relinquetur vobis domus vestra deserta. Sed quo modo hoc fieri deberet, & qualiter hoc factum est, præsenti lectione prophetante domino comprehẽsum est. Quæ lectio cõuenienter hoc anni tempore, id est, mense Augusti, in Ecclesia recitatur, quòd eodem tempore (prout iam recitatum est) Ierosolymorum ciuitas in suorum vltionem scelerum iudice Deo excidio multata est. Benè ergo & verè vnctorum præscius in assumpta carne humana Deus dixit:

Mat. 23.

Venient dies in te, & circundabunt te inimici tui ualo, & circundabunt te, & coangustabunt te undique, & ad terrã prosternent te, & filios tuos qui in te sunt. Et non relinquent in te lapidem super lapidem, eo quòd non cognoueris tempus uisitationis tuæ.

¶ Venient, inquit, dies in te. Isti sunt dies super hanc G ciuitatem vaticiniis prophetarum prænuntiati, sicut per Ezechielem prædictum est: Ciuitas effundens sanguinem in medio sui, vt veniat tempus eius quæ polluta es in sanguine qui à te fusus est. Appropinquare fecisti dies tuos. Circundabunt te, inquit, inimici tui, id est, in tua exitia

Ezec. 22.

cum ingenti exercitu Romani principes, Vespasianus scilicet, qui bellum incœpit & vastauit regionem, & huius filius Titus, qui ciuitatem obsedit, & hanc simul vnà cum gente, & templo irreparabili deleuit excidio. De his inimicis vaticinante Balaã ante multa secula fuerat prenũtiatum. Venient in trieribus de Italia, & superabũt Assyrios, vastabũntque Hebræos.

Num.24.

¶ Quomodo autem circundaturi essent eam ostendit, dicens: Circundabunt te inimici tui vallo. Est autem vallũ, concathenatura facta de palis & lignis transuersaliter ipsis palis innexis. Romani enim ciuitatem obsidentes, tres aggeres circa eam comportauerunt vallis munitos, vt nulli vel egrediendi vel ingrediendi facultas esset. Dignè autem ciuitas vallo ab hostibus circundatur, quæ Christi caput spinea corona circundederit. Sequitur:

Vallum quid.

Quo merito vallo circundantur.

¶ Et circundabunt te, scilicet hostes. Sua enim præsentia corporali hanc hostilibus armis obsidentes, nullo ferẽte auxilium circundederunt, quia & ipsã Christum dominũ hostili animo, & callidis insidiis circundederat, sicut in Euangelio dicitur: Ambulabat Iesus in templo, in porticu Salomonis. Circundederunt ergo eum Iudæi, & dixerunt ei: Quousque animam nostram tollis? Quod etiam Propheta ex ipsius domini persona conqueritur, dicẽs: Circundederunt me vituli multi, tauri pingues obsederunt me. Et rursum: Circundederunt me canes multi, consilium malignantium obsedit me. In horto etiam vbi se illis permisit, laternis, & facibus, gladiis, & fustibus circundederunt eum. Sequitur:

Dignè Iudæi obsidione circundati.

Ioan.10.

¶ Et coangustabunt te vndique. Valde enim angustati fuerunt in obsidione Iudæi: intus enim (sicut ostensum eit) extrema inedia & peste consumebantur, sed & seditiosorum gladiis passim sine vlla miseratione cadebant, de foris autem exitiali bello premebantur.

¶ Qui autem fame cogente exire potuerunt vt ad refocillandam animam saltem radices aut quodcũque agreste holus colligerent, in manus hostium incidebant. Et quoniam tantus erat captiuorum numerus, vt tutè custodiri non possent, euulsis oculis, & manibus amputatis, ad ciuitatem quasi ad certæ mortis ergastulum redire compulsi

pulsi sunt. Hæc illis longè antè Moyses ipse prædixerat. In omni terra tua obsideberis intra portas tuas, & comedes fructum vteri tui, & carnes filiorum tuorum & filiarum tuarum quas dederit tibi dominus, in angustia & vastitate qua opprimet te hostis tuus. Hoc factum esse in obsidione Iosephus refert, dicens:

Deute. 28.

Li.7.ca.13

¶ Mulier quædam Maria nomine, filia Eleasari, ex regione trans Iordanem, genere, ac diuitiis nobilis, quæ fugerat Ierosolymam, cum cæteris obsidione premebatur. Huius alia quidem bona tyranni diripuerunt quæ in oppidũ comportauerat. Reliquias verò conditorum, irrumpentes domum eius satellites quotidie auferebant. Gratiter autem mulier indignabatur, propterea què raptoribus sæpissimè maledicens eos contra se vehemẽtius irritabat, quum neque iratus neq; miserans eam quispiam vellet interficere. Sed victum quidem patrando aliis parabat. Vnde; autẽ adempta iam spe victus acquirendi, fames viscera & medullis eius irrepserat. Plus tamen hanc iracundia quàm fames succẽdebat. Igitur vi animi ac necessitate impulsa aduersus naturam excitatur, raptóq; filio quem lactentem habebat, miserum te ait infans in bello & fame, & seditione, cui te seruauero? Apud Romanos etiã si vixeris seruiturus es, fames autem præuenit seruitutẽ. His verò seditiosi sęuiores sunt. Esto igitur mihi cibus, & seditiosis furia, & humanæ vitæ fabula, quæ sola deest calamitatibus Iudæorũ. Et hoc dicens simul occidit filiũ, coctũmque medium comedit. Adopertum autẽ reliquũ seruauit. Ecce aderant seditiosi & cõtaminatissimi nidoris odore capti, mortẽ ei statim nisi quod parasset ostenderet, minabãtur. Illa verò bonã partẽ se reseruasse respondẽs, aperit filii reliquias. Illos autẽ horror cœpit atq; dementia, visuque ipso diriguerunt. At mulier, & hic, inquit, est verè filius meus, comedite, nam & ego comedi. Nolo sitis aut fœmina molliores, aut misericordiores matre. Quòd si vos mea sacrificia repudiatis, ego quidem comedi, reliquũ eius me manebit. Post hoc illi quidẽ trementes exierunt, ad hoc solũ timidi, vixq; hoc sibi matri cessere. Mox autem repleta est eo scelere tota ciuitas, & vnusquisque ante oculos sibi cladem illam proponens, tanquam hoc ipse

H Mater propriũ comedit infantem.

ipse admisisse horrebat. ab omnibus autem quos fames vrgebat, properabatur ad mortem, & beati appellabãtur qui priusquam id paterentur, interiissent. Citò autem Romanis nuntiata est illa calamitas. Porrò Cæsar super hoc Deũ placabat: siquidem Iudæis pacem obtulisset, eisque liberam proposuisset omnium obliuionem quæ cõmiserant. Illos autẽ pro concordia seditionẽ, bellũ pro pace, satietate atque opulentia famem optasse, & qui proprius manibus templũ quod ipse eis seruasset, incendere cœperant, huiusmodi alimentis eos esse dignissimos. Veruntamen scelus huius nefandi victus ruina sese patriæ opertu rum, neq; relicturũ in orbe terræ vt Sol inspiciat ciuitatem in qua matres sic vescerentur. Hanc calamitatem sibi superinduxerãt, qui Christum dei filium in cruce sitiẽtem aceto cũ felle potauerunt. Tres dictæ calamitates ciuitatis captionem præcesserunt. Iam aliæ tres sequuntur.

Iudæis suis imputãdũ exitium.

Titus vt Iudaicum scelus exeeratur.

I ¶ Post captionem nanque ciuitatis secuta est euersio, quæ designatur quum dicitur: Et ad terrã posternent te, Cũcta nãque ædificia, turres, & muros ciuitatis deiecerunt in terram. Ipsi enim verum & viuum templum diuinitatis, corpus Christi, morte violauerunt atque soluerunt, ita vt in terram per sepulturam ceciderit.

Ciuitatis euersio.

¶ Quinta calamitas fuit, ipsorum Iudęorum occisio, quę notatur ibi: Et filios tuos qui in te sunt, id est, Iudæos qui tibi geniti sunt subaudi, prosternent ad terram, sine vlla misericordia trucidando. Quod præuidens Ieremias lamentabatur, dicens: Iacuerunt in terra foris puer & senex. Virgines meæ & iuuenes mei ceciderunt in gladio, interfecti in die furoris tui. Hæc meritò passi sunt qui Christi filios, discipulos scilicet & fideles, ad mortem vsque fuerant persequuti.

Iudeorum occisio.

Tre.2.

¶ Sexta calamitas fuit omnimoda ipsius desolatio, quæ ibi notatur: Et nõ relinquẽt in te lapidem super lapidem, secundum quod prædictum fuerat per prophetam: Sion quasi ager arabitur, & Ierusalem quasi aceruus lapidum erit, & mons templi in excelsa syluarum. Relictum non esse lapidem super lapidem, etiam ipsa iam eiusdem ciuitatis transmigratio attestatur. Quia dum nunc in eo loco constructa est vbi extra portam fuit dominus crucifixus, prior

Omnimoda desolatio.

Mich.3.

Gregor.

prior illa Ierusalem funditus est euersa.

¶ Nam quũ Romani euersa ciuitate abiissent, Iudæi qui sese in speluncis & syluis abdiderant, egressi, ciuitatẽ reædificare cœperunt. Quod vt cognouere Romani, miserũt eò Elium Hadrianum, qui sic reliquias ciuitatis euertit, vt lapis super lapidem non remaneret. Sed & edicto prohibuere Romani quenquam illic aut in circumiacẽte regione consistere Iudæorum. Postmodum Elius modicam ædificauit ciuitatem, vbi iam ciuitas sita est, quam etiam à suo nomine Eliam appellauit, quod nomen postmodum per tempora longa retinuit.

Iudæi vt ciuitatẽ reædificare vetiti.

¶ Constat ergo primam vrbem non esse reędificatã: quãdoquidem quæ nunc est ciuitas, in alio loco sita est quàm illa primitiua. Locus enim vbi crucifixus est dominus, & hortus in quo sepultus est, modò sunt in medio ciuitatis, quæ tunc erant extra portam (sicut iam dictũ est) quo modo nunc cernimus patibula crucẽsque reorum extra ciuitates esse.

¶ Itaque hæc illa sunt quæ Christus Iudæorum loco pariter & genti superuentura cum lachrymis prænuntiauit. Sed quis iam vllis possit verbis consequi voces flentium, desperantium lamenta, miserorum singultus, morientium gemitus, quibus inter tot & tanta mala vndique ciuitas resonabat? Sed auerterat ab illis misericordiam suã Deus propter nimis pertinacem gentis impietatem, & maximẽ quia Christi lachrymas verámque futurorum malorum prænuntiationem obstinatis contempserant animis.

K

¶ Prædixerat enim: Quum videritis circundari ab exercitu Ierusalem, tunc scitote quia appropinquauit desolatio eius. Tunc qui in Iudæa sunt, fugiant ad montes, & qui in medio eius, discedant, & qui in regionibus, non intrẽt in eam, quia dies vltionis hi sunt, vt impleantur omnia quæ scripta sunt. Væ autem prægnãtibus & nutrientibus in illis diebus. Erit enim pressura magna super terram, & ira populo huic. Et cadent in ore gladij, & captiui ducentur in omnes gentes, & Ierusalem calcabitur à gentibus, donec impleantur tempora nationum. Tantorum autem malorum cladiũmque causam ostendit, dicens:

Luc.21.

Omnia à Christo prænuntiata.

Eo

Eo quòd non cognoueris tempus uisitationis tuæ.

Grego. ¶ Creator quippe omnium per incarnationis suæ mysterium hanc visitare dignatus est, sed ipsa timoris & amoris
Theoph. illius recordata non est. Tempus visitationis tuæ, inquit, id est, mei aduentus. Veni enim visurus & saluaturus te. Quòd si cognoscere: & ĩ me crederes, esses pacata Romanis, & ab omnibus exempta periculis, sicut & omnes qui in Christum credebant, euaserunt.

Luc.2. ¶ Porrò tempus visitationis illud fuit, de quo Zacharias prophetauerat, dicẽs: Per viscera misericordiæ dei nostri
Iudæi similes agroto veteri. in quibus visitauit nos oriens ex alto, tempus scilicet gratiæ quo Iudæos ingratos sua corporali præsentia doctrinaque & miraculis dei filius nõ secus ac diuturni tẽporis morbo laborantes, medicus cœlestis visitauit. Sed malitia sua atque inuidia cæci, quem tã ex prophetarũ vaticiniis quàm eius operibus nosse poterãt si voluissent, cognosce
Iere. 8. L re noluerunt. Vnde & super eorum cæcitatem conqueritur dominus per prophetam, dicens: Miluus in cœlo cognouit tempus suum, turtur & hirundo & ciconia custodierunt tempus aduentus sui, populus autem meus nõ cognouit iudicium domini. Propter hanc eorum spontaneã cæcitatem benigna Christi visitatio perditionis eorũ extitit occasio, secundum quod eis longè antè prædixerat.

Exod.33. ¶ Populus duræ ceruicis es, semel ascendã in medio tui, & delebo te. Nempe dei patientiam, scelerum suorum impunitatem existimantes, ea grauiter & lõgo tempore fue-
Rom.2. rant abusi, diuitias bonitatis & patientiæ & longanimitatis eius contemnẽtes, ignorantésque quoniam benignitas dei ad pœnitentiam eos inuitabat. Verùm illi secundum duritiam suam & impœnitens cor thesaurizabant sibi irã in die iræ & reuelationis iusti iudicij dei. Propterea (in-
Esaia.30. quit Esaias) expectat dominus vt misereatur vestri.

Iudæos in odio Christi persistere. ¶ Vbi autem emendatio tandem nulla est, visitat dominus iniquitatem patrum in filios, in tertiam & quartam generationem. Porrò Iudæi in illo odio quod aduersus Chri-
Act.5. stum à se crucifixum semel conceperunt, vsque adhuc cõtumaci furore persistunt. Nam & Christum in membris
Act.12. suis sunt persequuti, & Apostolos eius Petrum & Ioannẽ cæciderunt, Iacõbum percusserunt gladio, Paulum lapidatum

datum pro mortuo reliquerunt, Stephanum verò lapidi- *Acto.14.*
bus obruentes necauerunt, imò & si facultas daretur, ip- *Acto.7.*
sum dei filiũ denuò crucifigerent, vt nihil miremur si sanguis Christi vsque adhuc ab eis requiratur.

¶ Non tamen Iudæorũ gentem ex toto deleri vult Deus, M
quum ob multa, tum propter pia merita patriarcharum, *Cur nõ deleti Iudæi.*
prophetarum, & Apostolorum Christi, qui secundum carnem ex eorum populo prodierunt, tum propter eorum apud deum priscam gratiam, qua peculiaris dei populus olim extiterunt, tum quia Iudæi sibi testes sunt suæ reprobationis. Nam nec idola colunt, nec legem Moysi (tametsi nunc inutilem) præuaricantur, imò districtè custodiũt, nec tamen à deo liberantur, quo modo olim patres eorũ clamauerunt ad dominum quum tribularentur, & de necessitatibus eorum eripuit eos. Et eduxit eos de tenebris & vmbra mortis, & vincula eorum disrupit. Sic enim erepti fuerant de seruitute Aegypti, & postmodum è Babylonica captiuitate longo postliminio reuersi, terram suã rursus possederunt.

¶ Et quoniam hanc nunc irrecuperabiliter amiserũt, & grauiori diuturnioriq́ue pœna quàm vllo vnquam tempore progenitores eorum multati sunt, dubiũ non est eos aliquo scelere grauiore cõtaminari quàm fuerint vniuersa crimina maiorum, quandoquidem illos Deus sæpè liberauerit, hos autem in ea qua nunc sunt calamitate per an- *Ob Christi mortem Iudæos pœnã dare.*
nos iam mille & quingentos dereliquerit. Quod procul-
dubio crimen aliud nullum est, quàm incomparabile scelus interemptionis Christi.

¶ Promiserat olim Deus quòd reduceret captiuitatẽ eorum de cunctis locis, modò legem eius seruarent, nũc autem & legem eius seruant (vt dictum est) nec tamen liberantur, obstat enim eis sanguis Christi per eorum patres effusus, quem & ipsi suis filiis superinduxerunt, clamantes: Sanguis eius super nos, & super filios nostros, quẽ e- *Matth.27.*
luere propterea non possunt, quòd paternum crimẽ hactenus approbarint. Illi occiderũt, isti blasphemant & oderunt, ambo facinus impleuerunt, illi manu, hi corde.

¶ Sed & hanc ob causam non penitus delentur, vt sint N
ipsi nobis iuge correctionis exemplum, vt dum eos cerni

mus

mus grauibus flagellari calamitatib⁹, sollicitè caueamus, ne & ipsi incidamus in eorum incredulitatis exemplum.

¶ Præterea & hanc ob causam nõ delentur, quoniam per eos in Christi fide confirmamur, dum ex eorum quos custodiunt legis & prophetarũ libris, ea quæ sunt nostræ in Christum fidei aduersum eos defendimus & probamus. Denique pasionem nostri redemptoris & alia pleraque nostræ salutis mysteria per ipsos Iudæos (nẽpe ministros malos) operatus est Deus. Ipsi tametsi nescientes faciunt mortis Christi domini nostri obliuiscamur, iuxta quod ait Psalmista: Deus ostendit mihi super inimicos meos ne occidas eos, nequando obliuiscantur populi mei. Disperge illos in virtute tua, quod & factum est. Moraliter autem valde nobis attendendum est, ne & ipsi (si tempus nostræ visitationis non agnouerimus) in ea mala quæ Iudæis superuentura dominus prænuntiauit, spiritualiter incidamus. Vnde operæpretium est ea per singula repetẽdo diligentius expendere. Ait igitur: Primò, Venient dies in te, id est, contra te, videlicet, in inualida ac misera senectute, quando iam caligant oculi, aures obsurdescunt, nec cibi, nec vini quæ olim iam adest voluptas, membra tremunt, crura nutant, & vix breuis iam somnus carpitur. Vnde ait quidam:

Quibus Iudæorũ mala superueniunt.

Incommoda senectutis.

Iuuenalis.

¶ Sed quàm continuis, & quantis longa senectus
Plena malis, deformem & tetrum antè omnia vultum
Dissimilémque sui, deformem pro cute pellem
Pendentésque genas, cum voce trementia labra:
Et iam lene caput, madidiqúe infantia nasi.
Frangendus misero gingiua panis inermi.
Vsque adeò grauis vxori natisque sibiqúe,
Vt captatori moueãt fastidia Cosso. Et post pauca:
¶ Præterea minimus gelido iam corpore sanguis
Febre calet sola, circumsilit agmine facto
Morborum omne genus. Item post:
¶ Ille humero, hic lumbis hic coxa debilis, ambos
Perdidit ille oculos, & luscis inuidet, huius
Pallida labra cibum digitis capiunt alienis.

¶ Orabat propheta, dicens: Ne proiicias me in tempore senecturis, quũ defecerit virtus mea, ne derelinquas me. In

In iuuentute tempus interpellat pro omine, in senectute non ita. Quid igitur facto sit opus docet qui ait: Memẽto creatoris tui in diebus iuuentutis tuæ, antequam veniat tempus afflictionis tuæ, & appropinquent anni de quibus dicas: non mihi placent. *Eccles. 12.*

¶ Secundò dicit: Circundabũt te inimici tui vallo. Itaque post dies peccatricis vitæ adueniet dies mortis, cui succedent pœnarum dies æterni, sicut scriptũ est: In memetipso marcescit anima mea, & possidẽt me dies afflictionis. *Iob. 30.*

¶ Agonizãte enim anima peccatrice in exitu eius à corpore, & ipsa suo modo dictas à Christo patitur aduersitates & angustias. Circũdabũt te, inquit, inimici tui vallo. Qui sunt enim animæ maiores inimici, quàm maligni spiritus, qui hãc à corpore exeuntẽ obsidẽt, quã in carnis amore positã deceptoriis delectationibus fouẽt? Quã vallo circundant, quia ante mẽtis eius oculos reductis iniquitatibus quas perpetrauit, hãc ad societatem suæ damnationis coartãt, vt in ipsa iam vitæ extremitate deprehẽsa, & à quibus hostibus circũfusa sit videat, & tamen euadendi aditũ inuenire non possit, quia iam operari bona non licet, quæ quum licuit agere, contempsit. *Dæmones vt animã circũdant vallo.*

¶ Itaque peccatricem animam inimici quasi triplici vallo circundant, quando ei inter mortis angustias peccata cogitationum, loquutionum, & operum, ne ad spem salutis æternæ egredi possit, obiiciunt, vt quæ prius se per multa dilatauit in scelere, ad extremum de omnibus angustetur in retributione.

¶ Tertio dicit: Et circundabunt te sua scilicet horribili præsentia spiritus maligni. Peccatricem nanque animam doloribus & angustiis mortis pressam vsque adeò obsident & circundant, vt quà euadere possit, non videat. *Vt animã circũdant.*

¶ Verbi gratia: Si perdix lateat sub arbusto, quod à mille canibus circundatur, sintque in aëre circunfuso falcones mille, venatores autem contis hanc euolare compellant, quantis illa arctatur angustiis? *Simile.*

¶ Nõ secus ante mortis exitum misera peccatrix anima in corpore (quasi in quodam arbustulo) latens, vndique septa suis hostibus premitur. Nã & dolorũ stimulis egredi vel inuita compellitur, egrediens autem inimicos se obsi

obsidentes effugere nequaquam potest. Vt meritò dicat: Dan.13. Angustiæ mihi sunt vndique. Quum autem iam inimicis suis in prædam venerit, serò lamentatur, dicens: Susceperunt me sicut leo paratus ad prædam, & sicut catulus leonis habitans in abditis.

P ¶ Quartò dicit: Et coangustabunt te vndique. Concluditur enim tunc inter vitam & mortem, inter peractam culpam & pœnam promeritam, constringit eam mortalis vitæ terminus, & ancipitis sententia iudicij, nec mitigandæ nec reuocanda in æternum. Dicebat moribundus Saul diuini mandati præuaricator: Interfice me, quoniam tenent me angustiæ. 2. Reg.1.

Vt anima angustatur.

¶ Quintò dicit: Et ad terram prosternet te. Tunc anima per cognitionem reatus sui ad terram consternitur, quum ipsius caro (quam vitam suam credidit) redire in puluerē vrgetur, sicut scriptum est: De terra facta sunt omnia, & in terram pariter reducentur. Porrò descendente in terrā corpore rapitur anima sepelienda in inferno, iuxta quod dicit Psalmista: Introibunt in inferiora terræ, tradentur in manus gladij, partes vulpiū erūt. Terrāhāc appellat sermo diuinus terram miseriæ & tenebrarum, vbi nullus ordo, sed sempiternus horror inhabitat. Iob.10.

Grego. *Vt ad terram prosternitur.*

¶ Sextò dicit: Et filios tuos qui in te sunt, subaudis, prosternent tecum ad terram. Istos animæ pereuntis filios eius opera intelligimus, quæ tunc in terram prosternūtur, quando ad gloriæ meritum inutilia prorsus deprehensa authorem suum destituunt & confundunt. Et ea tandem inutilia sibi esse recognoscit, quibus antè neglecto cœlo viræ suæ tempus impēdit. Sed & filij operum velut in terram prosternuntur, quandoquidem omnis facultas operādi de cætero penitus aufertur, dicēte Salomone: Nec opus, nec ratio, nec sapientia, nec scientia est apud inferos, quò tu properas. Eccles.9.

Q ¶ Septimò dicit: Et non relinquent in te lapidem super lapidem. Peruersa etenim mens quum peruersæ cogitationi adhuc peruersiorem adiicit, quid aliud quàm lapidem super lapidē ponit? Sed in destructa ciuitate lapis super lapidem non relinquitur, quia dum ad vitionem suā anima ducitur, omnis ab illa cogitationum suarum constructio dissipatur, sicut scriptum est: Exibit spiritus eius & reuertetur in terram suam, in illa die peribunt omnes cogitationes eorū. Duræ enim vel contra deum, vel proximum cogitationes, per lapidū significationē intelligi possunt. Quur autem hæc omnia patiatur, subiungit, dicens:

Grego. *Lapis super lapidē non relinquitur.*

¶ Eo quòd non cognoueris tempus visitationis tuæ. Siquidem prauam animam multis modis Deus visitare consueuit. Nam assiduè hanc visitat præcepto, aliquando autem flagello, aliquādo verò miraculo, vt & vera quæ nesciebat audiat: & tamen adhuc superbiens atque contemnens aut dolore compuncta redeat, aut beneficiis deuicta multum quod fecit erubescat. Sed quia visitationis suæ tē pus minimè cognoscit, illis in extremo vitæ inimicis traditur, cum quibus in æterno iudicio damnationis perpetuæ societate colligatur, sicut scriptum est:

Vt animā deus visitat.

¶ Quum vadis cū aduersario tuo ad principem in via, da operā liberari ab illo, ne fortè trahat te ad iudicem, & iudex tradat te exactori, & exactor mittat te in carcerem. Luc.12.

¶ Aduersarius quippe noster in via, est sermo dei contrarius nostris carnalibus desideriis in præsenti vita, in quo ipse liberatur qui præceptis eius humiliter subditur.

¶ Alioqui aduersarius iudici, & iudex tradet te exactori, quia ex sermone domini contempto reus peccator tenetur in examine iudicis. Quem iudex exactori tradet, quia sic maligno spiritui ad vltionem trahere permittit, vt cōpulsam animam ipse ad pœnam de corpore exigat, quæ ei ad culpam sponte consensit. Exactor mittit in carcerem, quia per malignum spiritum in inferno detruditur, quousque dies iudicij adueniat, ex quo iam inferni ignibus simul & ipse crucietur.

¶ Circa secundum principale dicitur:

Et ingressus Iesus in templum, cœpit eiicere uendentes & ementes, dicens illis: Scriptum est: Quia domus mea, domus orationis est. Vos autem fecistis illam spelunca latronum. R

¶ Hic describitur negotiantium in templo seuera sed digna eiectio. Et ingressus, inquit, Iesus in templum. Nō habebat dominus vllum in amplissima ciuitate domicilium,

Primò templum adeundum.

lium,ideoque templum (nempe patris sui pallatium) ingressus est.Quod etiam Christianos decet imitari, vt quũ aliquò proficiscuntur,domini templum primùm adeant, dicente Psalmista: Introibo in domum tuam, adorabo ad templum sanctum tuum in timore tuo.

¶Sanè grauiter tulit dominus templum sui auaritiæ studiis prophanari. Nam cœpit eiicere vendentes & ementes in illo.In Matthæo & Marco additur,quòd mẽsas nũmulariorum,& cathedras vendentium columbas,euertit.

Sacerdotes in templo negotiantes.

Sacerdotes enim auaritiæ suæ consulentes, in atriis templi animalium venditores statuerant, vt hostias in promptu venales reperirent, qui de longinquo venientes has secum adducere commodè non poterant.Ecce quàm astutè excogitauerant sacerdotes prophani,cultores mammonæ magis quàm Dei,quibus artib⁹ de populo sub religionis prætextu prædas agerent, vt scilicet animalia quibus ad sacrificia opus erat ipsi venderent, quæ à populo rursus oblata reciperent.Et vt nulla excusatio relinqueretur iis qui pecuniam nõ habentes quæ offerrent animalia emere non valebãt,etiam illic nummularios statuerãt,qui mutuam illis sub certa cautione pecuniam darent.

¶Et quia vsuras accipere prohibente lege nefas erat,aliã technam excogitarant,vt pro vsurariis collybistas in templo ponerent, qui pro mutuata pecunia varia tragemata & fructũ diuersorum munuscula vsurarum loco recipe

Exech.18. Peccatum graue in tẽplo negotiantium.

rent.Tametsi & hoc lege prohiberetur,dicente Propheta vbi virum iustum describit:Ad vsuram non cõmodauerit, & nõ amplius acceperit.In his grauiter Deus offendebatur.Tum ratione auaritiæ sacerdotum.Tũ quòd huiusmodi negotiationes exercebãtur in tẽplo dei.Tum quòd eo magis hæc eorum feruebat negotiatio, quo dies festi solẽniores agebantur.Tum propter nefarias quas illic exercebant vsuras,receptis donis pro pecunia mutuata.

¶Ingressus itaque dominus templum,cœpit eiicere tam ementes in illo quàm vendentes, qui de domo orationis

Grego.

speluncam latronum effecerant.

¶Et quidem altiori mysterio Christus qui narrauit mala vẽtura,& protinus templum ingressus est, vt de illo vẽdentes & ementes eiiceret, innotuit, quia ruina populi ma-

maximè ex culpa sacerdotũ fuit. Euersionem quippe describens, sed vendentes in templo & ementes feriens, in ipso effectu sui operis ostendit vnde radix prodiit perditionis.

¶Porrò inter omnia Christi miracula illud maximũ fuit, vt tantam potentum hominum turbam,è loco in quo authoritate vigebant,vnus solus homo, & quidem pauper, & vsqueadeò illis contemptibilis, vt hunc post paucos dies crucifigerent, turbam inquam lucris suis cupidissimè intentam eiicere potuerit,quod vtique numerosus nõ fecisset exercitus. Nam igneum quippiã sydereũmque ex eius oculis elucebat,& diuinitatis suæ maiestas ita refulgebat in facie,vt ex tanta multitudine resistere nullus auderet.Et dicebat illis:Scriptum est loquẽte Domino,quia domus mea(mihi dedicata & à me electa) domus orationis vocabitur,non domus negotiationis,non spectaculorum,non vanæ locutionis.

S Hierony. Summum Christi miraculum.

Esa.56.

¶Quid autem sit ibi agendum docet,qui ait:In oratorio nemo aliud agat,nisi ad quod factum est, vnde & nomen accepit.Itaque si quis vendit eiicietur,& præcipuè si vẽdat columbas.Si enim ea quæ mihi à spiritu sancto sunt reuelata & credita aut in vulgus pretio vendidero,aut absque mercede non docuero,quid aliud facio nisi columbam,id est,spiritum sanctum vendo?

August. in reg. Orige. Negotiatio nefaria

¶Generaliter autem docet seculares à Dei templo abesse debere contractus, specialiter autem nummularios repulit,qui de pecunia Domini(id est,scriptura diuina)lucrum quærunt. Vos,inquit,fecistis illam speluncam latronum.Vbi Hieronymus.Latro est,non sacerdos,& templũ Dei in speluncam latronum conuertit, qui lucra de religione sectatur,cultúsque eius non tam dei cultus, quàm negotiationis occasio est.Porrò vẽdentes in templo sunt, qui hoc quod quibusdam iure competit, ad præmiũ largiuntur.Iustitiam enim vendere,est hanc pro præmij acceptione seruare. Ementes verò in templo sunt,qui dũ hoc persoluere proximo quod iustum est nolunt,dumque rẽ iure debitam facere contemnunt, dato patronis præmio emunt peccatum.

Ambro. Increpatio grauis.

Vendentes & ementes. Grego.

¶Sanè quæ dicta iam sunt faciendo,dominus significauit

 futuros

Universidad de Deusto Biblioteca

T futuros in ecclesia, qui sua illic negotia potius agerẽt, vel certè qui illic sceleribus suis occultandis haberent receptacula, quàm vt Christi charitatem sequerentur, & peccatorum confessione accepta venia, corrigerentur. Et vtique sicut latent in spelunca latrones vt deprædentur trãseuntes, ita quidam in Dei tẽplo sub religionis pallio quasi in occulto latentes sectantur auaritiam, sicut scriptum est: Nunquid non spelunca latronum facta est domus ista?

August. de quæst. euãge.

¶ Quis autem verbis explicare posset, quæ & quanta per Simoniacos & Giesitas, id est, emẽtes & vendentes in Dei templo nunc fiant latrocinia? Adeò iam hæc inualuerũt, vt pro licitis, imò etiam pro legitimis pertinacissimè à plerisque defendantur.

Dei templum vt simonia cõtaminat.

¶ Nec finis horum, nisi hos Christus è tẽplo eiiciens domum suam quæ domus orationis esse debet, huiusmodi latrocinantium colluuie reddiderit expurgatam. Nam sacerdotio vitiato, quæ posset sanitas esse ĩ populo? Sicut enim de templo omne bonum egreditur, ita & de templo malũ omne procedit. Sicut quum videris arborem arentibus foliis marcescentem, mox intelligis quia vitium habet in radice: sic quum videris populum indisciplinatũ, scito quia sacerdotium eius non est sanum.

¶ Sed dicat aliquis: Quid hoc sibi vult quòd misericors & mansuetus dominus eos quos de templo eiecit non antè admonuit, sed hos protinus verberibus & flagello de domo Domini exturbauit? Respondetur, quia eum qui se peccare non ignorat, sed sciens peccat & volens, nec admoneri opus est, nec reddi certiorem. Quoniam ergo Iudæi qui sacris literis edocti erant, non debere mercimonia exerceri in templo, sed nec lucrum ex sacrificiis quærere, vel scripturæ non credere, vel si credebant, sedere tamen nolebãt, iustum erat vt à Domino palam ipso opere, nulla monitione præuia corriperentur.

Cur sine præmonitione expulit.

¶ Nec enim ignorare poterant Dei templum orationis domum esse, sed nec illud quod paulò antè ex Ieremia citatum est, nec illud in Oseę. Ego ego sum dicit Dominus, ego vidi in domo Israël horrendum: Ibi fornicationes Ephraim, ibi rapinæ & vsuræ, vnde proueniũt diuitiæ af-

Oseæ. 6.

fluentes.

fluẽtes. Sed nec illud incognitum erat eis quod fuerat dictum per Zachariam prophetam: Non erit vltra mercator in domo Domini.

Zach. vlt.

¶ Sed nec putandum est vllatenus fuisse profuturum, si V antè verbera fuissent à Domino correptionis verbis præmoniti, qui proculdubio ipsius verba fuissent contemptu ri, sicut modo in his qui scientes prudẽtésque delinquũt (nempe qui scripturas nouerũt) cõspicimus, quos si quis verbis arguere vel vt resipiscant monere tẽtauerit, ex pra uis reddet deteriores. Nec enim à suis reuocari queũt sceleribus, donec peccandi facultatem vnà cum vita amittãt. Verùm quoniam peruersa hæc esse omnia verbis redemptoris nostri (id est, per sacras paginas) indefinenter instruimur, nunc vsque hoc agitur quod tunc factum, fuisse perhibetur, quum dicitur:

Qui nunc incorrigibiles.

Et erat quotidie docens in templo.

¶ Quia enim passioni proximus erat, instabat docendo, suo nos informans exemplo, vt quò nostrę mortalis vitæ termino propius accedimus, eò solicitius atque instantius quæ bona sunt & deo placita operemur, iuxta quod dicit Apostolus: Dum tempus habemus operemur bonum ad omnes.

Quãdo instantius operandũ.

Galat. 6.

¶ Itaque redemptor noster prædicationis suæ verba nec ingratis nec indignis subtrahit. Nam postquam disciplinę rigorem eiiciendo peruersos tenuit, donum gratiæ mox in eo ostendit, quòd erat quotidie docens in templo, in templo quidem vbi omnes Iudæi conueniunt.

¶ Optima commutatio, quòd de domo negotiationis, facta est schola veritatis. Et vt inter doctrinam veram & fallacem prudenter discernas, ecce Christus qui est ipsa veritas, palam docet in templo, vbi falsi prophetæ, id est, hæretici musitant in occulto. Sed & vsque adhuc Christus docet in templo, non solùm per fideles suos prædicatores palam & coram omnibus in manifesto, verumetiam per semetipsum in cordis occulto. Quum enim mentes fidelium ad cauenda mala subtiliter erudit, quotidie veritas in suo docet templo.

Optima cõmutatio.

Hinc doctrinam discerne.

Grego.

Universidad de Deusto Biblioteca

DOMINICA VNDECIMA POST PENTECOST.

Dixit Iesus ad quosdam qui in se confidebant tanquã iusti, & aspernabãtur cæteros, parabolam istam. Luc.18.

¶ Ex Euangelica parabola quæ presenti lectione cõprehenditur, tria sunt cõsyderanda. Primum est, duorum hominum in templum ascensio. Secundũ est, eorundem in templo dispar oratio, ibi: Pharisæus stans hæc apud se orabat. Tertium est, orationis vtriusque diuersa fructificatio, ibi: Amen dico vobis.

A ¶ Circa primum dicit: Dixit Iesus ad quosdam qui in se cõfid. tanq. iust. Tota lectionis huius intentio est, hominẽ ad humilitatem & orationẽ inducere. Inefficax enim est hominis oratio, si nõ humilitate subleuetur. Oratio autẽ humiliantis se, nubes penetrat. Nec quicquam magis obstat humanæ saluti quàm superbia, quæ facit vt fallat homo semetipsum crimina sua alleuians, merita verò sua defendens & extollens, putans se aliquid esse cùm nihil sit. Et quia superbia plus quàm aliæ passiones vexat hominum mentes, ideo crebrius de hac euitanda nos monet dominus.

Eccl.15. *Superbia pernitiosa.* Theoph.

¶ Est autem superbia, dei contemptus. Quoties enim aliquis non deo sed sibi adscribit bona quę facit, quid est aliud quàm dei negatio? Occasione igitur confidentium in seipsis, non autem totum attribuentium deo, sed & cæteros contemnentium parabolam proponit, ostẽdens quòd quanuis iustitia hominẽ deo approximet, si tamen assumat superbiam, hominem ad infimum deiicit.

¶ Et bene ait, dixisse Iesum ad quosdam. Quia sui reputatione non erant de communi sorte & conuersatione hominum, sed singulariter supra cæteros homines eminentes, & tales se videri reputariq; cupiebãt, quales illi erant quibus per virum sanctum dicitur: Ergo vos soli estis homines, & vobiscum morietur sapientia. Qui in se, inquit, confidebant. Fallebãtur miseri. Nã si parũ sit cõfidendum in alio, multo minus in semetipso. Qui enim propriam im-

Iob.12.

imbecillitatem, vitiaq; sua minus cognoscens, plus quàm par est tribuit sibi, à semetipso magis quàm ab alio fallitur. Omnis enim de seipso confidentia, fallax est.

¶ Confidunt quidam in sapientia sua, quod tamen vanũ est. Quis enim Salomone sapientior? qui tamen per mulieres deprauatus & infatuatus est. Quidã de viribus suis & fortitudine. Sed quis Sansone fortior? qui tamen & ipse dolo mulieris periit. Vnde etiam per Sapiẽtem dicitur: Antiquos gigantes confidentes suæ virtuti, percussit dominus & execratus est.

Horũ vana cõfidentia. 3.Reg.11. Iud.16. Eccle.16.

¶ Quidam confidunt in diuitiis, quibus per prophetã dictum est: Væ qui opulenti estis in Sion, optimates capita populorum. Et sequitur post pauca: Qui separati estis in diem malum. de quibus & per alium prophetam dicitur: Vbi sunt qui argentum thesaurizant & aurũ in quo confidunt homines? Exterminati sunt, & ad inferos descenderunt. Omnibus autẽ his per Ieremiã dominus loquitur, dicens: Nõ glorietur sapiẽs in sapiẽtia sua, & nõ glorietur fortis in fortitudine sua, & nõ glorietur diues in diuitiis suis, sed in hoc glorietur qui gloriatur, scire & nosse me.

Amos.6. Baruc.5. Iere.9.

¶ Sed & quidam confidunt in prudentia & astutia sua, & pereunt vt Achytophel, cui sua prudentia causa fuit vt sese laqueo strangularet. Ait sapiẽs quidam, multos optare eloquiũ & famam Demosthenis aut Ciceronis. Et vtique in suam perniciem. Subdit enim:

Apud se prudentes.

Eloquio sed vterque perit orator, vtrunque
Largus & exundans lęto dedit ingenij fons.
Ingenio manus est & ceruix cæsa, nec vnquam
Sanguine causidici maduerunt rostra pusilli.

Iuuenal.

¶ Quidam etiam confidunt in vitæ suæ diuturnitate, & falluntur, sicut ille diues in euangelio qui dicebat: Anima mea, habes multa bona posita in annos, requiesce, comede, bibe, epulare. Cui à deo dictum est: Stulte, hac nocte animam tuam repetent à te. Quæ autem congregasti, cuius erunt? Plerique etiam confidunt in carnalibus amicis, quos non virtus, sed fortuna conciliat. Et quidem, vt ait Boët. quem prosperitas fecit amicum, infortunium faciet inimicum. Quidam in virtute exercitus confidunt & armis. Quidã in corporum medicis, quasi per eos esse

Sperata longæuitas fallit. Lucæ.12.

posſint immortales. De quibus omnib' per Ieremiam dicitur: Maledictus homo qui confidit in homine, & ponit carnem brachium ſuum, & à domino recedit cor eius.

Iere. 17.

B ¶ Quidam denique in ſua quaſi iuſtitia confidunt, quales erant de quibus hic dictum eſt: Qui in ſe confidebãt tanquam iuſti: Cùm tamen non iuſtificetur homo compoſitus deo. Cùm enim ſederit rex in ſolio maieſtatis ſuę, quis gloriabitur mundum ſe habere cor? Non intres, inquit Pſal. in iudicium cum ſeruo tuo domine, quia non iuſtificabitur in conſpectu tuo omnis viuens. Nulli etenim hominum de ſuis eſt quaſi meritis gloriandum, quum propter multa, tum quia iuſtitiæ ſuę incertæ ſunt. Sicut enim aurum Sophiſticatum, vero auro ſimile eſt, ſic & iuſtitia ſimulata, iuſtitiæ veræ. Nemo etiam ſcire poteſt num opera ſua coram deo iuſta ſint necne, iuxta quod dicit S. Iob. Etiam ſi ſimplex fuero, hoc ipſum ignorabit anima mea. Vnde & Apoſtolus. Nihil, inquit, mihi conſcius ſum, ſed non in hoc iuſtificatus ſum. Tum quia iuſtitiæ noſtrę, non adeò puræ ſunt, quin aliqua ex parte ſint maculatæ iuxta quod Eſaias propheta veraciter confitetur, dicens: Facti ſumus vt immũdi omnes nos, & quaſi pannus menſtruatæ vniuerſæ iuſtitiæ noſtræ. Vix enim quicquam boni agimus, cui non ſe vel ambitio ingerat, aut vanitas, aut aliquid intentionis peruerſæ. Sed quid iuſtitias noſtras proferamus, quum ſcriptum ſit: Ecce cœli non ſunt mundi in conſpectu eius, quanto magis abominabilis & inutilis homo, qui bibit quaſi aquam iniquitatem? Tum quoniam iniquitates noſtræ (ſine quibus non viuimus) multę ſunt, dicente Salom. Septies in die cadit iuſtus. Et alibi: Non eſt homo iuſtus in terra, qui faciat bonum & non peccet. Quis igitur dicere poterit: Mundum eſt cor meũ, purus ſum à peccato?

Iob. 9.

Cur de meritis nõ ſit gloriandũ

Iob. 9.

1. Cor. 4.

Iſaiæ. 49.

Quid de humana iuſtitia ſentiendum.

Iob. 15.

Pro. 14.

¶ Tum quia iuſtitiæ noſtræ ſtabiles non ſunt. Nam quis vſqueadeò iuſtus eſt, vt à iuſtitia ſua non poſsit excidere? Ceciderunt angeli in cœlo, cecidit etiam vir ſecundum cor dei ſanctus Dauid, cecidit & Apoſtolus Petrus.

Iuſtitia hominis necdum diſcuſſa.

¶ Tum quia iuſtitiæ noſtræ necdum diſcuſſæ ſunt, nec approbatæ. Oportet enim eas ad examen iuſti iudicij dei adduci, ipſo iudice dicente: Quum accepero tempus, ego iuſti

iuſtitias iudicabo. Sæpe etenim iuſtitia noſtra ad examen iuſti iudicij Dei deducta iniuſtitia eſt, & ſordet in oculis iudicis, quod in intentione fulget operantis. Et vnde rurſus ſcriptum eſt: Si æquitas iudicij quæritur, nemo audet pro me teſtimonium dicere: ſi iuſtificare me voluero, os meum condemnabit me: ſi innocentem oſtendere me voluero, prauum me comprobabit.

Grego.

Iob. 9.

¶ Tum quia neſcit homo num ipſe placeat Deo necne, iuxta quod per Salomonem dicitur: Sunt iuſti & ſapientes, & opera eorum in manu domini, & neſcit homo vtrũ amore an odio dignus ſit, ſed omnia in futurum reſeruantur incerta.

Eccles. 9.

¶ Et aſpernabãtur, inquit, cæteros, quos omnes eſſe peccatores iudicabant. Iſti duplo peccabant. Nempe contra Deum ſuperbiebant in ſe, & ſua iuſtitia confidentes: contra proximum verò, quòd hunc iudicabant, contemnebant, & aſpernabantur. Porrò quatuor ſunt ſpecies, quibus omnis tumor arrogantium & interioris ſuperbię demonſtrantur, videlicet:

C

Grego. 23. mor.

Superbia interioris modi quatuor.

¶ Quum bonum aut à ſemetipſis habere ſe æſtimant, aut ſi ſibi de ſuper datum credunt, pro ſuis ſe accepiſſe meritis putant: aut certè quum iactant ſe habere quod non habent, aut deſpectis cæteris ſingulariter videri appetunt habere quod habent. Vnde & phariſæus hic bonorũ operum ſibi merita ſingulariter tribuit.

¶ Errant autem & ſeſe fallunt (vt de primis lpquamur) qui ſe quęcunque bona ſua, vtputa diuitias, ſanitatem, honores (quaſi ipſi ſibi deus eſſent) à ſe habere exiſtimant, dicente Apoſtolo: Quid habes quod non accepiſti? Si autem accepiſti, quid gloriaris, quaſi non acceperis? Hi profectò diabolum imitantur, qui per elationem dixit: Ego feci meipſum, dominum neſcio. Audiant interim vel ipſum dominum dicentem: Sine me nihil poteſtis facere. Quid enim ſine ipſo poſſemus boni facere, qui ne bonũ quidem à nobis cogitare valemus? Non ſumus, inquit Apoſtolus, ſufficientes à nobis, quaſi ex nobis aliquid cogitare, ſed ſufficientia noſtra ex deo eſt.

Putantes à ſeipſis eſſe quæ habẽt

1. Cor. 3.

1. Cor. 3.

¶ Quòd ſi dicas: Ego hæc & hæc meis laboribus & propria conflaui induſtria, iuxta illud: Manus noſtra excelſa,

&

Deut.32. & non dominus fecit hæc omnia. Scias te & ipsas vires, & industriam ipsam à deo accepisse.

¶ Falluntur & secũdi, qui videlicet accepta bona se meruisse putant, reclamante Apostolo, & dicente: Quis prior dedit illi, & retribuetur ei? Hæc eorum mendax superbia & dei liberalitatem euacuat, & deum reputat suorum donorum non largitorem esse, sed venditorem, & deum ipsis pro eorum meritis putat obligatum.

Rom.11.

Qui suis tribuunt meritis.

¶ Et quum nemo possit deo satisfacere, pro eo quòd creauit, quid reddet pro eo quòd semetipso tradito, redemit, pro eo quòd clemẽter pepercit delinquenti, seruauitque & nutriuit? Itaque ne euanescamus per superbiam nosmetipsos fallentes, ipse nos erudire dignatus est, dicens: Quum feceritis omnia quæ præcepta sunt vobis, dicite: Serui inutiles sumus. quod debuimus facere, fecimus. Quum enim iniuncta facimus, persoluimus quod debemus, & serui inutiles sumus, quia deo (qui bonorum nostrorum non indiget) nihil adiicimus. Et quis est qui sibi iniuncta omnia fideliter peragat, & totũ quod debet deo persoluat? Per virum sanctum dicitur: Si voluerit homo cum deo contendere, nõ poterit respondere ei vnum pro mille. Quid igitur is, qui merita pretendit, aliud suis operibus, quam infernum promeruit? Hoc enim idem vir sanctus intelligebat, dũ ait: Verebar omnia opera mea, sciens quia non parceres delinquenti. Si quæ tamen sint hominum merita bona, quid aliud sunt, quàm dona dei, qui nihil in nobis præter sua dona coronat?

Luce.17.

Iob.9.

D ¶ Grauius autem fallunt semetipsos, atq; delinquunt, qui sese iactant mẽdaciter de his quę non sunt assequuti. Vnde cuidam dicitur: Dicis quia diues sum & locupletatus, & nullius egeo, & nescis quia tu es miser & miserabilis, & pauper, & cæcus, & nudus. Verũ qui eiusmodi est, audire debebat Apostolum dicentem: Qui se existimat aliquid esse, quum nihil sit, ipse se seducit. Quin & vanissimum est velle pre ceteris omnibus singulariter videri atque laudari, etiam de his quę habet. Scriptum est: Qui altam facit domum suam, quęrit ruinam, & quidem eo grauiorem quo per maiorem arrogantiam ædificat altius.

Apoc.3.

Galat.6.

Pro.17.

¶ Dicat qui non humiliter sentiens exaltat animã suam, cuius

cuius exaltatum est cor, & elati sunt oculi, qui ambulat in mirabilibus super se, dicat: Eleuans allisisti me. Et illud: Eleuasti me, quasi super ventum ponens elisisti me validè. Nec mirum. Exaltauit enim cor suum honorari quærens, & ambiens coli, nil metuẽs inuadere quod Dei est, & quod Deus sibi defendit, dicẽs: Ego dominus. Gloriã meã alteri non dabo. Dignus qui incidat in exemplẽ illius impij, qui à cæteris sibi genua flecti, seque adorari cupiebat. Qui quũ se solum credere t dignũ, qui à potente monarcha foret summis honoribus sublimandus, inuisum sibi virum iustum (cui etiam suspendendo crucem parauerat) rebus præter spem repentè mutatis, iussione regia palàm coactus est honorare, ac tandem in patibulo quod illi parauerat suspendi. Sic enim dispensante Deo solet euenire, vt qui propriam quęrens gloriam, proximũ cõfundere nititur, ipse humilietur, pessundetúrq;, & æmuli gloriam videre cogatur inuitus, iuxta quod etiam præsentis lectionis parabola docet, dicens:

Iob.30.

Esaiæ. 42.

Heft. 4.

Superbos ruere.

Duo homines ascendebant in templum ut orarent, unus Pharisæus, & alter Publicanus.

E ¶ Quantum Pharisæi opinione iustitiæ eminebãt in populo, tantùm Publicani præ cæteris peccatores habebantur. Et quoniã templũ ipsum in alto (nẽpe in mõte Morhia) situm erat, homines isti in templum ascẽdisse referuntur. Sed vt paulisper ad tropologiã diuertamus, attendamus multiplex esse templum, quò variè à diuersis ascendi tur. Est enim templum virtutis, est templum honoris, est templum cœlestis gloriæ, & est templum orationis piæ.

¶ Porrò templum virtutis, & templum honoris Romæ olim hoc schemate fuerunt ædificata, vt in templum honoris, non nisi per templum virtutis pateret introitus, vt per hoc daretur intelligi, neminẽ nisi virtuosum dignum esse honore. Ipse etenim honor, non diuitiarum, non vestium non formæ, non potentiæ præmium est sed virtutis, tametsi nunc iniquè hoc virtutis præmium plerunq; cedat indignis, & immeritis conferatur.

Templum virtutis, & templũ honoris.

¶ Ascẽdunt in tẽplum virtutis boni per tria, acsi per gradus tres, videlicet per custodiã cordis, & internorum per honestam

In tẽplum virtutis vt ascẽditur.

honestam conuersationem & disciplinam morum, & per solicitam euitationem occasionum peccandi, & scandalorum.

Mos hypocritarum. ¶Porrò mali homines atque peruersi in templum virtutis veraciter ascendere nequaquam valent, sed solùm apparenter. Atque hoc etiam per tria, scilicet per iniquitatis suæ absconsionem, per simulatæ honestatis ostensionem, per eorum qui meliores sunt vituperationem.

In templũ honoris vt ascẽditur. ¶Porrò in templum honoris ritè ascenditur, per veram mentis humilitatem, per synceram animi simplicitatem, & per rectam proximorum dilectionem. In idem tẽplum honoris contendunt ascendere mali, per adulationem, & cuiusque rei simulationẽ, & dissimulationem, per emacem munerum largitionem, & per eorũ, quos sibi impedimento fore suspicantur persequutionẽ & destructionẽ.

In templũ cœlestis gloriæ ascenditur. ¶In templum autem cœlestis gloriæ ascendunt pij per diligentiam & alacritatem in operibus bonis, per æquanimitatem & patientiam in aduersis, & per virtuosam perseuerantiam in vtrisque, dicente domino: Qui autem perseuerauerit vsque in finem, hic saluus erit. In idem templum frustra nituntur ascendere mali, per redemptas sibi pecunia peccatorum indulgentias, per labiorum non cordis frigidas orationes, per dilatas vsque ad mortem restitutiones & eleemosynarum elargitiones.

F ¶In templum orationis ascendunt boni, vt illic Deum piis precibus inuocent, vt ibidem Dei verbum attentis auribus & credula mente audiant, & vt illic ad salutem Christi sacramenta percipiant.

In templũ orationis quur ascẽditur.

Peruersè in templum ascendunt. ¶In idem templum ascendunt plerique causa quæstus & auaritiæ. Quidam impudici, causa spectandarum formarum & lasciuiæ, præsertim fœminæ quædam vanissimæ, quæ spectatum veniunt, spectentur vt ipsæ. Quidam verò causa vanitatis & superbiæ, qui pompaticè ingrediuntur domum domini, quales sunt ij, qui apparatum pretiosi vestitus illic ostentare gaudent. Sed (vt iam dictum est) orandi gratia domus orationis adeuida est, iuxta quod hic dicitur: Duo homines ascenderunt in templum, vt orarent, dicente domino per Prophetam: Domus mea, domus orationis vocabitur cunctis gentibus.

Amos. 6.

Esa. 56.

¶Et

¶Et licet aduenerit tempus, de quo dominus cum Samaritana loquut' est, dicens: Mulier, crede mihi, quia venit hora, quando neque in monte hoc, neque in Ierosolymis adorabitis patrem. Et post pauca: Venit hora, & nunc est quando veri adoratores adorabunt patrem in spiritu & veritate. Potius est tamẽ (dum fieri potest) vt Deum oraturus domum orationis adeat. Tum ꝓpter aliorum per bonum exemplum ædificationem. Tum propter simul orantium suffragium & communionem, vt per multorum orationes, tuæ preces, quæ forsan aliàs inualidæ fuissent, coram Deo commendentur. Citius enim exaudiuntur de precantes ¡multi, quàm singuli. Tum propter sanctorum angelorum assistentiam. Adesse enim solent orantibus, vt & spirituum malignorum insidias arceãt, & vt gemitus & preces, & precantium lachrymas offerant coram Deo. Vnde est illud archangeli Raphaëlis ad Tobiam: Quando orabas cum lachrymis, & sepeliebas mortuos, & relinquebas prandium tuum, & mortuos abscondebas per diem, & nocte sepeliebas eos, ego obtuli orationem tuam domino. Tum propter sanctorum, quorum illic nobis ingeritur recordatio, suffragium & intercessionẽ, sicut scriptum est: Voca si est qui tibi respondeat, & ad aliquem sanctorum conuertere. Tum denique propter salutarem Christi domini & saluatoris nostri in adorando sacrosanctæ eucharistiæ sacramento corporalem præsentiam, quam credimus orantibus non parum prodesse. Vnde & latronis cum domino crucifixi precatio citam exauditionem promeruit, qui Christũ præsentẽ cũ ingenti fide precabatur.

Ioan. 4.

Potius in templo orandum.

Tob. 12.

Iob. 3.

Luc. 23.

¶Vnus Pharisæus, inquit, & alter Publicanus. Pharisæus à phares dicitur, quod idem est quod diuisio, quasi à cæteris per proprias traditiones abundãtiori iustitia, maiorique religione diuisus. Gerebant in fronte & sinistra manu circundatas membranas, quæ decalogo legis erant inscriptæ. Quin & spinas palliorum suorum angulis inuexas habebant, quatenus earum punctione cõmoniti, diuinorum memores essent præceptorum. Quos nunc qui idem imitantur hypocritæ nonnulli, qui exercitium quidem habẽt lectionis sacrarum literarum, quasi inscriptas illas membranas, & diuinorum memoriam præceptorum,

G

Ridenda vanitas Pharisæorum.

Pharisæorum imitatores.

quasi

quasi spinas, vt extrinsecus appareãt sancti, quum sint intrinsecus prophani, & polluti, quibus dicitur in Euangelio: Væ vobis scribæ & pharisæi hypocritæ, qui similes estis sepulchris dealbatis, quæ à foris apparent hominibus speciosi, intus verò plena sunt ossibus mortuorum, & omni spurcitia.

Mat. 23.

¶ Publicani autem dicebantur vectigalium & tributorum, quæ Romanis præstabantur, publici exactores, qui Iudæis de libertate se iactare solitis, mirum in modum erant exosi. Vnde & hominem quemlibet apertè peccatorem, publicanum vocitabãt. Et tamen citius eiusmodi homines à peccatis resipiscentes conuertũtur ad dominum, quàm fictè boni, quos Pharisæus significat. Nam peruersi difficilè corriguntur. Vnde & dominus ad Pharisæos loquutus est, dicens: Amen dico vobis, quia publicani & meretrices præcedent vos in regno Dei. Sed quid & qualiter orauerint, sequenti Homiliæ reseruetur.

Eccles. 1.

Mat. 21.

HOMILIA ALTERA

Harisæus stans hæc apud se orabat.

P Lucæ. 18

¶ In præcedentibus dictum est, de duorum dissimilium hominum in templum ascensione, hic dicendum est primò de eorum dispari oratione. Secundò, de orationis vtriusque longe diuersa fructificatione, ibi: Dico vobis, descendit hic iustificatus.

H

¶ Circa primum dicitur: Pharisæus stans hæc apud se orabat. Per pharisæum & publicanum docet nos dominus quomodo sint ei porrigenda precamina, ne sit infructuosum orationis negotium. Condemnatus est enim pharisæus, quum incautè oraret. Orans igitur Pharisæus stabat, vtiq; eleuatus, non contemplatione mentis sed tumore elationis. Superbia enim in exteriori gestu eius, primũ est declarata. Non sic didicerat à Propheta, qui ait: Vultu in terram demisso, adorabunt te, & puluerem pedũ tuorum lingent. Et rursus: Venient ad te curui filij eorũ qui humiliauerunt te, & adorabunt vestigia pedum tuorum. Abraham loquuturus cum domino, cecidit in faciem suã, & confessus est se puluerem & cinerem esse.

Chrysost.

Quo habitu orandũ.

Esa. 49. & 40.

Gene. 18.

¶ Porrò

¶ Porrò Pharisæus suũ Deique cognitione cæcus, nec inclinatus, nec prostratus, nec genua flectens, incassum oraturus in templum ascenderat. Cui plerosque non dissimiles videmus, qui in templo Deum adoraturi vix alterum genu flectere dignantur. Sed Pharisæum nequicquam orantem attendamus. Pharisæus, inquit, stans hæc apud se orabat. Apud se orabat, quia quod mente vana sibi placens cõceperat, non autem inspiratus à Deo, proferebat. Nec enim postulabat in corde eius pro ipso spiritussanctus gemitibus inenarrabilibus. Sed & apud se orabat, nõ apud Deum, quia ad seipsum per superbiæ peccatum redibat. Deus enim superbas ipsius preces non acceptabat, sed reiiciebat. Respexit in orationem humilium, ait Psalmista, & non spreuit precem eorum. Nec mirum, quia nõ nisi humilium semper & mansuetorum ei placuit deprecatio. Iste autem non sic orabat. Nam quum eius preces debuissent cœlum penetrare, inanis gloria sua faciebat vt orans apud se esset, quum vera & humilis oratio extra se rapiat orantem. Sed quemadmodum orauerit, attende.

Apud se orabat.

Sequitur enim:

Deus, gratias ago tibi, quia non sum sicut cæteri hominum, raptores, iniusti, adulteri.

¶ Manifestum est quia hęc dicẽs apud se orabat, eo quòd sibi placens orabat, qui sic cœpit: Deus, gratias ago tibi, quia non sum sicut cæteri hominum.

¶ Bene à gratiarum actione orationem videtur inchoasse, (siquidem illa maioribus dignum reddit beneficiis) sed malè & ineptè bene cœptam prosequutus est orationem, quũ ait: Quia nõ sum sicut cæteri hominũ. Non reprehenditur ergo, quia Deo gratias agebat, sed quia nihil sibi addi cupiebat. Ergo iam plenus es ô Pharisæe, iã abundas. Non est quare dicas: Dimitte nobis debita nostra. Porrò iustũ in principio accusator est sui. Iste aliã ingrediebatur, quandoquidem in orationis suæ principio sui commendator, & omnium aliorum accusator esse maluit. Nec mirum. Nam sicut ad iustos pertinet cõfessio peccatorum, ita ad superbos defensio meritorum.

Augu. de ver. do.

Prou. 19.

¶ Nõ sum, inquit, sicut cæteri homines. Vbi Aug. Diceret

de ver. do.

ret saltem, sicut multi homines. Quid est, sicut cæteri homines, nisi omnes præter meipsum? Ego, inquit, iustus sum, cæteri peccatores. Potius dixisse debuisset: Non sum sicut cæteri homines iusti, quia peccator ego sum. Nec sum sicut cæteri peccatores, quia illis omnibus amplius peccaui. Sed quoniam maluit dicere, non sum sicut cæteri homines peccatores, qui solus iustus sum, omnes alios cõtemnendo, re vera non erat sicut cæteri peccatores, sed amplius omnibus peccans. Quales autem cæteros omnes reputabat, ostendit dicens: Raptores, iniusti, adulteri. Fefellit seipsum miser, qui ad prauitates delinquentium respicere malebat potius, quàm ad virtutes meliorum.

Pharisæus vt amplius omnib⁹ peccans.

¶ Raptoribus se iactat meliorem, quum ipse raptor esset, dicente domino: Væ vobis Scribæ & Pharisæi, qui comeditis domos viduarum oratione longa orantes. Quod vtique faciẽdo, latronibus & raptoribus sceleratior extitit.

Et Pharisæus raptor Matt. 23.

¶ Et attende, quemadmodum Pharisæus triplex crimen cæteris hominibus imponit, dicens: Raptores, iniusti, adulteri. Nam omne quod est in mundo, aut concupiscentia carnis est, quam tribuit adulteris, aut concupiscentia oculorum, quæ est auaritia, quam appingit raptoribus, aut superbia vitæ, quam imputat iniustis. Magna est enim iustitia, Deo nolle subesse. Porrò cæteris omnibus hæc quę enumerat vitia imponendo, dum ad specialia eorum crimina descendit, vtique grauius quàm antè peccauit, vbi tantùm in genere cæteros esse dixerat peccatores, quibus se dissimilem esse gloriabatur.

1. Ioan. 2.

¶ Cæterùm, quum Pharisæus ab his tribus vitiis se dicit alienum, non dicit quòd sit sicut cæteri homines, iniusti, detractores, præsumptuosi, & arrogantes, quod vtique verè dixisset, quandoquidem omnes illos prauitate superaret. Verùm vsqueadeò de sua falsa iustitia gloriabatur, quòd vera sua vitia non attendebat. Sed nondum sese iactandi, cæterosque omnes diiudicandi contemnendique finis. Sequitur:

Velut etiam hic Publicanus.

I ¶ Ecce (inquit Augustinus) ex vicino Publicano, maior est tumoris occasio, sicut, inquit, Publicanus iste. Ego solus sum, iste de cæteris est. Non satiauerat contemptum eius

eius (inquit Chrysostomus) tota humana natura, sed & publicanum aggressus est. Moderatius autem peccasset, si publicanum præterisset. Nunc autem vno verbo & absentes inuadit, & vulnera præsentis lacessit. Non est autem, ò pharisæe, gratiarum actio inuectiua aliorum. Si regratiaris Deo, ipse tibi tantùm sufficias, nec te ad homines transferas, nec proximos condemnes. In hoc sanè discrepat elatus à conuitiatore. Is enim in alios conuitiis vtitur, ille se temeritate mentis extollit.

Basilius.

¶ Oritur autem in homine superbia, quòd solùm considerat quæ habet bona, & in aliis tantùm attendit, quæ habent mala. Nõ sum, inquit, velut hic publicanus. Non sic docet Sapiens, qui ait: Ne irrideas hominem in amaritudine animæ: est enim qui humiliat, & qui exaltat circunspector Deus. Porrò contra sese commẽdantem pharisæum per eundem dicitur: Nõ te iustifices apud Deum, quoniam agntior cordis est ipse. Sanè ex verbis pharisæi, quibus humiliari meruit, possumus è diuerso formam humilitatis qua sublimemur assumere, vt sicut ille consyderatis & peiorum vitiis & suis virtutibus elatus est ad ruinam: ita nos non nostra solùm pigritia, sed & meliorum virtutis inspectis, humiliemur ad gloriam, quatenus vnusquisque nostrum hæc apud se supplex ac summissus obsecret: Deus omnipotens miserere supplici tuo, quia non sum sicut innumeri serui tui, contemptu seculi sublimes, iustitiæ merito gloriosi, castitatis laude angelici, velut etiam multi illorum, qui post flagitia publica pœnitẽdo, tibi meruerunt esse deuoti. Qui etiam si quid boni tua gratia largiente fecero, quo fine hoc faciam, quáue à te districtione pensetur, ignoro.

Hinc superbia.

Eccl. 7.

Ibidem.

Beda.

Precationis piæ formula.

¶ Et quoniam non satis est declinare à malo, nisi & aliam iustitiæ partem quis habeat, quæ est facere bonum, ideo quum hactenus se commendauerit de prima parte iustitiæ, id est, quia malum non fecit, mox consequenter sese iactat quia fecerit bonum, dicens:

Ieiuno bis in sabbato, decimas do omnium quæ possideo.

¶ Sabbati nomine, tota septimana Hebræo loquendi more

K

Cæterorũ vitiis vt suas virtutes opponit

more cẽsetur. Ieiunabant enim Iudæi, vt inquit Theophylactus, secunda & quinta feria. Itaque quum in cæteris hominibus duas peccatorum species commemorasset, vicissim se de duabus iactat virtutibus, & adulterio quidem opponit ieiunium, eo quòd ex gula & crapula libido proficiscitur. Ex voluptate enim est lasciuia. Et quidem rectè fecisset, si intentione pia ieiunasset. Nunc autem temerè gloriatus est de ieiunio, qui non ad Dei beneplacitum, sed ad iactantiam ieiunabat. Nam ipse erat de numero illorum, de quibus in Euãgelio discipulis suis dominus loquutus est, dicẽs: Quum ieiunatis, nolite fieri sicut hypocritę tristes, exterminant enim facies suas, vt pareant hominibus ieiunantes. Nihilominus tamen quum se de ieiunio commendari appetit, testis est pharisæus ipse, ieiunium opus pium & bonũ esse, alioqui de ieiunio nequaquam fuisset gloriatus, tametsi nunc hæretici ieiunium ipsum sicut & cætera bona opera eludant atque abiiciãt. Vbi Ambro. Vide quanta sit virtus ieiunij, vt sputo suo ieiunus homo serpentem interficiat, & multo magis diabolum ipsum, serpentem vtique spiritalem.

Mat.6.

Pharisæus ieiunium cõmendat

¶ Porrò rapacitatis & iniustitiæ vitio obiicit aliud bonum, dicens: Decimas do omnium quæ possideo. Ac si dicat: Vsqueadeò rapinas & iniquitates refugio, vt & meanullo cõstrictus præcepto cõtribuam. Lege quidem præcipitur, vt filii Israël frugum cæterorúmque prouẽtuum suorum decimas persoluerent. Pharisæi autem & scribæ, vt cæteris decimas dantibus iustiores viderentur, non solùm reditus frugum, verùm minima quæque holerũ decimabant. De qua vanitate sua in Euangelio redarguuntur, dicente domino: Væ vobis scribæ & pharisęi hypocritæ, qui decimatis mentham, & anethũ, & ciminum, & reliquistis quæ grauiora sunt legis, iudicium, & misericordiam, & fidem. Ecce quemadmodum orauit pharisæus. Quid rogauerit Deum (inquit Augustinus) quære in verbis eius, nihil inuenies. Ascendit orare, noluit Deum rogare, sed sese laudare, insuper & roganti insultare.

Leui.27.

Mat.23.

¶ Ezechiel propheta de ostensis sibi cœli animalibus: Et totum, inquit, corpus plenum oculis in circuitu ipsorum quatuor. Corpora quippe animalium idcirco plena oculis

Beda.

describuntur,

describuntur, quia sanctorum actio ab omni parte circũspecta est, bona desyderabiliter prouidens, mala solerter cauens. Sed nos sæpe dum aliis rebus intendimus, fit vt alia negligamus. Et vbi negligimus, ibi proculdubio oculum non habemus. Nam ecce pharisæus ad exhibendam abstinentiam, ad impendẽdam misericordiam, ad referendas Deo gratias oculum habuerat, sed ad humilitatis custodiam non habebat. Et quid prodest quòd cõtra hostium insidias penè tota ciuitas cautè custoditur, si vnũ foramen apertum relinquitur, vnde ab hostibus intretur? Ecce ciuitatem cordis sui insidiantibus hostibus per elationẽ aperuit, quam frustra per ieiunia & orationes clausit. Incassum munita sunt cætera, quum locus vnus de quo hosti pateret aditus, munitus non est.

Sancta animalia vt oculata.

Simile

Gregor.

¶ Sed forsan mirabitur aliquis, quomodo pharisæus cùm pauca verba suæ laudis protulerit, condemnatur, Iob verò quũ plurima fuderit coronatur. Eo. s. quòd pharisæus talia dicebat criminando alios nulla ratione cogente, Iob verò vrgentibus eũm amicis, & pressuris prementibus, coactus est proprias virtutes referre ad Dei gloriam, ne à virtutis profectu homines desisterent.

Theoph.

¶ Legimus autem sanctos sua bona opera laudabiliter cõmemorasse, vel propter bonæ opinionis suæ conseruationem, vel propter suæ spei in angustiis magnis corroborationem, vel propter Dei gloriam & proximorum ædificationem.

L.

¶ Propter primum, commendauit semetipsum Samuel fidelis propheta domini coram cœtu filiorum Israël, qui annis multis iudicasset populum, & iam senuisset, dicens: Cõtiersatus sum coram vobis ab adolescentia mea, vsque ad hanc diẽ, ecce præsto sum. Loquimini de me coram domino, & coram christo eius, id est, Saule rege, vtrum bouem cuiusquam tulerim aut asinum. Si quempiam calumniatus sum, aut oppressi aliquem, si de manu cuiusquam munus accepi, & contemnam illud hodie, restituámque vobis. Testis enim mihi est dominus, quòd non inuenietis in manu mea quicquam mali.

Licet sese cõmẽdare ob famæ conseruationem.

1.Reg.12.

¶ Hæc loquutus est vir sanctus coram populo, & coram Saul rege nouo, propter suæ bonę opinionis defensionẽ,

 præsentibus

Universidad de Deusto Biblioteca

Apostolus se commendauit. Act.10.

præsentibus suis filiis, qui iam à paternis cœperant moribus declinare, ad ipsorum pariter & regis correctionem.

¶ Eamque ob causam Apostolus Paulus cõuocatis apud Ephesum maioribus natu ecclesiæ, semetipsum virtuose & laudabiliter commendauit, dicens: Vos scitis à prima die qua ingressus sum in Asiam, qualiter vobiscũ per omne tempus fuerim, seruiens domino cum omni humilitate & lachrymis. Et post pauca: Quapropter cõtestor vos hodierna die, quòd mundus sum à sanguine omnium. Nõ enim subterfugi, quo minus annuntiarem omne cõsilium Dei vobis. Et rursum post pauca: Argentum & aurum, aut vestem nullius concupiui, sicut ipsi scitis.

¶ Itaque quum propter obtrectantium maledicẽtiam vir iustus, præsertim is qui ponitur cæteris in exemplum aduertit famam suam periclitari, potest vtique propter ipsius tuitionem res à se bene gestas citra culpã commemorare. Propter secundum, id est, spei corroborationem laudauit suã bene actam vitam Ezechias rex Iuda. Quum enim ægrotaret ipse vsque ad mortem, & audisset Esaiam prophetam in sermone domini sibi dicẽtem: Dispone domui tuæ, quia morieris tu & non viues, conuertit faciem suam ad parietem & fleuit. Atque vt spem (quæ tunc illi maximè erat necessaria) in semetipso confirmaret, bene actam superiorem ætatem ad memoriam reuocans, orabat, dicens: Obsecro domine, memento quomodo ambulauerim corã te in veritate & in corde perfecto, & quod bonum est in oculis tuis fecerim, & fleuit fletu magno. Dictumque est ei per Prophetam à domino: Audiui orationem tuam, vidi lachrymas tuas, & ecce sanaui te. Die tertio ascendes in templum domini, & addam diebus tuis quindecim annos.

Esa.38.

Cõmendat se ob spei corroborationem.

¶ Non ergo bona sua commemorando displicuit, qui deprecando & sperando vitæ prolongationem apud Deum promeruit. Hinc liquidò patet, quòd qui magnis animi angustiis est coarctatus, ne spes omnis se deserat, bona opera sua citra culpam potest ad memoriã reuocare. Propter hoc enim & sanctus Iob suas pietates & opera bona commemorabat.

M ¶ Propter tertium, id est, Dei gloiam & ædificationem cæterorum

cæterorum compulsus est sese commendare Paulus Apostolus, cuius cãdori pseudoapostoli, vt ab eo fideles auersos seducerent, detrahebant.

Propter Dei gloriã 2. Cor. 11.

¶ Veruntamen dum proprias virtutes viri sancti prædicant, non ideo hoc faciunt, vt apud homines sui ostentatione glorientur, sed vt cæteros exemplo sui inuitent, & trahant ad salutem. Nam sicut malis exemplis & rumoribus de proximo sinistris plurimi depraauantur, ita & exẽplis bonis & bonæ famæ odore saluifico, multi resipiscunt. Nunquam autem perfecti viri bona sua retegunt, nisi eos aut aliorum vtilitas, aut grãdis aliqua necessitas cogat.

¶ Porrò damnabiliter se commendat, qui vel suam hinc quærit gloriam, vel qui de his quæ non habet mendaciter se iactans gloriatur, sed adhuc grauins peccat, qui vel se vel alios ob praua facinora laudat. Siquidem ab assentatoribus laudatur peccator in desideriis animæ suæ, & iniquus benedicitur. Sed quid? Et erunt, inquit dominus, qui beatificant populum istum seducentes, & qui beatificantur præcipitati.

Dãnabiliter se commendant.

Esa. 9.

¶ Sed ad literam redeundo, aduertere est quoniam quãtò pharisæus, suáque oratio, propter iactantiam & elationem Deo displicuit, tantùm placuit propter humilitatem deprecatio publicani. Magna enim pars est iustitiæ, seipsum nosse, quia prauus sit, vt ex eo diuinæ virtuti subdatur humilius, ex quo suam culpam agnoscit. Talis enim nihil videt in se vnde superbiat. Vnde & nunc de publicano subditur:

Hieron.

Et publicanus à longè stans, nolebat nec oculos ad cœlum leuare, sed percutiebat pectus suũ, dicens: Deus propitius esto mihi peccatori.

¶ Publicanus iste de longè stabat, & Deo tamẽ ipse propinquabat. Cordis conscientia remouebat, pietas applicabat. De longinquo stabat, sed dominus eũ de propinquo intendebat. Excelsus enim dominus, & humilia respicit, excelsos autem, qualis erat ille pharisæus, à longè cognoscit.

N *August. Publicani humilitas & verecũdia.*

¶ Et quanuis publicanus ſtetiſſe dicatur, attamen à pharisæo tam verbis diſtabat quàm habitu, necnon & corde contrito. Nam verebatur oculos leuare in cœlum, cenſens indignos viſionis ſupernæ eos qui maluerunt bona terrena ſpectare & quærere, necnon & pectus tundebat, cor ſuum quodammodo pungens prauarum cauſa cogitationum, necnon & excitans, quaſi dormitans, & quaſi iratus ſibi de ſeipſo pœnas exigebat. Vnde nec aliud quàm propitiationem petebat.

Theoph.

¶ Itaque à longe ſtabat, qui peccatum ſuum compuncto corde cognoſcebat. Vnde & de filio prodigo ſcribitur, quòd quũ adhuc lõge eſſet, vidit illũ pater eius, & miſeri cordia motus eſt. Sed nec oculos ſuos quos patrati ſceleris verecundia depreſſerat, volebat ad cœlum leuare, vti iam dictum eſt. Vnde Ambroſius: In ipſa, inquit, noſtra oratione multum verecundia placet, multum conciliat gratiæ apud Deum. Nónne hæc prætulit publicanum & commendauit, qui nec oculos ſuos audebat ad cœlum leuare? Ad cœlum, inquam, vbi eſt ſedes Dei, oculos leuare ex confuſione ſuorum criminum verebatur. Vnde & apud Eſdram ſcriptum eſt: Deus meus confundor, & erubeſco leuare faciem meam ad te, quoniam iniquitates noſtræ multiplicatæ ſunt ſuper caput noſtrum, & delicta noſtra creuerũt vſque ad cœlum. Cęterùm audiuerat publicanus ipſe dicentem phariſæũ: quia nõ ſum velut hic publicanus, nec indignatus eſt, ſed compunctus: detexit vulnus, quærit medicinam, dicens: Deus propitius eſto mihi peccatori. Nemo igitur illud frigidũ proponat verbum: Non audeo, pudoroſus ſum, non poſſum aperire os. Talis reuerentia diabolica eſt. Vult enim diabolus obſerare tibi fores acceſſus ad Deum. Quid autem miraris, ſi peccatum Deus ignoſcit, quod ipſe homo agnoſcit? Deus inquit, propitius eſto, id eſt, benignus, miſericors, placatus mihi peccatori, nõ iuſto. Hoc & propheta nos docet, dicens: Dic tu prior iniquitates tuas vt iuſtificeris. Vnde & Pſal. Dixi, inquit, confitebor aduerſum me iniuſtitiam meam domino, & tu remiſiſti impietatem peccati mei. Et rurſum: Prope eſt dominus omnibus inuocantibus eum in veritate. Itaque audiuimus de phariſæo & publicano controuerſiam

Luc. 15.

Li. 1. de. of.

Vt verecũdia placet.

1. Eſd. 9.

Chryſoſt.

Verecũdia mala.

Auguſt.

Eſa. 43.

controuerſiam, audiamus nunc ſententiam. Audiuimus ſuperbum accuſatorem, audiuimus reum humilem, audiamus nunc iudicem.

¶ Circa ſecundum principale dicitur:

Dico uobis, deſcendit hic iuſtificatus in domum ſuam ab illo. Quia omnis qui ſe exaltat, humiliabitur: & qui ſe humiliat, exaltabitur.

¶ Hic oſtenditur orationis vtriuſque, phariſæi videlicet & publicani, longè differens fructificatio. Nam de publicano humiliter agnoſcente ſe peccatorem, & dei miſericordiam ſuppliciter implorante dicit veritas, dicit iudex: Dico vobis, deſcendit hic iuſtificatus, id eſt, iuſtus factus ab illo, hoc eſt potius quàm ille. Item iuſtificatus ab illo, id eſt, longè iam ab illo differens, videlicet quantum lux à tenebris, longè iam illum in peccatis ſuis permanentẽ per iuſtificantem gratiam tranſcendens.

O Publicane vt iuſtificatus.

¶ In domum ſuam, inquit. Rediit enim ad cõſcientiæ domum, qui prius in exterioribus fuerat vagabundus. Iuſtificatus igitur ab illo rediit cõfitendo peccata, magis quàm phariſæus extollendo ſuperbè ſua merita. Deſcendit publicanus iuſtificatus à deo, qui iuſtificat impium, & non vult mortem peccatoris: phariſæus à deo reprobatus deſcendit, vanè & fruſtra iuſtificatus à ſemetipſo.

¶ Quantam hoc veniæ fiduciã dignè pœnitentibus prębet, quòd publicanus qui reatum ſuæ nequitiæ perfectè cognouit, fleuit, confeſſus eſt, & ſi iniuſtus ad templũ venit, iuſtificatus à templo rediit. Vbi Chryſoſtomus:

Beda.

¶ Geminos aurigas, & duas bigas in ſtadio poſitas ſermo præſens proponit. In altera quidem iuſtitiam cum ſuperbia, in altera peccatum & humilitatem. Et vides bigam peccati ſuperare iuſtitiam, non propriis viribus, ſed humilitatis coniunctæ. Illam verò deuictam non fragilitate iuſtitiæ, ſed mole & tumore ſuperbiæ. Nam ſicut humilitas per ſui eminentiam peccati pondus ſuperat, & ſaliens attingit Deum, ſic ſuperbia ob ſui molem de facili iuſtitiam deprimit. Si ergo plura facta ſtrenuè geras, putas autem te poſſe præſumere, tota caruiſti oratione. Si verò mille feras in conſcientia faſces reatuum, &

Nota ſimilitudinem.

& hoc solum de te credas, quòd es infimus omnium, multam obtinebis ante Deum fiduciam. Porrò sententiæ suæ causam dominus asignans, dicit:

P ¶ Quia omnis qui se exaltat, humiliabitur. Ergo tumor superbiæ, præsagium est ruinæ. Sic enim solet fieri, vt ante ruinam suam cor hominis infletur, & intumescat, & ante gloriam humilietur, iuxta quod per Salomonem dicitur: Contritionem præcedit superbia, & ante ruinam exaltabitur spiritus.

Tumor superbiæ præsagium ruinæ.

Prou. 16.

¶ Sicut ergo propinqua ruina solet homo intumescere, ita & appropinquante gloria, in sese humiliari, sicut scriptum est: Qui humiliatus fuerit, erit in gloria, & qui inclinauerit oculos suos ipse saluabitur.

Iob. 22.

¶ Et attende, quòd notanter dixit, qui se exaltat. Sunt enim qui se non exaltant, sed ab aliis exaltantur, quum vel eorum extolluntur merita, aut ad cuiuslibet locum dignitatis vel inuiti assumuntur. Hos à seipsis humiliari decet, vt his honoribus se reputent prorsus indignos.

August. de virgi. 33.

¶ Sanè humilitatis sectatores & conseruatores maximè eos esse conuenit, qui magno aliquo bono præ cæteris eminent. Nam scriptum est: Quantò maior es, tantò te humilia in omnibus. Mensura enim humilitatis cuique ex magnitudinis mensura data est.

Humilitas multiplex.

¶ Sed aduerte secundum Chrysostomum, quòd humilitatis nomen multiplex (id est æquiuocũ) est. Est enim quædã virtus humilitatis, iuxta quod dictũ est: Cor cõtritũ & humiliatum deus non despicit. Est & humilitas ab ærumnis, iuxta illud: Humiliauit in terra vitam meam. Est & humilitas à peccatis & superbia & insatiabilitate diuitiarũ. Quid enim humilius iis qui se submittunt peccatis in diuitiis & potentatu, & hæc reputant magna?

Basilius.

¶ Porrò quemadmodum sese malè humiliare contingit, ita contingit & benè ac laudabiliter sese exaltare, quando scilicet non humilia cogitas, sed mens tua per magnanimitatem in virtute est erecta. Talis autè animi celsitudo, est eminentia in tristitiis, terrenorum contemptus, conuersatio in cœlis.

Nota similitudinem

¶ Et videtur huiusmodi mentis sublimitas eandem habere differentiam ad elationem quam arrogãtia parit, quam habet

habet corpulenta corporis bene dispositi ad inflationem carnis, quum ex hydropisi tumet. Hæc autem fastus inflatio, inquit Chrysostomus, ab ipsis cœlis potest deprimere non cauentem, humilitas verò & ab ipsa abysso reatuũ hominem sublimare. Hæc enim præ pharisæo publicanum saluauit. Latronem antè Apostolos in paradisum duxit. Illa verò, scilicet elatio, etiam incorpoream ingressa est potestatem.

¶ Cæterùm si iuxta delicta humilitas tam facilè currit vt superbiam iustitiæ trãseat, si iustitiæ coniunxeris eã, quo non ibit? Assistet ipsi tribunali diuino in medio angelorũ cum fiducia multa. *Nota.*

¶ Rursus si fastus cõiunctus iustitiæ eam deprimere potuit, si coniunctus sit peccato, in quantam gehennam detrudet? Hęc dicta sunt non vt negligamus iustitiam, sed vt fastum vitemus, & sectemur humilitatem.

¶ Mysticè, isti duo homines duorum typus sunt populorum. Pharisæus quidem de meritorum excellentia inaniter se efferens, Iudaicum populũ figuraliter exprimit, qui de acceptæ legis tumuit obseruatione, & redemptoris sui ad se in humilitate venientis aduentum superba mente recipere detrectauit. Quamobrem inter cætera quæ culparum immanitas exposcebat, illud recto satis ordine populus ille peruenit, vt qui olim in prioribus patribus angelos hospitio receperat, iam secum vlterius habitare nolentes in templo clamãtes audiret, Recedam ab his sedibus. *Iudæi cur derelicti.*

¶ Per publicanum verò qui se humiliando, suáque confitendo peccata exaltari meruit, gentilis æquè designatus est populus, qui apostolicæ prædicationis veritate suscepta, falsorum numinum portenta deseruit, suumque cõditorem condigna pœnitudine sibi propitiare cõtendit, cuius dignæ satis exaltationi contigit, vt qui pridem fuerat mancipium diaboli, efficeretur filius Dei. Qui quoniam ad Deum conuersus peccata sua recognouit, & scelerum suorum perfectè pœnituit, non solùm veniam, sed etiam vt populum Iudæorum fidei dignitate præcederet, accepit. Quare? Quia omnis qui se exaltat humiliabitur, & qui se humiliat exaltabitur. *Gentiles propter humilitatem*

¶ Quæ sententia sicut de vtroque iam memorato populo,

Io, ita etiam de quolibet superbo & quouis humili conue-
nienter accipitur. Omnis enim qui in præsenti vita se ex-
altat, et Dei præceptis se subdere contemnit, hic in die iu-
dicij cum superbis & impiis sociatus humiliari cogetur,
à domino auditurus: Ite cum diabolo in ignem æternum.
Qui verò amore diuino hic sese humiliare studuerit, imi-
tans eum qui dicit, Discite à me quia mitis sum & humilis
corde, ipse in futuro iudicio à domino exaltabitur, quum
audire meruerit: Venite benedicti patris mei.

Matth.11.

Matth.25.

R ¶ Præclara nos ad humilitatis amplectendam virtutem
& euitandam superbiam, exempla hortantur.

Humilitatis superborum exempla.

¶ Exaltauit enim se in cœlo superbiens angelus, & factus
est diabolus.

¶ Exaltauit se per superbiã primus homo, & factus mor-
talis, è paradisi delitiis eiectus, exulat erũnosus & miser.

Gen.3.

¶ Exaltauit se Pharao, & submersus est in mari rubro.

Exod.14.

¶ Exaltauerunt se Dathan & Abiron contra Moysen du-
cem populi in seditione, & interitu nunquam viso diru-
pta subter eos terra, vnà cum suis omnibus viui descende-
runt in infernum.

Nume. 16.

¶ Exaltauit se inobediens atque superbiens rex Saul, &
spiritui maligno diuexandus traditur, ac tandem ab hosti-
bus prælio superatus, regnum cum vita amisit.

1. Reg.15. 16.31.

¶ Exaltauit se aduersus Dauid patrem suũ superbus Ab-
salon, & crinibus suis è ramo quercus pendens, lãceis tri-
bus confoditur.

2.Reg.18.

¶ Exaltauit se Adonias, regnũ ambiens, & vita pariter &
regno caruit.

3.Reg.2.

¶ Exaltauit se Roboam filius Salomonis, & scissum est ab
eo regnum patris sui, ita vt è duodecim tribubus Israël ip-
se tantùm duabus tribubus deinceps imperaret.

3.Reg.12.

¶ Exaltauit se contra Deum blasphemus rex Assyriorum
Sennacherib, & vna nocte percussit angelus domini in
exercitu eius centum octogintaquinque millia virorum,
ipse autem fuga elapsus & in regna sua reuersus, à suis fi-
liis interficitur.

Esaiæ.37.

4.Reg.19.

¶ Exaltauit se Nabuchodonosor, & in morem bestiæ cõ-
uersus, eiectusque ex hominibus, cum feris & bestiis con-
uersationem habuit.

Exaltauit

¶ Exaltauit se Olofernes, & à fœmina desectũ est ab eo
caput eius.

Iudith. 13.

¶ Exaltauit se Antiochus supra humanum modum in su-
perbiam elatus, & intestinis putrefactis, viuus à vermi cõ-
sumptus interiit.

2.Mach.9.

¶ Propter hoc maximè vitium extirpandum dei filius as-
sumpta carne humana sese nobis in exẽplum humiliauit.
Contra quod vitium tota maximè militat doctrina Chri-
stiana. Vnde & solam humilitatem Christus se promittit
docere eos qui ad se venerint. O doctrinam salutarem. O
magistrum dominúmque mortalium, qui non dixit, disci-
te à me fabricare mundum, aut mortuos suscitare, sed quia
mitis sum & humilis corde.

August.

DOMINICA DVODECIMA POST PENTECOSTEN.

Xiens Iesus de finibus Tyri, uenit per Sidonem ad mare Galilææ inter medios fines Decapoleos. Mar.7.

¶ Lectio præsens in tres partes diuiditur. In prima ponitur pro homine surdo & muto ad Christum deprecatio. In secunda, benigna deprecantium exauditio, Ibi: Et apprehendens eum. In tertia, ponitur insignis miraculi per turbas prædicatio, Ibi: Et præcepit illis.

¶ Circa primum aduerte quòd postquam dominus propter Iudæorum perfidiã secessisset paulisper in partes Gẽtium, id est, Tyri & Sidonis, vbi filiam mulieris Chananitidis à dæmonio liberauit, ne Iudæis occasionem daret dicẽdi quòd præuaricaretur legẽ cohabitãdo Gẽtilibus, properè rediit in Iudæam Tyriorum fines relinquens.

A

¶ Erat Tyrus nobilissima ciuitas Chananæorum, metropolis prouinciæ Phœnicũ. Erat autem sita in insula maris mediterranei discreta à continente, gloria & diuitiis inclyta quondam & potens, ad quam variæ gentium nationes negotiationis gratia pretiosa quæque deferentes (nẽpe emporium longè celeberrimum) vndique cõfluebant.

Tyri ciuitatis descriptio.

Vnde

Vnde & prophetarum de se vaticiniis (præsertim Ezechielis) celebratissima fuit. Quæ tandem ob innumera scelera, maximè autem superbiam & arrogantiam, decernente deo, & iuxta quod per Ezechielem prophetam fuerat prænuntiatum à Nabuchodonosor, aggeribus comportatis & munitionibus per gyrum eius ædificatis, annis tribus & decem mensibus obsessa, tandem capta atque euersa est. Voluit autem eam facere terræ continentem, sed nõ potuit. Post annos autem septuaginta, secundum quod prædixerat Esaias propheta, fuit reædificata. Hanc postmodum Alexander Macedo ex AEgypto victor reuersus, subiugauit, & AEthiopum multarumque aliarum gentium manibus, arboribus & lapidibus comportatis, continentem effecit.

Ezec. 27. Cap. 26. Cap. 23.

Sidon. ¶ Ex finibus ciuitatis huius Christus redibat in Galileã. Venit autem per Sidonem quæ & ipsa Gentilium famosa & opulenta ciuitas fuit, ditionis quondam Tyriorum. Venit ergo per Sidonem ad mare Galilææ inter medios fines Decapoleos.

Beda. Decapolis regionis situs. ¶ Decapolis, est (vt etiam ipso nomine probatur) regio decem vrbium trans Iordanem ad Orientem, circa Hippum & Pellam, & Gadaram contra Galilæam. Quòd ergo dicitur dominum venisse ad mare Galileæ inter medios fines Decapoleos, nõ ipsos fines Decapolis eum intrasse significat. Neque enim mare transnauigasse dicitur, sed potius ad mare vsque venisse, atq; ad ipsum peruenisse locum qui medios fines Decapolis longè trans mare positos respiciebat. Has autem locorum circunstantias, vt sequentis miraculi maiorem faciat fidem, adeò diligenter sanctus Euangelista describit. Sequitur:

Et adducunt ei surdum & mutum, & deprecabantur eum, ut imponat illi manum.

B ¶ Ergo surdus iste pariter & mutus non spontè ad Christum venit opem imploraturus, sed alij hunc adducunt, possessus enim erat à dæmonio. Qui autè sunt huiusmodi, & si ea quæ sibi sunt ad perniciem quærere nouerunt (puta quo sese strangulent laqueum, quo pereant præcipitium & similia) non tamen ea quæ sunt salutis.

Porrò

¶ Porrò fidem habebant in Christum qui hunc adducebant, credentes q̃ manuũ suarũ impositione & dęmonem effugare, & eos quos abstulerat sensus posset homini restituere. In quo etiam nobis mutuæ intercessionis magnum argumentum ostenditur, scilicet, alterius pietatem & fidem alteri apud deum posse prodesse. Sanè muti istius & surdi typo, homo quilibet peccator exprimitur, in quo duos sensus præcipuè necessarios ad salutẽ inimicus obstruxit, auditum videlicet & affatum, vt nec quę ad salutem necessaria sunt audiat, nec quę bona sunt loquatur. Surdus enim & mutus est, qui nec aures audiẽdis dei verbis, nec os aperit pro loquendis. Quales necesse est vbi qui loqui iam & audire diuina eloquia longo vsu didicerunt, domino sanandos offerãt, quatenus eos quos humana fragilitas nequit, ipse gratiæ suæ dextera saluet.

Aliorum fidem aliis prodesse. Typus peccatoris. Beda.

¶ Obsurduit equidem homo ab audiendo verbum vitæ postquam mortifera serpentis verba contra deum tumidus audiuit. Mutus etiam à laude conditoris effectus est, ex quo cum seductore colloquium habere præsumpsit. Et meritò clausit aures ab audienda inter angelos laude creatoris, quas ad audiendam eiusdem creatoris vituperationem, sermonibus sui hostis aperuit.

Quando homo surdus & mutus factus est. Gene. 2.

¶ Meritò clausit & os à prędicãda cũ angelis laude creatoris, quod quasi ad meliorãdum eiusdem opus creatoris, cibi vetiti pręuaricatione superbus impleuit. Et heu miser generis humani defectus. Nam & quod de radice vitiosum germinauit, vitiosius multo dilatari cœpit in propagine ramorum, ita vt veniente in carne domino, exceptis paucis de Iudæa fidelibus, totus penè mũdus ab agnitione & confessione veritatis surdus erraret & mutus.

¶ Quia igitur ille surdus saluatorem agnoscere, & mutus rogare nequibat, adducunt eum amici, & pro salute eius supplicant domino. Sic nimirum, sic in spiritali necesse est curatione geratur, vt si quis humana industria ad auditum confessionemque veritatis conuerti non potest, diuinę pietatis offeratur aspectibus, atque ad sanandũ eum supernę manus flagitetur auxilium. Nec tardat cœlestis misericordia medici, si intenta precantium non hęsitat nec deficit oratio.

Itaque

C ¶Itaque quisquis ad audientiam verbi cœlestis obsurduit, quî fieri posset vt credat,& vt per fidem cognoscat deum, quãdoquidem fides nõ nisi ex auditu sit verbi dei? Et quo modo confiteri posset ad salutem qui mutus est? Credidi(inquit Psalmista)propter quod loquutus sum. Fides enim linguam soluit,quã perfidia vinxerat. Nisi ergo audiendo mente credula dei verbo aures aperiantur, nõ est putandum aperiri os,& linguam solui posse,vt vel errata sua,vel dei laudem confiteatur ad salutem.

Rom.10.

¶Quàm sit autem homini necessaria & quàm vtilis ipsa confessio peccatorũ,ostendit qui ait: Qui abscondit scelera sua non dirigetur,qui autem confessus fuerit & reliquerit ea,misericordiam consequetur.Vnde & beatus Ioannes ait:Si confiteamur peccata nostra, fidelis est & iustus vt remittat nobis peccata nostra, & emundet nos ab omni iniquitate.Et item alius:Si operam,inquit,medicantis expectas,oportet vt vulnus detegas tuum.

Prou.28.

I.Ioan.1.

Boëtius.

¶Sed nunc surditatis istius lethalis,causas notis similitudinibus attendamus. Obsurdescunt enim nonnulli per aurium obturationem, quando videlicet nociuis humoribus aures opplentur. Sic nimirum ex mundanarum & carnalium rerum amore interior hominis auditus ad ea quę salutaria sunt obturatur,iuxta illud Apostoli:Animalis homo non percipit ea quæ sunt spiritus dei.Accipiter saturatus audire cõtemnit dominum suum sẽ reuocãtem. Tales fuisse videntur quibus per Apostolum dicitur:Iam saturati estis,iam diuites facti estis, sine nobis regnatis, & vtinam regnetis.

Ad dei verbũ obsurdescitur p obturationem.

I.Cor.2.

I.Cor.4.

¶Obsurdescunt alij per vermis intra aurem inclusionẽ. Sic vtique nonnulli ad dei verbũ propter remordentem se conscientiam obsurdescunt,nolentes audire vnde stimulus ille,imò vermis ille grauius exasperetur,ne ex auditu verbi suborta tristitia,eam quam habent in peccatis minuat voluptatem. Itaque nolunt apponere scientiam, ne apponant & dolorem. Nouerunt enim quòd sicut tinea vestimento & vermis ligno, ita & tristitia viri nocet cordi.De quibus per Esaiam dominus loquitur, dicens: Populus ad iracundiam prouocans est,& filij mendaces. Filij nolentes audire legem dei,qui dicunt videntibus,nolite

Per inclusum vermem.

Pro.15.

Esa.30.

lite videre:& aspicientibus,nolite aspicere nobis quæ recta sunt.Loquamini nobis placentia.

D ¶Obsurdescitur etiam à plerisq; propter id quod intrinsecus tumet apostema superbiæ, qui sicut nec à malis suis corrigi volunt,ita nec corripi. Hac surditate laborabant Herodes pariter & Herodias . Vnde & per Sapientem dictum est:Audiet luxuriosus & displicebit ei, & proiiciet illud post tergum suum.

Per intercum apostema.

Mar.6.

Eccl.21.

¶Obsurdescunt insuper nonnulli propter alterius soni receptionem. Vti quum quis auditũ suum totum ad partem vnam accommodat,tunc enim quæ dicuntur à parte alia quasi surdus non attendit.Non secus is qui diabolicæ suggestioni interiorem mentis suæ auditũ accommodat,ad dei verba surdus est. Vnde dominus per Ieremiam loquitur,dicẽs:Audite legem meã,& ego ero vobis deus, & vos eritis mihi populus.Et post pauca subdit:Et nõ audiuerunt,neque inclinauerunt aurem suam,sed abierunt in voluptatibus suis,& prauitate cordis sui mali.

Per sonum alium.

Iere.7.

¶Porrò per hæc quæ iam dicta sunt obsurdescit peccator homo ad quatuor. Primò, ad reclamantem conscientiam,quæ sano iudicio,peccato semper contradicit.

E

¶Duos autem prẹcones aduersus peccatum emittit.Vnũ ante peccatum,alterum,peccato iam perpetrato . Primus per timorem damnationis à peccando deterret,dicens:In quacunque hora comederitis,morte moriemini.

Obsurdescitur ad conscientiam.

Gen.2.

¶Iste præco rectè per angelum illum designatur, qui euaginato gladio stabat in via contra Balaam, ad maledicendũ populo dei proficiscentem.Cui & mortem si progrederetur comminatus,ait:Peruersa est via tua,mihiq̃ contraria.Attamen ille promissę cupiditate mercedis, insistebat cœptis,quæ tamen deo prohibente perficere nequiens,pro maledictione benedictionem dare coactus est vel inuitus.

Num.22.

¶Sic revera licet conscientiæ timor mortem & gehennæ supplicium cõminetur,si ad perpetrationem sceleris progressum fuerit per consensum,attamen peccati voluptate(vtique mercede sceleris) abstractus & illectus peccator,festinat ad periculum,in laqueum ruit insanus.

¶Alterum præconem emittit iam crimine perpetrato, qui

qui sedata iam malitię concupiscentia, graue dispendium, quod homo per momentaneam vilemq; peccati voluptatem incurrit, annuntiat. Siquidem peccato iam consummato, perdita est innocentia, iustitię prēmia sunt amissa, nec quicquam superest nisi conscientia obiurgans, & amissę gratię cœlestis damna commemorans.

Iob. 1.

¶ Iste prēco per nuntium Iob qui solus euasit, vt nuntiaret tristia damna, signatur. Porrò si non prorsus mētem peccator amisit nuntiatis damnis, surgat è peccati luto, & delicta vniuersa contrito corde confessus, quasi tonso capite, per debitam humilitatem in terrā corruat, superbire desinat, dicatque sibiipsi: Quid superbis terra & cinis?

Eccle. 10.

¶ Secūdò, obsurdescit peccator ad verbi cœlestis audientiam, iuxta quod per Esaiam dominus loquitur, dicens: Quis cæcus nisi seruus meus, & quis surdus, nisi ad quem nuntios meos misi? Vnde & beatus Iob: Seruum meum, inquit, vocaui, & non respondit mihi. Et vnde rursus per Ieremiam dominus: Ecce, inquit, constitui super vos speculatores, & dixi: audite vocem tubę. Et dixerunt: nō audiemus. Indurauerunt, inquit, facies suas supra petram, & noluerunt reuerti.

Surdus ad verbi audientiam. *Esaiæ. 42* *Iob. 29.* *Iere. 6.*

¶ Obsurduerunt isti etiam ad clamorem. Christi vtiq; vocem tubę cœlestis. Clamauit enim verbis, clamauit operibus, clamauit vulneribus suis & morte. Clamorem eius Lazarus de monumento audiuit, & resurrexit. Terra clamātem audiuit, & tremuit, audiuerunt petrę, & scissę sunt, monumenta audiuerunt, & aperta sunt. Insensibilia Christi clamorem audierunt, quem omnium ingratissimus homo ad se clamantem audire non vult.

Christi clamorem vt insensibilia audierunt.

¶ Furor enim est ei secundum similitudinem serpentis, sicut aspidis surdę & obturantis aures suas, quæ non exaudiet vocem incantantium. Qui autem sunt isti sapiēter incantantes, nisi prēcones dei, prēdicatores verbi dei? Incantant aspidi, suadent animę peccatrici vt exeat à cauerna diaboli, vt venenum in cōfessione eiiciat, vt cōtrectari se, id est, persuaderi permittat. Quid autē surdus iste meretur, aduerte. Qui obturat (inquit Salomon) aurem suam ne audiat legem, oratio eius erit execrabilis. Audiat itaq; verbum dei, qui à deo vult exaudiri.

Aspis surda. *Pro. 21.*

Infir-

¶ Infirmus à medico derelinquitur, qui ipsius præcepta seruare recusat. Audi medicum vitæ expostulantem: Non audiuit populus meus legem meam, & Israēl non intendit mihi. Attende iustam vicissitudinem. Et dimisi eos, inquit, secūdum desyderia cordis eorum, ibunt in adinuentionibus suis. Nihil autem ea dei ira grauius qua derelinquit peccatorē vt vadat in adinuentiones suas, id est peccata, desyderiis & concupiscentiis prauis quæsita, & per completionem in opere inuenta. Vadant (inquit Esaias) & cadant, & capiantur, & illaqueentur.

Similē. *Vicissitudo metuēda.* *Esa. 28.*

¶ Tertiò, obsurdescit ad vocem fratris petentis veniam, ne ipsum exaudiat, ne offensam illi remittat, clamante domino & dicente: Dimittite, & dimittemini. Et si non dimiseritis hominibus peccata eorum, nec pater vester cœlestis dimittet vobis peccata vestra. Debitores deo sumus & debitorē habemus. Sicut volumus vt faciat nobis deus, sic & nos debitori nostro faciamus. Ideo & non nisi sub hac conditione nos misericordiam & remissionem peccatorum in oratione petere voluit, quum dicere orantes docuit: Dimitte nobis debita nostra, sicut & nos dimittimus debitoribus nostris.

G *Surdus ad veniam.* *Luca. 6.* *Mat. 6.*

¶ Aduerte iudicium quo iudicatus fuit qui noluit dimittere. Vocauit illū dominus suus, & ait illi: Serue nequam, omne debitum dimisi tibi quoniā rogasti me, nónne ergo oportuit & te misereri conserui tui, sicut & ego tui misertus sum? Et iratus dominus tradidit eum tortoribus quoadusq; redderet vniuersum debitum, quod vtiq; prius supplici dimiserat. Sic, inquit, & pater meus cœlestis faciet vobis, si nō remiseritis vnusquisq; fratri suo de cordibus vestris. Et quis non hoc tam iustū dei iudicium comprobet? Ait Sapiens: Homo homini seruat irā, & à deo quērit medelam? In hominem sibi cōsimilem non habet misericordiam, & pro delictis suis deprecatur? Ipse dum caro sit, reseruat irā, & propitiationē petit à deo? Quis exorabit pro delictis illius? Memēto nouissimorū, & desiue inimicari.

Mat. 8t. *Eccl. 28.*

¶ Quartò, surdus est peccator ad vocem pauperis petentis misericordiam, vt & ipsius preces nec Deus exaudiat, iuxta quod per Salomonem dicitur: Qui obturat aurem suam ad clamorem pauperis, & ipse clamabit & nō exau-

Surdus ad pauperem. *Pro. 21.*

t dietur.

Hiero. dietur. Qui enim clementiam non habet, nec indutus est viscera pietatis, quanuis spiritualis, non implet legẽ Christi. Non omnis perfectio Christianæ religionis in pietate
Ambro. est, quam quisquis sectatus fuerit, & si lubricum carnis patiatur, vapulabit quidem, sed non peribit.

¶ Circa secundum principale dicitur:

Et apprehendens eum de turba seorsum.

H ¶ Hic ponitur benigna Christũ deprecantiũ exauditio.
Apprehendit eum. Et diligẽter attendenda sunt singula quę dominus in huius surdi & muti curatione peregit. Primùm igitur apprehendit eum quem erat sanaturus. Ipse enim vt humanum genus perfectè sanaret, humanam sibi naturam homo fa-
Heb.2. ctus assumpsit, iuxta quod per Apostolum dicitur: Nusquã angelos apprehendit, sed semen Abrahæ apprehendit, vt
Chrysost. per mortem destrueret eum qui habebat mortis imperiũ, & eos liberaret qui erant obnoxij seruituti.

De turba seorsum. ¶ Apprehendit autem eum de turba seorsum, vt doceret nos vitare gloriam inanem, ne opera nostra faciamus coram hominibus vt videamur ab eis. Item segregauit eum à turba, vt doceat quòd principium sanandæ mentis est à turbis malarum cogitationum segregare de peccatis suis
Beda. dolentem. Apprehendens nanque infirmũ de turba seorsum educit, quum mentem peccatis languidam, visitatione suæ pietatis illustrans, à consuetis humanæ conuersationis moribus auocat, atque ad sequenda præceptorum suorum itinera pronocat.

¶ Hoc itaq; domini exemplo monemur seculi tumultus
1.Cor.15. fugere, si nostrarum quęrimus salutem animarũ. Corrumpunt enim bonos mores colloquia mala. Et vtique quàm diu quis hæret in inquietis & perturbatis cogitationibus atq; inordinatis moribus seculi huius, nõ est quòd ad sa-
Prauorũ vitãda societas. lutem speret ex spiritu dei. Vitandã nihilominus summoperè docet prauorũ hominũ societatem, quę quasi cathena quędam plurimos detinet in peccatis. Nam sicut bonorum hominum contubernium docet intellectum, affectum ad bona nõ parum incitat, iuuátq; plurimũ ad boni operis effectũ: sic & malorũ societas excæcat, damnat & negligit omne opus bonũ. Qui enim viro sancto adhęret, ex

ex assiduitate visionis, vsu loquutionis, & exemplo operis, accipit vt accendatur in amorem virtutis, vt peccato- Grego. super Ezec.
rum suorum tenebras fugiat, & in desyderia æternę lucis exardescat. Secus, si malorum elegeris & sequaris societa- Bernard.
tem, ait vir sanctus: Ne te dixeris sanum dolentem latera, id est, malorum societatem habentem. Si Loth (tametsi sanctus) permansisset in sodomis, perisset in scelere ciui- Gene.19.
tatis, sed angelis hortantibus fugiens in montem euasit exitium.

¶ Malorum etiam societas, etiam bonos ad crimina in- I
uitat, iuxta verbum Sapientis: Qui tangit picem, inquina- Eccl.13.
bitur ab ea: & qui cõmunicat superbo, induet superbiam. Pro.13.
Sed qui cum sapientibus graditur, sapiens est. Amicus au- Ibidem.
tem stultorum, similis efficietur. Vnde ad Iosaphat regem
Iuda alioqui pium & iustum in sermone domini dicitur: 2.Par. 19.
Impio præbes auxilium, & his qui oderunt dominum (nimirum Achab & Iesabeli) amicitia iungeris, idcirco iram quidem domini merebaris, sed bona opera inuenta sunt in te. Quinetiam Salomon ipse singulare sacrariũ sapientiæ, per malam fœminarum societatem in idolatriam præcipitatus est. Adeò pronum est humanum genus ad malũ, vt facilius vnus prauus multos corrumpat integros, quàm multi integri sanare valeant vel vnum peruersum, sicut iam in hæretica prauitate corruptis palàm cernere est. Quamobrem resecanda est ouis morbida à caulis ne gregem totum inficiat, resecandæ sunt carnes putridæ ne totum corpus pereat. Ait quidam:

Grex totus in agris
Vnius scabie cadit, & porrigine porci:
Vuáq; confecta liuorem ducit ab vua.

¶ Hinc & Moyses dixit ad populum, quãdo se Chore Dathan & Abiron commouerant aduersus ipsum & Aaron: Separamini à tabernaculis impiorum, ne fortè & vos absorbeat infernus viuos. Sed quid huic surdo & muto seorsum à turbis apprehenso fecerit cœlestis medicus, attendamus. Sequitur:

Misit digitos suos in auriculas eius, & expuens tetigit linguam eius, & suspiciens in cœlum, ingemuit.

K ¶Potuit hũc dominus vel solo verbo, imò solo voto vel nutu sanare, his tamen ceremoniis & ritu externo vti voluit, quemadmodum etiam discipulis suis tradidit imponere manus infirmis, vt melius habeant.

Mar. vlt.

Ecclesiæ ceremonias seruandas.

¶Sileant igitur hæretici qui ceremonias omnes sacrósq; ritus in diuinis officiis atq; sacramẽtis clamitant abiiciendos. Si superuacuę sunt huiusmodi cæremoniæ, respondeant quur his etiam ipse vsus est Christus? Et vtiq; conueniebat hic manuum suarũ adhiberi præsidia, quoniam omnia creauit & fecit man° domini, à qua etiã manu eorũ quę creauit salus est & curatio, dicente Psalmista: Fiat manus tua vt saluet me. Quo etiã pertinet & illud Iob: Obstetricante manu eius, eductus est coluber tortuosus.

Iob. 26.

Beda.

Digit° dei, spiritus sanctus.

¶Itaq; dominus surdum hunc & mutũ curaturus, primò misit digitos suos in auriculas eius. Quod vtiq; spiritualiter surdum sanaturus tunc facit, quum per dona sancti spiritus aures cordis ad intelligenda ac suscipienda verba salutis aperit. Nam & digitum dei appellari spiritum sanctũ testatur ipse dominus, quum dicit Iudæis: Si ego in digito dei eiicio dęmonia, profecto peruenit in vos regnum dei. Quod exponens alius Euangelista, dicit: Si ego in spiritu dei eiicio dæmonia. Quo nimirum digito & Magi in Aegypto superati sunt à Moyse, dicentes: Digitus dei est hic.

Lucæ. 11.

Exod. 7.

Exod. 31.

Sed & eodem digito lex in tabulis descripta est lapideis, quia per donum sancti spiritus & ab insidiis defendimur, siue hominum siue spirituum malignorum, & in agnitione diuinæ voluntatis erudimur. Digiti ergo dei in auriculas eius qui sanãdus erat missi, dona sunt sancti spirit°, quibus corda quę à via veritatis aberrauerant, ad scientiam salutis audiendam discendámque reuelat.

L ¶Et quia cognitam veritatis lucem sequi cõfessio debet, ideo bene secũdò subiungitur: Et expuens tetigit linguam eius. Expuens quippe dominus linguam tangit ægroti, quum ad cõfessionem fidei ora credẽtium instruit. Sputũ nãq; domini, saporẽ designat sapiẽtiæ, quę sapientia loquitur dicens: Ego ex ore altissimi prodij primogenita ante omnem creaturam. Vnde & alibi sputo eius terræ commixto cæcus natus illuminatur. Sputum enim (quod ex capite domini descẽdit) diuinam eius naturam quæ ex deo est.

Sputũ christi mysticè.

Eccle. 24.

Ioan. 9.

est, portio terræ cui idem sputum immiscuit, humanã quę ex hominibus assumpta est, designat. Etenim per medicamentum ex sputo suo ac terra compositum oculos cæci nati aperuit, quia genus humanũ per eõfessionem vtriusque suæ naturæ ab ingenitis errorum suorũ tenebris dominus eruit. Expuens ergo dominus linguam muti vt loqui valeat, tangit, quum ora diu bruta, ad verba sapientiæ proferenda contactu suæ pietatis informat.

Medicamẽ mysticum.

Tetigit linguam eius

¶Oculi Ionathæ illuminati sunt, quòd gustauerit modicum mellis. Mel in fauo, diuinitas est in carne Christi. Dicit Theophylactus, hæc omnia Christum in huius curatione fecisse, vt ostenderet omnes partes suæ carnis sanctas ac diuinas esse, adeò vt sputum quoque ipsius soluerit linguæ vinculum. Sequitur:

1. Reg. 14.

Nota.

Et suspiciens in cœlum ingemuit.

¶Et postquam de turba segregat infirmũ dominus, postquam mittit digitos in auriculas, postquam sputo tangit linguam illius, subinfertur.

M

Beda.

Suspexit in cœlum.

¶Tertiò, Et suspiciens in cœlũ ingemuit. Suspexit in cœlum, vt inde mutis loquelam, inde surdis auditũ, inde cunctis infirmitatibus medelam doceret esse quęrendam.

¶Ingemuit autem, non quia ei opus esset cum gemitu aliquid petere à patre, qui cuncta petentibus donat cum patre, sed vt nobis gemendi daret exemplum, quum vel pro nostris vel pro nostrorum erratibus proximorum supernæ pietatis præsidia imploramus, illius exemplo qui ait: Quum ignoremus quid agere debeamus, hoc solum habemus residui, vt oculos nostros dirigamus ad te.

Cur ingemuit.

¶Item ingemuit compassus miseriæ tantarum infirmitatum in quas genus humanum propter peccatum inciderat. Sed & hac ratione suspexit in cœlum, vt ostenderet vnam sibi cum patre, qui in cœlis est, esse volũtatem, & nequaquam (vt iudæi blasphemantes insimularant) vilissimorũ se pręsidia captare spirituum, qui patrem deum haberet in cœlis.

¶Adhæc suspiciens in cœlum ingemuit, vt & nos cœlũ corporalibus oculis quasi exules à longe intuentes ingemiscamus. Lazarum proinde resuscitaturus in cœlum suspexit, & gratias egit patri se ab illo semper exaudiri. Nos

Ioan. 11.

quoq; mentis oculos in cœlũ leuemus, omne nostrũ propositum, omnem nostrã in deum referentes intentionem.

Hierony. Item ingemuit, quia gemere nos docuit. Nam per intimæ cõpunctionis gemitum, friuola carnis lætitia purgatur.

¶ Sed & ideo suspiciens in cœlum ingemuit, quia nos quos ad posidenda cœlestia creauit, longe in terrestria deiectos esse doluit:

¶ Denique suspiciens in cœlum ingemuit, vt nobis qui à cœlestibus gaudiis per terrena oblectamẽta discessimus, ad hæc per gemitus & suspiria insinuaret esse redeũdum. Sequitur.

Et ait illi: Ephpheta, quod est, adaperire.

N ¶ Et hoc est quintum quod cœlestis medicus hunc sanãdo seruauit, Ephpheta Quod (inquit Euangelista) est, id est, significat, adaperire. Hebræa enim vox est, quam suo Marcus interpretatur eloquio.

¶ Aduerte quòd suspicere in cœlum, & ingemiscere, hominis erãt, sed imperare auribus apertionem & linguæ loquelam mandare, dei erat. Dominus deus, inquit Esaias, aperuit mihi aurem, ego autem non contradico, retrorsum non abij. De lingua autem: Dominus, inquit, dedit mihi linguam eruditam vt sciam sustentare eum qui lapsus est, verbo. Aures etenim ad audiendũ aperiendæ, lingua verò vt loqui posset, à retinaculis erat suę tarditatis soluẽda Non enim satis est à malis aures linguãmque castigare loquelis, si non etiam iuxta Psalmistã inclinemus aurem nostram in verba oris dei, si non os nostrum loquatur sapientiam, & meditatio cordis nostri prudentiam. Sed effectum virtutis Christi attende. Sequitur enim:

Esa. 50.

Ibidem.

Beda.

Et statim apertæ sunt aures eius, & solutum est vinculum linguæ eius, & loquebatur rectè.

O ¶ Hoc diuinæ virtutis opus, magnificum vnum è signis erat, à quibus Messiam in lege & prophetis promissum Iudæi nosse debebant. Prædixerat enim Esaias: Deus ipse veniet & saluabit nos. Tunc aperientur oculi cæcorum, & aures surdorũ patebunt. Tunc saliet sicut ceruus claudus, & aperta erit lingua mutorum. Quòd autem nõ modò bona, sed etiam perfecta sunt opera Christi, ostendit Euan-

Messiæ signa inchristo.

Esaiæ. 35.

Euãgelista, quũ dicit mutũ hũc loquutũ fuisse rectè; hoc est expeditè. Quod etiã futurũ Esaias in spiritu præuidit, dicẽs: Lingua balborum velociter loquetur & planè.

Esaiæ. 32.

¶ Porrò moraliter ille solus rectè loquitur, siue Deum confitendo, siue aliis prædicando, cuius auditum vel cœlestibus posit auscultare mandatis, diuina gratia referat, cuius linguam Dominus tactu sapientiæ, quæ ipse est, ad loquendum instituit. Hoc ipsum à Deo postulabat psalmista, qui ait: Domine labia mea aperies, & os meum annũtiabit laudem tuam. Sic & Apostoli Pauli lingua soluta fuit, quum vinctum quidem se prædicaret, sed non ita vt & verbum dei in ipso esset alligatum.

Rectè loquitur.

2. Tim. 2.

¶ Sic etiam fidelium linguæ per gratiam spiritus sancti soluuntur, in hymnos & cãtica spiritualia in laudem dei, in preces item, & actiones gratiarum. Item soluuntur ad proximum, vt ea loquantur quæ sunt ædificationis, quæ nutriant charitatem, quæ consolentur mœstos, quæ vacillantes confirment, quæ moneant pigros, quæ consulant dubios, quæ doceant ignaros.

Linguæ piorum vt soluuntur.

¶ Et loquebatur, inquit, rectè. Vbi Beda: Qui rectè loqui à baptismatis nostri tempore didicimus corde credendo ad iustitiam, ore autem confessionem faciendo ad salutem, curandum summopere est, ne post baptismã ad iniusta & noxia verba declinemus. Si enim (ipso iudice attestante) de omni verbo otioso quod loquuti fuerint homines, reddituri sunt in die iudicii rationem, quantam exigentur rationem, qui non solùm otiosa, sed & criminosa loquuntur? Qui impudicitiæ, iactantiæ, blasphemiæ, & (quod omnium minimè licet) detractionis sermonibus seruire non timent, qui proferunt mẽdacia qui falsa dicũt testimonia, qui seminant inter fratres discordias? Sed vt non modò linguã per sermones huiusmodi sed & aures contaminẽt, has ad suas lasciuias & friuolas mũdi vanitates, ad nugas, & quod omnibus his grauius est, ad falsa hæreticorum dogmata, ad Dei & sanctorum derogationes, & blasphemias hauriendas, accommodant. Verùm audiendo verbo Dei suscipiẽdis monitis, correptionibũsque maiorum, omnibus tandem quæ cõducunt ad salutem, plus quàm surdi sunt & muti. Ecce quemadmodum id quod

Vt linguæ coërcendæ.

Aures vnde custodiẽdæ.

De° in eis propitius abluere & sanctificare dignatus est, ipsi passim contaminare & prophanare non verentur.

¶ Circa tertium principale dicitur:

Et præcepit illis ne cui dicerent. Quanto autem eis præcipiebat, tanto magis plus prædicabant, & eo amplius admirabãtur, dicentes: Bene omnia fecit, & surdos fecit audire, & mutos loqui.

P ¶ Hic ponitur insignis miraculi per turbas prędicatio. Præcepit, inquit, illis ne cui dicerent. Quum autem non sit putandum quòd Dei filius, signũ faciens hoc abscondi voluerit, & quòd contra voluntatem illius sit patefactum in turbas, aut quòd non potuerit ipse silentio signũ tegere si vellet, quod facere potuit qui voluit, quur præcepit illis ne cui dicerent: an forsan ipse de gloria vana sibi attendebat, an etiam illi peccauerunt qui contra veritum diuinæ virtutis signum prædicauerunt.

Genus præcepti duplex.

¶ Sed attendamus duplex esse præceptum. Vnum, quod dicitur obligationis, ciuiusmodi sunt decem præcepta digito Dei duabus tabulis lapideis inscripta. Et huiusmodi præceptis citra grauem dei offensam non contrauenitur. Aliud est præceptum instructionis, quando videlicet, nõ illud seruari præcipitur, quod verbis præcepti prima facie significari videtur, sed id potius quod per mandantis intentionem innuitur, cuiusmodi fuit præceptum præsenti loco de tacendo miraculo turbis datum. Non enim intendebat dominus quatenus illud miraculũ ad dei gloriã perpetratum silentio tegeretur, sed nec putandum est eos peccasse qui illud prædicabant, sed nobis erudiendis præcipit illis ne cui dicerent, & hoc plures ob causas.

Non esse gloriandũ.

¶ Primò, vt doceret non esse gloriandum in miraculorum virtutibus, aut quibuscunque operibus bonis, exemplũque daret, vt virtutum opera facientes, iactantiæ vitium per omnia gloriamque vitemus humanam, ne nostra bona actio per inanem vulgi fauorem supernæ retributionis munere priuetur. Nouerimus tamen opera nostra si digna imitatione sunt, nullatenus debere celari, sed ad vtilitatem fraternæ ædificationis ipso dispensante patefieri, qui dicit: Non potest ciuitas abscondi supra montem

Nũ opera bonæ abscõdenda.

tem posita. Et re vera ita est intelligenda dominici dispẽsatio præcepti. Nec enim bona facientes fraternos cauere debemus aspectus, quum dicat dominus: Luceat lux vestra coram hominibus, vt videant bona opera vestra: sed vt per opera quæ proximis ostendimus, non laudem nostram ab illis, sed profectum illorum quæramus. Et hoc est quod subiunxit: Et glorificent patrem vestrum qui in cœlis est. Nam qui ea intentione bona ostendunt opera, vt ipsi soli laudẽtur, non autem vt laudãtes in bona proficiant, neque vt pater qui in cœlis est glorificetur, tales nimirum illo sunt elogio denotandi quo dicitur: Amen dico vobis, receperunt mercedem suam. Nobis itaque dominus miraculum celari præcipiens, de vana timebat gloria, non sibi, cuius gloria nõ vana, sed vera est, imò cuius est omnis gloria.

Q Cur præcepit, ne cui dicerent. Theoph.

¶ Secundò præcepit, ne cui dicerent, ne propter miraculorum gloriam Iudaica accenderetur inuidia ad mortem Christo ante tempus inferendam.

¶ Tertiò, vt doceret, quòd beneficia largiẽtes laudes inde quærere non debemus, sed accipientes par est beneficientes commendare.

Beda.

¶ Quartò, quia pigris volebat ostendere, quanto studiosius, quantóque feruentius eum prædicare debeant, quibus iubet vt prædicent, quando illi qui prohibebantur, tacere non poterant. Quis igitur iam prædicare iussus tacebit, dum cõspicimus eos quibus datum erat præceptum silentij, tanto amplius prædicasse, quanto ne prædicarent amplius mãdabatur? Quis ergo iussus prædicare tacebit, quando iussi tacere sic ardenter prædicauerunt?

Quatuor tegẽda silentio. Mat. 6.

¶ Hic aduerte, quòd nonnulla silentio tegere debemus. Primò, si quæ per nos gesta sunt bona opera, cuiusmodi sunt eleemosyna, ieiunium, & oratio, ne ad modum pharisæorum eleemosynam facientes, iactãtiæ tuba ante nos canamus, ne ieiunantes exterminemus facies nostras laudem quærentes ab hominibus, sed nec orationes nostras ad vanam gloriam ostentantes, quasi venales has prostituamus. Quin potius ieiunantes lota facie pexísque capillis prætendamus hilaritatem. Dum eleemosynam faciamus, nesciat sinistra, quid faciat dextera. Et oraturi intremus

Universidad de Deusto Biblioteca

mus in cubiculum,& clauso ostio oremus patrem.Siquidem in opere bono duo sunt attẽdenda, gloria scilicet & vtilitas.Gloriam sibi reseruat Deus dicens per prophetã: Gloriam meam alteri non dabo. Vtilitatem nobis cedit, qui bonorum nostrorum nõ eget. Quòd si dei gloriã inuadimus hanc nobis vsurpantes,præter arrogãtiæ reatũ quem incurrimus,& ipsam iure perdimus vtilitatem.

Gloria & vtilitas in opere bono.

Esa. 42.

R ¶Secũdò,celare debem' ea quæ perpetrauimus peccata,non vt simulemus, quam nõ habemus sanctitatem, sed ne palàm hæc faciendo cęteros inficiamus.Sunt enim qui pudore sublato de turpibus & nephandis quæ gesserũt, gloriantur.De quibus per Esaiam dicitur: Peccatum suũ quasi Sodoma prædicauerunt,nec absconderunt.¶Et mox promeritam pœnam denuntiat, dicens: Væ animæ eorum, quia reddita sunt eis mala. Siquidem peccata nostra non nisi in secreta confessione sunt humiliter sacerdoti pandenda.

Esa.3.

¶Tertiò, silẽtio promere debemus peccata proximorũ, ne ipsos hinc diffamemus. Vnde & per Salomonem dicitur: Quæ viderunt oculi tui, ne proferas in iurgio citò,ne postea emendare non possis,quum dehonestaueris amicum tuum. Porrò diuersum faciuut mulei, qui mox quum aliquid rumoris sinistri de proximo audierint, nisi illud effutiant,non quiescunt:iuxta quod per Sapientem dicitur:Sicut sagitta infixa in fœmore canis, sic verbum in ore stulti.

Prou.13.

Eccl.19.

¶Quartò,silere debemus commissa nostræ fidei secreta proximorũ, ne infideliter illa prodamus. Vnde scriptum est:Qui ambulat fraudulenter,reuelat arcana: qui autem fidelis est,celat amici commissum. Hoc enim proximi charitas deposcit. Vt autem inter fidelẽ & futilem cautè discernas,audi dicentem:

Prou.11.

Horat.

Percontatorem fugito, qui garrulus hic est,
Nec retinent patulæ commissa fideliter aures.

Tacere iussi cur magis prædicant.

¶Sanè quo magis præcepit Christus turbæ vt tacerent, eo amplius admirabantur, & opus diuinæ gratiæ prædicabant.Nam Christo prohibente,crescebat ardor prædicandi,vt hunc continere non possent. Mirabantur quidẽ de miraculo, sed mirabantur amplius quia tanti miraculi

gloriam dominus non quærebat,quemadmodum phariſæi,qui hominum gloriam summo studio sectabãtur.Porrò gloriam quam refugiebat Christus,turbæ in eum duplo refundebant.Quid enim aliud est ea quæ ab hominibus gloria, quàm vmbra ? Fugis vmbram tuam, illa te sequitur, ita vt eam effugere non possis. Sectaris eam, illa te incomprehensibiliter fugit.Non secus de gloria humana.

Recusata gloria crescit.

¶Si illam humilitate fugis,ipsa te consequitur.Si eam aucuparis,à te fugientem non consequeris,dicente Christo: Si ego quæro gloriam meam,gloria mea nihil est, sed magis te consequetur ignominia,iuxta quod scriptum est:Superbum sequitur humilitas.

Prou.20.

¶Bene,inquiunt,omnia fecit.Non enim satis est bona facere,nisi & bene fiant.Bene autem fiunt,quãdo & dei postulatur auxilium,& gloria fugitur humana.

S

¶Videtur autem nonnullis non optimè dominum omnia fecisse.

¶Quærunt enim:Quum Christus pro omnibus,præsertim credentibus,mortem obierit,& illa saluandis omnib' abundè sufficiat,quur ergo non omnes ipsius virtute saluantur?Sed & aliquibus etiam multo scelere contaminatis conuersionis gratiam indulget,aliis perestitibus in peccatis.Præterea nonnullis præstat vt conuertantur,nõ autem vt in bono quod cœperant perseuerent. Ad hæc aliquibus post vitam fermè totam in peccatis malè peractã, in vltimo fine conuersionis indulget gratiam, vt latroni. Aliis autem minimè.

Obiiciunt insipiẽtes.

¶Sed talia quærere,& horum causas inuestigare, perinde est,ac si quæratur causa,quur Deus lumen solis negauerit lunæ, vel quur omnes homines non fecerit reges, vel non omnes lapides, qui in littore maris sunt, pretiosos.

Respondendum.

¶Sciat ergo qui eiusmodi est,quòd quoniam Deus in cõferendo iustificantem gratiam nemini debitor est, quinimò quod dat,gratuitò dat & liberè,nullam ei cui nõ dat, facit iniuriam.

¶Sciat etiam quòd Deus ex sua bonitate præsto est dare gratiam, hanc toto corde quærentibus & desideranti-

bus.

bus. Quòd autem hanc peccator homo nõ habet, sibi est imputãdum. Quid enim conferret Deus iustificãtem gratiam ei qui à Dei offensa peccando non cessat? Non enim se peccatum & gratia in eodem homine simul compatiũtur, quomodo nec lux & tenebræ simul esse queunt in eodem loco, nec mors & vita in corpore vno. Nec par est vt Deus saluet inuitum, qui vnumquenque arbitrio suæ voluntatis commisit. Iustus & bonus Deus, iustè & bene disponit, & iudicat vniuersa. De his plura super Epistolam dominicæ nonæ post Pentecosten.

DOMINICA DECIMA TERTIA POST PENTECOSTEN.

Beati oculi qui uident quæ uos uidetis. Lucæ. 10.

¶ Lectio sancti Euangelij in tres partes diuiditur. In prima parte Christi domini nostri cognitio commendatur. In secunda, Dei & proximi dilectio ad salutẽ esse necessaria demonstratur, ibi: Et ecce quidam legisperitus. In tertia, quis nobis sit proximus parabolicè insinuatur, ibi: Ille autem volens.

A ¶ Circa primum, ad pleniorem præsentis lectionis intelligentiã, notandum est, quòd reuersis qui ad prædicãdũ missi fuerant discipulis & exultantibus, quòd etiam dæmonia in Christi nomine eis subiicerentur, ait dominus: In hoc nolite gaudere quia spiritus vobis subiiciuntur: Gaudete autem quia nomina vestra scripta sunt in cœlis. Et paucis interpositis, conuersus ad discipulos, ait: Beati oculi qui vident quæ vos videtis. Vbi sui visionem seu notitiam dupliciter commendat. Primò, ex proposita veræ beatitudinis mercede, quum dicit, Beati oculi qui vident quæ vos videtis. Secundò, à dignitate singularis gratiæ, ibi: Dico enim vobis.

Luc. 10.

13. de trin. cap. 41.

¶ Circa primum, scilicet propositam mercedem beatitudinis, dicit Augustinus: Quum omnium hominum vna sit

sit voluntas capessendæ beatitudinis, mirum esse vnde tãta de ipsa beatitudine existat diuersitas, vt aliqui beatos se putent, quum fruũtur corporũ voluptatibus, aliqui quũ abundant diuitiis, quidam dum honoribus cumulantur, alij quum exaltantur principatibus. Sed tantæ diuersitatis causa est, quia licet omnes beatam vitam cupiant, vbi tamen sit quærenda non omnes intelligũt. Vnde Boëtius: Omnis mortalium cura, quam multiplicium studiorum labor exercet, diuerso quidem calle procedit, sed ad vnum tamen beatitudinis finem nititur peruenire. Id autem est bonum, quo quis adepto, nihil vlterius desiderare queat: quod quidem est omnium summa bonorum, cũctáque intra se continens bona. Cui si quid afforet, summum bonũ esse non posset, quoniam relinqueretur extrinsecus quod posset optari. Liquet igitur esse beatitudinem, statum omnium bonorum congregatione perfectum. Hunc, vt diximus, mortales omnes diuerso tramite conantur adipisci. Est enim mentibus hominum veri boni naturaliter insita cupiditas, sed ad falsa deuius error abducit.

Veræ beatitudinis ignorãtiæ. lib. 3. prof.

Beatitudo quid sit.

¶ Ac tandem infert: Hac de causa (id est, beatitudinis desiderio) diuitias, dignitates, regna, gloriam, voluptatésque desiderant, quòd per hæc sibi sufficientiam, reuerentiam, potentiam, celebritatem, lætitiam credunt esse venturam. Vnde & per Psalmistam dicitur: Beatum dixerunt populum cui hæc sunt. Sed beatus populus cuius est dominus Deus eius.

¶ Verùm quum hæc dicit Deus homo, Beati oculi qui vident quæ vos videtis, quæritur num omnium qui Dei filium in carne viderunt, oculi fuerint beati, quandoquidẽ non solùm fideles & boni ipsum viderint, verumetiam infideles & mali. Sed aduertendum est tribus modis Christum videri. Primò, oculo corporali tantùm, quomodo visus est in humana carne. Vnde & per Esaiam fuerat prænuntiatum: Videbit omnis caro salutare Dei. Et per alium Prophetam: In terris visus est, & cum hominibus conuersatus est. Ista visio non facit beatos. Pharisæi enim & cæteri Iudæi increduli solo visu corporis dominum metientes, minimè fuere beati, qui nihil in eo diuinum cæcamẽte voluerunt intelligere, quin potius eum persequi & cõtumeliis

Num oẽs qui Christum viderũt, beati.

Christũ trib̃us modis videri.

Esa. 40.

Bar. 3.

Apo.1. tumeliis iniuriisque insectari veriti non sunt. Sic etiam viderunt qui crucifixerunt. Videbit etiam eum omnis oculus, & qui eum pupugerunt, nec tamen videndo beati erunt, quin potius plangent se super eum omnes tribus terræ. Sed beati oculi qui eius possunt cognoscere sacramenta, de quibus dicitur: Et reuelasti ea paruulis, quibus & se & patrem filius reuelare dignatur.

Matth.11.

B ¶ Secundò, contingit videre Christum oculo mentali tãtùm, cùm videlicet corporali oculo minimè visus, tamen propter auditum fidei verus creditur esse Deus. Et vtiq; horum oculi beati, iuxta quod ipse ait: Beati qui non viderunt, & crediderunt. Et licet hæc visio nondum beatos efficiat, attamen æterna beatitudine venit coronanda. Est autem hæc visio omnium verè fidelium, qui licet oculo corporali Christũ non videãt, habent tamen oculos duos quibus suo modo deum videre præualeant: vnum, quasi sinistrum, qui est ipsa per fidem cognitio: alterum, quasi dextrum, qui est affectus amoris.

Oculo mẽtali.

Ioan 20.

Oculi mentis duo.

¶ Porrò sicut (secundum physicos) sinistrum membrum debilius est dextro, ita & in nobis oculus cognitionis infirmior est. Siquidem in hac vita deum sicuti in semetipso est, cognoscere non possumus.

¶ Fortior autem est amor cognitione, magisq; Deo propinquat. Nam quem, sicuti est, per cognitionẽ cernere nequimus, ipsum sicuti est in semetipso possumus amare. Cognitio enim foris stat, vbi affectus intrat amantis. Hinc nobis præcipitur per cognitionis oculum non plus sapere, quàm oportet sapere, sed sapere ad sobrietatem, id est, ad eam quæ cuique nostrum diuisa est mensurã fidei, ne scrutator maiestatis opprimatur à gloria, amãdi autem Deum nullus limes, nulla nobis mensura præscribitur.

Dilectio Dei cognitione potior.

Rom.12.

Prou.25.

¶ Tertiò, contingit videre Christum tam corporalibus oculis quàm visione mentali, quum videlicet eius qui corporaliter cernitur, diuinitas per fidem ex ipsius operibus mente videtur. Et hæc visio beatior est præcedente. Hoc modo Christum Dei filium videre discipuli meruerunt, quibus hic dicit: Beati qui vident quæ vos videtis. Videbant eius humanitatem, & quam corporaliter videre non poterant, ipsius credebant diuinitatem. Sic & illi dominum

Visione corporali & etiã spirituali.

minum videbant, de quibus in Euangelio dicitur: Quum esset Iesus Ierosolymis in die festo, multi crediderunt in eum videntes signa quæ faciebat. Talis erat & ille qui ait: Rabbi, scimus quia à Deo venisti magister. Nemo enim potest hæc signa facere quæ tu facis, nisi fuerit Deus cum illo. Per opera enim ipsius, quasi per quasdam rimas, diuinę maiestatis claritas elucebat.

Ioan.7.

Ioan 3.

¶ Secundò, commendatur in Euangelio Christi visio ex gratiæ singularitate. Vnde sequitur:

Dico enim uobis, quòd multi prophetæ & reges uoluerunt uidere quæ uos uidetis, & non uiderunt, & audire quæ auditis, & non audierunt.

¶ Prophetæ omnes Christum videre desiderauerunt, vt Moyses, Iob, Esaias, Ieremias, Ezechiel, Daniel, & alij omnes qui multi fuerunt. Sed & reges sancti ipsum desiderauerunt, vt Dauid, Ezechias, Iosaphat, Iosias, & nõ viderũt, scilicet Deum hominem, verbum carnem factũ, oculo corporali, tametsi per fidem mentali oculo venturum præuiderint. Desiderauerunt etiam ea quæ vos auditis cœlestis sapientiæ verba audire, & non audierunt. Digni quidem erant prophetæ & reges sancti videre Christum & audire, sed nondum venerat plenitudo temporis, quãdo deus non in prophetis, sed in filio loqueretur, quem constituit hæredem vniuersorum, per quem fecit & secula.

C

Heb.1.

¶ Sed dicat aliquis: Cùm constet deum patribus fuisse loquutum & visum, quid sibi vult quod hic dicitur, Multi prophetæ & reges voluerunt videre quæ vos videtis, & non viderunt? Nam & Abraham deum vidit, quem toties apparentem tandem in trium angelorum personis hospitio recepit. Moyses quoque (scriptura teste) cum deo solitus erat loqui facie ad faciem, sicut loquitur homo ad amicum suum. Sed & Esaias vidisse se dicit dominum sedentẽ super solium excelsum. Sic etiam Michæas, multique alij prophetæ verissimè sibi deum apparuisse confirmant. Vnde & videntes sunt appellati. Et penè cuncta scriptura patres antiquos ferè omnes deum vidisse monstrat.

Obiicitur deum antè fuisse visũ

Gen.18.

Esa.6.

3.Reg.22.

¶ Si ergo sancti patres & prophetæ deum viderunt, vt scriptura testatur, quid est quod dominus dicit, Voluerũt videre

videre quæ vos videtis, & non viderunt?

Solutio. ¶ Sed (vt iam dictum est) aliud est videre per imaginem, aliud videre per speciem. Viderũt quidem sancti præmemorati Deum omnipotentem, sed per speculũ & per imagines in subiecta creatura. Omnes enim manifestationes quæ ad patres veteris testamenti factæ fuisse memorãtur, per inferiores Deo creaturas, id est, per ãgelos factę sunt. Si enim in seipso sicuti est absque vllis imaginibus Deum viderunt sancti, quid est quod Moyses, qui cum domino (vt iam dictum est) facie ad faciem loquebatur, obsecrabat, dicens: Si inueni gratiam in conspectu tuo, ostende mihi teipsum manifestè, vt videam te? Quem enim manifestè videre quærebat, vtique vsque ad illud tempus per imagines & figuras tantùm se vidisse declarabat. Vnde & beatus Stephanus de ipso dicit: Hic est Moyses qui cum angelo loquebatur, qui apparuit ei in rubo.

Apparitiones Dei per angelos factæ.

Exod. 33.

Act. 7.

¶ Porrò longè aliter sancti Apostoli dominũ videre meruerunt, qui ipsum præsentem habebant, & ei conuictu familiarissimo adhærentes, quicquid cognoscere voluissent, non per speculum aut ænigmata, nõ per angelos aut varias visionum species, sed per ipsum dominum, interrogantes discebant. Vnde meritò omnibus retro sanctis priuilegio beatitudinis præferuntur. Nam illi qui in veteri testamento Deum vidisse narrantur, iuxta fidem defuncti sunt omnes non acceptis repromissionibus, sed à longè eas aspicientes & salutantes.

Heb. 11.

Successiuè dei cognitionem creuisse.

¶ Sciendum verò est per incrementa temporum Dei in hominibus creuisse cognitionem. Apparuit enim Deus Abraham, sed longè postmodum Moysi visus, dicit: Ego sum Deus Abraham, & Deus Isaac, & Deus Iacob, & nomen meum Adonai non indicaui eis. Quibus verbis plus aliquid de Deo Moyses quàm præcedentes patres, cognouisse ostenditur. Beatus etiam Dauid multis pòst seculi temporibus natus, dicit manifestè: Super senes intellexi. Quod est apertè dicere: Præ cunctis qui ante me fuerunt patriarchis & prophetis, sublimius aliquid de Dei maiestate cognoui. Verùm cunctis illis sublimius illuminati sunt sancti Apostoli, qui ab ipsa & per ipsam Dei sapientiam eruditi, cũcta quæ de cœlestibus & diuinis humana

Exod. 3.

Psal.

poterat ferre capacitas, plenissimè didicerunt.

¶ Porrò quos Lucas hic multos prophetas & reges dicit, Matthæus apertius prophetas & iustos appellat. Ipsi sunt enim reges magni, qui tentationum suarum motibus non consentiendo succumbere, sed regẽdo præesse nouerũt. Sed & Balaam ariolus inspiratus à deo de tempore aduentus dei in carne vaticinatus est, dicens: Videbo eũ, sed nõ modò: intuebor illum, sed non propè. Orietur stella ex Iacob, & cõsurget virga de Israël. Et post pauca: Heu, ĩquit, quis victurus est quando ista faciet deus? Huiusmodi desiderium suum sponsa in Canticis pandit, dicens: Quis mihi det te fratrem meũ sugientẽ hubera matris meæ, vt inueniam te foris (id est, humana carne indutum, corporalibus expositum oculis) & deosculer, & iã nemo despiciat? Dixit regina Saba ad Salomonẽ: Beati viri tui, & beati seruí tui hi qui stant coram te semper, & audiunt sapientiam tuam. Porrò apostoli sancti tãto seruis Salomonis beatiores prædicantur, quanto plus quàm Salomon hic.

Matth. 13.

Num. 24.

Cant. 8.

3. Reg. 10.

¶ Meritò sanè ter quatérque beati, & præ cũctis aliis sãctis ac dei electis beatissimi, qui dei filio conuictores esse meruerunt, qui ipsius in humana conuersatione sanctitatem, diuinam ipsius in miraculis potestatem, in doctrina sapientiam, in gloriosa trãsfiguratione claritatem, passum proinde & gloria resurrectionis decoratum, ascendentẽm que ad patrem in cœlum, coram positi beatis oculis conspexerunt. Vnde ait vnus eorum, qui ei fuere cõuictores, quique æternum dei verbum, per quod facta sunt omnia sub humana carne velatum puræ mentis acumine meruit contemplari: Quod fuit ab initio, quod audiuimus, quod vidimus oculis nostris, quod perspeximus, & manus nostræ contrectauerũt de verbo vitæ, & vita manifestata est, & vidimus, & testamur, & annuntiamus vobis vitam æternam, quæ erat apud patrem, & apparuit nobis. Quod vidimus, & audiuimus, annuntiamus vobis, vt & vos societatem habeatis nobiscum, & societas nostra sit cum patre & cum filio eius Iesu Christo.

Matth. 12.

Apostoli quàm beati.

1. Ioan. 1.

¶ Circa secundum principale dicitur:

Et ecce quidã legisperit surrexit tẽtãs illũ, & dicẽs:

¶Hic dei & proximi dilectio ad salutē esse necessaria demonstratur. Vbi primò ponit legisperiti Christum tentantis interrogatio. Dicit Cyrillus fuisse tunc temporis quosdam Iudæorum verbosos, circumeuntes totam Iudæræ regionem, incusantes Christum, & dicentes, quòd & legem Moysi inutilem diceret, & nouas quasdam ipse doctrinas promeret. Volens ergo legisperitus iste seducere Christū, vt aliquid contra Moysen loqueretur, adest ipsum tentaturus, magistrum vocans, doceri non patiens. Quæstionis huius fuisse videtur occasio, quòd dominus solitus esset his qui ad ipsum veniebant loqui de vita æterna. Vel certè legisperitus iste occasionem tentandi de ipsis domini sermonibus sumpsit, vbi ait: Gaudete autem quòd nomina vestra scripta sunt in cœlis. Hoc enim paulò antè discipulis ipse dixerat. Ait itaque:

Magister, quid faciendo vitam æternam possidebo?

F ¶Iure magistrum vocat, iuxta quod ipse ad discipulos loquens, ait: Vos vocatis me magister & domine, & bene dicitis: sum etenim. Itaque suis se verbis legisperitus condemnat, si ipsius quem magistrum agnoscit præceptis non acquiescit. Magister, inquit, quid faciendo vitam æternam possidebo? Et bene dicit, quid faciendo, quia non auditores legis iusti sunt apud deum, sed factores legis iustificabuntur.

Ioan.13.

Rom.2.

Locus hæreticis confutandis.

¶Sanè legisperitus iste hac sua interrogatione nostri temporis hæreticos confundit. Norat enim ignauos & pigros non posse consequi in regno cœlorum vitā æternam, sed pro illius consequutione operibus optimis indefessè insistentes, quum interim isti cæci filij tenebrarum omnia opera bona contemnant, putantes sola nuda, imò mortua fide, verius autem viuaci pugnaciq́ue perfidia, se posse irrumpere in regnum cœlorum, tantūmodo clamantes: Domine, domine. Diuersum igitur est quod iste quæsiuit, dicens: Quid faciendo vitam æternam possidebo? Sic etiā Iudæi illi sapiebant, qui Christum interrogantes, dicebant: Quid faciemus, vt operemur opera dei?

Operacūsi de requiri.

Ioan.6.

¶Quærit ergo hic legisperitus non de friuolis, sed de ea re quæ est omnium maxima. s. de vita & salute æterna acquirenda,

quirenda, vtique cunctis optata. Nam quanto studio curā que pernicies & mors vitatur, tanta est solicitudine vita quærenda, nec solùm ea vita qua ad horam in hoc mundo viuitur, sed multò magis vita perennis & beata.

¶Cæterùm legisperitus hic ipsa sua tentatione declarat quàm vera sit illa domini confessio, qua patri loquitur, dicens: Abscondisti hæc à sapientibus & prudentibus, & reuelasti ea paruulis. Si enim cognouisset quæ reuelāte patre, paruuli, id est, humiles Christi discipuli iam sciebant, cognouisset vtique quid faciendo vitam possideret æternam. Dum autem dicit, possidebo, insinuat vitam æternā esse hominum hæreditatem, quasi hæreditario iure perpetuò possidendam, non quidem in præsenti, sed in futuro.

Mat.11.

¶Itaque quoniā à legisperito dominus interrogatus fuerat, condecens erat vt eum ad legis scientiam mitteret, vt suis verbis ipse sibi satisfaceret. Vnde sequitur:

At ille dixit ad eum: In lege quid scriptum est? Quomodo legis?

G ¶Quia iste domini tentator legis doctor erat, rectè hūc ad ipsam legem dominus interrogatione sua reuocat, ostēdens eum legis ignarū esse, quam tamē alios docere præsumebat. Nouerat eum dominus de numero illorum esse qui verba legis tenent, & vim legis ignorant. Nec poterat fraudulentæ interrogationi dei sapientia occurrisse prudentius, quàm legisperitum ad ipsam suam legem, quæ à deo data fuerat, relegando. Quocunque enim alio modo respondendo, non adeò conuenienter tentatori illi silentium imposuisset.

¶Quo nihilominus docuit, vt quando de his quæ fidei sunt vel morum interrogamur, pro certa responsione ad scripturas nos debere confugere, iuxta quod per Esaiam dicitur: Quum dixerint ad vos, quærite à Pythonibus, & à diuinis qui strident in incantationibus suis, nunquid non populus à domino suo requiret visionem pro viuis & mortuis? Ad legem magis & ad testimonium.

Esaie.8.

¶Quomodo legis, inquit? A magistro legis quem in legendo modum obseruet inquirit, ostendens non eundem magistris omnibus esse legendi modum seu docendi. Quidam enim legunt & docent legem ore tantùm, quales illi erant,

Non idem omnibus legendi modus.

erant, de quibus in Euangelio dominus loquitur, dicens:
Matth. 23. Super cathedram Moysi sederunt scribæ & Pharisæi. De quibus post pauca dicit: Dicunt enim & non faciunt. Alij docent manu tantùm, vt simplices & illiterati iusti, quorum vita magistra multis est, multisque magistris docet efficacius. Alij legunt & docent ore pariter & manu, vt magistri boni, qui quod alios docent ipsi faciunt, iuxta illud:
Matth. 3. Qui autem fecerit & docuerit, hic magnus vocabitur in regno cœlorum. Talis doctor erat Christus, sicut in Euá-
Matth. 7. gelio dicitur: Mirabantur omnes super doctrina eius. E-
Mar. 1. rat enim doceus eos sicut potestatem habens, nõ sicut scribæ eorum & pharisæi.

¶ Hoc tertio modo non legebat iste magister legis, quamobrem quærit ab eo dominus: Quomodo legis? Hoc est Quomodo doces tuos auditores, qui adhuc ignoras, quid faciendo peruenitur ad vitam æternam? Ille autem non tã domino respondit, quàm sibi quæstionis propriæ nodum aperit. Sequitur enim:

Ille respondens, dixit: Diliges dominum Deum tuum ex toto corde tuo, & ex tota anima tua, & ex omnibus uiribus tuis, & ex omni mente tua, & proximũ tuum sicut teipsum.

H ¶ Dum legisperito respondet, perfectum nobis saluator iter vitæ ostendit. Quando videlicet interrogationi suæ iste legisperitus ex lege ipsa respondet quod ibi legerat, non quod impleuerat. Profert geminæ charitatis mandatum, dei videlicet & proximi, cuius impletione vniuersa lex impletur, dum sic scriptum esse in ea, & sic se legisse re-
spõdet: Diliges dominum deum tuum ex toto corde tuo,
Cap. 6. &c. Sic enim in Deuteronomio scriptum est. Porrò mandatum hoc institutionis suæ causam ex se habet. Nam causa diligendi deum, est ipse deus.

Diligend. quia dominus. ¶ Itaque diliges eum, quia vnicus & summus dominus tuus est, nec solùm tuus, sed & omnium quæ sunt, siue in cœlo, siue in terra, siue in ĩferno. Qui te sua potentia protegere, suis te locupletare diuitiis, suæ te gloria maiestatis & potest, & præsto est exaltare.

Quia de. ¶ Diliges eum insuper non modò dominum, sed etiam Deum

Deum qui te creauit, qui te esse fecit, & talẽ fecit esse creaturam, quam ipse propter indutam suã imaginem amaret, & secum perenniter regnantem in seipso faceret beatam. ¶ Diliges etiam ipsum, vel propter hoc maximè, quia per ineffabile beneficiũ incarnationis tuus esse dignatus est. Caro enim & frater noster est. Quia tuus Gen. 37.

¶ Porrò diligendi modus est, vt diligatur sine modo, quia nec modus, nec mẽsura, nec limes vllus est suæ ꝓpter quã diligẽdus est bonitatis. Itaque diliges dominũ deum tuũ.

¶ Primò, ex toto corde tuo, id est, tota & syncera voluntate, quæ nomine cordis intelligitur, eo quòd sicut cor in animãte est omniũ motuum principiũ & origo, ita & voluntas in homine, omnium eorũ motuum qui liberi sunt origo est, tã interiorum quàm exteriorum. Hanc sibi à nobis deposcit, dicens: Præbe fili cor tuum mihi, vt me ames Ex toto corde. Prou. 23.
toto corde, vt. s. cuncta nostra cogitatio sit in eius amore, omnis nostra operatio propter ipsius amorem, sit tota nostræ vitæ regula, ex ipsius amore sumatur: denique vt tota nostra intentio ad hoc semper vigilet, ne ista nostra dilectio domini dei nostri ad hęc mũdana & caduca rapiatur.

¶ Itaque quicquid diligimus, volumus, agimus, propter ipsum & ipsius gloriam diligamus, velimꝰ, agamus, & obmittamus. Tunc enim in rebus omnibus plus deum quàm res ipsas diligimus, quando in omnibus intentione finali suam gloriam quærimus & desideramus. Sanè hoc sublime diuinæ dilectionis mandatum ille implet, qui (vt iam dictum est) se suámque vitam, & cuncta sua obsequia in deum ordinat, sed & ea quæ propter seipsum & huius vitæ necessitudines facere compellitur, intentione pia cuncta refert in deum, iuxta quod docet Apostolus, dicens:
Omnia vestra in charitate fiant. Et iterum: Siue manduca 1. Cor. vlt.
tis, inquit, siue bibitis, siue aliud quid facitis, omnia in glo 1. Cor. 10.
riam dei facite, vt in omnibus honorificetur deus. Sic enim fit debita compensatio deo, qui omnia in nos ordinauit, iuxta illud Apostoli: Omnia enim vestra sunt, siue mũ- 1. Cor. 3.
dus, siue mors, siue vita, siue præsentia, siue futura. Omnia enim vestra sunt, vos autem Christi. I

¶ Secundò, Diliges dominum deum tuum ex tota anima tua. Vult deus tota anima diligi, qui totam animam de Ex tota anima tua.

nihilo ad suã imaginem creauit. Porrò tota anima deum diligere, est cunctas animæ nostræ affectiones secundum quod ipsius amor dictat regere & ordinare. Huiusmodi autem affectiones sunt amor & odium, dolor & gaudium, timor & spes. Itaque deum tota anima diligere, est nihil nisi secundum deum amare, nihil nisi secundum deum odire, de nulla re nisi secũdum deum neque colere, neq; gaudere. Nihil denique timere, sperare nihil, nisi secundum quod dei nobis amor præscribit.

Ex omni mẽte tua. ¶Tertiò, diliges dominum deum tuum ex omni mente tua. Mens quæ nos à brutis distinguit animantibus, rationalis intellectus accipitur. Vnde deum tota mente diligere, est eum sine vllo errore, intelligentia sana, secundum rectæ fidei regulam amare & colere. Vt in his quæ nobis credẽda diuinitus tradita sunt, intellectus noster deo subdatur, secundum illud Apostoli: In captiuitatem redigentes omnem intellectum, in obsequium Christi. Sed & accepta diuinitus beneficia, assiduè recolere, in lege dei iugiter meditari, deum cogitare, in conspetu suo semper dominum prouidere, est ipsum tota mente diligere.

2. Cor. 10.

Ex omnibus viribꝰ tuis. Theoph. ¶Quartò, diliges dominum deum tuum ex omnibus viribus tuis: Hoc est, viriliter, alacriter, & nõ remissè, nõ frigidè. Nõ enim vsquequaque perfectum est deum ex toto corde, ex tota anima, & ex tota mente diligere, nisi & intensè, & quantum per hæc omnia fieri potest, & vt ita dicam, istis totis diligatur, ita vt totus, conatus cordis, animæ & mentis, quin & tota virtus operis ad dei tendat dilectionem. Quid enim aliud est deũ ex totis viribus diligere, nisi totas tam corporis quã animę vires diuinis obsequiis impendere, & totum quodammodo reddere deo, quod ab illo acceperis? Et id quidem iustum est. Cuius enim est ager vel arbor, profectò omnimoda ęquitate eius est & fructus. Quia ergo totum quod sumus & possumus, & à deo & dei est, iure deo debentur cuncti nostrorũ fructus obsequiorum. Nec mirũ, quòd sic diligendus est à nobis deus, quãdoquidem ipsius bonitas propter quã amandus est, omnem nostrã longe excedat diligendi facultatẽ. Attamen & si ipsum quãtum diligi dignus est diligere nõ valemus, saltem quantum possumus diligamus.

Et

¶Et licet his quatuor iam dictis diligendi modis nullus mortalium diligat deum, sed hoc in patria restet implendum, non tamen huiusmodi diuinæ dilectionis mãdatum frustra datum est: eo enim erudimur, quantum omnium bonorum nostrorum tam præsentium quàm futurorum authori deo debemus, & hinc apud nosmetipsos humiliamur, agnoscentes nos ea quę deo debemus nõ exoluere, & vt verè coram illo peccatores, seruos inutiles, & debitores nos esse confiteamur.

¶Et proximum tuum, inquit, sicut teipsum. Nemo putet eum tantũmodo esse proximũ, qui sanguinis propinquitate nobis iungitur, cuius dilectionem ipsa nobis natura præscribit, sed de quolibet homine loquitur. Omnes enim homines secundum carnem ex homine vno profluxerũt, secundum animam verò ex vno creatore deo. Vnde per Prophetam dicitur: Nunquid non vnus est pater omnium nostrum? Nunquid non deus vnus creauit nos? Quare ergo despicit vnusquisque vestrum fratrem suum?

K *Omnis homo homini proximus.*

Malac. 2.

¶Sed & alia ratione proximum diligere tenemur, quia videlicet ad imaginem dei creatus est. Itaque si deum verè diligimus, proximum nostrum, qui sicut & nos ad Dei creatus est imaginem, citra dei iniuriam odire, vel despicere, omnino non possumus.

Diligẽdus proximus quia ad imaginem dei &c.

¶Non enim sine regis cõtemptu potest ipsius etiam qualiscunque imago (tametsi etiam nõ nisi carbone deliniata sit in pariete) violari aut cõspui. Et quum in quolibet homine dei nõ ignoremus esse imaginem, nosipsos fallimus putantes deum suæ imaginis in eos qui hanc iniuriis violauerint, nõ fore vltorem. Quòd si dixeris, is cui conuiciatus sum adulter est, ebriosus est, fur est aut latro, quid peccaui, qui ei quę vera sunt improperaui? Audi Apostolum dicentem: Tu quis es qui iudicas alienum seruũ? Suo domino stat vel cadit. Scias quòd homo est, quòd ad Dei imaginem conditus est, tametsi imago dei in illo vitiis deformata, & quasi nigro carbone deliniata est, tu verò ignoras quem gratiæ decorem, quos virtutum meritorũmque colores, deus illi superinducturus est.

In regem redũdat iniuria sua imaginis.

¶Nam & pingendi artis peritissimi egregiam imaginem educturi, hanc primùm carbone deliniare solent, quã igna

Simile.

 rus

rus quispiam videns contemnit, nesciens artificis sapientiam, ignoransque ipsius intentionem.

Imago carbone descripta. ¶ Sic nimirum summè sapiens artifex deus, suscitare solet de terra inopem, & erigere de stercore pauperē, vt collocet eum cum principibus, cum principib' populi sui. Saulus ecclesiā dei persequens, deformis quidem & atra fuit imago, similiter & latro cum domino crucifixus, similiter etiam Matthæus, Zachæúsq;, sed & mulier illa quæ erat in ciuitate peccatrix. verus artifex deus, qui etiam de tenebris dixit lumen splendescere, & peccatores ad iustitiam, & mortuos reuocare solet ad vitam, vt nemo iustus præsumat, nemo peccator desperans animo concidat. *2.Cor.4.*

L ¶ Porrò quum lex præcepit vt diligamus proximum, eiusdem dilectionis modum mox adiungit, dicens: Sicut teipsum. In dilectione dei nullus modus, mensura nulla (vt dictum est) constituitur, sed omnibus simul mentis & corporis officiis diligi mandatur. Ea autē est dilectionis proximi mensura, vt eum diligamus sicut nosmetipsos. Ergo nosmetipsos primùm, deinde proximum debemus diligere. Nam qui sibi nequam est, cui bonus erit? *Modus proximum diligendi.* *Eccl.14.*

¶ Vnde beatus Augustinus illud tractans, Date eleemosynam & omnia munda sunt vobis, dicit: Quicunq; ordinatè dare vult eleemosynam, à seipso incipiat, sibíq; primùm det eleemosynam, quoniam verè dictū est illud: Miserere animæ tuæ vt placeas deo. Quum ergo audis: Diliges proximū tuum sicut teipsum, secundū dilectionis qualitatem, nō quātitatē, intelligere debes, vt sit sensus: Hoc ipsum verum & æternum bonum quod optas tibi, optes & proximo (diligere enim est aliud, quàm dilecto bonum optare) non tamen ordine confuso, dicente sponsa in canticis, ordinauit in me charitatē: sed tibi primū & maximè, deinde quasi sequente loco, idipsum bonum quod tibi optaueris (vt dictum est) optes & proximo. *Eccl.30.* *Diligere quid est. Cant.2.*

¶ Sed ad literam sacrę lectionis redeundum est. Dominus ergo dum legisperito se tentāti respondere dignatur, imperitiam nostram erudit, iterque nobis patriæ cœlestis ostendit.

¶ Itaque tentatori suo mandatum dilectionis exponenti respondit dicens:

Rectè

Rectè respondisti. Hoc fac, & uiues.

¶ Quasi dicat: Hoc doces, sed non facis. Si viuere vis in æterna vita, hoc fac, & viues. Hæc dicens apertè declarat quia per solam dilectionem ad vitam æternam peruenire possumus, si hanc tam opere quàm verbo seruamus, vt scilicet diligamus deum ex toto corde, ex tota anima, ex tota mente, & ex omnibus viribus nostris, & proximum nostrum sicut nosmetipsos. Quod vtiq; facim', si omnia quę nobis ab illo fieri volumus, eadem & nos ei facimus. M

¶ Aduertendum quoque decalogum omnem quo diuinæ legis perfectio continetur, his duabus charitatis complecti sentētiis. Tria enim priora decalogi præcepta qualiter deum amare & colere debemus ostendunt, cętera septem nos circa proximi dilectionem informant. Vnde bene dicit Apostolus: In his duobus mandatis vniuersa lex pendet & prophetæ. *Decalogi perfectio in quo.* *Rom.13.*

¶ Nulli igitur iam de ignorantia se excusandi locus relinquitur, nulli de implendis dei mandatis impossibilitatis argumentum patrocinatur, quandoquidem vniuersa tam legis quàm Euangelij præcepta, per dei & proximi dilectionem impleantur. Et quid facilius, quídve delectabilius, quàm diligere?

¶ Rectè, inquit, respondisti. Non opus legisperiti, sed respōsum laudauit. Multorum enim verba laudabilia sunt, opera verò nō ita, vt verificetur in illis quod Isaac filium tangens ait: Vox quidem vox est Iacob, manus autem manus sunt Esau. Pius est quorundam sermo, sed opera (quæ per manus significantur) iniqua. Patet ergo quia ad salutem satis non est credere, nisi & facias. Nō enim auditor obliuiosus, sed factor operis beatus in facto suo erit. Esto te ergo, inquit, factores verbi & non auditores tātùm, fallentes vosmetipsos. Hoc fac & viues. Non satis est te in lege doctum & magistrū esse magnificum, nisi doctrinæ tuę etiam opus accedat. Vana est omnis profunda intelligentia, si desint opera bona. Verū, intellectus bonus omnibus facientibus eum. Egregiè atq; dilucidè dei legem aliis intelligendam exponit, qui se illam rectè intelligere in opere foris ostendit. Quid inter hæc afferre in medium quo se tueantur nostri temporis hæretici poterunt, dum aduer- *Non opus legisperiti sed respōsum laudatur.* *Gen.27.* *Iacob.1.* *Psal.* *Hæreticus erubescat.*

uer-

uersus tam clara scripturæ testimonia, imò aduersus ipsũ deum dei filium dominum nostrũ Iesum Christum vniuersa bona opera abiiciunt, vituperant, contemnunt?

HOMILIA ALTERA.

I *Ille autem volens iustificare seipsum, dixit ad Iesum: Et quis est meus proximus?*

Lucæ decimo.

¶ In hac Euangelicæ lectionis parte quis nobis sit proximus per parabolam declaratur. Vbi tria sunt consyderanda. Primum est, legisperiti interrogatio. Secundũ est, quis sit nobis proximus per parabolam ostensio. Tertium est, ipsius parabolæ ad propositum applicatio. Secundum ibi: Suspiciens autem Iesus dixit: Homo quidam. Tertium ibi: Quis horum trium.

N ¶ Circa primum dicitur: Ille autem volens iustificare seipsum, hoc est iustum demonstrare putans se ante hominem (qui tantùm exterius videt) non autẽ ante deum, qui videt interius, stare. Et multos quidem habet imitatores, quibus dicitur in Euangelio: Vos estis qui iustificatis vos coram hominibus, deus autem nouit corda vestra.

Lucæ. 16.

¶ Volebat autem se iustum ostendere, quia se laudatum audierat à domino dicente: Rectè respõdisti, ex hoc enim domini verbo quantulacunque perceepta iactantia, amplius sibi placebat.

¶ Quærit ergo: Et quis est meus proximus? Hoc interrogans iustum se & sapientem cupit ostendere. Quum tamen sic interrogando, potius se ostenderet nõ esse dignũ qui sit de illorũ numero, de quibus paulò antè dominus premiserat, dicens ad patrem: Reuelasti ea paruulis, id est, humilibus & mansuetis Apostolis, sed illorum erat socius de quibus ait: Abscondisti hęc à sapientibus & prudentibus, scribis scilicet & pharisæis. Ecce quanta inanis gloriæ dementia. Legisperitus ob vulgi fauorem captandum, quo sapienter respondisse iactaretur, primum se legis fatetur ignorare mandatum.

Matt. 11.

Beda.

¶ Itaque scisciranti quis suus esset proximus, dominus ita responsum tẽperauit suum, vt omnem qui misericordiam faceret, cuilibet proximũ esse doceret, & tamen hæc eadem

eadem parabola specialiter ipsum dei filiũ, qui nobis per humanitatem proximus fieri dignatus est, designaret. Neque tamen ita proximum quem sicut nos diligere iubemur super Christo interpretari debemus, vt moralia mutuæ fraternitatis instituta sub allegoriæ regulis extenuare & auferre conemur. Attamen poterat legisperitus ex Christi parabola discere Dominum Iesum Dei filium per assumptam carnem factum esse proximum nostrum, qui vtique nobis auxilio destitutis exhibuit misericordiam. Et re vera nemo est homini vicinior quàm Deus, qui & intrinsecus & extrinsecus & nouit, & curare omnia potest: sed omnis incredulus, vel tentator, nec Deum nec hominem proximum habet.

¶ Cæterùm hac ratione legisperitus istac interrogatione sua se iustificare voluit, quòd videlicet sperabat Dominum sibi responsurum, Iudęos tantùm esse suos proximos: quod si factum esset, mox subiunxisset iustificaturus semetipsum: Semper ego Iudæos dilexi.

¶ Hoc enim errore tenebantur Iudæi, quòd cuiusc ũque alterius nationis homines suos minimè proximos reputabant, sed vbicunque alienos fallere vel decipere poterãt, pro gaudio suo magno ducebant. Quod & vsque nunc strenuè gerunt, illud suæ falsæ atque fraudulentæ opinioni prætexentes quod in lege scriptum est: Non fœnerabis fatri tuo ad vsuram pecuniam, nec fruges, nec quãlibet aliam rem, sed alieno. Fratri autem tuo, absque vsura id quo indiget cõmodabis. Hoc in hodiernum vsque diem faciunt: vsuram enim interse nullam accipiunt, sed à Christianis, quos ipsi reputant alienos, quum interim sint ipsi ab Ecclesia electorum vtriusque testamenti & dei regno vel omnium maximè alieni.

Iudæorum superbia singularis.

Deute. 23.

¶ Circa secundum principale dicitur:

Suspiciens autem Iesus dixit.

¶ Hic per parabolã quis nobis sit proximus declaratur. Vbi est notandum quòd legisperitus bene respõderat de præcepto quod faciendo vitam possideret æternam. Sed quoniam nescire se ostendit quis esset suus proximus, docet hunc per parabolam Dominus, quemlibet hominem (vt

(vt iam dictum est) homini proximum esse. Et quoniam de rebus magnis erat loquuturus, vnde scilicet humanũ genus descenderat quum cecidit per peccatũ, reuocata iã cogitatione super humani generis ruina miserabili, suspexit. i. sursum aspexit. Quod etiã fecisse legitur Lazarũ à mortuis resuscitaturus, quoniam & illic recogitabat mortis angustiam quæ ex peccato prouenit, per quam ineuitabili necessitudine cunctis est mortalibus transeundum.

Ioan. 11.

Parabola.

¶ Igitur interrogante legisperito dominum quis esset eius proximus, proposuit illi dominus parabolam hominis descendentis de Ierusalem in Iericho ciuitatem. Is iter faciens, à latronibus despoliatus est, vulneratus & semiuiuus derelictus. Intelligendũ est autẽ quòd fuerit Ierosolymita, hunc Sacerdos & Leuita (qui & ipsi ex ipsius gẽte erant pariter & Ierosolymitæ) videntes præterierũt, nec quicquã illi impẽderũt misericordiæ. Præteriens autẽ Samaritanus quidã, qui nimirũ erat exteræ gẽtis, & gẽtis inimicæ, misericordia motus alligauit vulnera eius, infundens oleum & vinum, & imponẽs illum in iumentũ suũ, duxit in diuersorium, & curam illius habuit. Sequenti autem die dedit ei qui præerat diuersorio duos denarios, petens vt curam illius haberet, promittens, quòd si quid foret supererogaturus, ipse rediens illi redderet.

¶ Qua parabola proposita, interrogat doctorem legis quis horum trium fuerit proximus ei qui fuerat vulneratus, Leuitáne, vel Sacerdos, qui ex eadem gente cum illo, imò ex eadem erant ciuitate & misericordiam ei non fecerant, an potius Samaritanus alienigena qui ipsius misertus est. Et ex responsione Scribæ patenter approbat nullum nobis magis & verius esse proximum illo, qui nostri miseretur. Cui etiam mox præcipitur vt pergat ipse similiter agere. Huius nobis parabolæ mysteria diligentius sunt consyderanda.

¶ Siquidem parabola hæc, siue (vt alii putant) res gesta, insinuat nobis. Primò, flebilem hominis lapsum. Secundò, negatum lapso auxilium, Ibi: Accidit autem vt sacerdos. Tertiò, impensum lapso miserationis subsidium, Ibi: Samaritanus autem.

¶ Circa

¶ Circa primum dicitur:

Homo quidam descendebat ab Ierusalem in Iericho, & incidit in latrones, qui etiam despoliauerunt eum, & plagis impositis abierunt semiuiuo relicto.

¶ Per istum hominẽ Adam prothoplastus significatur, qui peccando descendit à statu innocentiæ in ruinam culpæ, à paradisi delitiis ad innumeras miserias & ærũnas, à suaui requie, ad labores, à gaudio, ad angustias & dolores, ab immortalitate, ad ineuitabilem moriendi necessitatem, à fœlici consortio angelorum, ad societatem animãtiũ brutorũ, & quod etiã dictu horrẽdũ est, descendit peccando in clientelam & satellitium dæmonum.

P

Primus parens vt ruit.

¶ Descendit, inquit, ab Ierusalem, quod visio pacis interpretatur, quamobrem & paradisum voluptatis & regnũ potest significare cœlorum. Quicquid enim in illa fœlici mansione videbat, pacificũ erat ei. Sed tunc à possessione mãsionis beatæ cecidit, quũ propter superbiam & inobediẽtiam paradiso pulsus, atque à visione diuinæ contemplationis ablegatus est. Quandiu enim in paradiso fuit, in angelorum societate per mentis contemplationem mansit. Verùm à diuinæ contemplationis claritate descẽdit & ruit in hanc miseram vitam, in tenebras ignorantiæ, vbi & si quid ei luminis fulget, tenebris mixtum est, & quasi Lunæ lumen exiguum in nocte.

Ab Ierusalem.

¶ Descẽdit autem in Iericho, id est, in defectus, & mutabilitates assiduas. Iericho enim interpretatum, luna dicitur quæ nunquam in eodem statu permanẽs, semper vel crescit, vel decrescit. Congruè autem per lunam defectus nostræ mortis figuratur. Nam sicut illa singulis mẽsibus decrescens deficit, ita & vita hæc nostra mortalis per singula momenta deficiens, quotidie defluit. Vnde bene per virum sanctum de homine qui ab Ierusalem descendit in Iericho dicitur: Homo natus de muliere breui viuens tẽpore, repletur multis miseriis. Qui quasi flos egreditur, & conteritur, & fugit velut vmbra, & nunquam in eodẽ statu permanet.

Descendit in Iericho

Iob. 14.

¶ Et incidit in latrones, id est, in dæmonũ potestatẽ, qui latronũ more cũ nobis sint inuisibiles, quo occultius, eo grauius

Incidit in latrones.

grauius insidiantur. In hos latrones incidit nil tale cogitans aut intendens. Nemo enim vel peccatũ propter se vult, vel ad malum respiciẽs operatur, sed quicquid peccantes vel appetimus, vel volumus, tanquam bonum aspicientes, cæcata mente eligimus & desyderamus.

Ambro. ¶Itaque latrones isti, angeli sunt noctis & tenebrarum, qui se nonnunquam transfigurant in angelos lucis, sed perseuerare non possunt in boni simulatione. In hos latrones homo non incidisset, nisi his (mandati cœlestis deuius) se fecisset obnoxium.

Despoliauerunt eũ. Iob. 19. Beda. Luc. 15. ¶Qui etiam despoliauerunt eum. Iuxta quod scriptum est: Spoliauit me gloria mea, & abstulit coronã de capite meo, destruxit me vndique & pereo. Despoliauerunt eũ, quia gloria immortaliatis & innocentiæ veste priuauerũt. Hęc est enim prima stola, qua iuxta aliã parabolã luxuriosus filius per pœnitentiã rediens ornatur, & qua protoplasti amissa cognouerunt se esse nudos. Præter hæc etiã omnib' meritis bonis donisque gratuitis latrones isti spoliant in eorum manus per peccatum incidentem.

Beda. ¶Et plagis impositis abierunt. Plagæ, peccata sunt, quibus naturæ humanæ integritatem violando seminarium quoddã (vt ita dicã) augẽdæ mortis, fessis indidere corporibus. Profectò latrones isti peccantẽ homini donis spoliant (vt iam dictũ est) gratuitis, & vulnerant in naturalibus quæ Deus indiderat homini recta, & ad ea peragendum quæ bona sunt idonea & prompta.

Plagæ impositæ quæ ¶Huiusmodi plagæ sunt, ignorãtia in intellectu, malitia in voluntate, & quæ in nostra carne militant morti, concupiscentiæ malæ. Porrò sicut vulnus discontinuationẽ facit in carne, & inepta ad operandum facit membra, sic peccatum diuisionem quandam efficit inter rectæ rationis dictamen & voluntatem malam, malam inquam, non natura, sed suo vitio: malam dico, quia malè eligentem. Nec erat satis latronibus istis miserum hominem despoliasse, nisi insuper & vulnerarent & mutilarent, ne sãnis integrisque mentis potẽtiis, ac si mẽbris sanis quæ bona sunt operando amissas opes aliquando recuperaret.

¶Abierunt autem, non ab insidiis cessando, sed earundem insidiarũ fraudes occultando. Nõ ergo insidiari desinunt

homini, cuius perniciem modis omnibus moliuntur, adeò vt insidiator iste ne ab ipso quidem Christo dei filio se continuerit, sed tentauerit, & quidem prælio terrepetito, vt meritò nos vigilare monuerit, qui ait: Aduersarius vester diabolus tanquam leo rugiẽs circuit quęrẽs quẽ deuoret. Sed ideo hos dicit recessisse ab eo quòd impugnationes fraudésque suas & nequitias spirituales ne caueri vel deprehendi valeant, abscondẽrunt.

¶Abierunt autem semiuiuo relicto. Semiuiuum reliquerunt, quia beatitudinem vitæ immortalis exuere, sed non sensum rationis abolere valuerunt. Nam ex ea parte qua potest homo Deum cognoscere, viuit: ex qua verò peccãdo Deũ offendit, mortu' esse probatur, sicut per prophetã dicitur: Animã quæ peccauerit, ipsa morietur. Ad hæc, semiuiuum reliquerunt, quia vita naturæ tantùm relicta, vitam gratiæ abstulerunt. Et ita quum prius viueret duplici vita, gratiæ scilicet & naturæ, nunc vnica tantùm viuit, & amissa dei similliudine, imaginem tantùm retinuit. Ezec. 18.

¶Relinquunt autem eum, vtique victum & superatum, relinquunt, tanquã cõtemptibilem & despectũ, ita etiam vt nõ tradãt ei neque permittãt ad nutum ea in quibus eũ peccare fecerunt. Quum enim deceperit hominẽ diabolus, contemnit, sed nec ea illi tradit quæ dare videbatur. Nam & ipsam qua decipit, inuidet homini peccati voluptatem. Secundò, insinuat hæc parabola homini lapso negatum auxilium, quum dicit consequenter: Nota vt latrones isti spoliatũ relinquunt.

Accidit autem vt sacerdos quidã descẽderet eadem uia, & uiso illo præteriuit. Similiter autem & Leuita, quum esset secus locum & uideret eum, pertransiit.

¶Sacerdos iste & Leuita Moyses & Aaron intelligi non incongruè possunt, qui eadem via qua vulneratus ille, etiam ipsi descenderunt, à primis scilicet parentibus per viam peccati. Peccatores enim & ipsi fuerunt, vnde mirũ non est, si aliorum peccata curare non valuerunt. Vnde per Esaiã Dominus loquitur, dicens: Interpretes tui præuaricati sunt in me. Vbi glossa: Interpretes istos qui præuaricati sunt in Deum, dicit intelligendo esse Moysen & Aaron, quorũ alter, scilicet Aaron, in fabricatione vituli. R Esa. 43.

alter

alter(id est Moyses) ad aquas contradictionis in Deum præuricatus, peccauit.

Neque per legem neque per sacrificia salus.

¶ Vel secundum Bedã, Sacerdos & Leuita qui viso sauciio transierunt, sacerdotium & ministerium veteris testamenti est, vbi per legis decreta mundi languentis vulnera monstrari tantùm, non autem curari poterant. Per legem enim cognitio peccati, non autem peccati deletio.

Roma.7. Nam saluationis gratiam neque lex neque sacrificia conferre poterant, iuxta quod per Apostolum dicitur: Nihil ad perfectum adduxit lex. Impossibile est enim sanguine hircorum aut vitulorum auferri peccata. Venit enim lex & stetit vsque ad tẽpus præfixum, deinde non valens curare hominem, abiit. Abiit certè, quia sicut vmbra corpore iam præsente discessit. Vnde Apostolus dicit legem habuisse vmbram futurorum bonorum, non ipsam imaginẽ rerum.

Heb.7. Theoph. Heb.10.

¶ Patuit autem tam Sacerdotis inclementia quàm Leuitę, dum & viderunt saucium, & præterierunt. cuius rei exemplum his nostris temporibus est cernere, dum neque pastoralis cura, neque potestas secularis animarum mortes & vulnera in his quorum sunt peccata manifesta præcedentia ad iudicium, ad se in aliquo pertinere existimat, quum tamen eorum muneris sit, vt manifestis criminibus extirpandis, curandisque vitiis, vtique ad mortem vulneribus animarum, quam possunt operam impendant. At quoniam à maiore vsque ad minorem omnes auaritiæ student, & si spoliatum vulneratúmque & peæeuntem cõspiciunt, dissimulant, negligunt, contemnunt. Ad alia enim eorum festinat intentio.

Ierem.6.

¶ Sed quid de his qui iustificant impium pro muneribus, & iustitiam iusti auferunt ab eo? Quid de assentatoribus & pseudo prædicatoribus? Curabant, inquit, contritionem filiæ populi mei cũ ignominia, dicentes pax, pax, & non erat pax. Porrò eorum quibus animarum incumbit cura, duritiam propheta deplorans, lamiæ, inquit, nudauerunt mammã, lactauerunt catulos suos. Filia autem populi mei crudelis, quasi struthio in deserto. Lamia, bestia adeò crudelis ingeniij est, vt quos lactauerat catulos suos ipsa dilaniet. De struthione verò in Iob scriptũ est: Derelinquit

Esaiæ.5. Tre.4. *Lamiæ & struthio, qui.* Iob.39.

inquit oua sua in terra, & obliuiscitur quòd pes conculcet ea, aut bestia agri conterat. Duratus ad filios suos quasi non sint sui.

¶ Huic prælatorum duritiæ non ineptè congruit quod nonnullis in locis struthionum oua suspenduntur in tẽplis, & quidem ipsis si oculos haberẽt in capite suo, id est, Christo, in testimonium negligentiæ & obliuionis suę curæ commissorum, quos bestia diabolus interim conculcat & conterit.

¶ Tertiò, notatur in parabola Euangelica impensum Ipso diuinæ miserationis subsidium, quum post præmissa subditur:

Samaritanus autem quidam iter faciens, uenit secus eum, & uidens eum misericordia motus est, & appropians alligauit uulnera eius, infundens oleum & uinum.

S

¶ Samaritani non erant de populo Iudæorum (vt supra dictum est) sed alienigenæ, & idola colentes. Nam quum à Salmanassar rege Assyriorum decem tribus Israël propter nimia peccata eorum translatæ fuissent de Samaria in Assyrios, ne terra habitatore vacua, redigeretur in solitudinem, misit idem rex gentes qui à Cutha regione Cuthæi vocabantur, vt terram Samariæ inhabitarent & colerent. Quúmque illic degẽtes idola colerent (siquidẽ Deũ ignorabant) immisit in eos dominus leones & alias bestias feroces, ad quarum deuastationem interibant. Quo comperto, rex Assyriorum habito cum suis consilio, direxit ad eos vnum de sacerdotibus Iudæorum, qui eos legitima dei terræ doceret. Qui cùm eis legem Moysi tradidisset, cœperunt timore compulsi colere deum, tametsi nihilominus idola sua colere non cessarent.

Samaritani quægẽs

¶ Istos ergo Iudæi abominationi & contemptui habentes Samaritanos, & plenos dæmoniis appellabãt, eo quòd dæmonia in idolis colerent. Vnde & hoc pro atroci conuitio domino obiecerunt, dicentes: Samaritanus es tu, & dæmonium habes.

Ioan.8.

¶ Itaque Samaritanus in hac parabola Christũ dominũ nostrum significat, qui Iudæis se blasphemantibus, Samaritanúmque esse & dæmonium habere dicentibus, Samaritanum

Christus hic Samaritanus.

ritanum se esse non abnuit, sed dæmonium se habere negauit, dicēs: Ego dęmoniū non habeo. Nō ergo se Samaritanum vocari indignum tulit, quoniam in nota dedecoris, amplexus est mysteriū veritatis. Samaritanus enim, interpretatur custos. Et quidem ipse ille custos est de quo per Psalmistam dicitur: Nisi dominus custodierit ciuitatem, frustra vigilat qui custodit eam.

Christus vt iter fecit.

¶ Itaq; Samaritanus, id est, dei filius dominus Iesus Christus, iter faciens, venit secus eum. Iter hoc ex proposito gratiæ suæ facit, hoc statuens, vt nos curaret. Et attende quòd licet iter faceret, non tamē eadem via descendit qua cæteri: quia solus ipse de virgine natus, sine peccato in hunc mundum descendit. Et quidem quasi quoddam iter habuit, qui de cœlis venit in vterū virginis, de vtero virginis in præsepe, de præsepi in crucem, de cruce in monumentum, de monumento resurgens ascendit in cœlum.

Roma. 8. Mira christi dignatio.

¶ Dominus itaque iter vitæ mortalis faciens, secus hominem peccato vulneratū venit, quia in similitudinem carnis peccati apparuit, & vsqueadeò per suam immensam clementiam hominibus condescendit, vt peccatorum & publicanorum amicus fuerit à Iudæis palàm appellatus. Porrò secus vulneratum venisse dicitur: nam quodammodo iuxta nos steriit, quandoquidem nostræ mortalis naturę passibilitate suscepta, per omnia similis hominibus absque peccato in veritate nostræ carnis apparuit. Vnde Beda: Propter nos & propter nostram salutem descendens de cœlo, vitæ præsentis iter arripuit. Et venit secus eum qui vulneribus tabescebat inflictis, id est, in similitudinē hominum factus, & habitu inuentus vt homo, compassionis nostrę susceptione finitimus, & misericordiæ fact' est consolatione vicinus.

Philip. 2.

T

Ezech. 16. Videns eū misericordia motus est.

¶ Et vidēs eum inquit. Non enim exhorruit cœlestis medicus fœda nostra conspicere. Vnde & per Ezechielē loquitur, dicens: Transiens per te vidi te conculcari in sanguine tuo. Et dixi tibi cùm esses in sanguine tuo, viue. Et quibus meritis? Certè nullis. Videns eum, inquit, misericordia motus est. Solius enim diuinæ pietatis & misericordiæ fuit, quòd nos sub duræ mortis imperio constitutos indoluit.

¶ Et

¶ Et appropians alligauit vulnera eius. Vbi Aug. Nihil ab hominibus est Deo remotius, nō loco, sed dissimilitudine. quia nos mortales & peccatores, de' verò immortalis & iust'. Volēs igitur deus nobis esse propinqu', nō assumpsit vtrunq; malum nostrū, sed mortē tantū, non peccatum, alioqui & ipse liberatore indiguisset. Vt ergo non esset ꝗ nos sumus, sed prope nos, mortalitatem eādem sustinens, etiā pasiones quas nos patimur (tametsi absque peccato) misericorditer suscepit. Porrò per alligationem vulnerum intelligitur abolitio peccatorū. Tunc enim dominus appropians sauciati vulnera ligauit, quādo veniēs in hunc mundum, peccata quæ in hominibus inuenit redarguendo cohibuit, dicēs: Pœnitētiā agite. Alligauit ergo vulnera, dum peccādi consuetudine submota, iustitiæ & sanctitatis fascia mētes saucias adstrinxit. Vnde & peccatoris anima prophetā à prauo opere dolēs nō resipiscere: Vulnus, inquit, & liuor & plaga tumēs, non est circum ligata nec curata medicamine, neque fota oleo.

Appropiāt alligauit vulnera eius.

Alligatio vulnerum.

Mat. 3.

Esa. 1.

¶ Infundēs oleum & vinum. Vbi Beda: Infundit oleum, dum spem veniæ pœnitentibus suggerit. Infundit vinū, dum terrorem pœnæ peccantibus incutit. Alligat vulnera, dum præcipit, pœnitenttiā agite. infundit oleum, dum addit: Appopinquauit enim regnū cœlorū. Infundit & vinum, dum dicit: Omnis arbor quæ nō facit fructū bonū, excidetur & in ignem mittetur. Vinum plagis infusum & mordet & mundat, & putridas in vulnere carnes resecat, oleū verò lenit. Ergo per vinū aspera peccati redargutio accipitur, per oleū verò, lenis & blāda curatio designatur: vt verbi gratia, quū dicit: Venite ad me omnes qui laboratis & onerati estis, & ego reficiā vos. Itē quū iterum dicit: Nō veni vocare iustos sed peccatores. Sed nondum finis misérationum Samaritani huius. Sequitur enim:

Et imponens illum in iumentū suum, duxit in stabulū, & curam eius egit.

V

Christi iumentum Lucæ. 15.

¶ Iumentum Christi, est ipsius caro, in qua ad nos venire dignatus est. In quod suum iumentum saucium imposuit, quia peccata nostra ipse portauit in corpore suo super lignum. Et iuxta aliam parabolam, inuentam quæ

 erraue-

Universidad de Deusto Biblioteca

Imponi iumento. errauerat ouem, humeris suis impositam reportauit ad gregem. Itaque imponi iumento est, in ipsam Christi incarnationem credere, eiusque mysteriis initiari, simul & ab hostis incursione tutari.

¶ Tunc autem quilibet Christi iumento impositus in stabulum ducitur, quum ad baptismum veniens, & fidē sanctæ trinitatis percipit, & in societatem sanctæ Ecclesiæ collocatur.

Stabulum quid. ¶ Stabulum enim est Ecclesia præsens, vbi reficiuntur viatores de peregrinatione hac in patriam redeuntes. Et bene iumento impositum duxit in stabulum, quia nemo nisi baptizatus, nisi corpori Christi adunatus, Ecclesiam intrabit.

Pabulum stabuli huius. ¶ In hoc stabulo fideles frumento verbi dei iugiter alūtur, sed & sacratissimo dominici corporis pane confirmātur, de quibus per Psalmistam dicitur: Animalia tua habitabunt in ea. Sed & viatores fessi, stabulo (.i. diuersorio) succedere solēt, & sancti quique tumultuosis seculi actionibus defatigati, intra ecclesiam quieti consistunt.

Et curam eius egit. ¶ Et curam eius egit. Nō enim suffecit domino quòd peccata prohibuit, quòd vitæ pręcepta proposuit, nisi etiā ægro generi humano conferret, vt & prohibita vitaret, & præcepta impleret. Nā quasi infirmarius bonus & nociua prohibuit, & salubria adhibuit. Verùm quia non vacabat Samaritano huic diutius in terra morari, sed eo redeundum erat vnde venerat, ex sua magna misericordia alterius hunc custodiæ sollicitè commisit. Vnde sequitur:

Et altera die protulit duos denarios, & dedit stabulario, & ait: Curam illius habe, & quodcunque supererogaueris, ego quum rediero, reddam tibi.

X ¶ Altera dies est post domini resurrectionem. Nam & antè per Euāgelij sui gratiā illuminauerat his qui in tenebris & vmbra mortis sedebāt, sed potior resurrectione celebrata perpetuę lucis spēdor effulsit. Duo denarii, sunt duo testamēta, in quibus æterni regis nomem & imago, .i. cognitio & cōtemplatio cōtinetur. Finis enim legis, Christus. Qui altera die prolati dantur stabulario, quia tunc aperuit illis sensum, vt intelligerent scripturas.

Bedæ. *Duo denarii.* *Roma. 10.*

¶ Est

¶ Est autē stabularius, is, qui stabulo siue diuersorio pręest. Stabulum autem siue diuersoriū (sicut iam est dictū) præsens ecclesia est. Igitur cui illa committitur, stabularius hic appellatur. Itaque altera die stabularius denarios, quorum pretio vulneratum curaret accepit, quia spiritus sanctus adueniens docuit Apostolos omnem veritatem, quo gentibus erudiendis instare, atque Euangelium prædicare sufficerent. Duos ergo denarios stabularius accepit, quando Apostolis vtriusque testamēti scientia collata est, & ad prædicationem, quasi ad curam humani generis directi sunt. Quid enim est aliud dicere curam illius habe, nisi, ite in mundum vniuersum, & prædicate Euangelium omni creaturæ? *Luc. 24.* *Stabularius.* *Curā illius habe.* *Mar. vlt.*

¶ Et quodcunque supererogaueris. Ille erogat, qui data sibi distribuit: sed supererogat, qui amplius dat quàm accepit. Porrò sanādo huic saucio supererogatur, pręceptis cōsilia, & scripturæ diuinæ expositiones superaddēdo. Ego quū rediero reddā tibi. Ac si diceret dominus Apostolis & aliis quibus est animarū cura mādata: Ego quidem vobis pauca tradidi, sed vos prout videbitur expedire, superadditte, & merces vobis seruis fidelibus magna reddetur. Nā & iuxta aliam Euangelij parabolā, super omnia bona sua constituet eum. Dicit hic Ambrosius: Quando reuerteris domine, nisi in die iudicij? Erit enim tempus quando vniuersa caro te conspiciet reuertentem. *Quis supererogat.*

¶ Ait Apostolus Paulus, vtique ē stabulariis istis vnus vel præcipuus, qui & ipse plurimum supererogauerat: Reposita est mihi corona iustitiæ, quam reddet mihi dominus in illa die iustus iudex. Multū enim supererogauerūt doctores sancti, qui vtriusque testamēti scripturas interpretati sunt. Vnde & tunc mercedem æternā recipiēt, quādo ad iudicandum rediturus est Christus. Tunc enim fiducialiter dicere poterunt: Domine, ecce duos illos quos mihi tradidisti denarios in curam vulnerati expendi, & adhuc alios duos supererogaui. Dignus qui tūc dominum audire mereatur respondentē: Euge serue bone & fidelis, quia super pauca fuisti fidelis, supra multa te constituam. Intra in gaudium domini tui. Sanè magni meriti est hic stabularius, cui debitor est Christus, qui omnes habet sibi debitores *2. Tim. 4.* *Qui supererogauerūt.* *Mattb. 25.* *Debitorem habere Christum, grande.*

bitores. Hinc aduertãt huius temporis hæretici, quòd nõ solùm vtriusque testamenti scriptura seruanda est, sed & ea quoque quæ Apostoli Christi & alii patres sancti ad ædificationem corporis Christi (quod est ecclesia) supererogarũt. Itaque producto hucusque similitudinis istius tenore, id quod susceperat conclusurus, legisperitum cõsequenter interrogat, dicens:

¶ Circa tertium principale dicitur:

Quis horum trium uidetur tibi proximus fuisse illi qui incidit in latrones? At ille dixit: Qui fecit misericordiam in illum. Et ait illi Iesus: Vade & tu, fac similiter.

Misericordia proximum facit.

¶ Hic ponitur parabolæ ad propositum applicatio. Et iuxta literam manifesta est domini sententia, nullum nobis magis quàm qui misereatur proximum, si Ierosolymitæ ciui, non Sacerdos, non Leuita ex eadem gente, imò in eadem vrbe nati & nutriti, sed exteræ gentis accola, quia magis misertus est, factus est proximus. Plus ergo misericordia quàm cognatio proximum facit, quia misericordia res est naturæ. Quid enim magis secundum naturam, quàm consortem iuuare naturæ?

Vt proximus noster christus.

¶ Sacratiore autem intellectu, nemo nobis magis proximus (vt supra dictũ est) quàm Christus, qui vulnera nostra curauit. Proximꝰ enim nobis est per diuinitatẽ, quia non longè est ab vnoquoque nostrum. In ipso enim viuimus, mouemur, & sumus. Proximus etiam nobis fieri dignatus est per assumptam nostram humanitatem. Quum enim esset lõgè à nobis, vt potè (sicut supra tactũ est) immortalis à mortalibus, iustus à peccatoribus, descendit ad nos, vt nobis fieret proximus, qui erat antè longinquus.

Christus & venerãdus & amandus.

¶ Veneremur ergo eum quasi dominum & Deum nostrum, & quasi proximum diligamus. Ipse enim est caput nostrum. Cõstat autem quia nihil est proximiꝰ quã caput membris. Hunc tanquã mẽbra fidelissima caput respectemus, eiúsq; de cætero securi poscamꝰ misericordiam. Nõ enim poterit nõ misereri subditis, qui sese proximũ præbere dignatus est iniquis.

Vade & tu fac similiter.

Vade, inquit, & tu fac similiter. Quod est dicere: Vt ostendas te veraciter diligere proximũ sicut

sicut teipsum, vade & quicquid vales in ipsius vel corporalem vel spiritualem vtilitatem promptus operare. Imitare prædicabile Samaritani huius exemplum, & cuicunque potueris, misericordiæ munus impartire. Tali argumento omnem hominem nostrum esse proximum & cognoscendo diligamus, & diligendo inopiæ ipsius affinitatis intuitu compatiamur. Itaque si cum legisperito quæris quis sit tuus proximus: Respõdeo, quòd quicunque sibi indiget misereri siue gentilis sit, siue peccator qualiscunque, quãdoquidem illius tu misereri possis, & ille tui.

DOMINICA DECIMA QVARTA POST PENTECOSTEN.

Vt miret Iesus in Ierusalẽ, trãsibat per mediã Samariã & Galileã. Luc. 17.

¶ In hac lectione tria describũtur. Primum est, leprosorum supplex ad Christum deprecatio. Secundum est, supplicis deprecationis benigna exauditio. Tertium est, accepti beneficij rara recognitio. Secundum ibi: Quos vt vidit. Tertium ibi: Vnus autem ex illis.

¶ Circa primũ aduerte quòd dei filius qui genus humanum sua morte redimere venerat, quũ tãtæ ræi peragẽdæ præfinitũ tempus appropinquaret, & ipse voluntariè per mortem sese pro omibus oblaturus, passionis loco voluit appropinquare. Vnde & per hunc Euãgelistam alio loco dicitur: Dum complerẽtur dies assumptionis eius, ipse faciem suam firmauit, vt iret in Ierusalem, vtique ad populũ duræ ceruicis, in graue odium contra se exasperatum, suíque iam sanguinis sitibundum. Dum igitur proficiscereturꝰ Ierusalem, transibat per mediam Samariam & Galilæam. Samaria, gentium erat prouincia, Galilæa Iudæorũ. Et quia discordia erat inter Iudæos & Samaritanos, ipse per vtrosque transit, vt eos tãquã mediator aliquãdo pacificet, factuꝰ vtraq; vnũ. Sed & ad passionẽ mortis vadẽs, dum per Iudæos trãsit & gentes, insinuat vtique quia fructus suæ passionis in omnes populos erat transiturus

A

Luc. 9.

 fidésque

fidéſque nominis eius poſt ipſius mortem, & Iudæos & gentiles vnum erat populum effectura. Sequitur:

Et quum ingrederetur quoddam caſtellum, occurrerunt ei decem uiri leproſi.

¶Non ſatis eſſe putemus, ſi hoc Domini iter ſolummodo carnaliter accipimus, ſi non etiam itineris ſui myſteria requiramus. Iter ergo Domini, tranſitus ipſius eſt de terris ad cœlos. Ibat enim, quia mox impleta paſsione, trā ſito mundo ad patrem repedabat. Ibat, quia de mortalitate ad immortalitatem, de pœna ad gloriam, de contemptu ad regnum proficiſcebatur.

Christi tranſitus qualis.

¶Ergo inſtante iam ſuæ paſsionis articulo, deſiderio ſalutis humanæ ibat in Ieruſalem ciuitatem, non reformidans gentem quamlibet inimicam, quamlibet ſui ſanguinis ſitibundam. Erat in ea ciuitate templum Domini, ibi ſacerdotium Iudæorum, ibi cultus ſacræ religionis, ibique iuxta legem ter in anno apparebat omne maſculinum Iudæorum, ideóque Dominus ſæpè adiuit illam ciuitatem, cupiens ibi annūtiare plurimis verba vitæ, eadémque ibidem miraculis confirmare.

Exod.23.

¶Vt ergo nec iter ſuum à miraculorum præconiis otioſum videretur, ingrediente eo quoddam caſtellum, occurrerunt ei decem viri leproſi, vbi erant decreto legis à cōmuni domorum vrbiúmque cohabitatione ſeparati. Et ideo caſtelli huius vocabulum ſanctus Euangeliſta exprimere noluit, vt oſtenderet hos qui domino occurrēre leproſos, nullam cum hominib⁹ habere ſocietatem, & ideo nō in vico aut in caſtello vel in ciuitate, ſed in itinere domino occurrerunt.

B

Decem leproſi, myſt.

¶Porrò ſi lepra carnis peccatū in anima ſignificat, quid obſtat quo minus per decem leproſos vniuerſitas humani generis vtique peccato contaminata deſignetur? Denarius enim numerus perfectus eſt. De omnibus autem hominibus generaliter per Apoſtolum dicitur: Omnes peccauerunt & egent gloria dei. Itaque ante Chriſti paſsionē decem leproſi emundari ſupplicant, quoniā vniuerſitas generis humani peccato contaminata, per Chriſti mortē ab eiuſdem peccati labe mundari & ſanari indigebat.

Rom.3.

Et

¶Et quoniam decem ſunt diuinæ legis præcepta, quorum præuaricatione peccati lepra contrahitur, rectè decē leproſis diuinæ legis trāſgreſſores vniuerſi deſignantur. Quur autem macula peccati per lepram myſticè deſignetur, alio loco tractabitur.

¶Quoniam verò lepra non qualiſcunque morbus eſt, ſed morbus horribilis, abominabilis, contagioſus, & ſeparatiuus, ideo per iſtos decem leproſos non modò quoſcūque peccatores, ſed (ſecundum nonnullos) decem peccata grauiſsima, vel potius ipſa peccata facientes, à cæteris vtique ſecernendos poſſumus accipere.

¶Primus leproſus eſt ſchiſmaticus, qui videlicet, & ſi adhuc nulla dogmata orthodoxæ fidei contraria defendat, attamen eccleſiæ catholicæ deſeruit vnitatem, cōtemnēs ſanctæ ſedis apoſtolicę iuſtis obtemperare mandatis. Is & ſi nondum ſit cenſendus hæreticus, hæreſi tamen eſt propinquus. Nam ſi eo proſiliat, vt pertinaciter aſſerat ſanctā eccleſiam Romanam cæterarum nō eſſe caput eccleſiarū, iam hæreticus iudicatur.

Schiſmaticus.

¶Itaque ſchiſmaticorum crimen per lepram Mariæ ſororis Moyſi & Aaron ſignificatur. Odio nanque & inuidia contra Moyſen diuinitus datum populo ducem ſtimulata, dicebat: Num per ſolum Moyſen locutus eſt dominus? Nónne & nobis ſimiliter eſt locutus? Quod quum audiſſet dominus, iratus eſt valde. Et ait ad eam: Quare non timuiſti detrahere ſeruo meo Moyſi? Et ecce in Maria apparuit cādēs lepra quaſi nix. Quúmque clamaret Moyſes ad dominum, dicens: Deus, obſecro ſana eam, reſpondit ei dominus: Si pater eius ſpuiſſet in faciem illius, nónne debuerat ſeptem diebus rubore ſuffundi? Separetur ſeptem diebus extra caſtra. Vbi habes omnium ſchiſmaticorū typum expreſſum. Primùm enim aduerſus eccleſiæ præpoſitos contumaci inuidia ſtimulantur, & obiiciūt eis Aethiopiſſam, vti illa ſuo fratri Moyſi, quærunt enim & quid in illis reprehendere, & quid in ſeipſis poſsint iactando cōmendare, acſi & ipſi dicerent: Nónne & nobis ſimiliter loquutus eſt dominus?

Lepra Mariæ prophetiſſæ.

Num.12.

Schiſmaticorū mos.

¶Iratus itaque dominus contumelias ſuorum ipſis tacentibus, imò deprecantibus pro inimicis vlciſcitur: Nam

Ideo de eccleſia ſepārandi.

& ſ

& deteſtabili ſcelere(quaſi quadam lepra)notabiles extrà
caſtra eccleſiæ diuini decreto iudicij quaſi leproſi (ne cæ
teros inficiant)ſeparátur. Vult enim deus nó minus hinc
eos confundi, quàm illa cófunditur, quam pater propter
contentioſæ loquacitatis ſuæ vitium increpans, vt hác có
fundat, humiliétque, linguámque ipſius compeſcat, ſputo
ſuo ipſius in faciem coniecto, reddit abominabilem.

C ¶Secundus leproſus, eſt hęreticus. Cuius vitium in lepra
manus Moyſi fuit deſignatum. Is enim quũ de verbis do-
mini ſibi loquentis dubitaret, è ſinu manum educés pro-
tulit leproſam. Sic enim ſcriptum eſt: Quum miſiſſet in ſi-
num, protulit leproſam inſtar niuis. Omnium enim hære-
ticorum qui catholicæ fidei (quæ dei verbis innititur) có-
tradicunt, vel de ipſius pertinaciter dubitant veritate hæ-
reticæ prauitatis labe (quaſi lepra) contaminati, manũ le-
proſam proferunt, quandoquidem ipſorum quæ iactitát
opera quum ſint mala, placere deo non poſsint, dicente
Apoſtolo: Omne quod non eſt ex fide, peccatum eſt. Et
iterum: Sine fide (nimirum ſana & incorrupta) impoſsibi-
le eſt placere deo.

Hæreticus leproſus. 2. *Exod.* 4. *Hæreticorum opera qualia.* *Rom.* 14. *Heb.* 11.

¶Vnde Aug. Leproſi non abſurdè intelligi poſſunt, qui
ſcientiam veræ fidei non habentes, varias doctrinas pro-
fitentur erroris. Non enim vel abſcondunt imperitiam
ſuam, ſed pro ſumma peritia proferunt in lucem, & iactá
tia ſermonis oſtentant. Nulla porrò falſa doctrina eſt, quę
non aliqua vera intermiſceat. Si enim ſemper vera profe-
querentur, hæretici non eſſent: ſi autem ſemper falſa dice
rent, nullus eis niſi dementiſsimus crederet. Permiſcent
ergo vera falſis, vt cùm falſis vera reſperguntur, ſub obtę-
tu veritatis, falſitas inimica præualeat. Nam & qui vene-
na porrigunt, prius melle calicis ora liniunt, vt per guſtũ
dulcedinis, perueniatur ad poculum mortis. Itaque vera
falſis inordinatè permixta, in vna diſputatione vel narra-
tione hominis, tanquam in vnius corporis colore apparę
tia, ſignificant lepram, tanquam veris falſiſque colorum lo
cis humana corpora variantem atque maculantem. Lepra
nanque eiuſmodi eſt naturæ, vt cutem quam infecerit, di-
uerſis coloribus reſpergat.

Veris falſa permixta. *Simile.*

¶Tertius leproſus, eſt ſimoniacus. Huius lepra ſignifica-
tà

ta fuit per lepram Giezi, qui erat miniſter Heliſæi prophe
tæ. Quum enim pro curatione lepræ Naaman Syri idem
propheta qui hũc ſanauerat recipere pretium recuſaſſet,
idem Giezi hominem inſequutus compoſitis arte menda-
ciis, ait ad illum: Dominus meus miſit me ad te, dicés: Mo-
do venerunt ad me duo adoleſcentes de monte Ephraim
ex filiis prophetarũ, da eis talentum argenti, & veſtes mu
tatorias duplices. Qui quum acceptis duobus talentis, ac
veſtibus reuerſus ſtetiſſet coram viro dei, interrogatus ab
eo vnde veniſſet, reſpõdiſſétque: Nõ iuit ſeruus tuus quo
quam, ait ad eum: Nónne cor meum in præſenti erat, quá-
do reuerſus eſt homo de curru ſuo in occurſum tui? Nũc
igitur accepiſti argentum, & accepiſti veſtes, vt emas oli-
ueta & vineas, & oues & boues, & ſeruos & ancillas. Sed
& lepra Naaman adhærebit tibi, & ſemini tuo vſque in
ſempiternũ. Et egreſſus eſt quaſi nix ab eo leproſus. Pro-
pheta ſanctus recipere curationis lepræ pretium ideo re-
cuſauit, quòd per dei gratiam, non autem ſua vel virtute
vel induſtria leproſum mundaſſet. Nimirum docuerat iã
eũ ſpiritus quod longè poſt prædicaturus erat Chriſtus:
Gratis accepiſtis, gratis date. Nemo enim iure poteſt ven-
dere quod non ſuum, ſed alterius eſt, qui etiam illud ſuũ,
vendi prohibet, & præcipit gratis impartiri. Id enim ſi vẽ
dere præſumpſerit, furti conuincitur. Nam ſi cuiuſpiam
magni patrisfamiliâs diſpenſator, nõ niſi ad pretium filiis
domini ſui alimenta vellet erogare, quæ ipſis gratis ad-
miniſtranda accepit, nónne vendit aliena? Nónne fur eſt
& latro? Nónne & domino ſuo pariter & familiæ cõtume
liam facit? Et quidem ſacerdotes & prælati diſpenſationis
miniſterium in eccleſia ſortiuntur. Miniſtrant autem non
quæ ſua ſunt, ſed quæ dei, eccleſiaſtica videlicet ſacramẽ
ta, quæ non à miniſtris, ſed à Deo ſanandis animarum vi-
tiis efficaciam acceperunt.

Simoniac? Lepra Giezi. 4. *Reg.* 5. *Simonia hic neſaria.* *Matth.* 10. *Nota ſimilitudinem.*

¶Quum igitur hũc diſpenſandi modum dominus præ-
ſcriplerit dicens (vt præmiſſum eſt) Gratis accepiſtis, gra-
tis date: qua impudentia, qua temeritate, imò qua cæcitate
& ignorantia dei, ea præſumunt cum ſumma tã dei quàm
populi Chriſtiani contumelia ad pretium diſpenſare?

In ſimoniacos.

¶Similes itaque ſint miniſtro Heliſæi, vt qui ſacramen-
torum

Universidad de Deusto Biblioteca

corum gratiam(quasi hæc in eorum sit potestate, & quasi ad pecuniæ pretium posit æstimari) venalem habent, postulátes hinc pretiũ & accipientes, exprobrabili scelere, quasi ignominiosa lepræ contagione detestabiles effecti, euersis dei iudicio eorum sedibus, è templo pellátur, minimèque iam ante deum pro sacerdotibus, sed pro sacrilegis (vti sunt) habeantur.

¶ Quibus lepra Naaman iam mundati adhæreat, vt vnde mundantur alij, ipsi inde coinquinentur. Quod enim est aliis medicamentum vitæ, ipsis suo vitio parit mortẽ. Tergiuersentur interim cum Giezi, & cõfictis quibuslibet arte mendaciis (nescio quas consuetudines, quas etiam pro legitimis defensuri sunt, prætendentes) simoniæ crimen inficiẽtur, quandoquidem ad exemplum Giezi & ipsi hac lepra prę lucentes egrediantur, à domino reprobati.

E ¶ Quartus leprosus est sacrilegus, qui ea sibi per grande
Sacrileg°. nefas in dei tẽplo prę sumit vsurpare, quę prorsus sibi esse negata noscũtur. Et hæc est lepra Oziæ regis. De quo scriptum est: Quum roboratus esset, elatũ est cor eius in in-
2.Par. 22. teritum suum, & neglexit dominũ deum suum, ingressuque templum domini, adolere voluit incensum super al-
Lepra Oziæ. tare thimiamatis. Cui quum dicerent sacerdotes: Non est tui officij Ozia, vt adoleas incensum domino, sed sacerdotum qui consecrati sunt ad huiusmodi ministerium. Egredere de sanctuario ne contempseris, quia nõ reputabitur tibi in gloriam hoc à domino deo. Ipse iratus minabatur sacerdotibus, statimq; orta est lepra in fronte eius coram sacerdotibus in domo domini. Cumq; respexisset eum Azarias pontifex, & omnes reliqui sacerdotes, viderũt lepram in fronte eius, & festinatò expulerunt eum.

Sacrilegorum opera ¶ Huic similes sunt qui in superbiam eleuati, contempto deo ea quæ duntaxat sacerdotum sunt, per secularem potentiam sibi vendicare non metuunt, ecclesię sanctę legitima conuellunt, sacerdotes & episcopos in suã redigunt clien, telamquoslibet sacerdotes & prælatos ecclesiarum instituunt, destituuntque, & quod Ozias facere nõ præsumpsit, templa palàm despoliare non verentur. Quòd si his eorum ausis sacerdos etiam summus contradixerit, ira succensi promittunt vltorem.

Ozias

¶ Ozias leprosus, & regno & honore regio exinde carẽs, seorsum habitare compulsus est. Principem (eo quo di- *Sacrilegij*
ctum est modo sacrilegum) vltio diuina ita comprehẽdit, *pœna.*
vt & dei regno reprobus, & fidelium cœtu coram deo habeatur indignus, nihil ei suffragante quòd multo satellitestipatus, pompaticè domum domini ingredi conspicitur, quo minus tam dei quàm sacerdotum iudicio, per censuras ecclesiasticas quasi leprosus, & cunctis notabilis à dei ecclesia separetur. Horum enim qui gaudent quum male- *Prou.2.*
fecerint, & exultant in rebus pessimis, peruersæ sunt vię, & infames gressus eorum.

¶ Quintus leprosus est homicida. Hic illa contaminatus F
est lepra quam Dauid imprecatus est Ioab, dicens inter a- 2. Reg.3.
lia: Non deficiat de domo Ioab leprosus. Ipse enim Ioab *Homicidæ*
loquẽs in dolo cum Abner principe exercitus Israël, per- *lepra Ioab*
cusserat eum in inguine, & interfecit. Similiter interfece- 2.Reg.20.
rat Amasam principem militiæ Iuda. Vnde Dauid priusquam migrare tè vita, mandauit filio suo Salomoni regi, dicens: Tu nosti quę fecerit Ioab duobus principibus ex- 3.Reg.2.
ercitus Israël, Abner filio Ner, & Amasæ filio Iether, quos occidit, & effudit sanguinem belli in pace. Et post pauca: Facies ergo iuxta sapientiam tuam, & non deducas caniciem eius pacificè ad inferos. Quod & fecit. Nam post obitum Dauid patris sui, auulsum ab altari domini iussit interfici, dicens: Sanguis eius super caput eius, quia interfecit duos viros iustos meliorésque se.

¶ Nec debuit ei sacer locus patrocinari, mandante per le- *Locus sa-*
gem domino, & dicente: Si quis per industriam occiderit *cer quẽ nõ*
proximum suum & per insidias, ab altari meo auelleseum *tuetur.*
vt moriatur. Quisquis igitur homicidij crimine contami- *Exod.21.*
natur, quasi lepra abominabili, detestabilis effectus, à cœtu fidelium (vti sanctuario domini) auulsus eiicitur. Si enim in gehennam ignis abiicitur qui dixerit fratri suo, fa- *Mat.5.*
tue, quid non abiiciatur qui fratrem suum occidit? Cùm innocuum fratrem suum Abel Caïn impius occidisset, dictum est ei à domino: Quid fecisti? Vox sanguinis fratris *Gen.4.*
tui clamat ad me de terra. Nunc igitur maledictus eris super terrã, quę aperuit os suum, & suscepit sanguinem fratris tui de manu tua. Vagus & profugus eris super terrã.

Qui

Qui ait: Ecce eiicis me hodie à facie terræ, & à facie tua abscondar, & ero vagus & profugus in terra. Omnis igitur qui inuenerit me, occidet me.

Homicidiorum fomentum.

¶ Quòd autem nunc homicidia tam crebra passim vbiq; nuntiantur, tanti sceleris facit impunitas. Nam & ipsi homicidæ reperiunt, quos pecunia criminis sui patronos sibi redimant. Quumque per remissionis facilitatem homicidium aliud priori superaddunt, quid aliud quàm empta fundendi sanguinem vtuntur licentia? Audienda fuerat æterni iudicis sententia, qui ait: Quicunque effuderit humanum sanguinem, fundetur sanguis illius.

Gene. 9.

2. Reg. 25. Homicidij pœna grauis.

¶ Quum Saul rex impius innoxium sanguinem Gabaonitarum effudisset, trium annorũ fames ex sterilitate terræ fuit subsequuta, nec cessauit, quoadusq; sanguis pro sanguine redderetur. Quo facto cœlũ dedit pluuiam, & terra fructum suum. Itaq; nullus iam miretur, si pleræq; regiones ciuitatésq; aduersis rebus afflictentur, quum tam multa vbique & tam impunè iam passim perpetrẽtur homicidia, vt grauius districtiúsque interfectio canis cuiusquam aut bouis, quàm hominis vindicanda videatur.

G ¶ Sextus leprosus, est vsurarius manifestus: Iste gerit lepram Naaman Syri, qui erat diues & fortis, sed leprosus. Huic præcipitur vt se lauet in Iordane & sic mundetur, id est, vt reddendo quæ per vsuram sustulit, faciat iudicium, & iustitiam, exemplo illius qui ait: Ecce dimidium bonorum meorum domine do pauperibus, & si quid aliquem defraudaui, reddo quadruplum. Iordanis enim interpretatur, riuus iudicij. Christus dominus in Iordane baptizatus, non habuit vbi caput reclinaret. Et vtinam similiter vsurarius secundum iudicium æquitatis ita sese ablueret ab his omnibus quæ fraudibus vsurarum sustulit, vt mundus & nudus egrediatur, vt posit verè dicere: Feci iudicium & iustitiam, non tradas me calumniantibus me.

Vsurarius publicus.

4. Reg. 5.

Luca. 10.

¶ Sanè rapacitas vsurariorum non immeritò lepræ cõparatur, quòd sicut lepra carnem, ita vsura depascat opes miserorum. Proinde, sicut leprosus leprosum, ita vsurarius vsurarium generat. Vsurarius enim suis artibus filium instituens, vt quidam ait,

Iuuenalis.

Mox acquirendi docet insatiabile votum.

Ini-

¶ Iniquissimarum enim rationum ei libros tradit, actandem moriẽs in peccatis suis, cuncta iniquè acquisita quę restituere debuerat, cum hæreditate gehennæ filio relinquit. At ille parentis crudelem auaritiã strenuè sequens, etiam aliquid superaddit. Nam vbi pater auaritiæ studiis arsit, iste furit. Et quoniã vsurarum rapacitas legibus tam humanis quàm diuinis, imò & legi naturæ repugnat, idcirco mirum non est, si & ipsa legibus punitur.

¶ Itaque (cæteris legibns prætermissis) consyderandum est quemadmodum decretis ecclesiasticis vsurarius manifestus feriatur. Tam viuens enim quàm moriens, tam in suis quàm in seipso à iure punitur.

Vsurarius vt punitur in se.

¶ Primò enim viuens à perceptione sacramentalis communionis arcetur. Secundò, ipsius oblatio districtè prohibetur recipi. Clerici contrauenientes, vel admittendo scilicet vsurarium ad communionem, vel recipiendo ipsius oblationem, ab officio suo decreto Cõcilij Lateranen. sunt suspensi. Cuius concilij idem decretum postea in Cõcilio Lugdunen. confirmatum, & sub pœna maledictionis ęternæ seruari mãdatum est. Tertiò, punitur vsurarius in hoc, quòd ad conuincendum ipsum de accepta vsura libros rationum suarum ipse edere cõpellitur vel inuitus. Quum aliàs nemo instrumenta priuata & propria exhibere cogatur creditori, vt ipse debitor per ea cõuincatur, sed hoc peculiare est in odium vsuratum.

De vsu. c. quia in omnibus.

c. vsurariũ lib. 6.

c. vnico. in cle.

¶ Quartò, in hoc punitur, quòd si vel ipse vel alius quispiam pertinaciter asserit exercere vsuras non esse peccatum, hæreticus censetur. Vnde & hæreticæ prauitatis inquisitoribus districtè mandatur contra huiusmodi legitimè procedere.

H *in cle. c. vnico.*

¶ Punitur autem & in suis, & primò in sibi consentientibus, in cooperantibus, in hęredibus. Nam (vt dictum est) sacerdotes & clerici recipientes eum ad communionem, oblationem, vel ad ecclesiasticam sepulturam, per memorati Lateranen. Con. decretum à suo ministerio seu officio ecclesiastico sunt suspensi.

Vt vsurarius punitur in suis

¶ Secundò punitur: quia si episcopus quispiam permiserit huiusmodi vsuriariũ domum cõducere, & publicè vsuras exercere in terra ipsi episcopo temporali ditione subiecta,

c. vsurariũ lib. 6.

Universidad de Deusto Biblioteca

iecta, vel si hunc infra tres menses non inde expulerit, & ipse episcopus est eo ipso ab executione sui officij suspensus. Si verò sint prelati episcopo inferiores, puta abbates, prepositi, decani, & huiusmodi, in eodem casu sententiâ excommunicationis incurrunt.

¶ Quòd si illæ terræ ad collegium vel aliam qu amlibet ecclesiasticam pertineant vniuersitatem, ecclesiast ico sup ponuntur interdicto, quoadusque vsurarius inde fuerit profligatus. Quòd si fuerint laici, qui eo quo dictum est modo vsurario fauerint, & si dictas pœnas ipso facto non incurrant, poterunt tamen per ordinarios compelli, vt tales vsurarios à suis terris expellant, non obtemperantes, possunt excommunicare.

Ibidem.

¶ Tertiò, punitur manifestus vsurarius in suis, hoc qui sequitur modo. Siquidem officiales communitatum dictantes vel scribentes statuta super vsuris soluendis, vel non repetendis, vel non restituendis, vel iudicantes secundum illa, vel nõ delentes illa si possunt, infra tres mẽses de libris communitatum, vel illa seruantes, excommunicati sunt ex decreto Con. Viennen. Sunt autem iam dictæ clausulæ diligenter attendendæ atque numerandæ, quia pluribus exinde excommunicationis periculum imminet. Primò, huiusmodi statuto faciendo authoritatem prestantes. Secundò, huiusmodi statutũ dictantes. Tertiò, idem statutum scribentes. Quartò, secundum illud iudicantes. Quintò, illud non delentes de libro communitatis ante lapsum prefiniti temporis. Sextò, illud idem statutum seruantes.

Senatus faciens vsurario vt punitur.

in cle. c. vnico.

¶ Quartò, punitur in suis hæredibus quicunque tãdem hi fuerint, quia & ipsi obligantur ad vsurarum restitutionem, quantum patitur ipsa hæreditas. Nam quia res transit ad hæredem cum suo onere, ideo hæredes isti, ea districtione qua vsurarius ipse, ad restitutionem vsurarũ sunt compellendi. In morte etiam punitur vsurarius, siquidem decreto Gregorij papæ decimi in Con. Lugdunen. præcipitur vt manifestorum vsurariorum testamẽtis dum conficiuntur, nullus intersit. Item quòd ad confessionem hos nullus sacerdos admittat, nec his impẽdat absolutionem, nisi prius de vsuris acceptis satisfecerint, vel saltem de satisfa-

c. tua nos de vsu. vt punitur in hæredi.

c. quãquã li. 6. de vs. vt punitur in morte.

risfaciendo pro suarum virium facultate præstiterint idoneam cautionem cum fideiussoris vel pignoribus, & sic certos reddant à se spoliatos de pecuniis suis, recuperandis. Præstanda autem est hæc cautio damnificatis si fuerint præsentes, vel episcopo aut eius vicario, si absentes.

¶ Testamenta eorum aliter facta, non valent, sed pro irritis habentur à iure.

¶ Punitur etiam post mortem. Quia nisi satisfecerit ante mortem, vel hæredibus satisfactionem mãdauerit, & hanc illic faciendã receperint, vel idoneam (vti dictũ est) præstiterit cautionem, priuatur ecclesiastica sepultura.

Vt punitur post mortẽ

¶ Clerici ad ecclesiasticam sepulturam hũc admittentes, suspensi sunt ab officio suo decreto Con. Lateranen. & grauiter peccant. Et insuper ex decreto Cle. quinti in Cõ. Viennensi sunt eo ipso excommunicati.

c. quia in omnibus de vsu.

c. Eos de sepul. in cle.

¶ Itaque circa hunc leprosum hactenus euagari oportuit, quòd hoc detestabile crimen à plerisq; iam tanquam licitum, imò & vtile defensatur, & ideo omni pudore sublato, quin potiº principum authoritate (vt ipsi iactant) munitum, vsqueadeò ciuitates & loca perrumpit, vt illud iam videamus impletum: Vidi iniquitatem & contradictionem in ciuitate: quæ autem sit illa ostenditur, quum post pauca subiunctum est: Et non defecit de plateis eius vsura & dolus.

Psal.

¶ Porrò si quisquam alius, iste leprosus quàm maximè, est è ciuitatibus & hominum cœtu pellendus, nulla huic (quantacunque tandem fuerit) authoritate siue seculari, siue ecclesiastica suffragante. Nõ enim data est à deo cuiquam potestas in populo Christiano, nisi in ædificationẽ, nequaquam autem in destructionem.

2. Cor. 10.

¶ Septimus leprosus, est adulter, de cuius lepra illud possumus moraliter intelligere, quod in Leuitico scriptũ est: Plaga lepræ orta est in vlcere. Vlcus enim, putida adulterij concupiscentia est, in quo vlcere tunc lepra exoritur, quum adulteriũ perpetratur. Sed & nati ex adulterio (vt dicit Augustinus) hoc vitium quasi lepram à leproso parente contrahunt, vt ad simile vitiũ & ipsi procliues sint, nisi maculam originis virtutibus emendent.

K Adulter. Cap. 13.

Super Ge. ad lit.

¶ Quòd autẽ & iste leprosus, ne sanos sua cõtagione corrum-

rumpat, separãdus sit atque abiiciendus, ipsa lex, imò per
Deut.22. legem ipse dominus loquens ostendit, quum dicit: Si dor-
Adulterij mierit vir cum vxore alterius, vterque morietur, id est, a-
pœna. dulter & adultera, & auferes malum de Israël. Sed & Apo
stolus Paulus de illo apud Corinthios adultero mandat,
1.Cor.5. dicens: Tollatur de medio vestrûm, qui hoc opus fecit.
Nescitis quia modicum fermẽtum totam massam corrum-
pit? Et iterum: Scripsi vobis in epistola, ne commisceamini
fornicariis.

L ¶ Octauus leprosus, est hypocrita simulator. Huius lepra
Hypocrita est vitium coloris in cute. De qua lepra loquente domino
Leuit.13. ad Moysen & Aaron, scriptum est: Homo in cuius cute &
carne ortus fuerit diuersus color, siue pustula, aut quasi
lucens quippiam, id est, plaga lepræ, adducetur ad Aaron
sacerdotem, vel vnumquemlibet filiorũ eius. Hypocritis
enim diuersus est color in cute, quia foris in moribus &
conuersatione aliis student esse dissimiles, superba singu-
laritate. Diuersus nihilominus est eis color subtus cutem
in carne, dum aliud intus agunt, aliud foris ostendunt.

Hypocri- ¶ Foris enim ostentare gestiunt humilitatem, & intus am
tis vt color plectuntur vanitatem. Foris cupiunt apparere sancti, inte
diuersus. rius autem sunt iniqui. Quales illi erant, quibus dictum
Matt. 23. est: Væ vobis scribæ & pharisæi hypocritæ, quia similes e-
stis sepulchris dealbatis, quæ à foris parẽt hominibus spe
ciosa, intus verò plena sunt ossibus mortuorum, & omni
spurcitia. Sic & vos à foris quidem paretis hominibus iu-
sti, intus autem pleni estis hypocrisi & iniquitate. Hi sunt
Iuuenal. iuxta quendam, Qui Curios simulant, & Bacchanalia vi-
uunt. Multi tales vbique simulatores inueniuntur, pro-
pter quos dictum est:

In hypocri- Frontis nulla fides, quis enim non vicus abundat
tas. Tristibus obscœnis?

Horum deridens simulationem iterum dicit:

Hispida membra quidem, & duræ per brachia setæ
Promittunt atrocem animum, sed podice leni
Cæduntur tumidæ medico ridente mariscæ.

¶ Et licet simulatores isti plerũq; in occulto omnibus vi
tiis sordeant, alienorum tamen censuram sibi vendicant
vitiorum, nimirum vt per hoc appareant iustiores. Qui-

bus longè tolerabiliores sunt manifestè vitiosi. Vnde post
pauca idem qui supra, subiecit:

Hunc ego fatis
Imputo qui vultu morbum incessuque fatetur.
Horum simplicitas miserabilis, his furor ipse
Dat veniam, sed peiores qui talia verbis
Herculis inuadunt, & de virtute loquuti
Clunem agitant.

¶ Re ectè quidẽ hoc cæteris dicit esse peiores, quum simu- Hieronym.
lata sanctitas, duplex sit iniquitas. Illum enim imitantur 2.Cor.11.
qui transfigurat se in angelum lucis, sub specie boni peri-
culosius tentans. Proditores profectò sunt, qui præferen-
tes speciem pietatis (quasi Christi insignia) ad Christi ho-
stes defecerunt. Porrò quum dixisset lex, Homo in cuius
cute & carne ortus fuerit diuersus color, mox adiecit: Si-
ue pustula, siue lucens quippiam, id est lepra. Quid aliud
per pustulã (quæ sanie plena tumet, & cruciat) quàm tu-
midæ mentis elatio designatur? Quę inuidię tabo tumẽs,
acriter cruciat semetipsam. Dum enim hypocrita vanus id Hypocritæ
quod ambit non adipiscitur, in alios inuidiæ cruciatu a- vt discru-
cerbè stimulatur. Tunc autem in eo quippiam lucens ap- ciatur.
parere dicitur, quando omnia opera sua facit vt videatur Mat.23.
ab hominibus, vt simulatę virtutis specie eluceat præ cæ-
teris, quasi iustus & sanctus. Et id quidem lepra est, qua &
seipsum hypocrita ab aliis omnibus secernit, dum tacita
cogitatione intra semetipsum dicit: Non sum sicut cæteri Lucæ.18.
hominum raptores, iniusti, adulteri. Verax fuisset, si sic di-
xisset: Non sum sicut cęteri peccatores, quia omnibus pec
catoribus ego peccaui grauius.

¶ Nonus leprosus est, inuisor fraternæ gratiæ, & mur- M
murator contra deum, designatus in Euangelio per Simo- Murmurã
nem leprosum. Nam sicut ille inuidit peccatrici domini tor.
pedes lachrymis suis riganti, capillisque tergenti peccato Lucæ.7.
rum remissionem & indulgentiam, sed & contra domi-
num murmurans, intra se dicebat: Hic si esset propheta,
sciret vtiq; quæ & qualis est mulier quæ tangit eum, quia
peccatrix est. Sic etiam quisquis inuisor est fraternæ gra-
tię, dolore torquetur in corde, dum hominem quemlibet
qui olim vitiis sorduit, præteritæ vitæ delictis abolitis,

ad aliquem honoris gradum efferri videt suo iudicio indi
Inuidiæ tormentũ. gnũ.Sed & illis obmurmurat,qui hunc vel honore quo-
libet,vel suo vel aliorum honestorum hominum consor-
tio dignantur.Cui hinc iudicium sine misericordia immi-
net,quòd & misericordia ipse caruerit, & aliorum miseri
cordiam vituperans suggillauit.Quænam illum maneret
in dei iudicio misericordia,qui nec deũ ipsum,nec quen
quam hominum peccatori vellet miseri?

N ¶Decimus leprosus est,homo quilibet gulæ vitio dedi-
Gulosus. tus,mãcipium ventris,quippe cuius deus venter est, qua-
Phil.3. si ad nihil aliud viuat,quàm ad comessationes, & ebrieta-
1.Cor.6. tes.Sed fallit animalis homo semetipsum.Nam vt ait qui-
dam:Non viuis vt edas, sed edis vt viuere possis. Venter
escis,inquit Apostolus,& esca ventri.Deus autem & hũc
& has destruet.Hæc est lepra illorum quatuor lepro so-
4.Reg.7. rum, qui manebant iuxta portam Samariæ,& vt comede-
rent,& biberent,ad hostium castra transierunt. Et vtique
Ganeonũ typus. ad hostium castra transeunt,qui non deo, sed suo ventri
Esa.22. seruientes,æternæ vitę spe destituti,dicere videntur: Co-
medamus,& bibamus,cras enim moriemur. Ad hostium
castra relicto deo colendi ventris sui causa defugiunt,
qui crapulam & ebrietatem sectantes,præcipuè diebus sa
cris,verbo dei derelicto,ad bibonum contubernia vel lu-
panaria festinant.

O ¶Hos tanquam lepra contaminatos,ab integrorum con-
1 Cor.5. sortio Apostolus Paulus arcendos vitandosque censuit,
vbi ait:Si is qui frater nominatur inter vos,est fornicator,
Ebriosi vitanda. aut auarus,aut idolis seruiẽs,aut maledicus, aut ebriosus,
Rom.10. aut rapax,cum eiusmodi nec cibum sumere.Et alibi præ-
monitos reddens fideles,à quorũ consortio se obseruent:
Declinate,inquit,ab illis.Huiusmodi enim Christo domi-
no non seruiunt,sed suo ventri.

¶Sanè grandi suo damno ad ebriosorum lurconumque
cõtubernia quilibet sui ventris cultor nocturnas inter e-
briorum insanias seruaturus vigilias festinat,dãnum gra-
ue reportaturus in loculis,sed grauius in mẽbris sui cor-
poris,grauissimum autem in anima,omni iã absorpta sa-
pientia,& mentis operibus amissis,sicut scriptum est:Tur
Psal. bati sunt & moti sunt sicut ebrius, & omnis sapientia eo-
rum

rum deuorata est.Vitium hoc,vnum genus humanum in-
ter cætera animantia & dedecorat & corrumpit.

¶Ait Plinius:Vitio datur homini,quòd soli animantium
non sitientes bibimus.Exclamat in hoc vitium è sapien-
tibus quidam,dicens:

Iuuenalis.

-Sed quis ferat istas
Luxuriæ sordes?quanta est gula,quæ ibi totos
Ponit apros,animal propter conuiuia natum?
Pœna tamen præsens.quum tu deponis amictus
Turgidus,& crudum pauonem in balnea portas.
Hinc subitæ mortes,atque intestata senectus.
It noua,nec tristis per cunctas fabula mensas.
Ducitur iratis plaudendum funus amicis.

¶Verùm ab huiusmodi decem leprosorũ dinumeratione
descriptionéque defessi,horumque quasi longam commo
rationem aëremque ipsorum contagione corruptiorem
pertæsi, ab hac tam longa digressione,qua nos decem isti
leprosi abduxerũt,ad literam sacræ lectionis quasi ad aë-
rem puriorem respirandi gratia redeamus.

HOMILIA SECVNDA
super eadem lectione.

Ccurrerunt ei decem uiri leprosi. Vbi supra.

O ¶Vti in homilia superiori dictum est, tria nobis
in Euangelica lectione sunt consyderanda. Pri-
mum est,leprosorum supplex deprecatio. Secundum est,
deprecationis huius benigna exauditio, ibi:Quos vt vi-
dit.Tertium est,accepti beneficij rara recognitio,ibi:Vnus
autem ex illis.

¶Circa primum est aduertendum,quòd licet per hosde-
cem leprosos peccatores vniuersos(quòd pręcepta deca A
logi præuaricati sunt) possumus intelligere, peculiariter
tamen videntur hæreticorum prætulisse figuram, qui (vt
b.Aug.ait)veræ fidei scientiam non habentes, varias do-
ctrinas profitentur erroris.Nulla enim falsa doctrina est,
quæ nõ aliqua vera intermisceat.Vera ergo falsis permix-
ta,in vna disputatione vel narratione hominis,tãquam in
vnius corporis colore apparentia,significant lepram spi-
ritualem,tanquam veris falsisque colorum locis humana

corpora variantem atque maculantem. Sequitur:

Qui steterunt à longe, & leuauerunt uocem, dicentes: Iesu præceptor, miserere nostri.

¶ Quòd à longe steterunt, reuerentiæ indicium fuit. Sciebant enim secundum legem se esse immundos, & his qui mundi erant non debere appropinquare. Ex vrbibus itaq; & oppidis decreto legis expulsi, quasi immundi adinuicem conuersabantur, quos fecerat vnanimes communitas passionis. Præstolabantur ergo transitum Iesu soliciti, donec aduenientem Christum viderent.

Theoph.

Cur longe steterunt.

¶ Et steterunt à longe. A longe stant, quasi verecundantes de ea quæ illis imputabatur immunditia. Putabant enim quòd Christus more cæterorum fastidiret. Abstiterunt ergo loco, sed facti sunt proximi deprecando. Prope enim est dominus omnibus inuocantibus eum in veritate. Sequitur:

Psal.

¶ Leuauerunt vocem, dicentes: Iesu præceptor, miserere nostri. Dicunt & inuocant magnum venerandúmque nomen Iesu, & rem nominis adepti sunt, id est salutem. Iesus enim, salus interpretatur, & salutem quam efflagitabant, assequuti sunt. Et quoniam sciebant eum plurimis fuisse misertum, clamitant & ipsi ibi misereri, dicentes: Miserere nostri. Non argentum petunt, nec aurum, nec aliquid huiusmodi, sed à lepra munditiam & salutem. Nec simpliciter rogant eum vt mortalem, sed præceptorem vocãt, id est dominum, quo deum confiteri videntur, cuius omnia annuant imperio. Qui vocat ea quę non sunt, sicut ea quę sunt, & pręcepto gratiæ suæ de lapidibus suscitat filios Abrahę. Qui solus potest facere mundos de immundo conceptos semine.

Theoph.

Iesu præceptor.

Beda.

Hæretici vt vitandi

¶ Porrò, si per hos leprosos hęreticos accipimus, hi tamquam vitandi sunt ecclesię, vt si fieri potest, longius remoti, magno clamore Christum interpellẽt. Hęretici enim à cohabitatione ciuitatis dei, id est, à cõmunione vniuersalis ecclesię sunt separandi, vt saltem damnati, & ab omnium cõsortio sequestrati, tandem longo suæ eliminationis tædio fatigati, Christum magnis vocibus (vt dictum est) inclamare, & cum veritatis pręceptorem fateri cogantur. Me-

Meritò autem iam sanandi pręceptorem vocant, in cuius fide atq; doctrina se errasse fatentur. Congruè autem hæretici respicientes Iesum præceptorem vocant, in cuius verbis se recognoscunt deliquisse. Dúmq; ad eius magisterij regulam recurrere studiosè festinant, statim merentur optatæ beneficia salutis inuenire.

¶ Quòd si per hos decem leprosos, quoscunque peccatores accipimus, attendamus & ipsi quid nobis qui peccatorus sumus, pro consequẽda peccatorum remissione (quasi lepræ nostræ emundatione) ex eorum imitatione sit faciendum. Primùm igitur steterunt. Et vtique peccator à Domino sanandus stare debet, nec vltra progredi, neque per actum peccati, neque per peccãdi voluntatem, dicente Domino per prophetam: Quiescite agere peruersè, discite benefacere.

B *Vt à peccati lepra mũdemur.*

Esaiæ. I.

¶ Secũdò, steterunt à longè. Quo innuitur, quòd peccator coram deo verecũdia perfusus, per humilitatem profundam agnoscere debet se diuino conspectui nõ esse dignum, nempe qui per tanta & tam multa peccata abominabilis deo factus sit, iuxtà quod ad animam peccatricem loquitur, dicens: Quàm vilis facta es nimis, iterans vias tuas. Placatur autem deus humilitate, placatur verecundia pœnitentis. Publicanus enim qui ab oratione sua descendit iustificatus in domum suam, oraturus dominum de longe stans, nolebat nec oculos ad cœlum leuare.

Iere. 2.

Luc. 18.

¶ Tertiò, leuauerunt vocem. Et ipse peccator cum ingẽti dolore, & detestatione peccati, magno cũ desyderio dei misericordiam debet implorare. Siquidem desyderium magnum, clamor magnus est ante Deum.

¶ Quartò, voce propria miserias suas patefecerũt, quod vtique in primis est peccatori faciendum, sicut scriptum est: Dic tu prior iniquitates tuas, vt iustificeris. Qui enim abscondit scelera sua, non dirigetur: qui autem reliquerit ea & confessus fuerit, misericordiam, cõsequetur. Hoc ipsum. b. Ioannes suo testimonio confirmat, dicens: Si confiteamur peccata nostra, fidelis est & iustus, vt remittat nobis peccata nostra, & emũdet nos ab omni iniquitate.

Esa. 43.

Prou. 82.

I. Ioan. I.

¶ Quintò, diuinam misericordiam implorauerunt, dicentes: Iesu præceptor, miserere nostri. Non secus debet

& peccator totam ſpem ſuam in domini miſe ricordia nõ in ſuis operibus conſtituendo, aſsiduis diuin am clementiam precibus implorare.

¶ Sextò, crediderunt pariter & obedierũt ſaluatori præcipienti, vt irent & oſtenderent ſe ſacerdotibus, quod etiam peccatoribus emundandis omnino eſt imitandum.

¶ Circa ſecundum principale dicitur:

Quos ut uidit, dixit: Ite, oſtendite uos ſacerdotibus. Et factum eſt, dum irent, mundati ſunt.

C

Cur ad ſacerdotes mittuntur

¶ Præcipiebat enim lex, vt ſi quis lepræ maculam incurriſſet, ad ſacerdotem duceretur, vt eius iudicio vel immundus, vel mundus eſſe decerneretur. Sanè prouida diſpenſatione dominus leproſos ad ſacerdotes mittebat plures ob cauſas.

¶ Primò, vt eis occaſionem calumniandi non præberet mundatos à ſe leproſos eorum iudicio contra legis præſcripta ſubtrahendo. Occaſionem ergo quærentibus dare noluit, illis magis parcens & conſulens, qui illorum cõtra dominum obloquia curarent.

¶ Secundò, vt videntes à domino mundatos leproſos, quos ipſi per ſacerdotium ſuum & legẽ curare nequirẽt, aut crederent & ſaluarentur: aut ſi non crederẽt, de ignorantia aduentus Chriſti redderentur inexcuſabiles.

¶ Tertiò, vt per hoc eccleſiæ catholicæ ſacerdotium altius commendaret. Nam ſi illud ſacerdotium, quod tantùm in typo gerebatur, adeò venerabile extitit, vt ab ipſo domino honorum, multo magis hoc quod nunc iam non in figura, ſed in veritate adminiſtratur, reuerendum eſt & omni honore colendum.

¶ Nec otioſum eſt, vt dicit Auguſtinus, quòd nullum eorum quibus dominus hæc corporalia beneficia præſtitit, inuenitur miſiſſe ad ſacerdotes niſi leproſos.

Sacerdotale iudiciũ vt obſeruandum.

¶ Quia videlicet ſacerdotium Iudæorum, figura erat futuri ſacerdotij regalis, quod eſt in eccleſia, quo cõſecrãtur omnes pertinẽtes ad corpus Chriſti ſummi & veri principis ſacerdotum. Et quiſquis vel hæretica prauitate, vel ſuperſtitione gentili, vel Iudaica perfidia, vel etiam ſchiſmate fraterno, quaſi vario colore per domini gratiam caruerit, neceſſe eſt ad eccleſiam veniat, colorémque fidei verum quem acceperit, oſtendat.

¶ Debent ſanè hæretici conuerſi ſanctæ Eccleſiæ ſacerdotibus ſeſe offerre, & praui dogmatis errorem quaſi morbidæ cutis varietatem ad examinandum pandere, quatenus ab illis, fidei regulis inſtructi, priſtinæ munditiæ reſtituantur.

¶ Quanuis enim Dominus qui ſummus pontifex verúſque magiſter eſt, interna eruditione quod tenendum ſit valeat inſpirare, magna tamen diſpenſatione vult doctoribus obſequi, vt per hoc qui docẽdi ſunt, profunda humilitate ſolidentur, humiliati verò, ad capienda fidei ſacramenta potiores efficiantur.

D

Cur doctoribus auſcultãdum

¶ Vnde beatus Paulus qui diuinis cœlitus reuelationibus erat inſtruendus, quique nõ ab homine, neq; per hominem (vt ipſe dicit) acceptur us erat Euãgelium, ſed per reuelationem Ieſu Chriſti, hic tantus gẽtium magiſter & doctor futur°, audita voce domini? Quid me perſequeris, Et, Ego ſum Ieſus Nazarenus quem tu perſequeris. quum ilico diximſet: Domine, quid me vis facere? voce ipſius domini (qui in momento de omnibus ipſum docere potuit) ad Ananiam miſſus eſt.

Gal. 1.

Act. 9.

¶ Ibi, inquit, dicetur tibi, quid te oporteat facere, vt illo ſacerdotio quod in eccleſia conſtitutum eſt, ſacramentũ doctrinæ fidei perciperet, & verus eius approbaretur color, non quia non poteſt per ſeipſum dominus omnia facere: nam quis alius hæc facit etiam in eccleſia? ſed vt ſocietas congregatorum fidelium approbando inuicem atque communicando veræ fidei doctrinam, in omnibus quæ dicuntur verbis, vel ſignantur ſacramentis, tanquã vnam ſpeciem veri coloris obducat.

Vt Saulus ad Ananiam mittitur.

Beda.

¶ Ad hoc etiam pertinet (vt ait beatus Auguſtinus) quod idem dicit Apoſtolus: Deinde poſt annos quatuordecim aſcendi Ieroſolymam cum Barnaba, aſſumpto etiam Tito. Aſcendi autem ſecundum reuelationem, & expoſui Euangelium quod prædico in gentibus ſeorſum his qui videntur, ne fortè in vacuũ currerem aut cuccurriſſem. Et paulò poſt: Quum cognouiſſent, inquit, gratiam quæ data eſt mihi, Petrus, Iacobus, & Ioannes, qui videbantur columnæ eſſe

Gal. 2.

Universidad de Deusto Biblioteca

næ esse, dextras dederunt mihi & Barnabę societatis. Ipsa enim collatio vnam doctrinæ speciem exclusa omni varietate monstrabat. Quod etiam salubriter Corinthios monet, dicens: Obsecro autem vos fratres, per nomen Domini nostri Iesu Christi, vt idipsum dicatis omnes, & non sint in vobis schismata.

1.Cor.2.

Actu.10. ¶ Cornelius etiam, quum & eius eleemosynæ acceptę & preces auditæ illi ab angelo nuntiarentur, propter doctrinæ sacramẽtorúmque vnitatẽ, ad Petrum iubetur mittere, tanquam illi & suis diceretur: Ite, ostendite vos sacerdotibus. Nam & quum irent, mundati sunt. Iam enim ad eos venerat Petrus, sed tamen ipsi nondum accepto baptismatis sacramẽto, nondum spiritualiter ad sacerdotes peruenerant, & tamen infusione spiritus sancti, & admiratione linguarum eorum mundatio declarata est.

Nota.

¶ Et factum est, inquit, dum irent, mundati sunt. Velocẽ obedientiam festina sanitas est subsequuta, & magna gestum prouidentia, vt antequam venirent ad sacerdotes mundarentur, ne si in eorum præsentia eos mundari contigisset, arbitrarentur fortasse suo eos ministerio, non virtute mittentis fuisse mundatos.

E

¶ Porrò, si per hos leprosos cuiuscunq; contagione peccati contaminatos accipimus (vt dictum est) rectè ad sacerdotes à domino destinantur. Interior enim animæ lepra non emundatur, nisi saltem in proposito fuerit hanc oris confessione ecclesiæ sacerdotibus ostendere. Huiuscemodi verò confessio nonnulla requirit, videlicet:

Confessio delictorũ requirit.

¶ Primò, quòd sit voluntaria. Vnde dicit: Ite, non compulsi, non tracti ad morem illorum qui tormentis coacti, crimina sua fatentur. sed ite, inquit, voluntariè, iuxta illud Psalmistæ: Ex voluntate mea cõfitebor illi. Diuersum faciunt, qui non nisi propinquæ mortis timore peccata sua confitentur.

¶ Secundò, debet peccati confessio nuda esse & aperta. Vnde dicit: Ostendite, scilicet quid mali egistis, quid mali loquuti estis, quid mali in cogitatione versastis. Absit autem vt dixerit: Abscondite, vel excusationibus quibuslibet aut verborum palliationibus, aut metiendo, vel mussitando, vel sponte peccatum aliquod subticendo coope-

rite,

rite, sed omnino ostendite.

¶ Sanè certas ob causas necessaria est peccatorum confes F
sio prout similitudine melius ostenditur. Nõ enim potest dissolui nodus nisi manifestetur. Nec curari vulnus, quod est medico incognitum, sed nec rebus occultis dari consilium potest, nec dari iusta potest sententia super causa latente. Et vtique in sacramento pœnitentiæ peccati nodus intricatus & perplexus soluitur, conscientiæ vulnus sanatur, cõsilium salutis tribuitur, & iudicio absoluitur & iustificatur.

Cur sunt peccata cõfitenda.

Nota similitudines.

¶ Adhæc, peccatũ est in anima, quomodo vermis in carne, qui latens fouetur, patens emoritur. Contritione quidem, quasi rasorio animæ rubigo (peccatum ipsum) eraditur: & ne talis immunditia intrinsecus remaneat, per oris confessionem oportet eiiciatur. Denique, quum res quælibet non nisi per suum contrarium corrumpatur dissoluatúrque, & ipsa peccati perpetratio in occulto sit cõscientiæ, vt peccatum deleatur necesse est, vt confessionis veritate manifestetur, propter quod per Psalmistam dicitur: Dixi confitebor aduersum me iniustitiam meam domino, & tu remisisti impietatem peccati mei.

¶ Tertiò, peccatorum confessio debet esse pura. Vnde dicit: Ostendite vos, non autem alios, prout faciunt qui in confessione sua aliorum errata recitant, vel eos cum quibus peccauerunt produnt. Alij autem non se ostendunt, sed iterrogari volũt de peccatis, quasi melius nouerit eorũ peccata sacerdos, quàm ipsi. Quomodo tamẽ & de quibus fieri debeat huiusmõi iterrogatio, prudẽs cõfessor attẽdat.

¶ Quartò, debet confessio pœnitentis esse ordinata. Nõ enim cuicunque indifferenter est facienda, sed sacerdotibus quibus per clauem scientiæ & clauem authoritatis ligandi soluendiq́ue potestas data est. Isti enim loco Dei constituti, sunt delinquentium (vtique debitorum dei) rationes & delictorum debita recepturi. In cuius rei typum in lege veteri sacerdotum duntaxat, non aliorum erat (sicut dictum est) inter lepram & non lepram iudicare. Vnde sicut tũc necesse erat leprosos secũdũ legis præceptum ostendere se sacerdoti ipsius iudicium super sua vel immunditia vel munditia subituros, ita quoque nunc oportet

Quibus cõfitendum

Leui.14.

oportet quémque peccata ſua, quaſi quandam animæ lepram, Euangelico ſacerdoti aperire, eiusque vel retentionis ſubire iudicium vel abſolutionis.

¶ Circa tertiun princi pale dicitur:

Vnus autem ex illis ut uidit quia mundatus eſt, regreſſus eſt cum magna uoce magnificans Deum.

G ¶ Hic oſtenditur accepti beneficii rara recognitio. Nam ex decem mundatis vnus duntaxat ad gratias agendas regreſſus eſt. Quæ autē & nobis in actione gratiarum ſint obſeruanda, ex præſenti loco colligitur.

Gratiarū actionis modus.

¶ Primòenim, quiſquis deo vel homini pro beneficiis acceptis dignè gratias acturus eſt, debet ipſum beneficium agnoſcere, valorémque ipſius eximiè pēſare, vt nec quaſi inſenſibilis ſit, nec obliuioſus. Verùm apud complurimos nullius rei facilior eſt obliuio, quàm beneficiorum. Vnde & hic dicitur, quòd non omnes, ſed tantùm vnus beneficiū agnoſcens acturus gratias rediit. Vt vidit, inquit, id eſt diligenter aduertit & conſyderauit quia mundatus eſt.

¶ Secundò, requiritur vt is qui accepit beneficium, præſto ſit (in quibus poteſt) vicem reddere ſuo benefactori. Vnde dicit: Regreſſus eſt, ſcilicet ad Ieſum, præſto ſuis obaudire mandatis. Diuerſum faciunt qui illorum vitant præſentiam, à quibus beneficium acceperunt.

Chryſoſt.

¶ Tertiò, exigitur ad gratitudinem accepti beneficij commendatio. Nam & ſic benefacere debemus laude hominum non attenta. Hi tamen quibus benefacimus, debēt beneficium prædicare, vt & hinc Deus laudetur, & cæteri accipiant ædificationis exemplum. Regreſſus eſt, inquit, cum magna voce, quia magnam erga ſe Dei miſericordiam mente perſenſit. Siquidem magna vox magnitudinē gaudij & gratiarum de miſericordiæ domini magnitudine, & de ſanatione ſuæ magnæ miſeriæ, ſignificat.

¶ Denique meritò magna voce Deū magnificans reuerſus eſt, cuius omnipotentiam in tam ſubita ſui reſtauratione iam erat expertus. Et quidem in omni beneficio ab homine nobis impēſo, primùm & ſuper omnia deum magnificare oportet, qui benefactori noſtro & voluntatem nobis benefaciendi dedit & facultatem.

¶ Quartò

¶ Quartò requiritur, vt benefacienti exhibeatur honor & reuerentia. Vt qui recipit bonum vtile, bonum honorabile ſine ſuo diſpendio rependat. Vnde dicit:

Et cecidit in faciem ante pedes eius gratias agēs, & hic erat Samaritanus.

¶ Quòd procidit in faciem, argumentum de ſe præbuit euidens, quòd Chriſtum deum & dominum ſuum eſſe cognouerit quem in faciem cadens ſupplex adorauit. Nam in faciem cadere propriè electorum eſt. Reproborum autem eſt cadere retrorſum, iuxta quod de domini perſecutoribus ſcriptum eſt quia dicente domino, Ego ſum, abierunt retrorſum & ceciderunt in terram. Et de aſcenſore equi id eſt, de eo qui in huius mundi gloria elatus eſt, ſcriptum eſt: Vt cadat aſcenſor eius retro. H

In faciem cadere piorum eſt.

Ioan. 18.

Gen. 49.

¶ Similiter & de Heli ſcriptum legimus, quòd cecidit de ſella retrorſum, & fractis ceruicibus mortuus eſt. *1.Reg.4.*

¶ Porrò de diſcipulis, domini transfigurati gloriam in monte ſancto videntibus, in Euangelio ſcriptum eſt, quòd ceciderunt in faciem ſuam. *Matth.17.*

¶ Electi enim ſi interdum per culpam cadunt, in faciem ſuam cadunt, & vident vbi cadunt, citiúſque opitulante gratia ſurgunt, quia ſe lapſos eſſe non neſciunt.

¶ Reprobi verò qui retrorſum cadunt, grauiter & periculoſè cadunt, quia non vident vbi cadunt, ſicut ſcriptū eſt: Via impiorum tenebroſa, neſciunt vbi corruunt. Nam lapſi per culpas & grauiter allisi, peccata ſua paruipendēte ſe lapſos eſſe neſciunt.

Retrorſum cadere periculoſum.

Prou.4.

¶ Lapſi igitur impij in iudicio diſcuſsionis ſuorum peccatorum non reſurgunt, quia peccata ſua defendentes, ſe minimè deliquiſſe contendunt.

¶ Quintò, requiritur ad gratiarum actionem humilitas, vt nunquam beneficiarius aduerſus benefactorem ſuum ſuperbiat, ſed humilis ſemper coram illo exiſtat. Vnde dicit eum cecidiſſe ante pedes domini. Dedit autem ei accedendi fiduciam accepta purgatio, qui prius à longè ſtans accedere non audebat.

¶ Sanè & is ante Ieſu pedes cadit, qui Chriſti tam humanitatem veram, quàm diuinitatem & confitetur & credit, qui

Ante Ieſu pedes cadit.

qui se infirmum & inutilem recognoscit, qui nihil boni sibi attribuit, sed quicquid boni habet, ab eo se illud habere intelligit. Sed & ante Christi pedes cadit, qui beneficiũ suæ mundationis à peccatis, illius passioni & morti non suis operibus adscribit.

Beda. I ¶ Sextò, requiritur vt credat se non ex meritis, sed ex benefactoris gratia beneficiũ accepisse. Vnde ille verè Deo gratias agit, qui repressis præsumptionis suæ cogitationibus, quàm in semetipso ĩfirmus sit, humiliter videt, qui (vt iam dictum est) nihil sibi virtutis tribuit, qui bona quæ agit, esse de misericordia conditoris agnoscit.

¶ Allegoricè verò, iste qui cæteris ingratè abeuntibus solus rediit Saluatori cum voce magna gratias agens, vnius ecclesiæ deuotã deo humilitatem significat, quæ quotidie Christum inter blasphemas hæreticorum & Iudæorũ voces, collaudare eiq́ue gratias agere non desistit.

Theoph. ¶ Quod autem de suo apposuit Euãgelista, dicens: Et hic erat Samaritanus, non putemus otiosum. Ex hoc enim intelligi datur, nequaquam esse homini impedimento quominus deo placere possit, si de prophano genere prodierit, dum modo bonum gerat propositum. Sed nec aliquis ex eo quòd de sanctis natus sit superbiat, quia nouem leprosi mundati qui erant Israëlitæ, fuerunt ingrati.

Genus nec cõmendat nos, nec dãnat.

¶ Legimus sanè in Euangelio, quia Gentiles veniẽtes ad Dominum vt eum audirent & sanarentur ab eo, sanitate percepta gratias Deo referre studuerunt. Iudæi verò iugiter ipsius miracula videntes, & percipientes ab eo dona curationum, semper extiterũt ingrati, iuxta quod per Esaiam Dominus loquitur, dicens: Filios enutriui & exaltaui, ipsi autem spreuerunt me. Cognouit bos possessorem suum, & asinus præsepe domini sui, Israël autem me non cognouit, & populus meus non intellexit.

Esa. 1.

¶ Inuenimus sanè in Euãgelio Samaritanos ex tribus virtutibus non mediocriter commendatos, videlicet quòd facilè crediderint, sicut patuit in muliere illa Samaritana ad puteũ, qui vocabatur fons Iacob, & in toto populo ciuitatis vicinæ, scilicet Sichar. Item quòd misericordiã proximis exhibuerint, vt ille qui semiuiuũ à latronib⁹ relictũ, iumẽto suo imposuit, & (sicut testatur hic locus) ꝑ benefactorem recognoscentes, extiterint non ingrati.

Samaritæ de tribus commendãtur.

Ioan. 4.

¶ Sed iam audiamus dominum cæterorum qui mundati fuerant ingratitudinem detestantem. Sequitur:

Respondens autem Iesus, dixit: Nónne decem mũdati sunt, & nouem ubi sunt?

K ¶ De nouem inquirit dominus vbi sunt, non quòd aliquid ipsum latere possit, qui etiam nouit omnia priusquã fiant, sed vt ratio ingratitudinis attendatur, & quia more scripturæ nescire dominus dicitur, quos nõ probat. Hinc fatuas virgines se nescire dicit, & in fine tandẽ quibusdã est dicturus: Nescio vos vnde sitis, discedite à me omnes operarij iniquitatis. Non quasi deum aliquid lateat (vt iã dictum est) sed quoniam impiorum vias, quorum isti figuram prætulerunt, quasi ignotas reprobat. Scire enim dei, eligere, nescire, reprobare est.

Reprobos deus vt ne scire dicitur.

¶ Quum autem de nouem à se mundatis inquirit dominus vbi sunt, manifestè ostendit (tametsi nostri nostráque gratiarum actione nil egeat) quòd gratitudinẽ à nobis requirit. Adeò autem offenditur ingratitudine, vt non immeritò & nobis hodie metuendum sit, ne ex decem baptismi sacramento mundatis, vix vnus in gratia dei permaneat, & ex decem peccata sua confessis, vix vnus dei gratiam accipiat.

¶ Nónne decem, inquit, mũdati sunt, & nouem vbi sunt? Secundum corpus quidem facile est videre posse hominẽ non habere lepram, & tamen animi non esse boni. Verùm secundum spiritualem huius miraculi significationem cõturbat considerantem, quomodo mundus dici possit ingratus.

August.

¶ Sed iam facilè est etiam illud videre, fieri posse vt quisque in ecclesiæ societate doctrinã integram verámque assequatur, & omnia secundum fidei catholicæ regulã dissérat, eóque manifestetur varietate mendaciorum tanquam lepra curauisse, & tamen ingratus sit deo & domino mundatori suo, quia elatus superbia, gratiarũ agendarũ pia humilitate non sternitur, similisque efficitur eis, de quibus dicit Apost. Qui quũ cognouissent Deum, non sicut Deũ glorificauerunt, aut gratias egerũt. Quod enim dicit eos Deum

Ingratus num esse mũdus possit.

Deum cognouisse, ostendit quidem à lepra fuisse mundatos, sed tamen statim accusat ingratos.

¶ Adhuc autem de illis qui ingrati remanserant conqueritur, dicens:

Non est inuentus qui rediret, & daret gloriam deo, nisi hic alienigena.

¶ Quòd illi nouem mundati, ad mundatorem suũ reuersi non sunt, inexcusabilis fuit ingratitudinis.

L ¶ Nã vt coniici potest, ideo gratias non egerunt, vel quia putabant Christum tanquam Iudæum ipsis Iudæis nõ ex gratia, sed ex debito restituisse sanitatem. Adeò sibi indulgent superbi, vt nihil sibi putent non deberi. Aut certè, quia sanitatem sibi à Deo redditam credebant, Christum verò Deum minimè credebant. Vel ideo nõ sunt ad Christum reuersi, quia putabant se virtute legis fuisse mundatos, vel forsan ideo, quòd metuebant confiteri se mundatos à Christo, vel quia tantum fuit de sui mundatione gaudium, quòd obliti sunt eum qui saluauit eos. Videmus enim plerosque quum ægrotant, Deum quærere, consulere sacerdotes, melioris vitæ propositum concipere, de restitutione alieni cogitare, qui recuperata sanitate, quasi iam manum dei euaserint, mox horum omnium videntur obliti.

Cur nouẽ gratias nõ egerunt.

¶ Cæterùm, hac qua dictum est sententia, Non est inuentus qui rediret & daret gloriam Deo, Iudæorum duritia percutitur, & Gentium ad credendum facilitas collaudatur, quum subditur, nisi hic alienigena. Siquidem in omnibus penè Euangelicæ historiæ locis, & Iudæos ad fidem tardos, & Gẽtiles ad fidei susceptionem impigros, imò paratissimos fuisse reperimus. Hoc in beato Centurione (de quo ait dominus, non inueni tantam fidem in Israël) hoc & in gentibus qui propinqua iam Christi passione, ipsum videre desiderabant, conspicitur apertissimè. Nisi, inquit, hic alienigena. Ac si diceret: Ciues oderunt, alienigenæ amplectuntur. Iudæi persequuntur, Gẽtes ambiunt & venerantur. Hi dant operam vt post accepta ab eo tot beneficia perimant, illi certant vt de perceptis gratiam agẽtes, maioribus donis digni existant. Sequitur:

Gẽtes hinc Iudæis præferuntur.
Matth. 8.
Ioan. 12.

Et

Et ait illi: Surge, uade, quia fides tua saluum te fecit.

¶ Iacentem & suppliciter se adorantem laudat dominus, eumque vt surgat diuini oris animat affatu, & quòd perfectè credens, perfectè saluari meruit, cõfirmat. Ac si dicat: Ideò salutem consequutus es, quia hanc te consequuturũ non dubitasti. M

¶ Nihilominus & quid illi (qui redire vt gratias agerent detrectauerant) meruerint, indicat. Si enim istum fides sua saluauit, illos profectò sua damnauit infidelitas. Sed & illis qui iam de peractis à se peccatis erubescere cœperũt, surgendum primò, deinde indicitur ambulandum. Prius enim quasi surgimus, quum resipiscimus à peccatis, quum malæ insitæ cõsuetudini resistimus, quũ nobisipsis quòd tales fuimus displicemus. Ambulamus verò, quum in via mandatorum dei boni operis gressum ponimus, quum virtutum studiis desuetum iam & quasi ignauum animũ exercemus.

Nota.
Surgimus.
Ambulamus.

¶ Hinc quoque possumus intelligere, quoniam si illos qui intra sanctam ecclesiam consistunt, sua fides saluos facit, proculdubio eos qui extra manent, sua damnat perfidia.

¶ Illi nouem mundati quidem erant à lepra sua in corpore, sed quoniam obstante perfidia ingratitudinis, interna animæ salutem consequuti non sunt, longè grauiorem ea, à qua mundati sunt, infidelitatis & ingratitudinis lepram sibi retinuerunt.

Spiritualẽ lepram vt retinuerũt

¶ Sed & illud etiam in isto qui iacens ante pedes domini surgere iubetur innuitur, quia qui fidem rectam cum humilitatis obseruatione tenent, ac creatori suo se humiliter subdunt (quorum figuram iste prætendit, qui mundatus, ad gratias deo agendas rediit) per diuini verbi consolationem à peccatis resurgere, & ad opera virtutum exercenda iubentur accedere, donec crescentibus quotidie virtutum incrementis, ad illam perfectionem sublimentur, in qua Deum Deorum in cœlesti illa Sion perpetuò contemplari mereantur.

Universidad de Deusto Biblioteca

DOMINICA DECIMA-QVINTA POST PENTECOSTEN.

Emo potest duobus dominis seruire. Matthæi Sexto.

¶ In hac lectione, tria nobis a domino traduntur documenta. Primum est, de attendenda, differenti, & incompatibili seruitute. Secundum, de vitanda rerum terrenarum nimia sollicitudine, Ibi: Ideo dico vobis. Tertiũ est, de exquirenda regni cœlestis fœlicitate, Ibi: Quærite ergo.

A ¶ Circa primũ dicitur: Nemo potest duobus dominis seruire. Duos dominos intellige, qui quũ ad inuicẽ cõtrarij sint, etiã pugnãtia iubẽt. Qui si nõ cõtraria sed paria iuberẽt, iã nõ duo, sed vnus domin' essent. Porrò duobus inter se dissidẽtib' dominis seruire & obtẽperare, est ĩpossibile.

¶ Hi duo domini (vt posteà dicitur) deus sunt & diabolus. Qui horum alteri seruire pergit, ab alterius seruitute sit liber, necesse est. Sunt tamẽ qui vtrique seruire gestiũt, sed frustrà, illis non dissimiles qui missi quondam à Salmanassa rege Assyriorum (translatis per eundem decem
4. Reg. 17. tribubus Israël in Assyrios) regnum Samariæ possederũt, de quibus scriptum est: Fuerunt gentes istę timentes quidem dominum, sed nihilominus & idolis suis seruientes.

Soph. 1. ¶ Qualibus dominus comminatur, dicens: Disperdã eos qui iurant in domino, & iurant in Melchon. De quibus
Eccle. 2. etiam per Sapientem dicitur: Væ duplici corde, & labiis scelestis, & manibus malefacientibus, & peccatori terram ingredienti duabus viis.

¶ Hic claudicant in duas partes, more illorum quibus di
1. Reg. 18. cebat Helias: Vsquequò claudicatis in duas partes? Si dominus est deus, sequimini eum, si autem Baal, sequimini
Esaiæ. 28. illum. Vnde & per Esaiam dicitur: Coangustatum est stratum, ita vt alter decidat, & pallium breue est, vtrunque o-
1. Cor. 10. perire non potest. Et Paulus ait: Non potestis mensæ do-
2. Cor. 6. mini participes esse, & mẽsæ dęmoniorum. Et alibi: Quæ

participatio

participatio iustitię cum iniquitate? Quæ societas luci ad tenebras? Quæ autem conuentio Christi ad Belial? Sed nũquid potest clericus vnus duabus præbendis quasi duab' dominabus seruire? Sed nunquid posset auis vna duabus nidis incubare? aut vna rota duabus subiici quadrigis? aut iumentum vnum, duo simul iuga subire?

¶ Non potestis, inquit, duobus dominis seruire. Quum
B enim dominus quilibet velit seruum suum ad suam volũtatem semper esse paratum, quomodo ille posset & alienis negotiis sese mancipare, & domini sui iussionibus omni tempore præsto esse? Nihil tamen obstat quin seruus ho-
Ephe. 6. minis etiam deo seruire possit, dicente Apostolo: Serui,
Deo pariter & homini posse seruire. obedite dominis carnalibus cũ timore & tremore, in simplicitate cordis vestri sicut Christo, non ad oculum seruientes, quasi hominibus placentes, sed vt serui Christi, facientes voluntatem Dei ex animo cum bona voluntate seruientes, sicut domino & non hominibus, scientes quoniam vnusquisque quodcunque fecit bonum, hoc recipiet à domino.

¶ Nõ ergo impedit humana seruitus quin & domino seruiatur, cui seruitur in spiritu & bona voluntate, spiritus autem serui deo obligatus est, non homini. Libero enim esse animo potest, qui humanæ seruituti corpore obstrictus est. Porrò, si mortalis dominus aliquid eorum quæ diuinæ legi repugnant seruo præceperit, ille fiducialiter re
Act. 5. spõdeat: Obedire oportet deo magis quàm hominibus, &
Rom. 6. istud: Nemo potest duobus dominis seruire. Vnde & Apostolus: An nescitis, inquit, quoniam cui exhibuistis vos seruos ad obediendum, serui estis eius cui obedistis, siue peccati ad mortem, siue obeditionis ad iustitiam?

¶ Ratio impossibilitatis tam diuersæ seruitutis patet. Do
Ratio impossibilitatis. minus enim vult sibi seruiri, terrenas diuitias in necessitates inopum dispertiẽdo, iuxta quod cuidam consulẽs,
Matth. 18. ait: Si vis perfectus esse, vade & vende omnia quę habes, & da pauperibus: diabolus verò sibi vult seruiri insatiabiliter diuitias congregando: iuxta quod quidam ipso sug-
Luc. 12. gerẽte dicebat: Destruam horrea mea, & maiora faciam, & illuc congregabo omnia quæ nata sunt mihi.

¶ Ad hæc deus sibi vult seruiri in omni virtute & honestate,

Universidad de Deusto Biblioteca

Luc.2. nestate, iuxta illud: Seruiamus illi in sanctitate & iustitia corã ipso, omnibus diebus nostris. seruiri sibi vult diabolus in omni immunditia & iniquitate. Ipse enim est cuis
Luc.15. regionis illius longinquæ, in quã relicto patre filius prodigus abiisse legitur, cui quum adhæsisset, misit eum in villam suam vt pasceret porcos. i. vt luxuriæ, gulæ, cæterisq; vitiis insistendo, per hæc spiritus immundos oblectaret.

¶ Deus sibi vult seruiri per vnanimes, qui & habitare facit vnanimes in domo. Diabolus per discordes.

¶ Denique Deus habitat in humilibus & mansuetis, diabolus latet in superbis & iracũdis, nec (vt dictum est) aliquatenus possunt simul commorari. Nam quocunque ingreditur deus, illinc necesse est fugiat spiritus malignus, si
1.Reg.5. cut olim apud Allophilos factum legitur.
Arca & Dagon.

¶ Quum enim captam in bello arcam domini posuissent in templo iuxta Dagon deum suum, postera die templum ingressi, inuenerunt Dagon iacentem in terra pronũ ante arcam domini. Et tulerunt Dagon & restituerunt eum in locum suum Rursũmque mane altera die cõsurgentes, inuenerunt Dagon iacentem super faciem suam in terra coram arca domini. Caput autem Dagon, & duæ palmæ manuum eius abscisæ erant super limen.

¶ Sicut autem de duobus dominis dictũ est, videlicet deo & diabolo, sic etiam dici potest de omnibus virtutibus, & contrariis vitiis, sed & de cœlestibus & terrenis, de veris & vanis, de temporalibus & æternis. Proinde & sententiam suam dominus ratione confirmat, dicens:

Aut enim unum odio habebit, & alterum diliget, aut unum sustinebit, & alterum contemnet.

C ¶ Quum dixisset, aut vnum odio habebit, & alterum dili
Nec deus odiri, nec diligi potest diabolus. get, non est subsequutus vt è contrario diceret, aut vnum diliget, id est, diabolũ, & alterũ odio habebit, id est, Deũ, quia nullius conscientia quãtumuis peruersa, potest odire Deum, aut diabolum diligere. Contemnet verò, id est, non timebit.

¶ Contemnitur enim Deus ab illis qui peccantes de impunitate scelerum sibi blandiuntur, vel putant hæc nescire deum, aut visa statim indulgere. Sed errant qui hoc modo

do deum cõtemnentes, ipsius dissimulationem, impunitatem criminum esse putant, dicente Apostolo: An diuitias Rom.1.
bonitatis eius & patientiæ & longanimitatis contemnis? Ignoras quoniã benignitas dei ad pœnitentiã te adducit? Secundum autem duritiã tuam & impœnitens cor, thesaurizas tibi iram in die iræ & reuelationis iusti iudicij dei.

¶ Contemnit ergo deum, nõ tamen odit, quisquis ipsius Deus vt cõ
mandata præuaricando, dum hunc non timet, quasi de eius bonitate securus est. A qua pernitiosa securitate nos temnitur.
reuocat spiritussanctus, vbi per Sapientem loquitur, dicens: Ne dixeris, peccaui, & quid mihi accidit triste? Altis- Eccle.5.
simus enim est patiẽs redditor. De propitiato peccato noli esse sine metu, neque adiicias peccatum super peccatũ, & ne dicas: Miseratio domini magna est, multitudinis peccatorum meorũ miserebitur. Misericordia enim & ira ab illo citò proximant, & in peccatores respicit ira illius.

¶ Aut vnum sustinebit, inquit, & alium contemnet. Susti Diabolus vt sustinetur, quũ diligitur.
net diabolum quasi pernitiosum dominum, tametsi non diligat, quicunque se per diuitiarum aut cuiuslibet alterius malæ voluptatis cupiditatem illi se subdit. Adhæret itaque ei quem sustinet, quum quasi eius præmia temporalia sectatur.

¶ Cuius rei B. Augustinus exemplum ponit, dicens: Qui in aliqua domo maiore ancillę alienę cõiunctus est, propter cupiditatem suam duram patitur seruitutem, etiam si non diligat eum cuius ancillam diligit. Nihilo secius, quisquis amat illicitas turpium voluptatum illecebras (vtique diaboli subministras) duram apud diabolum patitur seruitutem, non tamen hunc interim diligit.

¶ Quis enim diligere posset diabolum insatiabilem humanæ perditionis tyrannum? Ipse enim durissimis imperiis huius seculi premit amatores, nempe qui sine grauissimis laboribus imperata non peragũt. Frequẽter enim exilia, naufragia, vel rei familiaris damna, ipsãmque tandem mortem, horũ gratia nõnunquã perferũt. De quibus per Prophetam dicitur: Vt malè agerent laborauerunt. Hunc Iere.9.
ergo talem dominũ sustinẽt potius inuiti, quàm seruiunt subditi. Quia postquam semel eiꝰ super se dominiũ spõtè susceperint, nequaquam suis viribus, sed sola dei vali-

disſima manu inde poterunt liberari.

D ¶ Cæterũ, ex dictis patet in omni peccato eſſe cõtemptũ dei. Contemnitur enim à peccante, vt iam dictũ eſt, in ſuo mandato deus. Vnde per Pſalmiſtam ad peccatorẽ loquitur, dicens: Tu verò odiſti diſciplinã, proieciſti ſermones meos retrorſum. Et iterum per Eſaiam queritur, dicens: Filios enutriui & exaltaui, ipſi autem ſpreuerunt me.

Pſal. Eſa. 1.

Contemnere & ex contemptu peccare.

¶ Sed attende aliud eſſe deum contemnere, & aliud, ex contemptu dei peccare. Nam contemnere deum, commune eſt in omni peccato (vt iam dictum eſt.) Verùm ex Dei contemptu peccare, ſpeciale & ab aliis peccatis diſtinctũ & grauiſsimum crimen eſt. Siquidem ex dei contemptu ille peccare dicitur, cui dei contemptus non carnis fragilitas peccandi cauſa eſt, qui deo peccat, quia deum contemnit, imò in dei deſpectum & cõtemptum peccat, nempe quòd dei præcepta odio habeat: nec peccaret, niſi ea odiret. Iſtud ergo peccatum grauiſsimum eſt: in eo enim contumaci voluntate contra deum ipſum temerarius atq; periturus homo pugnat.

Obiectio.

¶ Sed dicat aliquis: De dæmonibus per Pſalmiſtam dicitur: Superbia eorũ qui te oderunt, aſcendit ſemper. Quo verbo duo contra deum dæmonum peccata declarat: alterum, quòd deum odio habent: alterũ, quia ſuperbiunt adueſus deum: ergo deum odire videtur eſſe poſsibile.

Dæmonũ peccat 2. in deum.

¶ Ad hoc reſpõdetur, deum nõ modò eſſe ſummè & ineffabiliter bonũ in ſe, verumetiam in rebus à ſe creatis omnis boni eſſe originem & fontem indeficientẽ, vnde & ipſum odire eſſe impoſsibile: quia tamen ſecundũ ordinẽ ſuę iuſtitię malũ pœnę ab ipſo procedit, iuxta illud, Non eſt malum in ciuitate quod nõ fecerit dominus, dum malis promeritum reddit ſupplicium: fit, vt dum iuſtitiam dei atque iudicium oderunt, etiam deum & ſi non in ſemetipſo, tamen in opere ſuę iuſtitię oderint. Itaque bene dictũ eſt diabolum odio haberi vel ſuſtineri poſſe: deum verò nequaquam odiri, ſed à peruerſa mente poſſe contemni. Sed quid conſequenter infert audiamus. Sequitur:

Amos. 3.

Non poteſtis Deo ſeruire & mammonæ.

E ¶ Mammona apud Hebręos, diuitiæ appellari dicuntur, cui (vt dicit Auguſt.) interpretationi cõgruit & Punicum nomen.

Mãmonæ quid.

Nam lucrum Punicè, mammon dicitur. Sed qui ſeruit mammonæ, illi vtique ſeruit, qui rebus iſtis terrenis merito ſuæ peruerſitatis præpoſitus, princeps huius ſeculi à domino dicitur.

¶ Audiat hoc auarus qui Chriſtiani vocabulo cenſetur, & intelligat non poſſe ſe ſimul diuitiis Chriſtóq; ſeruire. Et tamen non dicit, qui habet diuitias, ſed qui ſeruit diuitiis, deo ſeruire non poteſt. Qui enim diuitiarum ſeruus eſt, diuitias cuſtodit vt ſeruus. Qui autem ſeruitutis excuſſit iugum, diſtribuit eas vt dominus. Non ergo damnat dominus habere diuitias, quia Abraham & Iacob & Iob & alij iuſti quàm plurimi diuitias habuerunt, ſed oſtendit damnabile eſſe ſeruire diuitiis, id eſt, eas inordinatè diligere, cupidè acquirere, & auarè retinere. Vnde Hier.

Hierony.

Diuitiis ſeruire non licet.

Hiero. ad ſauinianũ.

¶ Diuiti non obſunt opes ſi bene vtatur, nec paupertas pauperem commendabiliorem facit, ſi inter ſordes & inopiam peccata non vitat. Vtrunque nobis & Abraham patriarcha, & quotidiana exempla demõſtrant: quoniam & illis ſummis diuitiis amicus dei extitit, & iſti in ſceleribus deprehenſi quotidie pœnas legibus ſoluunt. Quinimò diuitiæ (vt ait Ambroſius) ſicut impedimenta ſunt reprobis, ita probis ſunt adiumẽta virtutis. Ditiſsimus ſanè fuit Abraham, qui cum trecentis decem & octo ſuis, vernaculis quatuor reges prælio ſuperauit, & excuſſa omni pręda, Loth filium fratris ſui ereptum manibus hoſtiũ victor reduxit.

Diues Abraham. Gene. 14.

F ¶ Quid de Dauid ſancto dicemus (viro ſecundum cor dei) nonne huic & diuitiarum copia & imperij magnificentia ſuppeditabat? nonne huic à ſubiectis per circuitum nationibus munera atque tributa deferebantur? Vtique iſti diuitias habuerunt, nõ tamen diuitiis ſeruierunt ſed deo, quia non in diuitiis ſed in deo ſperauerunt. Nec cuſtodierunt eas vt ſerui, ſed ingenuè diſpenſauerunt vt domini, in vſu tantùm has habẽtes, non in deſyderio. Dauid enim inter opes regias q̃ in his nihil fideret patefecit, dicens: Pauper ego ſum, & in laboribus à iuuentute mea. Et iterum: Egenus & pauper ſum ego. Cæterùm, diuitibꝰ ſalubriter conſulens, dicebat: Diuitiæ ſi affluant, nolite cor apponere. Vnde Auguſtinus: Diuitiæ ſi deſint non

Diues Dauid.

Epiſto. 89.

quærantur per mala opera in mundo, si autem adsint per bona opera, seruentur in cœlo. Animum virilem nec debent, si accedant, extollere, nec frangere si recedant. Quisquis autem custodit diuitias vt seruus, & non distribuit vt dominus, seruus est diuitiarum, & diuitiis seruiendo diabolo seruire compellitur. Nam diuitiarum cupiditate illaqueatus, diabolo (vt dictum est) se subiecit.

Ad quid diuitiæ cupiendæ.

¶ Discant ergo diuites non esse innitendum præsentibus, sed spem omnem perennibus esse inserēdam, solúmque ad hoc velle habere diuitias, vel vt vitæ huius necessitatibus cōsulatur, vel vt succurratur inopiæ pauperum, vel vt his aliàs quouismodo piè erogatis, peccata sua redimant ante Deum. Scriptum est enim: Redemptio animæ viri, diuitiæ suæ sunt.

Pro. 13.

G ¶ Quærat hic aliquis & dicat: Quum in quolibet peccato seruiatur diabolo, quid sibi vult, quòd de sola auaritia dominus loquitur, dicens: Nō potestis Deo seruire & māmonæ? Respondetur, quòd hoc dicit triplici ratione.

2. Tim. 6.

Cur solùm de māmona Christ° testatur.

¶ Primò, quia secundum Apostolum, radix omnium malorum est cupiditas, quam quidam appetentes errauerūt à fide. Vt ergo Christus (tanquam bonus hortulanus) cætera omnia vitia prorsus euellat, ad radicem omnium vitiorum auaritiam securim posuit, dum ait: Non potestis deo seruire & mammonæ.

Auaritia magis illaqueat.

¶ Secundò, quia auaritia tenacius quàm alia vitia detinet hominem irretitum, vti cernere est in vsurariis, raptoribus, furibus, simoniacis, fraudulentis. Vtique rara auis in terris est, quisquis horum relictis auaritiæ iniquitatis suæ studiis, ab his diaboli laqueis resipiscit. Nam & quum per accessum senectutis cætera vitia frigeant, sola in senibus auaritia inardescit & furit amplius.

Mat. 4.

¶ Tertiò, quia auaritia est seruitus idolorum. Vnde etiā vitij istius laqueum in fine tentationis, id est, tertio loco, diabolus Christo tetendit, dicens: Hæc omnia tibi dabo, si cadens adoraueris me. Necesse est enim auaros, & à Dei gratia cadere, & diabolum pro deo adorare, quandoquidem, vt dictum est, auaritia sit seruitus idolorum. Nam qui mammonæ seruit, idolatriam committit, & eo cæteris idolatrandi modis grauiorem, quo non boues & oues deo

deo suo cecidit in sacrificium, sed semetipsum, quum tamen se illi debeat, qui dicit: Præbe fili mi cor tuum mihi. Itaque ad contumeliam sui creatoris impendere non cessat cultui mammonæ, & cor suum & corpus, quibus creatori seruire tenebatur.

Auaritia vt deo iniuriam facit.

Pro. 13.

2 Cor. 3.

¶ Ad hæc, quum deus velit sibi ab homine seruiri in spiritu libertatis (vbi enim spiritus domini, ibi libertas) qui fieri posset, vt is qui compeditus & illaqueatus est, imò alteri domino totus adstrictus, acceptum deo possit exhibere famulatum?

1. Tim. 6.

¶ Audis Apostolum dicentem: Qui voluut diuites fieri, incidunt in tentationem, & in laqueum diaboli, & desyria multa inutilia & nociua, quę mergunt homines in interitum & perditionem.

Sic perit auarus.

¶ Aduerte similitudinem. Quum fur aliquis damnatus est ad mortem, carnifex illi primùm manus ligat, deinde laqueum iniicit eius collo, cōpulsumque per scalæ gradus ascendere precedens, eum ducit. Quumq; satis in altum ascensum est, ligato ad patibulum fune laquei, abiectum è gradu scalæ, horrendo miserum prefocat exemplo, cuius postmodum cadauer exanime à coruis laceratur.

¶ Iuxta hanc similitudinem, diabolus mammonæ cultoribus manus ligat, ne aliena restituant, néve pauperibus quæ superflua habent elargiantur. Ligat eis plerunque & collum, ne fraudes suas & vsuras ad salutem confiteantur. In altum superbiæ & diuitiarum perurget ascendere, vt tandem deiectos, grauiore præcipitio allidat, quorum post mortem caro vermibus, anima dæmonibus venit in prædam.

¶ Circa secundum principale dicitur:

Ideo dico uobis, ne soliciti sitis animæ uestræ quid manducetis, neque corpori uestro quid induamini. Nónne anima plus est quàm esca, & corpus plus quàm uestimentum?

¶ Hic ponitur documentum de vitanda rerum terrenarum nimia solicitudine. Ideo dico vobis, inquit, ne solicitisitis, & cætera. Vbi duo insinuat, quæ humanę vitæ sunt necessaria, victus scilicet atque vestitus, quorum tamen ne-

H

necessitate non obstante, ostendit Saluator his per auaram mentis solicitudinem non esse seruiendum. Victus enim vitæ sustentandæ necessarius est, indumentum corpori cõseruando. Quum autem deus gratis dederit quod maius est, scilicet vitam quę nomine animę exprimitur, & corpus ipsum, nónne etiam daturus est quod est minus (id est, alimentum & indumentũ) sine quo illud maius prius datum non potest conuersari? Nisi enim deus vellet conseruari, quod est, ipsum non creasset: quia verò ipse instituit vt anima cibo, corpus vestimento conseruetur, ideo vtrunque ipse subministrat. Chrysost.

¶ Vbi Augustinus: Admonet, inquit, dominus, vt meminerimus multo amplius esse quòd nos fecit & composuit ex anima & corpore, quàm est alimentum atque tegumentum. Nónne anima, inquit, plus est quàm esca? vt intelligas eum qui dedit animam, multo magis escam esse daturum? Et corpus plus quàm vestimentum? vt similiter intelligas eum qui corpus dedit, multo facilius daturũ esse vestimentum.

¶ Vbi notandum quòd omne quod appetimus, aut propter se, aut propter aliud appetimus. Propter se enim appetenda est sapientia, quæ deus est. Propter aliud verò, vt si quis (verbi gratia) emplastra habere cupiat, non quidem vt emplastra possideat, sed vt per hæc corpori procuretur. Nemo verò dubitat melius esse quod propter se, quàm illud quod propter aliud quæritur. Datur ergo hic intelligi animam plus esse quàm escam, quoniam esca nõ propter se requiritur, sed vt vita sustentetur. Corpus quoque plus quàm vestimentum, quod etiam non propter se quæritur, sed vt corpus illo tegatur.

¶ Quæri autem solet, vtrum ad animam cibus iste pertineat, quum anima incorporea sit, iste autem cibus corporeus. Sed, vt ait Aug. animam hoc loco pro ista vita positã nouerimus (vt iam dictum est) cuius retinaculum, est alimentũ istud corporeum. Secundũ hanc significationem dictum est etiam illud: Qui amat animã suam, perdet eam. Quod nisi de hac vita acceperimus quam oportet pro regno dei perdere, quod potuisse martyres claruit, contrarium hoc præceptum erit illi sentẽtię qua dictũ est: Quid pro- Ioan. 21.

prodest homini, si mundum vniuersum lucretur, animæ verò suæ detrimentum patiatur? Iuxta hunc intellectum ait Apostolus: Non facio animam meam pretiosiorem quã me. Ergo hic per animam præsens hæc vita intelligenda est, quæ (vt dictum est) alimentis retinetur & vestibus. Act. 10.

¶ Sed quum dicit: Ne soliciti sitis animæ vestræ quid mãducetis, attendendum est geminam esse solicitudinem: alteram, prouidentiæ: alteram, cupiditatis. Prima, nobis non prohibetur, quin magis præcipitur: nec enim impedimento est quo minus spiritualia & quę placent deo curemus, cuiusmodi erat solicitudo Pauli Apost. de necessitatibus sanctorum pauperũ in Ierosolymis. Vnde & alibi ait: Qui suorum, & maximè domesticorum curam non habet, fidem negauit, & est infideli deterior. Et prelatis dicit: Qui præest in solitudine. Hinc & de seipso dicit: Instantia mea quotidiana, solicitudo omnium ecclesiarũ. Huiuscemodi etiam fuit solicitudo Marthæ, quæ solicita fuit vt susceptum hospitio suo pasceret dominum. Et iterum solicitudinem sanctam nobis commendans dicit: Soliciti seruare vnitatem spiritus in vinculo pacis. Quam vtique solicitudinem abiecerunt, qui derelicta sanctæ ecclesiæ vnitate post hæreses abierunt & schismata. I Solicitudo duplex. Galat. 2. 1. Tim. 3. Rom. 12. 2. Cor. 11. Luc. 10. Eph. 4.

¶ Solicitudo verò cupiditatis seu auaritiæ nobis hic interdicitur, ea scilicet, qua quis est solicitus cupiditatibus suis prauis & libidinibus explẽdis. hæc enim totã hominis mentem adeò terrenis in rebus depressam tenet, vt ad spiritualia & æterna cõsiderãda nequaquam possit assurgere. Si enim quispiã huiuscemodi curis irretitus vel deũ orare cœperit, vel de domino meditari, ingenti mox strepitu irrumpunt rerum curæ terrenarum, animi filetiũ ne ad deum in oratiõe loqui liberè possit, impedientes. Vtique spinæ illæ inter quas semẽ verbi cœlestis suffocatur. Solicitudo vitiosa. Luc. 8.

¶ Et licet solicitudo superflua nobis hic prohibeatur, nequaquã tamen omnẽ vitare laborem, & inerti otio vitã terere iubemur, dicẽte domino: In sudore vultũ tui vescaris pane tuo, donec reuertaris in terrã de qua sumptus es. Homo enim nascitur ad laborem, & auis ad volatum. Vnde & Salomon otio torpentem increpat, dicens: Vade ad formicam ó piger, & consydera vias eius, & disce sapientiam Laborẽ, nõ prohiberi. Gene. 3. Iob. 5. Prou. 6.

sapientiam. Quæ quum non habeat ducem, nec præceptorem, nec principem, parat in æstate cibum sibi, & congregat in messe quod comedat.

R ¶ Sanè ad hoc ipsum exercendi ruris & agri proscindendi peritia homini data est, vt labore proprio aleretur atq; vestiretur. Igitur ea quæ ad cibum vel indumentum corporis sunt necessaria, vnusquisque studeat procurare, ne vita ipsa inopia victus atque vestitus deficiat, solicitudinem tantùm in his, id est, curam superfluam, dominus vetat adhibere. Vsqueadeò nempe laboris vsus minimè phibetur, vt Psalmista dicat: Labores manuum tuarum quia manducabis, beatus es, & bene tibi erit. Et Apostolus Paulus laborem huiusmodi commendans dicit: Laboret operando manibus suis quod bonum est, vt habeat vnde tribuat necessitatem patienti. Et iterum: Qui non laborat, inquit, non manducet. Et seipsum exemplum ponens, dicit: Laboramus operãtes manibus nostris. Et iterum: Memores estis fratres laboris nostri & fatigationis, nocte & die operantes, ne quem vestrum grauaremus, prædicauimus in vobis Euangelium dei. Et iterum: Rogamus autem, inquit, vos fratres vt vestrum negotium agatis, & operemini manibus vestris, sicut præcepimus vobis.

Labor manuum commendatur.
Eph. 4.
1. Cor. 4.
Ibidem.
1. Cor. 4.
1. Thes. 3.
Ibidem. 4.

¶ Redarguit beatus Augustinus eos, qui ad monasteria properantes, cuculam sibi iniici petunt, eo tantùm ne laborent, dicens: Qui veniunt ad professionem seruitutis dei ex vita rusticana, & ex opificum exercitio & plebeio labore, scilicet quo minus operẽtur, excusari nõ possunt. Nulli enim licet vt in ea vita vbi sunt senatores laboriosi, fiant opifices otiosi, & quo veniunt relictis delitiis suis qui fuerant prædiorum domini, ibi sint rustici delicati.

¶ Sed hic attende, ꝙ si prohibetur solicitudo necessitatis, multo magis phibetur solicitudo superfluitatis. Rursus attende, ꝙ licet anima plus sit quàm esca, gulæ tamen addicti animam perdunt propter escam, non dissimiles Esau qui primogenita vẽdidit propter cibum, & accepto panis & lentis edulio, comedit, & bibit, & abiit, paruipendens quòd primogenita vendidisset.

Gene. 25.
Animã vt cibo postponunt.

¶ Eiusdem rei exemplum in prothoplastis lluimus vniuersi, qui propter escam, dei mandatum præuaricati sunt.

Proinde

¶ Proinde quum plus sit corpus quàm vestimentum, plerique tamen (vtique hominũ vanissimi) vestimenti cuiuslibet nouam curiositatem, corporis sui præferunt sanitati. Amant enim vanissimum quodlibet recẽter inuentum vestimenti genus, quod vanitati atque turpitudini magis conducat, quàm morituri corporis necessitati.

Stulta vestitus vanitas.

Nam quoniam virtutum habitus (ornamenta interioris hominis) amiserunt, sola corporis vanissima requirunt indumenta.

¶ Cæterùm, quoniam duplicem solicitudinem prohibuerat dominus, escæ videlicet & vestimenti, consequenter per exempla ostendit, de his non debere nos esse solicitos, dicens:

Respicite uolatilia cœli, quæ non serunt, neque metunt, neque congregant in horrea, & pater uester cœlestis pascit illa. Nonne uos magis pluris estis illis?

L ¶ Nulla volucres de seminando vel metendo vel contra futuram indigentiam in horrea reponendo solicitudine distrahuntur, & pater, inquit, non volatilium, sed vester, pascit illa. Pascit paterfamiliâs seruos, pascit animalia deus, sed in obsequium filiorum, quanto magis igitur pascet filios, qui illis longè chariores sunt? Nonne vos magis pluris estis illis? Si ergo volatilia absque cura & ærumnis, dei aluntur prouidentia, quæ hodie sunt, & cras non erunt, quorum anima mortalis est, & quum esse cessauerint, nunquam erunt: quanto magis homines quibus æternitas promittitur, dei reguntur imperio? Pluris estis illis, id est, carius vos valetis. Quia rationale animal homo, sublimius ordinatum est in rerũ natura, quàm irrationalia, cuiusmodi sunt aues. Vnde Ambro.

Beda.

¶ Magnum quod fide sequamur exemplum. Nam volatilibus cœli quibus nullum exercitium cultionis, nullus de messium fœcunditate prouẽtus est, indeficientem prouidentia diuina largitur alimoniam. Verum est igitur causam inopiæ nostræ auaritiam videri. Etenim illis idcirco sine labore pabuli vius exuberat, quod fructus ad escam communem datos, speciali quodam nesciunt vendicare dominatu. Nos communia amisimus, dum propria vendica-

dicamus. Nã nec proprium quicquam, vbi perpetuum nihil, nec certa copia, vbi incertus euentus. Hæc ille.

Inopiæ nostræ causæ variæ. Eccl. 39.

¶ Sanè plures ob causas rerum necessariarũ inopia premimur, videlicet: Primò, in vltionem peccatorum. Nam vt per Sapientem dicitur: Grando, fames, & mors, omnia ad vindictam.

¶ Secundò, propter hominum superbiam reprimendam, qui solent propter diuitias per arrogantiam & iactantiam sese inaniter extollere.

¶ Tertiò (sicut ex iam citatis beati Ambrosij verbis patet) propter auaritiam. Si enim illa non esset, abundè cuncta suppeterent. Non enim fieri potest, vt non plurimi rebus egeant necessariis, vbi cum iniuria cæterorum tam multi superfluis abundant. Quod enim istorum accedit superfluitati, aliorũ oportet necessitatibus subtrahatur: sicque fit, vt dum superbit impius, incendatur pauper.

¶ Quartò, propter hominum diffidẽtiam, qui non in deo sed in suis viribus, vel industria confidunt. Dei enim timore prætermisso, solam timentes egestatem, per fraudes & furta, per fas & nefas aduersus hanc tutari sese moliũtur. Quibus rectè per Ieremiam dicitur: Fames pro qua solicitì estis, adhærebit vobis. Iere. 42.

¶ Quintò, propter hominum luxũ & abusum. Qui quoniam dei creat ura in peccatis tam multipliciter abutuntur, digni sunt quibus nonnunquam (peccatis eorum castigandis coërcendisque) etiam necessaria tollantur.

Vt homini nocet sua ingratitudo. Esa. 1.

¶ Sextò, propter nimiam mortalium ingratitudinem. Nã sicut is qui gratias agit de perceptis, accipere vlteriora meretur, ita & iam acceptis priuari meretur ingratus. Vnde per Esaiam (quod suprà citatum est) dominus queritur, dicens: Filios enutriui & exaltaui, ipsi autem spreuerunt me. Quorum etiam inexcusabilem ingratitudinem, brutorum animalium comparatione detestatur, dicens: Cognouit bos possessorem suum, & asinus præsepe domini sui, Israel autem me non cognouit, & populus meus non intellexit. Quibus etiam pœnam denuntians, dicit: Væ genti peccatrici, populo graui iniquitate, semini nequam, filiis scelerati.

¶ Septimò, vt pernoscamus hæc temporalia nõ nisi à deo

nos

nos habere, qui ea quum vult largitur: & quũ vult tollit, dicẽte viro sancto: Dominus dedit, dominus abstulit. Si enim ad cuiuslibet industriam opes suppeterent, sibi ipsi, nõ deo asscriberet abundantiam, & vanè superbiens, diceret: Manus nostra excelsa, & nõ dominus fecit hæc omnia. Quũ enim plurimi diuitias sibi comparare nitantur, quas nequeunt adipisci, manifestũ est, cassos esse conatus mortalium, deo nõ cooperante. Vnde cõuenienter de nostræ solicitudinis imbecillitate dominus subdit, dicens: Iob. 1. Deu. 32.

Quis autem uestrum cogitans, potest adiicere ad staturam suam cubitum unum?

¶ Quasi dicat: Si est aliquis vestrũm, qui ad staturam suam cubitum vnum posit adiicere, vt vel longior, vel latior videatur, cogitet & elaboret qui eiusmodi est, qualiter illius vestiat & pascat quod ipse sibi adiecit: Nunc autem quum neque id quod deo minimum est implere potestis, illius prouidentiæ curam tegendi & alendi corporis relinquite, qui facit vt ad eam staturam corpus vestrũ perduceretur. Vbi Augustinus: Cuius potestate atque dominatu factum est, vt ad hanc staturam corpus vestrum perducere, eius prouidentia etiam vestiri potest? Non autem vestra cura factum est, vt ad hanc staturam veniret corpus vestrum, vnde & ex hoc intelligi potest, quòd si curetis & velitis adiicere vnum cubitum huic staturę, nõ potestis. Et quia de alimentis datum fuerat documentum ex comparatione volatilium cœli, dãdum etiam erat & de vestimẽtis exemplum, collatione liliorum agri. Vnde subdit, dicens: M

Et de uestimento quid soliciti estis? Consyderate lilia agri, quomodo crescunt, non laborant, neque nent.

¶ Lilia agri, pro omnibus floribus dominus posuit. Consyderate, inquit, quomodo crescunt. Nam terra illis vnà cum rore cœli alimentum præstante, crescunt absque vlla sua solicitudine. Non laborant quærendi victus gratia vt crescant, neque nent, id est, fila non contorquent, vt varij coloris pulchra sibi indumenta coaptent.

¶ Vbi Chrysostomus: Sicut superius dominus de alimentis monebat, ita & nunc monet de vestitu, dicens: Cõsyderate

rate lilia agri quomodo crescunt: nõ laborant, neq; nent, vt sibi faciant indumenta. Sed & sicut suprà quum dixit: Non seminant volatilia, non reprobauit serentem, sed superfluam curam. Sic & quum hic dicit: Non laborant, neque nent, non opus interemit, sed cogitationem.

Non opus sed cura prohibetur Ambro.

¶ Itaque hoc morali præcepto suademur, quia si etiam ea quæ sunt sensu & ratione carentia, sic [illegible] prouidentia vestiuntur, vt nulla re vel ad gratiam egeãt, vel ad ornatum, multo magis credas rationalem hominem, si omnem suam spem in deo collocet, nũquam posse egere, eo quòd præsumpserit de fauore diuino.

¶ Deinde commendat liliorum ornatum, quia omnem excedat industriam humanam, dicens:

Dico uobis, quoniam nec Salomon in omni gloria sua coopertus est sicut unum ex istis.

Salomõ vt vestium decore pollebat.

¶ Inter omnes Israélitici populi reges Salomonem fuisse ditissimum pariter & delitiosissimum, Regum narrat historia. Qui & inter amplissimas suas opes præcipuè pretiosarum decore vestium ac diuersitate pollebat, adeò vt singula ministrando officia cum omnibus sibi subiectis, propriis ac singularibus vterentur indumentis. 3. Reg. 10.

¶ Vnde & de regina Saba, quę à finibus terrę venerat audire sapientiam eius, legitur: Quia videns ordines ministrorum, & vestes quibus in ministerio vtebantur, nõ habebat vltra spiritum. Sed quanuis tanto honore ac splendore vestium fuerit decoratus, non tamen fuit tanta pulchritudine coopertus sicut vnum ex istis, subaudis, liliis. Vnde Hieronymus: Quod sericum, quæ regum purpura, quæ pictura textricum, potest floribus comparari? Quid ita rubet vt rosa? Quid ita candet vt lilium? Violæ verò purpuram nullo superari murice, oculorum magis quàm sermonum iudicium est.

¶ Quur autem hanc de delitiis præmiserit similitudinẽ, subdendo manifestat:

Si autem fœnum agri quod hodie est, & cras in clibanum mittitur, Deus sic uestit, quanto magis uos modicæ fidei?

¶ Fœnum

¶ Fœnum agri idem appellat, quod & superius lilia agri, omnes scilicet herbas pulchris coloribus decoratas. Porrò, cras, non semper pro succedenti die, sed aliquando etiam pro futuro tempore in scripturis positum reperitur. Vt verbi gratia. Loquente Iacob ad Labam, Cras respondebit mihi iustitia mea. Sic vtique & quod hic dicitur: Cras in clibanum mittitur, de futuro tempore debet intelligi. Et est sensus: Gene. 30.

¶ Si deus ea quæ citò decidunt & marcescunt, fœnum videlicet quod hodie est in sua viriditate, & cras arefactũ in ignem mittitur, tanto decore circundat, quanto impensiore diligentia ea quæ vobis sunt necessaria prouidebit, qui ad æternam præparati estis hæreditatem? Quod quia non vt oportet creditis, sed adhuc ambigitis, vtique minimæ fidei estis. Nondum enim adhuc discipuli perfectæ fidei culmen attigerant, vnde & dominum interpellabant, dicentes: Auge nobis fidem. Et meritò quidem fidei modicitatem in illis dominus reprehendit, qui in promissionibus certissimis deo non fidunt. *Cur modicæ fidei.* Luc. 17.

¶ Contrà verò de magna fide sua Abraham commendatur, qui ea quæ impossibilia videri poterant deo promittenti, sine vlla hæsitatione diffidentiæ credidit, sciens ꝙ quæcunque promittit deus, potens sit & facere. Iure itaq; de modica fide arguuntur, quos etiam exemplo insensibilium oportet ad fidem reducere. Gene 13. & 15. Rom. 4.

¶ Deinde dominus & aliam adducit rationem, videlicet ex ea quę inter incredulos & fideles esse debet differẽtia. Illi enim non credentes esse quicquam præter sensibilia, ea sola inquirunt, quæ tamen non per dei prouidentiam, sed magis humana solicitudine & industria credunt acquiri. Sed quia non ita decet sentire fideles, principale propositum repetens, dicit:

Nolite ergo soliciti esse dicentes: Quid manducabimus, aut quid bibemus, aut quo operiemur? Hæc enim omnia gentes inquirunt.

¶ Iuxta hanc domini sententiam per Apostolum dicitur: Volo vos sine solicitudine esse. Vt autem molestam rerum necessariarum solicitudinem à cordibus suis fide- 1. Cor. 7.

les depellant, recogitent qualiter olim deus sustentauerit, foueritq; populum Israël quadraginta annis in sterili deserto, indeficientem è nubibus alimoniam subministrauerit, volatilia fastidiosis quasi in man° tradiderit, & produxerit aquam de petra. Et quod his magis est mirãdum, totis quadraginta annis nec vestimẽta eorũ, nec calceamẽta tã longo tãmque assiduo vsu, veterata sunt, aut detrita.

Curæ cælestis exemplum præclarum.

¶ Et attende quòd iste locus apud Lucam his verbis exprimitur: Et vos nolite quærere quid mãducetis aut quid bibatis. Et nolite in sublime tolli. Quod Beda tractans, dicit: Prohibita solicitudine de alimentis, consequenter, ne extollantur, admonuit.

¶ Primò enim hæc ad necessitatẽ explẽdam homo quærit. Quum autem hæc abundauerint, incipit & superbire de talibus. Tale est hoc, ac si se vulneratus aliquis iactet quia habet multa emplastra in domo, quũ hoc illi bonũ esset, vt vulnera non haberet, & ne vno quidem indigeret emplastro. Hæc omnia, inquit, gentes inquirunt.

Nota simile.

¶ Et hoc propter duo. Primò, quia nullam habent spem futuri seculi, neque iudicij metum, ideo ista sola tãquam maxima bona quærunt.

Gre. Niss. Cur gentes terrena inquirunt. Chrysost.

¶ Secundò, quia non credunt temporalia dei prouidentia gubernari, sed casu prouenire, ideóque nimirum pro istis sunt soliciti. Porrò Christiani qui sperant æterna bona, non debent de temporalibus esse soliciti, quæ etiam sciunt hominibus prouidentia diuina distribui.

¶ Sanè illorum qui deum ignorant, qui alia quàm terrena nesciunt cogitare: illorum, inquam, est mundanis angi curis, quibus (vt dictum est) nulla est spes futurorum, sed tantùm præsentibus delectantur.

¶ Comparati sunt enim iumentis insipientibus, & similes facti sunt illis. Nos autem aliter instituti, & ad cælestem compositi dignitatem, de spiritualibus & perpetuis soliciti semper esse debemus.

¶ Nec est nobis vel de dei prouidentia vel potentia diffidendum, qui melius quàm nosipsi nouit quibus indigemus, multóque salubrius nobis prospicit, quàm nosipsi prouidere sciamus. Vnde etiam rectè monuit, qui ait:

Quid ergo optabunt homines? si consilium vis,

Permittes

Permittes ipsis expendere numinibus, quid
Conueniat nobis, rebúsque sit vtile nostris.
Charior est illis homo quàm sibi, nos animorum
Impulsu, & cæca magnáque cupidine ducti
Coniugium petimus, partúmque vxoris, at illis
Notum est qui pueri, qualísque futura sit vxor.

Et post pauca:

Orandum est, vt sit mens sancta in corpore sano.
Fortem posce animum, & mortis terrore carentem,
Qui spatium vitæ extremum inter munera ponat
Naturæ, qui ferre queat quoscunque labores,
Nesciat irasci, cupiat nihil, & potiores
Herculis ærumnas credat, sæuósque labores,
Et Venere, & cœnis, & pluma Sardanapalli.

Fallitur sanè pars magna mortalium aut nocitura, aut superuacua postulando. Verùm quid expediat, summus arbiter deus nouit. Vnde bene in litera subditur:

Scit enim pater uester, quia his omnibus indigetis.

¶ Hic quidam superfluè ac vanè dogmatizãtes obiiciũt, dicentes: Si deus antequam petamus, scit quibus indigemus, quid necesse est vt ipsum pro nostris necessitatibus exoremus? Ergo frustra scienti loquimur. Quibus est respondendum, quia non sumus narratores in oratione nostra coram domino, sed rogatores. Aliud est enim, nescienti narrare, aliud, humiliter exorare scientem.

¶ Vult autem se peti à nobis, qui etiam nouit ea quę petere debemus, vt nostra petitio optatum consequatur effectum. Qui enim creauit naturam, eius nouit indigẽtiam: quia si pater est, despicere filios non poterit. Non ergo filiorum deerit necessitatibus. Sanè patres & si filiis non dent superflua, tribuunt tamen necessaria. Sed nec filii soliciti sibi sunt vnde victum habeant atque vestitum, sed hanc suo patri relinquunt solicitudinem, iuxta quod beatus Petrus monet, dicens: Omnem solicitudinem vestram proiicientes in eum, quoniam ipsi cura est de vobis.

Chrysost.

1. Pet. 5.

¶ Circa tertium principale dicitur:

Quærite ergo primùm regnum dei & iustitiam eius, & hæc omnia adücientur uobis.

 ¶ Hic

Universidad de Deusto Biblioteca

Beda.

P ¶Hic ponitur tertium documentum, quod est de exqui renda regni cœlestis fœlicitate. Vbi manifestissimè ostendit, non hæc temporalia esse appetenda tanquam talia bona nostra, vt propter ipsa debeamus benefacere si quid facimus, sed tamen esse necessaria. Quid enim interfit inter bonum quod appetẽdum est, & necessarium quod sumẽdum est, hac sententia declarauit, quum ait:

Regnum dei propter se appetendum.

¶Quærite primùm regnum dei, & hæc omnia adiicientur vobis. Regnum ergo dei bonum nostrum est, & hoc appetendum, & ibi finis constituendus, propter quod omnia facimus quæcunque facimus. Sed quia in hac vita militamus, vt ad illud regnum peruenire possimus, quæ vita sine his necessariis agi non potest, apponẽtur vel adiicientur hæc vobis, inquit, sed vos regnum dei & iustitiã primùm quærite: primùm, inquam, non tempore sed dignitate, id est, sublimi æstimatione, & cum omni desyderio. Et hæc omnia adiicientur vobis.

¶Quòd nõ ait dabuntur, sed adiiciẽtur, profectò indicat aliud esse quod principaliter datur, aliud quod super additur. Quoniam æterna nobis intentione esse debent, temporalia verò in vsu: & illa quidem dantur, hæc autem ex abundanti superadduntur.

August. Euangelizare propter cibũ, peruersitas.

¶Neque enim (verbi gratia) debemus euangelizare, vt manducemus, sed ideo manducare, vt euangelizemus. Nã si euangelizamus vt manducemus, vilius habemus Euangelium quàm cibum, & erit iam bonum nostrum in manducando, necessarium autem in euangelizando, quomodo euangelizabant pseudo apostoli, qui non Christo

Rom. 6.

domino seruiebant, sed suo ventri. Ergo quæcunque res propter aliud quæritur, sine dubio inferior est, quàm id propter quod quæritur: & ideo illud primum est propter quod istam rem quæris, non ista res quam propter illud quæris. Quapropter si Euangelium & regnum dei propter cibum quærimus, priorem facimus cibum, & posterius regnum dei, ita vt si non sit cibus, non quæramus regnum dei. Hoc est ergo primùm quærere cibum, & deinde regnum dei, id est, hoc priore loco ponere, illud posteriore.

Q ¶Si autẽ ideo quærimus cibum, vt habeamus regnum dei,

dei, faciamus quod dictum est: Primùm querite regnũ dei & iustitiam eius, & hæc omnia adiicientur vobis. Quærẽtibus enim primùm regnum dei & iustitiã eius, id est, hoc rebus cæteris præponẽtibus, vt propter hoc cætera quæram', nõ debet subesse solicitudo, ne illa desint quæ huic vitæ propter regnum dei sunt necessaria. Dixit enim superius: Scit enim pater vester quia his omnibus indigetis. Et ideo quum dixisset: Quærite primùm regnum dei & iustitiam eius, non dixit: Deinde ergo ista quærite, quanuis sunt necessaria, sed ait, Hæc omnia adiiciẽtur vobis, id est, consequentur, si illa quæratis, sine vllo vestro impedimento. Et quũ ista quæsieritis, illinc auertamini. Aut ne duos fines constituatis, aut & dei regnum propter se appetatis, & ista necessaria, sed hæc potius vobis propter illud non deerunt, quia non potestis duobus dominis seruire.

¶Duobus autem dominis seruire conatur, qui & regnũ dei pro magno bono appetit, & etiam hæc temporalia. Non potest autem simplicem habere oculum, & vni domino deo seruire, nisi quæcunque cætera si sunt necessaria, propter hoc vnum assumat, id est, propter regnum dei. Si cut autem militantes accipiunt annonam & stipendium, sic omnes euangelizantes accipiunt victum & tegumentum. Sed sicut non omnes propter salutem reipublicæ militant, sed propter illa quæ accipiunt: sic non omnes propter salutem ecclesiæ ministrant deo, sed propter hæc tẽporalia, quæ tanquam annonam & stipendia consequuntur. Ergo simplici corde tantummodo propter regnũ dei debemus operari bonum ad omnes, non autem in hac operatione vel solam, vel cum regno dei mercedem temporalium cogitare. Quorum omnium temporalium nomine crastinum, posuit, dicens: Nolite ergo soliciti esse de crastino. Non enim dicitur crastinus dies, nisi in tempore vbi præterito succedit futurum.

Quis oculum simplicem habere non potest.

¶Cæterùm, quia nobis dictũ præceptúmque est primũ R quærere regnum dei, aduertendum est tribus modis dici regnũ dei. Quoddã enim est regnũ dei circa nos, quoddam intra nos, quoddam supra nos.

¶Regnum dei circa nos, est regnum ecclesiæ militantis. Vnde est illud: Omnis scriba doctus in regno cœlorum,

similis est homini patrisfamiliâs, qui profert de thesauro suo noua & vetera. Sed & illud: Mittet filius hominis angelos suos, & colligét de regno eius omnia scádala. Nó enim in illo regno beatitudinis in quo pax summa est, inueniri scádala poterunt quæ colligantur. Relinquitur ergo ℣ ecclesia præsens, regnum cœlorum dicitur. Quod vtiq; regnum cœlorum primus omnium Ioánes Baptista expresso nomine prædicauit. Quod etiam regnum post illas quatuor bestias quatuor regna terrarum significátes Daniél in visione dandum à deo vidit filio hominis & sanctis. Dictum enim fuit ad eum per angelum: Suscipiét regnum sancti dei altissimi, & obtinebunt regnum vsque in seculum & seculum seculorum. De hoc plura in natiuitate sancti Ioannis Baptistæ, homilia tertia.

Greg.

Mat.3.

Dan.7.

Regnũ dei intra nos.

¶ Regnum dei intra nos, est ipse Christus per fidem regnans in nobis. Vnde ipse discipulis loquês, ait: Regnum dei intra vos est. Hoc dei regnum in nos conferri petimus, dicétes: Adueniat regnum tuum. Nam sicut in regno cœlorum deus presens est beatis, ipsos sempiterna fœlicitate replédo, ita & in regno militantis ecclesiæ suis adest fidelibus per gratiam sancti spiritus eos illuminádo & gubernando. Hoc autem dei regnum nisi in hac vita consequamur, ita vt nunc Christus dominus per fidem & iustitiam regnet in nobis, frustra posthac cóferri nobis cœlorum regna putamus.

Luc.17.

Mat.6.

Regnũ dei supra nos.

¶ Porrò regnum dei supra nos illud est, de quo dominus dicturus est electis: venite benedicti patris mei, possidete paratum vobis regnum à constitutione mundi. Regnum vtique, vbi summa sempiternaque pax, vbi secura ab omni perturbatione tranquillitas, vbi certaminũ præmia, & fructus laborum dabuntur sanctis. Hoc dei regnum vitæ stipendiis quæramus, ad illud suspiriis assiduis anhelemus, & pro illius adeptione dura quælibet & aspera præsentibus animis perferamus.

Mat,25.

August. in soliło.

¶ Quærédi modum docet qui ait: Tu domine summum bonũ es, quod nemo rectè quęsiuit & nõ inuenit. Omnis autem rectè quęsiuit quem tu rectè quęrere docuisti. Rectè autem quæritur, quum principaliter quæritur. Principaliter autem quærendum est, quoniam ad ipsum participandum

pandum cõditi sumus. Multi enim homines velut animalia bruta ad quid sint creati ignorant. Putant enim ad hoc se viuere, vt illicitis carnis suæ voluptatibus ad libitum perfruantur, vt in vanis gaudeát, perituras sine modo coaceruent diuitias, gaudeant honoribus seculi, primatus sibi principatúsque vendicent, comessationibus & luxuriis vacét, dicentes: Fruamur bonis quæ sunt. Et post pauca: Hæc est enim pars nostra, & hæc est sors nostra. Sed nescierũt neque intellexerunt, & errauerũt in inuio, & viã ciuitatis habitaculi non inuenerunt. Non enim ad possidendum hæc quæ ipsi auiditate exitiali laxatis cupiditatum habenis quærũt, à deo creati sunt, sed ad ea quæ ignorant aut certè contemnunt, bona æterna. Est etiã idipsum dei regnum primum & ante omnia quærendum, quod in eo omne bonum plenè & perfectè cõtinetur, vbi nullius boni defectus, indigentia nulla est. Vnde ait Psalmista: Satiabor quum apparuerit gloria tua.

Ignorantium cupiuunt errores.

Sap.2.

¶ Et iustitiam eius, inquit, subaudis, quærite. Iustitia eius requirenda est, vt ad ipsum regnũ peruenietur. Non enim sine dei iustitia regnum dei quisquã assequitur. Quòd autem dictũ est, & iustitiã eius, duobus modis potest intelligi, videlicet, vel de iustitia dei, vel de iustitia regni dei. Et vtraque iustitia ad consequutionem regni necessaria est.

T

¶ Est autem iustitia dei, qua gratis per fidem iustificat impium sine operibus legis. Nã teste Apostolo, ex operibus legis nõ iustificabitur omnis caro coram illo. De qua iustitia consequenter idem Apostolus dicit: Nunc autem sine lege iustitia dei manifestata est, testificata à lege & prophetis. Iustitia autem dei per fidem Iesu Christi in omnes, & super omnes qui credunt in eum: qui (vt subdit) iustificati sunt gratis per gratiam ipsius, per redemptionem quæ est in Christo Iesu, quem proposuit deus propitiatorem per fidem in sanguine ipsius ad ostensionem iustitiæ suæ in hoc tempore, vt sit ipse iustus, & iustificans eum qui est ex fide Iesu Christi. Arbitramur enim iustificari hominem per fidem sine operibus legis. Hæc autem non est illa iustitia, qua deus reddit vnicuique secundum opera sua, sed (vt iam dictum est) qua impium gratis per fidem iustificat. Hanc iustitiã ignorãt, qui suam volentes statuere, iustitiæ

Iustitia dei qua iustificamur.

Rom.3.

Rom.10.

Dei nõ sunt subiecti. Hi sunt qui meritis suis fidentes, dei gratiam vel ignorant, vel non quærũt. De quibus Bernardus: Alij merita prætendant, nos gratiam quæramus.

V *Iustitia regni dei quæ sit.* Ioan. 3.

¶ Porrò, iustitia regni Dei consistit primò in perceptione salutaris lauacri baptismalis. Oportet enim volentem esse de regno, signa regni & sacramenta suscipere. Vnde ait huius regni dominus & rex ipse: Nisi quis renatus fuerit ex aqua & spiritu sancto, non potest introire in regnũ Dei. Secundò, iustitia regni Dei, est impletio mandatorũ Dei.

¶ Tertiò, iustitia regni dei, est illi⁹ amore & desiderio atque spe, iacturam rerum præsentium lucra futurorum putare. Itaque regnum Dei & iustitiam eius requirentibus, illa summa & vera bona (vt dictum est) dabuntur, temporalia verò quasi minima adiicientur. Quæ licet in præsenti bona esse videantur, attamen (vt dictum est) solummodo adminicula, seu media sunt ad æterna, quibus si comparẽtur, iam nec bona dicenda sunt. Dantur autem sanctis in præsentis vitæ peregrinatione adhuc desudantibus, vt his quasi quodã viatico releuati, ad ea quæ in patria sunt bona sempiterna perueniant. Nec tamen his, si adsint, est animus occupandus, ne nimis ingesta onerent, & (quominus perueniatur ad patriã) quasi quodã põdere mentẽ grauẽt.

Humilitatis esse regnum cœlorum. Matth. 3. Luc. 12.

¶ Quartò, vera mentis humilitas dici non incongruè potest iustitia regni dei, de qua dominus ipse Ioanni Baptistæ sese in baptismo submissurus, ait: Sine modo. Sic enim decet nos implere omnem iustitiã. Huic enim iustitiæ datur regnum cœlorum, dicente domino: Nolite timere pusillus grex, quia cõplacuit patri vestro dare vobis regnũ. Quid autem aliud pusillus grex, quàm humilium cœtus est? Hinc enim dominus cupiens nos hoc regno fore non indignos, cæteris omnibus virtutibus prætermissis: Discite, inquit, à me, quia mitis sum & humilis corde. Qui ergo regnum dei dignè quærere & inuenire desiderat, ille se in cogitatione, locutione, & operibus, vestire studeat humilitate: nam aliter non inuenitur, aliter non obtinetur, sicut scriptum est: Iurauit dominus deus in anima sua, dicit dominus deus exercituum. Detestor ego superbiam Iacob, & domos eius odi. Et per Psalmistam: Non habitabit

Matth. 11.

Amos. 6.

bit in medio domus meæ qui facit superbiam.

Paupertatis præmium, regnũ cœlorum. Matth. 5.

¶ Quintò, paupertas sancta & ipsa iustitia est regni dei, quam omnium primus in hoc mundo dei filius hominib⁹ & prædicauit, & suo commendauit exemplo. Ait enim: Beati pauperes spiritu, quoniam ipsorum est regnum cœlorum. Ipse enim Christus dominus huius regni, & rex & largitor non nisi in paupertate repertus est, & nascens, & viuens, & moriens. Nõ tamen paupertas virtus est, sed paupertatis amor.

Patientia meretur regnum cœlorum. Matth. 5. Acto. 14.

¶ Sextò, persequutionem patienter ferre propter deum & propter regnum eius. Nam siue hanc in damno rerum siue in corpore, siue per varias tẽtationes, angustias & tribulationes in mente sustinueris, iustitia est regni dei, dicẽte domino: Beati qui persequutionem patiuntur propter iustitiam, quoniam ipsorum est regnum cœlorum. Et Apostoli: Per multas, inquiunt, tribulationes oportet nos intrare in regnum dei.

Rom. 14. 1. Cor. 4.

¶ Denique iustitia regni dei generaliter consistit in virtutum quarumlibet sanctitate, iuxta quod ait Apostolus: Non est regnum dei in sermone, sed in virtute. Distinctius autem in quibus sit virtutibus ad Romanos scribens patefacit, dicens: Non est regnum dei esca & potus, sed iustitia & pax, & gaudium in spiritu sancto. Et subiungens dicit: Qui enim in hoc seruit Christo, placet deo, & probatus est hominibus.

DOMINICA DECIMASEXTA POST PENTECOSTEN.

Bat Iesus in ciuitatem quæ uocatur Naim, & ibant cum eo discipuli eius, & turba copiosa. Luc. 7.

¶ In præsenti lectione, tria sunt consideranda. Primũ est, spectando resurrectionis miraculo, prouisa turbæ congregatio. Secundum est, iubẽte Christo stupẽda mortui resurrectio, ibi: Quàm quum vidisset dominus. Tertium est, viso

Universidad de Deusto Biblioteca

viso resurrectionis miraculo, Dei magnificatio, ibi: Accepit autem omnes timor.

¶ Circa primum, aduerte tria circa miraculum in hac Euangelica lectione comprehensum, esse consideranda. Primum est, miraculi facti tempus. Secũdum est, eiusdem miraculi locus. Tertium, qualis fuerit reuicturus iste mortuus.

A ¶ Circa primum, id est, miraculi huius tempus, notandũ est secundum hunc Euangelistam, Christum hunc mortuum suscitasse statim postquam Centurionis seruum qui erat moriturus, sanauerat. Siquidem, vt dicit Gregorius Niss. resurrectionis experimentum non ita verbis sicut operibus à saluatore didicimus, qui ab inferioribus opus miraculi inchoans, fidem nostram assuefacit ad maiora. Nam primò quidem, in ægritudine desperata serui Centurionis resurrectionis incœpit manifestare potestatẽ, post hæc altiori potestate ducit homines ad fidem resurrectionis, dum suscitauit filium viduæ, qui ferebatur ad monumentum.

Quædã rogatus, quædã præstat vltroneus. ¶ Et vt ostendat quòd quędam præstat rogatus, quædam autem non rogatus, sed gratis & vltroneus, Centurionis seruum sanauit, intercedentium precibus, mortuum viduæ filium reuocauit ad vitam non rogatus.

Opera christi qualia. ¶ Ecce qualia sunt opera filij dei, videlicet infirmos sanare, morituros à morte seruare, & quod maximum est, iam mortuos vitæ restituere. Hæc enim sunt opera quæ decẽt deum, nempe quæ operibus diaboli contraria sunt. Vnde ait discipulus quẽ diligebat Iesus: In hoc apparuit filius dei, vt dissoluat opera diaboli. Et quidem mors ipsa diaboli opus est, sicut scriptum est: Inuidia diaboli mors intrauit in orbem terrarum. Deus enim mortem non fecit, sed nec morbos morti præuios, sed diabolꝰ qui homicida fuit ab initio. Per peccatum enim quo hominẽ deprauauit atque corrupit, morbos & mortem induxit.

1. Ioan 3.

Sap. 2.

Ioan. 8.

¶ Porrò, sicut inuidia diaboli mortẽ, ita charitas filij dei in hunc mundum venientis vitam attulit, iuxta quod ipse testatur, dicens: Ego veni vt vitam habeant. Et quoniam per peccatũ homo triplicem mortem incurrerat, mortem scilicet naturæ, mortem culpæ, & mortem gehennæ, id est aliis

Ioan. 10.

Triplex mors.

aliis verbis, mortem corporis, mortem animæ, & mortem vtriusque, quarum prima est mala, secunda peior, tertia pessima. Ideo venit dei filius triplicẽ fidelibus vitam donare, videlicet resurrectionem carnis, contra mortem naturæ: viuificationem gratiæ, contra mortem culpæ: & vitã gloriæ, contra mortem gehennæ.

¶ Circa secundum, id est, præsentis miraculi locum, dicit Euãgelista: Ibat Iesus in ciuitatem quæ vocatur Naim. Post iam dictam enim curationem paralytici serui Centurionis factam in Capharnaum ciuitate Galilææ, ad aliam venit ciuitatem, vt beneficia tribueret indigentibus. Ergo de miraculo properatur ad miraculum, & quodam profectu virtutis, de sanatione paralytici, venitur ad suscitationem defuncti.

Naim vbi ¶ Est autem Naim (authore Hieronymo) ciuitas Galilææ prouinciæ Iudæorum, in secundo miliario mõtis Thabor contra meridiem, iuxta AEndor, qui est vicus grandis, in quarto miliario eiusdem montis ad meridiẽ. Porrò in mõte Thabor (sicut à maioribus accepimus) Christus nõ modò illas octo beatitudines, sed & ferè totam Euãgelicæ legis perfectionem edocuit.

Christum in monte Thabor docuisse.

¶ Vt autem paulisper ad moralia secedamus, non otiosè scribitur Iesum iuisse in ciuitatẽ quæ vocatur Naim, quod interpretatum, idem sonat quod commotio vel fluctus. Et satis congruenter mundum istum significat, qui sine quiete velut mare, fluctuat indesinenter.

Triplex cõmotio in mundo. ¶ Est autem in mundo hoc multiplex commotio, quarũ vna est naturæ, videlicet à natiuitate in infantiam, ab infantia in pueritiã, & sic de cæteris ætatibus vsque in mortem. Vnde Psalmista: Manè sicut herba transeat, ecce pueritiæ viriditas, manè floreat & transeat, ecce iuuentus florens, vespere decidat, ecce casus senectutis. Induret & arescat, ecce mors, qua sensus omnis vanæ voluptatis quadam mortis gelida obduratione tollitur, & deperit omne quod viruit adolescentia, quod floruit iuuentus. Ecce cõmotio quæ omnem hominem mortalem indesinenter voluit, iuxta quod de homine loquens vir sanctus ait: Quasi flos egreditur & conteritur, & fugit velut vmbra, & nunquam in eodem statu permanet.

Vt homo mutatur.

Iob. 14.

Alia

C ¶ Alia est huiusmodi naturæ commotio, ab ęgritudine in sanitatem, à sanitate in ægritudinem. Item à saturitate in esuriem & sitim, sed & à calore & frigore & aliis qualitatibus & passionibus multipliciter agitamur.

Mutatio penes fortunam. ¶ Alia est commotio fortunæ, à prosperis in aduersa, à diuitiis in egestatem, à consolatione in desolationem, à principatu in subiectionem, à gaudio in tristitiam, ab honore in ignominiam.

Humanis querelis vt respōdetur ¶ De hac mutabilitate Boëtius ex persona fortunæ loquitur, dicens: Quum te matris vtero natura produxit, nudum rebus omnibus inopémque suscepi, te meis opibus foui, fauore prona indulgentius educaui, omniúmq; quæ mei sunt iuris affluētia & splendore circūdedi. Nunc mihi retrahere manum libet. Habes gratiam, velut vsus alienis. Quid ergo ingemiscis? Nulla tibi à nobis illata est violentia. Opes, honores, cæteraq; talium mei sunt iuris, dominam famulæ cognoscunt, mecum veniunt, mecum discedunt. Audacter affirmem, si tua forent quæ amissa cōqueris, nullo modo ea perdidisses. An ego sola meū ius exercere prohibeor? Licet cœlo proferre lucidos dies, cosdémq; tenebrosis noctibus condere. Licet in anno terræ vultum nunc floribus frugibusq; redimire, nunc nimbis frigoribúsq; confundere. Ius est mari nunc strato æquore blandiri, nunc procellis ac fluctibus inhorrescere. Nos ad constantiam nostris moribus alienam inexpleta hominum cupiditas alligabit? Hæc nostra vis est, hunc continuum ludum ludimus, rotam volubili orbe versamus, infima summis, summa infimis mutare gaudemus. Ascende si placet, sed ea lege, ne vti quum ludicri mei, ratio poscet, descendere iniuriam putes. Et post pauca:

Duo dolia in limine. Iouis. Eccle. 11. ¶ Quid Tragœdiarū clamor aliud deflet, nisi indiscreto ictu fortunam fœlicia regna vertentem? Nónne adolescentulus duo dolia, vnum quidem malum, aliud autem bonum in Iouis limine iacere didicisti? Itaque rectè monuit qui ait: In die bonorum ne immemor sis malorum, & in die malorum, ne immemor sis bonorum.

Mutatio penes voluntatem. ¶ Sed & alia est commotio humanæ voluntatis quę etiā circa eadem frequenter mutatur, vt nunc velit quod paulò antè noluit, & è conuerso. Iuxta quod ait quidam:

Romæ

Romæ Tibur amo, ventosus Tibure Romam. Et iterum: *Horat.*
Destruit, ædificat, mutat quadrata rotundis.
Quod petiit spernit, repetit quod nuper omisit.

¶ Sic enim humanæ mentis instabilitas cum displicentia vnius transit ad amorem alterius. Nec sanat animum, sed ægrotantem exulcerat amplius. Est enim vulnus sanare vulnere. Ait quidam sanctus: Erubesce homo, terra stat, & tu stare non potes? *Hugo.*

¶ A comessationibus enim transitur ad ludum, iuxta illud: Sedit populus manducare & bibere, & surrexerunt ludere. A ludo ad luxuriam. A luxuria ad auaritiam. Ab auaritia in superbiam. A superbia in odium & iram. Inde in contentionem & rixam. Per hęc & alia vitia mundi huius amatores assiduè rotantur, & donec rota hæc cum ipsis decurrat in interitum, malè agere non quiescunt. *Exod. 32.*

¶ Alia denique est in hoc mundo commotio spiritualis: belli videlicet & tentationum, quæ similiter nūquam vel raro quiescit. Vnde ait Bern. Admonitos vos esse volo, quòd quicunq; ab aliqua tentatione liberatur, aliam certus expectet. Diabolus enim circuit quærens quem deuoret. Rursus serpens ad illicitos cibos inuitat, caro trahit, mundus blanditur. *Mutatio penes tentationem.* *1. Pet. 5.*

¶ Quin tentationum hoc bellum non absimile est puguæ cum hydra septicipe, cuius vno capite succiso, mox plura renascuntur. Vna enim tentatione deuicta, rursum plures insurgunt. Sed non est timendum in pugna. Habemus arma fortia, securum præsidium & propinquum auxilium. Arma nostra sunt, lorica iustitiæ, scutum fidei, gladius spiritus, quod est verbum dei. Porrò qui nobis astat in auxilium, dominus est, qui non patietur nos tentari supra id quod possumus, sed faciet cum tentatione prouentum vt possimus sustinere. *Bellū tētationis quāle sit.* *1. Cor. 10.*

¶ Et ibant, inquit, cum eo discipuli eius. Nempe fidelissimi comites itinerum, comparticipes laborum, qui eius pręsentia pascebantur, prędicatione instruebantur, eiusque firmabantur miraculis. Sanè discipulos suos dominus diuinitatis suæ miracula facturus secum habere voluit, vt ea quæ per mundum erant testificaturi, ipsi primū suis oculis cernerent, & illud pręsentes aspicerent magisterium, *Discipuli cur pręsentes.*

sterium, quo ipsi postmodum similia facturi vterentur.

Ioan.6. ¶ Quur autem & turba multa ierit cũ domino, Ioannes euangelista patefecit, vbi ait: Quia videbant signa quæ faciebat super his qui infirmabantur. Dominus enim quocunque ibat, misericordię & benignitatis indicia, virtutes admirandas operabatur, sed & verba vitæ loquendo, salutem hominibus annuntiabat. Sequitur:

Quum autem appropinquaret portæ ciuitatis, ecce defunctus efferebatur, filius unicus matris suæ. Et hæc uidua erat, & turba ciuitatis multa cum illa.

E ¶ Hic ponitur tertium, videlicet qualis fuerit ille defunctus ad vitam mox reuocandus. Vbi primò dicitur: Quum autem appropinquaret portæ ciuitatis, ecce defunctus efferebatur.

Cum mortuis cõmerciũ sit nullum. ¶ Consuetudo erat Iudæis extra ciuitatem sepelire, quòd mortui de viuorum cœtu & cohabitatione amplius non sunt. Nõ enim (vt ait quidam) est communicatio ciuilium operum inter viuos & mortuos. Porrò societas & conuersatio separatarum à corporibus animarum, est cum spiritibus similibus sibi, quos dicunt substantias separatas.

Res illicita. ¶ Nec licitum est mortalibus huiuscemodi spirituum captare pręsidia, cõtubernia iungere, miscere colloquia, aut ab eis imperata peragere propter varias mentientiũ dęmonum deceptiones & fraudes. Vnde etiam pręcipiente deo

Deut.18. scriptum est: Non inueniatur in te qui obseruet somnia atq; auguria, nec sit maleficus nec incãtator, neq; Phytones cõsulens, nec diuinos, & quęrat à mortuis veritatem.

¶ Nouimus eiusmodi spiritibus credentes & nõnulla ab eis occulta scisciatos, grauiter fuisse deceptos. Nec tamẽ hocintelligas de spiritibus sanctorum martyrum Christi, aut aliorum animabus sanctorum, quas cum deo beatas esse non temerè credimus, quibuscum orantes non modò licitè, sed & piè loquimur.

F ¶ Porrò mortuos sepelire piũ esse patet, primũ exemplo

Mortuos sepelire piũ Tobiæ, qui de sepultis à se mortuis eximiè cõmendatur.

Tob.2. ¶ Hoc ipsum adstruitur exẽplo Abrahæ patriarchę, cui ingẽs cura fuit de Saræ coniugis suæ funere sepeliendo. Quin & sanctus patriarcha Iacob cernẽs imminere diem mortis

suæ, vocauit filium suum Ioseph, & dixit ei: Si inueni gratiam in conspectu tuo, pone manũ tuam sub fœmore meo (adiurandi modus erat) & facies mihi misericordiam & veritatem, vt non sepelias me in AEgypto, sed dormiam cum patribus meis, & auferas me de terra hac, condásque in sepulchro maiorum meorum. Gen.23.

¶ Ioseph quoque moriturus adiurauit fratres suos, & dixit: Post mortem meam deus visitabit vos, & ascendere faciet de terra ista ad terram quam iurauit Abraham Isaac & Iacob. Asportate ossa mea vobiscum de loco isto. Quod & Moyses fecit qui ex AEgypto vnà cum populo Israël demigrans, abstulit secum ossa Ioseph. Gene. 47. Gen.30.

¶ Quum igitur patribus sanctis tanta cura fuerit de suis & suorum corporibus sepeliendis, mirum est vnde inter nos Christianos inoleuerit illaudabilis consuetudo (res indigna) vt ossa mortuorum humo eiecta in aceruos quidam accumulent, vel quod est indecentius, laterũ vice inædificent ea parietibus & muris. Quis enim viuens vellet post mortem suis membris hanc fieri contumeliã? Quid est hoc aliud quàm sepultura asini sepeliri? quę sepultura irascente deo, regi impio per prophetam fuit denuntiata. Porrò sepultura asini sepeliri, nil aliud est, quàm sepultura carere. Sanè multis Sacræ scripturæ patet exemplis, nõ nisi sceleratis & impiis negatum olim fuisse sepulturę honorem. Et vt nonnulla hinc prosequamur exempla, Patribus suis regibus sepultura sociari indignus habitus est Ioram rex Iuda filius Iosaphat. 2. Para. 21. Similiter Ioas rex Iuda, filius Ocosiæ, propter suas impietates à regum sepulchris abiectus est. 2. Para. 24. *Res impiæ et indignæ* Iere.22.

¶ Osias rex Iuda, ob crimen sacrilegij, videlicet, vsurpatum in templo inconcessum munus sacerdotale, ibidem mox à deo lepra percussus, & tandem mortuus sepulchris regum indignus est iudicatus. 2. Para. 26.

¶ Achas rex impius idolatra, sacrilegus, direptor templi, diuini cultus exterminator & hostis, regali meritò caruit sepultura. 2. Para. 29.

¶ Manasses itidem rex impius, homicida, interfector prophetarum, tametsi ante mortem pœnituit, attamen cum patribus suis regibus piis sepeliri non meruit. 2. Para. 33.

Ioachim

¶ Ioachim rex Iuda filius Iosiæ, propter suam impietatem & peccata nullam penitus à morte habuit sepulturã, iuxta quod per Ieremiã de ipso dominus loquitur dicens: Ne plangent eum. Væ frater, væ soror, væ domine, væ inclite. Sepultura asini sepelietur, putrefactus & proiectus extra portas Ierusalem. *Iere.22.*

¶ Quin & huius filij Ieconias regalis sepulturæ honore priuatus est, de quo etiam per eundem prophetam à domino dicitur: Quia si fuerit Ieconis filius Ioachim regis Iuda anulus in manu dextera mea, inde euellam eum. Isti omnes licet reges fuerint de stirpe Dauid generosi & illustres, attamẽ propter peccata sua honore sepulturę caruerunt, nimirum irato illis deo eorum scelera sic vlciscente. Nunc autem abusu dolendo minus defertur membris hominum Christianorum piè mortuorum, quàm canum iumentorũq; cadaueribus, & hoc non ab ethnicis iã aut tyrannis, sed (vt magis stupeas) à Christianis. *Iere.22.*

¶ Vbi enim bestiarum cadauera humo operiuntur, humanis membris quæ in baptismi sacramento spiritus sancti infusione sunt consecrata, quęq; in nouissimo die ad immortalitatem & beatam vitã sperantur resuscitanda, collata semel sepultura, cum summa ipsorum contumelia tollitur, quando quidem humo eruta, huc illucq; proiecta passim cõculcantur, canibusq; (si libuerit) morsu rapienda, & deferenda in campos, nimis indignè exponuntur. Nec dubium est quin in huiusmodi ossium aceruis cõplura sint ossa sacra, prętiosæ reliquię sanctarum animarum, quibus animabus nihil super terram est charius, illis suis membris, quorum securi & certi ad beatam immortalemque vitam expectant & desyderant resurrectionem.

G ¶ Sed & dei instituto contrauenire manifestum est eos, qui tollunt mortuis sepulturã, dicente domino ad Adam: Reuerteris in terram de qua sumptus es, quia puluis es & in puluerem reuerteris. Et vnde per Salomonem dicitur: Reuertatur puluis in terram suam vnde erat, & spiritus redeat ad deum qui dedit illum. *Mortuos sepeliẽdos Gen.3. Eccles. 11.*

¶ In 4. Reg. volumine scriptum est, quomodo Iosias rex Iuda dei cultor super altare sacrilegum quod erat in Bethel ossa pseudoprophetarum & phanaticorũ sacerdotum eruta *Cap 23.*

eruta sepulchris iussit exuri, sicut per trecentos annos antequam ipse nasceretur in sermone domini, per virum dei fuerat prænuntiatum. Quum ergo inter hæc rex videret sepulchri cuiusdã titulum, ait: Quis est titulus ille quem video? Et responderunt ei ciues vrbis illius: Sepulchrum est hominis dei qui venit de Iuda, & prędixit verba hæc quę fecisti super altare Bethel. Ait rex: Dimittite eum. Nemo commoueat ossa eius. Profectò nefarium reputans viro dei semel datam tollere sepulturam.

¶ Vnde non nisi propter peccata grauissima, & grauis pœnæ loco irascente & vltore deo, vel sepultura carere vel semel indulta priuari frequens olim fuisse scriptura testatur. Vt (vt verbi gratia) vbi per Ieremiam in sermone domini dicitur: In desolatione erit terra. In tempore illo ait dominus, eiicient ossa regum Iuda, & ossa principum eius, & ossa sacerdotum, & ossa prophetarum, & expandent ea ad solem & lunam. Non colligentur, & non sepelientur, in sterquilinium, super faciem terræ erunt. *Iere.8.*

¶ Hoc completum esse Propheta alius deplangit, dicens: Ecce proiecta sunt ossa regum nostrorum, & ossa patrum nostrorum de loco suo. Et ecce proiecta sunt in calore solis, & in gelu noctis. *Bar.1.*

¶ Hinc etiam in Ezechiele scriptum habes: Et viros iugiter constituent, lustrantes terram, qui sepeliant & requirant eos qui remanserant super faciem terræ, vt emundent eam. Quúmque viderint os hominis, statuent iuxta illud titulum, donec sepeliant illud. Quin ipsas formicas mortuas formicæ viuæ, Plinio teste, sepeliunt. Patet igitur ex præmissis neque nouas neque iniquas esse illas ecclesiæ leges, quibus ecclesiastica sepultura, plerisque negatur. Quibus autem illa negetur, operępretium est breuiter hic comprehendere. *Ezec.39.* *à formicis exemplũ.*

¶ Negatur igitur illis mortuis ecclesiastica sepultura, qui dum viuerent, ecclesię sanctę communione habebantur indigni. Cõstitutionis tenor hic est: Quibus non cõmunicauimus viuis, non communicemus defunctis, & carent ecclesiastica sepultura, qui prius erant ab ecclesiastica vnitate præscisi, nec in articulo mortis ecclesiæ fuerunt reconciliati. Quatuor autem sunt hominum genera *Extra de sepul. c. Sacris. Ext. de hæret. c. Sic.*

quibus ecclesia viuis non communicat, vnde & nec mortuis in sepultura, videlicet Iudæi, Pagani, hæretici, excommunicati. Quòd si tales fuerint in loco sacro sepulti, & eorum corpora discerni possunt, exhumandi sunt, & cimiterium vel ecclesia reconcilianda est.

Ex. decon. sec. c. cõsuluisti. In cle. c. Eos de sepul.

¶ Proinde excõmunicationis sententiam incurrunt, qui vel tempore interdicti, vel excommunicatos, aut nominatim interdictos, vel vsurarios manifestos in ecclesia vel cimiterio sepeliunt.

¶ Sunt autem & alij, quibus & si ecclesia communicat viuis, non tamen in sepultura, mortuis videlicet: Primò, sese interficiẽtes, nisi ante mortem pœniteant. De quibus per ecclesiam hoc qui sequitur modo, decretum est.

23. q. 3. c. placuit.

¶ Placuit vt hi qui sibiipsis voluntariè, aut per ferrum, aut per venenum, aut per præcipitium, aut per suspendiũ, vel quolibet modo mortem inferunt, nulla prorsus pro illis in oblatione (id est, in missa) commemoratio fiat, neq; cum psalmis ad sepulturam eorum cadauera deferantur. Secundò, qui moriuntur in torneamentis, nisi & ipsi ante mortem pœniteant. Tertiò, qui post mortem conuincuntur de hæresi. 24. q. 2. c. Sanè profertur. Quartò, hi quos constans est in immortali peccato decessisse. Quintò, blasphemi in deum, vel in beatam virginem, vel in sanctos, extra de maledi. c. Statuimus. Sextò, vsurarij manifesti, nisi ante mortem pœniteant, & secundum præcepta iuris fecerint restitutionem. Septimò, hi quos certum est non fuisse confessos, aut non communicasse semel in anno. c. Omnis vtriusque sexus, de pœ. & re. li. 6. De his omnibus illud quod præmissum est Prophetæ, rectè dicitur: Sepultura asini sepeliãtur. Sed ad literã redeuntes, quis qualisve fuerit mortuus iste, consyderemus.

De tor. c. 1. 13. q. 2. c. Non æstimemus. in cle. Eos de sepul.

Mater miseranda.

¶ Filius, inquit, vnicus matris suę, & hæc vidua erat. Nõ parua matrẽ hanc (imò iam non matrem) doloris angustia cruciabat. Vidua erat, solatij filij destituta iam fuerat, cuius mortem leuius tolerasset, si non fuisset vnicus, si aliter qui parentis dolorem leniret, superfuisset.

Greg. niss.

¶ Ad hęc, quia vidua erat, procreandi liberos oblata spes erat. Ergo erumnæ molem breuibus verbis Euangelista sanctus explicuit. Mater vidua erat, quæ non sperabat vlterius

terius filios procreare. Non habebat in quem aspectũ dirigeret vice defuncti, hũc solum lactauerat. Solus aderat alacritatis causa in domo. Quicquid matri dulce ac pretiosum, hic solus extiterat. Miseranda sanè compassio, & ad fletum & lachrymas potens prouocare. Verùm hinc illa beata erat, quòd Christi pietate mox eum erat receptura, quem humanæ sortis inclementia amiserat.

Cyril.

¶ Et turba ciuitatis, inquit, multa cum illa. Hoc diuino nutu factũ est, quòd multa dominũ turba, multa viduam comitabatur, vt viso tanto miraculo, multi testes, multi dei fierent laudatores.

Beda.

¶ Quo nihilominus docemur laudabile esse, & pium ad sepulturã funus comitari. Vnde & in Euangelio duo viri insignes & iusti, alter princeps & legisdoctor, alter nobilis decurio & diues opib°. i. Nichodem° & Ioseph eximiè commendãtur, quia Christum mortuum, sanctum domini, diuinum funus, venerabiliter & deuotissimè sepelierunt.

Comitari funus laudabile.

¶ Angelicũ aliquid est, mortuos piè comitari. Ab angelis enim delata fuit pauperis illius mendici beata anima in sinum Abrahæ.

Lucæ. 16.

¶ Nec dicas: Quid mortuo cadaueri deferamus? Non enim in hac re, tantummodo consyderandum est tibi examine & exangue cadauer. sed memẽto esse opus hominis, qui nuper tibi similis, tuæq; fuit imaginis, corpus, inquã, in baptismi sacramento spiritus sancti templum effectum & consecratum, cuius lingua deum viuum adorauit, & inuocauit, cuius aures sanctum Christi Euangelium audierunt, cuius oculi ad deum suspexerunt in cœlum, qui manus quoque ad deum patrem cœlestem orans expandit dum viueret. Quo corpore piis operibus insistendo, emeruisse speratur vitam æternam, in quo corpore & resurrecturus est in die nouissimo, & recepturus clarificationem gloriæ sempiternæ.

Nota.

¶ Vnde Augustinus: Non contemnenda nec abiicienda sunt corpora defunctorum, maximéque iustorum & fidelium, quibus tãquam organis, & vasis ad omnia opera bona sanctus vsus est spiritus. Quin & eiusmodi specie moneãtur ad pœnitentiam, & emendationem vitæ, ad cognitiõnẽ mortalitatis, & fragilitatis nostrę, ad detestationem

Spectaculũ salubre.

 su-

Universidad de Deusto Biblioteca

ſuperbiæ,& ad mundanæ vanitatis contemptum,dum attentè cogitamus eandem & nobis viam eſſe calcandam, & futurum eſſe vt nos quoque exanimes & ſine viribus & ſpiri tu ſic iaceamus.

¶Ob eam rem moris eſt in quibuſdã regionibus, vt mortuus ſuis veſtibus induatur ſicut viuens ambulauit,ſicque feretro imponatur,ſolo vultu retecto,cõſpicuus omnib⁹, vt ea facie viui moueantur, & vt mortis imagine contemplata,reuocatáq; ad mẽtem mortis amaritudine, relinquãt vitentq; peccata.O aſpectum triſtem & lugubrem. O vultum luctuoſum.O faciem miſerandam. Vnde & per Sapientem ex perſona mortui dicitur: Memor eſto iudicij mei,ſic enim erit & tuum.Mihi heri,& tibi cras.

I

Mortuus iſte mora.

¶Spiritualiter autem defunctus hic qui extra portam ciuitatis multis eſt intuentibus elatus, ſignificat hominem lethali criminum funere ſoporatũ, eandémque inſuper animę mortem non cordis adhuc cubili tegentem, ſed ad multorum notitiam per loquutionis operiſve indicium, quaſi per ſuę ciuitatis oſtia,propalantem,qui nec iam peccata ſua erubeſcendo abſcondit,ſed audacior in malum factus,ea aliis imitanda proponit.Vnde per Eſaiam dicitur: Peccatum ſuum quaſi Sodoma prędicauerunt,nec abſconderũt.Et rurſum per alium prophetam ad animam peccatricem d.Frons mulieris meretricis facta eſt tibi, noluiſti erubeſcere.

Eſa.3.
Iere.3.

K

Porta ciuitatis mora.

¶Per portam verò ciuitatis qua defunctus efferebatur, vnus aliquis de quinque ſenſibus corporis intelligitur.

¶Quinq; enim ſunt notiſsimi ſenſus corporis, locis ſibi cõuenientibus à natura cõpoſiti, videlicet viſus,auditus, guſtus,odoratus, & tactus. Ciuitas enim vniuſcuiuſque animę quodãmodo corpus eius eſt,in quo tanquã in ciuitate clauſa inhabitat.Per huius itaq; ciuitatis portas mortuus effertur,quum quis per aliquẽ corporis ſui ſenſum malę voluntatis indiciũ oſtendẽs,mortuũ ſe eſſe in anima declarat.Qui enim(verbi gratia)viderit mulierem ad concupiſcendũ eam,per oculorũ portas ſigna mortis emittit. Qui fabulis otioſis,obſcœniſue carminib⁹ vel detractionibus aurẽ libenter aperit,hanc animę ſuę portam mortis efficit.Qui ſeminat inter fratres diſcordias,qui iniquitatem

em in excelſum loquitur,qui ſuadet mala,qui docet prauua,qui decipit proximum,qui loquitur mendaciũ,vtique mortẽ animæ ſuæ foris per oſtiũ oris elatus prodit.Cæterosq; qui non ſeruat ſenſus,mortis ſibi ipſe reddit aditus. Vnde propheta ex perſona illorum apud quos hi ſenſuũ aditus incautè patuerũt cõqueritur,dicens:Intrauit mors per fenęſtras noſtras,ingreſſa eſt domos noſtras.Rurſumque idem:Oculus, inquit, meus deprædatus eſt animam meam.Quemadmodum enim ſi hoſtis per fenęſtras intrãt domũ,iacula intorqueat,intus clauſos ſauciet & occidat, ita malign⁹ ſpiritus quum per aliquem de quinq; ſenſibus tentationis telum in mentem adegerit,mox animam à ſuo ſtatu deiiciens,peſtifera interemptione occidit.

Mortuus per portas vt efferretur.
Iere.9.
Tre.3.

L

Mater viduа myſt.

¶Sed iam videamus quid ſibi velit quòd defunctus iſte ſuæ matri viduæ vnicus fuiſſe perhibetur.Nam ſi per hãc matrem ſanctam eccleſiã (congruenter vtiq;) accipimus, quæ idcirco mater vidua dicitur, quòd & morte ſponſi ſui redempta,& ipſius viſibilis pręſentiæ ſolatio ſit deſtituta,nunquid hæc mater vnicum tantũ habet quem mortuum deplangat filium?

¶Reſpõdetur quòd licet è multis collecta perſonis,vna ſit,perfecta,& immaculata virgo mater eccleſia,ſinguli tamen quique fidelium vniuerſalis eccleſiæ ſe filios eſſe rectiſsimè fatentur. Nam & electus quilibet quando ad fidem imbuitur,filius eſt,quãdo alios imbuit,mater. An nõ materno erga paruulos agebat affectu,qui ait: Filioli mei quos iterum parturio donec formetur Chriſtus in vobis? Et licet his filiis ætates ſexuſque diuerſi ſint,vnum tamen in Chriſto per regenerationis gratiam efficiuntur.

Galat.4.

¶Sed & hac ratione fideles ſimul vniuerſi quodammodo filius vnicus ſunt,quòd hos mater Eccleſia vno eodémq; modò concipit,parit,nutrit,amittit,atque recuperat.Concipit enim per diuinam inſpirationem, dicente Chriſto: Nemo poteſt venire ad me,niſi pater qui miſit me traxerit eum. Quid autẽ eſt aliud ad Chriſtum venire, niſi filium fieri matris huius eccleſiæ ſanctæ? Et rurſum:Nemo, inquit, nouit filium niſi pater, & cui nõ caro & ſanguis,ſed qui in cœlis eſt pater, reuelauit.

Filius vnicus myſt.
Ioan.6.
Mat.11.
Mat.16.

¶Parit per baptiſmalem regenerationem. Oportet enim

Ioan.3. nos nasci denuò, dicente domino: Nisi quis renatus fuerit ex aqua & spiritu sancto, non potest videre regnum. Nó enim poterit introire in regnũ dei, qui natus è muliere nõ nisi terreni illius Adæ preuaricatoris & exulis à regno filius & hæres est. Et ideo de muliere natũ vt dei filius & hæres regni fieri mereatur, oportet nasci denuò. i. nasci ex deo. Nihil enim nisi quod natũ est ex deo, vincit mũdum, superat peccatũ, triumphat per fidem diabolum.

1. Ioã. vlt.

M ¶ Nutrit etiam pari modo eodem lacte, id est, dei verbo, euangelica er uditione, vniuersos quos deo peperit quasi filium vnum, ecclesia mater.

¶ Sed & vno eodémq; modo sese hos amittere, eósq; perire deplangit. Pereunt autem suorũ insidiis hostium, per peccatum. Diabolus enim istius matris viduæ filios inexsaturabili odio innumeris modis dolisque persequi perderéq; nõ cessans, hos peccatis cõtaminat, vt patris eorũ cœlestis amissa similitudine, diabolo simile effecti, deo displiceant: capit eos, vt sibi subiiciat: ligat, vt eos ab operibus bonis impediat: necat, vt hos tandem inferni sepultura suscipiat. Quos omnes tanquam filium vnicum plorans Ecclesia mater quòd hos perire, quòd hos ad perpetuam gehennæ sepulturam conspicit efferri, deplangit.

Filios vt hæc mater amittit.

¶ Sed nec otiosum est, quòd filius iste mortuus (qui peccatoris typum præfert) adolescens fuisse memoratur. Sanè adolescens, propter insipientiam, dicente propheta de his qui in peccatis suis pereuntes ad inferos descenderunt: Quia nõ habuerũt sapientiã, perierunt propter suã insipiẽtiã. Vnde etiã per Esaiam dicitur: Puer centũ annorũ morietur, & peccator centum annorũ maledictus erit. Iure igitur peccator quilibet & adolescens est, quia non habet sapientiam: & mortuus, propter amissam dei gratiam.

Filius mortuus adolescens.

Bar. 3.

Esa. 65.

¶ Denique vno eodémque modo mater ecclesia amissos filios recuperat, per misericordiam videlicet & virtuosam Christi mortuos suscitãtis operationem, cuius clementiã pro suis mortuis flebili lachrymosaque supplicatione iugiter interpellat. Et hoc quidem dum adhuc superat possibilitas resurgendi, dum suscitator mortuorum præsto est ingredi per gratię infusionẽ. Nã id est cõmotam per verã cordis cõpunctionem peccatoris conscientiam. i. quãdiu sup-

Filios vt recuperat.

suppetit tempus pœnitentiæ & hæc præsens vita, ante quàm eos inferni sepultura suscipiat. Extunc enim pro eis non supplicat mater ecclesia, quòd eorum exinde non est possibilis ad vitam gratiæ resurrectio.

HOMILIA SEGVNDA
in eandem lectionem.

Vam quũ uidisset Dominus, misericordia motus super eam, dixit illi: Noli flere.

¶ In hac Euãgelicæ lectionis parte duo restãt cõsyderãda. Primũ est, iubẽte Christo stupẽda mortui resurrectio. Secundum, viso resurrectionis miraculo à turbis Dei magnificatio, ibi: Accepit autem omnes timor.

¶ Circa primum tria sunt consyderanda. Primum est, benigna Christi miseratio. Secundum, portitorum funeris à progressu statio, ibi: Hi autem qui portabant. Tertium, ipsa mortui iubente Christo resurrectio, ibi: Et ait.

¶ Primum id est, Christi benigna erga flentem defuncti matrem miseratio, patuit in tribus. Primum est, quòd hãc misericorditer aspexit. Quam quũ vidisset, inquit, dominus sic tristem & afflictam, misericordia motus est super eam, non super defunctum filium. Nam & ipse Lazarum amicum suum non fleuit mortuum, sed fleuit eum mox suo imperio ad vitæ mortalis ærumnas & pericula à mortuis reuocandum. Nec mirum quòd vidua flente misericordia motus est. ipse est enim ille de quo per Sapientem dictũ est: Non despiciet preces pupilli, et viduam si effundat loquelam gemitus. Nónne lachrymæ viduæ ad maxillam descendunt: A maxilla enim ascendunt vsque ad cœlum. Huiuscemodi misericordiæ visceribus etiam vir sanctus affluebat, qui ait: Cor viduæ consolatus sum.

A *Christi miseratio.*

Eccle. 35.

¶ Pulchrè autem Euangelista Dominum prius misericordia motum fuisse supra matrem, ac sic filium eius suscitasse testatur. Quia enim duæ erant in Christo substantiæ, Dei videlicet & hominis, idcirco primò Dominum Euangelista tanquam verum hominem misericordia motum fuisse demonstrat, ac deinde tanquam verum Deum commemorat mortuum suscitasse, vt & in compassione qua viduæ misertus est, exemplum nobis imitandæ pietatis

Iob. 29.

Beda.

tatis tribueret, & in effectu miraculi potentiam diuinitatemque suam, qua etiam mortuum suscitauit, admirandâ prædicandâmque demonstraret.

¶ Secundum in quo dominus suam visceroſam compassionem & misericordiam erga hanc viduam lachrymantem ostendit, illud est, ꝙ hanc flere prohibuit, dicens: Noli flere. Quasi dicat: Desiste quasi mortuũ flere, quẽ mox viuum resurgere videbis. Porrò dominus qui mœstos cõsolatur, cessare iubẽs à lachrymis, monet nos de præsentibus defunctis consolationem recipere, resurrectionẽ eorum sperantes. Plangant mortuos suos resurrectionem ignorantes Gentiles increduli, non autem fidem resurrectionis habentes Christiani. Quibus per Apostolũ dicitur: Fratres, nolumus vos ignorare de dormientibus, vt non contristemini, sicut & cæteri (id est, Gentiles) qui spẽ (resurrectionis mortuorum) non habent.

Quinam prohibentur mortuos lugere.

1. Thess. 4.

B ¶ Libet hic considerare quemadmodũ mortuos suos quidam lugent fallaciter. Quidam immoderatè & pertinaciter. Quidam piè & fideliter.

Fictè lugẽt mortuos.

¶ Simulatoriè & fallaciter lugent interdum parentum diuitum mortem filii & hæredes, qui in eorum opes succedentes, nullo pacto vellent eos à mortuis resurgere, rursum bona sua sibi vendicaturos. Sic & interdum vxores maritos quos viuos oderant, simulatoriè lugent defunctos. Sic etiam plerunque lugent legatarij funera testatorum, de quibus apud se propter testamenta gaudent. Sic planxit mortem patris illa, de qua quidam ait:

Amissum non flet quum sola est Gellia patrem,
Si quis adest, iussæ prosiliunt lachrymæ.
Non lugeat quisquam, laudari Gellia quærit.
Ille dolet verè, qui sine teste dolet.

Itaque fictè plorãti rectè posset dici: Noli flere, nõ enim seriò fles, sed ne de te quod teste conscientia verum est, homines suspicentur.

¶ Sed nec illorum est fletus pius, qui ideo lugẽt defunctum, quia multum incommodi ex illius morte eis accedat. Non enim amicum demortuum, sed proprium deplorat incommodum, nisi forsan bonus & vtilis patriæ princeps in commune plangeretur mortuus, quemadmodum

legimus

legimus populum planxisse Iudã Machabæum occisum. *1. Mach. 9.*

¶ Secundò, lugent quidam mortuos suos immoderatè & pertinaciter, quasi totaliter & perenniter interissent. Qui pluribus causis veniunt increpandi. *Lugẽt mortuos immoderatius.*

¶ Primò, quod diuinæ voluntati videntur contumaciter repugnare, cui nos sine contradictione oportet esse subiectos. Vnde Augustinus de vera religione: Qui perfectè deum diligit, non affligitur morte cuiusquam, quoniam qui toto animo deum diligit, nouit nec sibi perire, quod deo nõ perit. Deus autem dominus est viuorum & mortuorum. *Cap. 43.*

¶ Secundò, consyderent istiusmodi lugentes, quòd cuique licet repetere quod suum est. Vnde Hieronymus: Nihil abstulit tuum, qui dignatus est recipere propriũ. Creditum suum recipere decuit creatorem, & nihil aliud decet quàm creatori gratias agere mutuanti, exemplo sancti Iob, qui filiis orbatus, & tota substantia amissa, dixit: Dominus dedit, dominus abstulit, sicut domino placuit, ita factum est. Sit nomen domini benedictum. *In Epi. ad Cyrasium* *Iob. 1.*

¶ Tertiò, consyderent ꝙ ineuitabilis necessitas moriendi communis lex est omnibus. Si aliquid mali contigisset amico quod necessariò non erat euenturum, sed vitari potuisset, conqueri posses & plangere. Iam nihil accidit ei nisi quod communi lege omnibus impositũ est. Audi Apostolum: Statutum est omnibus hominibus semel mori. Vnde etiã Ambrosius de morte Satiri fratris sui dicit: Quid absurdius, quàm si istud quod scis omnibus præscriptum quasi speciale deploras? Hoc est amicum supra conditionem extollere, legem communem non recipere, naturæ consortium reculare. *Heb. 4.*

¶ Quartò, consyderare debes ꝙ is quem mortuũ luges, per mortem ab innumeris est ærumnis liberatus. Quis enim numerare posset præsentis vitæ molestias? Esurire, sitire, algere, calere, lassari, & cætera innumerabilia, quæ ex ipsa consuetudine sola nobis domestica sunt. Denique audacter pronũtio, quia principium vitę hominis, initium doloris est: finis verò, requies. C *Remedia luctus.* *Aug. de vita infir. lib. 1.*

¶ Philosophi quidam hoc non ignorantes, in ortu hominis lugebant, & gaudebant in occasu. Nimirum quòd ad labo-

laborem homo nascitur, & moritur ad requiem. Idem Augustinus: O mors desyderabilis, ô mors omnium præsentium malorum finis, ô mors malorum clausula, quietis principium, quis cogitare potest tuarum vtilitates beatitudinum? Nam malè mori Christianorum non est, benè autem mori, cum Christo viuere est. Illi autem deplorandi sunt in morte, quos miseros infernus ex hac vita recipit, non quos cœlestis aula lætificandos includit.

Mors commendatur.

Isidorus de sum. bono. lib. 3.

¶ Quintò consyderandum est, dum plangis mortem amici, omnium precium esse deum. Ipse enim nouit quid cuique potius expedit, quando viuere nobis cõueniat, & quando mori.

D ¶ Sextò consydera, quòd luctus tuus tam immoderatus mortuum nihil iuuat. Neque enim poteris sic eum ad vitam reuocare. Hoc prudenter attendebat Dauid. Quum enim filius suus charissimus langueret, ipse flebat & nõ capiebat cibum. Quum autem esset mortuus, surrexit de terra, & lotus comedit, & cõsolationẽ quã recusauerat recepit, & ait: Nũquid potero eum reuocare amplius? Ego vadam magis ad eum, ille verò non reuertetur ad me.

2. Reg. 12.

Exemplũ Dauid.

¶ Septimò attendas, quia luctus tuus irrationabilis tibi qui luges nocet, & illi quem luges (vt iam dictum est) nõ prodest, iuxta quod per Sapientem dicitur: Repelle tristitiam à te, & infra: Neque enim conuersio est, & huic nihil proderis, & teipsum pessimabis. Dum enim homo tanta prægrauatur tristitia, non est animo liber, vt vel pro illo vel pro semetipso precetur.

Eccl. 34.

¶ Octauò consydera, quòd non raro chari nostri & amici impedimento nobis sunt ad salutem. Siquidem cor nostrum alliciunt, & multas curas & solicitudines eorũ nobis amor parit. Sæpe enim offenditur deus, ne offendatur amicus. Et ideo dispensatione diuina plerunque contingit, vt nobis amici quos carnaliter dileximus subtrahantur, quatenus affectiones nostræ liberius & integrius in deum extendantur.

August. super Ge. ad lit.

¶ Nonò, consydera spem resurrectionis futuræ, quia quẽ nũc mortuũ cernis, videbis rediuiuum. Vnde Ambr. de morte fratris sui: Cessabũt lachrymæ meæ, quia debet aliquid inter fidos & ꝓfidos interesse. Fleãt suos qui eos im-

Lib. 2.

imperpetuum æstimãt interisse. Nobis verò quibus mori nõ naturæ, sed huius vitæ finis est (quia ipsa natura in melius reparatur) mortis casus abstergat omnes fletus.

¶ Decimò, memineris quia si tibi gratus fuit dũ viueret, E gratior tibi erit iam saluatus. Sic enim à torrente voluptatis diuinæ chari nostri inebriantur, vt tamen nullatenus obliuiscantur nostri, iuxta quod docet B. Augustinus confess. lib. 9. loquens de Nebridio amico suo defuncto.

¶ Ad hæc, beatus Cyprianus: Nõ sunt, inquit, lugendi fratres nostri accersione dominica de seculo liberati, cũ scia mus eos non amitti, sed præmitti, & occasionem non esse dandam gentibus, vt nos meritò reprehendant, vt quos apud deum viuere dicimus, vt extinctos ac perditos lugeamus. Nihil enim prodest verbis proferre, & factis destruere veritatem.

Lib. de im mor. animæ.

¶ Vt autem hæ decem cõsiderationes memoriæ cõmendentur, extant versiculi, qui ferè singulis verbis singulas comprehendant rationes, in hunc qui sequitur modum:

Hæc bis quinque tibi qui mortem plangis amici,
Mensuram statuant, & gaudia læta reducant.
Vult deus, & suus est, lex, liberat, omnia noscens,
Nec iuuat, imò nocet, obstabit, surget, amabit.

¶ Tertio, quidam lugent mortuos fideliter & piè. Nihil enim tristari de discessu amici, duriciei, & ingratitudinis signum præfert. Nimis autem tristari, desperationem arguit de salute recedentis. Porrò tribus considerationibus rectè & discretè in obitu piorum contristamur.

Lugẽt mortuos fideliter & piè.

¶ Primò, quia exiguus piorum est numerus comparatione cæterorum. Traditum est memoriæ beatum Augustinũ quoties ei obitus boni sacerdotis nuntiabatur, indoluisse, non quia vel piè defunctis vel sibi timuit, sed (vt dicere solitus erat) quoniam ille demigrãs, paucos tales in ecclesia reliquit.

Lugendi ratio.

¶ Secundò, quia forsan aliqua secum purganda deferũt, saluiq̃ fiunt, sic tamen quasi per ignem.

¶ Tertiò, ex consideratione nostræ propriæ sortis & miseriæ, quoniam simili fine nos consummari necesse est, putrefieri denique & incinerari. Sic enim Tobias sanctus & sepeliebat mortuos, & lugebat. Quod quàm acceptum fue-

1. Cor. 3.

Tob. 2

fuerit coram deo, sanctus Raphaël archangelus postmodum patefecit, dicens: Manifesto vobis veritatem, & non abscondam à vobis occultum sermonem. Quando orabas cum lachrymis, & sepeliebas mortuos, & relinquebas prandium tuum, & mortuos abscõdebas per diem in domo tua, & nocte speliebas eos, ego obtuli orationẽ cũ domino, & hinc acceptus eras coram deo.

Tob.12.

F ¶ Itaque dicente domino, noli flere, non quemcunque nobis luctum pro mortuis interdictum putemus, sed eũ qui simulatus, qui immoderatus, qui indiscretus, qui pertinax est, vel certè perfidus, eorum scilicet qui spem non habent. Alioqui nõ diceret Sapiens: Super mortuum plora, defecit enim lux eius. Et infra: Fili, in mortuum produc lachrymas, & quasi dira passus, incipe plorare.

Patrum exemplo lugendum.

Eccl.22.

¶ Hoc etiam sanctorum patriarcharum exempla confirmant. Abraham enim obitum defleuit Sarræ cõiugis. Mortuo Iacob Ioseph, filius eius procidit in faciem suam plorans, & extinctum deosculans patrem. Quem & omnis defleuit AEgyptus septuaginta diebus. Et rursus quum sepelissent eum in terra Chanaan, plãxerunt eum septem diebus, adeò vt Chananæi videntes profiterẽtur, magnũ illum esse planctum AEgyptiorum.

Gene.23. & 50.

¶ Sed & Moysen mortuum in campo Moab planxerunt filii Israël triginta diebus. Interfectos in Gelboë Saul & Ionathan, multis cum lachrymis planxit Dauid. Sed & alios ad plãctum inuitauit, dicens: Filiæ Israël, super Saul flete. Sed ad textum literæ redeundum est. Sequitur:

Deu.34.

2.Reg.1.

Et accessit, & tetigit loculum.

¶ Vbi notatur tertium, id est, quemadmodum dominus se misericordia motum fuisse super defuncti adolescentis matrem ostendit. Accessit, inquit (nimirum ad funus) & tetigit loculum, id est, feretrum quo iacens ferebatur.

G ¶ Et quidem tactu loculi in quo exanimis gestabatur, magnum atque euidens pietatis atque dignationis ostendit indicium. Nam cùm solo verbo posset eum vitæ restituere, accedere tamen maluit & feretrum tangere, vt per hoc & clementiæ suæ signum daret, & matris viduæ deiectũ mœrore animum erigeret.

Tetigit loculum.

¶ Nec

¶ Nec potuit à contactu funesti ligni secundum legem Moysi more cæterorum immũdus fieri, qui mortuum potuit ad vitã reuocare. Non enim ei cui omnia viuunt mortuus erat. Et (vt ait Ambrosius) spem resurgẽdi habebat, quia ferebatur in ligno, iuxta quod scriptum est: Lignum habet spem. Siquidem ligno crucis allata nobis est spes salutis. Et licet nobis lignum ante non proderat, tamen postea quàm Iesus id tetigit, proficere cœpit ad vitam, vt esset indicio salutem populo per crucis patibulum refundendam. Si enim Iesus in hunc mundum ad mortuum per delicta genus humanum veniens lignum crucis non contigisset, vnde nobis spes fuisset à funere spiritali ad vitam gratiæ resurgendi?

Iob.14.

¶ Sanè & aliam ob causam (secundum Cyrillum) non solo verbo peragit miraculum, sed & feretrum tangit, vt cognoscas efficax esse sacrum Christi corpus ad humanam salutem. Est enim corpus vitæ, & caro verbi omnipotentis, cuius habet virtutem. Sicut enim ferrum adiunctum igni perficit opus ignis, sic postquam caro vnita est verbo quod viuificat omnia, ipsa quoque facta est viuificatiua & expulsiua mortis.

Corporis Christi virtus.

¶ Hinc attendamus, quàm magna sit virtus sacramẽti corporis Christi. Nam tactu eiusdem suæ mundissimæ carnis dedit vim regeneratiuam aquis per verbum vitę in baptismi lauacro, tactu eiusdem suæ sanctæ carnis mundauit leprosos, tactu fimbriæ vestium suarum mulierem infirmã restituit sanitati. Quid plura? Omnis turba quærebat eũ tangere, quia virtus de illo exibat, & sanabat omẽs. Quòd ergo Christus dominus resuscitaturus mortuum lignum mortis contigit, altioris mysterij extitit typus. Futurũ erat enim vt humanum genus à morte æterna redemptum, ad immortalem & beatam vitam idem dominus resuscitaturus crucis lignum (vt iam dictum est) ita sacrosanctis sui corporis contingeret membris, vt in eo clauis confixus pro nostra vita moreretur.

Luc.4.

¶ Circa secundum, quod est, portitorũ funeris à progressu cessatio, subditur:

Hi autem qui portabant, steterunt.

¶ Steterunt, inquit, aut quia virtute attactus Christi mo- H

uere

uere se loco non potuerunt, aut quia virtutis suæ beneficium sperabant. Quum enim viderent eum appropinquãtem defuncto, cupidè expectabant ipsius virtutem & misericordiam in resurrectione mortui cernere, quandoquidem defuncti matrem tam humaniter & tã benignè fuerat consolatus.

¶ Et litera quidem plana est, sed mysteria sunt requirenda. Matrem hanc iam supra ostensum est, sanctam ecclesiã significare, quæ (vt dicit Ambrosius) vnici filij labore (id est ægrotatione) vel morte frangatur, quem populorũ turba septam, constat plus videri esse quàm fœminã, quæ resurrectionem vnici adolescentis filij suis lachrymis meruerit impetrare, eo quòd sancta ecclesia populum iuniorem (non annis, sed defectu sapientiæ) à pompa funeris atque à supremis sepulchri, suarum reuocet ad vitam contemplatione lachrymarum.

¶ Sanè portitores funesti, qui huius matris filium defunctum ad æternæ mortis deferunt sepulturam, distinguendi nobis sunt primùm, & postea describendi.

¶ Sunt enim quatuor qui per viam peccati ad sepulturã gehennæ deportant animã, totidémque qui ferãt corpus.

Portitores animæ funesti.

¶ Animam deferunt desideria immunda, praua & peruersa, ecce portitor vnus: deferunt eam suggestiones & tentamenta dæmonum, ecce portitor alter: deferunt exempla hominum malorum, quæ tum vel maximè nocent scãdalizántque, quum sunt multorum, magnorum, & impunè peccantium, ecce portitor tertius: deferunt eam mala colloquia, consilia peruersa, praua dogmata hæreticorũ, ecce portitor quartus.

I *Portitores corporis.*

¶ Porrò, corporis portitores sunt quatuor elementa ex quibus ipsum constat corpus. Hic enim mortuus in loculo (vt inquit Ambr.) materialibus quatuor ad sepulchrum ferebatur elementis. Non quòd elemẽta in suis formis in humano corpore permaneãt, sed in qualitatibus suis duntaxat, quę sunt caliditas & frigiditas, humiditas & siccitas, quæ vocantur qualitates primæ, inuicẽ maximè cõtrarię, vnde etiam continuè inter se pugnantes, propriis suis actionibus mutuò se destruũt. Quæ enim reperiri queãt, quæ propriis suis ac naturalib⁹ actionibus magis inter se pugnent

pugnẽt quàm caliditas & frigiditas, humiditas, & siccitas?

¶ Sanè ad geminam mortem, naturæ videlicet & culpæ, hæ quatuor elementares qualitates vrgent hominem. Dũ enim alteram superat altera: verbi gratia, caliditas frigiditatem aut è conuerso, aut humiditas siccitatem vel è conuerso, vtique in dissolutionem & mortem cõpago corporis vrgetur. Vnde enim morbi & mors, nisi ex dispari proportione pugnantium in corpore nostro quatuor elemẽtorum? Terra enim aëri, & aqua igni totis suis qualitatib⁹ opponuntur. Siquidẽ terra frigida & sicca est, calidus autem & humidus aër. Aqua frigida & humida, ignis autem calidus & siccus. Quis iam miretur humanum corpus nõ diu posse consistere, vel potius tam diu hominem viuere, cuius ex tam contrariis est corporis complexio?

Elementa vrgent ad mortem.

¶ Itaque quatuor dicta mundi elementa per suas in homine contrarias qualitates, quasi quatuor portitores funesti & irrequieti, ad mortem naturæ deferunt hominem incessanter.

¶ Deferunt eum nihilominus, vt iam dictũ est, ad mortẽ culpæ, dum amissa originali iustitia, ex iam dictis quatuor elementorum in corpore nostro qualitatibus ad vitia atque peccata (quæ animæ nostræ pariunt mortem) quasi a quatuor funestis portitoribus vrgemur. Hi enim in quib⁹ abũdant qualitates terræ, melãcholici sunt, nempe frigidi & sicci, & inclinãtur ad auaritiam. Ii verò in quibus aquæ prædominantur qualitates, flegmatici sunt, frigidi scilicet & humidi, & propter humidi abundantiã procliues sunt ad luxuriam. Illi autem in quibus aëris qualitates præualuerint, sanguinei sunt, vtique humidi & calidi, & proni sunt ad rerum fastigia capessenda per superbiam. Verùm ij qui ignis qualitatibus maximè imbuuntur, dicuntur colerici, & sunt calidi & sicci, & inde ad iracundiam faciles, & ad vitia cætera quæ ira parit.

¶ Per loculũ verò in quo defuncti cadauer ad sepulchrũ deferebatur, conscientiam hominis peccatoris accipim⁹, in qua iã vita gratiæ destitutus, neglecta salute quasi profundo sopitus somno, malè requiescit. Quum autẽ suscitator mortuorum Christus ad preces ecclesiæ supplicãtis dignãter accedens, peccatoris cor & cõscientiam (loculũ scilicet)

K *Loculus mortui.* *Portitores vt sistunt.*

ſcilicet) per efficaciam gratiæ ſuæ validam compunctionē immittendo, mentémque mutando tangit, mox ſiſtunt gradum tam animæ quàm corporis memorati portitores, nec vlterius per opera mala hunc vti prius ad infernalem deferunt ſepulturam. Iam enim à peccatis conuerſa voluntate alia vita, & alia placet via. Et (vt dicit Ambro.) vox, ſcilicet confeſsionis, redit, redditur filius matri, reuocatur à tumulo. Sed nunc attendamus verbo virtutis Chriſti, mortuum reſurgentem. Sequitur:

Et ait: Adoleſcens, tibi dico, ſurge. Et reſedit qui erat mortuus, & cœpit loqui, & dedit illum matri ſuæ.

L ¶ Hic deſcribitur ipſa mortui Chriſto iubente ad vitā reſurrectio. Vbi primò conſiderandus eſt huius mortui reſuſcitationis modus. Siquidem ſolo iuſſu domini reſurrexit. Non enim ſaluator ſimilis eſt Heliæ deflenti mortuū filium Sareptanæ, nec qualis Heliſæus, qui proprium corpus applicuit corpori defuncti, nec qualis Petrus, qui pro Thabita orauit. Sed ipſe eſt qui non entia velut entia vocat, qui mortuos vt viuos alloquitur.

Quomodo Chriſtus reſuſcitat.
3.Reg. 17.
4.Reg. 4.
Act. 9.

¶ Ait ergo: Adoleſcēs, tibi dico, ſurge. Vbi ait Grego. Niſſ. Qui dixit adoleſcentem, florentis ſignificauit temporis horam primam producentem lanuginem, qui paulò antè mulcebris erat maternorum oculorum aſpectui, iam aſpirans ad tempus ſponſalium, virga generis, ſucceſsionis ramus, baculus ſenectutis. Tibi dico, inquit, cum mortuo loquens, tanquam cum viuente & audiente. Quo etiā probat verum eſſe quod alibi dicit: Sicut pater ſuſcitat mortuos & viuificat, ſic & filius quos vult viuificat. Qui enim nobis mortui ſunt, non ſecus ante deum habentur ac dormientes. Nemo tam facilè à ſomno excitat dormiētem in lecto, quàm Chriſtus mortuum in ſepulchro. Tibi, inquit, dico, ſurge. Inter dictum & factum domini nulla diſtantia eſt. Ipſe enim dixit & facta ſunt, ipſe mādauit, & creata ſunt.

Ioan. 5.

¶ Audita igitur voce domini reſedit qui erat mortuus, & cœpit loqui. Ecce viuificatio defuncti, reſedit, inquit, quia ſurgens ſedit in loculo. Incunctanter, inquit Theophylactus, erectus eſt, cui ſunt ſurgendi mandata directa. Diuina

Diuina enim poteſtas eſt irrefragabilis, nulla mora, nulla hic orationum inſtantia.

¶ Et cœpit loqui. Veriſimile eſt prima quæ loquebatur verba, gratiarum actionis fuiſſe. Et vtique hæc veræ reſurrectionis indicia ſunt. Corpus enim exanime loqui non poteſt.

Indicia vitæ.

¶ Et dedit illum matri ſuæ, quia non ſuo merito, ſed matris reuixerat adoleſcens, & ideò non ſibi relinquitur, ſed matri redditur, vt quæ de ipſo fuerat triſtis, in ipſo conſolaretur.

¶ Et licet non reperimus hanc matrem pro filij ſui ſuſcitatione dominum precationum verbis interpellaſſe, nihilominus tamen ipſe qui nouit abſcondita, ingens cordis ipſius vidit deſiderium, quod vtique ante eum quaſi clamor eſt deprecantis. Vera etenim poſtulatio non in oris eſt vocibus, ſed in cogitationibus cordis. Valentiores nāque voces in auribus dei non faciunt verba, ſed deſideria.

Cur dedit eū matri.

Grego. 22. moral.

¶ Moraliter, mortuus reuiuiſcit per veram cordis compunctionem, reſidet per ſancti propoſiti aſſumptionē, incipit loqui per humilem ſuorum peccatorum confeſsionem, per intentam orationem, per gratiarum actionē, per deuotam dei laudationem: matri redditur, cùm per ſacerdotale miniſterium abſolutus, communioni ſanctę matris eccleſiæ ſociatur. Vbi Nouati dogma confunditur, qui de ſua munditia ſuperbē gloriatur, humilem pœnitentium mundationem euacuare conatur, verámque matrem eccleſiam de natorum ſuorum ſpiritali extinctione plorantem, ſpe vitæ redonandæ, negat conſolari debere.

Reuiuiſcere moral.

¶ Circa ſecundum principale dicitur:

Accepit autem omnes timor, & magnificabant Deū, dicētes: Quia propheta magn° ſurrexit in nobis, & quia Deus uiſitauit plebem ſuam.

M ¶ Hic ponitur de conſpectomiraculo per turbas dei magnificatio. Et quidem nouum atque ſtupēdum miraculū, iuſtè magnus intuentium ſubſequutus eſt ſtupor, ita vt in dei laudes tacentia prius ora ſoluerentur. Norant enim mortuum fuiſſe adoleſcentem, eúmque iamiam ſepulturi erant, audierant paucula illa chriſti, ſed potentiſsima verba, &

ba,& manifesta iam videbant in mortuo vitæ signa.Accepit ergo omnes timor, vel pro reuerentia maiestatis eius, vel timore tantæ virtutis quæ mortuos suscitabat.Nec mirum,quòd eum magnificabãt verbo, qui adeò magnificus erat in opere.

¶Propheta magnus,inquiunt, surrexit in nobis.Videntur credere eum esse illum prophetam olim in lege promissum,dicente Moyse:Prophetam de gente tua & de fratribus tuis sicut me suscitabit tibi dominus deus tuus. Et infra: Prophetam suscitabo eis de medio fratrum suorum similem tui,& ponam verba mea in ore eius,loquetúrque ad eos omnia quæ præcepero illi. Qui autem verba eius audire noluerit,ego vltor existam.Quòd autem christum dominum prophetam illum esse putarint, sequentia probare videntur.Dixerunt enim : Et quia deus visitauit plebem suam,sicut & apud Ioannem viso multiplicationis panum& piscium miraculo dicebant turbæ:Quia hic est verè propheta qui venturus est in mundum.

Deut.18.

Ioan.6.

¶Magnum sanè vocabant,quem tanti ratione miraculi non paruum,non communem reputabant esse prophetã. Sed ea fide qua & Cleophas de ipso dixit,ꝙ fuit vir propheta,potens in opere & sermone,corã deo & omni populo :& isti prophetam magnum vocabant, per cuius tãta miracula plebem suam deus clementer & misericorditer visitauit.Quotiescunque enim deus aliquem vel admodũ affligi sinit,vel magna illi bona contribuit,dicitur eum visitasse.Magis tamen in bonam partem intelligitur,quomodo visitauit dominus Saram , cui post longam sterilitatem conceptum dedit.Item filios Israël in AEgypto,sed & nos visitauit oriens ex alto.

Prophetã magnum quo sensu dicunt.

Luc.24.

Gen.21.
Exod.3.
Luc.1.

N

¶Moraliter,in conuersione peccatoris accipit omnes timor,& quanto desperatior in anima mortuus ad vitam reuocatur,tanto plures eodem corriguntur exemplo.Vide Dauid propheram, vide apostolum Petrũ. Quorum quo gradus altior,eo casus grauior.Quo autem grauior casus, eo pietas erigentis gratior. Quo verò gratior in eis domini pietas apparuit,eo certior cunctis pœnitentibus apparuit & spes salutis,vt iure omnes qui audiũt dicant:Quia deus visitauit plebem suam , non tantummodo verbum suum semel incorporando,sed etiam nostra hoc(vt suscitari debeamus)semper in corda mittendo.

Bedæ.
Christipietas sic elucet.

¶Quotidie enim deus fideles suos visitat,per prædicatũ eis suum Euangelium,per dicta prophetarum,per exempla præcedentium nos sanctorum.Visitat quoties vel terrorem supplicij incutit æterni,vel desyderio cœlestis gloriæ trahit, & quemadmodum à morte peccati resurgere valeat,occulta per spiritum inspiratione edocet. Agamus igitur gratias deo patri creatori nostro , qui prisci temporis hominibus merito suæ iniquitatis in infidelitate relictis, nouissimis huius seculi temporibus super nos misericordiam suam confirmauit , nempe qui humano generi redimendo filium suum in hunc mundum mittere dignatus est.

Plebẽ suã vt visitat.

¶Cæterùm , non immeritò hos timor inuasit & stupor, qui mortuũ resurgere cernebant & loqui.Stupeuda enim res erat, & maior admiratione, spectaculum sanè quale omnipotentem dei filium decebat exhibere.Itaque stupendi huius occasione miraculi quo mortuus resedit, & cœpit loqui,notandum est scripturis proditũ esse,Loqui brutum,loqui mortuum,loqui cornu,loqui tonitruum.

¶De primo(videlicet quòd brutum animal loquutũ est) per beatum Petrum dicitur:Subiugale mutum voce hominis loquens,prohibuit prophetæ insipientiam Hic fuit Balaam.Mysticè verò est vel prælat⁹ malus,vel iniquus princeps,qui bene Balaam dicitur. Balaam quippe interpretatur,turbans gentes,vel deuorãs populum:iuxta quod per Salomonem dicitur:Leo rugiens,& vrsus esuriens, princeps impius super populum pauperem. Asina autem animam subdi designat.Huic enim regiminis authoritate insidet prælatus , quam & soluere & adducere deberet ad Christum.Soluite,inquit,& adducite mihi.

O

Loquitur brutum.

2.Pet.2.

Pro.28.

Matth.21.

¶Asina illa,dum à propheta sessore suo vrgeretur contra dei voluntatem procedere,obsequi detrectauit, declinauitque,tandem humana voce loquens.Nihil minus facere debet subditus,quãtumuis magnus sit suus sessor, prælatus vel princeps,sit pater vel mater,sit domina vel dominus,qui viam ei non bonam ostendẽs impellit hunc quippiam facere vel omittere contra dei mandata. Ibi enim debet

Loquitur asina.

Universidad de Deusto Biblioteca

debet ſubditus os aperire,& voce humana,id eſt,rationa-
Act 3. biſiter & iuſtè loqui,& dicere:Obedire oportet deo ma-
In quibus nulli hominũ eſt obediendum. gis quàm hominibus. Vbi eſt aduertendum,quòd quædã
ſunt pura bona,quædam pura mala. Et in his nullam de-
beri hominibus obedientiam,quia neque illa bona omit-
tenda ſunt quum prohibentur,neque iſta quum iubentur
ſunt committenda.

¶ Contradicendum eſt autem timore gladij, quem non
Deut. 32. propheta, ſed aſina vidit. Qui vtique gladius, diuini ter-
ror iudicij eſt,de quo ipſe loquitur,dicens: Si acuero vt
fulgur gladium meũ, & arripuerint iudiciũ manus meæ,
reddam vltionem hoſtibus meis. De quo & per Pſalmiſtã
dicitur: Niſi conuerſi fueritis,gladium ſuũ vibrauit. Hũc
itaque metuendum gladium plerunque ſubditi & idio-
tæ vident & prudenter vitant, quem interim duces cæci
nec timent,nec vident.

P ¶ De ſecũdo(quòd videlicet mortuus loquutus eſt)ex-
Loquitur mortuus. emplum patet in Abel,de quo per Apoſtolum dicitur:Per
Heb.11. illam(ſubaudis,fidem)defunctus adhuc loquitur. Et ite-
Ibid.12. rum:Habemus,inquit,ſanguinem melius loquentẽ,quàm
Abel.Innoxius enim proximi ſanguis effuſus loquitur co
ram deo,vltionem expetens. Sanguis autem Chriſti pro
peccatore miſericordiã efflagitãs, melius loquitur quàm
ſanguis Abel,quia(vt iam dictum eſt)ille vltionem,iſte pe
tit remiſsionem. Et quid mirum ſi ſanguinẽ Chriſti loqui
dicimus, quum omnia vulnera eius pro nobis loquan-
tur?

Cornu loquitur. ¶ De tertio (ſcilicet quòd cornu loquutum eſt) habes in
Dan.7. Daniele:Ecce oculi hominis erant in cornu iſto, & os lo-
quens ingentia.Cornu iſtud ſecundum expoſitores,eſt an
tichriſtus.Sicut enim animal cornu ferit,& impetit anima
lia,ita & eccleſiam diabolus, per antichriſtum eſt impu-
gnaturus.Et ſicut Chriſtus fuit cornu ſalutis,iuxta illud,
Luc.1. Et erexit cornu ſalutis nobis, ita ille erit cornu perditio-
nis.

¶ Diabolus enim per ipſum potenter operabitur, iuxta
2. Theſſ.2. quod prænuntiauit Apoſtolus,dicẽs: Cuius eſt aduentus
ſecundum operationem ſatanæ,in omni virtute & ſignis,
& prodigiis mendacibus,& in omni ſeductione iniquita
tis

tis iis qui pereunt.Porrò oculi in cornu,occultorum no-
titiam & aſtutiam ipſius deſignant.Os eius loquetur grã-
dia.Ingentia etenim in ſemetipſo loquetur,dicẽs ſe Chri-
ſtum eſſe Iudæis promiſſum.Vnde Apoſtolus vbi ſupra di
cit, quòd homo peccati,filius perditionis, aduerſatur &
extollitur ſupra omne quod dicitur deus, aut quod coli-
tur,ita vt in templo dei ſedeat, oſtendens ſe tanquam ſit
deus. Ergo ſatan qui prius loquebatur in colubro,in fine
tandem loquetur in cornu.Myſticè autem quotidie fide-
libus in colubro loquitur,& in cornu.In colubro,per hæ
reticam ſuggeſtionem, in cornu,per apertam perſecutio-
nem.

¶ De quarto(ſcilicet quòd tonitruum loquutum eſt)ſcri Q
ptum eſt in Apocalypſi: Clamauit(ſcilicet angelus)voce *Tonitruæ loquuntur*
magna,quemadmodum quum leo rugit.Et quum clamaſ- Apo.1.
ſet,loquuta ſunt ſeptem tonitrua voces ſuas. Clamor ma
gnæ vocis quaſi rugitus leonis,eſt illa vox domini,cuius
virtute omnes qui in monumentis ſunt reſurgent,de qua
per Apoſtolum dicitur: Dominus Ieſus in iuſſu,& in vo- 1.Theſſ.4.
ce archangeli,& in tuba dei deſcendet de cœlo,& mortui
qui in Chriſto ſunt,reſurgent primi.Vnde etiam in Euã-
gelio dicitur:Media nocte clamor factus eſt. Septem toni Matth.15.
trua,ſeptem ſunt deſcriptiones in ſententia metuendi iu
dicis comprehenſæ. Primum tonitruũ eſt:Diſcedite à me
maledicti in ignem æternum,qui paratus eſt diabolo & an
gelis eius.Secundum tonitruum eſt:Eſuriui,& non dedi-
ſtis mihi manducare. Tertium:Sitiui,& non dediſtis mihi
potum.Quartum:Hoſpes erã,& non collegiſtis me.Quin
tum:Nudus fui,& nõ operuiſtis me. Sextũ: Infirmus fui,
& non viſitaſtis me.Septimum:In carcere eram,& nõ ve-
niſtis ad me.

¶ Quid hæc ſeptem tonitrua loquantur,beatus Ioannes
voce ad ſe de cœlo facta ſcribere prohibetur. Nam adeò
grauia & importabilia ſunt quæ loquuntur,quòd intelle
ctu capi non poſſunt.Vnde ſcriptum eſt: Quum vix par- Iob.20.
uam ſtillam ſermonum eius audierimus,quis poterit toni
truum magnitudinis illius intueri? Parua ſtilla ſermonis
eius fuit,quum dixit quærentibus ſe cõprehẽdere Iudæis:
Ego ſum.Quam tamen ſtillam ferre non ſuſtinentes,ceci Ioan.18.

derunt in terram. Quis ipsius sustinere iram poterit, cuius mansueti verbi pondus non potuit tolerari?

DOMINICA DECIMA SEPTIMA POST PENTECOSTEN.

Vum introisset Iesus in domum cuiusdam principis Pharisæorum sabbato manducare panem, & ipsi obseruabant eum. Lucæ. 14.

¶ In hac lectione tria sunt consyderanda. Primum est, benigna Christi ad corporalem cibum accessio.

¶ Secundum, hydropici languentis virtuosa sanatio, ibi: Ipse verò.

¶ Tertium, ad virtutem humilitatis vtilis informatio, ibi: Dicebant autem.

¶ Circa primum tria sunt consyderanda. Primum est, ipsa domini corporalis refectio. Secundum, insidiantium domino maligna obseruatio. Tertium, manifesta, & rationabilis inuidorum confutatio. Secundum, ibi: Et ipsi obseruabant eum. Tertium, ibi: Et respondens.

A *Cur christus adibat conuiuia.*

¶ Circa primum, mirari est mansuetudinem domini, qui etiam consortia & conuiuia peccatorum non est aspernatus. Non tamen magis attendendum est, quòd ad conuiuium accessit, quàm quid illic aut egerit, aut docuerit. Adibat enim carnalia hominum conuiuia non tam vt ministrantium epulis vesceretur, quàm vt ipse (qui panis est de cœlo descendens) auditoribus suis interni conuiuij dapes erogaret.

¶ Agebat etiam clementissimo pietatis affectu, vt familia quæ dominorum suorum seruitiis semper occupata liberè ad illum quocũque esset loco venire nequibat, ipso ad habitacula dominorum dignanter adueniente, & illius præsentia communiter frui, & refici doctrinis, & miraculis posset ad fidem conuerti.

¶ Simul etiam euangelicæ gratiæ futuris prædicatoribus,

bus exemplum præferebat, quatenus dei verbum & dominis & subditis, & liberis & seruis, omnibusque absq; personarum acceptione, communiter impartirent, & ab iis quibus verbum vitæ nuntiant, humanitatis obsequia exhiberi sibi digno commercio non refugerent, vt quibus seminant spiritualia, eorum etiam carnalia metant.

¶ Manducabat autem interdum dominus quum peccatoribus, vt eos ad pœnitentiam cõuerteret. Interdum cum familiaribus & piis, vt illis & consolationem sua præsentia impenderet, & in eis augeret pietatis affectũ, vti quum in Bethania cum sororib⁹ sanctis Martha & Maria, & eorum rediuiuo fratre Lazaro familiariter amabilis & admirandus conuiua mãducabat. Interdum etiam cum pauperibus cognatis & propinquis, vt eorum diuinitatis suę potentia leuaret inopiam, sicut factũ est vbi vino in nuptiis deficiente aquam mutauit in vinum.

Cum quibus dominus mãducabat: *Ioan. 12.* *Ioan. 2.*

¶ Quinimò vbicunque ad conuiuium inuitatus accessit, B munificentiæ suæ donis exhibita sibi conuiuia magnificè cõpensauit. Inuitatus enim (vt iam dictum est) ad nuptiale conuiuium, vinum ex aqua dedit. Qui etiam vt liberalitatem donationis facto monstraret, hydrias ipsas impleri iussit aqua vsque ad summum, vt non diminutè semiplenas vino hydrias dedisse videretur.

Vt cõuiuia christ⁹ cõpensauit.

¶ Porrò in conuiuio Simonis pharisęi lachrymantem ad pedes suos peccatricem à peccatis clementer absoluit, & hospitem ipsum salutaris doctrinæ verbis instruxit. *Lucæ. 7.*

¶ Sed & in domo Zachæi conuiua gratissimus hospitẽ publicanum conuertit, & salutem illi domui factam annuntiauit, nempe quòd ipsius habitator per ipsum factus esset filius Abrahæ. *Lucæ. 19.*

¶ Porrò, piis illis sororibus hospitij pariter & cibi vicem reddidit, quando earum germanum iam dies quatuor in monumento habentem, ab inferis reuocauit ad vitam. *Ioan. 11.*

¶ Rursus in cõuiuio sibi à B. Matthęo (tunc publicano) exhibito, ipsum ad apostolatus dignitatem prouexit. *Mat. 9.*

¶ Denique ad conuiuium huius principis Pharisæorum sabbato manducare panem inuitatus, & hydropicum sanitati restituit, & conuiuas salutari doctrina refecit.

¶ Nullam sanè in hoc mũdo domum propriam dei filius

Vt nullam domũ christ. habuit. Mat.8.

sibi vendicabat. Vnde & cuidam quæstus causa ipsum sequi volenti & dicenti: Magister, sequar te, quocunque ieris, respondit: Vulpes foueas habent, & volucres cœli nidos, filius autem hominis non habet vbi caput suum reclinet. Itaque vt etiam se inuitantibus benefaciendi occasionem præberet, inuitatus venire, pro sua clementia non dedignabatur.

¶ Quanuis autem (vt dicit Cyrillus) malitiã agnosceret pharisæorum, tamen vt præsentibus per verba sua & miracula proficeret, eorum dignabatur esse cõuiua: simul vt doceret hominum inter se illicita nõ esse conuiuia, quãdo scilicet honestæ amicitiæ gratia ad ea conuenitur, nullius absentis vita mordetur, nullius simplicitas irrisione contemnitur, à verbis lubris lingua coërcetur quando nõ plus quàm deceat corpori indulgetur.

Talia conuiuia esse licita.

¶ Porrò conuiuium istud, & si ex parte eorum qui Christo insidiabantur reprehensibile fuerit, attamen ex parte domini saluatoris cui impendebatur, pium erat atque laudabile, qui propter nos egenus factus erat, vt illius inopia diuites essemus. Pium est enim pauperes ad mensam propter deum accersire, iuxta quod huius prandij exhibitorem Christus docuit, dicens: Quum facis prandium aut cœnam, noli vocare amicos tuos, neque fratres tuos, neq; cognatos, neque vicinos diuites, ne fortè te & ipsi reinuitent, & fiat tibi retributio: sed quum facis conuiuium, voca pauperes, debiles, claudos, & cęcos, & beatus eris, quia non habent retribuere tibi. retribuetur enim tibi in resurrectione iustorum. Erat autem sabbatum, qui dies apud Iudæos celebris erat, sicut est dies dominicus apud christianos, quo die ab omni opere vacantes meditationibus & conuiuiis indulgebant.

2.Cor.8.

C *Vt christo pharisei insidiãtur*

¶ Circa secundũ, quod est, insidiantium christo maligna obseruatio, subiunctum est: Et ipsi obseruabant eum. Hoc est, callidè & vigilanter ipsius reprehensioni intendebãt, vt si curaret languidum, quasi contemptorem legis & sabbati violatorem damnarent: si non curaret, aut impietatis eum aut impotentię calumniarentur.

¶ Sicut enim boni dominum sequebantur, vt vel doctrinam ipsius audirent, vel ipsius conspecta prædicarent miracula,

acula, sic aderant ei scribæ & pharisæi insidiantes, vt si quomodo possent, calumniarentur. Obseruabant igitur eum si reuerentiam legis contemneret, & aliquid prohibitorum faceret in die sabbati, vt dicere possent calumniantes, sicut & alio loco dicebãt: Nõ est hic homo à deo, qui sabbatum non custodit. Inuitauerant quidem dominum tanquam amici, sed vitę ipsius insidiabantur tanquã hostes & exitiales inimici.

Cyril.

Ioan.9.

¶ Ecce vt Christus habuit in factis suis obseruatores, in verbis contradictores, in tormentis illusores. Sed attende miram Pharisæorum malitiam, qui ex vna parte Christum pascebant, ex alia sibi insidias disponebant: cum ipso manducabant, & nihilominus eum ipsi mordere cupiebant. Quid enim aliud est inuidiosis reprehensionibus alium persequi, quàm ipsius vitam mordere, ipsum detractione discerpere & comedere? Vnde Apostolus: Si inuicem, inquit, mordetis & comeditis, videte ne ab inuicem consumamini.

Christum qui pascebant, mordebant.

Gal.5.

¶ Sanè Pharisæi aliquando Christum mordebãt, aliquãdo autem comedebant. Mordebant quidem, dum in aliquo laudabant, & in aliquo blasphemabant, vti quum dicebãt: De bono opere non lapidamus te, sed de blasphemia. Ecce vt in eo opera bona prædicabãt, & simul ipsum blasphemiæ insimulabant.

Ioan.8.

¶ Comedebant autem dominũ, quãdo eum ex toto quasi peccatorem damnabant. Verbi gratia, quum dicebãt, quod iam dictum est: Non est hic homo à deo, qui sabbatum nõ custodit. Et iterum: Nos scimus, inquiunt, quia hic homo peccator est. Et iterum: Ecce homo vorax, & potator vini, publicanorum & peccatorum amicus.

Ioan.9. Ibidem. Mat.11.

¶ Ipsi, inquit, obseruabant eum. Proprium est inuidorum alios insidiosè obseruare, sicut per Psalmistã dicitur, Obseruat peccator iustũ, & quærit mortificare eũ. Obseruat vtique, vt ipsius bona detractione contaminet, mala autẽ publicet & diuulget. Malis enim aliorum hilarescit & pascitur, bonis contabescit & cruciatur. Et vt ait quidam: Vixq; tenet lachrymas, quia nil lachrymabile cernit.

Mors inuidorum.

¶ Et iterum: Risus omnis abest, nisi quem fecere dolores. Scarabei nutriuntur stercoribus, inuidi aliorum infor-

fortuniis pascuntur. Sed iam vide in quo isti obseruatores Christo domino insidiantur. Sequitur enim:

Et ecce homo hydropicus erat ante illum.

D ¶Creditur dolo Pharisęorũ factũ, vt esset illic hydropicus iste, & explorare volebãt num languidũ eo die curaret, necne. Et si quidẽ curaret, dicturi erãt tam legis quàm sabbati violatorem. Quòd si eum curare nollet, vel de impotentia (vt dictum est) vel de inclementia ipsum criminarentur. Ecce, inquit, homo hydropicus erat ante illum.

Hydropicus. Beda. ¶Hydropisis, morbus ab aquoso humore vocabulũ trahit. Græcè enim hydor, aqua vocatur. Est autẽ humor subcutaneus de vitio vesicę natus, cum inflatione turgente & anhelitu fœtido. Propriumq; est hydropici, quanto magis abundat humore nociuo, tanto amplius sitire.

¶Erat, inquit ante illum. Non petebat verbo sanitatem, cuius languor manifestus remedium efflagitabat. Vel certè secundum Cyrillum, metu Pharisæorum propter sabbatum remedia non postulabat, sed solùm astabat, vt ex aspectu misertus eius sanaret eum. Sed iam attende quemadmodum & quàm rationabiliter dominus confutauerit insidiantes. Sequitur enim:

Et respondens Iesus, dixit ad legisperitos, & pharisæos: Si licet sabbato curare? At illi tacuerunt.

E ¶Hic ponitur tertium superioris distinctiunculę membrum, quod erat insidiantiũ confutatio. Facile erat ei qui dei virtus & dei sapientia est, harum vulpium malignam astutiam deprehendere, deprehensamque vitare. Nam fru *Prou. 1.* stra iacitur rete ante oculos pennatorum. Dicit itaq; Euãgelista: Et respondens Iesus.

Beda. Ad cogitationes respondet christus. ¶Quum nullius interrogatio precesserit, quid sibi vult quòd respondisse legisperitis & Pharisæis dicitur? Sed q; dicitur respondisse Iesus, ad hoc respicit quod præmissum est, Et ipsi obseruabant eum. Dominus enim scit cogitationes hominum. Ergo insidiantium respondit cogitationibus quas videbat. Vt autem efficacius eos confutet, & ipsos interrogat, dicens: Si licet sabbato curare? In qua sua interrogatione (vt dicit Theophil.) deridet eos sicut amẽtes. Deo enim benedicente sabbatum, ipsi prohibent in eo bona

bona operari. Dies autem quæ bonorum operationem non admittit, maledicta est.

¶At illi tacuerunt. Meritò interrogati tacent, qui contra se dictum quicquid dixerint, videntur. Nam si licet sabbato curare, quare saluatorem aut curet obseruant? si nõ licet, quare ipsi sabbato pecora curãt? Hic enim fuit mos Pharisæorum, vt vel turpiter silerent, vt hic: vel Christi verba impiè irriderent, sicut hic Euangelista in sequentibus dicit: Audiebant hæc omnia Pharisæi qui erãt auari, & deridebant eum: vel certè verba domini iniquè & prauè interpretabantur, prout apud Ioannem patet. Christo enim perhibente testimonium veritati & dicente: Antequam Abrahã fieret, ego sum. & illud: Ego & pater vnũ sumus, currebãt ad lapides. Similiter & illud quod dixit de templo sui corporis per eos morte soluendo, & in triduo suscitando, ad blasphemiæ calumniam detorquebant. *Beda. Pharisei interrogati cur tacent. Luc. 10. Ioan. 8. Ioan. 2.*

¶Itaque dominus neglectis insidiis Iudæorũ, noluit misericordiæ suæ magnum & præclarum opus intermittere, quin & hunc sicut & alios complurimos languidos diuinitatis suæ potentia curaret, vt in sequẽtibus patebit.

¶Circa secundum principale dicitur:

Ipse uerò apprehensum sanauit eum, ac dimisit.

¶Vbi describitur hydropici languentis virtuosa curatio. Vbi etiam tam opere quàm ratione ostendit, quòd sabbato curare liceret. P

¶Itaque dominus languidi huius desyderium noscens, nõ quęrit ab eo si vellet san' fieri, sed nec ab ipso hydropico vel alio quouis rogatus, sed ex sola sua misericordia vltroneus ipsum mox sanauit. Ipse, inquit, apprehensum, manu videlicet suæ diuinæ virtutis, sanauit eum suæ sacratissimæ carnis attactu: ac dimisit, in signum perfectæ sanitatis, vt qui antè morbo grauabatur, iam liber factus & expeditus, quò vellet abiret.

¶Et bene dicit, sanauit eũ & dimisit, quia nihil vel mercedis vel seruitutis ab eo exegit, operis sui exẽplo doctrinam cõfirmans qua futuris in ecclesia mysteriorum suorum dispensatoribus ait: Gratis accepistis, gratis date. *Sanatum dimisit. Mat. 10.* fecerat itidẽ longe antè à deo inspiratus Hælisæus pphetã, quũ Naamã Syrum à lepra mundatũ nulla mercede ab *4. Reg. 5.*

eo

eo recepta etiam quũ offerretur, & ipse liberũ abire permisit. Porrò in opere curationis huius hydropici nõ hoc prospexit dominus ne scandalizaret Pharisæos, sed vt remediis benefaciat egenti. Docet enim nos quum magna resultat vtilitas, non curare si stulti scandalizentur.

Theophy. Quorum scandalum cõtemnendum.

Beda.

¶ Prouida verò dispensatione dominus ante legisperitos & Pharisæos hydropicum curat, & mox contra auaritiam disputat, vt videlicet per huius corporis ægritudinem in illis exprimeretur ægritudo cordis. Denique post multa disputationis huius hortamenta, subiũctum est: Audiebant autem hæc omnia Pharisæi qui erant auari, & deridebant eum. Hydropicus quippe quo amplius biberit, amplius sitit. Et omnis auarus quasi ex potu sitim multiplicat, qui quum ea quæ appetit adeptus fuerit, ad appetenda alia amplius anhelat.

G ¶ Moraliter ergo per hunc hydropicum non incongruè triplex genus hominum designatur, videlicet, auari, luxuriosi, superbi.

Auarus hydropicus.

Eccle. 5.

¶ Auarus hydropico similis est. Nam (vt iam dictũ est) sicut hydropicus quo amplius corrupto humore distenditur, eo sitit exitialius, ita & de auaro scriptum est: Auarus nõ implebitur pecunia. Nam quomodo expleri pecunia cupiditas sua posset, qui quo plus pecuniarum congesserit, hac eo sitit immoderatius, vt Christi verbum in eo verificetur quo ait: Qui biberit ex aqua hac, sitiet iterum.

Ioan. 4.

Tãtali rabiosa fames.

¶ Hæc est illa apud inferos secũdum poëtas Tantali fames sitisque rabiosa, cui & poma ante ora nascũtur, & aquæ vsque ad labra. quũque aliquid horum voraci auiditate captare conatur, inapprehensibiliter euanescit. Et licet per multa iam secula concupitis miser frustratus fuerit atque deceptus, semper tamen poma fugientia dentibus, & vanescentes aquas labiis insectatur. Vnde quidã:

Horat.

Tantalus à labris sitiens fugientia captat
Flumina. quid rides? mutato nomine de te
Fabula narratur.

Aug.

¶ Potest equidem pecunia arcam replere, nõ mentẽ, cui solus deus sufficit. Vnde ait vir sanctus: Fecisti nos domine ad te, & inquietum est cor nostrum donec requiescat in te. Quis enim illius sitim explere possit, cui sitis ex potu

potu crescit? Quúmque experientia longa didicerit se quãtumlibet multis iam accumulatis non posse diuitiis saturari, quin magis vanissimam spem suam hactenus semper fuisse delusam, nec tamen auaritiæ studia intermittit: quid hunc aliud quàm rabiem quandam pati dixeris? Itaque (vt ait Hieron.) auaro deest tam quod habet, quàm quod non habet. Non enim acquisita reputat, sed acquirenda. Et quemadmodum ignis appositione lignorum amplius accenditur, sic & iste, quo pluribus pecuniis suę mentis fornax incensa fuerit, eo maiora quibus amplius ardeat diuitiarum fomenta deposcit, nullum vnquam in-finę cupiditatis modum habiturus, donec per mortem in explebilis auaritiæ suæ saccus crepuerit, & effusa rapaci atque impia anima, ad irrequieta gehennæ incendia & inopiam sempiternam descendat.

Mira auari insania.

Simile.

Sola mors auaritiæ finis.

¶ Quídni tandẽ crepet, qui tot diuitiis distentus, turgidus inflatur? Ecce verè hydropicus, nempe sitibundus pertetuò, & inflatus.

¶ Hoc modo præ cæteris omnibus sitit, ardet, furit, & distẽditur (nõ quidem suis pecuniis, sed alienis) vsurarius, nec cessabit donec & ipse crepet medius. Et quomodo Iudas suspensus crepuit meduis, & visceribus effusis vacuo ventre pependit: sic & iste suis illaqueatus studiis, in crepitu mortis amissis oĩb⁹, inanis & vacu⁹ remanebit, nec pri⁹ auaritiã quã animã ponet. Vnde scriptũ est: Diuitias quas deuorauit euomet, & de vẽtre illi⁹ extrahet eas de⁹.

Vsurarius vt suspensus crepet. medius.

Arguit hunc è mundi sapientibus quidam, dicens:

Iuuenalis.

Sed quò diuitias hæc per tormenta coactas?
Quum furor haud dubius, quum sit manifesta phrenesis,
Vt locuples moriaris egenti viuere fato.
Interea pleno quum turget sacculus ore,
Crescit amor nummi, quantum ipsa pecunia crescit.
Et minus hanc optat qui non habet.

¶ Si homo gentilis suggillauit auaritiam, quanto magis hanc abdicare debet Christianus? Quisquis enim molem auri argentiq; atq; terrenę substantię alis animę suę habet alligatam, ad cœlorum regna euolare non potest.

¶ Secundò, per hunc hydropicum significari potest homo luxuriosus, & ipse indefinenter sitiat carnis suæ voluptatem.

H

luptates. Luxuria enim (vt dicit Hieronym°) insatiabilis est voluptas: & quanto magis capitur, tanto magis vtentibus se, sitim creat. Vires in fornicatione deficiũt, & fornicandi desyderium nõ quiescit. Et sicut vinum & ebrietas eum qui biberit mentis suæ impotem facit, ita fornicatio atque luxuria peruertit sensum, animũmq; debilitat, & de rationali homine brutum efficit animal.

Luxuriosus hydropicus.

Super Osee. lib. 1.

¶ Rursus per hydropicum homo luxuriæ deditus significatur, quòd sicut illius fœtet anhelitus, ita & istius fœtent per immunditiam tam verba quàm facta, imò & ipsius opinio. Nec mirum, quum intrinsecus sit ipse corruptus. Ex abundantia autem cordis & os loquitur, & manus & cætera membra operãtur. Vsque adeò fœtebant Deo spurcissimæ libidines Sodomorũ, quòd hos tandem subuertit in momento. Proinde, quid sunt aliud huiuscemodi homines, quàm cadauera fœtida & corrupta? De quibus id quod per Esaiam dicitur, accipi potest: De cadaueribus eorum ascendit fœtor.

Hydropicus anhelitu fœtẽs.

Matt. 12.

Esaiæ. 34.

¶ Ad hæc cadauera spiritus immundi (vtiq; corui infernales) volitant, eisq; insidẽt, & in his pascuntur. Et quemadmodum cadauera vitãtur à colũba, ita spiritus sanctus luxuriæ vitio cõtaminatos fugit, dicẽte Domino: Nõ permanebit spiritus meus in homine, quia caro est. Et alibi scriptum est: In maleuolam animam non introibit spiritus sapientiæ, nec habitabit in corpore subdito peccatis.

Cadaueri corui insident, colũba fugit.

Gene. 6.

Sap. 1.

¶ Et quemadmodum coruus diluuij tempore natantibus insidens cadaueribus ad arcam minimè rediit, ita nec isti per veram à peccatis resipiscentiã (quandiu voluptates suppetunt) ad deum conuertuntur. Vnde per Osee prophetam dicitur: Non dabunt cogitationes suas vt reuertantur ad dominum, quoniam spiritus fornicationis est in medio eorum. Si enim possent huc semper viuere, semper & sine fine suis vellent libidinibus vacare.

Osee. 11.

Greg.

¶ Quomodo enim ad deum redirent, qui deum odeunt? Luxuria enim inter cætera in homine vitia generat odium dei. Quo scelere quid horridius, quid hominem à deo magis reddit alienum? Pessima sanè parens, quæ tam exitialem fœtum producit. Quis iam tam pestiferæ prolis non defugiat matrem? Dicebat quidam sapiens: Si scirem

E luxuria odium dei.

Seneca.

tẽ deos ignoscituros, & homines ignoraturos, adhuc peccare nollem propter peccati turpitudinem.

¶ Tertiò, per hydropicum etiam superbus significatur, Ideo quòd & ipse hydropici in morem inflatus sit & distentus, nõ quidem humore aqueo, sed vento vanitatis. Quis enim nesciat superbos quasi vento distentos? Et vtique in malum suum, & in cruciatus & cordis angustias magnas. Ait quidam:

Superbus hydropicus.

Desine grande loqui, frangit Deus omne superbum:
Alta cadunt, inflata crepant, tumefacta premuntur.

¶ Et sicut acerbo dolore cruciantur, qui ventos visceribus gerunt inclusos (vt in iis patet qui colica passione laborant) ita proculdubio superbi, qui vanitate sua quasi vẽto tument, & ipsi mente irrequietissimi sunt. Obsident enim eorum animos ira & indignatio, tribulatio & angustia, illo attestante qui ait: Inter superbos semper iurgia sunt. Horũ tumor omnis in morte cadit. Siquidem mortis aculeo puncti, omnẽ vnà cum anima superbiæ ventũ efflant. Vnde ait quidam:

Rom. 2.

Prou. 13.

Vidi ergo vesicam modico turgescere flatu,
Quæ pisis sonuit quatuor impositis.
Hanc puer vnus acu pupugit. displosa repentè
Vilis & absque sono fla ccida detumuit.

¶ Aiunt qui mortis aculeo pũcti, à superbiæ tumore vel serò detumuerunt: Quid nobis profuit superbia, aut diuitiarum iactantia quid contulit nobis? Ea omnia fuisse vana, verè sed serò confitentur, quũ mox subiungũt: Transierũt omnia velut vmbra. Sed quid magis vanũ, quàm vmbra quæ nihil est. Fœlices si hoc antè voluissent intellige re, quod postmodum in perpetuum frustra deplangunt.

Sap. 2.

¶ Sed iam ad literam sacræ lectionis est redeundum. Vbi consequenter declarat dominus quòd licet sabbato curare. Quum enim iam ante noluissent quicquam respondere pharisæi, ipse nunc quæstionem proponit.

Et respondens ad illos dixit: Cuius uestrum asinus aut bos in puteum cadet, & non continuò extrahet illũ die sabbati?

¶ Sic obseruatores suos pharisæos conuincit, vt eodem etiam

Universidad de Deusto Biblioteca

Beda. etiam auaritiæ condemnet: Si vos, inquit, in sabbato bouem, aut asinum, aut aliud quodlibet animal in puteum decidens eripere festinatis, non animali sed auaritiæ vestræ consulentes, quãto magis hominem (qui multo melior est pecore) ego liberare debeo?

Congrua assimilatio. ¶ Conuenienter autem hydropicum animali quod in puteum decidit comparauit, humore enim laborat. Sicut & illam mulierem quam decem & octo annis alligatam dixerat, & ab eadem alligatione soluebat, comparauit iumento quod soluitur vt ad aquam ducatur. Itaque competente exemplo quęstionem soluit, ostẽdens eos soluere sabbatum in opere cupiditatis, qui id eum violare arguunt in opere charitatis. Vnde subditur:

Luc. 13.

Et non poterant ad hæc respondere illi.

k ¶ Splendidissima nanque luce veritatis omnes suæ falsitatis tenebras videbant euanescere. Nec mirum cuiquã videri debet, si æterna Dei sapientia illorum vicit stolidi tatem & ignaram prudentiam. Quando etiam in Stephano non potuerunt contradicere sapientiæ & spiritui qui loquebatur.

Act. 7.

¶ Errabant itaque inuidia cæci, qui deũ & sabbati Dominum (quem cognoscere poterant si voluissent) de opere nõ humano sed diuino, de opere tantæ pietatis arguere præsumebant. Vnde & apud Ioannẽ scriptum est: Propterea persequebantur Iudæi Iesum, quia hoc faciebat in sabbato. Sanauerat enim in sabbato languidum. Iesus autem respondit eis:

¶ Pater meus vsque modo operatur, & ego operor. Breuis sententia, qua & persecutores suos in ius vocabat. Audite Iudæi, alioqui audiant cœlum & terra. Dicitis hunc hominem à Deo non esse, quia sabbatum non custodit, quamobrem & interficere quęritis, adeò cæci, adeo rationis expertes, vt huiusmodi opus, opus salutis & requiei, manifestum opus solius diuinæ virtutis, pro transgressione sabbati reputatis. Ipse autem suo iure, & secundum suos natales, se defendit, dicens: Pater meus vsque modo operatur, & ego operor.

¶ Negare non potestis quin pater eius cœlestis vsque modo etiam in sabbatis vestris operatnr, oriri faciens solem

solem suum super bonos & malos, & pluens super iustos & iniustos.

¶ Nónne cunctis diebus, nullis festiuitatibus exceptis, occidit & viuere facit, percutit & sanat, & quacũque die apprehenderit hominem dignum morte, quacunque die peccator in manus eius inciderit, non est sabbatum quod illum posit de manu eius eruere.

Vt deus in sabbato operatur.

¶ Sed nec à substituendis animalium fœtibus, vel nutriẽdis terræ fructibus non magis sabbato quiescit quàm prima sabbati vel secunda. Sed nec otiosus sedet in sabbato cœlestis pater, dum vos crudele homicidium contra eius filium pertractatis in sabbato, vt non vos de libro suo deleat, imò peccatum vestrum stilo ferreo in vngue adamantino scribat forti opere, & profunda scriptura, quam in sempiternum nemo deleat?

Iudæorum calumnia in ipsos retorta.

¶ Palàm est ergo, inquit, quia pater meus cœlestis, vsque modo operatur, & ꝯ non ita requieuerit die septimo ab omni opere, vt cuncta quæ creauit, desinat magis sabbato quàm alia die gubernare. Et ego, inquit, operor. Quid enim? Nónne & vos tandem odio filij sui, patrem quoque condemnabitis & persequemini, quia nõ vacat ab operibus vitæ vestræ necessariis, vel à gubernatione totius mũdi in die sabbati? Et quum filius nõ sit minus liber quàm pater, quum sit eiusdẽ naturæ deus cum patre, eiusdemq; substantiæ, cur non etiam sabbati dominus, sit ipse filius hominis? Igitur & ego, inquit, operor in sabbato, quoniam nec minus liber, nec minus sum legitimus patre meo.

Matt. 12.

¶ His omnibus non obstantibus, adhuc dei filium obseruatis si languidum audeat curare in sabbato, parati mox dicere si curauerit: Nõ est hic homo à deo, qui sabbatum non custodit. O serui peccati, ambulãtes in equis superbiæ, liberósq; pedites, imò dominum omnis libertatis, & vnicum liberatorem eorum qui seruituti vitiosæ sunt adstricti, ore mendaci iudicantes, facitote vos in prima vel secũda sabbati opus huic simile. Sed nec vos nec quisquã vestri similis seruus peccati, hoc facere potestis.

I. Ioan. 9.

Iudæis insultatur.

¶ Igitur hydropicum solo nutu sanare seruile opus non est. Porrò lex scripta de sabbato, non qualecunque opus, sed opus, inquit, seruile nõ facietis in eo. Quid igitur seruì pec-

Lev. 23.

tui peccati iudicare audetis opus libertatis? Superiora ab inferioribus iudicari fas non est. Nõ enim opus dei æquè vt opus seruile dierum vel hominum lege constringitur.

Opus triplex. ¶ Omne nanque opus trifariâm diuiditur. Est enim opus dei, cuius fructꝰ, vita æterna. Est & opus peccati, cuiꝰ finis, mors. Et est opus mercenarii, cuius retributio quotidianum stipendium est. Opus peccati & opus mercenarii rectè vtrũque seruile opus dicitur. Opus mercenarii, die sacrato (quale tunc erat sabbatum, nunc autem prima sabbati, propter domini resurrectionem) non licet fieri. Opus autem peccati, nunquam debet fieri

¶ Porrò, opus huic contrariũ, i. opus dei, nullo vnquã die debet omitti. Scriptũ est enim: Beati qui custodiunt iudicium & faciunt iustitiam in omni tempore. Quòd autem ab opere mercenarij cessandum erat statutis diebus, non magis propter aliquod magnũ sacramentum, quàm propter serui vel ancillę refrigerium fuit, dicẽte domino per Moysen: Sex diebus operaberis, septimo die cessabis, vt requiescat bos & asinus tuus, vt refrigeretur filius ancillæ tuæ & aduena. Quúmq; ab hoc opere cessatur, ab opere dei vacare nullatenus conceditur: quia videlicet nec sabbato (si ritè pspicias) ab opere suo vacauit deus. Sic enim scriptum est: Compleuitque deus die septimo opus suum quod fecerat. Quid est autem dei filio hominem ad mortem languentem curare, nisi opus quodammodo imperfectum complere, vel restaurare caducum?

Exod. 23.

Gene. 2.

Cur sabbatum in dominicam diem translatum.

Leo papa ser. 23.

M ¶ Quòd autem otium sabbati in venerationem dominicæ diei est translatum, plures ob causas factum est, quarum tamẽ omnium præcipua, est ipsa domini resurrectio: siquidem prima sabbati (quam dominicam diem dicimus) à mortuis dominus resurrexit.

¶ Item propter gentilis erroris abolitionẽ, qui eundem diem solùm habebant sacrum. Quin & tantis diuinarum dispensationum mysteriis dominica dies est consecrata, vt quicquid insigne à domino est constitutum in terris, in huius diei dignitate sit gestum.

Dom. dies quã multipliciter insignis.

¶ Est enim prima dies, in qua mundi cœpit exordium, in qua creati sunt angeli, pariter & beatificati, & lucifer cũ angelis suis reprobis è cœlo deiectus est. Sed & cœlũ empyreum

empyreum, & quatuor elementorum materia quàm ylé vocant, & tempus ipsum hoc die autore Deo esse cœperunt. Ipso etiam die, id est prima post sabbatum, filij Israël egressi sunt de AEgypto. Item, secundum Orosium, eodem die præcepta decalogi in monte Syna à Deo Moysi data sunt Et secundum Origenem, manna hoc die primùm descendit super terram. hoc die Christus dominus noster de virgine natus est, & circuncisus. Hoc die Christus veteris testamẽti sanctos eduxit ab inferis. Sed & spiritus sanctus hunc diem suo consecrauit aduentu.

¶ Propter hęc omnia sacra dies dominica pia obseruatione cunctis fidelibus est veneranda. Sed nunc (quod dolenter referimus) vbi Iudæi suum inutile sabbatum strictissimè seruantes, mero otio illud terunt, plerique Christianorum sacros obseruandósque dies, diuinóque cultui dedicatos, peccatis & diabolo dedicasse videntur. Quum enim cæteris hebdomadæ diebus victum labore quærentes abstinuerint à crapula & ebrietate, à cubilibus & impudicitiis, à rixis, à contentionibus, ab homicidiis, in his & similibus peragẽdis sacris diebus abutũtur, vt meritò verẽdũ sit, ne & nobis à domino dicatur: Solennitates vestras odiuit anima mea. Vestras inquit, non meas. Sed & illud: Viderunt eam (id est, gentem Christianam) hostes (id est, dæmones) & deriserunt sabbata eius.

Quã indignè sacra dies violatur.

Esa. 1.

Tren. 1.

¶ Porrò triplex pœna sacrorum dierum contemptoribus diuinitus infligitur. Prima est temporalis. Puniuntur enim ægrotationibus corporũ, frustratiõe laborũ, destructione villarum, dicente domino per prophetã: Quia sabbata mea violauerunt vehementer, dixi ego vt effunderem furorem meum in eos, & consumerem eos.

Pœna triplex dies sacros temerantibus.

Ezech. 20

¶ Secundò, puniuntur pœna spirituali, in eo. s. quòd Deo iustè permittente & diabolo instigante diebus sacris magis quàm aliis diebus in peccata grauia, vt sunt homicidia & offensiones Dei & hominum, præcipitantur.

¶ Tertia quæ eos manet pœna si non egerint pœnitentiam, est pœna æterna, in qua nunquam illis requies dabitur, quia sabbatum, id est requiem domini, contempserunt dominũ audire recusantes, qui dicit: Quiescite agere peruersè. Similes sunt illi, qui sabbato ligna colligens,

Domino præcipiẽte lapidibus obruitur. Et quidem ii qui dies sacros peccando violant, quid aliud faciũt, quàm qui propriis quibus cremãdi sunt incendiis, fomenta conquirunt? Quæ enim sunt alia quibus gehenna ignis nutritur fomenta, quàm opera mala? Sed de his iam satis.

HOMILIA ALTERA.

D *Icebat autem & ad inuitatos parabolam, intendẽs quomodo primos accubitus eligerẽt, dicens ad illos.* Luc. 14.

¶ In hac Euangelicæ lectionis parte traditur à Saluatore ad humilitatis virtutem vtilis informatio. Vbi primò appetentia loci superioris arcetur. Secundò, locus nouissimus eligi præcipitur, ibi: Sed quum vocatus fueris. Tertiò, vtriusq; horũ ratio assignatur, ibi: Quia omnis qui se exaltat, humiliabitur.

O ¶ Circa primum aduerte, quemadmodum ea quæ hic à Saluatore dicuntur, connectantur ad superiora. Nã quũ cerneret dominus legisperitos & pharisæos ad propositã quæstionem respondere non posse, nec tamen à malitia & inuidia cessare, ad eorum qui inuitati erant exhortationem sermonem conuertit. Attẽdebat enim eos improbo studio primos accubitus affectare. Nec tamen illos tantùm, sed & nos quid vitare debeamus instruxit. Ad indebitos enim honores prosilire, indicat temerarium esse & vituperio dignum. Ait ergo:

Quum inuitatus fueris ad nuptias, non discumbas in primo loco.

Beda. ¶ Hæc admonitio Saluotoris ad literam intellecta, salutiferum cunctis præbet documentum, humilitatis virtutem præcipuè cõmendans. Et quidem aperta est hæc admonitio saluatoris, docens humilitatem non solùm apud deum, sed etiam apud homines esse laudabilem. Sed quoniam & hanc Euangelista non frustra parabolam vocat, breuiter intuendum est quid etiam mysticè signet.

¶ Nuptias appellari Christi & Ecclesiæ coniunctionem multis scripturæ patet testimoniis. E quibus vnum est: Nunquid possunt filij nuptiarum quandiu sponsus cum illis

illis est ieiunare? Item aliud: Simile factum est regnum cœlorũ homini regi, qui fecit nuptias filio suo, & misit seruos suos vocare inuitatos ad nuptias. Tũc enim Deus pater fecit nuptias suo vnigenito filio, quando diuinam naturam humanæ sociauit in vno supposito, & Deum ante secula fieri voluit hominem in fine seculorum. *Christi & Ecclesiæ nuptiæ.* Marc. 2. Matth. 25.

¶ Itaque in incarnatione verbi per quod facta sunt omnia, matrimonium quoddã per indiuisibilem diuinæ & humanæ naturæ coniunctionem factum est. Quod etiam Ioannes testimonio suo confirmat, dicens: Qui habet spõsam, spõsus est. Manifestum est autem hoc ipsum de Christo & Ecclesia dixisse. Nec aliunde quàm ex hoc matrimonio nasci possunt hæredes regni, dicente ipsomet sponso: Nisi quis renatus fuerit ex aqua & spiritu sancto, non potest introire in regnum dei. Gregor. Ho. 38. Ioan 3. Ioan. 3.

¶ Huius cœlestis sponsi thalamus, vterus sacrosanctæ & intactæ virginis fuit, vbi suam diuinitatem nostræ humanitati dignanter in vnitate personæ copulauit, vt dictum est. Ad has nuptias inuitati sunt quicunque titulo Christianismi sunt insigniti. Has ergo nuptias quisquis inuitatus adierit, id est, ecclesiæ membris se fidei gratia coniunxerit, non discumbat in primo loco, hoc est, non se de meritis gloriãdo quasi cæteris sublimior extollat. Studeat autem iuxta alterius loci parabolam veste nuptiali vestitus, hoc est, virtutum decore coruscus apparere, sed ipsarũ habitum virtutum loco deuotæ humilitatis adornet, id est, vt cæteris omnibus sese sua æstimatione postponens, de semetipso humilia sentiat. Porrò causam huiusce monitionis subdit, dicens: *Inuitati ad nuptias* Beda.

Ne fortè honoratior te sit inuitatus ab eo, & ueniens qui te & illum uocauit, dicat tibi: Da huic locũ, & tunc incipias cum rubore nouissimum locum tenere.

¶ Hac parabola palàm nos docet Saluator, vt ab ambitione quorumcunque huius seculi fastuum & honorum, & ambitione vel vsurpatione cuiuslibet loci superioris abstineamus. Nam hac de causa Dominum hæc dixisse videtur, per hoc quod in præcedentibus dicitur, intendens quomodo primos accubitus eligerent. Dominus enim vi

dens pharisæorũ & legisperitorum insolentiam, & quàm improbè ad prima sese loca ingererent, tam in synagogis, prout eis apud Matthæum exprobrat, quàm cõuiuiis, vt hic patet, doctrinã eis necessariæ proposuit humilitatis.

Matth. 23.

Conuiuia Christi qualia.

¶ Talia enim fuerunt vel prandia Domini vel cœnæ, vt magis in vtilitatem animarum, quàm in ventris satietatem proficerent. Et qui iam antè docuerat licitum esse etiam sabbato beneficium curationis conferre languentibus, hydropico sanato, nũc etiam ipsis pharisæis tetro & abominabili arrogantiæ & ambitionis malo laborantibus, humilitatis doctrina salutari mederi nititur.

¶ Qui enim cum rubore nouissimum locum tenere tãdem cogitur, nequaquam obtinuit quod concupiuit, sed magis ambiti honoris repulsam passus, nil nisi ignominiam acquisiuit. Exemplo est vel Lucifer ille, qui dixit in semetipso: Super astra dei exaltabo solium meum. Sedebo in mõte testamenti, similis ero altissimo. Qui cum ignominia sempiterna è cœlo lapsus, ad inferna detractus est. Ad hæc, quisquis locum sublimem indignus occupat, nec securus est in ipso nec stabilis: plerunq; enim inde eiicitur meliore subrogato, ac si ei diceretur: Da huic locum.

Esa. 14.

¶ Circa secundum principale dicitur:

Sed quum uocatus fueris, uade, recumbe in nouissimo loco, ut quum uenerit qui te inuitauit, dicat tibi: Amice, ascende superius.

¶ Hic nouissimus locus eligi præcipitur. Vbi modestiã ambitioni contrariam nobis commendat, ita vt non modò prohibeat ambire primatum, sed etiam vltima venari doceat. Sed quum vocatus fueris, inquit, videlicet in ecclesiæ sanctæ societatem, recumbe in nouissimo loco, de temetipso humilia sentiendo: & si fortè sis excelsior dignitate, vel nobilitate originis, audi dicentem: Quanto magnus es, humilia te in omnibus, & corã Deo inuenies gratiam.

Eccle. 3.

¶ Noli ergo de tuis vel meritis, vel virtutibus, vel opibus, vel loco, vel dignitate gloriari, sed omnes te superiores, minimum omnium inferiorémque te puta. Nam tanto pretiosior eris in oculis dei, quanto despectior fueris in

in propriis. Ait psalmista: Humiliatus sum vsquequaque domine, viuifica me secundum verbum tuum, manifestè significans, ita se à Domino posse viuificari, si de suis ipse virtutibus humilia sentiret.

De se humiliter sentiẽdum.

¶ Vbi quoque docemur honore inuicem præuenire, ita vt ne quis semetipsum præ aliis obseruandum putet & venerandum, sed magis vt docet Apostolus, in humilitate superiores sibi inuicem arbitrantes, non quæ sua sunt singuli considerantes, sed & ea quæ aliorum. Idem Apostolus in nouissimo loco recubuit, quando ait: Ego autem sum minimus apostolorum, qui nõ sum dignus vocari apostolus, quoniam persequutus sum Ecclesiam dei.

Philip. 2.

1. Cor. 15.

¶ Sed modo diuersum prorsus in cõuiuiis, in comitiis, in nuptiis, & cæteris hominũ cõuẽtibus agitur, vbi quisque minim° esse recusat: imò qui verè paruus vel minim° est, pro maximo cupit haberi. Humilitatem nemo sectatur, omnes honorem quærunt & gloriam vento vaniorem.

¶ Vt quum venerit, inquit, qui te inuitauit, dicat tibi: Amice, ascende superius. Veniẽs dominus quem humilem inuenerit, amici nomine beatificãs, superi° ascendere præcipiet. Quicunque enim humiliauerit se sicut paruulus, hic est maior in regno cœlorum.

Matth. 18.

¶ Potest autem intelligi vt hæc domini sententia etiã in hac vita compleatur, vt is qui in nouissimo loco recumbens inuenitur, veniente domino sublimetur. Quotidie enim dominus suas nuptias intrat, quotidie mores, sedes, habitus conuiuantium diiudicat, & superbos despiciens humilibus sæpè tanta sui spiritus munera præstat, vt eos meritò simul discumbentium (hoc est, in fide quiescentium) cœtus, cõcordi admiratione glorificet, stupénsque in authoris sui laudationem prorumpat, dicens: Mihi autem nimis honorificati sunt amici tui Deus, nimis confortatus est principatus eorum.

Vt humiles existimandi.

¶ Quin etiã ad iudicium Dominus tãdem veniens quemcunque inuenerit humilem glorificabit, atque ab infimis vbi sese constituerat, iubebit ad superiora cõscendere. Itaque humiliamini sub potenti manu Dei, vt vos exaltet in tempore visitationis. Vnde & bene subditur:

1. Pet. 5.

Tunc erit tibi gloria coram simul discumbentibus.

Universidad de Deusto Biblioteca

Beda. Prou.20. Gloriam nunc esse quærendã.

¶ Pulchrè dicit, tũc erit tibi gloria, ne nunc quærere incipias quod tibi seruatur in fine: quia sicut Salomon ait, Hæreditas ad quam festinatur in principio, in nouissimis benedictione carebit. Tunc, inquit, erit tibi gloria, ne videlicet si quid boni agimus laudem ab hominibus in præsẽti requiramus. Quisquis enim gloria vitæ præsentis fuerit delectatus, & summam gloriæ quæ in futuro dabitur in præsenti sibi vendicare voluerit, ille absque dubio vera & sempiterna gloria quæ electis per humilitatem ad supernam patriam tendentibus parata est, sine fine carebit. Cuius causam subiunxit, dicens:

¶ Circa tertium principale dicitur:

Quia omnis qui se exaltat humiliabitur, & qui se humiliat, exaltabitur.

R ¶ Hic ponitur vtriusque (.i. tam humiliationis in futuro, quã exaltatiõis) causa, seu ratio. Sed dicat aliquis: Nõ mox omnis qui se corã hominibus exaltat humiliabitur, aut qui se in conspectu hominum humiliat, exaltabitur ab eis.

¶ Sed è contrario nonnunquã qui se vel in apice dignitatis vel in aliena qualibet acquirenda gloria subleuat, vsque in finẽ exaltari non cessat. Similiter & humilis quilibet ac verecũdus, in sua qua cõtẽtus est vsq; ad vitæ terminũ mediocritate, perseuerat. Et ideo iuxta veritatis sentẽtiã, omnis qui se vanè de suis meritis alleuat, à domino humiliabitur. Itaque & si quod in hac sentẽtia sua dominus loquutus est in præsenti vita non fuerit impletũ, restat sine dubio vt in futuro cõpleatur. Tũc videlicet quãdo oẽs impij & superbi in inferno cum diabolo & omnibus sibi adhærẽtib⁹ humiliabũtur, audiẽtes à domino, Ite in ignẽ æternum. Iusti autẽ & humiles exaltabũtur, digni qui tũc audiant sibi dici à domino: Venite benedicti patris mei, percipite regnũ, quod vobis paratum est ab origine mundi.

Christi sententia in futuro complenda. Matth. 25.

¶ Illic igitur exaltabuntur qui se in hac vita verè humiliauerint. Est enim qui nequiter se humiliat, interiora autem eius plena sunt dolo. Quales non pauci reperiuntur, qui vt cõcupitas promotiones assequãtur, quã nõ habent simulant & mentiuntur modestiã & humilitatẽ, intus autẽ immoderatis cupiditatib⁹ amplectũtur vanitatẽ.

Humilitas simulata. Eccle.19.

¶ Porrò vera cordis humilitas in quatuor consistit, quæ S sunt: Spernere mundum, spernere nullum, spernere sese. Spernere se sperni. Hæc enim mentita humilitas assequi nequaquam potest. Non enim hypocrita mũdum spernit, sed diligit, spernit autem vniuersos, iuxta quod vnus eorum ait: Non sum sicut cæteri homines, raptores, iniusti, adulteri. Sese autem quomodo posset spernere, qui apud se tumens arrogantia, omnibus se præfert? Qui autem se ab omnibus honorari dignum censet, quî fieri posset, vt se sperni non ferat ægerrimè?

Humilitas vera in 4.

¶ Iste ergo & si humilitatem simulet, non tamen nouissimum locum elegit, sed primum, dignus vtique qui à deo humilietur. Nam omnis qui de se grandia sentiendo se exaltat, humiliabitur, id est, pro nihilo reputabitur ante deũ. Sed & qui se apud semetipsum humiliat, apud deum pro magno reputatus, exaltabitur: amicus enim vocatur, quia humilis est. Quis autẽ dei amicos esse magnos ignoret? Itaque audire meretur à domino: Amice (quippe qui & amaris & amas) ascende superius, in præsenti. s. vita de virtute in virtutem ad maius meritum, & nihilominus ad maius præmium in futuro. Qui enim, vt ait Apost. bene ministrauerint, gradũ bonum sibi acquirent. Nam qui humiliatus fuerit, erit in gloria, & qui inclinauerit oculos suos, ipse saluabitur. Dauid inter fratres suos minimus, electione diuina vnctus est in regem Israël. Sed inter hęc elucet exemplum humilitatis electę virginis genitricis Christi quę quum se ex omnibus vnam in dei matrem electam audiret ab angelo, non nisi ancillam se computauit, dicens: Ecce ancilla domini, fiat mihi secundum verbum tuũ. Et rursum: Respexit, inquit, humilitatem ancillæ suæ.

Humiles vt amici vocantur. 1.Tim. 3. Iob 22. 1.Reg.16. Luc. 1.

¶ Humilitatem enim in omnibus amat dominus, nec quẽquã recipit sine ea, nimirũ quũ ianua sit qua sola ingredi cœlũ quisquã possit. Et quoniam hæc ipsa ianua arcta est, inflati & superbi per hãc intrare nõ poterunt. Quãobrẽ monet Apost. dicens: Obsecro vos fratres ego vinctus in domino, vt dignè ambuletis vocatione qua vocati estis in omni humilitate. Scientes quoniam sicut superbum sequitur humilitas, ita & humilem spiritu suscipiet gloria.

Ephes.4. Prou.29.

Domi-

Universidad de Deusto Biblioteca

DOMINICA DECIMAOCTAVA POST PENTECOSTEN.

ACcesserunt ad Iesum Pharisæi, & interrogauit eũ unus ex eis legisdoctor, tentans eum. Matth. 22.

¶ Lectio præsens in tres partes diuidi tur. In prima quæritur, quod sit maximum mandatum diuinæ legis. In secunda ostenditur, quòd dei amore nihil est præstantius, ibi: Et ait illis Iesus. In tertia docemur, quomodo dominus noster Iesus Christus non tantũ homo est, sed etiam deus, ibi: Cõgregatis autem Pharisæis.

A ¶ Circa primum tria sacer Euangelista describit. Primum est, Pharisæorum ad Christum accessio. Secundum est, vnius eorum Christũ tentantis peruersa intẽtio, ibi: Et interrogauit eum. Tertium est, Christum tentantis interrogatio, ibi: Magister, quod est.

¶ Circa primum aduertendũ est ea quæ lectione cõprehensa sunt, paucis ante domini passionẽ diebus cõtigisse, cùm iam animo obfirmato Iudæi quærerẽt Christũ interficere. Quum ergo iam Saducæis resurrectionẽ mortuorum diffitentibus silentium imposuisset, & hoc cognitum esset Pharisæis, qui de mortuorum resurrectione à Saducæorum opinione diuersum sentiunt (tametsi vtrique, videlicet & Pharisæi & Saducæi in Christi persecutione cõcordes essent) cõuenerunt in vnũ, nec dubiè quin aduersus dominum & aduersus Christum eius. Cõuenerunt, vt multitudine vincerent, quem ratione superare non poterant. A veritate se nudos esse professi sunt, qui multitudine se armauerunt. Dicebant enim apud se: Vnus loquatur pro omnibus, & omnes loquamur per vnum, vt si quidam vicerit, omnes videamur victores: si autem victus fuerit, vel solus videatur cõfusus. Accesserunt igitur ad Christũ nõ amore, sed odio, neq; vt instruerẽtur, sed vt tentarent.

Chrysost. Dolus pharisaorum.

¶ Et quidem Iudæi diuersis interrogationibus Christum sæpè tentantes, sibi quidem acquisiuerunt interitum, no-

Pharisaeri interro-

bis autem prouiderunt salutem. Nam Christi verba profe cerunt illis ad confusionem, nobis autem ad ædificationem, quoniam responsis eius vincebantur, & non placabantur. Nam malitia frequenter quidem vincitur, nũquã autem corrigitur aut placatur.

gationes non ipsis, sed nobis prodesse.

¶ Pharisæi sunt omnes, qui contra veritatem contendũt, qui non veritatẽ defendere, sed subuertere festinant. Qui enim pro veritate contendit, cognita veritate, cõsentit veritati. Quia autem cognita veritate non consentit veritati, manifestum est, quoniam prius non pro veritate, sed cõtra veri partem certabat.

¶ Audi igitur homo fidelis, qui contra hæreticum contẽdis: Si Pharisæi placati sunt, & tu certando contra hæreticum, potes eum placare quum viceris. Si autem Pharisæi victi quidam sunt, placati autem non sunt, quomodo poteris eos placare quum viceris? Nunquid Christo fortior es? vt quos ille non placauit, tu places? Debuerunt quidẽ timere Saducæorum exemplum Pharisæi, ne similiter interrogantes & ipsi confunderentur, sed ardens malitia dũ se satiare festinat, non aspicit rei exitum, sed tantùm vt alteri noceat, nec parcens sibi. Si Christus neminem antè vicisset, forsitan iusta ratione sperarent posse eum vincere, à quo nullus est victus. Nunc autem videntes quoniam quotquot eum interrogare ausi sunt, omnes victi recesserunt, quid æstimandi sunt isti? Nunquid fortiores quàm cæteri, qui victis omnibus vincere possint?

Hæretici vt placari nequeunt.

¶ Sed imprudentiores quam omnes, qui confusis omnibus ante se, similiter erubescere non timuerũt. Itaque cũ Christus Pharisæos superauerit quidem ratione, sed non compescuit: quod frenum iniicies tu hęretico etiam superato? Hoc nostris his pensandum est temporibus, quibus aduersum hæreticos frustra disputatur, eo quòd non doceri volunt, sed docere, nec veritati demonstratæ acquiescere, sed tantùm suos errores pertinaciter defendere cõstituerunt. Non ergo disputatione compescuntur, sed amplius insaniunt sæuiũntque. Attestatur Origenes, dicens: Proprium est eorũ qui mendacij sunt doctores, obmutescere quidem quantum ad rem, non autem tacere, & quum etiam vix queunt mutire, adhuc tamen non tacent.

B

Cum hæreticis frustrà disputari.

Itaque

¶Itaque cum hæreticis disputare nõ expedit, iuxta quod
1.Tim.2. per Apostolum ad Timotheum dicitur: Noli contendere
verbis, ad nihil enim vtile est nisi ad subuersionem audien
tium. Non temerè autem hæreticos idem Apostolus illis
duobus Magis Pharaonis assimilat, dicens:
2.Tim.3. ¶Quemadmodum Iannes & Mambres restiterũt Moy
si, ita & hi resistunt veritati. Homines corrupti mente, re
probi circa fidem, sed vltra non proficient. insipientia e
nim eorum manifesta erit omnibus, sicut & illorum fuit.
Hæretici cur incorrigibiles. Horum incorrigibilitatis vel præcipua causa est, quòd iu
dicem ferre recusant. Quem quum non habeant, quid ti
mebunt, vel à causa quomodo cadent quãtumuis iniqua?
Seipsos enim nequaquã aut iniustos in factis, aut in dog
mate falsos vnquam iudicabunt. Apostoli regulam debe
bant & attendere & ferre, videlicet vt duobus aut tribus
1.Cor. 14. prophetantibus reliqui iudicarẽt. Quòd si hactenus ob
seruatum fuisset, vtique iamdudum tot erroribus finis fuis
set impositus.

C ¶Secundum, videlicet, vnius eorum (nimirum Pharisęo
rum) Christum tentantis peruersa præsumptio notatur,
quum dicitur:

Et interrogauit eum unus ex eis legisdoctor tentans eum.

Christum Iudæi multipliciter tẽtauerũt. ¶In quo ostẽditur insidiatoris huius Christum tentantis
gemina qua tumebat authoritas, quòd videlicet & Phari
sæus vita probatus erat, & legisdoctor magisterio honora
tus. Interrogauit ergo iste Christum, tentans eum.
¶Antiquum Iudaicæ perfidiæ argumentum est, ex diffi
dentia tentare deum. Tentauerunt, inquit, me patres ve
stri quadraginta annis. Quorum ergo patres olim deum
tentauerant, nunc dei filio tentatione insidiantur. Quem
Sap.2. etiam multis modis tentauerunt. Nam primò quidem ten
tauerunt ipsius diuinitatem, sicut scriptum est: Videamus
si sermones illius veri sint, & tentemus quæ ventura sunt
Mat. 27. illi. Si enim est verus filius dei, suscipiet illũ. Et in Euange
lio: Salua temetipsum, si filius dei es, descende de cruce.
Lucæ. 11. ¶Tentauerunt etiam, ipsius potentiam, iuxta illud: Et alij
tentantes, signum de cœlo quærebant ab eo. Sed & ipsius cle-

mentiam tentauerunt, quum videlicet adducunt ei mu
lierem in adulterio deprehensam, & dicunt: Magister, mu Ioan.8.
lier hæc modo deprehensa est in adulterio. Moyses autem
præcepit nobis huiusmodi lapidare, tu verò quid dicis?
Tentauerunt & eius iustitiam, interrogantes si liceret cen
sum dari cæsari. Similiter & zelum eius erga legem tenta- Matt.22.
bant, interrogantes: Si licet homini vxorem dimittere? Marc.19.
¶Et quis miretur si filij diaboli patrem suum imitantes, Iudæi vt fi
Christum tentauerunt, quum & hunc antè ipse tentasset lij diaboli.
in deserto? Et licet omnes Pharisæi Christo imminerent, Mat. 4.
tamen (rationibus iam dictis) vnus tantùm erat quæstio
nem propositurus. Vbi Chrysostomus: O Pharisæi qui o
mnia propter homines cogitatis & facitis, primùm qui
dem venientes cum vno vincendi estis per vnum. Putatis
tamen, quia & si vno victo, homines non intelligant om
nes vos esse victos, nunquid non conscientiæ vestræ non
sentiunt se esse confusas? Leuis est ei consolatio qui in se
ipso con fusus est quod ab aliis ignoratur. Audiamus er
go Pharisæorum antesignanum insidias suas dei filio di
sponentem. Sequitur:

Magister, quod est mandatum magnum in lege?

¶Vbi ponitur tertium, Videlicet Christum tentantis in- D
terrogatio. Interrogatio sanè minimè friuola, sed præcla
ra, si non ex animo maligno esset profecta. Iure magistrum
appellat eum, in quo omnes thesauri sapientiæ & scientię Colos.2.
dei sunt absconditi, imò qui est ipsa dei sapientia. Vnde &
ad discipulos suos loquitur, dicens: Vos vocatis me magi Ioan.13.
ster & domine, & bene dicitis. Sum etenim. Verùm iste le
gisdoctor magistrum vocat, cuius nõ vult esse discipulus.
Simplicissimus interrogator, & malignissimus insidiator
de magno mandato interrogat, qui nec minimum obser
uat. Ille enim debet interrogare de maiore iustitia, qui iã
minorem impleuit.
¶Sed dicat aliquis: Quĩ fieri potuit, vt in tam vtili tamq; Theoph.
magnifica interrogatione Christum tentauerit? Sed acce
dit tentans, si apponat ille aliquid mandato primo, quasi
legem corrigens, vnde occasionem sumere posset ipsum
arguendi.

Ex

Mandata æqualiaⁿ esse.

¶ Ex hac interrogatione id quoq; est aduertendũ, quòd dum ille de magno quærit mandato, mandata dei æqualia non esse, ideóque nec mandatorum trãsgressione culpas esse æquales. Vnde etiam error Iouiniani confutatur, qui omnia peccata esse æqualia putauit. Quem errorem beatus Hieronymus multis sacræ scripturæ testimoniis fortiter confutat. Sicut enim boni, nõ omnes æquè boni sunt, ita & mali, non omnes æquè mali sunt, quomodo & sancti non æqualiter omnes sancti sunt, iuxta illud Apostoli: Alia claritas solis, alia claritas lunæ, & alia claritas stellarũ. Stella etiam differt à stella in claritate, sic & resurrectio mortuorum. Porrò, si tentanti pharisæo dominus non respondisset, consequenter æstimassemus non esse vnum mãdatum alio maius. Quando autem respondit, necessariò sequitur, mandatorum alia magna, mediocria alia, alia etiã esse minora.

Lib. 2.

1. Cor. 15.

Orige.

E ¶ Itaque qui tentantes quęstionem hanc dominò proponunt, manifestum est hoc eos intendisse, vt ipsum de transgressione legis conuincerent. Notum enim, præcepta primæ tabulæ maiora esse præceptis tabulæ secundæ. In prima tabula tria præcepta sunt, de quibus erat dubiũ quod illorum esset maius. Si ergo interrogatus respondisset maius omnibus aliis esse primum, scilicet, Nõ adorabis deos alienos, obiecturi erant, quia veniens Hierosolymã paucis antè dieb', diuinos honores à turbis suscepisset. Quòd si secundum præceptum dixisset esse maius, illud scilicet, Non assumes nomen dei tui in vanum, id est, nullã creaturam (quę vtique vanitati subiecta est) deum appellabis, obiecissent, quoniam dei filiũ se asserebat, quum esset homo. Si verò tertium mandatum, de obseruatione sabbati maius esse omnibus respondisset, obiecturi itidem erant, quòd non seruaret sabbatum.

Interrogãtium intẽtio.

¶ Sed & ideo dominum hac quæstione pulsabant cæci, vt ipsum conuincerent ignorantiæ. Nam, vt dicit Origenes, diu apud illos hæc quęstio versabatur, quibusdã præferentibus vnum mandatum, aliis verò aliud. Quãcunque igitur domin' tenuisset opinionem, alterius opinionis fautoribus videbatur ignorans. Sed ipsis ignaris diuinitus factum est, vt istius quæstionis solutio illi reseruaretur, qui quum sit ipse legislator, suorũ nouit gradus & ordinem præceptorum. Ipse enim scit cui præcepto nos magis voluit esse obligatos, ideóque suum est eam quam condidit legem interpretari.

¶ Magnum autem, inquit Chrysost. & minimum mandatum dicimus, quantum ad dignitatem mandatorum, non quantum ad vtilitatem. Alioqui vtilitas omnium mandatorum vna est, & omnia mandata ita sibi cohærent, vt alterum sine altero esse non possit. Vt puta, si interroget te aliquis in ædificatione domorum, quæ pars est melior, dicis fundamentum. Sed quemadmodum ædificatio nõ potest esse nisi fuerit fundamentum, ita nec fundamentum esse potest, nisi ędificatio cuius fundamentũ dicatur. Ergo fundamentũ ædificatione dignius est, nõ vtilius. Sicut & caput dignius est quàm mẽbra, tamẽ nec membra sine capite, nec caput sine mẽbris. Sic digniores sunt sacerdotes quàm populus, non tamen vtiliores, quia nec populus sine sacerdotibus, nec sacerdotes sine populo esse possunt.

Quæstio est de mandatorũ dignitate.

¶ Ita & dignius est hoc mandatum, Diliges dominũ deũ tuum ex toto corde tuo, quàm illud: Non cõcupisces: Nõ occides: tamen vtilitas vna est. Nam qui diligit deum, ille non occidit, aut concupiscit: qui autem occidit, aut concupiscit, non diligit dominum deum suum. Esse autem minora mãdata dominus manifestat, vbi dicit: Qui autẽ soluerit vnum de mandatis istis minimis, & docuerit sic homines, minimus vocabitur in regno cœlorum.

Mat. 5.

¶ Diliges, inquit, potius quàm timebis, quia diligere maius est quã timere. Minoratio enim culturę dei habet timorem, perfectio autẽ dilectionem, dicente Ioanne: Perfecta autẽ dilectio foras mittit timorem. Quandiu enim homo timet deum, non diligit. Quum autem diligere cœperit, iam non eum tantummodo timet, sed etiam amplius diligit. Timere enim, seruorum est, diligere, filiorum. Timor sub necessitate est, dilectio in libertate. Qui in timore seruit deo, pœnam quidem euadit, mercedem autem iustitiæ non habet, quia inuitus facit bonum propter timorem.

F

Amare potius esse quã timere.

1. Ioan. 4.

¶ Circa secundum principale dicitur:

Ait illi Iesus: Diliges dominum deum tuum ex toto corde

corde tuo, & in tota anima tua, & in tota mente tua.

G ¶ Hic ostenditur, quòd dei amore nihil est præstantius. Diliges, inquit, dominum deum tuum ex toto corde tuo. Qua responsione sic tentatorem istum dominus reprehendit, vt interrogationis eius fictam conscientiam statim primo responso percuteret, dicens: Diliges dominum deum tuum ex toto corde tuo, id est, non sicut tu, qui deuotionem ostendis in ore, & fraudem meditaris in corde.

¶ Non ergo vult deus vt timeatur tantùm ab hominibus quasi dominus, sed vt diligatur quasi pater, qui adoptionis spiritum donauit hominibus: quod etiam patuit ab initio creati hominis. Ait enim: Faciamus hominem ad imagem nostram. Similari autem cõuenit filiis ad patres suos, non etiam seruis ad dominos suos.

Chrysost.

Diligere deũ ex toto corde.

¶ Quid est diligere deum ex toto corde, nisi vt cor tuum non sit inclinatum ad vllius rei dilectionẽ amplius, quàm dei, nec delecteris quasi specie mundi amplius quàm dei, non in honoribus, nõ in auro vel argento, nõ in possessionibus aut vineis, non in animalibus aut mancipiis, non in ornamentis aut vestibus, non in filiis aut parentibus aut amicis, sed hæc omnia existimes tibi esse in deo, vt præ his omnibus ames deum. Si autem in aliquo horum amor cordis tui fuerit occupatus, iam ex toto corde non amas deum. Pro quanta enim parte cor tuum fuerit ad aliquam rem, pro tanta parte minus est ad deum.

H ¶ Quid est in tota anima diligere deum? Respondetur: Id est, certissimum animum habere inveritate, & firmum esse in fide. Verbi gratia: Didicisti vnum deum ex quo omnia, & per quem omnia. Si intellectus tuus alicuius doctrinæ seductione percussus cœperit dubitare de substantia dei, in tota anima non diligis deum.

Diligere deũ in tota anima.

Incãtationes & auguria vana.

¶ Iterum qui putat incantationes aliquid posse, aut auguria aliquid intelligere, aut diuinationes aliquid nuntiare, ille non in tota anima diligit deum. Qui omne bonum credit apud deum, & omnia bona credit esse deum, & extra deum non credit esse bonum, qui omnem virtutem, & omnem sapientiam, credit esse deum, extra deum neque sapientiam esse aliquam credit, neque virtutem; qui credit deum omnia facere, & sine deo nihil posse fieri, ille

ille tota anima diligit deum.

Tota mente diligere deum.

¶ Quid est in tota mente diligere deum? Id est, vt omnes sensus tui qui pertinent ad mentem, deo vacent. Is itaque deum tota mente diligit, cuius intellectus deo ministrat, cuius sapiẽtia circa deum est, cuius cogitatio ea quę sunt dei tractat, cuius memoria quæ bona sunt recordatur. Cuius autem intellectus quæ dei sunt non intelligit, aut non secundum deum sapit, aut scientia illius vana est & secularis, aut recordatio illius non est bona, aut cogitatio displicens deo, ille non tota mente diligit deum. Hæc post Chrysostomum.

¶ Diligendus autem est à nobis deus cum timore, non I quidem seruili (vt iam dictum est) quem etiam charitas foras mittit, sed filiali, vt semper timeamus ipsius dilectionem offendere, etiam si impunè peccare possemus. Omnis enim amans timet, iuxta quod ait quidam:

Ouid.

Res est solliciti plena timoris amor.

Ratio diligendi deũ.

Diliges, inquit, dominum deum tuum. Ac si dicat: Non modò quia dominus est & deus diliges eum, sed multo magis quia tuus. Est autẽ tuus creator, tuus gubernator, tuus redemptor, tuus præmiator.

Diligẽdus quia creator.

¶ Itaque primò diligendus est, quia creator, & hoc quidem (vti iam dictum est) dilectione filiali. Ipse enim hunc amorẽ à nobis deposcens, dicit per prophetam: Si ego pater vester, vbi amor meus?

Mala. 1.

¶ Principalius deus nobis est pater, qui nos de non entibus ad esse produxit, quàm qui nos genuerunt, quum ex ipso etiã esse & generare illi susceperint. Et quidem multum illum diligeres, qui amissum oculum aut vitam tibi restitueret: ergo deum ama, qui tibi non habenti, hæc & alia omnia dedit. Et non solùm hæc dedit, sed & multis hominem prerogatiuis cæteris creaturis prętulit. Vnde Psalmista cùm dixisset: Quid est homo quòd memor es eius, addit: Omnia subiecisti sub pedibus eius.

Bernard.

¶ Ait vir sanctus: Parúmne tibi videtur hoc? Cogita qualem te fecit, nempe secundum corpus egregiam creaturam, secũdum animam, imagine creatoris insignem, rationis participem, æternæ beatitudinis capacem. Porrò ambo hæc cohęrere sibi fecit vinculo amicabili, artificio inee com-

comprehensibili, sine spe mutuæ retributionis. Talem sanè te fecit tuus creator, vt suam in te imaginem & similitudinem non amare ipse non possit. Quidni ergo & tu hinc vicissim ames?

K ¶ Secundò, diliges dominum deum tuum, quia ipse tuus est gubernator, nutritor, conseruator. Naturale est hominem hominem illum diligere, qui ei vitæ necessaria gratis & benignè ministrat. Deus autem eas quas condidit creaturas, tuis vsibus, ò homo, tuisque voluit oblectamentis deseruire.

Diligẽdus deus, quia tuus gubernator.

¶ Diligimus principem qui rempublicam pacificè & vtiliter moderatur, multo magis ergo diligere deum tenemur, qui mundi machinam ad commoditates humani generis per succedentium sibi vices temporum quàm optimè disponit. Tametsi interdum ad cohibenda vel plectenda hominũ peccata, ea quę nobis inimica videtur (nempe famem, pestem, bella) ipso permittente sentiamus. Quæ tamen omnia piis conuertit ad salutem. Scimus, inquit Apostolus, quoniam diligentibus deum omnia cooperantur in bonum.

Rom. 8.

¶ Tertiò, diliges dominum deum tuum, quia ipse tuus est redemptor. Si quis enim captus à barbaris in vincula coniectus esset, vel damnatus ad mortem, vtique diligeret illum qui pro se intercederet, sed amplius diligeret hunc qui insuper illi mitteret qui liberaret. Maximè verò diligendus esset, qui etiam per semetipsum gratis ad ipsum accederet. Sed excessiuæ dignationis esset & charitatis, si se etiam vel seruituti vel morti traderet pro captiuo. Propter duo prima, id est, creationem & gubernationem, etiã ethnici & pagani tenentur deum plusquam seipsos diligere, qui totum quod habent bonum, ab illo habent. Ait homo sanctus:

Quia tuus est redemptor.

Bernar.

¶ Quantum dilectionis debeo ego deo meo, quem noui non solùm vitæ meæ gratuitum largitorem, largissimum administratorem, pium consolatorem, solicitum gubernatorem, sed insuper etiam copiosissimum redemptorem, æternum conseruatorem, ditatorem, glorificatorem.

L ¶ Quartò, diliges dominum deum tuum, quia tuus est in futuro glorificator. Quilibet enim propriam vitam diligit, & adeò diligit, vt pro eius salute vniuersa quę habet quantacunque illa essent, incunctanter expenderet. Diligit homo sanitatem, pulchritudinem, diuitias, potentiam, sapientiã, virtutem, honorem, & amicitiam: hæc enim sunt bona hominis.

Quia tuus

Est præmiator.

¶ Ille igitur amplius quàm hæc omnia est diligendus, à quo & in quo sunt bona nostra vniuersa, nempe vita sine mortalitate, sanitas sine infirmitate, pulchritudo sine deformitate, diuitię sine paupertate, potẽtia sine debilitate, scientia sine ignorantia, virtus sine malitia, amor sine discordia, procul omni suspicione amicitia, honor sine inuidia. Sed vel ex hoc vno intellige quàm sit tibi amabilis dominus deus tuus. Quum enim verecundum sit, vt aliquis se ab alio amari deposcat, tantus est erga te amor dei, vt se à nobis (qui fragiles & inutiles ei sumus) præcipiat amari. Vnde ait Augustinus: Quid tibi sum ipse, vt amari te domine iubeas à me, & nisi faciam, irascaris mihi, & mineris ingentes miserias? Paruâne iniuria ipsa est, si non amem te? imò maxima. Scriptum est enim: Nunc audi Israël (plurima dei beneficia commemorauerat,) quid dominus deus tuus petit à te, nisi vt timeas dominum deum tuum, & ambules in viis eius, & diligas eum ac seruias domino deo tuo in toto corde tuo, & in tota anima tua, custodiásque mãdata domini, vt bene sit tibi? En domini dei tui cœlum est, & cœlum cœli, terra, & omnia quæ in ea sunt, & tamen patribus tuis conglutinatus est dominus & amauit eos, diligitque semen eorum post eos, id est, vos de cunctis gentibus. Ama itaq;, inquit, dominum deũ tuum, & obserua præcepta eius. Hunc sui amorem in nobis dominus & probat & remunerat.

I. Confes.

Deut. 10.

Deut. 11.

¶ Probat dupliciter, videlicet præcepti iniunctione, & tentatione. Quum enim nos ad sui dilectionem innumeris beneficiis obligauerit, suis nos præceptis probat, num ipsum amemus, nec ne. Si enim diligimus, vtique præcepta eius contemnere non possumus, sed ea & amamus & seruamus: sin autem, vtique conuincimur, quia non amamus. Vnde ipse ait: Qui non diligit me, sermones meos non seruat. Et iterum: Si diligitis me, mandata mea seruate. Hinc & beatus Ioannes ait: Qui dicit se nosse deum, & man-

Amorem sui deus in nobis vt probat.

Ioan. 14.

I. Ioan. 2.

mandata eius non custodit, mendax est. Quòd si deum nõ nouit, quomodo poterit diligere quem non nouit?

Tẽtatione nos probat Tob. 12. Lucæ. 8.

¶ Probat etiam sui dilectionem in nobis tentatione. Vnde ad Tobiam dictum est ab angelo: Quoniã acceptus eras deo, necesse erat, vt tentatio probaret te. Sunt enim qui ad tempus credunt, & in tempore tentationis recedunt. Et hi sunt qui radicem veræ charitatis non habent. Qui enim deum verè diligit, quo plura illius amore patitur, eo diligit amplius. Exigui ignis flamma vento extinguitur, quo ignis validus amplius excitatur. Est enim (vt ait Sapiens) amicus secundum tempus suum, & non permanebit in die tribulationis. Porrò amicus, si permanserit fixus, erit tibi quasi coæqualis.

Simile. Eccl. 6.

M

Dilectionem vt remunerat. Iacob. 1. Sap. 10.

¶ Quoad alterum (videlicet quòd probatã dilectionem dominus remunerat) per beatum Iacobum dicitur: Beatus vir qui suffert tentationem, quoniam quum probatus fuerit, accipiet coronam vitæ, quam repromisit deus diligentibus se. Ecce ingens dilectionis remuneratio, videlicet incorruptibilis corona regni, sicut scriptum est: Accipiẽt regnum decoris, & diadema speciei de manu domini. De qua rursus dilectionis remuneratione & præmio Apostolus Corinthiis scribens dicit: Quòd oculus non vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis ascendit, quæ præparauit deus his qui diligunt illum. Vnde & alio loco dicit: De reliquo reposita est mihi corona iustitiæ, quam reddet mihi dominus in illa die iustus iudex: non solùm autem mihi, sed & his qui diligunt aduentum illius.

1. Cor. 2. 2. Tim. 4.

Dilectio dei vt indocibilis. Orige.

¶ Quòd si aliquis quærat, quomodo acquiratur diuina dilectio, Respondetur, quia amor dei indocibilis est. Neqi enim cadit sub arte. Nam sicut videre lucem, amare parentes, nemo vnquam didicit, ita diuinæ dilectionis seminaria naturaliter in nobis sunt sine doctrina.

Lib. 1. Soliloqui.

¶ Ait beatus Augustinus: Deus quem amat, omne quod potest amare, siue sciens, siue nesciens. Quæ sententia profundè est cogitanda. Nullus enim amat nisi quod vel verè bonum est, vel bonum sibi videtur. Deus autem est omne bonum.

Boëtius.

¶ Et licet veri boni (quod vtique deus est) naturaliter sit mentibus hominum inserta cupiditas, ad falsa tamen deuius

uius error abducit, à quibus nisi auulsi fuerint, dei amorẽ nequeunt admittere. Nam quum proprius diuinæ dilectionis locus sit cor humanum, quum alienus amor illud occupauerit, diuino amori locus nõ est. Vnde dicitur per Prophetam: Coangustatum est stratum, ita vt alter decidat, & pallium breue est, vtrunque cooperire non potest. Quomodo enim simul esse possent auaritiæ cupiditas, & dei charitas? Nemo potest & deum & pecuniam amare. Nam vbi abundat iniquitas, charitas refrigescit.

Vbi diuinæ dilectionis locus nõ est. Esa. 28. Mat. 24. Lucæ. 12.

¶ Porrò ignem dilectionis dei filius venit mittere in terram, & voluit vehementer accẽdi. De quo igne figuraliter in lege mãdante domino dicitur: Ignis in altari meo semper ardebit, quem nutriet sacerdos manè subiiciens ligna per singulos dies. Altare dei verum & viuum, est cor fidele: ignis in eo iugiter nutriẽdus, dei amor est. Porrò quisquis in hoc altari alienum amorem, quasi ignem prophanum subiicit, cœlestem diuinúmque ignem prorsus extinguit. Quid autem per hoc mereatur, exemplo sui exitij docent Nadab & Abiu filij Aaron sacerdotes, qui alienum ignem offerentes, mortui sunt coram domino.

Ignis in altari. Leuit. 6. Leuit. 10.

N

August.

¶ Quum autem nemo cum charitate damnetur, sed nec sine charitate saluetur, quæri posset, quibus signis charitas hominis innotescat. Sed nulla sunt signa quę huius rei plenam faciant certitudinem, sicut scriptum est, Nescit homo vtrum amore vel odio dignus sit. Obstat enim affectus naturalis charitatis, qui cum infusa charitate tantam habet multitudinem, vt nemo inter hanc & illam plenè possit discernere. Sunt tamen signa quædam quæ de vera dei dilectione probabilem faciunt cõiecturam. Quorum vnum est, peccati detestatio & euitatio. Cauet enim omnis amicus ab eo quo amicum offendit, & quo eius amittat amicitiam. Igitur qui diligitis dominum, odite malum, id est peccatum. Et discedat ab iniquitate omnis qui inuocat nomen domini.

Ecclẽs. 9. Diuinæ in nobis dilectionis signa. 2. Tim. 2.

¶ Secundum signum est, prompta & sedula boni operatio. Quisquis enim verè diligit, illa operatur per quę amicum retineat, amicitiamque confirmet & augeat. Probatio enim dilectionis, exhibitio est operis. Nunquam Dei amor est otiosus, operatur enim magna si est. Si autem operari

Grego.

perari renuit,amor non est.

¶Tertium signum est,proximorum dilectio,propter dei imaginem quę in illis est,qualescunq; tandem hi fuerint, siue improbi,siue probi.Non enim fas est imaginem regis odire,cõtemnere,inhonorare,etiã si non nisi in vili materia est expressa,quoniã imago regis est,in qua rex ipse vel contemnitur,vel honoratur. Porrò in homine peccatore est imago dei,sed eo schemate quasi sit imago regis carbone deliniata in pariete,nec tamen propter hoc fas est, hãc conspurcare. Ait discipulus quem diligebat Iesus:Si quis dixerit,quoniam ego diligo deum, & fratrem suum odit, mendax est.Et iterum: Qui nõ diligit fratrem suum quem videt,deum quem non videt,quomodo posset diligere?

1.Ioan. 4.

Ibidem.

¶Quartum signum est, æquanimis malorum perpessio. Vnde per Apostolum dicitur:Quis nos separabit à charitate Christi?Tribulatio?an angustia?an fames?an nuditas? an periculum? an gladius? Et quidem signum hoc diuini amoris vehementer est significatiuum. Omnia enim quãtumuis dura aut immania,leuia & quasi nulla facit amor. Bene ergo dictum est à saluatore ad legisdoctorem de magno in lege mandato interrogantem: Diliges dominum deum tuum ex toto corde tuo,& in tota anima tua, & in tota mente tua: Nec ait,cognosces, sed diliges , quoniam cognoscere deum non solùm bonorum est, sed & malorum. Nam & dæmones ipsi credunt & contremiscunt. Non autem vel crederent vel contremiscerent,nisi cognouissent. Residuum Euangelicæ lectionis alteri homiliæ reseruetur.

Rom.8.

HOMILIA ALTERA.

Oc est maximum, & primum mandatum.

H *Matth.22.*

¶In hac euangelicæ lectionis parte dicendum est,Primò de magno mandato dilectionis dei,& proximi. Secundò,de sublimi atque adoranda diuinitate Christi, ibi:Congregatis autem Pharisæis.

¶Circa primum tria sunt consyderanda. Primum est, mandatum de dilectione dei. Secundum est, mandatum de dilectione proximi, ibi: Secundum autem simile est huic.

huic.Tertium est,complem entum totius diuini mandati, ibi:In his duobus mandatis.

¶Circa primum aduerte,mandat um dilectionis dei dupliciter in litera commendari.Primò,commendatur à magnitudine.Secundò,ab ordine.

¶A magnitudine commendatur, dicente domino hoc mandatum omnium esse maximum. Nihil enim magis arduum,magisque perfectum potest mortalis homo,quàm vt deum ex toto corde,& in tota anima, & in tota mente amando,semetipsum totum illi per amorem offerat & cõsignet,quemadmodum martyres Christi fecerunt.Sed & ideo mandatum hoc maximum est omnium, quòd ad nihil aliud vsqueadeò obligamur, quàm ad hoc vnum. Nam alia dei mandata idcirco nos obligant, quòd sine eorum impletione deum(vt dictum est)non possumus diligere.Cætera enim mandata propter illud sunt,& ad ipsum ordinantur.Rursus mandatum hoc maximum est, eo quòd grandia, imò maxima facit hominem hilariter & promptè operari.

Mandatũ omnium maximũ.

¶Maius est enim deum eo modo quo dictum est,diligere,quàm loqui linguis hominum & angelorum,quàm prophetare,quàm omnium habere scientiam,& omnia nouisse mysteria,quàm fidei magnitudine montes transferre, quàm omnes facultates suas in cibos pauperum distribuere,sed & quàm tradere corpus suum vt viuũ ardeat.Hæc enim omnia & si quæ sunt alia,trãscendit charitas,vt meritò dixerit Augustinus: Solus amor est, qui nomen difficultatis erubescit.Nam re vera,amanti nihil difficile.

Quantum sit deum diligere.

¶Denique maximũ est dilectionis dei mandatum, quia maximum ei à deo post hãc vitam paratum est præmium, dicente Propheta:Oculus non vidit deus absque te, quæ præparasti expectãtibus te.Vbi Apostolus Paulus habet: Diligentibus te. Quin nulla virtus æternæ beatitudinis præmium expectat,nisi sola dilectio.

Esaiæ. 64.

1.Cor.2.

¶Secundò,commendatur idem dilectionis dei mandatum ab ordine.Quum enim dixisset dominus mandatum hoc esse maximum,mox adiecit,& primum, non quidem primum ordine scripturæ , sed virtutis dignitate .Charitas enim est virtutum omnium prima atq; præcipua , sine qua

B *Dilectiõis mãdatum vt primũ. Origẽ.*

Universidad de Deusto Biblioteca

quà nulla virtus, est virtus ante deum. Item ideo est hoc primum mãdatum, quia deus à nobis primò amorem deposcit. Amor enim est primum donum, vnde nec quicquam virtutis aut boni operis offerre deo possumus, nisi primùm charitatis munus dederimus. Omnes enim virtutes continet in se charitas. Sicut enim deus in se continet omne bonum, sic charitas ipsa virtutes vniuersas. Hæc virtus in terris nos maximè sanctificat, & in cœlo maximè beatificat. Nempe secundum quantitatem seu gradum habitæ charitatis in via, dabitur gradus beatitudinis & fœlicitatis æternæ in patria.

Dignitas charitatis

Beda. ¶ Primum ergo omnium & maximum mandatũ est, cognitio atque confessio diuinæ vnitatis, cum executione bonæ operationis. Bona autẽ operatio in dilectione dei & proximi perficitur, quam breuiter aliis verbis cõmendat Apostolus, dicens: In Christo enim Iesu neque circũcisio aliquid valet, neque præputium, sed fides quæ per dilectionem operatur.

Galat. 3.

C ¶ Itaque huius tam eminentis támque necessariæ virtutis vtilitates consyderemus. Primò enim affert secum peccatorum omnium remissionem, dicente Christo de ea quam absoluit à peccatis: Remittuntur ei peccata multa, quoniam dilexit multum. Hinc etiam per Salomonem dicitur: Vniuersa delicta operit charitas. Cui consonat penè iisdem verbis beatus Petrus, dicens: Charitas operit multitudinem peccatorum.

Vtilitates charitatis.

Luc. 7.

Prou. 10.

1. Pet. 4.

¶ Secundò, affert secum omnis laboris alleuiationem. Si enim tantum potest carnalis amor, vt huiusmodi amatores in iis quos amoris gratia subeũt laboribꝰ & periculis reddat indefatigabiles, quãto ampliores in operibus bonis vires cõfert amor dei? Verũ enim est illud: Vbi amor, nõ labor, sed sapor. Vnde & dominus ipse: Iugum, inquit, meum suaue est, & onus meũ leue. Leue est enim iugum domini, quod non solùm non onerat, sed & portat.

Mat. 11.

¶ Tertiò, charitas operatur in homine omnium tẽporalium rerum despectionem. Siquidem gustato spiritu, desipit omnis caro. Et quum omnium malorum radix sit cupiditas, hac per dei dilectonem extincta, cætera vitia succisa radice mortificata fathiscunt. Attende similitudinẽ.

2. Tim. 6.

Vt rerũ cupiditas dilectioni cedit.

Nux

Nux æstiui solis radiis matura effecta, quum iam eius nucleus ad legitimam peruenit dulcedinem & quantitatem, corticem sponte exuit proiicitque. Quid autem sunt terrena omnia, nisi quædam corporis indumenta, & quasi quidam cohærens homini cortex? Hunc corticem dei amor (vtique nucleus omnium longè dulcissimus) quũ in mente succreuerit, spõte ponit. Scriptum est dicẽte Salomone: Si dederit homo omnem substantiam domus suæ pro dilectione, quasi nihil despiciet eam.

Can. 8.

¶ Quartò, dei amor operatur operum nostrorum sanctificationem. Quicquid enim is qui dei amore diues est cogitat, loquitur, operatur, vel patitur propter illum, gratum acceptúmque est, ac tãdem æternæ beatitudinis præmio remunerandum.

Charitas vt hominis opera sanctificat

¶ Proinde, quemadmodum cuiuspiam elegantis picturę colores absente luce neminem oblectãt, & prorsus nullã habent gratiam, quia latent in tenebris, qui superueniente lumine grati sunt intuentibus, ita nec quæcunque hominis bona opera, quantumuis apud homines iusti, quantumuis religiosi, quantumuis laudati, sine lumine gratiæ cœlestis, sine dei dilectione facta, nec cognita, nec grata sunt ante deum, de numero virginum fatuarum est lampadem quidem habens, sed quia non habet oleum, lampas eius extinguitur, auditurus & ipse: Amen dico vobis, nescio vos. Verùm qui manet in me, inquit, & ego in eo, (nimirum per dilectionem) hic fert fructum multum.

Mat. 25.

Ioan. 15.

¶ Insuper & omnem qui fert hoc modo fructum, cœlestis purgat agricola, vt fructum plus afferat.

¶ Quintò, confert homini bonorum omnium participationem, quam vtique pro magno desyderabat, qui ait: Particeps ego sum omnium timentium te, & custodientium mandata tua. Sanè quemadmodum viui corporis sanguis membris omnibus eiusdem corporis est communis, ita etiam quotquot vinculo sanctæ dilectionis colligantur, spiritualia bona communia inter se habent. Verùm, sicut membra vel emortua vel abscisa huiusmodi communicationem minimè recipiunt, ita nec ii qui vinculo dilectionis non vniuntur, hanc quæ dicta est, recipiunt participationem.

Charitas aliorũ bona participat.

¶ Sextò,

¶Sextò, confert omnium tam bonorum quàm malorum in bonum cooperationem, dicente Apostolo: Scimus quoniam diligentibus deum omnia cooperantur in bonum. Si omnia ergo tam diuersa quàm prospera, tam ignominia quàm gloria, tam paupertas quàm abundantia, tam solatium ab amicis quàm afflictio ab inimicis, tam ægritudo quàm sanitas, tam mori quàm viuere, omnia hæc & si quę sunt alia diligentibus deum, cooperantur in bonum.

¶Ad hæc vt dicit Augustinus, totam magnitudinem & latitudinem diuinorum eloquiorum secura possidet charitas, qua deum proximumque diligimus.

¶Si ergo non vacat omnes scripturas sanctas perscrutari, omnia inuolucra sermonum euoluere, omnia scripturarum secreta penetrare, tene charitatem vbi pendent omnia, ita tenebis quod ibi didicisti. Ille itaque tenet & quod latet, & quod patet in diuinis sermonibus, qui charitatem tenet in moribus. Et hoc est illud, Breuiatum sermonem faciet dominus super terram.

¶Circa secundum, id est, mandatum de dilectione proximi, subditur in littera:

Secundum autem simile est huic: Diliges proximum tuum sicut teipsum.

D ¶Notandum est hic, secundum Marcum, quòd quum eo quo iam dictum est modo Christus legisdoctori respódisset, ait illi: Bene magister in veritate dixisti, Quia vnus est deus & non est alius præter eum, & vt diligatur ex toto corde, & ex toto intellectu, & ex tota anima, & ex tota fortitudine, & diligere proximum tanquam seipsum, maius est omnibus holocaustomatis & sacrificiis.

Beda. Quæstio inter Iudæos versata

¶Ex qua responsione Scribę ostenditur grauem sępe inter scribas & pharisæos quæstionem fuisse versatā, quod esset mādatum maximum siue primum diuinæ legis, quibusdam hostias & sacrificia laudantibus, alij verò maiore authoritate fidei & dilectionis opera prę ferentibus, eo ꝓ plurimi patrum ante legem absque omni victimarum & sacrificiorum consuetudine, ex fide tantùm quæ per dilectionem operatur, placuissent deo, summíque apud ipsum fuissent habiti, nemo autem vnquam absque fide ac dilectione

dilectione per holocausta solùm & sacrificia Deo placuisse inueniretur. In qua sententia scriba iste etiam se fuisse declarauit. Vbi subdit Marcus: Iesus autem videns quòd sapienter respōdisset, dixit illi: Non es longè à regno dei. Non longè fuit à regno Dei, quia sententiæ illius quæ noui testamenti & Euangelicæ perfectionis est propria, fautor extitisse probatus est.

¶Sed hic inquirendū est, quomodo in præsenti lectione dicat Matthæus, quòd Scriba hic, siue legisdoctor (vt ipse appellat) tentando Dominum de mandato primo siue maximo interrogauerit, quem secundum Marcum (vt patuit) Dominus non longè esse à regno Dei asseuerat, quum constet eos qui tentando sapientiam quærunt, hāc inuenire non posse, ideóque nec regni cœlestis quæ sapientibus solùm panditur, appropinquare ianuæ. *Quæstio.*

¶Dicit enim scriptura: Et in simplicitate cordis quærite illum, quoniam inuenitur ab iis qui non tentant illū. Sed re vera tentaturus dominum adiit, audito autem ipsius responso correptus mox ad pietatis gratiam rediit, & quem prius tentando decipiendum putabat, postmodum amplectendo cognouit esse sequendum. *Sap. 1.* *Solutio.*

¶Simile aliquid accidit ministris phariseorum, qui missi fuerant vt Dominum comprehensum adducerent. Quum enim hunc in templo docentem paulisper audissent, verborum ipsius gratia & virtute compūcti, vacui redierūt. Interrogati autem quare non adduxissent eum, responderunt: Nunquam sic loquutus est homo, subaudiendū est, sicut homo iste est loquutus. *Ioan. 7.*

¶Sed ad literam est redeundum. Secundum, inquit, mandatum simile est huic, videlicet: Diliges proximum tuum sicut teipsum. Vbi mandatum de dilectione proximi dupliciter commendatur, ex ordine videlicet, & similitudine ad primum. E

¶Post primum enim, id est, de Dei dilectione mādatum, secundum ab illo est de proximi dilectione. Post creatorem enim secundo loco est creatura. Est & primo mandato simile: Tum quia vtrūque est de dilectione, imò secundū beatū Augustinum, eadem charitate diligitur Deus & proximus: Tum quia vnum ad aliud cōsequitur, secūdū ad primum. *Similitudinis ratio.* *Lib. de tri.*

primum. Qui enim diligit Deum, diligit & proximũ, quoniam imago Dei est homo. Tum, quia secundum Hilarium eandem cum primo illo de Dei dilectione mandato expectat retributionis mercedem.

Chrysost. Proximus noster, Christus.

¶ Deinde ponit ipsum mãdatum, dicens: Diliges proximum tuum sicut teipsum. Quis autem proximus noster nisi Christus, qui suscipiẽs carnem nostram, factus est nobis proximus, sicut in illa parabola ostendit, quum dixisset legisperitus: Et quis est meus proximus? introduxit hominem à latronibus vulneratum, & à sacerdote despectũ, à Samaritano autem receptum, qui est ipse Christus. Qui verè proximus noster esse probatur, quia fecit nobis misericordiam.

¶ Quoniam ergo pharisæi sciebant quidem quod esset mandatum magnum in lege, & tentantes interrogabant, volens ostẽdere quia non sufficeret eis solius Dei patris agnitio ad salutem, non solùm dixit, Diliges dominum Deum tuum ex toto corde tuo, & in tota anima tua, sed addidit: Diliges proximũ tuum sicut teipsum, qui vtique erat ipse. Alioqui si ad solam interrogationem eorum respondisset, sufficeret dicere: Diliges Dominum Deum tuum, & non adderet, Et proximum tuum sicut teipsum, secundum quod alibi dicit: Hæc est vita æterna, vt cognoscant te solum verum Deum, & quem misisti Iesum Christum. Et vide quia non dixit, Cognosces dominum Deum tuum, sed, Diliges: quoniam cognoscere verum Deum, penè proprium est humanæ naturæ: diligere autem eum, religiosi cordis est & recti. Et quicunque dilexerit Deum ex toto corde, non est posibile vt non perueniat ad filij eius agnitionem, id est proximi. Ipsa enim dilectio Dei quæ in eo habetur illuminans eum, præstat ei ducatum, vt post patrem cognoscat & filium. Si ergo Christum deũ & hominẽ proximum nostrum agnoscimus, præceptum de huius dilectione simile est priori de Dei dilectiõe mãdato, & ipse enim deus est.

Ioan. 17.

F ¶ Si autem proximi nomine hominẽ quẽcunque simpliciter accipimus, præceptum de ipsius dilectione etiam idcirco priori illi præcepto simile est. Qui enim hunc rectè amat, quid aliud quàm dei imaginem in ipso amat? Amat

Amat enim hominem, quoniam Dei imago homo est.

¶ Proinde, sicut rex in sua imagine vel contemnitur, vt iam dictum est, vel honoratur, sic & deus in homine vel diligitur vel oditur. Non potest hominem odisse qui deũ amat, nec potest deum amare qui hominem odit, sicut ait Ioannes Apostolus: Qui dicit se diligere Deum, & nõ diligit fratrem suum, mentitur. Si enim fratrem quem vides non diligis, Deum quem non vides, quomodo potes diligere? Quis honorat regem & contemnit eius imaginem? Aut quis honorat imaginem, & authorem contemnit imaginis?

Chrysost.

1. Ioan. 4.

¶ Itaque si quæritur quis nobis simpliciter proximus cẽseatur, Respondetur: Nomine proximi intelligitur vel cui præbendum est, vel à quo nobis præbendũ est misericordiæ officium. Hoc est dicere: Omnis ille nobis est proximus, vel cui nos possumus benefacere, vel qui nobis benefacere potest. Itaque exclusis dæmonibus & damnatis animabus, nempe quibus nec ipsi possumus benefacere, nec illi nobis, non modò mortales vniuersi qualescũque tandem hi fuerint, sed etiam angeli sancti, & beatæ cum Deo animæ proximi nomine censentur. Hos sicut nosipsos iubemur diligere, quia illis bonum vitæ æternæ sicut & nobis velle & optare tenemur. Nam quãtum ad eos qui adhuc viatores sunt, siue boni sint siue mali, siue propinqui, siue longinqui, siue amici, siue inimici, quoniã vel nos illis vel illi nobis possunt benefacere, quis dubitet hos omnes nobis esse proximos?

Aug. 1. de doct. chri. Proximus noster simpliciter.

¶ Quum autem dicitur, Qui non odit patrem & matrem, & vxorem & filios, & fratres & sorores, non potest meus esse discipulus, de vitiis horum, & pro quanto nobis in obsequio creatoris obsistunt, accipiendum est (quæ nimirum in eis sicut & in nobisipsis odire tenemur) non de eo quòd à Deo conditi sunt, cui sicut & nobis vitam æternã velle (vti iam dictum est) & optare debemus, sicut & nobisipsis. Hoc enim est hos diligere sicut semetipsum. Sed vide quomodo teipsum diligas. Audi dicentem: Ad hoc quilibet debet seipsum diligere, vt sic operetur, quatenus deum diligat toto corde, tota anima, tota mente sic vtique & proximus diligendus est. Et hæc quidem proximo in corde

Luc. 14. obiectio

Aug. 1. de doct. chri.

corde nostro & intrinsecus debemus.

G ¶ Sanè extrinsecus si causa requirat, nonnulla proximis debemus (nempe quæ nobis ab illis exhiberi deposcimur) vt hos sicut nosipsos amare probemur. Primò enim debemus proximo supportationē infirmitatis, iuxta quod Apostolus docet, dicēs: Alter alterius onera portate, & sic adimplebitis legem Christi. Nempe qui omnium nostrum imperfectiones & peccata portauit in corpore suo super lignum, & vsque adhuc magna sua patientia & lōganimitate portare nō cessat. Quin etiam & tu quia in multis es ab aliis supportandus, & ipse alios feras oportet.

Quid extrinsecus proximo debemus.

Galat. 6.

¶ Debemus autem alterutrorum improbitates & onera portare, non vt illorum peccatis consentiamus, aut quomodolibet eos foueamus in crimine, sed vt per charitatē proximorum imperfectiones quas ab illis tollere non possumus, supportemus. Quicquid enim proximis (eorū huiuscemodi infirmitates supportantes) exhibemus, hoc tanquam sibi impensum Christus reputabit, quum dicet: Infirmus fui, & visitastis me.

Vt proximorū errata portāda

¶ Secundò, debemus ei quem sicut nosipsos diligere iubemur, leuamen suæ necessitatis, & hoc quidem si facultas suppetit. Vnde per Apostolum Ioannem dicitur: Qui habuerit substantiam huius mundi, & viderit fratrem suū necessitatem habere, & clauserit viscera sua ab eo, quomodo charitas Dei manet in eo?

1. Ioan. 3.

¶ Tertiò, debemus ei doctrinā veritatis. Talis enim eleemosyna spiritualis est, & spiritui proximi nō perituræ carni impenditur: eo præstantior illa quæ carnalibus proximi necessitatibus impenditur, quo immortalis anima morituro corpore melior est.

¶ Quartò, debemus ei iudicium benignitatis, id est, piam in dubiis rebus quas apud ipsum cernimus, diiudicationem, vt nequaquam in malam partem distorqueamus, quę non malè fieri possunt. Sic enim & nostra cupimus ab aliis iudicari.

Pia de proximo diiudicatio.

Bernardus

¶ Caue igitur serue dei, vt quos imitari non vis, damnare videaris. Caue alienæ conuersationis esse aut curiosus explorator, aut temerarius iudex, etiam si quid perperam actū deprehēdas, nec sic iudices proximū, magis aūt excusa

cusa intentionem, si opus non potes. Pensa ignorantiam, puta casum, cogita surreptionem. Quòd si omnem omnino dissimulationem rei certitudo recusat, suade nihilominus tibi, & dicito apud te: Vehemens nimis fuit illa tentatio, quid de me fecisset, si accepisset in me similē potestatē?

¶ Circa tertium, videlicet complementum totius diuini mandati, dicitur:

In his duobus mandatis uniuersa lex pendet & prophetæ.

¶ Quid est aliud hoc dicere, quàm quod per Apostolum dicitur, Finis præcepti charitas? Lex enim præcepta, præmia, & pœnas in his duobus fundat mandatis. H

¶ Prophetæ verò circa eadem præcepta exhortationes, comminationes, & promissiones denuntiauerunt. Quòd autem in obseruatione istorum duorum præceptorum tota lex impletur, manifestum est intuenti.

¶ Qui enim diligit proximum sicut semetipsum, nec occidit hunc, nec eius coniugem, aut opes tollit, neque de illo derogandi gratia mentitur. Nā sicut odium omne malum suggerit, sic dilectio suadet omne bonum. Si autem in mādato istius geminæ dilectionis tota lex impletur, ergo is qui circa hanc dilectionem deficit, quæcunque alia secūdum legem facit, vel facere videtur, nil aliud quàm fucus & fictio sunt. Vnde Apostolus, sicut paulò ante citatum est: In Christo Iesu, inquit, neque circuncisio aliquid valet neque præputium, sed fides quæ per charitatem operatur. Hinc fides & dilectio meretricum & publicanorū, omnibus Pharisæorū iustificationibus iudice Christo in Euangelio, præferuntur.

Omnium mandatorum in vnum collectio.

Galat. 3.

Matth. 21.

¶ Circa secundum principale dicitur:

Congregatis autem Pharisæis interrogauit eos Iesus, dicens: Quid uobis uidetur de Christo, cuius filius est?

¶ Hic docemur quòd dominus noster Iesus Christus non tātum homo est, sed etiā Deus. Vbi duo sunt cōsideranda. Primū est, Christi salutaris interrogatio. Secundū est, Pharisæorū obmutescētiū ad propositā interrogationē negata responsio, ibi: Et nemo poterat ei respondere verbum.

¶ Circa primum aduerte, quemadmodū Pharisæi qui ad I ten-

tentandum dominum Iesum fuerant congregati, & ipsum qui veritas est, interrogatione fraudulenta capere nitebãtur, occasionem præbuerunt confutationis suæ. Interrogãtur de Christo, cuius filius sit. Interrogatio Iesu magnopere nobis proficit confutandæ perfidiæ Iudæorum. Ipsi enim Christum venturum purum fore hominem ac sanctum de stirpe Dauid confitentur nasciturum.

¶ Sed conuincendi erant prophetico testimonio Christum non modò esse hominem de stirpe dauid, sed etiam deum. Christus autem nec manifestè poterat dicere se esse deum, sed nec tacere. Dicere enim nõ poterat, ne occasionem hinc Iudæi blasphemi rapientes, amplius insanirent. Tacere autem nõ poterat veritatem, qui (vt ipse ait) adhoc natus est & venit in mundum, vt testimonium perhibeat veritati. Ideo talem eis interrogationem proposuit, quæ eo tacente ostenderet eis Christum non modò hominem esse, sed etiam Deum.

Chrysost.

Ioan.18.

Iudæorum de Christo error duplex.

Theoph.

¶ Gemino enim errore Iudæi Christo præsente tenebantur, quia & quem conspicuum sibique præsentem cernebant, cæcata mente cognoscere noluerunt. & quia (vt dictum est) Christum quem errore vano decepti venturum adhuc putant, nequaquam deum, sed hominem purum fore contendunt. Quamobrem quanuis ad passionem Dominus in breui esset iturus, propriam tamẽ prædicat deitatem, nec tamen hoc incautè aut arroganter, sed modestè. Quærit enim ab eis quid eis de Christo promisso quem venturum expectauerant patres eorum, videretur, & cui foret filius vocandus. Sequitur:

Dicunt ei: Dauid.

K ¶ Et rectè quidem etiam Euangelio attestante. Liber, inquit, generationis Iesu Christi filij Dauid. Cui etiam consonat testimonium angeli loquentis ad virginem quæ hũc erat paritura & dicentis: Dabit ei dominus deus sedem Dauid patris eius: iuxta quod à domino ipsi Dauid etiam interposito iureiurando fuerat longè antè promissum, sicut scriptum est: Iurauit dominus Dauid veritatem & nõ frustrabitur eum, de fructu ventris tui ponam super sedem tuam. Vnde & alio loco pollicetur & dicit: Ecce dies veniunt dicit dominus, & suscitabo Dauid germen iustũ, & regnabit rex & sapiens erit, & faciet iudicium & iustitiam in terra. Quòd hoc ad literam de Christo sit dictum, sequentia manifestant. Sequitur enim: In diebus illis saluabitur Iuda.

Matth.1.

Christ⁹ vt filius Dauid.

Luc.1.

Iere.23.

¶ Itaque non reprehendũtur quia Dauid filiũ dicũt, sed quia dei filium non credũt. Siquidem ipse & dominus Dauid est, Deus ante tempora manendo, & filius Dauid apparuit homo in temporum fine nascendo. Quinetiam cæcus ille Dauid filium confitendo meruit sanitatem, & pueri dicentes: Osanna filio Dauid, præcelsæ prædicationis gloriam Deo deferebant, sed (vt iam dictum est) reprehenduntur, quia non credunt filium dei. Sed quemadmodũ superuacui & cæci confutentur attende. Sequitur enim:

Luc.19.

Matth.21.

Ait illis: Quomodo ergo Dauid in spiritu uocat eum dominum, dicens: Dixit dominus domino meo, sede à dextris meis?

¶ Longè potior istorum responsione illius fuit respõsio, qui itidem interrogatus de Christo ait: Tu es Christus filius dei viui, hominem pariter & Deum confessus. Itaque dominus videns pharisæos lõgè esse ab intellectu diuinitatis suæ, voluit eos sermone suo eò prouocare, vt intelligerent psalmum illum totum de se scriptum esse, sicque viderent statim quod sequitur: In splendoribus sanctorũ ex vtero ante luciferum genui te. Vnde & generationẽ ipsius æternã ex vtero paterni intellectus cognoscere poterãt.

L

Matth.16.

Orig.

¶ Quomodo ergo, inquit, Dauid in spiritu vocat eum dominũ? In spiritu, inquit, nõ in erroris incerto, nec propria volũtate, sed in spiritu sancto. Nõ enim volũtate humana allata est aliquando prophetia, sed spiritu sancto inspirati loquuti sunt sancti dei homines. i. prophetæ. Ergo Dauid in spiritu sancto loquens de Christo, dominũ suũ ipsum se profitetur agnoscere, dicẽs: dominus, nimirũ deus pater, dixit dño meo. i. Christo. quòd tãtummodò filius eiʾ est, quomodo vocat eum suũ dominũ, pteṣertim quum nõ nisi post plura secula foret nasciturus? nobis filius potest esse qui post nos futurus est, dominus autẽ nobis esse nõ potest, nisi qui aut nobiscũ, aut ante nos est. Christʾ autẽ secundũ carnem post Dauid est, secundũ diuinitatẽ autẽ

2.Pet.1.

Dauid christũ dominũ suũ cõfitetur.

Chrysost.

ante Dauid. Ergo illum significabat dominum suũ, illum significabat iubendum sedere à dextris dei, qui iam tunc erat, videlicet, vnigenitus filius dei. Itaque sicut Dauid in spiritu Christum fore filium suum præcognouit, ita etiam eodem spiritu ipsum sibi futurum dominum præuidit.

Ambro. Christum sedere à dextris, quid August. de symbo.

¶ Sede, inquit, à dextris meis. Ipse ad dexteram patris sedet, quia patri consors, nulli secundus est. Nec tamẽ præfertur qui ad dexteram sedet, nec iniuriã patitur qui admittit. Gradus non quæritur dignitatis, vbi plenitudo est diuinitatis. Sessione ista nõ accipiamus humanis membris positum, tanquam pater sedeat in sinistra, vt filius sedeat ad dexteram. Sed ipsam dexterã intelligamus potestatem quam accepit ille homo susceptus à deo, vt veniat iudicaturus, qui primò venerat iudicandus. Vel quòd sedet ad dexteram patris, supernam eius gloriam probat. Sessio enim in dexterã, significat regnũ & omniũ potestatem. Sedet ergo à dextris dei patris, quia verbũ ex paterna substãtia pdiens factũ caro, diuinam nõ exuit dignitatem. Sequitur:

Donec ponã inimicos tuos scabellum pedum tuorum.

Filii gloriã vt pater quærit.

¶ Verba sunt dei patris ad Christum. Quũ ergo pater repugnat aduersariis filij, patetnõ solùm esse cõcordes, quin & patrem ipsum filij iniuriam vlcisci, & pro ipsius honore & gloria zelare, iuxta quod ipse filij ad Iudæos loquẽs ait: Ego gloriam meam non quæro, est qui quærat & iudicet. Quòd autem à patre subiiciuntur inimici, non infirmitatem filij, sed vnitatem naturæ qua in altero alter operatur, significat. Nam & filius subiicit inimicos patri quia patrem clarificat super terram. Audiant iam Iudæi vel patrem, qui filium audire noluerunt. Audiant inimici Christi qui ipsum occiderũt, audiant inquam patrem filio suo dicẽtem: Sede à dextris meis donec ponam inimicos tuos scabellum pedum tuorum, id est, pedibus tuis.

Ioan 8.

Iudæi inimici filii dei Mat. 21

¶ Hoc enim vos respicit ô Iudæi, inimici & homicidæ filij dei. Quoniam enim filium familiãs à patre ad vos misum occidistis, secundum propriam vestram sententiam, malos vos malè perdidit, & vineam nũc aliis locauit agricolis, qui reddunt ei fructum temporibus suis.

Iudæos sub Christi pedibus iace re.

¶ Ablatum est enim à vobis regnũ dei, & datum est genti facienti fructum eius. Et illius iam pedibus subiecti iacetis, postquam impiam misistis & mittere non cessatis legationem, dicentes: Nolumus hunc regnare super nos. Sed iam vel inuitis vobis, vel liuore tabescentibus, ibi regnat, cui data est à patre omnis potestas in cœlo & in terra. Sed & ei quem vos multis & indignis nominibus blasphemastis, donatũ est à deo nomen quod est super omne nomẽ, vt in nomine eius omne genu flectatur cœlestium, terrestrium & infernorum, vt tandem aliquando credatis quod lapides (id est, lapidea quondam gentium corda) credideruat, & credendo in filios Abrahæ suscitati sunt, quòd videlicet Christus nõ solùm esset secundum carnem Dauid filius, sed etiam secundum sempiternam suam deitatem ipsius Dauid est dominus. Vnde subdit:

Luc. 19.
Matth. 28.
Philip. 2.

Si ergo Dauid uocat eum dominum, quomodo filius eius est?

¶ Quærit ergo ipse, & mota dubitatione finit illos colligere quid sequatur. Et quidem Dauid & pater est Christi & seruus. Pater secundum carnem, seruus secundum spiritũ. Et nos ergo nouis pharisæis (id est, hæreticis) qui nec verum Dei filium neque Deum esse fatentur natum ex sacra virgine, sed diuidunt vnum filium in duos, talem & ipsi obiiciemus quæstionem, quo pacto filius Dauid dominus eius est, & non humano dominio, sed diuino.

Dauid & pater christi est & seruus. Chrysost.

Vnde rectè subiungitur:

Et nemo poterat ei respondere uerbum, neque ausus fuit quisquam ex illa die eum amplius interrogare.

¶ Nec mirum si istorum stoliditas diuinæ veritati & sapientiæ resistere & contradicere non potuerit, quum etiã de ipsius teste beato Stephano scriptũ sit, quòd Iudæi nõ poterant resistere sapientiæ & spiritui qui loquebatur.

Iudæorum stoliditas vt diuinæ cedit sapiẽtiæ.

¶ Porrò nobis interrogatio Iesu proficit vsque hodie cõtra Iudæos. Etenim qui confitentur eum venturum, hominem simplicem & sanctum asserunt. Interrogemus ergo eos edocti à domino: Si simplex homo est & tantùm filius Dauid, quomodo Dauid eum dominum suũ vocauit? Et attende quemadmodum ista deductio euidentissimè probauit Christi diuinitatem contra Iudæos, Ebionitas, Arrianos

Hieron.

Euidentissimè Christi diuinitas probatur.

Arrianos, & Nestorianos. Itaque turpis illorum taciturnitas & confusio, disciplina cunctorum est.

¶ Et quoniam pharisæi non interrogabant dominum, nec cum eo disserebant cognoscendæ gratia veritatis, alioqui videntes eum sapiẽtem in interrogationibus, & in respõsionibus prudentem atque irreprehensibilem, accẽsi fuissent desiderio plura interrogandi atque discendi, sed ad hoc tantùm cum eo certabant vt superarent, & caperent in sermone. videntes se quod intendebant non posse consequi destiterunt à sermone, non habentes quod responderent. Quærentes enim occasionem calumniæ & verbũ aliquod inuenire quod pateret insidiis, quia in sermonibus confutati sunt, vltra non interrogant, sed breui pòst tempore comprehensum Romanæ tradunt potestati.

Hierony.

¶ Ex quo intelligimus venena inuidiæ posse quidem superari, sed difficilè conquiescere. Simile quid hac nostra tempestate cernere est. Hæretici enim & disputationibus & scriptis plurimorum superari quidem potuerunt, vt amplius respondere nequiuerint, non tamẽ propter hoc desinunt suum pestiferum latenter prosequi institutum vt catholicos & à veritate abducere, & suis erroribus valeãt irretire. Sed qui mari terminum posuit, & ipse diabolicæ malitiæ in his & per hos aduersum se agenti, quando volet imponet finem.

DOMINICA DECIMANONA POST PENTECOSTEN.

Ascendens Iesus in nauiculam transfretauit, & uenit in ciuitatem suã. Mat. 9.

¶ Quatuor in præsenti lectione describuntur. Primum est, Christi domini nostri nauigatio. Secundum, paralytici iacẽtis ad Christum deportatio. Tertiũ, super paralyticũ mirãdæ potestatis ostensio. Quartũ, à timẽte turba dei glorificatio. Secundum, ibi: Et ecce. Tertium, ibi: Et ecce quidam. Quartum, ibi: Videntes autem turbæ.

Circa

¶ Circa primum est præmittendum, vnde Christus domi A
nus nauigauit & quò. Vnde secũdũ hũc Euangelistã, post
quam seruum Centurionis paralyticum & socrum Simo-
nis febrientem sanasset, vnà cum discipulis nauem cõscen
dit. Quũmque motus magnus factus esset in mari ita vt
nauicula operiretur fluctibus, & ipse dormiret, accedentes
suscitauerunt eũ dicentes: Præceptor, perimus. Quib⁹ *Lucæ. 8.*
ipse: Quid, inquit, timidi estis modicæ fidei? Tunc surgens
increpauit ventum & tempestatem aquæ, & cessauit, & fa
cta est tranquillitas. Et nauigauerunt ad regionem Gera-
senorum, quæ est contra Galilæã. Et quum de naui egres- *Vir à le-*
sus esset ad terram, occurrit ei homo quidam iam multo *gione dæ-*
tempore dæmoniis plenus, & vestimento nõ induebatur, *moniũ pos-*
neque in domo manebat, sed in monumentis. Is vt vidit *sessus.*
Iesum, procidit ante illum, & exclamãs voce magna dixit:
Quid mihi & tibi est Iesu fili dei altissimi? obsecro te ne
me torqueas. Præcipiebat enim spiritui immundo vt exi-
ret ab homine. Multis enim temporibus arripiebat illum,
& vinciebatur cathenis & compedibus, & ruptis vinculis
agebatur à dæmonio in desertum. Interrogatus autem à
Christo quod ei esset nomen, dixit: Legio, quia intrauerãt
dæmonia multa in eum. Et rogauerunt illum, ne impera-
ret illis vt in abyssum irẽt. Erat autem ibi grex porcorum
multorum pascentium in monte, & rogabant eum vt per-
mitteret eis in illos ingredi. Et permisit illis. Exierunt ergo
dæmonia ab homine & intrauerunt in porcos, & impetu
abiit grex per præceps in stagnum, & suffocatus est.

¶ Quod vt viderunt factum qui pascebant, fugerunt, &
nuntiauerunt in ciuitatem, & in villas. Exierunt autem vi
dere quod factum est, & venerunt ad Iesum, & inuene-
runt hominem sedentem à quo dæmonia exierant vesti-
tum ac sana mente ad pedes eius, & timuerunt. Et rogaue
runt illum omnis multitudo regionis Gerasenorum, vt di
scederet ab ipsis, qui magno timore tenebantur. Hæc secũ
dum Lucam. Et secundum Matthæum hæc eadem descri-
bentem, mox post hæc ascendens in nauiculam transfre-
tauit, & venit in ciuitatem suam.

¶ Ex quibus patet vnde nauigauit, quia à terra Gerase-
norum, & quò, quia rediit in Galilæã. Et venit, inquit, in B

 ciui-

ciuitatem suam. Per ciuitatem hanc, Capharnaum nos intelligere debere authoritas Euangelij secundum Marcum cogit, qui miraculum hoc in Capharnaum esse factum manifestat. Nõ quia illic vel natus esset vel nutritus, sed quoniam ibidem postquam in deserto quadraginta diebus ieiunauerat, habitauit. Vnde apud Matthæum sic habes: Quum autem audisset Iesus quia Ioannes traditus esset, secessit in Galilæam, & relicta ciuitate Nazareth, venit & habitauit in ciuitate Capharnaum maritima.

Marc. 2.

Attende Christi humilitatem

¶ Ascendens, inquit, in nauiculam, quo verbo humilitatem aduentus Christi significauit. Non enim dicit ascendisse eum in magnam nauim, sed in nauiculam, quod planè attestatur ipsius humillimæ paupertati.

¶ Siquidem (vt ait Chryso.) creator rerũ, orbis dominus, postquã se propter nos nostra angustauit in carne, cœpit habere humanam patriam, cœpit Iudaicæ ciuis esse ciuitatis, parentes cœpit habere, parentum omnium ipse parens, vt sic nos ipsius inuitaret amor, attraheret charitas, vinciret affectio, suaderet humanitas, quos fugarat dominatio, metus disperserat, & fecerat vi potestatis extorres.

Chrysost.

¶ Ascendens ergo in nauiculam transfretauit. Sed nonne ipse est qui fugatis fluctibus, maris rubri profunda nudauit, vt Israëliticus populus inter stupentes vndas sicco vestigio velut montium concaua transiret? Nónne ipse est qui Petri pedibus marinos vortices inclinauit, vt elementum liquidum humanis gressibus solidum præberet obsequium? Et quid est quòd ipse sic maris sibi denegat seruitutem, vt breuissimi laci transitum sub mercede nauticа transfretaret?

¶ Et quid mirum fratres? Christus venit suscipere infirmitates nostras, & sua nobis conferre medicamenta sanitatis, quia medicus qui nõ fert infirmitates, curare nescit, & qui non fuerit cum infirmo infirmatus, infirmo nõ potest conferre sanitatem. Christus ergo si in suis mansisset virtutibus, cõmune cum hominibus nihil haberet. Et nisi implesset carnis ordinem, carnis in illo esset otiosa susceptio, & si omnia fecisset mirabiliter, nihil misericorditer fecisset. Sustinuit ergo has necessitates, vt homo verus humanis necessitatibus probaretur.

Mysticè

¶ Mysticè autem si per mare seculum præsens, per nauim sanctam ecclesiam accipiamus, Christus nauim hanc fluctus huius seculi semper mitigaturus ascendit, vt credentes in se ad cœlestem patriam trãquilla nauigatione perducat, & suę illius ciuitatis municipes faciat, quos humanitatis suæ fecit esse cõsortes. Non ergo Christus indiget naui, sed nauis hæc indiget Christo. Quoniam sine gubernatore cœlesti, nauis ecclesię per mundi pelagus, per tanta diserimina ad cœlestem portum non valet peruenire. Vnde Chrysostomus:

C *Ecclesia vt naui comparatur.*

¶ Nauigat ecclesia instructa fidei gubernaculo fœlici cursu per huius seculi mare, habens deũ gubernatorem, angelos remiges, portãs choros omnium sanctorũ, erecta in ipsa salutari arbore crucis, in qua Euangelicæ prędicationis vela suspendens, flante spiritu sancto ad portum paradisi, & quietem securitatis æternæ deducit.

¶ Ergo prędsens seculum tempestuoso mari comparatur, in quo mortales de salute periclitantur, quemadmodum & Ionas, cui in naui submersionis periculum imminebat. Itaque inter tot pericula semper nobis est timendum, sicut scriptum est: Beatus homo qui semper est pauidus. Nusquam enim est securitas.

Mare, seculum.

Prou. 28.

¶ Secundò, notatur in verbis præallegatis deum ipsum huius nauis esse gubernatorem, cui quoniam venti & mare obediunt, de ipsius præsidio semper est confidendum. Nã & si hanc tentationũ fluctibus sinit concuti, perire tamen nõ potest, quia gubernator deus sicut nec in trãquillitate pacis, ita nec in perturbationũ tẽpestate hãc deserit.

Deus ipse gubernator.

¶ Tertiò, dictum est hanc nauem habere sanctos angelos remiges, qui hanc inter seculi fluctus custodiant & deducant, iuxta quod scriptum est: Angelis suis deus mandauit de te. Sed & Sacerdotes nonnunquam in scripturis angeli vocantur, vti apud Malachiam, vbi dicitur: Labia sacerdotis custodient scientiam, & legem requirent ex ore eius, angelus enim domini exercituum est. Nam & hi administratione sacramentorum ad portum salutis æternæ nauem hanc promouere laborant. In quorum typum scriptum est, discipulos laborasse in remigando. Erat enim ventus contrarius eis.

Angeli remiges.

Psal.

D ¶ Quartò, dictum est quòd hæc nauis portat choros electorum dei atque sanctorum. Vnde de Petro & aliis discipulis scriptum est, Ascenderunt in nauim. Ideóque libenter in hanc nauim cum sactorum atque piorum contubernio vnicuique est intrandum.

Fert choros sanctorũ.

Ioan. 21. ¶ Vnde etiam non incongruè per nauem Salomonis ecclesia sancta designatur, quæ semel in tribus annis adducebat aurum & argentum, & ebur, & simias, & pauones. Nam Christi ecclesia in fide sanctæ trinitatis ad cœlestem Ierusalem adducit sanctos Apostolos & martyres, qui sunt aurum, doctores sapiẽtia claros, & doctrina sonoros quasi argentum, cœlibes propter regnum cœlorum & castos, quasi ebur firmũ candidum & frigidum. Portat & simias id est, piorum exemplis inhærentes, qui sanctorum atque sapientum doctrinam & opera imitari & quasi effingere conantur. Portat & principes, qui cum apparatu viuunt, & hi sunt pauones.

Nauis Salomonis.

2. Par. 9.

3. Reg. 10.

¶ Quintò, in hac naui arbor crucis Christi erecta est, quæ nobis spem salutis subministrat. Extra hanc nauim, id est, fidem crucifixi saluatoris, salus est nulli, vt meritò hinc etiam nobis dictum esse intelligamus: Nisi in naui manseritis, nõ poteritis salui fieri. Vnde & per arcam Noẽ figurata fuit, quæ inter aquas diluuij cõtinuit & saluauit omnem carnem in qua erat spiritus vitæ.

In naui ecclesiæ arbor crucis.

Act. 27.

Gene. 7.

¶ Sextò, habet nauis sanctæ ecclesiæ vela Euangelicæ doctrinæ, quæ Christi verbis, quasi vento secundo, plena sunt. His enim docemur, quo modo, qua via, & quò secundum. Ideóque attentione digna ab omnibus sunt audienda, dicente domino: Beati qui audiunt verbum dei, & custodiunt illud. Sed & ipse spiritus sanctus (qui vbi & quando vult spirat) nauem hanc omnium saluberrimè promouet & propellit ad salutem. Vnde tandem subiecit, quòd nauis hæc quos portat, ad paradisum (portum vtique cunctis desyderatũ) & æternæ securitatis quietem perducit, sicut per Psalmistam dicitur: Deduxit eos in portum voluntatis eorum. Vnde & dicere possunt cum Paulo & Luca & sociis eorum: Nauigauimus, & venimus ad locum qui dicitur boniportus.

Nauis huius vela.

Lucæ. 11.

Ioan. 3.

Port° quietis æternæ.

Act. 27.

F ¶ Sed & de hac eadem ecclesiæ naui moraliter accipi potest

est, quod apud Ioannem est scriptum: Discipuli nauigio veuerunt, nimirum ad littus vbi apparuit eis dominus Iesus à morte iam rediuiuus, vbi etiam panem & piscem super prunas positum, refectionem vtique diuinitus paratam inuenerunt, refectionem beatitudinis sempiternæ in patria præsignantem, de qua, pollicente Christo, dictum est illis: Ego dispono vobis sicut disposuit mihi pater meus regnum, vt edatis & bibatis super mensam meam in regno meo.

Ioan. 21.

Lucæ. 22.

¶ Cæterùm, non solùm sancta ecclesia catholica nauis est quæ nos ad patriæ cœlestis portum perducat, sed etiam sua cuique fides & conscientia nauis est salutis. Et quoniam inter huius mundi pericula, quasi inter vastos frementis ponthi fluctus, huiusmodi nostra fragilis carina, grauiter ac multipliciter periclitatur, attendamus iuxta præsentẽ similitudinem quatuor modis naui quæ periclitatur subueniri, videlicet:

Quot modis naui periclitanti succurritur.

Act. 27.

¶ Primò, per exonerationem. Vnde Lucas in Actis Apostolorũ: Valida, inquit, nobis tempestate iactatis, sequenti die iactum fecerunt, & tertia die suis manibus armamenta nauis proiecerunt. Quoniam ergo nobis per mortis angustias (quasi per syrtes & scopulos) est transeundũ, attendat quisquis propriæ conscientiæ nauim diuitiis, furto, fraude, vsura, rapina, simonia, & aliis similibus nefandis auaritiæ artibus sentit esse grauatam, qualiter & ipse (vt ęternæ damnationis discrimen euadat) per restitutionem, per largitionem propter deum in pauperes iactum faciendo, naui suæ, id est, animę alioqui perituræ succurrat. Huius enim amissio nulli damno quantumuis magno comparari, nullo lucro compẽsari potest, dicente domino: Quid enim prodest homini, si mundum vniuersum lucretur, animæ verò suæ detrimentum patiatur? Aut quam dabit homo commutationem pro anima sua?

Nauis exoneranda.

Matt. 16.

¶ Si igitur hi quibus naufragium imminet, rerum etiam charissimarum & pretiosę mercis iactum pro nauis & sua salute facere neque dubitant, neque morantur, quid non pro animæ perpetua salute est faciendum? Ait quidam:

F

Quæ nocitura tenes, quanuis sint chara, relinque.

Rimæ obturandæ.

¶ Secũdò, subuenitur naui per rimarum obturationem.

Porrò

Porrò sensuum nostrorum organa, vt oculi & aures, quasi aperturæ quædam vel rimæ sunt, per quas malæ concupiscentiæ, quasi aquę nauem animæ depressurę subintrãt. Quam ob rem clamandum est ad dominũ cum propheta: Saluum me fac deus, quoniã intrauerunt aquæ vsque ad animam meam.

Psal.

Sentina vt exhaurienda.

¶ Tertiò, subuenitur naui per sentinę exhaustionem, videlicet quum aquæ nauem grauantes per fatiscentiũ iunctularum rimas fuerint infusæ. Aquę istæ nauem (si non eiiciantur) tandem perdituræ, assidua sunt delicta, sine quibus vita pręsens non trãsigitur, quæ delicta sicut assiduè contrahuntur, ita & per iugem cordis compunctionem & cõfessionem oris, sunt expurganda. Alioqui sicut sentina nisi exhausta fuerit, putrescentibus illic & multiplicatis aquis, nauem tandem est perditura: ita & peccata quę incessanter contrahimus, nisi eo quo dictum est modo fuerint expiata, exitium animæ sunt allatura.

Ancora nauem figat.

¶ Quartò, subuenitur naui per ancoræ fixionem, quæ tamen nequaquam in re instabili, sed immobili & firma figenda est. Porrò inter tot & tanta huius seculi scandala, tentationes, & discrimina, spes animæ fideli quasi ancora est, cui ne hanc vel tempestas abducat, vel fluctus absorbeat, debet firmiter hęrere.

Spe sublata homo qualis.

¶ Nam spe sublata, quid aliud est homo quã puluis, quem proiicit ventus à facie terræ, vel nauis quę prudentia gubernatoris desperantis iam destituta, à vi tempestatis fertur in scopulos? De hac ancora per Apostolũ dicitur: Fortissimum solatium habemus qui confugimus ad tenendã propositam spem, quam sicut ancoram habemus animæ tutam ac firmam, & incedentem vsq; ad interiora velaminis, vbi pręcursor pro nobis introiit Iesus. Porrò hęc nostrę spei ancora non in re fragili (vt iam dictum est) vel terrena figenda est, sed in deo, exemplo illius qui ait: Quoniam tu es domine spes mea, altissimum posuisti refugium tuum. Hanc spei suę ancoram Apostolus Paulus in deo fixerat, qui ait: Si deus pro nobis, quis contra nos?

Heb.6.

Psal.

Rom.8.

¶ Circa secundum principale dicitur:

Et ecce offerebant ei paralyticum iacentem in lecto.

Hic

¶ Hic ponitur paralytici in grabbato iacentis ad Christũ G deportatio. Paralisim Græci vocant dissolutionem membrorum, qui morbus eam quam occupauerit corporis partem, officiis vniuersis funditus destituit. Plerunque verò etiam totum inuadit corpus.

¶ Porrò Lucas miraculi huius patrandi occasionem & modum latius describens, sic habet: Et factum est in vna dierum, & ipse sedebat docens. Et erant pharisæi sedẽtes & legisdoctores, qui venerant ex omni castello Galilææ, & Iudææ, & Ierusalem, & virtus domini erat ad sanãdum eos. Hos enim vt à morbo perfidiæ spiritualiter sanaret in mente, paralyticum coram eis erat sanaturus in corpore. Necessarium enim erat vbi tanta scribarum & pharisæorum turba conuenerat, aliquid fieri ex iis quæ virtuti attestarentur ipsius, coram eis qui eum paruipendebant. Factum est ergo miraculum in paralytico, in quo quia defecisse ars medicinæ videbatur, ad supernum & cœlestem medicum à proximis portabatur.

Luc.5.

Cyril.

Opportunitas miraculo.

¶ Modum verò quo paralyticus iste domino fuit oblatus, describens Marcus, dicit: Et auditũ est, quòd Iesus in domo esset, & confestim conuenerunt multi, & loquebatur eis verbum. Et venerunt ad eum ferẽtes paralyticum, qui à quatuor portabatur. Et quum non possent offerre eum illi præ turba, nudauerunt tectum vbi erat, & patefaciẽtes, submiserunt grabbatum in quo paralyticus iacebat. Consonat Lucas, dicens: Non inuenientes qua parte illum inferrent præ turba, ascenderunt supra tectum, & per tegulas submiserunt eum cum lecto in medium, ante Iesum.

Mar.2.

¶ Moraliter, Curatio paralytici huius, animæ post diuturnam illecebræ carnalis inertiã ad Christum suspirantis indicat saluationem. Quæ primò omnium ministris, qui eam subleuent, & Christo offerant, id est, bonis doctoribus, qui spem sanationis opémque intercessionis suggerãt, indiget. Qui bene (Marco teste) quatuor fuisse memorantur, siue quia quatuor euãgelii libris omnis prædicantium virtus, omnis sermo firmatur, seu quia quatuor sunt virtutes, quibus ad promerendam sospitate fiducia

Beda.

Quatuor portitores paralytici.

mentis

Universidad de Deusto Biblioteca

mentis erigitur. De quibus in æternæ sapientiæ laude dicitur: Sobrietatem enim & sapientiam docet, & iustitiam, & veritatem, quibus vtilius nihil est in vita hominibus. Quas versis nominibus alii prudentiam, fortitudinem, temperantiam, & iustitiam appellant. Sap. 8.

¶ Desyderant autem paralyticum Christo offerre, sed turba interposita ab omni parte præcluduntur. Quia sæpe anima, post infirmi corporis desidiam ad deum resipiscens supernæque gratiæ remedio cupiens innouari, priscæ consuetudinis obstaculo retardatur. Sæpe inter ipsas secretæ orationis dulcedines, & quasi suaue cum domino colloquium, turba cogitationum interueniens, aciem mentis ne Christus videatur intercludit. Et quid inter hæc agendum? Non vtique in infimis exterius qua turbæ tumultuãtur, remanẽdũ, sed tectum domus in qua Christus docet esse ascendendum, id est, sacræ scripturæ sublimitas est appetenda, léxque domini cum Psalmista die noctúque meditanda. Et submiserunt illum, inquit Lucas, cum lecto in medium ante Iesum.

¶ Patefacto tecto æger ante Iesum submittitur, quũ reseratis scripturarum mysteriis, ad Christi notitiam peruenitur, hoc est ad eius humilitatem fidei pietate descenditur. Et bene domus Iesu apud Lucam tegulis contecta deseribitur, quia sub contemptibili literarum velamine (si adsit doctor qui reseret) diuina spiritalis gratiæ virtus inuenietur. Quòd autem cum lecto deponitur, significat ab homine adhuc in ista carne constituto Christum debere cognosci. Sequitur:

Et uidens Iesus fidem illorum; dixit paralytico: Confide fili, remittuntur tibi peccata tua.

¶ Hominem dominus à paralysi curaturus primùm peccatorum ipsius vincula dissoluit, vt ostẽderet eum ob nexus culparum, artuum dissolutione damnari, nec nisi his relaxatis, membrorum posse recuperatione sanari. Sic & illi paralytico qui iuxta piscinam probaticam diu motum aquæ frustra præstolabatur, sanato à domino dicitur: Ecce, sanus factus es, iam noli peccare, ne deterius tibi aliquid contingat. H

Beda. AEgrotationis causam fuisse peccata. Ioan. 3.

¶ Et

¶ Et bene is cui peccata dimittebantur apud Lucam homo vocatur, qui hoc ipso quòd homo erat, non posset dicere, nõ peccaui, simul etiam vt ille qui homini dimittebat, intelligeretur deus. Et videns (inquit) Iesus fidem illorum, id est, & deferentium & eius qui erat oblatus. Occurrebat enim, & in hoc ipsius patientis fides. Non enim sustinuisset se inferius submitti, nisi credidisset. Chrysost.

¶ Vbi etiam est intuendum, quantum propria cuiusque fides apud dominum valeat, vbi tantum valuit aliena, vt totus homo repentè, id est, exterius interiúsque iam salutus exurgeret, aliorúmque merito aliis laxarentur peccata. Sua cuiq; quantũ valeat fides.

¶ Vbi Ambrosius: Magnus dominus qui aliorum merito ignoscit aliis, & dum alios probat, id est, commendat, aliis relaxat errata. Quur apud te homo collega non valeat, quum apud deum seruus & interueniendi meritum, & ius habeat imperandi? Qua in re magna quidem & vtilis nobis commendatur humilitas, vt veraciter credamus per eorum qui deo placent intercessionem adiuuari eos qui aut minus digni sunt per se exaudiri, aut etiam propriæ infirmitatis conscij, bonorum hominum intercessioni se commẽdant, vt eorum ope & temporale & spirituale à deo consequantur auxilium.

¶ Quum ergo portitores isti sua fide meruerint huic paralytico non modò sanitatem corporis, sed & remissionẽ peccatorum, manifestum est quòd alteri posit alter aliquid promereri. Sãctorum nobis prodesse suffragia.

¶ Et licet quis alteri non posit mereri vitam æternam, vel sublimioris gradum beatitudinis, eo ꝓ vnusquisque post vitam hanc recepturus est prout in vita gesserit bonum vel malum, promerere tamen potest alteri compunctionis & pœnitentiæ gratiam, alius quoque pro alio satisfacere, illiúque gratiã sanitatis & bonæ fœlicitatis, longæuitatis quoque & aliorum bonorum temporalium impetrare.

¶ Erubescat hinc tandem hæreticorum huius temporis vesana impietas, qui nec virgini Mariæ matri domini nostri Iesu Christi, nec cuiquam sanctorum tãtum honoris relinqui volunt, vt apud Christum credantur pro nobis in-

intercedentes posse quicquam impetrare. Quasi non tantum valeat apud ipsum dilectę genitricis suę intercessio, quantum interuentu suæ fidei pro paralytico valuerunt hi portitores.

I ¶ Et quoniam absente spe consequendę remissionis nulli adulto peccata remittuntur, parralyticus iste iubetur habere fiduciã. Confide (inquit) fili, remittuntur tibi peccata tua. Sanè in eo ꝓ tam benignè filium appellat, ostendit per adoptionis gratiam dei filium fieri, cui peccata remittuntur. Itaq; homo peccat, filio remittuntur peccata. O mira humilitas, despectum & debilẽ, totisq; mẽbrorum compagibus dissolutum, filium vocat, quem sacerdotes nõ dignabantur attingere. Confide inquit: nam benedictus vir qui confidit in domino, & erit dominus fiducia eius.

Filium fieri, cui peccata dimittuntur. Hiero.

Iere. 17.

¶ Sed & aliam ob causam monuit hunc confidere de remissione peccatorum, quem erat corporaliter sanaturus, vt scilicet doceret, ꝓ corporalis sanitas minimè valet ad salutem, nisi & anima infirma per peccatum à suo morbo curetur. Ideoq; magis petenda est à deo animæ quàm corporis salus. Sed nec aliter corporis debemus petere sanitatem, nisi inquantum expedit ad animæ salutem.

¶ Deniq; idipsum fecit, vt ostenderet benignus dominus se plura cõferre quàm petimus, & se non modò corporũ esse medicum, sed & animarum. O mira Christi clemẽtia. O indicibilis misericordia, accepit fœlix paralyticus remissionem peccatorum suorum quam non petebat, quam non præcesserat confessio, quam nõ meruerat satisfactio, non exigebat contritio. Corporis salutem petebat, non animæ, & tamen salutem & corporis & animæ recepit. Audit veniam paralyticus & tacet, nec vllam respondet gratiam, quia plus corporis quàm animæ curam intendebat, & temporales resoluti corporis sic deflebat ærumnas, vt resolutioris animæ pœnas æternas nõ defleret, gratiorem sibi præsentem vitam iudicans, quàm futuram.

¶ Alienam igitur fidem dominus respicit, vt eius suffragio paralytici anima antè curaretur quàm corpus. Cernitis in hoc loco fratres dominũ non quærere insipientium voluntates, non expectare ignorantium fidem, non infirmi stulta desyderia perscrutari, sed alterius fidei interuẽtu

tu alteri subuenire. Hæc Chrysostomus. Et quoniam (vt K iam dictum est) iste propter peccata sua paralyticus fuit effectus, Christus vti medicus sapiens, primùm morbi causam sustulit, dicens: Remittuntur tibi peccata tua. Medicus enim humores peccantes (id est, morbi causam) primùm auferre studet, aggressurus deinde curare morbum. Et colonus primùm euellit spinarum radices, deinde agrum conserit. Ita planè dominus in huius curatione paralytici, primùm aufert morbi causam, id est, peccatum, postea curaturus ægrotum. Qui si in peccato mansisset, nequaquam potuisset recipere sanitatem.

¶ Hoc attendant non solùm ægroti, sed & ipsi corporum medici, quibus etiam ecclesiastica constitutione præcipitur in hunc qui sequitur modum:

¶ Quum infirmitas nonnunquã ex peccato proueniat, dicẽte domino languido quẽ sanauerat: Vade, & amplius noli peccare, ne deterius aliquid tibi contingat, præsenti decreto statuimus, & districtè præcipimus medicis corporum, vt quum eos ad infirmos vocari contigerit, ipsos ante omnia moneant, & inducant, vt medicos aduocent animarum, vt postquã fuerit infirmo de spirituali salute protiisum, ad corporalis medicinæ remedium salubrius procedatur, quum cessante causa cesset effectus. Vbi etiã subanathematis interminatione præcipitur, ne quis medicorum pro corporis salute cõsequenda aliquid ægroto suadeat quod in periculum animæ conuertatur, quum anima corpore longè sit pretiosior.

De pen. & re. c. cùm infirmitas

¶ Aduerte igitur plures ob causas ægrotationes & morbos diuinitus immitti. Primò enim grauibus morbis interdum corripiũtur etiã boni, vt meritũ eorum per patiẽtiam augeatur, vt sanctus Iob & Tobias, cui dixit angelus Raphaël: Quia acceptus eras deo, necesse fuit, vt tentatio probaret te. Et nunc misit me dominus vt curarem te.

AEgrotationũ causæ. Iob. 1. Tob. 12.

¶ Secundò, ad virtutum custodiam, videlicet ne vel in peccatum quis defluat, vt ob dei in se gratiam in superbiã extollatur. Hinc apostolo Paulo datus est stimulus carnis suæ, ne ipsum magnitudo reuelationum extolleret. Vnde & dixit: Nam virtus in infirmitate perficitur.

2. Cor. 12.

¶ Tertiò in pœnã peccati, vt in isto patet paralytico, sed Ioan. 5.

&

& in illo languido iuxta probaticam piscinam iacente.
Num.12. Rursus in Maria sorore Moysi, quæ idcirco lepra percussa est, ꝙ iniquè eidem fratri suo fuerat obloquuta.

¶ Quartò, ad dei gloriam manifestandam, sicut patet in
Ioan.9. cæco nato, dicente domino: Neque hic peccauit, neque parentes eius, vt cæcus nasceretur, sed vt manifestentur opera dei in illo.

¶ Quintò, ad initium pœnę sempiternæ, quomodo ange
Act.12. lus domini Herodem Agrippam lethali morbo percussit. Vnde tamen non inuenitur fuisse emendatus. Modo cõsimili & quidem acerbissimis cruciatibus affectus fuit im
2.Mach.9. pius rex Antiochus, & periit, de quo scriptum est: Orabat scelestus dominum, à quo non erat misericordiam con-
Iere.17. sequuturus. De huiusmodi dicit Propheta: Duplici con-
9.Mor. tritione contere eos, id est, malis præsentibus pariter & futuris. Vnde Gregorius: Quos præsentia mala non corrigunt, ad sequentia perpetuæ damnationis mala perducunt. Vnde versus:

Iob, Paulus, paralis, cæcus, punitur Herodes.
Hunc probat, hũc punit, reddit, manifestat, & addit.

¶ Cæterum, quoniã in typo huius paralytici monentur
L omnes qui vitiorum morbo laborant consequẽdæ remissionis habere fiduciam (siquidem desperanti nihil superest salutis) attẽdamus multiplicẽ esse spem siue fiduciam.

Fiducia peruersa. Bern. ¶ Est enim primò fiducia peruersa, ea videlicet qua propter magnam dei misericordiam perseueratur in peccatis. Fiducia planè infidelis & solius maledictionis capax, quum in spe veniæ contempto dei timore peccatur. Ab
Esa.5. hac fiducia nos coërcet qui ait: Ne dixeris, Peccaui, & quid mihi accidit triste? Altissimus enim est patiens redditor. De propitiato peccato noli esse sine metu, neque adiicias peccatum super peccatum, & ne dicas: Miseratio domini magna est, multitudinis peccatorum meorum miserebitur. Misericordia enim & ira citò ab illo proximãt, & in peccatores respicit ira illius.

Fiducia præsumptuosa. ¶ Secundò, est quædam fiducia præsumptuosa, qua videlicet peccator contemnens facere dignos pœnitentiæ fructus, per solam dei misericordiam contempta interim ipsius iustitia, sine bonorum operum meritis sperat salu-

uari. Talis est illorum fiducia, qui quum totam vitam ab adolescentia sua peccatis impenderint, sperant vel in extrema senectute, vel in ipsa mortis hora se posse pœnitere ad salutem. Sed, vt ait Augustinus, percutitur hac animaduersione peccator, vt moriens obliuiscatur sui, qui dum viueret, oblitus est dei.

¶ Tertiò, est quædã spes mẽdax & fraudulẽtia eorum vi- Fiducia mendax.
delicet, qui longã sibi vitã promittentes, & sperantes in incerto, licentius perseuerant in peccatis. Talis erat spes illius vanissimi diuitis, qui quum sibiipsi annos vitæ plurimos ꝓmitteret in futurum, audiuit: Stulte, hac nocte a- Luc.12.
nimã tuam repetunt à te, quæ autem parasti, cuius erunt?

¶ Quartò, est spes incerta & infirma, eorum scilicet qui Fiducia incerta.
sperant in huius seculi trãsitoriis vanitatibus, & in incerto diuitiarum. Vnde dicitur per Psalmistam: Super eum ridebunt & dicent: Ecce homo qui non posuit deum adiutorem suum, sed sperauit in multitudine diuitiarũ suarum, & præualuit in vanitate sua. De quo alibi scriptum
Iob.8. est: Sicut tela araneæ, fiducia eius. Texendo reti araneus
Eccle.10. sese euiscerat, vt vilem capiat muscam, & auaro nihil est scelestius. Hic enim animam suam venalem habet. Nõnne ergo & hic sese euiscerat, qui vt fragiles & trãsitorias diuitias lucretur, animam suam prostituit?

¶ Tela aranei vento rupta tollitur. Et in mortis turbine M
auari hominis studia cessabunt, & quæ congessit omnia, Similitudo ab araneo notanda.
dispergentur. Et quomodo araneus ipse vnà cum sua tela capitur & perit, ita & diues auarus cum perituris diuitiis & ipse peribit. Tolluntur aranei cum sua tela, dum pro tempore domus expurgatur.

¶ Et quid aliud sunt in ciuitate auari rapaces, præcipuè In vsurarios.
verò vsurarij, quàm quidam aranei rapiẽdis hominum facultatibus fraudum suarum retia texentes? Vtique purgamẽta ciuitatũ, omni araneo viliores detestabiliorẽsque, atque ideo potius quã omnes simul aranei, & quęuis alia in domo vermiũ immũda scaturies, è ciuitatibus pellẽdi.

¶ Quintò, est spes quędam sancta & virtuosa, quę diui- Sperãdum cum timore.
næ misericordiæ cum pio timore innititur. Nec enim sine spe timere, nec sine timore sperare debemus, ne vel sine spe timor deprimat, vel spes sine timore temerariè ex-

tollat. Vnde quum dixisset Psalmista: Beneplacitum est domino super timẽtes eum, mox subiecit: Et in eis qui sperant super misericordia eius. Hanc spei virtutem à nobis requirit deus. Sicut enim debemus in eum credere, quia verax est, & ipsum diligere, quia bonus est, ita & in eum sperare, quoniam benignus & misericors est. Porrò omnis qui sperat, diuinæ misericordiæ testis est: qui autem perfida mente desperat, non sine scelere blasphemiæ ipsius misericordiæ est negator.

Spei ratio.

Desperans blasphemat.

¶ Itaque spes in deum, quasi anchora quædam animę nostræ est, quæ hãc inter aduersitatum & tentationum turbines (vt supra dictum est) ne in perditionem deferatur, retinet atque firmat. Ipsa est baculus, cui lassus huius mundi peregrinus, ciuis autem cœli, innixus respirat paulisper & requiescit. Denique quasi quædam colũna est, cui tota virtutum ædificatio incumbit. qua sublata, omnia ruere necesse est.

Spes assimilatur.

¶ Porrò huic nostræ in deum spei suffulciendæ, succurrit in primis ea quæ dicta est immensa dei benignitas, & misericordia, cui proprium est misereri semper & parcere, sicut scriptũ est: Parcis omnibus, quia tua sunt. Hæc dei misericordia in opere nostræ redemptionis vel maximè apparuit, iuxta quod per Apostolũ dicitur: Qui enim proprio filio suo nõ pepercit, sed pro nobis omnibus tradidit illum, quomodo non etiam cum illo omnia nobis donauit? Sed & illud spem nobis augere debet, quòd ipse Dei filius Christus Iesus deus & homo est in dextera dei, vbi etiam interpellat pro nobis. Vnde & per beatum Ioannem dicitur: Si quis peccauerit, aduocatum habemus apud patrem Iesum Christum iustum, & ipse est propitiatio pro peccatis nostris.

Sap. 11.

Rom. 2.

1. Ioan. 2.

HOMILIA ALTERA.

Et ecce quidam de scribis dixerunt intra se: Hic blasphemat. Matt. 9.

¶ In Homilia priore visum est de Christi domini nostri nauigatione, & de paralytici hominis deportatione ad ipsum, nũc iuxta hanc quæ superest tractanda euangelicæ lectionis partem, de reliquis duobus restat dicendum. quorum primum est, sanando paralytico mirandæ potestatis Christi ostensio. Secundum est, à turba timẽte dei glorificatio, ibi: Videntes autem turbæ.

¶ Circa primum duo sunt consyderanda. Primũ est, à scribis Christo calumniæ grauis impositio. Secundum est, inimicæ calumniæ fortissima confutatio, ibi: Et quum vidisset Iesus.

¶ Circa primum dicitur: Et ecce quidam de scribis dixerunt intra se. Ergo non voce oris hoc dixerunt, sed in secreto cordis, Hic blasphemat. In quo, vt dicit Cyrillus, mortis contra Christum præcipitant sententiam. Erat enim mãdatum in lege, quòd quicunque blasphemaret in deum, morte puniretur. N

Leui. 24.

¶ Cõmittit autẽ in deum blasphemiã, vel qui de deo falsa loquitur vel indigna, vt qui dicit deum peccati authorem, vel peccandi occasionem dedisse hominibus, vel qui ea quę dei sunt, de deo negare audet, vel qui dicit deũ vel misericordem nõ esse, vel esse iniustum, vel non omnipotentem, vel non sempiternum, vel qui ea quæ solius dei sunt, attribuit creaturæ. Et hoc blasphemiæ genus scribę & pharisæi calumniantes Christo domino hoc loco imposuerunt, quia videlicet ea quę solius dei sunt (quale est dimittere peccata) sibi arrogaret. Quod manifestius Marcus exponit, dicẽs: Erant autem illic quidã de scribis, sedẽtes, & cogitãtes in cordibus suis: Quid hic loquitur? Blasphemat. Quis potest dimittere peccata, nisi solus deus?

In deum blasphemus.

¶ Inauditum erat Iudæis hominem hominibus peccata dimittere, siquidem potestas illa omnibus retro seculis audita non fuerat, donec euangelica gratia mundo cœlitus donaretur. Nouerant illi dictum fuisse à domino per prophetam, Ego sum, ego sum ipse, qui deleo iniquitates tuas propter me, & peccatorum tuorum non recordabor. Nouerant sacerdotibus suis ingentem diuinitus collatam potestatem, offerendi videlicet sacrificia, pro populo deprecandi, apertam proponendi populi nomine peccatorum confessionem, omnia proinde benedicendi atque consecrandi, denique primitias à populo & decimas accipiendi, nullam autem dimittendi peccata potestatem.

Maxima potestas homini data.

Esa. 43.

¶ Quis, inquiunt, potest peccata dimittere, nisi solus deus?

Universidad de Deusto Biblioteca

Quæ dei sunt Christum potuisse.

deus? Vbi Chrysostomus: O pharisæe, qui sciendo nescis, confitendo negas, quum testaris impugnas, cur tibi Christus deus non est, qui ea quæ solius dei sunt operatur? Dei nempe filius (vt dicit Ambrosius) ab operibus suis accepit testimonium. Nam & validius est ad fidem quod confitetur inuiti, & perniciosius ad culpā quod negant, qui suis assertionibus cōuincuntur. Magna sanè perfidæ plebis amentia, vt quum confessa fuerit solius dei esse donare peccata, nō credit deo peccata donāti. Verū enim dicūt, quia nemo peccata dimittere nisi solus deus potest, qui per eos quoq; dimittit, quibus dimittēdi tribuit potestatem. Et ideo Christ' verus deus esse probatur, quia peccata dimittere quasi deus potest. Verum itaq; deo testimonium reddunt, sed Christum deum negādo falluntur. At multo dementius errant Arriani, qui quum Iesum & Christū esse, & peccata posse dimittere euāgelij verbis deuicti negare nō audeant, nihilominus tamen deum negare nō timent.

Ioan. 20.

¶ Manifestum est autem peccata dimittendi potestatem & illis Christum dedisse quibus ait: Accipite spiritum sanctum, quorum remiseritis peccata, remittūtur eis, & quorum retinueritis, retenta sunt. Quam potestatem priscis inauditam seculis, per dei filium tempore gratiæ collātā constat esse hominibus. Quid ergo nunc omnium hominum ingratissimi temporis huius hæretici insanientes clamitant cum pharisæis solum deum peccata posse remittere, sacerdotem in ea re facere posse nihil? Hæc est enim vetus pharisæorum nec dei gratiam, nec Christi meritum nec noui testamenti euāgelicæque legis dignitatem agnoscentium oblatratio.

Clauis triplex.

¶ Verùm inter hæc notandum est, authoritatē dimittendi peccata (quā clauē regni dicunt) diuersimodè esse dictam. Est enim clauis authoritatis, & est solius dei. Et est clauis excellētiæ, & est solius Christi hominis. Deniq; est clauis ministerii, quā habet sacerdos minister dei & ecclesiæ. Quæ clauium differentia dilucidius est exponenda.

¶ De eo enim qui peccata dimittit, possumus tripliciter loqui. Est enim qui principaliter & propria virtute tanquam summus & præcipuus, primam & supremam dimittendi peccata habet potestatem. Et hæc est clauis authoritatis quæ est solius dei, qui quoniam peccato offenditur, ipsius est peccatum vel dimittere vel vlcisci.

Clauis authoritatis.

¶ Secundò, remittit quispiam peccata, tāquam is qui pro peccatis satisfecit & persoluit. Et vocatur potestas ipsius, clauis excellentiæ. Et hæc est solius Christi, qui est agnus dei, qui tollit peccata mundi. Ipse enim peccatum non fecit, & omniū peccata portauit, ac pertulit in corpore suo super lignum, in cuius persona dictum est per Psalmistā: Quæ non rapui tunc exsoluebam. Hoc modo nemo alius peccata dimittit, quia nemo alius peccata mundi abstulit, atque portauit.

Clauis excellentiæ.

¶ Nemo igitur (vt dicit Augustinus) sibi arroget & dicat quia ipse auferat peccata mundi. Iam attendite cōtra quos superbos intendebat Ioannes digitum. Nondum erant natī hæretici & demonstrabantur, iam intendebat contra illos. Contra illos tunc clamabat à fluuio, contra quos modò clamat ex euangelio, videlicet quum dicit: Ecce agnus dei, ecce qui tollit peccata mundi, nempe vnus & solus, & nemo alius. Vnde dicit Ambros. Solus nobis ille remittit peccata, qui pro peccatis nostris mortuus est.

Ioan. 1.

¶ Tertiò, potest quispiam peccata dimittere, tanquam vicarius & minister, cui à vero domino ad hoc sit commissa potestas. Et hoc modo in sacramento pœnitentiæ (quod virtutem habet à passione Christi) sacerdotes peccata dimittunt, & hæc est clauis ministerij. Confitentibus enim possunt ignoscere sacerdotes, quia quibuscunque illi remittunt peccata, iis & deus remittit. Siquidem & Lazarum iam à morte rediuiuū apostolis dedit soluendum, innuēs potestatem soluendi presbyteris esse contraditam. In hoc enim alibi dixit: Amen dico vobis, quæcunque alligaueritis super terram, erunt ligata & in cœlo: & quæcunque solueritis super terram, erunt soluta & in cœlo.

August.

Sacerdotes vt peccata dimittūt.

Matth. 28.

¶ Ita que scribæ & pharisæi verè blasphemi, falsò dominū blasphemiæ insimulāt, quia remittebat peccata, arbitrati tantummodo hominē esse, quē (nisi obstetisset eorū inuidia) vtiq; ex eius operibus poterant agnoscere deū, cui' (vt ipsi fatentur) est remittere peccata. Sed vt possis maiora capere diuinitatis eius insignia, ô pharisæe, audi nunc eum pectoris tui penetrasse secretum. Aspice eum ad cogitatio-

Pharisæi blasphemi

Chrysost.

gitationum tuarum latebras peruenisse, intellige eum cordis tui nudare consilium. Sequitur enim:

Et quum uidisset Iesus cogitationes eorum, dixit: Vt quid cogitatis mala in cordibus uestris?

P ¶Hic notatur iniquę in dominũ calumnię fortissima cõfutatio. Quum vidisset, inquit, Iesus cogitationes eorum. Scrutator animorum deus præueniens, mentiũ mala cõsilia, ostendit scribis blasphemantibus deum se esse, qui posset etiã occulta cordis eorum euidẽter agnoscere, & quasi tacens loquitur: Vt cognoscatis me non blasphemare deũ dum peccata remitto, sed meo iure me, vti qui deus sum, manifestum vobis sit, etiam latebras cogitationum vestrarum me apertissimẽ cognoscere. Ea ergo deitatis meæ potestate qua cogitationes cordis vestri conspicio, cognoscite etiam me hominibus peccata posse dimittere.

Probat effectu Christus se deũ esse.

Cyril.

¶O pharisæe, quia dicis: Quis potest peccata dimittere, nisi solus deus? Respõdebo tibi: Quis potest cordis secreta scrutari, nisi solus deus, qui per Prophetam dicit, Ego dominus scrutans corda & probans renes?

Iere. 17.

¶Dicat itaque: Si increduli estis erga primum diuinitatis meæ testimonium, scilicet, remissionem peccati, ecce aliud adiicio, dũ intima vestra patefacio. Vt quid, inquit, cogitatis mala in cordibus vestris? Non quidem mala cogitabant in hoc quod est, solum deum peccata posse dimittere: sed mala cogitabant, putãtes Christum blasphemum esse, qui quum solummodo homo esset, arrogaret sibi potestatem peccata dimittendi, quod esset solius dei. Itaque dominus probauit se coram pharisæis deum peccata dimittendo, probauit item se deum cordis eorum secreta rimando: tertiò idipsum est ostensurus hominis paralytici dissoluta membra, solius imperio verbi consolidando.

Vnde subdit:

Quid est facilius, dicere, Dimittuntur tibi peccata tua, an dicere: Surge, & ambula?

¶Quasi dicat: Quàm facile mihi est, dicere paralytico: Surge, & continuò surgit, tam facile etiam est mihi dicere: Dimittuntur tibi peccata tua, & cõtinuò dimittuntur. For-

Fortiter defendit sibi dei filius quod suum est, posse videlicet dimittere peccata, sicque animas curando saluare, nã & de ipso prædixerat angelus: Ipse enim saluum faciet populum suum à peccatis eorum. Vtrũque insigne est solius diuinæ potestatis & dimittere peccata, & solius imperio verbi dissoluta paralytici membra soliditati pristinæ restituere. Vno quidem modo consideratione diuinæ virtutis vtrunque istorum æqualis est facilitatis, cui nihil difficile est. pari enim facilitate animas sanat & corpora, quæ pari facilitate creauit.

Matth. 1.

¶Verùm considerata creaturę infirmitate, facilius est corpora quàm animas sanare. Quanto enim potior est anima corpore, tanto peccatum dimittere maius est, quàm corpus sanare. Dicat igitur: Verùm, quoniam me animas sanare non creditis, ô Pharisæi, eo quòd lateat, adiiciam quod minus est, apertius tamen, quatenus id quod est magis occultum per hoc demonstretur. Vtrum sint paralytico peccata dimissa, solus nouerat qui dimittebat. Surge autem & ambula, tam ille qui surgebat, quàm ij qui surgentem videbant, approbare poterant. Fit igitur carnale signũ, vt probetur spiritale. Nam signum sanitatis extrinsecus operatus est, vt veniam peccatorum intrinsecus fecisse probaretur.

Corp' cur sanat.

¶Et quidem quum alloquutus est, infirmitatem non dixit propriam exprimendo potestatem: Dimitto tibi peccata, sed: Remittuntur tibi peccata. Cogentibus autem illis euidentius hanc declarat, dicens:

Vt autem sciatis quia filius hominis habet potestatem in terra dimittendi peccata, (tunc ait paralytico) Surge: tolle lectum tuum, & uade in domum tuam.

¶Si & deus est, iuxta memoratum Esaiæ testimonium, qui delet iniquitates nostras, & filius hominis habet potestatem in terra dimittendi peccata, ergo idem ipse & deus & filius hominis est, vt & homo Christus, per diuinitatis suæ potẽtiam dimittere peccata posit, & idem deus Christus per humanitatis suæ fragilitatẽ pro peccatoribus mori. Et notanter ait, in terra. Dum enim sumus in terra, peccata nostra deleri possunt, postquamverò à terra tollimur,

Beda.

Theoph.

Universidad de Deusto Biblioteca

non valebimus confiteri. Clauditur enim ianua.

Christ° vt se probat peccata posse dimittere.

¶ Vigilanter hic attendendũ est à tribus euangelistis magna cum diligentia atque concordia, descriptum esse quẽ admodum Christus mundi saluator tanta euidentia tãmque inuincibilibus argumentis probauerit se dimittendi peccata habere potestatem. Nequaquam enim hoc otiosum, sed mira ipsius domini factum est prouidentia. Nam huius potestatis toti mundo manifestandæ gratia, totum omnino scriptum & prædicatum est euangelium.

¶ Et ne vllum super hoc dubium cuiquam oriretur, voluit ore trium testium (trium. s. euangelistarum) tam ingẽtis tãmque ad salutem necessariæ veritatis verbum confirmari. Quis enim crederet mundi saluatorem, si peccata dimittendi non haberet potestatem? Sed & in hunc modum quartus testis miraculorum Christi B. Ioannes dicit: Scripta sunt hęc vt credatis, quia Iesus est Christus filius dei, & vt credentes vitam habeatis in nomine eius.

Ioan. 20.

¶ Et aduerte, quàm aptè sibi de Christo euangelica consonant testimonia. Ait ipse: Vt sciatis autem, quia filius hominis habet potestatem dimittendi peccata. Et vide si non hoc idem obseruauit b. Petrus quũ ait: Huic omnes prophetæ testimonium perhibent, remissionem peccatorum accipere per nomen eius omnes qui credunt in eum.

Act. 10.

R ¶ Quum igitur constet hanc dimittendi peccata potestatem in terra Christum habuisse, qua temeritate mentiuntur hæretici Christum apostolis (nempe vicariis suis & ministris) potestatem hanc non commisisse, quibus in huius rei fidem postquam resurrexisset à mortuis, apertè dixit (quod supra memoratũ est) Quorũ remiseritis peccata, remittuntur eis, & quorũ retinueritis, retenta sunt? Quibus etiam hanc tradens potestatem ait: Sicut misit me pater, & ego mitto vos. Missus autem fuit à patre in mundũ vt saluaretur mundus per ipsum, quod fieri nequaquam posset, nisi hominibus peccata dimitteret.

Vt homines peccata dimittunt.

Ioan. 20.

Discipulos potuisse peccata dimittere.

¶ Si ergo discipulos suos misit in mundum vniuersum, sicut ipse fuerat missus à patre, constat ipsum peccata dimittendi potestatem illis contradidisse. Alioqui non sic eos misisset, sicut fuerat ipse missus à patre.

¶ Huc etiam spectat quod penè eodem stilo prædicare exorsi

exorsi sunt Ioannes Baptista, Christus ipse, & Apostoli eius. Ait Baptista Ioãnes prædicans in deserto Galilęæ: Pœnitentiam agite, appropinquauit enim regnum cœlorum. Porrò de Christo domino perhibet idem Euangelista dicens: Exinde cœpit Iesus prædicare & dicere: Pœnitentiam agite, appropinquauit enim regnum cœlorum.

Matth. 3.

Matth. 4.

¶ Et vide si nõ & Apostoli hoc modo prædicationis suæ fecerunt exordium. Ait enim Petrus accepto iam spiritu sancto de cœlo: Pœnitentiã agite, & baptizetur vnusquisque vestrũm in nomine Iesu Christi, in remissionem peccatorum vestrorum. Quo nihilominus manifestata est immensa dei erga nos misericordia & gratia, qui tantam hominibus largitus est potestatem, signo nobis dato certissimo (ipso pœnitentiæ sacramento) quo securi simus de remissione peccatorum, modò ne huic sacramento obicem ipsi ponamus. Quomodo autem non magis ipse peccata dimittit, qui cæteris hoc faciendi potestatem tradidit? Si terreni reges & principes homicidas absoluere, & à pœna præsenti possunt liberare, quid non poterit is qui viuorum dominus est, & mortuorum tam vitæ præsentis pœnas dimittere quàm futuræ?

Act. 2.

¶ Quod autem dicitur: Tunc ait paralytico, verba sunt Euangelistæ. Surge, tolle lectum tuum. Hoc est, porta portantem te, vt quod fuit infirmitatis testimonium, iam sit probatio sanitatis. Ipsam ergo corporis sanationem demonstrat per lecti portatione, vt sic non reputetur phantasia quod factum est. Tolle, inquit, lectum tuum, & vade in domum tuam. Quasi dicat: Ego quidem per tuam passionem curare volebam illos qui sibi sani videntur, & graiter infirmantur in anima, sed quia curari noluit, tu vade in domum tuam, tuam correpturus familiam.

S

Chrysost.

¶ Porrò moraliter de lecto surgere, est animam à carnalibus desideriis vbi ægra quiescebat, abstrahere. Lectum verò tollere, est ipsam quoque carnem per continentiæ fræna correptam, spe cœlestium præmiorum delitiis priuare terrenis. Ipse est enim lectus qui per singulas noctes lauatur à Dauid. Id est, pro vniuscuiusque noxæ maculis digno pœnitentiæ flumine castigatur. Sublato autem lecto domum ire, ad paradisum redire est. Ipsa est enim vera domus

Beda.

Surgere & lectum tollere quid.

Vade in domum tuã.

domus quæ hominem prima suscepit, non iure amissa, sed fraude, tandémque restituta per eum qui fraudulento hosti nihil debuit.

¶ Quod autem tunc dominus in paralytico fecit corporaliter, hoc quotidie in sancta ecclesia adhuc spiritualiter operatur. Sicut enim præcepit paralytico vt surgeret, & portaret lectum suum à quo portatus fuerat, ita nobis in vitiis carnalibus ægrè torpẽtibus iubet vt surgamus. Postquam autem à peccatis cessantes ad virtutis studium surrexerimus, imperat vt aliorum quoque tam corporũ quàm morum infirmitates portare studeamus, quemadmodum & nos aliquando portari à fratribus oportuit. Porta igitur illos qui te portauerunt.

¶ Vade, inquit, in domum tuam. Quod & sic potes accipere: qui per vitia & vana desideria distractus tuæ salutis oblitus (quasi à te ipso alienatus) aberrasti, ad propriã cõscientiam & animæ tuæ custodiam reuertere, iuxta illud: Tecum habita & noris quàm sit tibi curta supellex. Hoc enim est sapientis, vt scilicet neglectis aliorum vitiis, seipsum diiudicet, corrigat, & emendet. Stultorum autem est, se neglecto aliorum infirma scrutari, irridere, contemnere, iudicare, iuxta illud: Pes fatui facilis in domum proximi. Itaque in domum suam ire, est errantem quẽlibet per vanitates & peccata ad sui custodiam reuerti, & semetipsum mãdatis sui creatoris adstringere, vt totus homo, interior scilicet & exterior, possit deo placere. Sequitur:

Persius.

Eccle. 21.

Et surrexit, & abiit in domum suam.

T ¶ Inter dicere Christi & facere, nulla distãtia est: sine mora enim ad imperium Domini sanitas interuenit. Vnum dictorum remediorũmque momẽtum est. Ipse enim dixit & facta sunt, ipse mãdauit, & creata sunt. Porrò inter nostrũ dicere & facere, plurima distantia est. Quia facilè quidem loquimur, sed cũ difficultate & labore operamur. Verùm solo iussu vel nutu miracula operari, solius dei est.

Inter christi & sanctorũ miracula interest.

¶ Operantur quidem nonnunquam & sancti miracula, sed non sua virtute, sed dei. Et quicquid huiusmodi operantur, parum differt à precibus & deprecatione, vt in Helia patuit & Helisæo, & in aliis multis. Christus autem dum propria virtute sua præcipit paralytico sanitatem, Deum

Deum se esse professus est. Nam huiuscemodi sua opera sigilli loco sunt diuinitati suę testimoniũ irrefragabile perhibentis.

¶ Iussus autem iuit in domum suam, ne veritatem dei in mendacium Pharisæi commutantes fortasse dicerent phãtasma esse non veritatem. Sed & ideo domum ire iubetur, vt populo ciuitatis ad dei gloriam quod factum fuerat miraculum innotesceret. Magna enim tenebãtur admiratione, videntes hominem omnibus notum, sub lecto sanum incedere, qui mox antè super lectum inualidus portabatur. Vnde canit Euangelicus vates, dicens:

Cur iubetur ire in domũ suã.

Sedulius.

¶ Ecce aderant viuum portantes, iámque cadauer
Bis bina ceruice viri, lectóque cubantem
Vix hominem, cui vita manens sine corporis vsu
Mortis imago fuit, resolutáque membra iacebant
Officiis deserta suis, fluxósque per artus
Languida demissis pendebant vincula neruis.
Hunc vbi virtutum dominus conspexit egentem
Robore, peccatis primùm confirmat ademptis,
Quæ generant augmenta malis, miseróque iacenti,
Surge ait, & proprium scapulis attolle grabatum.
Inque tuam descende domum. nil iussa moratus
Cui fuerat concessa salus, vestigia linquens
Tandem aliena, suis lætatur vadere plantis,
Vectorémque suum grata mercede reuexit.

¶ Sed & ideo misit eum in domum suam liberum, ne si eum secum retinuisset, propter futurum ipsius obsequiũ hunc sanasse videretur. Nullum enim vnquam vel cæcũ, vel paralyticum, vel dæmoniacum liberatum, vel resuscitatum à se mortuum, in discipulum Christus assumpsit, etiam ab illo rogatus. Vnde apud hunc Euangelistam habes alio loco:

Quos christus secum habere noluit.

¶ Rogauit illum (nimirum Christum dominũ) vir à quo dæmonia exierant, vt cum eo esset. Dimisit autem eum Iesus dicens: Redi in domum tuam, & narra quanta tibi fecit Deus.

Luc. 8.

In discipulorum corpore nullũ fecit miraculum.

¶ Cæterùm, licet plurima Christus coram discipulis miracula fuerit operatus, nullius tamẽ eorum in corpore cũ iuslibet curationis miraculum patrauit, ne fortè quibusdam

dam videretur nõ gratuitò, nec propter dei gloriam, sed magis propriæ suæ vtilitatis gratia remedium impendisse sanitatis. Sanauit quidem interdum nonnullos eorum amicos, vt patet in socru Simonis, sed in corporibus discipulorum nullum vnquam curauit morbum, vt iam dictũ est, quin potius magna sua humilitate quotquot sanauit, statim à se dimisit.

Luca. 4.

¶ Nullatenus autem decuisset vt aliquem ex iis quos à demoniis vexatos liberauerat, in discipulum assumeret, ne per hoc Pharisæis dicere solitis in Beelzebub principe dęmoniorũ eiicere eum dęmonia, amplior occasio calumniæ daretur.

Luca. 11.

¶ Circa secundum principale dicitur:

Videntes autem turbæ timuerunt, & glorificauerunt Deum, qui dedit potestatem talem hominibus.

V

¶ Hic ponitur viso miraculo à turba timente dei glorificatio. Videntes turbæ. i. populi signum quod fecerat, timuerunt, & glorificauerunt deum. Et meritò qui affuerãt damnatis blasphemiæ iaculis, ad laudem tantæ maiestatis stupentia corda conuertunt. Et glorificauerunt, inquit, Deum, qui dedit potestatem talem hominibus, tam animas. s. peccatorum remissione curandi quàm corpora.

Beda.

¶ Hinc quàm maximè laudandus est deus, quia nõ quãcunque potestatem, sed eam quę maximè deo conuenit, dedit non quidem angelis, non archangelis, non quibuscunque spiritibus angelicis, sed mortalibus hominibus creaturæ fragili, & sine peccato non viuente.

Potestas hominib? non angelis data.

¶ Hinc enim dei relucet mira bonitas & magnificentia, qui in tam vili támque caduca creatura tantum virtutis constituere dignatus est. Itaque Christi aduersariis tantę virtutis effectu tantóque miraculo confusis, turbæ timentes laudabant dominum. Nec mirum. Quis enim nõ obstupescat vidẽs, quòd homo inter homines positus & peccata remittat, & languida paralytici membra prorsũsque soluta, nulla mora interueniente consolidet? Ait Propheta: Quis non timebit te ò rex gentium?

Iere. 10.

¶ Sed hic est attendendum quòd triplex est timor. Vnus culpabilis, quem vocant timorem mundanũ, quo quis aliquando

quando deum, aliquando hominem timet. Timet autem propter temporalia bona, ne diuitias auferat, ne mundi aduersa venire sinat, ne infirmitates inducat. Neque enim propter ista timendus est Deus, quia est timor bestialis. Deum, inquit, nõ inuocauerunt, illic trepidauerunt timore, vbi non erat timor.

Aug. de vir. lib. 4.

¶ Aliquando etiam timore mundano timetur homo, vt iam dictum est, quãdo quis timens offendere amicum dei, mandatum præuaricatur, eligens potius displicere Deo quàm homini. Timet etiam homo hominem ne noceat, timet hominis iram, potentiam, comminationes, flagella, quæ vt effugiat, peccat in Deum. Et quidem facilè deuiat à iustitia, qui in causis non deum, sed hominem timet. Audiat prophetã dicentẽ: Quis tu qui timeas ab homine mortali, & à filio hominis, qui quasi fœnum ita arescet, & oblitus es domini factoris tui? Hoc timore mundano nonnunquam homo timens penuriam, exercet vsuras, timens despici, quærit inanem gloriam, timens ægrotari, legitima relinquit ieiunia, & comessationibus vacat. Vnde Sapiens: Cor timidum in cogitatione stulti, contra impetum timoris non resistit. Sed timor iste non cogit, sed nec peccantem excusat, non enim occupat constantem, sed insipientem duntaxat stultum.

timor mũdanus.

Esa. 31.

Eccle. 22.

X

¶ Secundus est timor seruilis, qui iam bonum operatur, sed non bene, quia non liberè, sed coactè, & ideo coactè, quia non ex amore. Timor iste non virtus est, sed initium virtutis. Parit enim virtutem, quia cohibendo à malis, paulatim assuefacit ad bona, sed cum virtute non manet. Vnde propheta: A timore tuo concepimus, & peperimus spiritum salutis. Sed parta virtute euanescit timor. Vnde scriptum est: Timor non est in charitate, sed perfecta charitas foras mittit timorem. Hoc timore timuit Adam dum ait: Vocem tuam domine audiui & timui, eo quòd nudus essem. Nec mirum si adueniente iudice timuit reus. Ait Amos propheta: Leo rugiet, quis non timebit? Hoc timore expauescit homo districtum dei iudicium, iuxta illud: Confige timore tuo carnes meas, à iudiciis enim tuis timui, expauescit etiam supplicium æternum. Neque mirum dicente domino: Eum timete qui potest & corpus & ani-

Timor seruilis.

Esa. 26.

1. Ioan. 4.

Gen. 3.

Amos. 3.

Mat. 10.

animam perdere in gehennam.

Timor filialis. ¶ Tertius est timor filialis qui manet cum charitate, de quo per Psalmistam dicitur: Timor Domini sanctus permanet in seculum seculi. Iste timor donum est spiritus sancti. Et est duplex, videlicet timor displicentiæ, & timor reuerentiæ. Timor displicentiæ est iustorum in præsenti vita, quo timent & cauent ne deo displiceãt, & ipsius offendãt dilectionem, cuius totis viribus ambiunt gratiam.

Prou.16. De quo timore per Salomonem dicitur: Timore domini declinat omnis à malo. Porrò timor reuerentiæ non modò sanctorum est, sed & angelorum in vita beata, ob tantę maiestatis reuerentiam cum amore timentium dominum.

Apoc.14. De quo in Apocalypsi angelus volans per medium cœli voce magna dicit: Timete dominum, & date illi honorem, & adorate eum qui fecit cœlum & terram, mare & fontes aquarum.

DOMINICA XX. POST PENTECOST.

Simile factum est regnum cœlorum homini regi qui fecit nuptias filio suo.

Matth.22.

¶ Præsens hæc lectio in summa duo comprehendit. Primum est, ad fidem diuinę incarnationis (quasi ad mysticas nuptias) vocatio Iudæorũ. Secũdum est, Iudæis recusantibus inuitatio gentium, ibi: Tunc ait rex seruis suis.

¶ Circa primum tria sunt consyderanda. Primum est, diuinæ clementiæ mira benignitas. Secundum, humanæ malitiæ detestanda peruersitas, ibi: Illi autem neglexerunt. Tertium, diuinæ districtionis digna seueritas, ibi: Rex autem.

¶ Primum id est, mira diuinæ clementiæ benignitas ex tribus patet. Primum est, nuptiarum gratię celebratio. Secundum est, inuitatorũ ad has nuptias vocatio, ibi: Et misit seruos suos. Tertium est, liberalis & ampla conuiuij nuptialis pręparatio, ibi: Ecce prandium meum paraui.

¶ Circa primum dicit Euangelista, Christum hęc loquutum fuisse in parabolis. Nam quia in hac vita omnis nostra

stra cognitio ortum habet à sensu, vt ad cognitionem insensibilium posimus attingere, rerum sensibilium dominus proposuit similitudines. Nam vt ait beat° Gregorius, cœlorum regnum idcirco terrenis rebus simile dicitur, vt ex his quæ animus nouit surgat ad incognita quæ nõ nouit, & exemplo visibilium se ad inuisibilia rapiat. Ait itaque dominus loquens in parabolis: Simile factum est regnum cœlorum homini regi.

¶ Plerunque in Euangelio pręsentis ecclesiæ status regnum cœlorum dicitur. Nam quid aliud est ecclesia pręsens, nisi vniuersitas piè fidelium? Horsũ enim corda dum huius seculi vanitates non ambiunt, per hoc quod ad cœlestia bona suspirant, iam in eis dominus quasi in cœlestibus regnat. Qui meritò nomine regis designatur, nam rex regum ipse est, & Dominus dominantium, cuius comparatione terreni reges, egeni & serui sunt, qui quos terrẽt, ipsi plus metuunt. *Regnũ cœlorũ, ecclesia præsens* *Apoc. 19.*

¶ Magis enim reges isti seruis & subditis opus habent, quàm illi regibus, cum isti sine illis viuere, illi verò sine istis nec esse reges nec regnare posint. Sed nec reges isti quum sint mortalis vitæ necessitatibus imò & multis vitiis subiecti, liberi sunt, dicente Christo: Omnis qui facit peccatũ, seruus est peccati. Omnis enim peccator seruus, & tot dominorum quot vitiorum. *Ioan.8.*

¶ Vnus & solus rex est Deus, qui & nullius eget, & verè liber & princeps est libertatis. Itaque rex iste, id est, Deus pater nunc fecit nuptias filio suo, quando hunc in vtero virginis, humanæ naturæ coniunxit, quando Deum ante secula fieri voluit hominem in finem seculorũ. Vterus autem genitricis virginis, huius sponsi thalamus fuit. Vnde & Psalmista dicit: In sole posuit tabernaculum suum, & ipse tanquam sponsus procedens de thalamo suo. Tunc autem Dei filius tanquam sponsus de thalamo suo processit, quando ad coniungendam sibi ecclesiam, de incorrupto virginis vtero incarnatus processit. Quæ sacra virgo nomine solis in præmissis Psalmistæ verbis idcirco censetur, quòd sicut sol clarior est cunctis cœli luminaribus, ita & dei mater virtutum & gratię decore cunctis dei electis & sanctis præclarior est. *Rex vnicus Deus. Grego.*

Porrò

Universidad de Deusto Biblioteca

Christi & ecclesiæ nuptiæ.

¶ Porrò Christi & ecclesiæ coniunctionem, nuptias seu matrimonium appellari, multis scripturæ patet testimoniis. Ex quibus vnum est illud: Nunquid possunt filij nuptiarum quàmdiu sponsus cum illis est, ieiunare? Sed & Ioannes de Christo loquens ait: Qui habet sponsam, sponsus est. Itaque in incarnatione verbi quod erat in principio apud Deum & Deus erat, per quod & facta sunt omnia, per inuisibilem diuinæ naturę ad naturam humanam in vno supposito coniunctionem, quoddam factum esse constat matrimonium.

Mar. 2.
Ioan. 3.

¶ Nam quemadmodum in matrimonio necesse est consensum partium interuenire (qui & nonnunquam per internuntios requiritur) sic ad huius cœlestis matrimonij fœderationem, missus est angelus Gabriel à deo ad electã virginem. Quæ gemmis ornata virtutum, geminóq; mentis & corporis decore præfulgida, specie sua & pulchritudine sua in cœlestibus iam cognita, cœli ciuium in se prouocauit aspectus, adeò vt ipsius quoque regis animum in sui concupiscentiam inclinaret. Dum itaque dei nuntio sacratissima virgo (genus repræsentans humanum) consensus eloquium protulisset, dicens: Fiat mihi secundum verbum tuum, nec mora reuertitur nuntius, & virginalem thalamum ingreditur Christus.

Bern. super Missus est.

Lucæ. 1.

¶ In cuius rei typum, scriptum est, quemadmodum Abraham patriarcha misit Eliesér procuratorem domꝰ suæ è terra promissionis in Mesopotaniam quærere sponsam filio suo Isaac. Quúmque ille peruenisset vsque ad Aran, & fecisset camelos accumbere extra oppidum iuxta puteum aquæ vespere, eo tempore quo solent mulieres egredi ad hauriẽdam aquam, orauit dominum, dicens: Domine, Deus Abraham domini mei, ecce ego sto prope fontem aquæ, & filiæ habitatorum huius ciuitatis egredientur ad hauriendam aquam. Igitur puella cui dixero: Inclina hydriam tuam vt bibam, & illa responderit: Bibe, quin & camelis tuis dabo potum, ipsa est quam prępararsti seruo tuo Isaac. Et egressa est Rebecca puella decora nimis, virgoque pulcherrima, quę seruo Abraham aquæ potum de sua hydria postulãti respondit, dicens: Bibe domine, quin & camelis tuis hauriam aquam donec cuncti bibant.

Gene. 24.
Typus cõnubij cœlestis.

Cui quum ille aduentus sui causam exposuisset, & illa desponsationis suæ consensum verbis expressisset, mox illius sponsa effecta est.

¶ Vbi per Abraham deum patrem, per procuratorem ipsius archangelum Gabrielem allegoricè accipimus, qui missus è cœlo, vtique repromissionis terra, in hunc mundum veniens, inuenit ad fontem aquarum viuẽtium, gratiarum videlicet & diuinorum eloquiorum, virginem pręcæteris mente & corpore angelicis diuinísque conspectibus longè pulcherrimum, quæ prudenti liberalitate ipsi angelo supernæ desponsationis internuntio, volũtatis diuinæ adimpletionem & salutem humani generis ingenti desyderio sitienti, quin & camelis eius, id est, sanctis patriarchis & prophetis (qui & ipsi salutem ardentissimè sitiebant) desyderio satisfecit. Nam mox vt angelicæ legationis causam cognouisset, consensúmque suum verbis expressisset, dicens: Ecce ancilla domini, fiat mihi secundum verbum tuum, continuò per vtriusque consensum, matrimonium gratię contractum ratúmq; factum est, non dissoluendum in sempiternum.

Typus apparicatur.

Lucæ. 1.

¶ Quod facer euangelista Ioãnes completum nuntians, ait: Verbum caro factum est. Non tamen quasi in carnem sit verbum mutatum, sed carne, vt carneis oculis cõgruenter appareret, indutum: ita sanè factum, vt ibi sit non solùm Dei verbum & hominis caro, sed etiam hominis anima rationalis, & hoc totum, & Deus dicatur propter deũ, & propter hominem homo.

Ioan. 1.
Aug. 4. de tri.

¶ Huius matrimonij gemina causa fuit. Vna, vt inter deũ & homines pax reformaretur. Solet enim inter reges mutuis inimicitiis dissidentes exitiosáque gerentes bella, per matrimonij fœdus pax firma componi, si videlicet tandem conueniat, vt alterius regis filius, alterius filiam sponsam ducat.

Incarnationis verbi causa duplex.
Vna, vt fiat pax.

¶ Prothoplastus etenim (vtique principium humani generis & princeps, iuxta illud: Constituit eum dominũ domus suæ, id est, huius mundi, & principem omnis possessionis suæ) à deo ad principem tenebrarum diabolum vanis promissionibꝰ seductus desciuit, & obedire recusans, peccando rebellauit. Cui continuò resistens deus, habitationis

tationis suæ locum, paradisum delitiarum ei abstulit.

Gene.6. ¶ Genuit autem filios & filias, qui quum & ipsi per scelera nefanda deo rebellarent, etiam illis resistens aquis diluuij (demptis octo animabꝰ) vniuersos extinxit, eorúmque terram vastauit. Quúmq; post diluuium denuò multiplicati essent homines super terrã, addiderunt & ipsi deo rebellare. Siquidẽ ductu gigantũ superborum inconsulta audacia constituerunt ædificare ciuitatẽ & turrim, cuius culmen ad cœlum vsque pertingeret, vt sic & diluuium (si forsan ad huc irato deo inundaret) euaderent, & cœlũ obtinerent deo inconsulto. quorũ deus temeritatem quasi demirãs, quum videret eos rebus cœptis concordi pertinacia insistere, vires multitudinis labefacturus, diuisit linguas eorum, vt alterum alter non intelligeret. Quo factum est, vt tanta hominum multitudo in plurimas partes scissa, per vniuersum mundum dispergeretur.

¶ Itaque post tam exitiale dissidium bellumq; cum deo, per quosdam vtriusq; partis amicos (vtiq; proceres pios) pro pace precari cœptum est, inter quos principe loco eminet Abraham. Isti ardentissimis votis desyderabant, & precabantur, si fortè dignaretur deus pro sua clementia eousque suam inclinare maiestatem, vt nostri principis filiam (id est, humanam naturam) pro pacis æternæ fœdere confirmando, suo vnigenito filio copularet.

¶ Porrò benignus deus, secundum cuius magnitudinem etiam magna est misericordia, dicebat: Ego cogito cogitationes pacis, & nõ afflictionis. Qui etiam tandem immensa charitate sua motus, suspicantium votis acquiescens, ait ad Abraham (vtique filium suum ex stirpe Abrahæ in humana carne nasciturum prænuntians) In semine tuo benedicentur vniuersæ cognationes terræ.

Iere.29.

Gene.12.

¶ Quum autem hoc semen (quod est Christus) per vterũ intactę virginis mirabiliter nascens, venisset in mundum, angelis pacis pacem cœlitus datam annuntiantes eanebant, Gloria in altissimis deo, & in terra pax hominibus bonæ voluntatis. Hęc est illa pax quam Christus discipulos annuntiare pręcepit dicens: In quancunque domum intraueritis, primùm dicite: Pax huic domui. Hanc pacem sua morte confecit, quam etiam moriturus discipulis testamenti

Lucæ.2.

Lucæ 10.

testamenti iure relinquebat, dicens: Pacem relinquo vobis, pacem meã do vobis: quem deniq; rediuiuus à morte, & reuersus ab inferis, discipulis annuntiabat, stans in medio eorum & dicens: Pax vobis.

Ioan.14.

¶ Altera huius diuini matrimonij caussa fuit, vt inde filij D regni per adoptionis gratiam deo nascerentur. Ad hoc enim desponsauit sibi Christus ecclesiam. Dicuntur sanè inter Christum & ecclesiam spirituales nuptiæ ad similitudinem earum nuptiarum quæ fuerunt prothoplastorũ. Primum enim hominem deus posuit in paradiso voluptatis, quumq; immisisset soporem in eum, tulit vnã de costis eius & ædificauit in mulierem, repleuitq; carnem pro ea. Quibus benedicens, ait: Crescite & multiplicamini, & repletẽ terram. Sacramentum hoc magnum est, inquit Apostolus; ego autem dico in Christo & in ecclesia.

Altera incarnationis verbi causa.

Nuptiæ Christi & primorum parentũ cõparantur.

Gen.2.

Ephes.5.

¶ Iam attende comparationem. Ait Apostolus: Nõ prius quod spiritale est, sed quod animale. deinde quod spirituale. Primus homo de terra terrenus, secundus homo de cœlo cœlestis. Qualis terrenus, tales & terreni: & qualis cœlestis, tales & cœlestes.

1.Cor.5.

¶ Hi duo, patres sunt & principia duarum generationũ. Nam Adam ille de terra terrenus, pater & omnium qui nascuntur ex culpa ad vitam ærumnosam & mortalem. Secundus Adam de cœlo cœlestis, principium est & origo omnium qui ex gratia renascuntur ad vitam beatam & immortalem. Primum Adam fecit deus de terra necdum peccatis hominum contaminata. Secundũ Adam, id est, Christum fecit quoad corpus de terra benedicta, id est, de virgineæ carnis per spiritum sanctum consecrata substantia. Illum posuit in paradiso voluptatis, vbi inobediens deo peccauit. Hunc posuit in crucis acerbitate, vbi vsque ad mortem obediens deo patri, quæ non rapuit exsoluens, peccata mundi innocens portauit. In illum misit soporem (vt dictum est) vt de latere eius cunctorum viuentium matrem educeret.

Primus Adam et secundus inuicem comparantur.

¶ In istum misit soporem mortis, & de latere eius lancea militis aperto emanantibus aqua & sanguine, sponsam eius sanctam ecclesiã formauit. Hanc enim Christus & sanguine redemit, & aqua lauacri salutaris abluit à peccatis.

Vnde Apostolus: Christus, inquit, dilexit ecclesiam, & seipsum tradidit pro ea vt illam sanctificaret, mundans eam lauacro aquæ in verbo vitæ, vt exhiberet ipse sibi gloriosam ecclesiã non habentem maculã aut rugam, aut aliquid huiusmodi, sed vt sit sancta & immaculata. Eua ex costa sumpta est, costa vtiq; ossea & robusta, cuius locum carne repleuit deus. Caro autẽ flexilis & debilis est. Non secus ecclesia sancta quasi altera Eua, facta est ex costa. i. fortitudine Christi, qui est dei virtus & sapientia. Vnde & per ipsum sapiẽter agit & fortiter. Vocauit Adam vxoris suę nomen virago, quia de viro sumpta esset. Sed multo verius pleniũsque sponsa Christi ecclesia sancta virgo (id est, virilia agens & fortia) vocari meretur. Verùm hoc non ex se, sed quia de viro. i. Christo filio dei, Deo vero sumpta est. Omnis enim sufficientia nostra ex deo est, ipso attestante & dicente: Sine me nihil potestis facere. Et sicut ab ipso recipimus virtutem & fortitudinem, sic ipse vicissim à nobis habet carnem, in qua pati potuit & mori.

1. Cor. 1.

Ecclesia vt de Christo forma.

Ioan. 15.

¶ Circa secundum diuinæ benignitatis indicium, quod est, inuitatorum ad has nuptias vocatio, subditur:

Et misit seruos suos uocare inuitatos ad nuptias, & nolebant uenire.

E

Iudei vt inuitati.

¶ Non suffecerat inuitasse per semetipsum, nisi etiam eos per seruos suos vocaret. Isti serui fuerunt testamenti veteris patriarchę & prophetę, qui Iudęorum populum inuitabant ad obediendum deo in fide venturi mediatoris.

¶ Sed vide contemptum. Et nolebant, inquit, venire. Nõ fuit defectus dei inuitantis, nõ culpa vocantis, nec impotentia abstulit veniendi facultatem, nec ignorantia intulit cæcitatem, sed sola voluntatis malitia fecit contemptũ. Et nunc quòd ad cœlestes nuptias plerique non veniunt, tota causa est, quia venire nolunt.

¶ Itaque ad nuptias, id est, ad fidem incarnati filij dei soli Iudæi primùm per prophetas (vt dictum est) dein per Apostolos fuerunt vocati. Vnde Gregorius:

¶ Misit seruos suos vt ad istas nuptias amicos inuitarẽt. Misit semel, misit iterum, quia dominicæ incarnationis prædicatores, & prius prophetas, & postmodum Apostolos misit. Bis itaque seruos ad inuitandum misit, quia incarnationem vnigeniti & per prophetas dixit futuram, & per Apostolos nuntiauit factam.

¶ Proinde quod maioris est benignitatis, non modò seruos, sed & ipsum sponsum inuitandis Iudæis rex iste misit. Venite, inquit, ad me omnes qui laboratis & onerati estis, & ego reficiam vos. Et quia nolebant venire, expostulans loquitur dicens: Ierusalem Ierusalem quæ occidis prophetas, & lapidas eos qui ad te missi sunt. Quoties volui congregare filios tuos, quemadmodum gallina congregat pullos suos sub alas, & noluisti?

Mat. 11.

Mat. 23.

¶ Tertium in quo patet diuinæ clementiæ benignitas, est ampla nuptialis conuiuij præparatio, vt quos non adducebat sedula vocantis instantia, saltem alliceret magnificus apparatus nuptiarum.

¶ Vnde consequenter dicitur:

Iterũ misit alios seruos, dicens: Dicite inuitatis: Ecce prandium meum paraui, tauri mei & altilia occisa sunt, & omnia parata. Venite ad nuptias.

F

Altile.

Tauri & altilia, mysticè.

¶ Tauri mei, inquit, & altilia occisa sunt. Quod in animalibus est saginatum, hoc est altile in volatilibus. Altilia enim, sunt aues hominum studio impinguatæ, vt anceres, capones, grues, cygni, pauones & huiusmodi. Per tauros occisos, Apostolos Christi & martyres accipe, qui agrum mundi bonorum operum feracem Deo suis laboribus effecerunt. Nam quasi tauri gregis cõstantes fuerunt & fortes. Per altilia verò sancti patres noui testamenti designantur, qui interna dulcedine per sancti spiritus gratiam impinguati, penna contemplationis cõuersationem suam incolatus sui tempore in cœlis habuerũt. Hi omnes vitiis & cõcupiscentiis mortificatis, diuinis nuptiis quodammodo occisi sunt. Vnde Gregorius:

¶ Quia prędicatores dominicæ incarnationis missi, persequutionem ab infidelibus, & prius prophetę, & postmodum sancti Apostoli pertulerunt, inuitatis, & venire nolentibus dicitur: Tauri mei & altilia occisa sunt, & omnia parata. Ac si apertius dicat: Patrum præcedentiũ mores aspicite, & remedia vitæ nostræ cogitate.

¶Notandum verò est, q̃ in priore inuitatione nil de tauris & altilibus dicitur: In secunda autem, iam tauri & altilia mactata esse memorãtur, quia omnipotens deus quum verba eius audire nolumus, adiungit exempla, vt omne quod impossibile credimus, tanto nobis ad sperandũ fiat facilius, quãto per hoc transisse iam & alios audimus. Omnia, inquit, parata sunt, quando iam fidei veritatem Apostolorum & martyrum sanctorum mortes cõfirmant. Neque enim illi mori sustinuissent, nisi eam pro qua moriebantur, fidem veram esse certissimum habuissent.

Fidei nostræ veritas vt confirmata.

¶Igitur illorum mors omnia facit esse parata. Vnde & Apostolus Paulus perficere se testatur in corpore suo quæ deerant passioni Christi. Hinc etiam ait beatus Dionysius: Nostrę sapientię principes & duces pro veritate moriuntur, omni die testificantes, sicut est consequens verbo & opere veram Christianorum esse dei cognitionem.

Colos. 1. 7. de di. no.

¶Vnde etiam sanctus Maximus eleganter disserit, dicens: Nouerimus fratres, quia nõ sine magno discrimine de religionis veritate disputamus, quã tantorum sanguine confirmatam videmus. Magni periculi res est, si post prophetarum oracula, post Apostolorum testimonia, post martyrum vulnera, veterem fidem quasi nouellã discutere præsumas, & post tam manifestos duces in errore permaneas, & post morientium sudores, otiosa disputatione contendas. Veneremur ergo in sanctorũ martyrum gloria fidem nostrã. Mater nanq; martyrij fides catholica est, in qua illustres athletæ subscripserũt sanguine, morte iurauerũt. Ab illis enim dum tolerantia mortis excipitur, spes nobis immortalitatis euidenter asseritur. Nunquam enim hanc vitam sic constanter expenderent, nisi esse alteram incomparabiliter beatiorem perfecta diffinitione sentirent.

Fidem discutere grauę.

¶Circa secundum, quod est, Iudaicæ obstinationis peruersitas, consequenter subditur:

G *Illi autem neglexerunt, & abierunt alius in uillam suam, alius uerò ad negotiationem suam.*

Iudæorum negligẽtia peruersa. Ioan. 5.

¶Quòd Iudæorum sacerdotes & scribæ addiscendis iis quæ fidei sunt, pigri fuerint & oscitabundi, patet per hoc quod hic dicitur: Illi autem neglexerunt. Dixerat illis dominus

min*: Scrutamini scripturas, quia vos putatis in ipsis vitã æternam habere. Et illæ sunt quæ testimonium perhibẽt de me, & non vultis venire ad me, vt vitam habeatis. Et ad operum (quæ diuinitatis suæ potentia faciebat) consyderationem hos mittens, alio loco dicebat: Si non facio opera patris mei, nolite credere mihi: si autem facio, & si mihi non vultis credere, operibus credite. Sed illi neglexerunt scrutari scripturas, & opera eius non Deo, sed dæmoni attribuebant.

Ioan. 10.

¶Et abierunt, inquit, alius in villam suam, alius verò ad negotiationem suam. Iudæi enim exterioribus rebus dediti, & lucris terrenis immoderatius intenti, mysterium dominicæ incarnationis pensare, Christũmque Dei filiũ cognoscere, & in ipsum credere dissimularũt. Et dum synagogæ suę superuacuis institutis (propter quæ vtiq; dei mandata transgrediebantur) emortuisque iam veteris legis sacrificiis & ceremoniis propter priuata sua commoda obstinata mente pertinacius intẽdunt, quasi relicta dei ciuitate (.i. dominicæ incarnationis fide) foras in villam suã, hanc culturi, proficiscũtur. Terrena enim quasi quædam agrestia, Christi fidei prætulerunt. Attende eos suæ villæ metuentes, & cæca mente sinistrè consulentes, Aiũt enim: Si dimittimus eum sic, ómnes credent in eum, & venient Romani, & tollent nostrum locum & gentem.

Iudæi ve auaritiæ intenti.

Mat. 15.

Ioan. 11.

¶Altera huiuscemodi cõtemptus causa fuit actuum secularium occupatio. Nec enim nisi qui minoratur actu, percipiet sapientiam. Porrò fides in Christum, mundana lucra propter cœlorum regna docet esse spernẽda. Iudæi autem auaritiæ studiis lucrisque mundanis intenti, ad fidei nuptias venire contempserunt. Vnde dictum est: Et abierunt alius ad negotiationem suam: Non ait, Ad negotiationem Dei, qua prudens negotiator datis omnibus suis, regni cœlestis margaritam, comparauit, sed ait: Negotiationem suam, id est terrenam, quæ (vt iam dictum est) sapientiæ studium intercidit, sicut scriptum est: Negotiatores terræ viam sapientiæ nescierunt.

Eccle. 38.

Mat. 13.

Bar. 3.

¶Sed iis omnibus deterius peccauerunt, qui non solùm respuerũt vocantis gratiam, sed & nuntios benigni regis sunt persequuti. De quibus subditur:

Reliqui uerò tenuerunt seruos eius, & contumeliis affectos, occiderunt.

¶ Isti contempto inuitantis affectu, pro humanitate in crudelitatem versi, occidunt illos qui se ad tanti regis nuptias inuitarant. Tenuerunt, inquit, seruos eius, videlicet, carceribus hos includentes, sicut in Actibus Apostolorum legitur. Et contumeliis, verborum scilicet & verberum affectos, occiderunt.

Iudei vt in dei nuntios contumeliosi.

Act. 5.

¶ Primò enim pphetas, postmodum Apostolos ad mortem sunt persequuti. Vnde & apud Dominũ de prophetis occisis queritur Helias, dicens: Altaria tua suffoderũt, & prophetas occiderunt gladio, & derelictus sum ego solus, & quærunt animam meã. Hinc etiã ad illos per christi testem inuictissimum beatum Stephanum dicitur: Incircuncisi cordibus & auribus, vos semper spiritui sancto restitistis. Quem prophetarum non sunt persequuti patres vestri? & occiderunt eos qui prænuntiabant de aduentu iusti, cuius vos nũc proditores & homicidæ fuistis. Et hoc est quod alio loco per christum Iudæis dicitur: Ecce ego mitto ad vos prophetas & sapientes & scribas, & ex illis occidetis & crucifigetis, & flagellabitis in synagogis vestris, & persequemini de ciuitate in ciuitatem, vt veniat super vos omnis sanguis iustus qui effusus est super terram, à sanguine Abel iusti vsque ad sanguinem Zachariæ filii Barrachiæ, quem occidistis inter templum & altare. Amen dico vobis, venient hæc omnia super generationẽ istam. Lapidatus est enim ab eis Stephanus, Iacobus decollatus, flagellati in Actibus Apostolorũ discipuli, Paulus quinquies quadragenas vna minus à Iudæis accepit, & semel lapidatus, & pro mortuo relictus est.

3 Reg. 19.
Act. 7.

Matth. 23.

¶ Sed dicat aliquis: Quando hic commemorat Dominus illos qui seruos erant occisuri, cur eos reticet, qui ipsum Dominum occiderunt? Respondet Hieronymus: In hac parabola spõsi siletur occisio, & per seruorum mortes, cõtemptus ostenditur nuptiarum. Ad hæc, paulò ante iam dixerat Dominus parabolam, quomodo coloni filiũ qui verus erat hæres occisum è vinea proieceri nt, ideoque consulto hic nõ meminit occisionis sponsi. Sequitur:

Rex

Rex autem quum audisset iratus est, & missis exercitibus suis perdidit homicidas illos, & ciuitatem illorũ succendit.

¶ Hic notatur tertium, id est, diuinæ districtionis condigna seueritas. Rex, inquit, quum audisset. Superius quando inuitabat ad nuptias, & agebat opera pietatis, hominis ei nomen appositum est: nunc autem quando ad vltionem venit, homo siletur, & rex tantùm dicitur.

¶ Quum audisset, inquit, subaudis, vocem sanguinis. Sãguis enim iniustè occisorum clamat ad dominum, sicut sanguis innocentis Abel clamauit super Cain. Vnde & Iudas Machabæus deprecatus est dominum, vt audiret vocem sanguinis ad ipsum clamantis. Sic & in Apocalypsi sancti dei occisi pro vindicta clamant, dicẽtes: Vsquequo domine sanctus & verus, non iudicas, & non vindicas sanguinem nostrum, de his qui habitant in terra? Gaudent enim ob dei honorẽ sancti de vindicta & vltiõe impiorũ, dicẽte Psalmista: Lætabitur iustus quũ viderit vindictam. Hinc etiam & angeli in cœlo laudare magnis vocibus dominum perhibentur. Vnde & in eodem libro, dicente beato Ioãne scriptum est: Post hæc audiui quasi vocem tubarum multarum in cœlo dicẽtium: Alleluia, laus & gloria, & virtus deo nostro est, quia vera & iusta iudicia sunt eius, qui vindicauit sanguinẽ seruorum suorum.

Vox sanguinis à deo audita

Gene. 4.
2. Mach. 4.
Apoc. 6.

Apoca. 19.

¶ Clamãt & flagitia in aures dei. Clamor, inquit, Sodomorum venit ad me. Clamant oppressiones pauperum, & auxilio destitutorum, iuxta quod scriptum est: Si læseris eos, vociferabuntur ad me, & ego audiam clamorem eorum, & indignabitur furor meus. Quo exẽplo docentur hic magistratus & iudices peccata publica & manifesta etiã citra omnem accusationem, per se ex officio punire.

Gene. 18.
Exo. 92.

¶ Iratus est, inquit, Ira in deo nullam commotionem passionis significat, sed effectum iræ tantùm, qui est vindicta. Quia enim vindicta ab hominibus exerceri solet iratis, idcirco quũ deus punit, irat' dicitur. De cuius ira Manasses hanc in se expertus, dixit: Insustentabilis est ira comminationis tuæ super peccatores. Itaque iræ dei effectus subditur, quum dicitur:

Ira quõ est in deo.

2. Par. 36.

¶ Et

¶Et missis exercitib' suis, perdidit homicidas illos. Misit exercitus suos Romanos, qui inobediẽtes Iudęos perdiderunt, & ciuitatem eorum Ierosolymam succenderũt. Vbi Romani, exercitus dei dicũtur, quia ab eo ducti, multiplicati & roborati sunt: & quia ipsius (tametsi ignari) cõpleuerũt de Iudæis voluntatem. Perdidit, inquit, homicidas illos, Iudæos scilicet, qui & hominem deum occiderunt, & seruos eius. Hos enim exercitus Romanus ducibus Vespasiano & Tito filio eius, exitio toti mundo spectando perdidit. Et ciuitatem illorum succendit, cum qua & templum illud orbi terrarum famosum, atque vnicum igni crematum irreparabili ruina (iuxta quod dominus ipse prædixerat) collapsum periit, iuxta Psalmistæ vaticinium, quo ait: Exarsit ignis in synagoga eorum, flamma combussit peccatores.

Theoph. Romani, exercitus dei.

Homicidæ Iudæi vt perditi.

¶Illic itaq; ardere cœperũt Iudæi, quorũ incendium ad ignem vsque gehẽnæ pertingit. Cernere enim est Iudæos ob incomparabile scelus interfectionis filij dei patris sedibus irrecuperabiliter amissis per mũdũ dispersos & vagos, sine principe, sine sacerdote, sine prophetis, sine templo, sine altari, sine sacrificiis, sine oblationibus, sine gloria, sine dignitate, sine magistratu, denique sine deo miserrimè viuere. De quibus alio loco dominus in parabola loquens, ait: Inimicos meos illos qui noluerunt me regnare super se, adducite huc, & interficite ante me.

Iudæorũ calamitas.

Luc. 19.

K ¶Cæterùm, vt hæc ad tropologiam paulisper cõuertamus, intelligamus etiã nos ad æternæ fœlicitatis nuptiale conuiuium multipliciter & instanter à deo inuitari. Sed quemadmodum hic audimus alios quidem venire noluisse, alios ad sua priuata abiisse negotia, cæteros præter inuitantis contemptum, etiam seruos eius violasse, ita & nunc cernere est triplex hominũ genus diuinę inuitationis gratiam contemnentium.

¶Primi sunt homines indeuoti, & animales, qui (vt dicit Apostolus) non percipiũt quæ sunt spiritus dei. stultitia enim est illis. bestiis sanè sunt similes, quarũ omnis ad implendam carnis lasciuiam atq; voluptatem festinat intentio. Nec enim vnum aliud aut cognoscunt aut appetunt, in quo sese oblectẽt bonum, nisi quod corporeis sensibus com-

1.Cor.2.

comprehẽdunt, de quibus scriptũ est: Oculos suos statuerunt declinare in terram, nempe cœlestiũ bonorum prorsus obliti, aut certè de cœlesti & æterna beatitudine dei promissionibus increduli. Ex quorũ persona scriptũ est: Dixerunt impii cogitantes apud se non rectè: Exiguum & cũ tædio est tempus vitæ nostrę, & nõ est refrigeriũ in fine hominis, & nõ est qui agnitus sit reuersus ab inferis. Quia ex nihilo nati sumus, & post hoc erimus tanquã nõ fuerimus. Venite ergo, & fruamur bonis quæ sunt. Vino pretioso & vnguẽtis nos impleamus, & nõ prætereat nos flos temporis. Coronemus nos rosis antequã marcescãt. Et inde: Quoniam, inquiunt, hæc est pars nostra, & hæc est sors nostra. Vnde & per Psalmistã dicitur: Homo quũ in honore esset, nõ intellexit: cõparatus est iumẽtis insipientibus, & similis factus est illis, ne dicamus deterior, viliórque factus est illis. Huiuscemodi hominum si corpora mentibus responderent, profectò in terram proni quadrupedes incederent, ad morem illius quam alligauerat satanas decem & octo annis, eratque inclinata, nec omnino poterat sursum respicere. Et hi quidem significantur per eos de quibus hic dictum est: Et nolebant venire.

Psal.

Sap.2.

Luc.13.

Animalis homo assimilatur.

¶Porrò per eos qui ad regis nuptias inuitati ad priuata sua negotia abire maluerunt in villam, scilicet vel négotiationem suam, quàm ad regis cõuiuium nuptiale, ii designãtur, qui & dei verbum audiunt, & æternæ fœlicitatis conuiuium in cœlo non omnino aspernantur: quia tamen bonis cœlestibus terrenas fragilésque diuitias, cæterásque perituras mundi vanitates anteponunt, ad cœlestia inuitãtem sequi contemnunt. Illi, inquit, neglexerũt, & abierunt, alius in villam suam, alius in negotiationem suam. In villam ire, est labori terreno immoderatius incũbere. In negotiationem verò ire, est actionum secularium lucris inhiare. Quia enim alius intentus labori terreno, alius mundi huius actionibus deditus, mysterium dominicæ incarnationis pensare, & secundum illud viuere dissimulat: quasi ad villam vel negotium pergens, venire ad nuptias regis recusat.

Auaritiæ dediti.

Greg.

¶Deniq; per eos qui nõ solũ regis nuntios ad se missos nec audire volunt, nec sequi, sed insuper afficiunt contume-

Superbi & malitiosi.

meliis vel occidũt, ſuperbi & malitioſi intelliguntur, qui prædicationem verbis cœleſtis non ſolùm nõ audiũt, ſed inſuper, irridẽt, calumniantur, iniuriis afficiunt, vel quomodolibet perſequuntur ipſum prædicatorem, non veriti interim ipſius maieſtatẽ, qui ad huiuſcemodi ſuos nuntios ait: Qui vos audit, me audit: & qui vos ſpernit, me ſpernit. Non enim deſinit deus nuntios ſuos ad ſalutem omnium ſaluandorum aſsiduè deſtinare.

Luc.10.

Hæreticorum calũniæ mendax elidi-tur.

¶ Pudeat igitur hæreticos adeò indignè non ipſos tantùm euangelicæ legis prædicatores, ſed & ipſam ſanctam eccleſiam catholicam, &, quod ſuper omnia nefarium eſt, etiam ipſum eccleſiæ ſponſum Chriſtum contumeliis & blaſphemiis inſectari, dum mentiuntur plus quadringentis annis non fuiſſe prædicatum euangelium, quaſi tanto tempore intermiſiſſet dominus ſeruos mittere, qui verbi prædicatione ad cœli regna credentes inuitarent. Diſce hinc dei miniſtros in officio prædicationis non contemnere, non perſequi, neque illis quomodolibet inſidiari. Sed & ij qui à deo in id muneris ſunt vocati, attẽdãt ne ſicut ſtatuæ Mercuriales, dum aliis quã ingrediantur viam oſtendunt, ipſi remanentes immoti, vocatis à ſe aliis, interim excludantur.

Iraſcitur, deus vt pater.

¶ Porrò rex cœleſtis, cui noſtra loquitur cogitatio, & omniũ corda patent, iis quæ dicta ſunt auditis & cognitis, iratus eſt. Vbi aduertendum eſt deum tribus modis iraſci. Nam vno modo iraſcitur vt pater, quando videlicet percutit delinquentem & facit pœnitentem, quo ſignoſi lios probatur agnoſcere, iuxta quod ſcriptum eſt: Etenim non ſinere peccatoribus ex ſententia agere, ſed ſtatim vltiones adhibere, magni beneficii indiciũ eſt. Et inde: Nunquam à nobis miſericordiam ſuam amouet: corripiens verò populum ſuum, in aduerſis non derelinquit.

2.Mach. 6.

Iraſcitur vt dominꝰ

¶ Secundo modo iraſcitur vt dominus, videlicet quũ in præſenti punit peccantem, qui tamen hinc non emendatur. De qua ira dei per ſapientem dicitur: Subitò dum nõ ſperatur veniet ira illius, & in tempore vindictæ diſperdet te. Ideóque & Dauid orabat, dicens: Domine, ne in furore tuo arguas me, neque in ira tua corripias me.

Eccl.5.

Iraſcitur

¶ Tertiò, iraſcitur vt iudex, quum iam amplius neq; pœniten-

nitentiæ locus eſt, neque veniæ, quando dicet: Ite maledicti in ignem æternum. De qua ira per apoſtolum dicitur: Venit ira in filios diffidentiæ, id eſt, in eos qui diffidunt de dei miſericordia, vel qui non credunt deum vltorẽ malorum, & bonorum remuneratorem.

vt iudex.

Matth. 25.

¶ Eſt autem ira dei ſummè formidanda propter multa. Primò, propter ſuam immenſam fortitudinem, & poteſtatem. Scriptum eſt: Apud ipſum eſt ſapientia, & fortitudo. Item: Sapiens corde eſt, & fortis robore. Sapientiam eius nihil poteſt latere, fortitudini eius nullus poteſt reſiſtere. Vnde clamant eiulantes, qui omnipotentis dei manum ſuper ſe ſentiunt: Miſeremini mei, miſeremini mei, ſaltẽ vos amici mei, quia manus domini tetigit me. Et quidem quo maior eſt ipſius potentia, eo magis eſt ipſius percuſsio formidanda.

Iob.12.

Iob.9.

¶ Secundò, eſt ira dei ſummè formidanda, propter iudiciorum ipſius diſtrictionem terribilem, quæ patet ex tribus. Primò, quia nonnunquam percutit paruos cum magnis, prout patuit in diluuio, patuit & in ſubuerſione Sodomorum. Licet enim filius non portet iniquitatem patris, quo ad pœnam ſpiritualem vel æternam, quia tamen filij ſunt chariſsima parentum pignora, idcirco deus interdum hos punit in filiis, ſicut patuit in Dauid, cuius filius infans propter delicta patris, decernẽte deo mortuus eſt. Puniuntur itaque interdum propter parentum peccata filij, ſed tantùm corporaliter & temporaliter, non autem (vt dictum eſt) æternaliter vel ſpiritualiter, quia ſub tali punitione vnuſquiſque onus ſuum portabit.

Ira dei ob tria formidanda.

Gene.7. & 19.

2.Reg.12.

¶ Secundò, quia nonnunquam percutit bonos cum malis, pœna videlicet temporali. Nam vnà cum malis ducti ſunt in Babylonicam captiuitatem, etiã boni, vt Ezechiel, Daniel, Mardochæus, Ananias, Azarias, & Miſaël, & alij complures. Attamen, vt dicit Auguſtinus, licet boni & mali pariter affligantur, manet tamen diſsimilitudo paſſorũ in ſimilitudine paſsionum. Nam ſicut in eodem igne palea fumat & aurum rutilat: & ſub eadem tritura frumenta purgantur, & ſtipulæ comminuuntur: ita etiam eadem tribulatio bonos probat & purificat, malos exterminat & damnat.

1. de ciuit dei. ca. 18.

Tertiò,

Plures propter vnum puniri.

¶ Tertiò patet q̃ sit terribilis ira dei, quia propter vnius peccatum interdum punit plurimos. Nam propter crimina Pharaonis tota AEgyptus decem plagis horrendis percussa fuit, ac tandem vniuersus AEgyptiorum exercitus propter eiusdem Pharaonis impietatem submersus est in mari rubro. Similiter & propter furtum Achan, qui surripuit de anathemate Iericho, militia filiorum Israel corã paucis hostibus ante ciuitatem Hai in fugã versa est. Denique propter peccata duorum filiorum Heli sacerdotum Ophni & Phinees, corruit populus Israël in prelio corã Philisthiim, vbi & arca fœderis domini ab ipsis Allophylis capta est.

Exod. 14.
Iosue. 7.
1. Reg. 4.

¶ Punit autem deus populi multitudinem propter paucorum peccata, quando illa manifesta sunt. Vti cernere est in vsurario publico, in hæretico, in blasphemo, in inuocatore dæmonum, in adultero manifesto.

¶ Maximè autem, quando hi quorum interest iudicium & iustitiam facere, dissimulando efficiuntur participes in crimine. De quibus per Esaiam prophetam dicitur: Principes tui infideles, socij furum, omnes diligunt munera, sequuntur retributiones, pupillo non iudicant, & causa viduæ non ingreditur ad eos.

Esa. 1.

Boni iudices vt deũ placant.

¶ Porrò, boni iudices manifesta scelera secundum ordinem iustitiæ plectẽdo, iram dei auertunt. patuit in Moyse, qui gladio extinxit idololatras: in Phinees filio Eleazari, qui pugione confodit nefariè fornicantes: in Dauid, qui vltus Gabaonitas de iniuria illis à Saul rege illata, promeruit post trium annorum sterilitatem, vt cœlum pluuiam, & terra daret fructum suum. Quando verò peccata sunt occulta, ei tantùm qui peccat, imminet ira dei.

Exod. 32.
Nume. 25.
2. Reg. 12.

¶ Tertiò, est ira dei summè formidanda propter punitionis seueritatem. quæ seueritas patuit primò, in damnatione peccantium angelorum, quos ad pœnitentiam nõ expectauit, sed mox præcipitauit. Secundò, in primis parentibus in paradiso dei mandatum præuaricantibus, quos non distuluit, sed protinus expulit. Denique in terribili iudicio diluuij vniuersalis, in quo deus (demptis paucis) vt iam dictum est, perdidit omnem carnem, in qua erat spiritus vitæ super terram.

Gen. 3.
Gen. 7.

Homi-

HOMILIA ALTERA.

Vptiæ quidem paratæ sunt, sed qui inuitati erant, non fuerunt digni. Matt. 22.

¶ In hac parte lectionis euangelicæ, designatur vocatio gentium, vbi tria sunt consideranda. Primum est, Iudæis reprobatis ad Christi fidem gentium vocatio. Secundum est, erga credentium actus diuina consideratio, ibi: Intrauit autem rex. Tertium est, verborum domini formidabilis conclusio, ibi: Multi autem.

¶ Circa primum, id est, gentium ad fidem vocationẽ, tria notantur. Primum est, perfidorum Iudæorum indignitas. Secundum est, demandata discipulis noua prædicandi authoritas, ibi: Ite ergo ad exitus. Tertiũ est, euãgelicæ prædicationis in gentibus generalitas, ibi: Et egressi serui.

¶ Circa primum dicitur in litera: Tũc rex ait seruis suis: Nuptiæ quidem paratæ sunt. Hoc dicens, ostendit per se non stetisse, quin Iudæi saluarentur. Et quidem paratæ erant nuptiæ præparatione æternæ prouidentiæ: paratæ, condonatione diuinæ gratiæ: paratæ, sacramento incarnationis dominicæ. Et in summa, paratæ erant adhibitis omnibus iis quæ ad hominum salutem erant necessaria. Vsq; adeò enim bene instructa fuerunt omnia in iis nuptiis, & hic per gratiam, & illic in gloria, vt hinc meritò dicat per Prophetam dominus: Quid vltra debui facere, & non feci?

A *Nuptiæ cœlestes vt paratæ.*

Esa. 5.

¶ Sed inuitati Iudæi non fuerunt digni. ipsorum enim perfidiæ imputandum est, quòd reprobi facti sunt. Siquidem & ante crucem, & post crucem, ad Iudæos dominus primùm misit. Ante crucem enim ait discipulis, in opus prædicationis à se destinatis: In viam gentium ne abieritis, & in ciuitates Samaritanorum non intraueritis. Iussit autem hos ire tantùm ad oues quæ perierunt domus Israël. Post crucem autem iussit veritatem per Apostolos testificari. Quanuis enim in orbem vniuersum Apostolos ire iuberet prædicaturos euangelium regni dei, attamen ante ascensionem suam in cœlum, peculiariter eos testes sibi esse voluit in Ierusalem & Iudæa, ac deinde inter gentes in Samaria, inquit, & vsque ad vltimum terræ.

Iudæi suo crimine reprobi.
Matth. 10.
Chrysost.

Pri-

Primùm itaque prædicauerunt Iudæis Apostoli, diúque permanserunt in Iudæa, tametsi virgis cæsi, ac sæpè inclusi carceribus, lapidato iam Stephano, Iacôbo decollato, & comprehenso vinctóque ad necem Petro.

B ¶Sed dicat aliquis: Quare ergo Iudæi inuitati sunt, si nõ erant regalibus nuptiis digni? Respondeo: Ideo inuitabãtur, vt seipsos præpararent quatenus ex indignis, Christi nuptiis efficerentur digni. Indignos autem se exhibuerũt contradicendo veritati, dicente ad eos Apostolo Paulo: Vobis oportebat primùm loqui verbum dei, sed quoniam repellitis illud, & indignos vos iudicatis æternæ vitæ, ecce conuertimur ad gentes, sic enim præcepit nobis dominus. Vnde & super hoc propheticum inducit testimonium, loquente deo ad hominem Christum: Parum est vt sis mihi seruus ad suscitandas tribus Iacob & feces Israël conuertendas. Posui te in lucem gentium, vt sis in salutem vsque ad extremum terræ. Sic enim fieri oportebat, vt primùm euangelicę prædicationis stillicidia stillarent per nationes gentiũ super omnem terram, Iudaici populi vellus ipso dei filio illis & per se & per suos prædicante, nõ modò doctrinæ cœlestis, sed & miraculorum & signorũ gratia (quasi quadã benedictionis pluuia) infunderetur. Quum verò sæpè venientem super se cœlestis gratiæ bibisset imbrem, nil autem quàm spinas proferret ac tribulos, reproba fuit ac maledicto proxima, cuius consummatio in combustionem.

Act.13.

Esaiæ.49.

Iudæis primùm erat prædicandum.

Iudith.6.

Heb.6.

¶Sanè typus reprobandæ Iudæorum contumaciæ, eligendæque ex gentibus per fidem ecclesiæ in iis præfulsit, quę in Assueri regis cõuiuio gesta legimus. Ipse enim præpotens monarcha Assuerus tertio anno sui imperij, instituit grande cõuiuium cunctis principibus & pueris suis, fortissimis Persarum & Medorum inclytis, vt ostenderet diuitias gloriæ regni sui. Inuitauit autem omnem populũ qui inuentus est in ciuitate, à maximo vsque ad minimũ. Quúmque iã septimo die conuiuij rex esset hilarior, præcepit inuitari ad conuiuium per septem proceres regni sui, qui in conspectu eius ministrabant, reginam vxorem suam nomine Vasthi. Quæ renuit, & ad imperium regis venire contempsit.

Hest.1.

Conuiuiũ Assueri.

Vasthi inuitata temnit.

Fecerat

¶Fecerat enim & ipsa conuiuium fœminarum in palatio vbi rex manere consueuerat. Vnde iratus rex, interrogauit sapientes, qui ex more regio semper ei aderant, & quorum faciebat cuncta consilio, scientium leges ac iura maiorum: qui videbãt faciem regis, & primi post eum residere soliti erant, cui sententiæ regina subiaceret, quæ regis imperium facere noluisset. Itaque approbantibus cũctis regis indignationem iustam esse, omniũ consensu decretum & lege sancitũ est, vt regina Vasthi repudiata, nequaquam vltrà ad regem ingrederetur, & regnum illius altera quæ melior esset, acciperet.

¶Vbi rex Assuerus typum prætulit huius hominis regis qui nuptiale conuiuium præparauit in tempore gratiæ, quasi tertio imperij sui anno. Præterierant enim & temp° legis naturæ, & legis scriptæ. Inuitauit rex iste pro sua amplissima charitate omnem populum, nempe qui vult omnes homines saluos fieri. Vnde & dicit: Venite ad me omnes qui laboratis, & onerati estis, & ego reficiam vos. Porrò quod ipse instruxit conuiuium, fides est dominicæ incarnationis. In quo conuiuio gratiam in vita præsenti, & gloriam in futuro seculo præparauit.

C

Applicatio figuræ.

Matth.11.

¶Porrò Vasthi regina Iudaicæ synagogæ olim deo per fidem desponsatæ figura fuit, quæ ad fidem dominicæ incarnationis per regis summi proceres, id est, apostolos inuitata, contumaciter ac superbè contempsit. Contemnendi causa fuit, quia & ipsa Iudaica synagoga seorsum sibi quasi conuiuiũ quo se oblectaret parauerat, quæ in huius mũdi gloria, & in perituris seculi diuitiis, sibi statuerat gloriandum. Vnde etiam Iudæis à saluatore dicitur: Quomodo vos potestis credere, qui gloriam ab inuicem accipitis, & gloriam quæ à solo deo est non quæritis? Et alio loco: Ex principibus multi crediderunt in eũ, sed propter pharisæos non confitebantur, vt è synagoga non eiicerentur: dilexerunt enim gloriam hominum magis, quàm gloriam dei. De eorum verò auaritia, qua diuitiis acquirendis ardebant, in euangelio scriptum est: Audiebant hæc omnia pharisæi qui erant auari, & deridebant eum, Christum videlicet contra auaritiam disputantem. In iis autem spreta dei gratia, sese oblectare non sapientum est, non fortium,

Synagoga inuitata recusat.

Ioan 5.

Ioan.12.

Luc.16.

tium, non virorum, sed insipientium & effœminatorum, quasi conuiuium fœminarum.

¶ Nec otiosum esse putemus, quòd huiuscemodi suũ cõuiuium regina contumax mox repudianda in palatio fecit, vbi rex manere consueuerat, nec iam tunc manebat. Nam per hoc typicè datur intelligi, quemadmodum sacerdotum & scribarum in dei templo, vbi olim per cultũ pietatis ipse habitauerat, auaritiæ & ambitionis studia (vt euangelia sacra testantur) quàm maximè feruebant. Vnde & illic negotiantibus, & sola lucra sectantibus dicitur: Scriptum est, Domus mea, domus orationis vocabitur. Vos autem fecistis illam speluncam latronum. Ergo nõ iam deus in illo suo templo habitabat, sed effœminati cultores mãmonæ.

¶ Quid autem impulerit dominum hoc suum nuptiale conuiuium præparare, per hoc insinuatur quod dictum est, videlicet, vt ostẽderet diuitias gloriæ regni sui, id est, vt ostẽderet diuitias bonitatis suæ, & vt in eo delitiis sempiternis reficiantur inuitati.

D ¶ Itaque terrenus ille rex ob sui, conuiuiũque præparati contemptum iratus, sententia ex concilio decreta, perpẽtuo diuortio abiecit contumacem.

Synagoga damnata, ecclesia electa.

¶ Non secus Iudæorum synagogam dominicæ incarnationis fidem & dei gratiam contumaci perfidia contemnentem, graui sententia firmóque decreto Christus damnauit, dicens: Si non credideritis quia ego sum, moriemini in peccatis vestris. Et iterum alibi: Auferetur à vobis regnum dei, & dabitur genti facienti fructum eius. Et hoc est quod in typo dictum est, videlicet in repudiatæ locũ alteram illa meliorem, & quæ regis parẽret imperio, debere substitui.

Ioan.8.
Matth.21.

¶ Quòd autem repudiata nequaquam vltrà potuit ad regem ingredi, hoc ipsum est quod dominus per prophetam Iudæis perfidis loquitur, dicẽs: Non est mihi voluntas in vobis, & munus non accipiam de manu vestra. A solis enim ortu vsque ad occasum magnum est nomen meum in gentibus, & in omni loco offertur nomini meo oblatio munda. Quibus & per Esaiam iratus clamat:

Mala.1.
Esa.1.

¶ Audite verbum domini principes Sodomorum, percipite

cipite auribus legem dei vestri populus Gomorrhæ. Quo mihi multitudinem victimarum vestrarũ, dicit dominus? Plenus sum. Holocausta arietum, & adipem pinguium, & sanguinem vitulorum, & agnorum, & hircorum nolui. Et inde: Ne offeratis vltra sacrificium frustra. Incensum abominatio est mihi. Neomeniam & sabbathum & festiuitates alias nõ feram. Iniqui sunt cœtus vestri. Et infra: Quũ extenderitis manus vestras, auertam oculos meos à vobis: & quum multiplicaueritis orationem, non exaudiam. Manus enim vestræ sanguine plenæ sunt.

Iudaica obsequia vt repudiata.

¶ Nam præter sanguinem prophetarum quem effuderũt, etiam Christi sanguine impias manus suas plenas habent: quod vtique se in votis habuisse ipsi testati sunt, clamantes: Sanguis eius super nos & super filios nostros. Et hæc est causa, cur iam neque muneribus, neque precibus, neque quibuscunque abolitæ legis ritibus, neephandis iã atque blasphemis, ad dei gratiam ingressum habere queunt.

Matth.27.

¶ Circa secundum, quod est, demandata discipulis prædicandi noua authoritas, dicitur in litera consequenter:

Ite ergo ad exitus uiarum, & quoscunque inueneritis, uocate ad nuptias.

¶ Itaque Euangelicæ gratiæ predicatores, quibus antè dictum fuerat: In viam gentium ne abieritis, nunc Iudæam relinquere, & propter incredulorum perfidiam ad gentes transire iubentur. Ite, inquit, ad exitus viarum. Per quos exitus viarum, varias gentilium doctrinas & errores intelligere. A veritatis enim semita deuiabant, omnes vias suas educentes à veritate, in interitum & perditionem.

E

Exitus viarum.

¶ Vnde Theo. Apostoli vocarunt gentiles in via vera, sed alios alio diuisos in viis pluribus, & dogmatibus, discordes, imò existentes iuxta exitus viarũ, hoc est, in errore & inæqualitate multa, multis in erroribus, omniũmq; flagitiorum genere versantes, alia aliis sibi cõminiscentib⁹. Erãt enim qui vt suæ libidini fucum prætexerent, huic dare operã cultum deæ Veneris esse dicebant. Auari præsidẽ sibi quæsiuere Plutonẽ. Ad sublimia quæque, vel ad regna tẽdẽtes, Iunonẽ. Ebrij, Bacchũ. Bellatores, Martẽ, alij alios fœlicitatis & successũ suorũ præsides confinxerũt.

Errores gẽtilium.

Universidad de Deusto Biblioteca

¶ Et quoscunque, inquit, inueneritis, vocate ad nuptias, quoniam indistinctè omnibus gentibus fides dominicæ incarnationis annuntiata est, secũdum domini præceptũ
Matth.28. dicentis, Euntes docete omnes gentes.

¶ Circa tertium, quod est, in gentibus apostolicæ prædicationis generalitas, consequenter dicitur:

Et egressi serui eius in uias, congregauerunt omnes quos inuenerunt, malos & bonos.

F ¶ Gentilium populus non erat in viis, sed in exitibus viarum. Facilius autem ad pœnitentiam conuertuntur, qui de exitibus viarum huius seculi vocantur, quàm ij qui vel
Vitæ secularis viæ. de principio vel de medio huiuscemodi viarum inuitantur. Viæ secularis vitæ multæ sunt. Quædam enim est via superbiæ, quædam auaritiæ, quædam inuidiæ, quædam luxuriæ, quædã gulæ, & sic de cæteris, quarum omniũ viarum finis est ciuitas Babylonis, carcer inferorum, fornax gehennæ.

¶ Istæ viæ in principio delectãt, quòd sunt amplæ & spatiosæ, & quia sunt voluptuosæ, per quæ omnia stultorum mentes alliciunt. Vnde & qui vocantur in ingressu harum viarum nõ facilè acquiescunt, vt vocantem sequantur ad pœnitentiam. Verùm in medio sui viæ istæ processu fatigant, quia fiunt quibusdam tædiosæ, scrupulosæ, laboriosæ. Quibus tamen non obstantibus, propter longæ cõsuetudinis vinculũ, plerique ex illis viis reduci vix possunt.

Exit⁹ vitæ secularis. ¶ Porrò exitus istarum viarum est periculosus, tristis, anxius, formidolosus, & tenebrosus. Introducit enim in te-
Iob.10. nebras sempiternas. Vnde ait vir sanctus: Dimitte ergo me domine, vt plangam paululum dolorem meum, antequam vadam, & non reuertar ad terram tenebrosam, & opertam mortis caligine. Terram miseriæ & tenebrarum, vbi vmbra mortis & nullus ordo, sed sempiternus horror inhabitat. Itaque ab isto exitu reuocãdi sunt pereuntes, & in viã
Prou.3. iustitię reducendi, cuius viæ, viæ pulchræ, & omnes semi-
G tæ illius pacificæ.

Colligere dispersos, opus dei. ¶ Congregauerunt, inquit, omnes quos inuenerunt. Cõgregare pereuntes, colligere dispersos, opus dei est: cõtra verò, salubriter congregatos dispergere, opus est diaboli, dicente

dicente domino: Qui non est mecum, cõtra me est: & qui
Luc.11. non colligit mecum, dispergit. Apostoli verò deo freti, diuersarum linguarum & rituum gentes in vnitatem fidei congregarunt.

¶ Diuersum faciunt hæretici, qui per errorum & sectarũ
Dispergere collectos, opus diaboli. varietatem, ecclesiasticam discindunt vnitatem. Nec mirum. Nam sicut pastoris est oues dispersas congregare, ita & lupi est vnitum gregem dispergere. Et quidem hæretici omnes (qui ouibus Christi lupi graues sunt) hoc vnum habent commune, quòd mox ingressi scindunt vnitatem. Itaque apostoli sancti Christi euangelium prædicãtes inter gentes, sine delectu magnos & paruos, pauperes & diuites, senes cum iunioribus, quos per vias perditionis diabolus abduxerat, per semitam fidei & iustitiæ congregantes, duxerunt ad Christum.

¶ Sed quæstio suboritur: Quî fieri potuit, vt apostoli bo-
Num inter ethnicos fuerint boni. nos & malos ex gentibus vocarint ad nuptias, quum ethnici simul omnes fuerint mali? Dissoluit hanc quæstionẽ beatus Hieronym⁹ per verba apostoli ad Romanos, quòd
Rom.2. gentes naturaliter facientes ea quæ legis sunt, condẽnant Iudæos, qui legem scriptam nõ fecerint. Inter ipsos quoque ethnicos est infinita diuersitas, quum sciamus alios esse procliues ad vitia & ruentes ad mala, alios ob honestatem morum virtutibus deditos.

¶ Secundum Theo. verò, quidam inter ethnicos dicebantur mali, quia verè mali essent: quidam boni, quòd illis malis paulò meliores essent, vel potius minus mali, qui comparati illis verè malis, boni poterant haberi.

¶ Sanè magnus est error eorum, qui dicunt omnes infideles æqualiter post hanc vitam puniri, quum ex hoc loco contrarium probetur.

¶ Aliter hunc locum exponit Gregorius, per bonos &
H malos non ethnicos ipsos, sed eos accipiens qui sunt in ecclesia. Ecce, inquit, iam ipsa qualitate conuiuantium apertè ostenditur, quia per has regis nuptias præsens ecclesia designatur, in qua cum bonis & mali conueniunt. Permixta quippe est diuersitate filiorum, quia sic omnes ad fidem generat, vt tamen omnes per mutationem vitę ad libertatem spiritualis gratiæ culpis exigentibus, non perducat.

Universidad de Deusto Biblioteca

Quousque enim hic viuimus, necesse est vt viam præsentis seculi, permixtim peragamus. Tunc autē discernimur, dum peruenimus. Boni enim soli nusquam sunt, nisi in cœlo, & mali soli nusquam sunt, nisi in inferno. Hæc autem vita quæ inter cœlum & infernum sita est, sicut in medio subsistit, ita vtrarumque partium ciues communiter recipit. Quos tamen sancta ecclesia & nunc indiscretè, suscipit, & postmodum in egressione discernit.

Ecclesia vt maloscum bonis admittit.

¶ Si ergo boni estis, quandiu in hac vita subsistitis, æquanimiter tolerate malos. Nam quisquis malos non tolerat, ipse sibi per intolerantiam suam testis est, quia bonus non est. Abel enim esse renuit, quē Caïn malitia non exercet.

Mali vt à bonis tolerandi.

¶ Sic in tritura areæ grana sub paleis premuntur, sic flores oriuntur inter spinas, & rosa quę redolet crescit cum spina quę pungit. Duos quippe filios primꝰ homo habuit, vnus horum electus est, alter reprobus fuit. Duos filios habuit Abrahā, sed vnus electus, alter reprobus fuit. Duos Isaac filios habuit, sed vnus electus est, alter reprobatus. Duodecim filios habuit Iacob, sed ex his vnꝰ per innocētiam venditus est, alij verò per malitiam venditores fratris fuerūt. Duodecim apostoli sunt electi, sed vnus in his admixtus est qui reprobaretur, vndecim qui pbarētur. Septē sunt diacones ab apostolis ordinati, sed sex in fide recta permanentibus, vnus extitit author erroris.

Similia.

In omni familia mali cum bonis.

¶ In hac ergo ecclesia nec mali sine bonis, neq; boni sine malis esse possunt.

¶ Vnde & de seipso beatus Iob ait: Frater fui draconum, & socius struthionum. Hinc & per Salomonem sponsi voce sanctæ ecclesiæ dicitur: Sicut lilium inter spinas, sic amica mea inter filias. Hinc ad Ezechielem dominus dicit: Fili hominis, increduli & subuersores sunt tecum, & cum scorpionibus habitas. Hinc Ioannes Pergami ecclesiæ testatur, dicens: Scio vbi habitas, vbi sedes est satanæ, & tenes nomen meum, & non negasti fidem meam.

Iob.3. *Can.4.* *Ezec.2.* *Apoc. 2.*

¶ Terrere autem nos non debet hoc quod in ecclesia & multi mali, & pauci sunt boni, quia & arca in vndis diluuij (quæ ecclesiæ typum gesit) ampla in inferioribus, & angusta in superioribus fuit, quæ etiam in summitate sua ad vnius mensuram cubiti excreuit. Inferius quippe bestias,

Arca Noë typus ecclesiæ.

stias, quadrupedia, atque reptilia, superius verò aues & homines habuisse credenda est. Ibi lata extitit, vbi bestias habuit: ibi angusta, vbi homines seruauit. Quia nimirum sancta ecclesia in carnalibus ampla est, in spiritualibus angusta. Vbi enim bestiales hominum mores tolerat, illic latius sinum laxat. Vbi autem eos habet qui spirituali ratione suffulti sunt, angustatur. Lata quippe via est quæ ducit ad perditionem, & multi sunt qui vadunt per eam. Et angusta porta est quæ ducit ad vitam, & pauci sunt qui inueniunt eam. Tanto magis ergo tolerandi sunt, quanto magis abundāt, quia & in areæ tritura pauca sunt grana quæ seruantur horreis, & grandes acerui palearum, quę ignibus comburuntur: Hæc ille.

Malos plures esse bonis. *Mat.7.*

¶ Hæc idcirco libuit inducere, vt ipsi quoque qui in hæc tam periculosa tempora incidimus, discamus malos patienter tolerare. Siquidem & nos sub hæreticis peruersisque hominibus à deo probamur. Inter hæc autem potest quispiam diuinæ legis zelator amore iustitiæ indignari & succensere malis, dicēdo cum Apostolo: Vtinam abscindantur qui vos conturbant.

Temporis huius consideratio. *Galat.4.*

¶ Porrò, qui magistratu fungentes rebus præsunt, ex officio tenentur condignis pœnis hęreticos coërcere, paratique semper esse vlcisci omnem inobedientiam, & omnem altitudinem extollentem se aduersus scientiam dei. Cæteri verò hos tolerent, oréntque pro ipsis deum, vt ad fidem rectam resipiscant, sciántque eos interim non prorsus esse inutiles.

2.Cor.10.

¶ Tolerando enim eorum malitiam, & exercemur, & probamur, dicente Apostolo: Oportet enim hæreses esse, vt qui probati sunt, manifesti fiant. Itaque ex bonis & malis, ex reprobis & electis sanctæ ecclesiæ sagena implętur, quoadusque in fine mundi quasi ad littus tracta, inter pisces bonos & malos, inter murenam & anguem iudicante domino discernatur, de qua plenitudine post præmissa subiunctum est:

1.Cor.11.

Et impletæ sunt nuptiæ discumbentium.

¶ Nō enim impediri vllatenus potuit cœlestis regis tantum ac tale conuiuiū nuptiale pręparātis intentio. Nunc K

Synagoga sterilis, ecclesia fœcunda.

enim sancta ecclesia, quæ ante diu sterilis fuerat, peperit plurimos, & synagoga Iudæorum quæ multos olim habebat filios infirmata, sterilitate damnata, & accepto libello repudij, reprobata atque derelicta est. Cecidit corona è capite eius, & oculorum orbata luminibus in cæcitate suæ perfidiæ contabescit.

Sedulius.

Itaque discebat synagoga suo fuscata colore.
Ecclesiam Christus pulchro sibi iunxit amore.

¶ Circa secundum principale dicitur:

Intrauit autem rex ut uideret discumbentes, & uidit ibi hominem non uestitum ueste nuptiali.

¶ Hic notatur erga credentium actus diuina consyderatio. Discumbere in Christi nuptiis, est sacramentis ecclesiæ participare, fidem Christi habere, & dei beneficiis atque gratiis perfrui: & diligenter attendit deus si compositè, si reuerenter, si cum gratiarum actione in ecclesia viuamus. Vnde Theophylactus:

¶ Ingressus ad nuptias sine diiudicatione fit, at vita eorũ qui ingressi sunt posthac non indisquisita erit, sed examen valde magnũ faciet rex eorum, qui post ingressum in sordido habitu inuenientur. Et licet intra nos sit deus intimis nostris intimior, nobis semper præsens, extra tamen esse videtur, quum sui præsentiam dissimulat.

Actus fidelium vt cõsyderat deus.

¶ Tunc verò intrare dicitur, quando se nobis præsentem per effectum demonstrat. Intrans autem videt qualiter recumbimus, & si fidei cibus quem gustauim? in opere demonstrauimus, vt in huius alimenti naturam ipsi quodãmodo cõuertamur, sicut B. Augustino dictum fuit. Cibus sum grandium. Cresce & manducabis me, nec tu me mutabis in te, sicut cibum carnis tuæ, sed tu mutaberis in me.

Lib. con. 7.

¶ Et quia sic attendit deus quid agamus, par est vt & ipsi prouidentes dominum in conspectu nostro semper, eius offensam solicitè vitemus. Ait Boëtius: Magna vobis est (si dissimulare nõ vultis) necessitas indicta probitatis, quum ante oculos agatis iudicis cuncta cernentis. Itaq; auersamini, inquit, vitia, colite virtutes, ad rectas spes animũ subleuate, humiles preces in excelsum porrigite, quæ quum rectæ sunt, inefficaces esse non possunt.

Vidit

¶ Vidit, inquit, ibi hominem non vestitum veste nuptiali. Vestis nuptialis, charitas est. Quũ enim nuptiæ ex amore celebrentur, vtiq; vestis nuptialis amor est. Est etiam charitas vestis nuptialis ratione lætitię quę in nuptiis est. Charitas enim iocunditate plena est. Vnde est illud Apostoli: Fructus autem spiritus est charitas, gaudium, pax.

Vestis nuptialis charitas.

Gal. 5.

¶ Denique vestis nuptialis charitas est, ratione suæ dignitatis siue pretiositatis. Nullus enim contractus nuptiali fœdere neque maior neque dignior est. Nam in aliis contractibus pecunia vel res alia traditur, in nuptiis autem vterque sponsorum tradit semetipsum. Quàm verò sit magni valoris charitas ostendit, qui ait: Si dederit homo omnem substantiam domus suæ pro dilectione, quasi nihil despiciet eam, scilicet substantiam.

Canti. 8.

¶ Aduerte triplicem esse charitatis vtilitatem, iuxta vestis similitudinem, cuius triplex vsus esse dignoscitur. Primò enim veste teguntur deformia. Et de charitate per Salomonem dicitur: Vniuersa delicta operit charitas. Et quidem beatus qui custodit huiuscemodi vestimenta sua ne nudus ambulet, & appareat turpitudo nuditatis suæ.

Charitatis vtilitas triplex.

Pro. 10

Apoc. 16.

¶ Secundus vsus vestis est fouere, contra æstum, nimbos, ventos, & frigora. Non secus protegit charitas cõtra tentationis æstum, contra rigidum desperationis frigus, contra nimbos & imbres aduersitatum, & contra irruentes perturbationes, quasi quasdam graues ventorum tempestates. Vnde per Salomonem de sancta ecclesia sub similitudine mulieris fortis dicitur: Nõ timebit domui suæ à frigoribus niuis: omnes enim domestici eius vestiti sunt duplicibus, id est, & dei charitate & proximi.

Pro. 31.

¶ Tertius vsus vestis est, membra corporis ornare. Porrò omnis ornatus & decor virtutũ à charitate est, qua absente nullæ virtutes nos corã deo cõmendant. Vnde Gregorius: Intrat ad nuptias sed cum nuptiali veste nõ intrat, qui in sancta ecclesia fidem habet, sed charitatẽ nõ habet. Rectè enim charitas nuptialis vestis vocatur, quia hãc in se conditor noster habuit, dum ad sociandæ sibi ecclesiæ nuptias venit. Sola quippe dilectione dei actũ est, vt eius vnigenitus mẽtes sibi electorum hominũ vniret. Vnde & ipse dicit: Sic deus dilexit mundum, vt filium suum vnigenitum

Ioan. 3.

genitum daret. Qui ergo per charitatem venit ad homines, eandem charitatem innotuit esse vestem nuptialem.

¶ Et certè si quis ad carnales nuptias esset inuitatus, vestē mutaret, & congauderet se spōso & sponsæ, ex ipso sui habitus decore ostenderet, inter gaudentes & festa celebrantes despectis apparere vestibus erubesceret. Nos ad dei nuptias venimus, & cordis vestem mutare dissimulamus. Porrò de dilectione ipse dominus nobis præcepit, dicens: Diliges dominū Deum tuum ex toto corde tuo, &
Mat.22. ex tota anima tua, & ex tota virtute tua, & proximū tuum sicut teipsum. Duo hæc necesse est vt charitatis præcepta custodiat, quisquis in nuptiis vestē nuptialē curat. Quisquis autē hanc in Christi nuptiis recumbēs nō habet, ingressum regis solicitus metuat. Ecce rex ad nuptias ingreditur, & cordis nostri habitum cōtemplatur, atq; ei quem charitate vestitum non inuenit, protinus iratus dicit.

Amice, quomodo huc intrasti, nō habens uestem nuptialem? At ille obmutuit.

M ¶ Vnumquemq; hominum in particulari iudicio (id est, hora mortis) dominus interrogat qualiter in fide Christiana quasi in suis se gesserit nuptiis. Verùm in fine mundi, super hoc communiter loquetur vniuersis.

Grego. ¶ Sed mirandum est, quòd hunc & amicum vocat dominus & reprobat. Ac si apertius dicat, amice & non amice. Amice per fidem, & non amice per operationem. Amicus enim ille erat, quia ad mensam residebat, & idem non amicus, quia charitate vacuus erat. Cuiusmodi hominem solo nomine amicum vocat sapiens vbi dicit: Est amicus
Eccl. 6. socius mensæ, & non permanebit in die necessitatis. In hunc sensum & Iudam quoque dominus amici nomine
Mat. 29. compellauit, dicens: Amice ad quid venisti?

¶ Quomodo, inquit, huc intrasti? Vbi Hieronymus: Amicum vocat quòd inuitatus ad nuptias est. Arguit impudētiæ, quòd veste sordida munditias polluerit nuptiales. Quicūq; enim pannis veteribꝰ & laceris sunt obsiti, quos ex illo veteri Adam quasi hæreditarios habēt, iis dicit dominus: Amici, quomodo huc intrastis? Iis Apostolus salu-
Ephes.4. briter suadet, dicens: Renouamini spiritu mentis vestræ, &

Cur amicus vocatur qui reprobatus.

& induite nouum hominem qui secundum Deum creatus est, in iustitia & sanctitate veritatis. Non autem in iustitia Pharisæorum, quæ ex lege est, sed in iustitia veritatis: non autem in iustitia illa figurali tantùm & typica. Si militer neq; in sanctitate typica & vmbratili, cuius gratia Pharisæi & omnes Iudæi non mādūcant panem nisi crebrò lauerint manꝰ suas? sed in sanctitate veritatis. Veritas Christus est, respectu vmbræ legis. Sanctitas ergo veritatis, est illa qua per fidem in Christū in gratia spiritus sancti fideles verè sanctificantur.

Iustitia veritatis.

Mar.7.

¶ Intersunt autem plerique nuptiis Christi induti sacco auaritiæ, sed non, sed nō est fas sacco indutum aulā regis intrare. Cæteri pellibus simulatæ iustitiæ, nonnulli etiam armis iracundiæ. Alij sordidatum habēt vestimentū peccato luxuriæ. Alij laterum, dissecatione inuidiæ. Alij incōpositum, negligētia acediæ, de quibus omnibus accipere possumus quod ait Dominus per prophetam: Visitabo super omnes qui induti sunt veste peregrina.

Nuptiis Christi interesse indigni.

Hest.4.

Soph.1.

¶ Cæterùm, authoritate huius loci confutatur error eorum hæreticorum qui negant malos esse in ecclesia, quādoquidem in nuptiis fuerit malus, & ideo eiectus. Sed & illorum error conuincitur, qui asserunt solam & nudā fidem ad salutem sufficere. Nam hic vnus ingressus est nuptias, & vtique non nisi cū fide. nā infideles non in nuptiis Christi, sed foris sunt, & tamen hunc nuda fides non satis dignè Christi nuptiis vestiuit. Quos etiam & in hoc à vero deuiare constans est, quòd asserunt amittentē charitatem, etiam fidem perdere, quum is in nuptiis recumbens, vestem charitatis amiserit fide salua.

Errorum cōfutatio.

¶ At ille obmutuit, inquit, nō habēs quod responderet. In tempore enim illo non erit locus impudentiæ, nec facultas negandi, quando omnes angeli, & mundus ipse, testis sit peccatorū. Vnde Greg. In illa districtione vltimæ increpationis, omne argumētū cessat humanæ excusationis. Quippe quia ille, foris increpat, cui testis conscientia intus animam accusat. Quum enim vita peccatoris discutietur in examine, & quur dignos pœnitentię fructus nō fecerit, non poterit respondere vnum pro mille. Non enim defuit ei interna inspiratio suggerens, nō scriptura docens,

Vt reprobis in iudicio excusatio nulla.

Universidad de Deusto Biblioteca

docēs, non prædicator annuntians, non exēplum prouocans, nō misericordia dei expectās, nō opportunitas se exhibens. Et quidem dicere potest peccator deprehēsus & conuictus. Quid faciam quum surrexerit ad iudicandum Deus, & quum quæsierit, quid respondebo illi? Subditur ergo conuicti terribilis & formidanda damnatio.

Iob.31.

Tunc dixit rex ministris: Ligatis manibus & pedibus eius, mittite eū in tenebras exteriores, ibi erit fletus & stridor dentium.

O ¶ Commemorat dominus mēbra corporis, scilicet manus, pedes, oculos, & dentes (vt dicit Hiero.) ad comprobandam aduersus Sadducæos resurrectionis veritatē. Manus illi ligantur & pedes, quatenus exinde nec manibus malum facere, nec pedibus in malum currere possit. Sed nec bonum exinde facere poterunt, quod hic facere & potuerunt & contempserunt. Vbi Greg.

Operandi facultas tollitur.

¶ Ligantur tunc pedes & manus per districtionem sententiæ, qui modò à prauis operibus ligari noluerunt per meliorationem vitę. Vel certè tunc ligat pœna, quos modò à bonis operib' ligauit culpa. Pedes enim qui visitare ægrum negligunt, & manus quæ nihil indigentibus tribuunt, à bono opere iam ex voluntate ligatæ sunt.

Quo merito manus & pedes ligandi.

¶ Quæ ergo nunc spontè ligantur in vicio, tunc in supplicio ligantur inuitò. Itaque dum tempus habemus, operemur bonum. Non enim post mortem tempus est operādi, sed mercedem operum recipiendi. Vnde per Salomonem dicitur: Quodcūque potest manus tua instanter operare, quia nec opus, nec ratio, nec sapientia, nec scientia erunt apud inferos, quò tu properas.

Gal.6.

Eccl.9.

¶ Porrò ministri quibus peccator iam damnatus ligandus traditur, spiritus maligni sunt, de quibus scriptum est: Sunt spiritus qui ad vindictā creati sunt, & in furore suo confirmauerunt tormenta sua. Et meritò quidem peccator his traditur, vt sint ei implacabiles tortores in pœna, qui fuerunt ei suggestores in culpa.

Eccl.39.

Maligni spiritus ministri.

Grego.

¶ Bene autem dicitur, q̄ in exteriores tenebres proiciatur. Interiores quippe tenebras cęcitatē cordis accipimus, exteriores verò tenebras, noctē æternæ dānationis. Tūc ergo

Tenebræ interiores.

ergo dānatus quisq; nō in interiores, sed in exteriores tenebras mittitur, quia illic inuitus proiicitur in noctem dānationis, qui sponte cecidit in cæcitatē cordis. Vbi fletus quoq; & stridor dentiū esse perhibetur, vt illic dētes strideāt, qui hic de edacitate gaudebāt, illic oculi defleāt qui hic per illicitas concupiscētias versabatur. Quatenus singula quæq; mēbra supplicio subiaceāt, quæ hic singulis quibusq; vitiis subiecta seruiebāt. Illic peccator in ęternū nō obtinebit quod vult, & quod non vult sine fine sustinebit. Illic omni seipsum iuuādi potētia cunctisq; priuatus viribus, quasi truncus iners nūquā vltra soluēdus, in gehenæ cruciatibus proiectus iacebit, iuxta quod per Salomonem dicitur: Si ceciderit lignum ad austrum siue ad aquilonem, in quocunque loco ceciderit, ibi erit.

Fletus & stridor dentium.

Eccl.11.

¶ Circa tertium principale dicitur:

Multi enim sunt uocati, pauci uerò electi.

P ¶ Ecce dominicæ parabolæ conclusio formidabilis. Vbi Greg. Ecce nos omnes iam vocati per fidem ad cœlestis regis nuptias venimus incarnationis eius mysterium credimus & cōfitemur, & diuini verbi epulas sumimus. Sed futuro die iudicij rex intraturus est. Quòd vocati sumus nouimus, si sumus electi nescimus. Tanto igitur necesse est vt vnusquisque nostrum in humilitate se deprimat, quanto si sit electus ignorat.

¶ Nonnulli enim bona nec incipiunt. Nonnulli verò in bonis quæ incœperunt minimē persistūt. Alter penè totam vitam ducere in prauitate conspicitur, sed iuxta finem vitæ à prauitate sua per districtæ pœnitentiæ lamēta reuocatur. Alter electam videtur vitam ducere, & tamē hunc contingit ad erroris nequitiam iuxta finem vitæ declinare. Alius bonum bene inchoat, melius cōsummat. Alius in malis actibus à primæua ætate se exercet, & in eisdem operibus semper seipso deterior consummatur. Tanto ergo vnusquisq; sibi solicitè metuat, quanto ignorat quod restat. Quia quod sæpe dicendū est, & sine obliuione retinendum, multi sunt vocati, pauci verò electi.

Modus hominū multiplex.

¶ Vocati enim sunt omnes, ad quos Christianæ fidei notitia peruenit, sed quotus quisque est qui secundum hanc fidem viuens, verè Christiani hominis operapræstet? De sexcen-

Paucitatis saluandorum typus.

sexcentis vitiorũ millibus AEgyptũ egredientibus, duo tã tũ. i. Caleph & Iosue repmissiõis terrã ingressi sunt, cæteris ob perfidiã in deserto irato Deo cõsumptis. Sed & præsente saluatore è decẽ à lepra mũdatis vnus tãtũ reuersus est, qui daret gloriã deo. Ad hæc malorũ hominũ cõparatione, pauci boni reperiũtur, iuxta qd quidã sapiẽtũ ait:

Num. 14.

Lucæ. 17.

Iuuenalis.

Rari quippe boni, numero vix sunt totidem quot
Thebarũ portæ, vel diuitis ostia Nili. Et idẽ alio loco:
Terra malos homines nunc educat, atque pusillos.

1. Pet. 4.

Et quum iuxta apostoli Petri sententiã vix iustus saluabitur, quum adeò multi sint impij & peccatores, quis miretur, & si multi vocati sint, tamen paucos saluari? Si ex omnibus quos mundus capit hominibus vnus, tantùm crederetur periturus, qui de ipso formidare non deberet, ne fortè ille vnus sit ipse? Et multomagis quum is qui nouit & iudicaturus est vniuersos, dixerit multos esse vocatos, paucos verò electos.

DOMINICA XXI. POST PENTECOSTEN.

Erat quidam regulus cuius filius infirmabatur Capharnaum. Ioan. 4.

¶ In hac sancti Euangelii lectione tria describuntur, quorum primum est, reguli pro salute filii ad Christum supplicatio. Secũdum est, incredulitatis ipsius reguli iusta reprehensio, ibi: Dicit ergo Iesus ad eum: Nisi signa. Tertium est, à Christi benignitate beneficii impetratio, ibi: Dixit ad eum Iesus: Vade, filius tuus viuit.

A ¶ Circa primum aduertendum est, quo tempore peracta sunt quæ lectione cõprehendũtur. Recurrendum igitur est ad ea quæ sanctus Euangelista præmisit. Narrauerat conuersionem & fidem Samaritanorum, qui Christo audito dicebant: Ipsi audiuimus & scimus quia hic est verè saluator mundi. Quum autem rogantibus Samaritanis bidui spatio apud eos mansisset, exiit inde, & abiit in Galilæam. Et quoniam ampliore humanitate & beneuolentia

tia Samaritani (qui erant exteri) se receperunt, promptioque in eum erant fide quàm contribules sui Iudæi, subdit Euangelista: Ipse enim Iesus testimonium perhibuit quia propheta in sua patria honorem nõ habet. Venit ergo iterum in Chana Galileæ, vbi fecit aquam vinum.

Samaritanorum fides promptior quàm Iudæorum

¶ Non ergo de Samaria ad templũ Hierosolymorum rediit, vnde vendentes & ementes eiiciẽdo vetus sacrificiũ abiecit, licet & illa ciuitas patria eius fuerit, sed rediit in Galilæam. Nam ad Israël quidem salus reuertetur, quum plenitudo Gẽtium intrauerit. Ad templum autem, id est, ad hostiarum sanguinem suscipiendum, vel circunciden di ritum, Christus nũquam rediturus est. Quid ergo nunc illic, id est, in Galilæa fecerit, audiamus: & in exteriori eius opere interius mysterium perquiramus.

Ioan. 4.

Iudaici ritus nunquam restituendi.

¶ Et erat, inquit, quidam regulus, cuius filius infirmabatur Capharnaum. Non legimus fuisse tunc temporis alium in Galilæa regem, nisi Herodem cognomento Antipam filium Herodis magni, fratrem Archelai. Et fortè aliquis sub eo in parte, regni negotia administrabat, qui hinc regulus dictus sit.

¶ Itaque regulus iste qui accessit ad dominum Iesum rogans vt descenderet & sanaret filium eius, à superiore anno nosse poterat quòd illum ad sanitatem conferendam prout vellet, comitaretur effectus. Nam & hic idem Euãgelista superius dixit, quòd antequam ascenderet Ierosolymam imminente pascha mãsit in Capharnaum aliquãtis diebus. & cæteri Euangelistæ non tacent q̃ ibi multas virtutes fecerit, intantum vt dicerent ei conciues sui in Nazareth: Quanta audiuimus facta in Capharnaum, fac & hic in patria tua, quæ quum omnia huic regulo cõperta forent, opem filio morituro postulatutus accessit ad eum. Vnde sequitur:

Luc. 4.

Hic quũ audisset quia Iesus aduenirет à Iudæa in Galilæam, abiit ad eum, & rogabat eum ut descenderet & sanaret filium eius. Incipiebat enim mori.

¶ Ergo nullum iam supererat remedium medicinę. Ad illum igitur istius pertinebat curatio, qui habet claues vitę & mortis, qui mortificat & viuificat.

B

¶ Quod

Universidad de Deusto Biblioteca

¶Quòd si per hunc mori incipientem populum Iudæorũ accipimus, vtique & hic mori cœpit ex quo cœpit esse populus. In ipso enim sui primordio, & ingratitudinis & idolatriæ, & murmurationis, ac diffidentiæ sceleribus spiritualiter mori cœpit. Vnde scriptum est: Trãsgressoré ex vtero vocauit. Sed tunc mortuus est populus ille, quãdo vitam in ligno crucis occidit, iuxta quod eis in lege fuerat prænuntiatum: Erit vita tua pendens ante te, & nõ credes vitæ tuæ.

Indaicus populus quãdo mori cœpit.
Esa.48.
Deut.28.

¶Sed & nosipsi adhuc in fragili carne viuẽtes, mori incipimus, sicut scriptũ est: Omnes morimur, & sicut aqua dilabimur in terram. Vita nanque præsens, mors quædam est, sicut quidam ait: Quotidie morimur, quotidie demitur aliqua pars vitæ nostræ. Et quidam alius ait:

2.Reg. 14.
Seneca.

Instar & hanc vitam mortis habere puta.

¶Ad hæc, per tẽtationem homo spiritualiter infirmatur, incipit mori per delectationem in peccato, per cõsensum verò peccati moritur, sicut puella in domo. Per operationem verò quasi foras defertur tumulandus, sicut adolescens filius vnicus matris suæ mortuus efferebatur. Denique per consuetudinem peccandi sepelitur, & per culpę defensionẽ quasi iam fœtet in monumento. Quã ob rem dominus ostensurus ꝙ omnẽ ab anima spiritualem aufert languorem, sanauit infirmos, liberauit iam mori incipientes, suscitauit mortuã in domo puellam, iuuenem foras ciuitatem elatum, sed & Lazarum iam quatriduo in monumento fœtentem mirabiliter reuocauit ad vitam.

Processus ad mortẽ animæ.
Luc.7.
Christi virtus vt patuit.

C ¶Porrò, quoniam Capharnaum ager pinguedinis, vel villa consolationis interpretatur, aduertere est quàm plurimos in Capharnaũ spiritualiter ægrotare, illos videlicet, quibus mundi prosperitas & rerum affluentia terrenarum, & incitamenta peccandi sunt & fomenta. Quàm multi enim inter fallaces mũdi illecebras & carnis solatia, perituri tam dei quàm sui obliuiscuntur? sicut scriptum est: Incrassatus est dilectus & recalcitrauit, incrassatus, impinguatus, dilatatus. Dereliquit deũ factorẽ suum, & recessit à deo salutari suo. Quando enim prosperitate fruimur, & tamẽ in malignitate viuimus, tunc nobis magis ac magis est dolendum. Vnde rectè per Salomonem dicitur:

Solatia carnis, animæ pernicies.
Deut. 32.

dicitur: Risum reputaui errorem, & gaudio dixi: Quid frustrà deciperis? Hinc iterum alio loco ait: Cor sapientiũ vbi tristitia est, & cor stultorum vbi lætitia. Porrò stultorum exultatio, ignominia.

Chrysost.
Eccles.2. & 7.

¶In Apocalypsi auditur vox de cœlo, dicens: Quantum glorificauit se & in delitiis fuit, tantum date ei tormentũ & luctum. Aquis AEgypti in sanguinẽ versis omnes pisces mortui sunt. Delitiis carnis Christi cruce damnatis, pœnitẽtes decet mori peccatis. Vt verè dicant: Propter te mortificamur tota die. Porrò quisquis in delitiis carnis (quasi in aquis AEgypti) manet immersꝰ, dicere potest cũ Propheta: Inundauerũt aquę super caput meũ, dixi, perii.

Apoc.18.
Thre.3.

¶Viuere nõ potest qui nõ spirat. Sub aquis autẽ spirare nemo potest, ait Psal. Os meũ aperui & attraxi spiritũ. Spiritũ attrahit, qui deũ orat. Spiramẽ emittit, qui gratias agit, qui Deum laudat, qui sermone proximum ædificat.

¶Quid autem agendũ sit sapiẽti quum gaudium quodlibet arridet, docet qui ait: Præsentis temporis si qua est, ita est agẽda lætitia, vt iudicij sequentis amaritudo à memoria nunquam recedat. Rectè sapiebat qui ait: Renuit consolari anima mea, scilicet in vanis. sed quid? Memor, inquit, fui dei & delectaꝰ sum. Similiter & Apostolus qui ait: Omnia detrimentum feci & arbitror vt stercora, vt Christum lucrifaciam. Hinc etiã Hieronymus: Impossibile est, inquit, vt quis hic ventrem, & illic mẽtem impleat, de delitiis ad delitias transeat, & in præsenti & futuro seculo gloriosus appareat.

Greg.
Phil.3.

¶Hoc Balaam ariolus frustra sibi optabat, dicens: Moriatur anima mea morte iustorum, & fiant nouissima mea horum similia. Optabat sibi in futura vita iustorum gloriam, qui in hac vita mundi gloriam sectabatur. Optabat mori vt iustus, qui viuere volebat vt impius.

Num.23.

¶Et quoniam vanum huius mũdi gaudiũ quasi esca est, sub qua latet hamus peccati animã expiscaturus, quæ esca ad modicũ delectat, hamus verò lethaliter sauciat, nimis insipiẽs est quisquis propter momentaneã voluptatẽ gehennæ cruciatibus qui nõ habent finem, se obstringit. Scriptum est: Gaudium hypocritæ ad instar puncti, quod vtique in huius gaudii fine patebit. Vnde si ab initio mũ-

Iob.20.
Greg. in mor.

di vsque ad hoc tempus in quo sumus, mentis oculos ducim⁹, omne quod finiri potuit quã breue fuerit, videmus.

Vita mortalium breuis. ¶Ponamus enim quélibet hominé à prima die mundi vsque ad diem hodiernam vitam ducere, tamen eandem vitam quàm longã ducere videbatur, finit. Ecce finis adest, præterita iam nulla sunt, quia cuncta transierunt. Futurũ in hoc mundo nihil restat, quia nullum vltra ad vitã vel breuissimum restat momentum. vbi ergo est longum tempus, quod inter initium finémq; deprehensum est? Vtique sic consyderatum, adeò perexiguum est, ac si nec fuisset. Impii itaq; vitam præsentem diligentes, longam hanc æstimãt dum assequuntur, sed breuẽ dum amittunt. Quid itaq; eis nunc prosunt præteritæ delectationes vel diuitiæ, & omnia bona quæ in peccatis habuerunt, aut sanctis quid nocent preterita mala, quæ sustinuerunt?

Febris animæ peccatum. ¶Cæterùm, non otiosum esse putemus ꝙ non quocũq; morbi genere, sed febre hic reguli filius laborans, incipiebat mori. Nam omne peccatum rectè febris animæ vocari potest, vtique ad mortem morbus, & febris lethalis nõnullis consyderationibus corporum febri comparandus.

Febrile frigus. ¶Sicut enim initium febris à frigore est, & desinit in calorem, ita & initium peccati està defectu viuifici caloris in anima, qui est Dei amor & proximi. Hic enim est ille ignis quem dominus venit in terram mittere, & voluit vehementer accendi. *Luce.12.*

¶Hoc igne in cordibus hominum extincto, nihil aliud succedit quàm frigus iniquitatis, de quo per Prophetam dicitur: Sicut frigidam facit cisterna aquam suam, sic frigidam populus iste fecit malitiam suam. Frig⁹ hoc absente sole iustitiæ compunctionis lachrymas in quandã glacialem duritiam (ne fluant) constringit. Et horrida quadã quasi hyemali asperitate superinducta, terram animæ nostræ, nec bona desyderia germinare, nec opera bona quasi fructum pietatis ferre sinit. *Hie.6.*

Febrilis calor. ¶Huic frigori amor peccati & desyderia mala succedũt, quæ ad modum lethiferi caloris peccatricem animam succensam, immoderatè sitire faciunt diuitias, voluptates carnis, vltionem de inimicis, fastigia secularis honoris, aquã sanè de qua qui biberit, sitiet iterum. *Ioan.4.*

¶Secun-

¶Secundò, peccatũ febri comparatur. Nam sicut febris bonum hominis colorem immutat, ita peccatũ dei imaginem in homine deturpat, & Dei similitudine sublata, diaboli similitudinem introducit. Et licet dei imaginem tollere non possit, hanc tamen contaminat & deturpat, vt ei dicatur: Abominabilẽ fecisti decorẽ tuum. Et illud verificetur: Et egressus est à filia Sion omnis decor eius. E *Peccatũ vt animam deformat.* *Ezech.16.* *Thre.1.*

¶Denique peccatũ febri comparatur, quia sicut febris fastidium cibi generat, ita peccatũ vitalis alimoniæ (quod est Dei verbum) tollit appetitum. *Febrile fastidium.*

¶Sed & malè iudicat de saporibus, qui febre laborat. Dicit enim amarum dulce, & dulce amarum. Ait Psalmista: Quàm magna multitudo dulcedinis tuæ domine, quam abscondisti à timẽtibus te. Sed dulcedinem hanc non sentiunt, qui feruore iniquitatis palatum cordis habent infectum. De quibus & illud intelligi potest: Omnem escam abominata est anima eorum, & appropinquauerunt vsq; ad portas mortis.

¶Sed vt ad cõsyderationẽ corporalium ægrotationum paulisper secedam⁹, quærat forsan aliquis & dicat: Ex quo propter originale peccatũ infirmitates sunt homini inflictæ, & illud in sacramento baptismi passionis Christi meritò sit dimissum, cur etiam infirmitatũ molestiæ nõ sunt prorsus ablatæ? Respondetur, plures ob causas seu vtilitates originali peccato infirmitates esse superstites. F *Cur morbi originali peccato superstites.* *Grego. in Mor.*

¶Primò, quia per eas peccata commissa & puniuntur & expurgantur. Vnde diuina dispensatione agitur, vt proliori vitio, prolixior detur & ægritudo. Et quidem hæc magna dei erga peccatorem est misericordia, qua per infirmitatum carnis flagella promerita, ab æternis hominẽ suppliciis liberat. Hanc sibi misericordiam optabat, qui dominum precabatur, dicẽs: Domine, hic vre, hic seca, vt inæternum parcas. Magna sanè Dei erga peccatorem est misericordia, sempiterna quæ meruit supplicia, in pœnas temporales commutare. *Morbis expiari peccata.* *August.*

¶Secundò, vtiles sunt infirmitates corporum, quia hostem, id est carnem, debilitant. Caro enim quo validior est, eo spiritũ rationalem acrius impugnat. Caro, inquit Apostolus, concupiscit aduersus spiritum. Quum autem *Gal.5.*

 infirmitatum

Universidad de Deusto

infirmitatum molestiis fuerit castigata, bella concupiscen
2.Cor.12. tiarum ipsius conquiescunt. Vnde ait idem Apostolus: Vir tus in infirmitate perficitur. Et subinde: Quum enim infirmor, inquit, tunc potens sum. Siquidem carne domita, virtus animi vegetior est.

Morbis nos præmoneri ¶ Tertiò vtiles sunt infirmitates, quia nos de sequutura morte commonefaciunt, ne improuisa mors opprimat inopinantes. Vnde Gregor. Venit quippe dominus, quum ad iudicium properat: pulsat verò, quum per ægritudinis molestias mortem esse vicinam denuntiat. Cui confestim aperimus, si hunc cum amore suscipimus. Quoniam ergo infirmitates & morbi quasi quidam nuntii sunt pro nostra salute à deo nobis missi, non modò patienter, sed & cum gratiarum actione suscipiendi sunt.

¶ Quartò sunt vtiles, quia per eas peccata vitantur. Quã plures enim per carnis infirmitates coërcentur à pecca-
Oseæ.2. tis. Sepiam, inquit, viam tuam spinis.

¶ Quintò, quia dei amorẽ erga hominẽ demonstrant, iu
Apoca.3. xta quod dicit: Ego quos amo, arguo & castigo.

G ¶ Voluit autem dominus mortis tempus nobis esse in-
Grego. Cur tempus mortis nobis incertum. certum, vt homo viuat purius. Si enim scirent homines quando ab hoc seculo migrare deberent, vnam vitæ partem voluptatibus, aliam fortè bonis operibus impendederent. Nunc autem qui nos incertos reddidit, semper nos seruitio suo voluit esse intentos.

¶ Item & alia ratione nobis expedit mortis nostræ tempus ignorare, videlicet vt non coactè sed liberè quod bonum est operemur, & vt nõ solùm nobis sed & proximis vtiles esse studeamus: quod vix quisquam faceret, qui ineuitabilem vitæ suæ præsciret finem. sibi quippe soli, neglectis aliis, totus forsan esset intentus.

¶ Sed nec quisquam infirmitate sua quam sciret non esse ad mortem, emendationem vitæ meditaretur, nec ad deum vel sanctos supplicibus votis pro assequenda salute confugeret.

¶ Ad hæc: Si vitæ suæ terminũ mortales prænoscerent, plerique mortis formidine tabescentes, ante præfixum vitæ finẽ, ipsam quã assiduè formidarẽt mortẽ, sibi accelerarẽt. Et licet moriẽdi tẽpus deus nos ignorare voluit, certos

tos tamen voluit esse, quoniam breues dies hominis sunt.

¶ Notandũ est tamen quod beatus Gregorius (illud tractans quod in Iob scriptum est: Constituisti terminos eius *Iob.14.* qui præteriri non poterunt) ait: Præfixi sunt dies seculi singulis hominibus ab æterna præscientia Dei, nec augeri possunt neq; minui, nisi præsciãtur, vt aut optimis operibus lõgiores fiãt, aut pessimis breuiores. Scriptũ est em: Timor domini apponit annos, anni aũt impiorũ breuiabũtur. Sed ab hac digressione ad literam est redeundum.

¶ Circa secundum principale dicitur:

Dixit ergo Iesus ad eum: Nisi signa & prodigia uideritis, non creditis.

H ¶ Hic ponitur incredulitatis reguli iusta reprehensio. V-
Rupert. bi non leuiter accipiendum est, quod grauissima veritas patriæ suę dixit, quod vni regulo loquẽs, toti suæ gẽti pluralis numeri verbo obiecit, dicens: Nisi signa & pdigia videritis, non creditis. Quod pfecto cũ graui (vt dignũ est) vituperatione dixit, quia comparatione illorũ iustificati fuerãt Samaritani supra memorati, quibus dedignabãtur Iudæi couti, quia paulò antè apud illos fuerat (vt superi' dictũ est) fuerat inquã, & non sine honore, quia crediderunt in eum, nõ propter signa & prodigia (nulla enim vi-
Samaritani Iudæis meliores. derunt) sed propter prophetiã quidẽ credere cœperunt, qua dixerat mulieri omnia quæcũque ipsa fecit. Sed deinde propter sermonem ipsius sanum & verum, multo plures crediderunt dicentes, nõ quia signa vidimus, sed quia audimus & scimus, quia hic est verè saluator mundi.

¶ Nónne ipsi contribules sui maximè audierunt, imò & quotidie audiebãt, & proinde scire poterant? Nónne saltem Ioannis testimonia satisfacere illis debuerant, quem omnes sciebant esse prophetam? Rectè igitur hoc in tẽpore illis improperabat, quia Samaritani (vt dictum est) com I
paratione illorum de proximo iustificati fuerant, imò & *Non propter signa Abraham credidit.* omnes Gentes paulò pòst magnificè erant iustificandæ.

¶ Ipsi verò Iudæi à fide patrum nimium degenerabant. Nunquid enim Abraham propter signa & prodigia credidit? Nũquid quando dixit ei deus: Egredere de terra tua, *Gen.12.* & de cognatione tua, & benedicam tibi, & multiplicabo, *Gene.22.*

 atque

atque in semine tuo benedicẽtur vniuersæ cognationes terræ.nũquid inquã dixit Abrahã:Quod signũ tu ostẽdis mihi,quia hoc præcipis vel hoc promittis mihi,vt credam tibi?

¶Quòd si obiicias quorundam scripta, quæ non sunt autentica, quibus fertur de igne Chaldæorum diuinitus eductus fuisse,& hoc illi pro signo sufficere, dic quæ signa & prodigia Deus illi ostenderat,vt fiduciam habens in ignem se proiici intrepidus permitteret?Quod signum aut prodigium acceperat,vt Deo sæpius promittente semen in quo benedicerentur omnes gentes terræ non in-
Rom.4. firmaretur fide,nec consyderaret corpus suum emortuũ & sterilem vuluam Saræ?

¶Ergo degeneres,inquit, vos, ergo tãto patre indigni, ergo deteriores Samaritanis,& omnibus alienigenis,qui nisi signa & prodigia videritis,non creditis.

K ¶Sed dixerint Iudæi: Visne vt frustrà vel leuiter credamus tibi?Num credere debemus omni spiritui?Te dicente quòd Christus sis,quòd filius dei sis,qualiter experiemur quod verum dixeris?

Iudæi hoc vno signo potuisse Christum cognoscere. ¶Ad hæc,inquam, planè experiemini,sed quomodo lex præcipit:Probate,sed ligitimè. In lege enim scriptum est: Quod in nomine domini ꝓpheta prędixerit & nõ euenerit,hoc dominus nõ est locut⁹, sed per tumorẽ animi sui ꝓpheta cõfinxit,& idcirco nõ timebis eũ.Sed & lex iterũ
Deut. 18. dicit:Si surrexerit in medio tui prophetes,aut qui somni-
Deut. 13. um se vidisse dicat,& prædixerit signa atq; portenta,& euenerit quod loquutus est,& dixerit tibi:Eamus & sequamur deos alienos,nõ audies verba ꝓphetæ illi⁹ aut somniatoris.Vtiq; hoc lex dicit,sed de somniatore & de propheta qui suadet tibi ire post deos alienos,hoc dicit. Ali⁹ loc⁹ est,aliud mãdatũ est de ꝓpheta qui cõfitetur se in nomine domini venire, & verũ ꝓphetat cũ ista professiõe.
Deut. 28. ¶Sicut enim ait:Prophetã de gente tua, & de fratribus tuis,sicut me,suscitabit tibi Dominus de⁹ tuus.ipsum audies,vt petisti à domino deo tuo in Oreb.Et inde:Qui autem verba eius quæ loquetur in nomine meo audire noluerit,ego vltor existã.Et subinde eadẽ lex dicit:Quòd si tacita cogitatione respõderis, quomodo possum intelligere

gere verbũ quod nõ est loquutus dñs?hoc habebis signũ: Quod in nomine domini ꝓpheta ille prædixerit & nõ euenerit,hoc dominus non loquutus est,sed per tumorem animi sui propheta confixit,& idcirco non timebis eum.

¶Itaque secundũ legis mãdata, nõ per signa & prodigia, sed per verbũ verum experire, vt scias ô patria mea,quid credere debeas.Verbi gratia,quũ dico tibi:Soluite templũ Ioan.2.
hoc,& ego in tribus diebus excitabo illud,imò quũ aper- Christus
tius dico & dicam,quia occisus post tres dies resurgam,si propheta
non euenerit quod dico,hoc dominus non loquutus est, verax.
imò ego qui loquor,dominus non sum. Interim antequã Matth. 9.
illud fiat,quum dico vobis,Quid cogitatis mala in cordibus vestris?& cætera talia quum dico,redeuntes ad cor vestrum, si intelligitis ita esse rem in cordibus vestris vt dico,scitote, quia dominus loquutus est, & vera sunt cætera,quæ omnia in nomine domini vobis loquor.

¶Sic enim legitimè Samaritani paulò antè veritatem examinauerunt,vna muliere prædicãte:Venite & videte hominem qui dixit mihi omnia quæcunque feci.Quis enim alius nisi dominus deus occulta cordium perspicit?Alũni legis sapite legem.Propheta tã ille qui loquitur in nomĩe domini,sed mẽtitur,quã ille cuius quidem verbũ quod loquutus est euenerit,sed loquut⁹ est in diis alienis: hic inquã,& ille pariter contemnentur,imò & occidẽtur. Qui autem & in nomine domini loquitur,& verum verbũ loquitur,hic timendus est, huic per omnia credendum est.

¶Sed vos è contra,signis & prodigiis experiri vultis,aliqui,imò penè cuncti,signa de cœlo quæritis, videlicet si Christus ego sũ,si propheta ille ego sũ de quo dixit Moyses(vti dictũ est)ꝓphetã suscitabit vobis dominus de⁹ de fratrib⁹ vestris,ipsũ audietis,tãquã me:si inquã ꝓpheta ille ego sum,hæc signa & ꝓdigia quæritis,vt rursus idẽ vel simile quid ꝓpter vos fiat Romanis signis & portentis illis quę ꝓpter patres vestros facta sũt ĩteremptis Aegyptiis. Matth. 12.

¶Certè generationi huic malæ & adulteræ, quæ tentando huiusmodi signa quærit, signum non dabitur, ni- 10an.3. & 4.
si signum Ionæ prophetæ,vt sicut ille fuit in ventre cœti tribus diebus & tribus noctibus,& tunc demũ illo prædicante,triduanam pœnitentiã egit, Niniue,& Niniue re-

seruata exaruit cucurbita (secundũ alios hædera) quæ ob umbrabat super caput Ionæ, ita sit filius hominis in corde terræ tribus diebus & tribus noctibus, & tunc demũ in nomine eius pœnitentia & remissio peccatorũ prædicetur in omnes gẽtes, illisq; baptizatis in nomine patris & filij & spiritussancti, & ita illis saluatis, ista patria mea, hæc generatio mala disperdatur. Attamẽ vobis paucis quicunque residui estis, qui nõ tentãtes, sed necessitatẽ habẽtes signa quæritis, signa fient plura & maiora quàm petitis, vt audiãt gẽtes, quæ solo auditu contẽtæ erunt, & dicant: Audiuimus & scimus, quia hic est verè Saluator mundi.

Luc. 24. Mat. 7 lt.

L

¶ Quum ergo dicit: Nisi signa & prodigia videritis, non creditis, secundum Augustinum arguit hominem & fide tepidum, aut frigidum, aut omnino nullius fidei, sed tentare cupiẽtem de sanitate filij sui qualis esset Christus, quid esset, quantum posset. Consueuerunt enim, vt ait Chrysostomus, patres ex multo amore ad filios non solùm medicis loqui de quibus confidunt, sed & de quibus non confidunt, nihil volentes prætermittere eorum quæ ad salutem pertinent filiorum.

Regulus vt incredulus.

¶ Constat ergo quòd ignorans Christum esse Deum, illũ vt hominem adiit, & tamen Dominum vocat, & de cuius magnifica parum sentiebat dignitate. Si enim credidisset Christum solo verbo posse sanare filium suum, non opus fuisset rogare vt descenderet ad illum.

¶ Vbi etiã patet quãto perfectior in fide Centurio gentilis fuerit hoc regulo Iudæo. Centurio enim nõ solùm nõ petiit vt ad seruum paralyticũ curandum veniret, sed & venire volentem reueritus humiliter prohibebat, indignum se esse ratus sub cuius tectũ ille ingrederetur. Hic autem non credebat Christum nisi coram esset posse sanare filium suum, consimilis in errore Naaman Syro, qui per nũtium Helisæi iussus se septies lauare in Iordane vt à lepra sanaretur, abire volebat indignans. Putabam, inquit, quòd ipse egrederetur ad me, & stãs ĩuocaret nomẽ domini Dei sui, & tangeret manu sua locum lepræ, & curaret me. A quo etiã errore non peul abfuisse videtur quę ait: Domine, si fuisses hic, frater meus nõ fuisset mortuus. Itaque reguli petitionem iustè expẽdẽtibus manifestũ est eum

Centurio gentilis regulo melior.

Matth. 8. 4. Reg. 5.

Ioan. 12.

eum in fide dubitasse, dum corporalem domini præsentiã desiderauit, qui spiritu vbique est. Perfectus enim fide non uisset nullum locum esse cui non adsit deus.

¶ Credidit Centurio, vt iã dictum est, posse omnia dominũ etiã corpore absentẽ, omnésque illius imperio subiectas esse creaturas magis quàm sibi sui parẽrent serui. Vnde & ipse laudem à domino, regulus meruit increpationem. Fuit enim (vt dictũ est) in fide tepidus, aut certè nullus, qui superioris anni miraculum in Chana factum, vbi aquas Christus in vinum conuerterat, non potuit ignorare. Chana enim, & Capharnaum, loca inuicẽ vicina sunt. Et quis dubitet ipsum quoque fuisse Ierosolymis in die festo Paschæ, vbi multi crediderunt in eum, videntes signa quæ faciebat, è quorũ numero ille vnus erat, qui ait: Rabbi, scimus quia à deo venisti magister. Nemo enim potest hæc signa facere quæ tu facis, nisi fuerit deus cum eo. Propter quæ omnia, & Galilæi redeuntem ex Iudæa Christũ, honestius exceperunt.

Ioan. 2.

Ioan. 3.

¶ At post hæc omnia, & multa præter hæc alia ipsius signa quæ fecerat, etiam in istius reguli ciuitate Capharnaum, post hæc inquam omnia, nondum credebat Christi diuinitatem regulus. Rogabat tamen pro filij salute, incertus tamen an sanari posset à Christo, vt dictum est. Cũ enim humanis remediis deficientibus, quasi experimentũ facturus accessit ad Christum, non secus quàm si ægroto à medicis iam derelicto permittantur omnia, si fortè aliquid ex omnibus vel casu proficiat. Voluit igitur periculum facere in filio, si famæ signorum Christi (quæ iam tũc vbique percrebuerat) ipsius opera responderent. Quis ergo iam miretur fuisse reprehensum? Adeò enim dominus supra omnia mutabilia vult mentem credentis attollere, vt nec ipsa miracula quæ tametsi diuinitus de mutabilitate corporum fiunt, à fidelibus quæri velit. Vnde Apostolus: Quoniam, inquit, & Iudæi signa petunt, & Græci sapientiam quærunt. Nos autem prædicamus Christum crucifixum, Iudæis quidem scandalum, gentibus autem stultitiam: ipsis autem vocatis Iudæis atque Græcis, Christum dei virtutem & dei sapientiam. Nisi, inquit, signa & prodigia videritis, non creditis.

August. de conse. euã.

1. Cor. 1.

Signum

Universidad de Deusto Biblioteca

M ¶Signum, est res aliqua, quæ in notitiam alterius rei quæ nõ apparet sensibus, facit deuenire. Itaque miracula quæ Christ° in humilitate assumptæ nostræ humanitatis operabatur, maiestatem latentis suæ diuinitatis significabant.

Signũ quid à prodigio differt.

¶Prodigium verò, est signum in lõgum tempus dirigens significationem, quale erat suscitatio mortuorũ. Per hãc enim demonstrauit se omne mortaliũ genus in fine seculi à mortuis suscitaturum. Tale fuit etiam, quãdo facto de funiculis flagello, omnes vendentes & ementes eiecit de templo, portendens futurũ esse qualiter ciuitate, regno & templo amissis, eiiciendi forent per Romanos Iudæi, & dispergendi in omnem ventũ. Iudæorum sanè hęc fuit antiqua perfidia, vt nisi visis signis nõ crederent, quibus tamẽ datis, nõ crediderunt. Vnde & admirans sanctus Euangelista dicit: Quum tanta signa fecisset coram eis, non credebant in eum. Quin & ipsa diuinitatis Christi signa calumniati sunt, dicentes: In Beelzebub principe dæmoniorum eiicit dæmonia. Sanè modicitatem fidei reguli huius manifestè prodit quod subditur: Quum enim dixisset ei dominus, Nisi signa & prodigia videritis, non creditis.

Ioan.12.

Luc.11.

Dicit ad eum regulus; Domine, descende priusquam moriatur filius meus.

¶Rogat sanari filium suum, qui & ipse perfidiæ morbo grauius laborabat. Reprehensus enim à Christo de fidei pusillilate, necdũ emendatur. Dixerit ei dominus: AEgrotus quidem decumbit filius tuus, sed tu deterius laboras. Tu fili, petis sanitatem, ego etiam te sanum vellem vt crederes. Perseuerans ergo in illa sua exigua fiducia regulus, dicit ad eum: Domine, descende priusquam moriatur filius meus. Quid aliud mortali medico diceret, medico inquam, qui quum sit homo nõ deus, opus habet per semetipsum ad ægroti lectulum accedere, & tam visu oculorum, quàm tactu venarum, genus morbi dinoscere, & secundũ morbum antidotum dare? Dum enim rogat dominum, vt descendat priusquam moriatur filius suus, non credebat quòd ab illo resuscitari posset, si moreretur. At Iesus non descendit, sed mansit in eodem loco, & tanquam deus, qui omnia quæcunque voluit, fecit: sanitatem filio eius sola sua

Reguli elucet perfidia.

sua voluntate, in qua vniuersa sunt posita, restituit: & tanquam propheta, verbum verum dicit, quo secundũ legem (vti superius dictum est) probari debeat, quia vera essent quæ in nomine domini loquebatur.

HOMILIA ALTERA.

Dicit ei Iesus: Vade, filius tuus uiuit. Ioan. 4.

D ¶Hic ponitur ingentis beneficij à Christi benignitate impetratio. Vbi duo sunt notanda. Primum est, ad mortem ægrotantis sola domini voluntate sanatio. Alterum est, perspecto miraculo, fidei in regulo cõsummatio, ibi: Credidit homo.

¶Circa primum dicit: Vade, filius tuus viuit. Quia enim infirmitas illa erat ad mortem, ideo sanatum dicit viuere: sanatum, inquam, absque tactu, absque præsentia corporali, absque vllo verbo, sed solo nutu suæ voluntatis. Nam quia Christus (qui vtique est veritas) mentiri non potest, eo ipso quòd dixit eum viuere, oportuit sermonem suum, remipsam comitari necessitate incommutabilis veritatis. Hoc vnum idémque factum, & vera de præsentibus prophetia est, sicut ex seruis suis idem regulus postmodũ cõperit, & imperium vitæ est.

Idem opus Christi & prophetiã esse & signum. Rupert.

¶Constat verò quia de miraculi huius minori parte (id est, de prophetiæ veritate) sancti prophetæ dignè secũdũ legitimã probationem (de qua superiore homilia dictum est) magni habiti sunt. Verbi gratia: Samũel quando dixit Sauli inuentas esse asinas quas quærebat, & verum dixit, quas tamen ipse non inuenerat. Itémque Helias qui regi Achab multam pluuiam mox affore dixit, & verum dixit, nec tamen illam opere suo aut dedit, aut fecit.

1.Reg. 10.

3. Reg.18.

¶Igitur quũ incomparabiliter maius sit, opus vitæ & virtutis, & potenti imperio facere, & vere verbo annuntiare, quàm opus non suæ virtutis vero tantùm verbo nuntiare, meritò generationi malæ & adulterę improperatur, quia sepulchra prophetarum honorabant, quos patres illorum occiderant, & prophetarum dominum verbis blasphemis inhonorabant, quem etiã tandem implendo mensuram patrum suorum erant occisuri. Longè enim maiora opera his ostendit, quàm fuerint olim opera prophetarum, nec tamen crediderunt in eum.

Matth. 23.

Vade,

Universidad de Deusto Biblioteca

O *Christum pleraq; largiri indignis.*

¶ Vade, inquit, filius tuus viuit. Ergo & illum exaudiuit misericordia domini saluatoris, qui etiam infirma fide & hæsitans postulauit, vt hinc discamus, ꝙ non semper quid nos mereamur attendat dominus, sed vt cognoscamus, ꝙ multa secundum suam magnam misericordiam beneficentiæ suæ dona largitur indignis. Nam regulum hunc à plena atque perfecta in Christum fide longe distantem, citra omne meritum suum exaudire dignatur, dicens: Vade, filius tuus viuit. Dicit: Vade, vt fidem ei persuadeat. Dicit ei: Filius tuus viuit, largiens ei quod optauerat. Ac si diceret: Vade, nõ credis dum mecum es, nunc me deum agnosce, viuit ecce iam filius tuus.

¶ Cæterùm, hac in re, vt dicit Gregorius, hoc nobis solerter intuendum est, quòd sicut alio Euãgelista testante didicimus, Centurio venerat ad eũ, dicens: Domine, puer meus iacet paralyticus in domo, & malè torquetur. Cui Iesus ꝓtinus respondet: Ego veniam & curabo eũ. Quid est quòd regulus rogat, vt ad eius filium veniat, & tamen corporaliter ire recusat: ad seruum autem Centurionis nõ inuitatur, & tamen corporaliter se ire pollicetur?

Miranda Christi humilitas.

¶ Reguli filio per corporalem præsentiam nõ dignatur adesse. Cẽturionis seruo nõ dedignatur occurrere. Quid est hoc, nisi ꝙ superbia nostra retunditur, qui in hominibus nõ naturã qua ad imaginẽ dei facti sunt, sed honores & diuitias veneramur. Redemptor verò noster vt ostẽderet, quia quę alta sunt hominib⁹, sanctis despiciẽda sunt: & quæ despecta sunt hominum, despicienda eis non sunt: ad filium regusi ire noluit, ad seruum autem Centurionis ire paratus fuit. Certè si nos cuiuspiã seruus rogaret vt ad eum ire deberemus, protinus nobis nostra superbia in cogitatione tacitè responderet, dicens: Non eas, quia temetipsum degeneras, honor tuus despicitur, locus tuus vilescit. Ecce de cœlo venit, qui seruo occurrere in terra non despicit, & tamen humiliari in terra contemnimus, qui de terra sumus. Quid verò apud deum vilius, quid esse despectius potest, quàm honorandũ se ingerere apud homines, & interni testis oculos non timere? Vnde ipse dominus ad pharisæos ait: Vos estis qui iustificatis vos coram hominibus, deus autem nouit corda vestra, quia quod hominibus

Lucæ 16.

minibus altum est, abominabile est apud deum.

¶ Circa secundum dicitur:

Credidit homo sermoni quẽ dixerat ei Iesus, & ibat.

P

¶ Hic notatur perspecto miraculo, in Regulo perfectio fidei seu consummatio. Ergo dominus iisdem verbis, scilicet dicendo, Vade, filius tuus viuit, duos simul curauit. Nam & reguli mentem ad fidem induxit, & à corporis lethali morbo adolescentem filium eius eripuit. Vbi etiam patet quemadmodum proficiat & crescat hominis fides iam credentis, tametsi intensiones spiritualium formarũ nunc stultè negent hæretici. Parum enim aliquid primò credidit regulus, alioqui non venisset ad Christum. Amplius credidit dicente ad eum Christo: Vade, filius tuus viuit, & reuertebatur domum. Tandem perfectè credidit, quando comperit filium suum ea hora sanatũ, quia dixerat ei dominus: Filius tuus viuit.

Fidei intensio in regulo.

¶ Credidit, inquit, homo. Nondum credentem, appellat regulũ: iam verò credentem appellat hominẽ. Fides enim eorũ est duntaxat qui secundũ interiorem hominem renouati, homines appellari merentur. Vnde Aposto. Ephesiis scribens ait: Renouamini spiritu mentis vestrę, & induite nouum hominem qui secundũ deũ creatus est, in iustitia & sanctitate veritatis. Credidit ergo homo sermoni quem dixerat ei Iesus. Hoc est, credidit Christum verbo illo filium suum sanasse, quo dixit: Vade, filius tuus viuit. Et ibat, nimirum, quia dixerat ei dominus, Vade.

Ephe. 4.

¶ Et nota mysticè, ꝙ ille vadit qui credidit sermonibus Iesu: Quorsum autem vadat, ostenditur per id quod alio loco ait: Qui verbum meũ audit, & credit ei qui misit me, habet vitam æternam, & in iudicium non venit, sed trãsit à morte in vitam. Vnde etiam dicit ad eum Simon Petrus: Domine, ad quem ibimus? verba vitę æternæ habes. Itaq; credidit nũc interim sermoni domini Iesu, paulo pòst autem cõperta non sola veritate sermonis, sed & potentia loquentis, non solũ sermoni eius credidit, sed etiã in ipsum tanquam in deum dei filium credidit. Vnde sequitur:

Quo vadit qui credit

Ioan. 5.

Ioan. 6.

Iam autem eo descendente, serui occurrerunt ei, & nuntiauerunt dicentes, quia filius eius uiueret.

Re-

Q ¶ Redeunti ex Chana regulo Capharnaum versus, serui eius allaturi nuntiũ bonum, quòd viueret iam filius eius qui cœperat mori, occurrerunt. Et fortassis occurrebant, non vt nuntiaturi tantùm, sed vt superfluum fore Christi aduentum dicerent. Dicunt nonnulli expositorum, obstupefactos repentina morbi mutatione seruos domino suo occurrisse, quoniam non communi febricitantium more sanatus est, sed omnino subitò & repentè, vt constaret nõ naturæ, sed Christi hoc opus esse. Iam igitur ex hoc prænuntio scire potuit regul' iste, quòd fidelis Iesus prophe-
Deut.18. ta esset domini, quia videlicet iuxta legalem diffinitionẽ, & nihil loquebatur in diis alienis, sed potius inuitabat auditores ad dilectionem creatoris, & verum sibi verbum dixerat de vita filij sui. Et quoniam casu aliquo vel medicina se absente illata filius suus forsan cõualuisse potuisset, examinat miraculi veritatem. Opportunè etiam serui occurrerunt, velocitatem & vim verborũ Christi annuntiantes, domino sic dispensante, vt ab euentu rerum, regulli fides confirmaretur. Sequitur enim:

Interrogabat ergo horã ab eis in qua melius habuerit: Et dixerũt ei: Quia heri hora septima reliquit eũ febris.

¶ Vbi hoc præcipuè est obseruandum, quòd eisdem verbis', quibus Christus fuerat ad regulum de salute filij sui loquutus, & ipsi loquuntur. Filius, inquiunt, tuus viuit, vel disponente sic voluntate diuina, vel quia illi iam de vita eius desperauerant, pro mortuo habentes, sicut & pater domino dixerat, incipere eum iam mori. Aiunt ergo: Filius tuus viuit. Quasi dicant: Iam mortuus erat, & rursum viuit. Et addunt: Reliquit eum febris. Quo signo poterant vtique & ipsi serui ad Christi fidem adduci.

¶ Interrogabat ergo, inquit, ab eis horam. Si quidem regulus ipse nondum plenè contentus nuntio, vt crederet tantæ virtutis Christum fuisse authorem, interrogabat ab eis horam qua sanitatem receepit. Nimirum scire cupiebat, num eodem verbo quo dixerat ei Iesus: Filius tuus viuit: eodem, inquam, verbo virtutis suę salutem portasset, vt ad filium suum febre fugata salus ipsa tam citò rediret. Sciebat quippe horam illam, & diligenti memoria tenebat ex industria

industria notam, certóque tenore apud animum suum defixerat, vt si hora recuperatæ sanitatis illa esset, in qua dixit ei Iesus: Filius tuus viuit, iam de diuina illius magni prophetę potentia nõ dubitaret, quòd esset ipse filius dei, quòd esset rex Israël. Sequitur:

Cognouit ergo pater, quia illa hora erat, in qua dixit ei Iesus: Filius tuus viuit, & credidit ipse & domus eius tota.

¶ Ergo per occasionẽ vnius filij, salus patri & toti domui R
facta est. Sed quid magnũ fuit vt ꝑ tanto signo credidit tota domus vnius reguli? Nõ enim signũ hoc paruũ fuit, per quod se vbiq; esse, vbiq; posse, & sola volũtate cuncta perficere satis euidẽter ostendit. Ergo signum istud ab hoc Euangelista pręteriri nõ debuit, qui cæteris diligentius cõscripsit testimonia diuinitatis Christi. Cur ergo quasi pro magno nobis declamat: Credidit ipse & domus eius tota, Ioan.4.
nisi quia domus illa erat de incredula huius magni ꝓphetæ patria? Siquidem ipse Iesus testimoniũ perhibuit, quia Magnum
propheta in patria sua honorem non habet. Hic autem re- quòd hi è
gulus & tota domus eius ad hęc luce rationis perduci po- Iudaica in
tuerunt, vt inuidentiæ tenebras euaderẽt, & hominẽ pa- uidia credi-
triæ suæ non tantùm vt prophetam, sed vt prophetarum derunt.
dominũ credendo honorarent, & honorãdo crederent. Ioan.2.

¶ Similiter, quando conuertit aquas in vinum. Crediderunt, inquit, in eum discipuli eius, quum pro quantitate miraculi fructus esset valde exiguus. Ergo & quod hic, ait Euangelista: Credidit ipse & domus eius tota. & illic: crediderunt in eum discipuli eius, pro quantitate quidem operum paruum commemorat fructum, veruntamen non contemnendum respectu patriæ suæ, quòd ipsa esset nimium difficilis ad credẽdum. Quod manifestè patet, si ea Ioan.4.
quæ hic Euangelista paulò antè descripsit, cõsyderemus. Nam transeunte per Samaritanorũ regionem domino, & illi genti obiter nec diu prędicante, ꝓpter vocem mulieris vnius annuntiantis in ciuitate & dicentis: Venite & videte hominem qui dixit mihi omnia quęcũq; feci, plurimi Samaritanorum absq; vllius signi visione propter solum sermonem eius in illum crediderunt. Ad istud autem tam ingens

ingens signum inter Iudæos dei legem & prophetas nescientes, solus regulus credidit & domus eius.

Ex gentib. multos, è Iudæis paucos saluari.

¶Quo vtique præsignabatur futurum esse, q̃ fidei gratiam quam gentium multitudo deuotè susciperet, pauci ex Iudæis consequerentur. Iudei enim dei filium ante eorum oculos signa facientem viderunt, apostolorum nihilominus testimonia de Christo verbis & miraculis cognouerunt, & tamen pauci ex eis iugo fidei colla submiserũt, cæteris in cæcitate perfidię pereuntibus. Iure igitur illis ob perfidiæ culpam ad gehennæ incendia damnatis, dicitur de nobis gentibus per fidei gratiam Christo coniunctis, & ex lapidibus in filios Abrahæ suscitatis: Beati qui non viderunt & crediderunt.

Ioan.20.

DOMINICA XXII. POST PENTECOST.

Assimilatum est regnum cœlorũ homini regi, qui voluit rationem ponere cum seruis suis. Matth.18.

¶In præsenti lectione quatuor valde attendenda nobis insinuantur. Primum est, debitoris obligatio ponderosa. Secundum est, erga debitorem domini miseratio viscerosa, ibi: Procidens autem seruus. Tertium est, ingrati debitoris detestanda malitia, ibi: Egressus autem seruus ille. Quartum est, ingrati & malitiosi punitio metuenda, ibi: videntes autem conserui.

A *Ecclesia cur regnũ cœlorum.*

¶Circa primum dicit: Assimilatum est regnum cœlorum homini regi. Vbi Christiana religio & fidelium vniuersitas regnum cœlorum dicitur, videlicet, & quia cœli legibus subiicitur, & quia cœlum patriam habet, tametsi nũc in terra peregrinetur, dicente Apostolo: Quàm diu sumus in corpore, peregrinamur à domino, ad quem sancta ecclesia piis desyderiis quasi quibusdam passibus cõtendit. Nostra, inquiens, cõuersatio in cœlis est. In huius autem regni politia non minus necessaria est pro conseruatione pacis iniuriæ dimissio, quàm beneficentiæ communicatio, vtrunque enim in ea requiritur.

2.Cor.5.

Phil 3.

Porrò

¶Porrò regni huius moderator & saluator nõ modò vitare peccata docuit, sed & qualiter à reatu peccatorũ possimus absolui, salubri consilio monstrauit. Est autem huiusmodi suum consilium, vt si volumus à peccatorum nostrorum debitis absolui, nos quoque offensores nostros à culpis quibus erga nos rei tenentur, absoluamus.

A peccato quo pacto quis liberetur.

¶Ad hoc autem non solùm frequenti exhortatione, sed etiam opere suo nos inuitare dignatus est. Verborum exhortatione, quum ait: Dimittite, & dimittemini. Et rursum: Quum stabitis ad orandum, dimittite si quid habetis aduersus aliquem. Et iterum: Si dimiseritis hominibus peccata eorum, dimittet & vobis pater vester cœlestis peccata vestra. Et quum interrogaretur à Petro, num vsq; septies dimittendum esset fratri, ait: Non dico tibi septies, sed vsque septuagies septies.

Lucæ.6.
Mat.11.
Mat.6.
Matt.18.

¶Operis quoq; exequutiõe grãdeac memorabile huius rei nobis reliquit exemplum, quum in cruce pendens pro sui crucifixoribus orabat patrem, dicens: Pater, dimitte illis, quia nesciunt quid faciunt. Ita factus est nobis dominus noster Iesus Christus, sicut aquila prouocans ad volandum pullos suos, & super eos volitans. Parum illi visum est, solis verbis nos prouocasse ad volandum, ad eam vsque perfectionem qua diliguntur inimici & ignoscitur debitoribus, nisi & in seipso eiusdem rei nobis exemplum ostendisset, & quasi quodam sublimi volatu ad imitãdum se nos inuitasset.

Lucæ.23.
Deut.32.
Christus vt nos & verbis & opere docuit.

¶Equidem homini sensato & cor lapideum nõ habenti, solum hoc sufficere debebat exemplũ, etiam si omnis illa verborum exhortatio præmissa non fuisset. Itaque verbis quidem aliquando planis & manifestis ad hãc perfectionem nos inuitat, sicut in premissis patet exemplis: aliquãdo verò parabolicis, sicut in præsenti patet lectione.

¶Dicit ergo: Simile est regnum cœlorũ homini regi. Ipse B enim dominus vtiq; rex regum rectè homini regi cõparatur, quem misericordem esse decet & iustũ. Talis enim est ipse. Misericors est debitorẽ absoluendo, et iustus, ingratũ puniendo. Et quidem multum est misericors, misericordiã quærentibus, & seuerus iudex, in malo obstinatis.

¶Qui voluit, inquit, rationem ponere, cũ seruis suis. Ve

Actæ vitæ reddēdam rationem. quid ergo irritauit impius deum, qui dixit in corde suo, Non requiret? Oblitus, inquit, est deus: auertit faciem suā ne videat in finem. Sed nónne deus requiret ista? (nimirū vniuersa quæ agunt homines) ipse enim nouit abscondita cordis, multo magis ergo quæ sunt manifesta.

Psal.

Erratū circa dei prouidentiā. ¶ Erratum est autem à quibusdam circa dei prouidentiam, & hoc duobus modis: Primo in generali, dicentibus mundum non regi prouidentia dei, sed omnia casu euenire, iuxta quod ait quidam:

Iuuenal.

Sunt qui in fortunæ iam casibus omnia ponant,
Et nullo credunt mundum rectore moueri,
Natura volente vices, & lucis & anni.
Atque ideo intrepidi quæcunque altaria tangunt.

scilicet peierantes. Simile quid exclamat ad deū propheta sanctus, dicens: Quid taces, conculcante impio iustiorem se? Facies hominis vt pisces maris, qui vtiq; nemine prohibente inuicem se deuorāt. Et multa hūc in modū apud pphetas. Sed hic error eliditur per hoc quod hic dicitur: Simile est regnū cœlorum homini regi, cuius vtiq; est subiectos equis legibus moderari, sicut scriptū est: Tua pater prouidētia cuncta gubernat. Consonat Apostolus, dicens: Quæ à deo sunt, ordinata sunt. Ergo non à casu, sed ordinatione & arbitrio diuino cuncta disponuntur.

Abac. 1.

Sap. 14.

Rom. 13.

¶ Secūdò, erratū est à quibusdā circa diuinā prouidentiā in speciali, qui putauerūt cæterarum quidem rerum curā habere deū, sed ea quę homines agunt vel patiuntur non curare. Ex quorum persona Boëtius expostulat, dicens:

Omnia certo fine gubernas,
Hominum solos respuis actus
Merito rector cohibere modo.
Nam cur tantas lubrica versat
Fortuna vices? premit insontes
Debita scelera noxia pœna.
At peruersi residēt celso
Mores solio, sanctáque calcant
Iniusta vice colla nocentes.
Latet obscuris clara tenebris
Condita virtus, iustúsque tulit
Crimen iniqui.

Hoc

Hoc errore tenebātur amici Iob, dicentes: Circa cardines cœli perambulat, nec nostra cōsyderat. Ad hūc errorē excludendū, hic dictū est, quòd rex ille voluit rationem ponere cum seruis suis. Rationem, inquam, nō modò de manifestis & magnis sceleribus, sed etiā de minimis & occultis, ipsis scilicet cogitationibus, iuxta q̄ scriptum est: In cogitationib⁹ impij, erit interrogatio. Sed & de verbis otiosis, dicente domino: De omni verbo otioso quod loquuti fuerint homines, reddent rationem in die iudicij.

Iob. 22.

Sap. 1.

Mat. 12.

¶ Qui voluit, inquit, rationem ponere cum seruis suis. Tres sunt serui regis nostri, cū quibus habet rationem ponere de suis debitis. Vnus est, qui nūquam à debito absolui vel postulat vel meretur. Alter, qui ad tempus quidem absoluitur, sed efficitur ingratus. Tertius, qui & absoluitur, & permanet gratus. Sertius qui nūquam à debito absoluitur, vniuersus infidelium est populus, qui graui debito creatori suo obstrictus, absolutionem nec vnquam meretur, nec vnquam inuenit, iamq; à deo iudicatus est. Duo reliqui serui, duo genera hominum sunt ad fidem ecclesię venientium. Nam quum electi & reprobi quotidie ecclesiastica sacramenta suscipiunt, simul cum electis reprobi in ecclesię gremio nutriuntur: sed electis aduersari, & hos multis afficere doloribus reprobi non desistunt, & Esau Iacob in visceribus matris coarctat.

Seruorum modi tres.

¶ Sunt ergo in ecclesia serui duo, bonus & malus, electus & reprobus. Nam tertius ille de quo dictum est, foris est. Et omnes quidem serui sunt summi regis, quos ad sibi seruiendum, seq; laudandum ad imaginem suam condidit, sed à seruitio eius vno manente, duo recedunt.

In ecclesiā serui duo.

¶ Sed quod est debitū, quod debent singuli domino suo? Debiti nomine peccatum appellari per hoc perpēdimus, quod dum docuisset saluator sic orandū esse: Dimitte nobis debita nostra, sicut & nos dimittimus debitoribus nostris, statim post pauca subiecit: Si enim nō dimiseritis hominibus peccata eorum, nec pater vester cœlestis dimittet vobis peccata vestra. Hoc debito omnis homo obligatus est deo. Omnes enim in peccato concipimur, nascimur in peccato, & in peccatis omni tempore viuimus.

Mat. 6.

Mat. 6.

Oēs homines dei dēbitores.

¶ Ponit autem rationem rex iste cum seruis suis, quando

vel per ora prędicatorum, vel etiã per inspirationem occultam, quorumlibet delinquentium culpas redarguit, & satisfactionem exigit pro peccatis. Audit seruus ille infidelis, cõtemnit, induratur ad increpationem, veniam nec quærit, nec inuenit, sed in infidelitate sua damnatur. Audit seruus electus, & cõpungitur, & satisfacit, & de peccatis absoluitur, & permanet deo gratus, quia & delinquentibus in se cõseruis suis libenter ignoscit. Quid autẽ agat ille seruus reprobus, qui cũ electis ad tempus in ecclesia cõuersatur, in sequentibus apparebit. Sequitur:

Et quum cœpisset rationem ponere, oblatus est ei unus qui debebat ei decem millia talenta.

D ¶Ponitur autẽ ista ratio, quum requirente deo (vt dictũ est) nosmetipsos discutimus & diiudicamus. Debet enim vniuscuiusq; mens causas suas apud dominũ, & causas domini cõtra se solicita inquisitione discutere, debet cautè pensare vel quæ ab eo bona perceperit, vel quæ mala bonis illius peruersè viuendo rependit. Ibi fit cõscientia accusans, ratio iudicans, timor ligans, & dolor excrucians.

Quando ratio ponitur.

Grego. 25. mor.

Oblatus vnus.

Galat. 6.

¶Oblatus, inquit, est ei vnus. Hic vnus, est quilibet grauioribus criminibus oneratus, qui vnus idcirco dicitur, quia oneri suo portando solus relinquitur, iuxta quod dicit Apostolus: Vnusquisque onus suum portabit.

Peccator vt deo præsens.

¶Porrò deus quũ sit prędsens omnib°, euidẽtia tamẽ discussæ cõscientiæ facit & ipsum peccatorẽ esse deo prędsentem. Nõ potuit deũ latere prothoplastus, quem cõscientię reatus in publicum demõstrabat. Velauit quidẽ pudenda foliis, abscondit se inter densas frutices, & tamen euidentia criminis eum fecit deo præsentem. Nõ est enim qui se abscõdat à calore eius. Omnia enim nuda & aperta sunt oculis ei°. Mala etenim hominũ nec cogitata ignorat deus, nec perpetrata obliuiscitur, nisi ab eius oculis pœnitẽdo deleantur: Deus enim lux est, pinde quoties indignè aliquid mẽte cõcipimus, toties in luce peccam°, quia & nos sibi, & ipsa nobis præsto est. Quum enim nos ab illo videri non credimus, quasi in sole clausos oculos tenemus.

Heb. 4. Greg.

¶Oblatus, inquit, est ei vnus qui debebat decem millia talenta. Vbi notatur primò debiti numerositas. Secundò, de-

debiti pondus seu grauitas, nomine talentorum. Tertiò, notatur huius debiti insolubilitas.

¶Debiti numerositas ingens notatur in eo quod dictum est, eum debuisse decem millia talenta. Quod illi alludit parabolæ quam de semetipso rege & seruis suis alio loco dominus protulit, dicens: Homo quidam nobilis abiit in regionem longinquam, accipere sibi regnũ & reuerti. Vocatis autem decem seruis suis, dedit illis decem mnas, & ait ad illos: Negotiamini dum venio. Abiit Christus ascendens in cœlum accepturus à patre principatum & honorem regni, vt omnes populi, tribus, & linguæ ipsi seruiãt.

Lucæ. 19.

Dan. 7.

¶Per decem nummismata quæ seruis dedit, decem prędcepta decalogi possumus accipere, in quibus nos per opera bona spiritualiter ad suam gloriam & nostrã perpetuam vtilitatem vult negotiari, quoadusque rationem super his nobiscum habiturus adueniat. Quoniam ergo circa hæc decem præcepta sua innumeris modis offendimus, hinc quasi debitum decem millium contrahimus talentorum.

Decem nũmismata, decem præcepta.

¶Itaque debitor tantorum talentorum, homo est multorum reus criminalium peccatorum, qualia sunt adulterium, homicidium, sacrilegium, furtum, vsura, periurium, simonia, hæresis, rapina, & similia.

¶Vnde Augustinus: Quia lex in decem prędceptis nobis commendatur, ille qui debebat decem millia talentorum, vniuersa peccata significat quę contra legem fiunt.

¶Secũdò, talẽtorũ vocabulo debiti grauitas designatur. Summum enim in ponderibus talẽtum est. Siquidem hoc genus ponderis inter cętera põdera quę certis nuncupationibus distinguuntur, grauissimũ est, vt meritò illa grauia quę iam dicta sunt peccata, & illis similia, ritè significet. Sicut autẽ talenti diuersæ sunt species (nã talentum maius, centum & viginti librarum est, talentum minus, librarum sexaginta, talentum mediocre, librarum centum) ita & ipsa criminalia peccata inter se differunt grauitate. Si ergo quodlibet peccatũ quasi talenti põdus habet, quantum est põdus decem milliũ talẽtorũ? Quis illud sufferat? imò quis sub tanto pondere non frangatur? Quis iam miretur, si pondus hoc omni mola asinaria grauius peccatricem animã in profundum perditionis æternę demergit?

Debiti grauitas.

Psal. ¶ Ponderis huius grauitatē cognouit qui ait: Iniquitates meę supergressæ sunt caput meū, & sicut onus graue gra uatę sunt super me. Pondus hoc etiam deū ipsum (qui sine labore portat & sustentat vniuersa quę condidit) grauare videtur. Nā per Esaiam hinc loquitur, dicens: Peccata ve stra facta sunt mihi molesta. Laboraui sustinēs. Sed & anima peccatrix ad deum cōuersa, quum per verā pœnitentiam & humilem peccatorū cōfessionem sacerdotali absolutione accepta, hoc pondus abiecit, mirū in modum alleuiatam se sentiens, rectē iudicat quàm fuerat graue peccatorum pondus quo prius premebatur. Vnde & apud Zachariam prophetam talenti nomine impietas designatur, quum dicitur: Et vidi, & ecce talentū plūbi portabatur, & piecit illud in medio amphoręę, & dixit: Hęc est impietas. Tertiò, debiti huius insolubilitas ostēditur, quū subditur:

Esa. 1.

Anima vt peccatorū pondus sentit.

Zach. 3.

Quum autem non haberet unde redderet, iußit eum dominus eius uænundari, & uxorem eius, & filios, & omnia quæ habebat, & reddi.

G ¶ Peccator quum arguitur à domino per os ministri sui, si ue per propriā conscientiam, nō habet vnde reddat debitum, dū adhuc ad correctionē cor obdurat, dū nec timore concutitur, nec salubri dolore cōpungitur, neq; ad lachrymas vsq; succēditur. Rursus nō habet peccator vnde reddat, quia nec condignū quicquam deo pro acceptis beneficiis potest tribuere, nec pro culpis valet satisfacere. Peccantibus enim nihil superest, quo quasi ex suo gratificari deo possint. Ex se quidem homo peccat, sed sine dei gratia à peccatis ad iustitiam rursus redire non potest. Vnde etiam peccatori ex persona domini dictū est per prophetam: Perdtiio tua ex te est Israēl, tātummodo ex me auxilium tuum. Attestatur Apostolus Paulus, dicēs: Velle quidem adiacet mihi perficere autem bonum non inuenio. Qui rursum alibi ait: Igitur non volentis, neq; currentis, sed miserentis est dei. Nam omnis nostra sufficientia ex deo est, ipso domino perhibente: Sine me nihil potestis facere. Imò nec saltem pro vnico mortali peccato potest homo ex se per quamcunque pœnitentiam tēporalem quantumlibet magnā ad plenum deo satisfacere, propter peccati magnitudinem & immensitatem. Nam peccati quantitas est secundum magnitudinem dei, qui in peccato contemnitur, qui vtique infinitus est, & immensus.

Quādo nō habet vnde reddat.

Solueredebitum suū nemo potest.

Osee. 18.

Rom. 7.

Rom. 9.

1. Cor. 3.

Ioan. 13.

¶ Iubet ergo eū dominus vēnūdari & vxorē eius, & filios & omnia quę habet, & reddi. Iubet, inquā, vænūdari. i. æterno gehēnę incendio mācipari, & seruū subiectūq; fieri crudelitati & furori implacabiliū in inferno spirituum malignorum. iuxta quod per pphetā loquitur, dicens: Tradam AEgyptum in manus dominorū crudelium. Sed nec tantummodo vir. i. rationalis spiritus, quin etiam vxor. i. caro, & filij eius, id est, quinque sensus, qui quodammodo sensualitatis siue carnis filii sunt, gehennæ suppliciis mancipari iubētur. Et quoniā hi nostræ carnis sensus ad ea quæ delectabilia sunt ratione repugnāte desyderiis æstuātibus ferūtur, idcirco de iis sponsa in Canticis queritur, dicens: Filii matris meæ pugnauerunt contra me.

Iubetur vænundari.

Esaiæ. 19.

Vir, vxor, & filii.

Can. 1.

¶ Omnes, inquam, iubētur ad promerita supplicia vænūdari, quod vtique fiet in resurrectione mortuorū. Ex tūc enim vnà cum spiritu caro ipsa cū suis sensibus cremabitur, quæ pœna etiam solo cogitatu horribilis est. Et quū pœna quam patitur anima à corpore exuta, in immensum excedat omnem corporalem pœnam in hac vita, dicit tamen Augustinus pœnam illam quam patitur anima sine corpore, si cōparetur illi pœnæ quam passura est corpori rursus vnita, nō esse nisi ad modum molestiæ seu pœnę quam in somniis patitur dormiens, respectu illius veræ pœnæ quam vigilans sustineret. In somniis enim, inquit, anima tantùm patitur, caro non patitur: parua autem est pœna somniantium ad eam qua cruciaretur homo, si ea quæ somniat veraciter & vigilans pateretur.

Vænūdari quid.

Suppliciū grauitas.

¶ Et notandum, ꝙ remittere seruo debitum noluit, nisi prius cum ipso poneret rationem, vt hinc seruus magnitudinem sui cognosceret debiti, angustiā quoq; in qua versabatur, non habens vnde solueret, iuberetūrque iam vendi, agnosceret etiam immensam illam quam ei dominus exhibebat misericordiam, quibus omnibus & ipse adduci debebat etiam proximo suo impendere benignitatem.

¶ Expedit itaq; peccatori ad salutē, ꝙ à domino in rationē vocetur, aliàs enim nec dominū nec debitū suū esset cogni-

Expedit peccatori.

Vt à deo terreatur. cogniturus. Cognoscetur enim dominus iudicia faciens, qui nõ fuit cognitus iudiciũ suspendens, & lõganimẽ impendẽs misericordiã. Hinc Dauid precatur in Psalmo, dicens: Imple facies eorũ ignominia, & quærẽt nomen tuũ domine. Si enim peccatori nullũ deus monitorẽ immitteret qui hũc cõmonefaciat debiti, sicut iã dictũ est, nec quid debeat domino, imò tãdem nec se cognoscet debitorem.

I ¶ Hinc bene per Esaiam prophetam dicitur: Quum feceris iudicia tua in terra, iustitiam discent habitatores orbis. Misereamur impio, & non discet iustitiam. Immittit itaque dominus debitori decem millium talentorum apparitores suos & lictores, id est, morbos, famem, bella, infortunia, & damna rerum, vt debitum immensum cognoscens, desinat non superbire.

Esa.26.

Apparitores dei immissi debitori.

¶ Quur enim ægrotat hic, ille perit incendio, alter in aquis suffocatur, quur illi fruges è cœlo tactæ pereunt, quur annonę caritas, quur aquę prodigiosæ inundantes terras cũ habitatoribus premũt exterminantq;, nisi propter debitũ peccatoris? vt sic cõmonit⁹ domini misericordiã imploret, periturus in debito, si nõ hęc quę dicta sunt immitteret ei deus. Vtili⁹ ergo & salubrius est peccatori grauis sui debiti cognitionẽ sibi à deo ingeri, vt procidẽs ante deum ipsius imploret misericordiam, qua vt cęca mẽte sese ignorãs, abiecto timore dei dicat: Peccaui, & quid mihi accidit triste? Altissimus enim est patiens redditor. Itaq; seruus hic tot milliũ talẽtorũ debitor, à domino suo conuentus & conuictus quid egerit attendamus.

Eccl.5.

¶ Circa secundum principale dicitur:

Procidens autem seruus ille, orabat eum dicens: Patientiam habe in me, & omnia reddam tibi.

K ¶ Hic notatur erga suum debitorem domini miseratio gratiosa. Quocirca tria consyderemus. Primò, debitoris supplicis humiliationem. Secundò, humiliati supplicem deprecationem, ibi: Patientiã habe in me. Tertiò, clementissimi domini facillimam miserattonem, ibi: Misertus autem dominus serui illius.

¶ Circa primum dicitur: Procidẽs autẽ seruus ille. Procidit ante deum peccator, quando seipsum abiicit, quando

do superbam mẽtem inclinat, & qui prius currebat erecto collo aduersus deũ, & pingui ceruice armat⁹ fuerat, timore iudicis seipsum deiicit. Quod quantum placeat Deo, ex eo patet, q̃ loquente domino ad Heliam de rege Achab (vtique multis & grauibus sceleribus contaminato) scriptum est: Nónne vidisti humiliatum Achab coram me? Igitur quia humiliat⁹ est mei causa, non inducam malum in diebus eius. Siquidem diuinæ maiestati propriun est misereri semper & parcere. Et hoc est quod quidã ait:

Iob.15.

Humiliatio sui vt deũ placat.

3.Reg.21.

Parcere subiectis, & debellare superbos. *Virgil.*

Hoc intelligebat qui ait: Custodiẽs paruulos domin⁹, humiliatus sum, & liberauit me. Dei enim clementia secundũ ipsi⁹ est magnitudinẽ quæ vtiq; est immẽsa. ait quidã:

Psal.

Quo maior est quisquam, magis est placabilis iræ,
Et faciles motus mens generosa capit.
Corpora magnanimo satis est prostrasse leoni,
Pugna suum finem quum iacet hostis habet.
At lupus & turpes instant morientibus vrsi,
Et quæcunque minor nobilitate fera est. *Ouidius.*

¶ Circa secundũ, id est humiliatj supplicẽ deprecationẽ, dicitur: Orabat eũ dicens: Patientiã habe in me, & omnia reddã tibi. Ecce vox humiliãtis se, & supplicis peccatoris tempus viuendi & spatium se corrigendi poscentis. Prudenter autem eius deprecatur patientiã, de quo per Iohelem prophetã dicitur: Conuertimini ad dominum Deum vestrum, quoniam benignus & misericors est, patiens & multæ misericordiæ, & præstabilis super malitia.

L

Iohel.2.

¶ Cuius tanta est longanimitas & patientia, vt hominum iniquitates videatur nõ aduertere. Quæ sua patiẽtia multos adduxit ad pœnitentiam, & ad salutem, iuxta illud Apostoli: An diuitias bonitatis eius, & patientiæ, & longanimitatis contemnis? Ignoras quoniam benignitas Dei ad pœnitentiam te adducit?

Deus vt patiens.

Rom.2.

¶ Nec solùm debitor iste dominum precatur, sed & satisfactionem pollicetur, dicens: Et omnia reddam tibi. Sed quum non haberet hic seruus debitor vnde soluere, quur promittit domino se omnia quæ debebat redditurum? Ad quod respondetur:

Quæstio

Omnia reddã tibi, quid.

¶ Primò, quod ille reddet omnia, qui de omnibus quæ pec-

peccauit, veram gerit pœnitudinem, & qui per ea omnia pœnitentiam agit, per quæ Deum offendit, quę sunt, corpus, anima, & terrenæ facultates, ita vt de corpore exinde præstet continentiam, ieiunia, vigilias, labores pios, patiẽter ferens famem, sitim, frigora, æstus, ægrotationum molestias, & his similia. De anima præstet pias & assiduas in Deum preces, meditationes sanctas, fidem in deum integram, spem firmam, ac geminam (dei videlicet & proximi) dilectionẽ. De terrenis opib' reddat in pauperes christi eleemosynarũ subsidia propter Deũ. Nónne is tibi videtur omnia reddere, qui de omnib' per quę peccauit, secũdum exiguitatis suæ modũ, cõtendit satisfacere Deo?

¶ Secundò, dico quòd omnia reddit, qui rectè credẽs in Deum committit se virtuti illius inęstimabilis pretii, quo mundi peccata soluuntur. Omnia reddit, dum suam profitens paupertatem, humiliter cognoscit totalem ad satisfactionem se esse prorsus impotentem. Non ergo ex suis viribus solutionem tanti debiti promittebat, quoniã nec id poterat, sed quia pœnitentiam acturus & satisfacturus erat cum gratia dei, & opitulantibus ecclesiæ sacramẽtis in quibus pretiosæ mortis Christi meritum efficaciter homini cooperatur ad salutem.

Non ex se solutionẽ promittit debiti.

¶ Itaque & si peccator non habet vnde reddat quandiu perseuerat in peccatis (vt iam dictum est) conuersus tamẽ ad Dominum diteſcit, mutuante quodammodo sibi Christo & loculum pretii sanguinis sui, vt ad gratiam perueniat, & peccatorũ soluat debitum vniuersum, aperiente.

M ¶ Patientiã, inquit, habe in me, & omnia reddã tibi. Tres breues in Euangelio reperimus orationes à domino mirè cõmendatas, quarũ hæc vna est. Altera est publicani à lõgè stãtis, & verẽtis oculos ad cœlũ leuare, pectũsq; tundẽtis, & dicẽtis: Deus, propitius esto mihi peccatori. Reliqua est, Centurionis, qui languẽti seruo salutẽ imploraturus, nõ se dignũ arbitrat' est ad cuius domũ veniret dominus, sed cum ingenti fide & humilitate loquebatur, dicẽs: Domine, non sum dignus vt intres sub tectum meum, sed tantùm dic verbo, & sanabitur puer meus.

Tres orationes à christo cõmendatæ.

Luca. 18.

Mat. 8.

¶ Porrò istarũ triũ orationũ secũda melior est quã prima, & tertia quã secunda. Prima obtinuit totius debiti dimissionem

missionem (vt statim patebit.) Secunda promeruit publicano iustificationem, dicente domino: Descendit hic iustificat' in domũ suã ab illo. Tertia verò accipere meruit ab ore Christi eximiã cõmẽdationẽ. Nam sequentibus se dixit: Amen dico vobis, nõ inueni tantam fidem in Israël.

¶ Primus horum trium orabat timore iudicialis sententiæ: Iusserat enim iam dominus ipsum vænundari, vt dictum est. Secundus orabat ex reatu propriæ conscientiæ, semetipsum spõtè humilians. Tertius orabat ex grãdi admiratione bonitatis diuinæ.

Tria mouent ad orationem.

¶ Iuxta horum trium supplicantium exemplum à diuersis diuersimodè supplicatur. Verùm is qui ex solo damnationis timore supplicabat, post acceptam remissionem in peccatum denuò lapsus est atque dãnatus. Nã quos timor coërcet à crimine, auidiores facit ad crimẽ: nec stabilis solet esse eorum pœnitentia, qui solo seruili timore resipiscunt, nisi huic timori accedat timor filialis. Porrò reliqui duo iam dicti oratores, recidiuum passi minimè legũtur.

¶ Circa tertium, quod est, clemẽtissimi domini facillima miseratio, subditur:

Misertus autem dominus serui illius, dimisit eum, & debitum dimisit ei.

¶ Misertus, inquit, dominus serui illius, dimisit eum libe N rum, & debitum dimisit ei. Plus accepit quàm petit. Rogauit dilationem, inducias tantùm ad soluendũ omnia postulauit, & accepit totius debiti remissionem. Vides sanè magnam clementissimi domini patientiam & miserationem.

¶ Habet & erga nos dominus triplicem patientiã. Prima est, qua tolerat reprobos, & quidem misericorditer, quoad ipsos, vt tandem aliquando conuersi saluentur, & vtiliter quoad electos, vt per illos ad meritum vitæ æternæ exerceãtur. Nam teste Augustino, omnis malus ideo viuit, aut vt conuertatur, aut vt bonus per eum exerceatur.

Triplex erga nos dei patientia.

¶ Secunda est, patientia domini qua suspendit eorũ pro meritam punitionem qui ad salutem æternam sunt prędestinati, tametsi adhuc sint auersi. Hanc dei patientiam Apostolus Paulus in se recognoscens, ait: Christus Iesus venit in hunc mundum peccatores saluos facere, quorũ primus ego

1. Tim. 1.

ego sum qui fui blasphem⁹,& persequutor,& cõtumelio sus,sed misericordiã dei consequut⁹ sum,|vt in me primò ostenderet Christus Iesus omnem patiẽtiam ad informationem eorum qui credituri sunt illi in vitam ęternam.

Lib.de spiritu & anima. ¶Tertia est patientia qua De⁹ ad se cõuersis pœnitentiã agendi temp⁹ clementer indulget.Vnde Augu. Nemo de dei pietate diffidat,quoniã maior est quã nostra miseria, & quisquis ad eum toto corde clamauerit, exaudiet illũ, quia misericors est.Citius siquidem videtur illi,peccatori veniã dare,quã ipsi peccatori hanc accipere . Sic enim festinat absoluere reum à tormento cõscientiæ suæ,quasi plus cruciet eum cõpassio miseri,quàm ipsum miserum passio sui.Exemplo est in Euangelio filius prodigus, cui non dicit, vnde venis? vbi fuisti?vbi sunt quæ tulisti?sed, citò proferte stolam primam,& induite illum.

Misericordia dei super omnes. ¶Misertus,inquit,domin' serui illius.Nimirũ, quia miserationes eius super omnia opera eius,nõ solùm electis sed & reprobis qui ad tempus credunt,siue qui ad temp⁹ faciũt fructus pœnitentiæ per baptismũ aut pœnitentiã peccata dimittit.Vnde & per prophetã pollicetur, dicẽs: Si dixero impio,morte morieris,& conuersus egerit pœnitentiã à peccato suo,fecerítque iudiciũ & iustitiã,omnia peccata eius quæ peccauit non ei imputabuntur

Ezech. 18.

O Dei misericordia indigni,qui. Mat. 5. Iaco.2. ¶Sed attende triplex hominum genus,qui se dei misericordia præstãt indignos.Primũ est,eorũ qui in seipsis misericordiã nõ habuerũt.Nã solis misericordibus promissa est misericordia, dicente domino : Beati misericordes, quoniam ipsi misericordiã consequentur.Porrò iudiciũ sine misericordia fiet ei,qui non fecit misericordiam.

¶Potest autem quispiam dici immisericors vel per negationem remissionis offensæ in se delinquentis proximi. Vnde in homilia sequenti,vel per priuationẽ compassionis,respectu inopum & egentiũ.Vnde per.b.Ioannem dicitur:Qui habuerit substantiam huius mundi , & viderit fratrẽ suum necessitatem habere , & clauserit viscera sua ab eo,quomodo charitas dei manet in illo?

1.Ioan.3.

¶Indignus sanè est cui à deo fiat misericordia in largitione bonorũ spiritualium & æternorũ, qui nec terrena hæc & temporalia propter deũ voluit in Christi paupe-

res

res elargiri. Qui enim obturat aurem suam ad clamorem pauperis,&ipse quoque ad deum clamabit,& nõ exaudietur.Vnde & diues quondam epulo apud inferos clamãs, guttam refrigerantis aquæ obtinere non potuit,qui micas panis mendico negauit. Hinc etiã in iudicio audituri sũt reprobi : Ite maledicti in ignem æternum, vbi nullam est sperare misericordiam,hanc nimirũ ob causam quia misericordiã indigentibus impendere noluerunt.Esuriui(dicet)& non dedistis mihi mãducare,& cætera quæ sequũtur.Quòd si misericordia iustè negatur iis qui per misericordiam sua cum pauperibus non diuiserunt,quî fieri posset vt dei misericordiam consequantur,qui per crudelitatem pauperes oppresserunt & spoliauerunt?Et vt interim de cæteris taceamus, Quã misericordiam cõsequi posset apud deum vsurarius,qui quũ tot expoliet pauperes,mentitur tamen eis se facere misericordiam.

Prou.21. Luc.16. Matth.23.

¶Secundum genus hominum qui dei misericordia sunt indigni,est eorũ,qui de dei misericordia nimis præsumpserunt.Hi dei misericordia abutuntur cõtra deum,nam vnde hunc amare debebant,inde amplius contempserunt. Vnde per Salomonem dicitur : Quia non profertur citò contra malos sententia,absque timore vllo filij hominum perpetrant mala.Vnde Augustinus.

De dei misericordia nimis præsumentes. Eccles.21.

¶Plerosque incredulos misericors dei patientia lõga peccare facit intrepidos,quia deum non arbitrantur peccatorum suorum vltorem. Istis(quod præmissum est) dicit Apostolus:An ignoras quoniam benignitas dei ad pœnitẽtiã te adducit?Secũdum autẽ duritiam tuam & impœnitẽs cor,thesaurizas tibi iram in die iræ & reuelationis iusti iudicij dei,qui reddet vnicuique secundum opera eius.

Lib.4.de doc. Christi. Rom.2.

¶Ex quibus patet præsumptionem hanc de impunitate nasci in illorũ mẽtib⁹,qui iustitiæ dei obliti,totũ dant ei⁹ misericordiæ.Sed semetipsos fallunt miseri.Nam omnipotentis dei misericordia illius obliuiscitur,qui ipsius iustitiæ fuerit oblitus.Quia deum misericordem inuenire nõ poterit, qui hunc iustum non timet. Porrò misericordia eius à progenie in progenies timentibus eũ. Vnde & per Psalmistam dicitur:Quo modo miseretur pater filiorum, misertus est dominus timentibus se. Vnde etiam per Sapientem

Grego. in mor. Luc.2.

Eccle.1. pientem dicitur: Timenti Deum bene erit in extremis, & in die defunctionis suæ benedicetur.

Q ¶Tertium genus, est eorum hominum qui dei ad pœnitẽ tiam reuocantis misericordiam contempserunt. Magna enim est illa dei misericordia qua & peccatores reuocat, & qua vix tandem reuersos in gratiam suam clementer recipit. Sed vsqueadeò hanc dei misericordiam plerique cõtemnunt, vt quo grauius peccauerunt, eo minus hanc requirant, sicut per Salomonem dicitur: Impius quũ in profundum peccatorum venerit, cõtemnit: vnde & ipse iusto dei iudicio tandem contẽnitur, vt misericordia indignus. Væ qui spernis, nónne & ipse spernẽris? Vnde etiam per Esaiam ex domini persona dicitur: Vocaui, & renuistis, extendi manum meã, & non fuit qui aspiceret: despexistis omẽ cõsiliũ meũ, & increpationes meas neglexistis, Ego quoq; in interitu vestro ridebo, & subsannabo quũ vobis id quod timebatis aduenerit. Iustum est enim vt qui Deum ad reconciliationis gratiam misericorditer vocantem contemnit, etiam ab eo misericordia elongetur, iuxta illud: Noluit benedictionem, & elongabitur ab eo.

Dei misericordiæ contemptores.

Esa.33.

HOMILIA ALTERA.

Gressus autem seruus ille, inuenit unum de cõseruis suis, qui debebat ei centum denarios.

Matth. 18.

E ¶In hac parte Euangelicæ lectionis de duobus restat dicendum. Primum est, ingrati debitoris detestanda malitia. Alterum est, ingrati & mali punitio metuẽda, ibi: Videntes autem conserui.

¶Circa primũ tria sunt consideranda. Primum est, dimissi debitoris auersio. Secundum est debitoris auersi recidiuatio, ibi: Inuenit vnum de conseruis suis. Tertium est, debitoris recidiuantis obstinatio, ibi: Ille autem noluit.

A ¶Circa primũ dicitur: Egressus autem seruus ille. Egressus, inquam, à carcere angentis conscientiæ & reatuũ vinculis absolutus. Egressus insuper, id est, interiora relinquens, & dei oblitus ad exteriora reuersus, nõ proponẽs sibi deum ante conspectum suũ, sed nec domini reuereritus maiestatem, nec præsentem timens, sed ita agens, ac si deo nec præsens nec cognitus esset. Hoc modo & Cain à facie domini

Egressi à facie domini, quid.

Cene 4.

domini legimus egressum. Sed & de ipso diabolo qui omnium impiorum caput est, scriptum legimus: Egressúsque est sathan à facie domini. Iob.1.

¶Notandum est quòd Euãgelista dicit egressum à domino seruum, in conseruum sæuiit: quoniã (vt dicit Theop.) nullus qui in deo manet, cõpassionis expers est. Sed quia Deus charitas est, quisquis in Deo manet, etiam in charitate manet, & Deus in illo manet. Egressus itaque à domino seruus, alienus factus est ei, quia alienatus à charitate, sicque etiam à seipso egressus, vt iam omnis gratiæ à domino sibi factæ fuerit oblitus. Non autem sic ille qui ait:

¶Prouidebam dominum in conspectu meo semper. Propinde à facie domini omnis ille egreditur, qui dei verbum auribus & mente percipere contemnit. Sicut enim hominem quemlibet in facie, ita deum in verbo suo cognoscimus. Itaque dei verbũ, illa domini facies est: vnde per Esaiam dicitur: A facie tua domine, concepimus, & quasi parturiuimus, spiritum salutis fecimus super terram. In huius faciei, id est, cœlestis verbi assiduitate & præsentia, deus cognoscitur, & cognitus timetur & amatur. Et ideo quisquis ab hac domini facie egreditur, is amissa dei cognitione, timorem pariter & amorem eius amittit.

Psal. *Dei verbũ, facies domini.* Esa.26.

¶Sanè prætereundum non est, quòd seruus hic debitor exactus à domino suo debiti solutionem supplex erat & humilis, reconciliatus autem & debito liber, propter ingratitudinem deterior ampliorisque debiti reus quã ante fuerat, effectus est. Peruerso non dissimilis Absaloni, qui quũ propter cædem fratris irato patre rege, exularet, eiusdem patris sui gratiam & pacem quibus potuit studiis ambiebat. Quum verò iam reconciliatus ad mẽsam patris esset admissus, ex ingrato & prauo pessimus effectus, hostilibus insidiis consurrexit in patrem, sed in exitium sui. Nã in patrem arma impia mouens, dum fugeret è prælio, à ramo arboris capillis pendens confossus, interiit.

B 2.Reg.18. *Flagellati deũ agnoscunt, consolati impugnant.*

¶Non secus plerique peccatores iratum sibi deum per flagella sentientes, supplices pacem & remissionem flagitant peccatorum. Qui reconciliatione accepta, & mensæ dominicæ participes effecti, cõtempto rursus deo scelera tiores facti, per impiam vitam & opera pessima aduersus deum,

C

deum quodammodo in bella ad suam ipsorum perditionē insurgunt. De quibus per Psalmistam dicitur: Quum occideret eos, quærebāt eū. Sed quid? Obliti sunt, inquit, Deū qui saluauit eos.

¶ Circa secundum, quod est, auersi peccatoris recidiuatio, dicitur: Inuenit vnum de conseruis suis. Conseruū debitorem inuenire, est illatæ nobis à proximo iniuriæ cuiuslibet reminisci. Si cōseruus suus erat, pari seruitutis cōditione debebat se illi exhibere placabilem. Item si vterq; sui erat domini seruus, vtique domino, non seruo stabat vtriusq; iudiciū. Tu quis es, inquit Apost. qui iudicas alienū seruū? Caue ergo quenquā spernas, vel infimum, quoniam vnius dñi dei serui sumus vniuersi, quantūlibet etiā in hoc mundo vnus sit altero potentior, honoratior, opulentiórve, nec aliud quicquam nos ante deū, vel nūc, vel etiam in nouissimo die, nisi operum merita distinguit.

Rom. 14.

Mora. 12.

¶ Vt enim dicit Greg. Deus hominem non homini præposuit, sed bestiis tantùm, & vbi non deliquimus, pares sumus. Quū verò non hominis, sed magis iumenti vita peccando viuitur ab homine, iam nunc sub hominis potestatem per culpam homo redactus est. Vnde Apostolus: Si malè egeris time, nimirum potestatem, non enim sine causa gladium portat.

Rom. 13.

¶ Qui debebat ei, inquit, centū denarios. Attende quàm sit istud debitum exiguum cōparatione debiti sibi dimissi, & quantum ad numerum, & quantum ad pondus. In numero quidem, quoniam centenarius nisi centesima pars est decem millium. In pondere verò, quia ibi talenta, hic denarius debitum est.

Talentum maius, & libra quid.

¶ Porrò talentum maius quod erat sanctuarij secūdū Isidorū, fuit cētum viginti librarū (vt dictum est.) Libra verò est cētum vigīti denarios cōtinens. Ex quo patet quòd debitū huius serui nō fuit vna libra. Et quū talentum sit centū viginti librarū, cōstat quia decem millia talenta cōficiūt pōdus mille millium, & ducentorum millium librarum. Vides quàm incōparabiliter maius sit debitum quo homo obligatur deo, quàm illud quo homo homini obligatur. Maius dico, & numero, & pondere grauitatis.

Peccatum hominis in nos vt exiguum.

¶ Et quoniam denarius insignitam sibi habet regis imaginem

ginem. Homo verò ad imaginē factus est creatoris, ille debet denarium, qui deliquit in hominem. Ad hæc, maioris numeri sunt peccata in deum quàm in proximū (quia nemo delinquit in proximū, quin & in deum peccet, sed nō econuerso) ideo immensum maioris est numeri debitum quo deo obligamur, quàm quo obstrictus est nobis proximus. Audiuimus itaque in superioribus clemētiam domini erga debitorem seruum, attendamus iam nimiam crudelitatem serui erga debitorem conseruum. Sequitur enim:

Et tenens suffocabat eum, dicens: Redde quod debes. Et procidens conseruus eius, rogabat eum, dicens: Patiētiam habe in me, & omnia reddam tibi.

¶ Hic notatur tertium, videlicet, relapsi debitoris obstinatio. Et tenens, inquit, suffocabat eum. Ille debitorem tenet, qui illatam offensam in mēte reseruat, qui iram & odium & vltionis propositum in corde retinet.

D *Debitorem quis tenet.*

¶ In verbo suffocandi superba & tyrannica debiti notatur exactio, quæ fit quum vel per vim, vel per asperas obiurgationes debitor ita opprimitur, & quasi strangulatur, vt vix rospōdendi aut excusandi facultatē habere possit.

¶ Redde, inquit, quod debes. Cum clamore increpat vitu perosè exigens, quum dicit: Redde, & ignominiosè improperat, quum dicit, quod debes. Habes itaque hæc tria, videlicet, iniuriæ retentionem, excusationis suffocationem, & debiti improperationem.

¶ Ergo oblitus domini sui (quem suppliciter rogauerat) clementiam & miserationem, oblitus tam grauis tam insolubilis debiti sui facilem remissionem, oblitus etiam suam cum conseruo parem conditionem, oblitus debiti quod tam atrociter exigebat (respectu debiti sibi dimissi) parui tatem, ad solam se conuertit crudelitatem.

Cæcæ mentis ingratitudo detestanda.

¶ Audiant hæc qui vel pecuniarum gratia his similia passim committunt. Nam si id fieri non licet in debito morali, id est, in his quæ erga te conseruus tuus deliquit, quanto minus in pecuniis licebit? Quis tamē enarrare sufficiat quàm indignè quàm crudeliter, quàm inhumanè in pauperes plerique debacchantur? Vsurarij præsertim qui id quod facultatum pauperibus reliquum est, quasi tinea

Pecuniarū repetitores immites, audiant.

paulatim comedunt & consumunt. Sed attendamus quid fecerit & quid dixerit suo conseruo debitor iste centum denariorum, dum adeò immisericorditer ab eo improperiis flagellaretur & vrgeretur ad soluendum.

E ¶ Procidens, inquit, conseruus eius rogabat eum, dicēs: Patientiam habe in me, & omnia reddam tibi. Procidens ante conseruum, humilitatem exhibebat conseruo suo homini, qualem ille meritò exhibuerat domino suo. Domīo, inquā, cui flectitur omne genu, & cōfitetur omnis lingua.

Hominis immitis superbia.

¶ Aspiciebat ille conserū suū ante se prostratū, & hoc sibi fieri permisit tumidus & implacabilis homo, quod cœlestis angelus sibi exhiberi prohibuit dicens, ad Christi Apostolo. B Ioannē coram illo procidere volentē: Vide ne feceris, cōseruus enim tuus sum, & fratrū tuorū. Deum adora.

Apoc. 22.

¶ Itaque venerationum quàm angelus sibi ab homine fieri nō permisit, mortalis homo, vermis in terra conculcandus, & exhiberi sibi superbus & arrogans à conseruo sustinet, & humilianti se cōseruo nulla mollitur pietate, nulla miseratione condescendit. Vidimus quid conseruus debitor fecerit, audiamus nunc quid dixerit.

¶ Rogabat, inquit, eum dicens: Patientiam habe in me. Eadem conseruus verba repetit, quæ & ille Domino suo supplicādo prætulerat. Domini misericordiā ad memoriā illi reducēs, vt eisdē verbis inclinaret ad sui miserēdū cōserui animū, quibus ille ad sui misericordiam inflexerat Deum.

¶ Sed hæc verba superb' in cōseruo rogāte nō honorauit, quib' tamē ne vēderetur ipse, & oīa quæ habebat, emeruit. Nō cōtēpserat illa supplicātis verba deus, quæ nūc idē seru' nō dignatur attendere ex ore deprecātis cōserui.

¶ Quum ergo rogaret ille conseruum suum, sicut & ipse rogauerat dominū, nō talem iste inuenit cōseruū, qualem ille inuenerat dominum. Nullam enim tanta sui humiliatione verbisque supplicibus apud conseruum promereba tur, ne dicā miserationem vel remissionem, sed ne patientiam quidem, neque vllam dilationem. Vnde subditur:

Ille autem noluit, sed abiit, & misit eum in carcerē, donec redderet debitum.

¶ Ille, inquit, noluit, subaudis, præstare conseruo volenti soluere

soluere inducias aut dilationem, aut vllam in conseruum habere patientiā. Sed abiit, id est, à familiaritate & amicitia proximi alienatus. Et misit eum in carcerem donec redderet debitum. Hic carcer infernus intelligitur.

F *Abire, & in carcerē mittere, quid.*

¶ Et quidem toties in nos peccātem pximū in carcerem mittimus, quoties eius culpæ ignoscere recusamus. Nota sex quæ seruus iste malus & ingratus crudeliter egit in cōseruū: quæ sunt, iniurię retētio, excusatiōis cōpresio, aspera exactio, impatiens dilationis negatio, familiaritatis alienatio, & quantum in ipso est, animæ proximi damnatio.

Sex crudelitates detestandæ.

¶ Quæ omnia nō tātùm spiritualiter malus seruus facit, sed & nonnūquam ad literam cōseruū tenens corporalitérq; constringens, vel suffocare nō metuit. Vel famam eius bonam extinguit, vel ipsum contaminat vituperiis, aut adeò durè accusat tot casus adducens, vt respirandi misero facultas sit nulla. Debitum importunè exigit dilationis impatiens, sed & deprecatione supplicis prouocatur non ad miserationem, sed magis ad iracūdiam, indignans abit, & insuper in carcerem corporaliter includit.

¶ Circa secundum principale dicitur:

Videntes autem conserui eius quæ fiebant, contristati sunt ualde, & uenerunt, & narrauerunt domino suo omnia quæ facta fuerant.

¶ Hic ponitur ingrati, & mali serui punitio metuēda. Vbi tria sunt consideranda. Primum est, pessimi sceleris accusatio. Secundum est, serui nequissimi iusta damnatio, ibi: Tunc vocauit illum. Tertium est, totius parabolæ memoranda conclusio, ibi: Sic & pater meus cœlestis.

¶ Circa primum dicit: Videntes autem conserui. Conserui nostri qui super iniquitate nostra contristantur, & eam domino annuntiant, viri iusti sunt, qui iustitiæ zelo accēsi, dum enormitates nostras corrigere non valent, ad deū suspirant, & correctionem nostram illi committunt.

G *Conserui accusātes, qui.*

¶ Sed & angeli dei conserui nostri dicuntur, qui semper vident faciem patris, & omnia nostra intuentes, in conspectu dei singula annuntiant.

A.4 *nos abscondere impossibi-*

¶ Et attēde quatuor esse quibus abscondi non possumus, quæ sunt: Conscientia propria, Angelus bonus testificās,

Heb.4. Diabolus prodens, Deus diiudicans. Omnia enim nuda & aperta sunt oculis eius. Dicuntur autem angeli sancti cõserui hominum, & quia tam ipsi quàm homines ad obsequium supernæ maiestatis sunt creati, & quia ad nostram
Heb.1. salutem deo ministrant. Omnes, inquit Apostolus, administratorij spiritus sunt in ministeriũ missi propter eos qui
1.Cor. 4. hæreditatem capiũt salutis. Sed & nos homines in dei ministeria creati sumus, dicente Apostolo: Sic nos existimet homo vt ministros Christi. Hoc ipsum multis in locis Euangelicæ nos parabolæ commonent. Vbi Theop.

Cõtra impios angeli indignãtur. ¶ Conserui isti, angeli sancti, osores mali, & boni amatores, ipsi annuntiant quod factum est domino, nõ quòd eũ lateat quicquam qui nouit vniuersa, sed vt hinc discamus indignari etiã angelos super immites & duros corde. Sed & hac ratione quæ cognoscunt narrare dicuntur, quia videlicet expostulant dei iustitiam ad retribuendum malis, & dei misericordiam ad subueniendum oppressis.

Tob.12. ¶ Sic enim narrabat domino angelus Raphaël Tobiæ & Saræ afflictionem Hinc etiam ante deũ queritur Prophe-
Abac.1. ta, dicens: Quare respicis contemptores, & taces conculcãte impio iustiorem se? Et facies hominis quasi pisces maris, & quasi reptilia nõ habentia ducem. Quia impi⁹ prævalet aduersus iustum, propterea egreditur iudicium peruersum. Ecce quemadmodum seruus narrat domino quæ nequiter fieri conspexit.

¶ Circa secundum, quod est, serui nequissimi iusta damnatio, consequenter dicitur:

Tunc uocauit illum dominus suus, & ait illi: Serue nequam, omne debitum dimisi tibi, quoniam rogasti me.

H ¶ Seruus nequam de ingratitudine iudicandus tũc à Domino vocatur, & tortoribus traditur, quũ de hac vita per mortem rapitur, & potestati pessimorum spirituum torquendus subiicitur. Ergo vocatio hæc tantùm intelligenda est de ea quę vel ĩ morte vel ĩ nouissimo die futura est.
2.Cor.5. Sic enim omnes nos manifestari oportet ante tribunal Christi, vt referat vnusquisque propria corporis prout gessit, siue bonum, siue malum. Dum autem hunc seruum dominus vocat, iustum se iudicem esse declarat. Et in iudicium

dicium quidem intrat cum seruo dominus propter serui immisericordiam, vt ostendat quòd nõ ipse, sed serui cru- *Cur intrat*
delitas & ingratitudo & donationem prius factã irritet, & *in iudiciũ*
dominũ suum cuius ante tã facilem támq; benignã clemẽ *cum seruo.*
tiã expertus fuerat, ad condemnationem eius impulerit.
Itaque vocãs eũ dominus, ait illi: Serue nequam. Ecce quã *Cur seruũ*
hũc asperè aggreditur, cui etiã seruilem exprobrat condi *appellat.*
tionem. Re vera enim in facto suæ tantæ crudelitatis seruũ se non ingenuum demõstrauit, vnde & nequam dicit, id est sine æquitate, quia à Deo receperat misericordiam, & in conseruum supplicantem exercuit crudelitatem.

¶ Omne debitum, inquit, tam numerosum, tam pondero sum, nulla interueniente satisfactione dimisi tibi, ob hoc solum, quoniam rogasti me. Quo patet quantæ sit apud ipsum efficaciẹ oratio suppliciter deprecãtis. Et meritò quidem nunc seruum nequam vocat. Nam quãdo decem mil *Chrysost.*
lia talentorum debebat, dominus conuitiatus non fuerat debitori, sed misertus: quando verò aduersum conseruum crudelitatem exercuit, tunc nequam atque improbũ seruum appellauit. Antea autem illum quãuis malum, adhuc tamen in numero pœnitentum constitutum nequam nõ vocauit. Verùm nulla existente emendationis spe reliqua, seruum nequam appellauit, & adiecit:

Nónne ergo & te misereri oportuit conserui tui, sicut & ego tui misertus sum?

¶ Sanè oportuit. Scriptũ est enim: Intellige quæ sunt pro I
ximi tui ex teipso. Si beatus censetur qui intelligit super *Eccle.31.*
egenũ & pauperem, & dignus quem in die mala liberet do *Conserui*
min⁹, nónne hic lõgè est à beatitudine qui nõ solùm nul *miserendũ.*
lam erga egenum & pauperem habet misericordiam, sed insuper hunc opprimit, cõculcat, excruciat? Dignus sanè quem dominus in die mala, in die illius iudicij metuendi à se reiiciat & cõdemnet, & qui nullã speret misericordiã qui obstinata mente misericordiam proximo negauit.

¶ Dicat igitur ei dominus: Oportebat quidẽ vt tãto meo prouocatus beneficio etiam totum debitum conseruo tuo relaxares supplicanti, sed tu etiam quod minus est facere noluisti, qui recusasti vel solã dare dilationem, & quod pe

ius est, pœnis insuper cõseruum tibi supplicem afflixisti.

Dei pietas & iustitia

¶ Vbi attendere est iudicis & iustitiã & pietatem. Pietatem, in eo quòd plus doluit de iniuria conserui, quàm de sua. Iustitiã, quia hanc ex malitia & scelere serui nequã, non autem ex miseratione ostendit esse profectam.

Excusatio homini nulla.

¶ Et attende quòd diuino examini nullum dedit responsum. Nam sic eum districta ratio conuincebat, vt excusationi locus non relinqueretur. Vnde etiam datur intelligi, quòd in die iudicij & etiam statim post hanc vitam omne argumentum excusationis cessabit.

Cur nõpetit veniã.

¶ Sed dicat aliquis: Et si nõ adesset excusatio, saltẽ veniã quare non petiit? Dicendum, quòd de peccatis suis nemo salubriter à deo veniã petit, nisi dei præueniente gratia, quæ mentem peccatoris per cõpunctionẽ emolliat. Verũ, quoniã iste qui gratiã nõ habebat ad cõseruum, se dei gratia indignũ effecerat, petendæ veniæ gratiam accipere nõ meruit. Itaque obmutescens damnationi adiudicatus est. Quisquis ergo sibi peccata dimitti precatur, audiat dicentem iudicem iustum pariter & misericordẽ: Dimittite, & dimittetur vobis. Et rursum: Si dimiseritis, inquit, hominibus peccata eorum, dimittet & vobis pater vester cœlestis peccata vestra. Quòd si non dimiseritis, quid aliud sequitur nisi illud, nec pater vester cœlestis dimittet vobis peccata vestra? Is enim misericordiæ pontem, sine quo delictorum multitudinem quasi gurgitem profundi fluminis transire nequaquam potest: hũc, inquam, pontem ipse sibi dissipat & infringit. Vnde bene subiunctum est:

Matt. 6.

Et iratus dominus eius, tradidit eum tortoribus, quoadusque redderet uniuersum debitum.

K ¶ Terror iræ dei insustentabilis est, dicente Manasse iam tunc suorũ criminũ agente pœnitentiã: Oẽs pauent te, & tremunt à vultu virtutis tuæ, & insustẽtabilis super peccatores ira conminationis tuę. Tradidit eũ tortoribus, id est, secundũ Hierony. angelis pœnarũ, mittendũ in carcerem, hoc est, in infernũ, vbi torturas pateretur & tormẽta.

2. Par. vlt.

Tortores qui sunt. Theoph.

¶ Tortores enim sunt punitrices potestates, à quibus ille torquebitur donec soluat. Et quum nõ possit vnquam soluere, semper & perpetuò cruciabitur. Et hoc est illud iustum

iustum iudicium dei, de quo per beatum Iacobum Apostolum dicitur: Iudicium sine misericordia fiet ei, qui non fecerit misericordiam:

Iac. 2.

¶ Quoadusque, inquit, redderet vniuersum debitum, id est, & recens & antiquum illud decem millium talentorum prius supplici dimissum. Porrò, quoniam in inferno nulla est redemptio, semper à damnato pœna soluitur, nec tamen hinc minuitur debitum. Et quia vt lex dicit, Iuxta mensuram delicti erit & plagarum modus, pro tot & tantis delictis reprobus cruciabitur, pro quot & quãtis reus est, vt acerbitas & numerus pœnæ, ad numerum & quantitatem culparum accedant.

Deut. 25.

Reproborũ supplicia perpetua.

¶ Itaque reproborũ supplicia esse perpetua, primò patet authoritate domini dicẽtis: Ibunt, hi in suppliciũ æternũ, iusti autẽ in vitam æternã. Deinde patet idem beato Gregorio sic ratiocinãte: Si aliquãdo finitur pœna damnatorum, finietur & gloria beatorũ. Vbi etiam recitat Origenis obiectiones dicentis: Primò, ꝓ idcirco Christus æternam pœnam comminatus est creaturæ, nõ quidem quòd hanc inferret, sed vt eius timore à malo compesceret.

Mat. 25.

34. mor. c. 1.

Origenis error.

¶ Quibus, inquit, respondemus: Si falsa minatus est vt ab iniustitia cohiberet, etiam falsa pollicitus est, vt ad iustitiam prouocaret. Isti ergo dum fatagunt deum perhibere misericordem, non verentur prædicare fallacem.

L ¶ Secundò arguunt, dicentes: Sine fine puniri non debet culpa finem habẽs. Quum igitur omnipotens deus iustus sit, non punit æterno tormento quod nõ æterno commissum est peccato.

Cur pœnæ reproborũ fine caret.

¶ Sed respondemus, quòd rectè dicerent: Si districtus iudex facta tãtùm non corda pensaret, Facta quidem eorum finem habebunt delinquendi, eo quòd vita talium finiatur. Sed prauæ voluntatis eorum desyderium fuit sine fine viuere, vt possent sine fine peccare. Et quia nunquam voluerunt carere peccato, ideo nunquam carebunt supplicio. Iudex enim principaliter attendit in eis, non diuturnitatem vel breuitatem malorum operum, sed mentis eorum perpetuò peccandi, desyderium.

¶ Tertiò arguunt: Nullus iustus credulitatibus pascitur, & delinquens seruus à iusto domino idcirco cẽdi pręcipi-

cipitur vt corrigatur:quia ergo deus iustus nõ pascitur dã natorũ pœnis,restat vt propter aliquẽ intentũ finẽ(vt videlicet expiẽtur)eos torqueri permittat. Respõdemus ℣ quia deus pius est,iniquorũ pœnis nõ delectatur,quia verò iustus est,ab eorum vltione in perpetuum nõ sedatur. Ad aliquid tamen cremantur damnati,vt videlicet maius sit gaudium electorum visa pœna quam euaserunt.

Cur sancti non orant pro damnatis.

¶Quartò,instãt dicentes:Et quomodo illi sancti sunt si nõ orãt pro inimicis quos vident cremari,quũ vtiq; dictũ sit illis,Orate pro inimicis?Sed nos dicimus quia iusti debent pro inimicis orare eo tẽpore quo ad fructuosam possunt pœnitentiam peruenire,videlicet in hac vita. Nunc autem quia damnati non possunt ab iniquitate ad opera iustitiæ commutari, ideo pro ipsis non orant sancti.

Matth.5.

¶Aduertendũ est tamen?℣ licet damnatorũ pœna nõ habeat terminũ durationis,habet tamen terminũ & modum magnitudinis & acerbitatis. Tanta est enim doloris,pœna,quãta fuit culpa. Et hoc est,quoadusq; reddat vniuersum debitum.Vnde & in Apocalypsi dicitur:Quantũ glorificauit se & in delitiis fuit,tantum date illi tormentũ & luctũ.Hinc seruus qui sciuit voluntatem domini sui & nõ fecit,vapulabit multis:sed qui nesciuit & non fecit,vapulabit paucis.Sicut enim in domo patris æterni mansiones multæ sunt pro diuersitate virtutis, ita in igne gehennæ diuersum tormentum est pro disparitate criminis.

Apoc.18.

Lucæ.12.

¶Circa tertium,quod est huius Euãgelicæ parabolæ metuenda conclusio,dicitur:

Sic & pater meus cœlestis faciet uobis, si non remiseritis unusquisque fratri suo, de cordibus uestris.

M

Raba.Vt semel dimissa rursum imputantur.

¶Ecce formidanda nimium & horrore plena sententia, videlicet,℣ si immisericordes fuerimus erga debitores nostros,non solũ ea peccata quę post remissionẽ cõmisimus, sed & ea quę vel per baptismũ siue per pœnitentiã nobis dimissa sunt,in nobis fore punienda. Qui enim(vt dicit August.)diuini oblitus beneficij suas vult vindicare iniurias,nõ solùm de futuris peccatis veniã non meretur,sed etiam præterita quæ sibi dimissa credebat, ad vindictam replicabuntur.In ea sententia est Gregorius,dicens:

Ex

¶Ex dictis Euangelicis cõstat,quia si quod in nos delinquitur,ex corde nõ dimittimus, & illud rursum exigitur, quod iam per pœnitentiam dimissum gaudebamus.

¶Augustinus quoq; dicit redire peccata dimissa vbi charitas fraterna non est.Idem sentit Ambrosius,dicens: Donate inuicem si alter in alterum peccat,alioqui deus repetit dimissa.Si enim in iis ipse cõtemptus fuerit,sine dubio reuocabit sententiam per quam misericordiam dederat. Idipsum probat per huius Euangelij locum. Sed & prophetæ verbis eadem sententia confirmatur,quum dicit: Si auerterit se iustus à iustitia sua, & fecerit iniquitatem secundũ omnes abominationes quas operari solet impius, nunquid viuet?Omnes iustitiæ eius quas fecerat,non recordabuntur.Si omnes iustitiæ eius quas fecit in obliuionem dicuntur,ergo & pœnitentia quã pro peccatis exhibuit in nihilum reputanda est.

De bap.cõtra donat.

Ezec.18.

¶Restat igitur ad pœnam reuocari peccata pro quibus pœnitentia exhibita fuerat, quum nihil iam sit quod illa excuset.Quid ergo proderit quòd baptizati sumus, quid quòd afflicti ieiuniis, vigiliis, & his similibus?Quid proderit eleemosynas pauperib⁹ distribuisse, vt remissionem acciperemus peccatorum,si peccata nostra quæ his remediis iam nobis à deo dimissa sunt,iterum prauitate nostra aduersum nos suscitamus ? Quid prodest vulnerato plagam sanasse,si propria negligentia cicatricem corrumpat, ac denuò vulnus aperiat?

N

Sententia præcedens confirmatur.

¶Planè iuxta diuinam authoritatem, & assertiones patrum,vulnera nostra à cœlesti medico iam sanata, id est, peccata iam nobis dimissa in nostram pernitiem suscitamus,ita vt in futuro examine singula cruciatum suum nobis inferant, si odium erga nostros debitores gerimus, si veniam delictorum postulantibus obstinatè & immisericorditer denegamus.

¶Illud quoq; attendendum est,quòd non similiter ait:Si non dimiseritis,sed:Si nõ dimiseritis ex cordibus vestris. Hoc quippe additamento simulatam recõciliationem exclusit,quæ fit quum quis importunitate rogantium euitus,odio in corde retento, pacem cum inimico simulat, & opportunum vindictæ tempus expectat.

Simulatã nõ prodesse recõciliationem.

Itaq;

¶ Itaque (vt Beati August. verbis vtamur) vnusquisque nostrum & debitor est, & debitorem habet fratrem suum. Quis est enim qui non sit debitor dei, nisi in quo nullum pores reperire peccatum? Quis est autem qui non habeat debitorem fratrem, nisi in quem nemo peccauit? Est ergo omnis homo debitor habens & ipse debitorem. Ideo dominus iustus cõstituit tibi regulam in debitore tuo, quod faciet & ipse cum suo. Duo enim sunt opera misericordię quæ nos liberant, quæ breuiter ipse dominus posuit in Euangelio: Dimittite, & dimittetur vobis. Date, & dabitur vobis. Primum ad ignoscendum pertinet. Secundum ad beneficium prestãdum. Quod ait de ignoscendo, & tu vis tibi ignosci quum peccas, & habes alium cui posis ignoscere. Rursus quod pertinet ad tribuendum beneficium, petit & mendicus, & tu es dei mendicus. Omnes enim quando oramus, mendici dei sumus, ante ianuam magni patrisfamiliâs stamus, imò etiam prosternimur supplices, ingemiscimus aliquid volẽtes accipere, & ipsum aliquid, ipse deus est. Quid à te mendicus petit? Panem. Et tu quid petis à deo, nisi Christum qui dicit: Ego sum panis viuus qui de cœlo descendi? Ignosci vobis vultis, ignoscite. Remittite, & remittetur vobis. Accipere vultis: Date, & dabitur vobis.

Homo debitor habet debitorem.

Lucæ.6.

Duo operæ liberant.

Ioan.6.

¶ Quotidie petimus, quotidie diuinas aures orãdo pulsamus, quotidie nos prosternim⁹, & dicimus: Dimitte nobis debita nostra, sicut & nos dimittimus debitoribus nostris. Quę debita nostra? Omnia, an aliquam partem? Respondebis: Omnia. Sic ergo & tu debitori tuo. Hanc ergo regulam ponis, hãc conditionem loqueris, hoc pacto quã do oras, commemoras vt dicas: Dimitte nobis debita nostra, sicut & nos dimittimus debitoribus nostris.

Vt culpæ nostræ multiplicãtur.

Mat.6.

¶ Nemo igitur contra se teneat non ignoscendo, ne contra illum teneatur quando orat. Dicit enim deus: Dimitte, & dimittetur tibi: sed ego prior dimisi, dimitte postea. Nam si non dimiseris, reuocabo te: & quicquid tibi dimiseram, replicabo tibi. Non mentitur veritas, nec fallit, aut fallitur Christus qui dicit: Sic & vobis faciet pater vester quijn cœlis est. Hæc Augustinus.

¶ Notum est plerosque aliter sentire, qui putant in recidiuantem dimissa prius peccata non redire, nisi per aggrauationem posterioris delicti propter peccantis ingratitudinem, nec ea in carcere gehennę esse ab eo requirenda, quæ aliquando per pœnitentiam ei fuerunt dimissa. Tu vide, cui potius sit credendum.

DOMINICA XXIII. POST PENTECOSTEN.

Beuntes Pharisæi consilium inierunt, ut caperent IESVM *in sermone.*

Matth. 22.

¶ In hac lectione quatuor sunt comprehẽsa. Primum est, aduersus Christum impia pharisæorum consultatio. Secundum est, insidiosæ quęstionis fraudulenta propositio, ibi: Magister, scimus quia verax es. Tertium est, deprehensis insidiis simulatorũ redargutio, ibi: Cognita autẽ. Quartũ est, ad propositam quæstionem irreprehensibilis Christi responsio, ibi: Tunc ait illis: Reddite.

¶ Circa primũ attende, ꝙ Christus præsciẽs quæ ventura erant tã sibi quàm Iudæis, hoc est, quemadmodum post dies paucos tradendus ipse ad morte, & illi propter hoc amissuri forent locũ & gentẽ, grauésq; & multiplices pro tanto scelere Romanis pœnas daturi, omnia hæc illis in parabolis prædixit, præsertim in ea quã de patrefamiliâs loquutus fuerat, qui vineam suã locauerat colonis, vt redderent ei fructũ opportuno tẽpore. Quũmq; seruos eius huiꝰ rei gratia missos, cæsos interfecissent coloni, nouissimè etiam ipsum filiumfamiliâs ad se missum agnoscẽtes dicebant: Hic est hæres, venite, occidamus eum, & habebimus eius hæreditatem. Extractum itaq; extra vineam, interfecerunt. Et quum eos post hanc parabolã interrogasset, quid facturus esset dominus colonis illis, sua se voce damnãtes, respõderunt: Malos malè perdet, & vineã suam locabit aliis agricolis, qui reddãt ei fructum temporibus suis. Tunc quã ipsi tulerant condemnationis sententiam in eos dirigens, ait: Sic auferetur à vobis regnum dei, & dabitur genti faciẽti fructus eius. Porrò principes sacerdotum

A

Matt.20.

Crimẽ suũ & pœna Iudæis prædicitur.

dotum & scribę cognito, ꝓ ad ipsos dixerit similitudinē, in illa hora quærebant in illum manus mittere, sed timuerunt populum. Vbi est attendere eorum cæcitatem. Ipsi quasi mentientem contra ipsos dominum quærebant interficere, & hoc idem quærendo docebant vera esse quæ dicebat. Ipse quippe est hæres, cuius iniustam necem aiebat esse vindicādam. Illi autem erant nequam coloni, qui ab occidendo dei filio ad modicum quidem timore humano retardari donec veniret hora eius, nunquam verò diuino amore potuere cohiberi.

B ¶ Itaque quod per se facere timore populi nō audebāt, præsidis manibus efficere tentabant, vt velut ipsi à morte eius viderentur emunes. Hoc, inquam, tractantes, abeuntes cōsilium inierunt vt caperent (vtique ad mortem) Iesum in sermone. Abierunt sanè à dei gratia, abierunt à luce veritatis, abierunt inire consilium inconsulta lege, prophetis incōsultis, abierūt furore & odio & desyderio homicidii æstuantes dominicæ parabolæ verbis conuicti, licet minimè emendati: Omnis enim malitia, vt dicit Chrysostomus, confunditur quidem aliquoties ratione veritatis, corrigitur autem nunquam, maximè eorum qui proposito malo, & nō ignorātia peccant, quod patet. Nam postquam sacerdotes parabolarum ratione cōstricti se suo iudicio ipsi reos fecerunt, dicentes: Malos malè perdet, nemine contra eosdante testimonium, nisi conscientia sola, non eos compunxit timor peccati. Sed abeuntes consiliū acceperunt, vt eum caperent in sermone.

Per alios Iudæi homicidium moliuntur

Malitia cō uinci, sed non corrigi potest.

¶ Quemadmodū si aliquis claudere voluerit aquæ currentis meatum, si hic exclusa fuerit aquæ violentia, aliunde sibi semitam rumpit: Sic eorum malignitas ex vna parte confusa, alium sibi aditum adinuenit. Sicut enim non potest fieri, vt ligna mittendo extinguas incendiū, sic nec fieri potest vt rationem dicēdo places hominem malum. Et sicut ignis quanto amplius ligna susceperit, in maiorem flammam erigitur, sic anima mala quanto magis veritatem audierit, eo amplius in malitiam excitatur.

Simile.

Simile.

¶ Abierunt ergo nō ad dei seruos, nō ad fideles & pios, sed ad Herodianos. Herodes enim à Romano principe in parte regni Iudaici, id est Galilæa, rex constitutus tributis

tis (quæ Romanis pendebātur) præerat. Et ipse quòd natu & religione Iudæus esset, ascenderat illis diebus Ierosolymam sese purificaturus celebrandæ paschæ festiuitati. Abierunt ergo principes sacerdotum & pharisæi ad Herodianos, id est, Herodis satellites, vt cum illis circunuentionis suæ consilium tractarent.

A *similib⁹ auxilium petitur.*

¶ Nec mirum. Nam vt dicit Chrysostomus, homo colonus cuius terram possidet, illius auxilio opus habet. Qui iustitiam tenet, nulli⁹ indiget patrocinio nisi dei. Qui in diaboli iniquitatibus ambulat, diaboli adiutorium necessarium habet. Colonus autem dei, diaboli auxilium nō requirit: colonus autem diaboli, auxilium dei & si quærat, non inueniet. Vidisti aliquando euntem ad furtum deum orare, vt bene prosperetur in furto? Aut qui vadit ad fornicationem, nunquid signum crucis sibi ponit in fronte, vt non cōprehendatur in crimine? Quod si fecerit, nō solùm non adiuuatur, sed adhuc amplius traditur, quia nescit iustitia dei patrocinium dare criminibus. Sic & isti Christū expugnare cupientes, non ad seruos dei, sed ad Herodianos se contulerunt. Quale consilium, tales & cōsultores. Quis enim dare poterat consilium contra Christum nisi diabolus, qui erat aduersarius Christi? Cōsilium ergo cum Herodianis inierunt, vt quem in opere non potuerunt, caperent in sermone.

C *Pharisæorū insania*

¶ Insipientes & maligni in verbo capere frustra conantur eum qui dei sapiētia est, & verbum quod erat in principio apud deum, & de⁹ erat, per quod facta sunt omnia. Hoc verbum, inquam, quod ad salutem suam capere nolebant intelligendo atque credendo, se posse comprehendere stulti putabant ad accusandum & perdēdum. Vnde ipse ait: Quæritis me interficere, quia sermo meus nō capit in vobis. Sed frustra iacitur rete ante oculos pennatorum, eorum enim molimina dei sapientia (quam nihil latet) præuenit. Non est, inquit, sapientia', non est scientia, non est consilium contra dominum. Quin magis ipsi contra sanguinem suum insidiātur, & moliuntur fraudes contra animas suas.

Ioan. 8.

Prou. 1.

Prou. 12.

Prou. 1.

¶ Talis erat pharisæorum insania, ac si culices agmine facto lucernæ flammam exufflare contumaci studio conten-

tendentes, à flamma adusti, mox alis & pedibus amissis interirent. Sed qua arte rem aggrediantur, aduerte:

Et mittunt ei discipulos suos cum Herodianis.

Chrysost. Vt Christo dolos nectunt.

¶ Consultò pharisæi per seipsos ad Christum non accesserunt. Cogitabãt enim apud se: Si nos soli euntes interrogauerimus ipsum, quanuis diceret quia non licet dare tributũ Cæsari, tamen nemo nobis credet dicentibus cõtra eum. Iam enim omnes sciũt, quòd inimici sumus eius. Inimicorum autem testimonium, in iudicio & si verum fuerit, tamen quasi suspectum reprobatur.

¶ Sed nec per seipsos Christũ interrogare volebant, quia in magna suspitione inimicitiæ fuerãt apud Christum, ne fortè quasi suspecti circũuenire eum non possent. Nam inimicus manifestus minus nocet, quàm fictus amicus. Ille enim dum timetur, facilè vitatur: iste dum non cognoscitur, præualet. Miserunt ergo discipulos suos, quasi adhuc minus cognitos, & minus suspectos, vt aut absconsè facilè deciperent eũ, aut deprehensi minus erubescerent apud eum. Nam consilio malo deprehenso, tanto minor nascitur confusio, quanto vilior persona fuerit.

¶ Porrò discipuli illi etsi magistris suis ætate minores erãt, malitia tamẽ fuere pares. Nã & serpentũ pulli statura quidẽ breuiores sunt, veneno autẽ æquales. Cattuli luporum adhuc teneri, etsi venationẽ attingere necdũ possunt, iam tamen & sanguine gaudẽt & morsibus ludunt.

Malorum à bonis distantia.

¶ Moraliter, Pharisæi (quod idẽ est quod diuisi) sunt omnes iniqui. Hi enim & nunc merito, & postmodum præmio à iustis diuiduntur. Et licet nunc cum bonis sint simul, quemadmodum in agro simul crescunt triticum & zizania, in area simul sunt granũ & palea, in fornace aurũ & scoria, longe tamẽ diuersum est meritum vtrorũque, non enim communicant iniqui iustis in vitæ sanctitate. Diuisi sunt etiam à Deo, dicente Psalmista: Contaminauerunt testamẽtũ eius, diuisi sunt ab ira vultus eius. Diuisi sunt etiam mutuis odiis & dissentionibus ab inuicem, iuxta illud: Inter superbos semper iurgia sunt. Denique, diuisi sunt intra semetipsos iniqui. Faciũt enim quæ iudicio rationis non conueniunt. De quibus per prophetam dicitur: Diuisum est cor eorum, nunc interibũt.

Prou. 13.

Osee. 10.

Nouis-

Nouissimè verò & cõtubernio pariter & præmio reprobi ab electis perpetuo diuortio separabuntur.

¶ Isti tunc abeunt in cõsilio impiorum, iuxta quod per Beatum Iudam apostolũ dicitur: Væ illis qui in viã Cain abierunt, & errore Balaam mercede effusi sunt, & in contradictione Chore perierunt. Vbi nota hæc tria: Fraternum odium, auaritiæ cupiditatem, & violentã principatus ambitionẽ. Porrò cõsilium impiorum hoc ipsum est, quod cum suis quique vitiis ineunt. Verbi gratia:

Pharisæi moraliter vt abeunt.

¶ Auaro consulit auaritia sua coaceruare pecunias, dilatare prædia, magnificare domos & ædificia, nempe cui & opes suppetant & amici. Consulit item & simulat, alienum vi, fraude, rapina, vsura tollere, indigẽtibus nõ subuenire, nihil propter spem vitæ æternæ in pauperes erogare, iniustè acquisita non restituere, mendaciis & periuriis nondum habita acquirere, vel acquisita tueri. Denique omnia facere, & omnia ferre, vt damna rerum euitentur, & lucra crescant.

Consilium auaritiæ.

¶ Consulit gula, prouidẽdum esse corpori, ieiunia repugnare etiã ipsi naturæ, debilitatem cauẽdã, saporibus prouocãdum repleto iam stomacho nouũ appetitum. Huiusmodi consilium sequebatur ille qui epulabatur quotidie splẽdidè. Sequuti etiam pthoplasti, qui pro esu pomi perdiderũt immortalitatẽ. Sequutus Esau, qui pro edulio vilis lenticulæ, primogenita sua vendidit & contempsit.

Consilium gulæ.

Luc. 16.

Gene. 3.

Gen. 25.

¶ Consulit luxuria libidinis impetum rem naturalem esse, esse rẽ ineuitabilem, esse rem necessariã. Huius cõsilio acquiescens Dauid, ruit non modò in adulterium, sed & in homicidium & proditionem. Sequutus est & Amnon filius eius maior, qui sororem suã Thamar virginem vi oppressit. Sed & Sichem filius Emor princeps suæ ciuitatis, huius consilio rapuit Dinam filiam Iacob patriarchæ, cuius stupri causa & ipse & Sichemitæ inter suæ ciuitatis periere ruinas. Quàm sint autem pernitiosa luxuriæ consilia, multis patet exemplis. Nam propter hãc Sampson est exoculatus, Dauid diuinitus flagellatus, Amnon filius eius iam dictus à fratre inter dapes & pocula peremptus, Salomon infatuatus & deprauatus.

Consilium luxuriæ.

2. Reg. 11.

2. Reg. 13.

Gen. 34.

Iudic. 16.

2. Reg. 12. 13.

3. Reg. 11.

F

¶ Consulit ira, & dicit: Vindicta, est bonum vita iucundius

Consilium iræ.

dius ipsa, dicit malum pro malo etiam cum fœnore esse reddendum, dicit effœminatum qui se non vlciscitur. Hæc multos in proprium interitum aduersus alios incitauit. Impulit Pharaonem contra populum dei, Saulem contra Dauid, Ioab contra Abner.

Consilium inuidiæ. ¶ Consulit inuidia, & dicit aliorum successus, sua esse dãna: aliorum honorem, suam esse ignominiam: aliorũ gratiam, sui esse contemptum. Inuisum hostem derogationibus esse cõtaminandum vituperandúmque, amicos ab eo separãdos, honoribus spoliandum, ipsius omnibus successibus resistendum, imò & (si fieri posset) tollendum de medio. Huius rei exẽplum patuit in Cain aduersus innocuũ fratrem Abel, in filiis Iacob cõtra fratrem Ioseph, in Ioab contra Amasam, in Haman contra Mardochæum.

Gene. 4. *Gene. 37.* *2. Reg. 3.*

Consilium acediæ. ¶ Acedia dictitat impossibile esse recipere sese à vitiis ad probitatem, peccato non posse resisti, pœnitentiam agendo hominem contabescere, deo seruire graue esse, & inutile, denique suggerit esse de salute desperandum. Huius cõsilium sequuti filii Israël in deserto, cognito per exploratores, quòd terra promissionis haberet ciuitates grãdes, muratas & fortes, & habitatores statura proceres, dixerunt: Constituam⁹ nobis duces, & reuertamur in AEgyptum.

Num. 14.

Consilium superbiæ. ¶ Superbia suadet rerum fastigia capessenda, cæteris subiectis imperandum, parendum nemini, superiorem non esse tolerandum, adulandum potentioribus, quorum se sperat euehi posse fauoribus, apud hos simulandum esse, atque dissimulandum. Hæc suasit Absaloni patrem armis regno pellere. Suasit Roboam filio Salomonis, vt supplicãti populo superbè & minaciter responderet. Suasit Nabuchodonosor, vt sese supra omnia extolleret. Sed quia deus superbis resistit, semper in suo conatu superbia succumbit.

2. Reg. 15. *3. Reg. 12.* *Dan. 4.* *1. Pet. 5.*

2. Reg. 18. ¶ Nam Absalon interiit capillis suis suspensus atque tribus confossus lanceis, Roboam regno decem tribuum priuatus, Nabuchodonosor rex ex hominibus abiectus, cum bestiis & feris est conuersatus. Siquidem (vt æterna est lege decretum) qui se exaltat, humiliabitur.

Luc 18.

¶ Vt caperent, inquit, Iesum in sermone. Videat quisque ne

ne & ipse capiatur in sermone, ne illi dicatur: Illaqueatus es verbis oris tui. Et quidẽ in sermone propriis illaqueati verbis plurimi capiuntur. Quum enim abrenuntiaturos se diabolo & pompis eius Christiani omnes promiserint, si promissa non præstant, propriæ sponsionis sermone capiuntur. Similiter qui iniuriã retinent malefacti, nec volunt ignoscere, sermone proprio capiuntur, dum orantes dicunt: Dimitte nobis debita nostra, sicut & nos dimittimus debitoribus nostris.

Prou. 6. *Quinã capiuntur in sermone.*

¶ Sic capiuntur adulteri verbis suæ matrimonialis sponsionis. Sic sacerdotes, sic claustrales aliter quàm oportebat viuentes, & ipsi professionis suæ verbis capiuntur. Sed & hi qui magistratum quenlibet ineuntes, legitimũ præstãt super administratione reipublicæ iuramentũ, si quæ pollicentur non exhibent, proprio capti sermone, à diabolo veniunt coram domino accusandi, qui obiiciet cuique in iudicio verba professionis suæ, obiecturus per singula quæ contra propriam professionem quisque gesserit. Capiũtur in sermone detractores, mendaces, adulatores, suasores criminum, fabricatores falsorum dogmatum, & his similes, dicente domino: Ex verbis tuis iustificaberis, & ex verbis tuis condemnaberis. Ergo mors & vita in manibus linguæ. Vnde & qui non offendit in verbo, hic perfectus est vir.

Matth. 12. *Iacob 3.*

¶ Proinde certis rationibus solicitè cauendum est vnicuique ne delinquat in lingua sua. Primò, propter doni dignitatem. Nam linguæ loquela vni tantummodo animantium homini data est, vt per eam creatorem deum collaudet, inuocet, gratias agat, proximum per hanc doceat, moneat, consoletur, vtiliter consulat, & vt cordis affectũ per eam exprimens, loquatur veritatem vnusquisque cũ proximo suo.

H *Lingua custodienda.* *Officium linguæ.*

¶ Sed & ipse situs linguæ docet hanc prudenter esse moderandã. Sita enim est lingua sub facie, vbi cæterorũ sunt organa sensuum, sub cerebro, sub auribus, sub oculis, nempe vt priusquã loquamur, cogitemus & meditemur, prius audiamus, prius videamus, spectemũsq; quàm loquamur.

Linguæ situs docet.

¶ Et quum cæterorum organa sensuum bina & bina natura formauerit, videlicet aures binas, oculos binos, bi-

 nas

nas nares, binas manus, vnicam verò linguã, docere per hæc prouida natura videtur plura nos debere audire, plura videre, plura mente versare, plura etiam nos facere debere, quàm loqui.

Prou.25. ¶ Ad hæc, quòd lingua mollis est & carnea, indicat mansuetam atque tractabilem esse debere loquutionem, dicente Salomone: Responsio mollis frangit iram, sermo durus suscitat furorem.

Lingua ad lapsum prona. ¶ Secundò, est lingua custodienda propter labendi pronitatem. Nam in lubrico sita est. Vnde per Sapientem dicitur: Beatus vir qui non est lapsus in lingua. Difficile enim est hanc custodire, teste Apostolo Christi Iacobo, qui ait:

Ecclé.14. Iacob.3. Omnis natura bestiarum & volucrum, & serpentum, & cæterorum domatur, & domita sunt à natura humana, linguam autem nullus hominum domare potest.

¶ Proditum est, authore Plinio, immanissimam serpentiũ aspidem in ægypto domitam à patrefamiliâs, & quotidie de cauerna sua egressam ad mensam eius annonam percipere solitam. Legimus item scribente Marsellino comite, mansuefactam Tygridem ab India Anastasio principi missam. Linguã, inquit, nullus hominũ domare potest. Quod etiam ipsa docere natura videtur, quæ linguam non tantùm vna sed pluribus quasi seris & repagulis inclusit, labiis scilicet duobus, & dentibus multis.

I ¶ Tertiò, est lingua custodiẽda propter lapsus ipsius grauitatem. Nocet enim peccatum linguæ, primũ ipsi loquẽti. Nam etsi res leuis sit sermo, grauiter tamen lædit cõsciẽtiam: & vsqueadeò, vt plerisque verbum leuiter prolatũ, longo tempore grauiter nocuerit.

Lingua quàm nocua. ¶ Secundò, nocet ei ad quem perniciosus sermo profertur, & quidem multis modis. Prouocat enim vel ad irã & inuidiam, prouocat ad luxuriam, ad rixas & cõtentiones, ad homicidia, ad furta, prouocat ad hæreses. Denique vix vlla reperias crimina, quæ non per linguam vel committantur, vel conccinnentur, vel excusentur, vel defendantur.

¶ Tertiò, nocet malè custodita lingua ei de quo loquitur & obloquitur. Facilius sanatur vulnus à gladio, quàm vulnus à lingua. Gladio caro, detractoris lingua fama lęditur.

Scriptum

Scriptum est: Multi ceciderũt in ore gladij, sed non sic vt per linguã. Hinc Salomon ait: In multiloquio non deerit peccatum. Vas quodlibet non habens operculum, per legem censetur immundum. Liberum est enim araneis & aliis reptilibus immundis illud subintrare. Ecclé.28. Prou.10. Simile. Num.19.

¶ Sanè mens quæ multiloquio dedita, in verbis discretionem non seruat, quasi vas est sine operculo: & ideo immũdum, quòd omni genere vitiorum (quasi immundis vermibus) scateat. Sed nec thesaurum suũ arcæ patulæ quisquã committit. Multo minus dei gratiam & animi virtutes diuinus est accipere homo vanus & excors, qui nõ refrenat linguam suam. Vnde & per Salomonẽ dicitur: Sicut vrbs patens, & absque murorum ambitu, ita vir qui non potest in loquendo cohibere spiritum suum. Hæc dicta sint, vt Christi exemplo verba nostra ita moderari discamus, ne vel à diabolo, vel à quibuslibet nobis insidiantibus inimicis in sermone capiamur. Simile. Prou.15.

¶ Circa secundum principale dicitur:

Magister, scimus quia verax es, & viam dei in veritate doces, & non est tibi cura de aliquo, non enim respicis personam hominum.

¶ Hic ponitur insidiosæ quæstionis fraudulenta propositio. Vbi duo sunt consideranda. Primum est, hypocritarũ ficta adulatio. Secũdum est, ipsa præmeditatæ quæstionis propositio.

¶ Circa primũ dicũt: Magister, scimus quia verax es. Magistrũ vocãt, & veracẽ magistrũ, vt quasi honoratus & laudatus mysteriũ sui cordis simpliciter eis aperiat, tanquàm volens eos habere discipulos. Hæc est enim prima hypocritarũ potentia, simulatio & laudatio. Laudant eũ quem perdere volunt, vt per delectationem laudis, paulatim cor à hominũ ad simplicitatem benignæ confessionis inclinent. Veluti si quis tauro valido (quem nec virib' subiugare potest nec vinculo flectere) mollibus manibus nodosam fricet ceruicem, vt quẽ virtute tenere nõ potuit, per blãdimenta cõprehendat. Sic & isti cathenã subdolæ laudis portantes in ore, & gladium malitiæ abscondentes in corde, dolo laudis dominum comprehendere moliuntur. K Chrysost. Dolus hypocritarũ.

Christ⁹ vt iure magister.

¶ Magister, inquiunt. Si is qui nouit artes magister dicitur, re vera Christus magister est, qui est ars ipsa & artifex, qui mundum hunc ex nihilo creauit, qui elementa distinxit, qui sydera fixit, qui corpora mẽbris cõposuit, qui terram virentibus & bestiis ornauit, qui volucres leuauit in aëra, & pisces sectari aquarũ profunda voluit, & arte sua hominem de terra finxit. Sed præter magisterium creationis, attulit nobis etiam magisterium veritatis. Prospiciens enim de cœlo supernus artifex super filios hominum, vidit quòd non esset intelligens quisquam, nec requirens deum: omnes enim declinauerunt à veritate, inutiles facti sunt, & qui faceret bonum non erat vsque ad vnum.

Matth. 11.

¶ Itaque cœlestis magister descendit ad terras, vt scholã congregaret humilium & mansuetorum. Vnde & dicit: Discite à me quia mitis sum & humilis corde. Non hos docuit cœlos formare, non suscitare mortuos, non siccis mare calcare plantis, sed mites esse & humiles corde, & esse dilectione concordes, dicens: In hoc cognoscent omnes quòd discipuli mei estis, si dilectionem habueritis ad inuicem. Vos, inquit, vocatis me magister & domine, & bene dicitis. Sum etenim. Si ergo laui pedes vestros domin⁹ & magister, & vos debetis alter alterius lauare pedes. Exemplum enim dedi vobis, vt quemadmodum ego feci vobis, ita & vos faciatis.

Christus quid docet.
Ioan. 13.
Ibidem.

L ¶ Porrò quem isti magistrum vocant, à triplici veritate (tametsi mendaces) verè tamẽ meritóque cõmendant, videlicet à veritate vitæ, à veritate doctrinæ, & à veritate iustitiæ. A veritate vitæ, dum aiunt: Magister, scimus quia verax es, id est, in vita tua non est simulatio: sed quod es, hoc vitæ demõstras exemplo. In Christo enim nihil simulatũ, nihil falsum fuit. Verus enim deus est, & homo verus, veram habens carnem, veram animam, veram vitam, verè passus, verè mortuus, verè à mortuis resurrexit, verè in cœlum ascendit. Ego, inquit, sum via & veritas.

Cõmendãt Christũ à veritate vitæ.
Ioan. 14.

¶ A veritate doctrinæ cõmendant eum, dicentes: Et viam dei in veritate doces. Via qua peruenitur ad deum, est via arcta per paupertatem, via à plerisque despecta per humilitatem, via laboriosa per pœnitentiam, est via excelsa per charitatem, dicente Apostolo Paulo, vbi erat de virtute cha-

Cõmendãt à veritate doctrinæ.

charitatis disserturus: Adhuc excellentiorem vobis viam demonstro. *I. Cor. 12.*

¶ In veritate, inquiunt, doces. In veritate docet, qui non mentitur. Christus autem peccatum non fecit, nec inuentus est dolus in ore eius. In veritate docet, qui veritatem non abscondit. Et ipse dominus de se profitetur, dicens: In hoc natus sum, & ad hoc veni in mundum, vt testimonium perhibeam veritati. Sed & ille in veritate docet, qui propter solam veritatem, non autem aliud intendens, docet. Christus autem non mundi gloriam, sed veritatem & mundi salutem docendo quæsiuit. Vnde & ait: Si veritatẽ dico vobis, quare non creditis mihi? Et iterum: Ego gloriã meam non quæro.

I. Petr. 2.
Ioan. 19.
Ioan. 8.

¶ Denique à veritate iustitiæ dominum cõmendant, quũ dicunt: Et non est tibi cura de aliquo. Nam in proferẽdo veritatem nullius vel amicitiam, vel inimicitiam curas. Et cur hoc dixerint, manifestant quũ subdũt: Nõ enim respicis personam hominum, id est, nec propter pauperẽ, nec propter diuitem, veritate relicta, mendacium loqueris. Quasi dicãt: Hinc certi sumus, quia potentiam Cæsaris nõ verẽris, quo minus quod verũ est iustẽ diffinias. Nõ ergo tibi deest nec veritas vitæ, nec veritas sciẽtiæ, nec veritas iustitiæ. Huius magistri semper esse velimus discipuli, assimilati ei nõ in magisterio vanitatis & superbiæ, quia ipse dicit: Nõ vocemini magistri, quia magister vester vnus est Christus: sed (sicut iam dictũ est) discipuli ei esse velimus in mutua dilectione, in mansuetudine, in humilitate.

M A veritate iustitiæ cõmendant.
Matth. 23

¶ Sed ad insidiantiũ dolos redeamus. Magister, inquiũt, scimus quia verax es. Blanda & fraudulenta interrogatio illuc prouocat respondentem, vt magis deum, quàm Cæsarem timeat, & dicat, non debere tributa solui, vt statim audientes ministri præsidis (qui iuxta alios Euangelistas affuisse leguntur) seditionis cõtra Romanos principem teneant.

Beda.

¶ Circa secundum, quod est, fraudulentę quæstionis astuta propositio, consequenter subditur in litera:

Dic ergo nobis, quid tibi uidetur, licet censum dari Cæsari, an non?

Universidad de Deusto

N ¶ Ecce quęstio versuta, & ad quamlibet partem responderetur, captiosa. Ad cuius notitiam sciendũ, quòd Iudęa circa tempora natiuitatis Christi Romano imperio tributaria facta est. Exigendis verò tributis Tiberius Cęsar Põtium Pilatum præfecerat Ierosolymis, Herodem Galilęę. De qua re frequens cõtentio habita est, pharisæis & sacerdotibus asserentibus, populum dei mundanis legibus nõ debere constringi, nec regi terreno fore licitum eum populum tributa soluere, qui primitiis, decimis, & sacrificiis regi seruiebat æterno. Sed contrà dicebant, ij qui ex parte præsidis erant & Herodiani, nempe Cæsarem Iudæam ab hostibus defendere, populum Iudaicum iam sibi subiectum militari præsidio præstare securum, quę omnia absque stipendiis perfici non possent. Ideóq; iustum esse, dare tributa, eos quos Cæsar ipse Romanus militari manu ab hostibus vndique protegebat.

Quęstio de censu soluendo.

¶ Atque hinc & inde allegationibus adductis, non absq; violentia tributa exigebantur. Cuius rei causa Ierosolyma ipsa post Christi glorificationem tandem subuersa est. Adeò enim huius seditionis fomes inualuit, vt Iudæi insistentibus sibi Romanis, gentem, regnum, & illud nobile cum sua regione templũ, imò ipsam lucem perdere, quàm pendere tributa maluerint.

Occasio excidij Ierosolymorum.

¶ Itaq; dum imminente festo azymorũ hęc quęstio ageretur in populo, pharisæi oblata sibi aduersus Christum hac opportunitate, per discipulos suos vnà cũ Herodianis (vt dictum est) ad ipsum missos, vt vtralibet parte diffinita caperetur in sermone, super ea re ipsum quæstione pulsabant. Si enim diceret non esse tributa soluenda, ab Herodianis (vt dictum est) mox esset cõprehẽdendus. Quòd si assereret iustè tributa exigi, tanquã ciuilis libertatis aduersarium, odiosum populo demonstrarent. Itaque ne in hac controuersia recusaret propriam manifestare sententiam, laudes ipsius præmiserunt (vt dictum est) quòd scilicet veritatis esset obseruator, veritatis doctor, & veritatis defensor. Laudibus igitur callidè pręmissis, subiiciunt:

O ¶ Dic ergo nobis, qui in tantum amas veritatem, quid tibi videtur. Non enim aliud sentis, & aliud doces, licet censum dari Cæsari, vt quibusdam videtur, quòd sit defensor

fensor patrię, an non, sicut plurimi asserunt, deum esse loci protectorem cui dantur primitiæ, decimæ, & sacrificia secundum legem. Vnde & ipsi soli, & non Cæsari huiusmodi sunt persoluẽda tributa. Ac si dicerent: Nos summi regis serui sumus, legem ab eo accepimus: decimas, oblationes, ac victimas ipsi offerimus. Indignum ergo & iniquum est, vt terrenis regibus seruiamus.

¶ Non est iustũ, inquiunt, vt summi regis serui, terrenis regibus seruiamus. Si enim indignum est, vt existentibus duobus regibus homo alterius alteri obsequatur, & iniuriam faciat suo, si subiaceat alieno, quanto indignius est, vt cultores dei humanarũ potestatum grauamina cognoscamus? Ecce quemadmodum molliti sunt sermones eorum super oleum, & ipsi sunt iacula. Et iterũ: Loquuntur pacem cũ proximo suo, mala autem in cordibus eorum. *Chrysost.* *Psal.*

¶ Iusta & vera cõmendatione laudauerant Christum, sed non absq; dolo. Sic & hæretici faciunt, qui multa quę vera sunt de Christo prędicãtes, separãdis ab vnitate ecclesię catholicæ fidelibus, nectunt dolos. Blandiuntur enim & loquuntur hominibus placentia. Sed meliora sunt vulnera diligentis, quàm oscula fraudulenti. Et iterum: Labiis suis indulcat inimicus, quum in corde tractauerit dolos. Quando submiserit vocem suam ne credideris ei, quoniã septem nequitię sunt in corde illius. Sed qui operit odiũ fraudulenter, reuelabitur malitia eius in cõcilio. Qui fodit foueam, incidet in eam. Lingua fallax non amat veritatem, & os lubricum operatur ruinas. Quæ vtiq; in ipsis Iudæis adeò verificata reperiuntur, quasi de ipsis fuissent prophetata. Non enim amabãt veritatem, sed præparabãt Christo, qui veritas est calumniam, ac per hoc grandem sibi & irreparabilem superinduxere ruinam. *Et hæretici Christũ dolo laudant.* *Pro. 27.* *Pro. 26.* *Ibidem.*

HOMILIA ALTERA.

C *Ognita autem Iesus nequitia eorum, ait: Quid me tentatis hypocritæ?*

¶ In hac lectionis Euãgelicæ parte duo cõtinentur. Vnũ est, deprehẽsis insidiis simulatorum redargutio. Alterũ, Ad propositã quęstionem irreprehẽsibilis Christi responsio, ibi: Tunc ait illis: Reddite quę sunt Cæsaris.

¶ Circa primũ, duo quę fecit Christ⁹, sunt cõsyderanda. Nam primò, hypocritas reprehendit. Secũdò, denariũ sibi ostendi postulauit, ibi: Ostendite mihi nũmisma census.

A ¶ Circa primum ait: Quid me tentatis hypocritæ? Hypocrita simulator est, qui aliud est, & aliud prætendit. Aliud habet in ore, aliud in corde: foris mentitur pietatem, interius meditatur iniquitatem, quales vtique isti erant, Luca teste, qui ait: Principes sacerdotum & scribę, Christum obseruantes, miserunt insidiatores qui se iustos simularẽt, & caperent eum in sermone. Et quia simulatores & callidi prouocant iram dei, ideo dominus non secundum sermones eorum pacificos blandè respondit, sed secundum conscientiam eorum crudelem & asperã dixit: Quia deus plerumque ad animam loquitur, non ad corpus, voluntatibus respondet non verbis.

Hypocrita quis.

Lucæ. 20.

Iob. 36.

Chrysost.

Christi cõstantia.

¶ Vbi aduertere est, dominũ humanis affectionibus, odij scilicet vel fauoris, nequaquam potuisse commoueri. Nam dum ipsum contumeliis afficerent dicentes: Samaritanus es, & dæmonium habes, nil motus tam atroci blasphemia, mansuetè respondit, dicens: Ego dæmonium non habeo, sed honorifico patrem meũ. Dum autem laudibus ipsum demulcerent, nequaquam in his delectabatur, sed vti erãt digni, asperè reprehendens, tentatores & hypocritas appellabat. Blandiebantur pharisei vt perderẽt: Iesus autem hos confundebat vt saluaret. Vtilior enim est deus homini dum corrigit iratus, quàm homini homo propicius.

Ioan. 8.

¶ Idcirco autem eos hypocritas nũcupat, vt audientes ex eius ore quę ipsi in corde versarent, intelligerent eum humanorum cordiũ cognitorem tanquam deum verum, & quod facere in illum cogitabant, non auderent perficere.

¶ Porrò quoniam hypocrisis vitium in pharisæis multis locis Euangelij grauiter à saluatore culpatur, nempe res tam deo quàm hominibus detestanda, operæpretium est ipsius consyderationem parumper tractare. Vbi primùm est notãdum omnem hypocritã fictum esse ac duplicem, quippe qui velit iustus apparere, nec curat iustus esse.

Granitas hypocrisis vnde.

¶ Eo grauior autem est huiusmodi fictio, quo illud iniquius est quo tẽdit intentio simulãtis. Verbi gratia: Detestãda est eorũ hypocrisis, qui vt ad quãlibet siue ecclesiasticam

sticam siue secularem euehantur dignitatem, vel vt peruersam efficacius doctrinam ingerant hominibus, eam quam nec habent, nec habere curant, simulant sanctitatem.

¶ Verũ si quis peccata sua quãtũ potest occultat, ne hinc alij scãdalizentur, ipsa peccata si manifesta essent imitaturi, hypocrita nequaquã censeri debet. Secᵒ si simularet sãctitatẽ, vt per hoc iniquitas sua in qua perseuerat palliaretur, & ipse iusti nomẽ & opinionẽ aucupare sibi vellet corã hominibus. Sed nec ille dici meretur hypocrita, qui vt alios ad pietatẽ ædificet, maiorẽ quàm in se cognoscat desyderatã tamẽ & speratã ostendit perfectionẽ. Cæterũ aduerte nõ omnem simulationem esse culpabilem. Est enim simulatio prudentiæ seu cautelæ. Verbi gratia: Quando quispiã periculo quolibet cõstrictus absq; vllius detrimẽto quippiã fingit vt euadat, quo modo Dauid simulauit se furere coram Achis rege Geth, in terra Philistiim, vt sic effugeret periculum mortis, nec imputatur ad crimen.

I. Reg. 21.

¶ Est & simulatio doctrinæ, vt quãdo doctrinę gratia ꝓ nõ est fingitur, vt quum dicitur fabulosè de lupo, ꝓ veste pastoris assumpta in posteriores erectus pedes bipes incedens pascebat oues, vel aliquid simile, sed nec talis fictio peccatũ est. Huiuscemodi enim fictione ipse dominus instruendis discipulis vsus est, quando finxit se longius ire. Est deniq; simulatio duplicitatis, & est mendaciũ in opere, qualis erat simulatio Iudæ ꝓditoris osculi signo Christum dominum tradentis ad mortem. Talis etiam erat istorum simulatio, qui quod nec erant, nec esse attendebãt, se esse mentiebantur, cuiusmodi sunt hypocritę vniuersi.

Simulatio triplex.

Lucæ. 24.

C ¶ Ad hęc quales sint hypocritę etiam assimilatione declaratur. Assimilãtur enim primò stellis cadentibus, quas Assub vocãt. Eæ videntur noctu in cœlo esse, & esse veræ stellæ, & nõ sunt, sed sunt exhalatiões pingues è terra sursum eleuatæ, quæ per superiorem regionem aëris latæ, à vi elementi superioris (id est, ignis) inflammantur, & inflammatæ decidere cõspiciuntur. Sic & hypocritæ videntur incautis lumina spiritualia esse à deo accensa, putantur in cœlestibus mente versari, quũ nihil interim ab iis sit magis alienum. Et sicut illarum lumen breue est, & citò cadunt, sic & gaudium hypocritæ ad instar puncti.

Multimoda hypocritarum assimilatio.

Secundò,

Sepulchra dealbata. Mat. 23.

¶ Secundò, similes sunt (teste Christo) sepulchris dealbatis, quæ à foris apparent hominibus speciosa, intus verò plena sunt ossibus mortuorũ, & omni spurcitia: sic & vos (inquit) ò pharisęi, paretis hominib⁹ iusti, intus autẽ pleni estis hypocrisi & iniquitate. Dũ loculus feretro impositus ornatus esse cõspicitur, indicat ornatus ipse in loculo mortuũ abscondi. Quid est enim aliud falsa simulatio sanctitatis, quàm ornamentum quo mortuus operitur?

Statua sculpta.

¶ Tertiò, assimilatur huiusmodi fictio sanctitatis arti sculpentis simulachrum, cui cura est tantummodo de foris operari, & quod spectantium oculis obiiciendum sit, polire & exornare, nec est ei cura quale sit simulachrũ ab intus, vel à parte posteriori. Absit autem vt sculptili suo vitã infundat. Sic hypocrita sanctus videri cupit in oculis hominum, ideóq; exteriora sua summo studio curat esse cõposita, & iustitiæ similitudine fucata, quum tamen interim & interiora sua quæ dei conspectui semper apparẽt, & etiam posteriora, id est, vitæ suę finem, ac dei iudicium negligat. Ergo hypocrita non nisi simulachrum est hominis iusti, sine veritate & sine vita.

D

Differẽter operantur hypocrisis & gratia. Ephe. 4. Ephe. 3.

¶ Itaq; hypocrisis operatur per modũ artis, quę nihil viuum valet effingere, gratia verò cœlestis operatur in homine ad modũ naturę, quę primũ animãtis interiora viuificat, ac deinde membra exterior a viuificata decenter & pulchrè perornat. Vnde Apostolo. Renouamini (inquit) spiritu mentis vestrę. Et iterum: Flecto genua mea ad patrem, vt det vobis virtutem corroborari in interiori homine, habitare Christũ per fidem in cordib⁹ vestris. Mente enim per dei & proximi dilectionem renouata & viuificata per spiritum, omnia exteriora magisterio charitatis ritè cõponuntur. Quin & dilectio proximi malũ non operatur.

Rom. 13. Simiæ similis hypocrita.

¶ Quartò, similis est hypocrita simiæ quę quum non homo sit sed bestia, effingit tamen & imitatur pleraq; eorum quæ cernit homines actitare: sic nimirũ hypocrita effingere nititur opera sanctorũ, sed ad modum simiæ quod operatur non intelligit, nec ei sapit, nec quod factitat, alicuius est vtilitatis. Vnam enim nõ potest assequi veram dei & proximi dilectionem. Vnde Chry. Omnes species iustitiæ quas habent serui dei in veritate, habere possunt serui

Vnum hoc non potest hypocrita.

diabolì

diabolì in simulatione. Habet enim ipse fictos mansuetos, fictos castos, fictos eleemosynarios, fictos ieiunos. Et omnẽ specie boni quã creauit deus ad hominũ salutẽ, introduxit diabolus ad hominũ perditionẽ, vt inter verum & simulatum cõfusio fiat, solam autẽ spiritus sancti charitatem non potest immundus spiritus imitari.

E

Lupi in vestimentis ouium.

¶ Quintò, authore Christo, similes sunt lupis in vestimentis ouium, ouinã speciem pelle simulationis ostentantes, quũ in veritate sint intrinsecus sæui & truculenti. Crede mihi (inquit Bernar.) sub habitu religionis reperies cor peruersum. Lupus in ouina pelle indicat ouem quidem esse mortuã, sed lupum viuere testaur operibus.

Noctilucæ.

¶ Sextò, assimilãtur hypocritæ vermibus in nocte lucẽtibus, quos inde vocant noctilucas, quæ & si nocte lucent, in die tamen immundi & viles vermiculi sunt. Hypocritæ enim & si in huius seculi nocte per iustitiæ simulationem lucere cernantur, attamen in die futuri seculi turpes inuenientur & abominabiles.

Hypocritarum damnatio. Mat. 23. Grego. 16. mor.

¶ Sanè hypocritarum certam damnationem dominus in Euãgelio denũtiat, septies inculcãdo: Væ vobis scribæ & pharisæi hypocritæ, quod de aliis peccatorib⁹ in Euãgelica scriptura nõ facilè reperies. Hypocritæ enim ante districtũ iudicẽ excusationẽ habere nõ poterũt de ignorãtia, quoniã ante hominũ oculos omnem modum ostẽtant sanctitatis, vnde sibi sunt testimonio quia benè viuere nõ ignorãt. Quãobrẽ propheta de futuris quasi de præterito loquẽs, ppter prophetiæ certitudinẽ, ait: Possedit timor hypocritas. Itaque sapientis nobis consiliũ placeat, qui ait: Ne fueris hypocrita in conspectu hominum.

Esa. 33. Eccle. 5.

¶ Circa secundum, id est, vbi dominus denarium sibi ostendi deposcit, Sequitur in litera:

Ostẽdite mihi nũmisma census. At illi obtulerũt ei denarium. Et ait illis Iesus: Cuius est imago hæc & superscriptio? Dicunt ei, Cæsaris.

F

Mat. vlt.

¶ Ad dominũ enim pertinebat huius iuris determinatio, qui omnibus & temporaliter & spiritualiter dominatur, cui à patre data est omnis potestas in cœlo & in terra. Ostendite, inquit, mihi nummisma, id est, nummum, qui pro

censu

censu capitis dabatur, & ideo additum est, census. Vbi Beda: Sapientia semper agit sapienter, & vt suos tentatores propriis illorum sermonibus vinceret, nummisma sibi petit exhiberi, quod per singula capita Romano Cæsari soluebatur. Et obtulerunt ei denarium, adhuc ea spe ducti, quòd durius aliquid aduersus Cæsarem esset loquuturus vnde calumniandi raperent occasionē. Et quoniam monetam cudere semper fuit eorum qui principatu summo funguntur, Romani quòd tunc summam haberent potestatem, etiam ius habuere monetæ, illique Cæsaris imaginem insculpebant. Sicut antea Iudæi quoq; ius habuerāt monetam cudendi, testantibus idipsum scriptis Antiochi regis ad Simonem summum sacerdotem, quibus ei indulsit, vt propriam in sua regione cuderet monetam.

Monetam cudere quorum sit.

1. Mac. 15.

¶ Cuius est, inquit, imago hæc & superscriptio? Nouerat quidem cuius erat, propter tria tamen interrogat. Primò, vt à negotiis secularibus se alienum ostenderet, qui numismatum videbatur ignorare imaginem.

¶ Secundò, vt doceat nos non præcipites esse in respondendo, sed circumspectos.

¶ Tertiò, vt ex eorū responso competētius eis respondēdo, æquitatē soluendi cēsus aperiat. Cuius, inquit, est hæc imago? quasi diceret: Vos quidē ius monetarium amisistis, penes aliū iam est illud, qui & potestatū & magistratuū supremā possidet officia. Quòd si penes illū potestas, & magistratus est, cur non & illius & census erunt & tributa?

¶ Sanē eadem quæstio aliquando inter fideles tractata est, num videlicet imperatori ethnico tributa deberēt. Super qua re Apostolus Paulus Romanis scribit, dicens: Omnis anima potestatibus sublimioribus subdita sit. Non est enim potestas nisi à deo, quæ autem sunt à deo, ordinata sunt. Itaque qui resistit potestati, dei ordinationi resistit. Qui autem resistunt, ipsi sibi dānationem acquirunt. Et post pauca: Ideoque necessitati subditi estote, non solùm propter iram, sed etiam propter conscientiam. Ideo enim & tributa præstatis, ministri enim dei sunt, in hoc ipsum seruientes. Et subdit: Reddite ergo omnibus debita: cui tributum, tributum: cui vectigal, vectigal: cui timorem, timorem: cui honorem, honorem.

Censum principi reddendū.

Roma. 13

Cæterùm

¶ Cæterùm, dum interrogati cuius esset imago & superscriptio, respondent: Cæsaris. Cæsarem non putemus Augustum, sed Tiberium significari priuignum eius, qui in locum sucesserat ipsius, sub quo & passus est dominus. Omnes autem reges Romani à primo C. Cæsare qui imperium arripuerat, Cæsares appellati sunt.

G

¶ Mysticè nosipsi sumus nūmisma diuini census. Denarius enim rationalem spiritū designat. Et sicut Cæsar imaginis suæ impressionē requirit, ita & Deo animā requirit vultus sui lumine insignitam. Creatus enim est homo ad imaginem dei, vt sicut ille est sanctus iustus & verus, discernitque inter malum & bonum, & ipse homo sanctus, iustus, verúsque manens, discretionem æquè retinet boni & mali. Ad similitudinem nihilominus dei factus est, vt sicut est Deus perpetuus & immortalis, ita esset etiam homo nisi peccasset immortalis atque æternus.

¶ Porrò secundum Chrysostomum, triplex est differentia inter imaginem dei & imaginem Cæsaris. Imago enim dei, non est in auro depicta, sed in hominibus figurata. Nam Cesaris nummisma aurum est, nummisma dei homo. Ecce differentia quantum ad materiam.

¶ Secunda differentia est, quātum ad repræsentationem. In solidis enim Cæsar videtur, in hominibus deus.

¶ Tertia est differentia, quantum ad vtriusque imaginis causam efficientē. Nā Cæsaris imaginē manus sculpsit artificis, & corruptibilibus literis annotauit. Dei verò imaginē hominem diuina manus decem viuis apicibus demōstrauit. Quibus? Quinque sensibus carnalibus, & quinque sensibus spiritualibus, per quos cōsyderamus & apprehendimus quæ sunt vtilia, sicut est deus. Hæc ille.

¶ Nec sat esse putemus q̄ dei in nobis habemus imaginē in tribus animæ rationalis potētiis. i. memoria intelligentia & volūtate indelebiliter impressam, nisi etiā sit in nobis imago gratiæ eius quasi filio eio Christo Iesu domino nostro cōfiguremur: Vnde Apost. Paulus Corint. scribēs: Sicut portauimus, inquit, imaginem terrestris (subaudis, hominis protoplasti) sic portemus & imaginem cœlestis, subaudis hominis Christi. Genuit ille filium ad imaginem suam, i. peccator peccatorem, mortalis mortalem, terrestris

Christi in nobis imago necessaria.

1. Cor. 15.

ſtris terrenũ. Generat & Chriſtus gratiæ filios quos decet imaginem ſuam piis in moribus præferre, vt ipſi ſint conformes. Nam quos Deus ſaluandos fore præſciuit, hos & prædeſtinauit conformes fieri imaginis filii ſui.

Rom. 8.

¶ Itaque huius cœleſtis hominis quam portare iubemur imago eſt, vt mites ſimus & humiles corde, miſericordes, benigni, pacifici, caſti, iuſti, tractabiles, obediẽtes. Denarius Cẽſus qui Cæſari perſoluebatur, valebat vſuales nũmos decẽ. Rationalis anima quã à nobis repoſcit Deus, valere debet corã eo per mandatorũ (quæ numero denario cõprehenduntur) obſeruationẽ. Vnde & ipſe cuidam ait: Si vis ad vitam ingredi, ſerua mandata.

Denarius myſticè

Mat. 19.

H ¶ Et quidem futurum eſt, vt in nobis imago dei diſtrictè examinetur, & dicatur: Cuius eſt imago hæc? Nam in quibuſdam vſq; adeò dei imago vitiorũ deformitate contaminata eſt, vt quaſi ab incognitis requirat Deus & dicat: Cuius eſt imago hæc? ac ſi dicat: Hæc mea imago non eſt. Diabolus enim intendens ſatagénſque, vt hominem ſibi per peccata conformet, in quibuſdam ſculpit imaginem vitiorum, quã primò blandiẽdo propoſita voluptate qua depingit, poſtea ſtilo ſculpit conſuetudinis, tandem verò ſtatuam format obſtinationis, dum iam vitia in conſuetudinem ducta etiam defenduntur.

Dei imago vt cõtaminata.

Artificium diaboli.

¶ Vnde per Ieremiam dicitur: Peccatum Iuda ſcriptũ eſt ſtilo ferreo, vngue adamantino, exaratum eſt ſuper latitudinem cordis eorũ. Itaq; nõ venit cognoſcẽdus à deo in quo deus opus ſuum nõ agnoſcet, ſed dicturus eſt: Amen dico vobis, neſcio vos. Hoc deplãgens propheta dicebat: Quomodo obſcuratum eſt aurum, mutatus eſt color optimus? Denigrata eſt ſuper carbones facies eorum, & nõ ſunt cogniti in plateis. Hoc attẽdant præcipuè mulieres vanæ, quæ luxuriæ gratia fuco ſuis vultibus ſuperlito, dei imaginem quoad poſſunt, in ſeipſis exterminant. Nónne tales meritò audituri ſunt: Cuius eſt imago hæc?

Iere. 17.

Thren. 4.

¶ Porrò quiſquis in ſe dei imaginem non ſeruat incontaminatam, diaboli ſimilitudinem per diuerſa vitia ſibi ſuperinducit. Anne diaboli ſimilitudinẽ in ſe habebãt quibus dicebat Chriſtus: Vos ex patre diabolo eſtis? An non illi ſimiles ſunt ambitioſi, ſuperbi, menda ces, inuidi, blaſphemi,

Imaginem diaboli qui habet.

Ioan. 8.

ſphemi, furore & iracundia pleni, homicidæ, immunditiis luxuriæ contaminati, auaritię ſtudiis neglecta cõtemptáque vita æterna ſemper intenti? Itaque cuius opera quiſque facit, eius etiam habet imaginem.

¶ Cæterũ quoniã dei nũmiſma ſecũdum animã ſumus, Iaduertamus tria requiri ad hoc vt nũmiſma ſit receptibile, quæ ſunt, pbata materia, iuſtũ põdus, legitima ſcripura. Iuxta hanc ſimilitudinem requirit deus in nobis.

Tria in nũmiſmate requiri.

¶ Primò opera bona. Materia denarii illius aurum erat, quo nimirum charitas ſignificatur. Nam ſicut aurum temporaliter, ita charitas ſpiritualiter ditat. Auro cætera decorãtur. Et charitas ſola nos atque opera noſtra corã deo cõmendat. Rurſus ſicut ea quibus opus habet quiſque, auro emuntur, ita & quicũque habet charitatem, cæteras omnes quæ ad ſalutem neceſſariæ ſunt, habet virtutes. Qui autem hanc non habet, & ſi coram hominibus bona opera cõſpiciatur habere, coram deo tamen virtutum atque meritorum prorſus eſt inanis, & opera eius tametſi etiam præclara, quaſi quoddam vile metallum reprobantur. Talis anima quia materia ſuorum operum probata non eſt, quia legitima non eſt, quia aurum non eſt, in examine iudicii nequaquam digna cenſebitur, quæ in cœleſte ærarium recipiatur, quin potius vt moneta vilis, in gehennæ fornacem abiecta conflabitur.

Vt neceſſaria charitas.

¶ Secundò, requiritur in nummiſmate iuſtum pondus, & in anima noſtra quæ dei nummiſma eſt, exigitur apud deum intentio recta. Licet enim aureus ſit nummus, ſi tamen iuſtum pondus nõ habet, reprobatur: & ſi in operibus bonis peruerſa reperiatur intentio, ipſa opera vnà cum authore ſuo veniunt abiicienda.

Iuſtum põdus.

¶ De hoc pondere ait S. Auguſtinus: Amor meus pondus meum, eo feror quocunque feror. Itaque ſi amor tuus in deum tendit, etiam ad deum in cunctis operibus tua pergit intentio. Quòd ſi quicquam à deo diuerſum amas, ſicut amor tuus ab eo receſsit, ita & intentio tuorum operum aliò tendit. De huiuſmodi dicit Chriſtus in Euangelio: Amen dico vobis, receperunt mercedem ſuam.

Mat. 6.

¶ Itaq; videat vnuſquiſque etiam dum ea quę bona facit, quonam ſua pergat intentio. verbi gratia, ſi ad mercedem tem-

temporalem, si ad humanos fauores, aut laudes, si operaris nõ deum, sed homines timẽs: si, vt hominũ despectionẽ cuites, nõ autẽ propter deum, omnia opera tua põdere carent, & sunt palea, quæ auolãs ab area cum fruméto non manet, sunt tanquam puluis quem proiicit ventus à facie terræ. Vana enim sunt. Et quid leuius vanitate? Ait quidam sanctus: Terret me tota vita mea, quæ discussa, aut sterilitas nsihi apparet aut vanitas. Sterilis est illius vita, qui hanc non exercuit in bono opere. Vana autem, si opera bona fecit, sed tamen non recta intentione.

Ansel. in medi.

K ¶ Tertio, requiritur in nũmismate legitima scriptura. Et quidem anima illa legitimè inscripta est, quę Christianismo imbuta, fidem rectã & corde tenet & operibus cõfitetur, digna cuius scribatur nomẽ in libro vitæ, dicente domino: Gaudete & exultate, quia nomina vestra scripta sunt in cœlis. Sed & legitimè inscripta est anima omnis, quæ bene sibi est cõscia corã deo. De qua scriptura in Apocalypsi dicitur: Iudicium sedit, & libri aperti sunt, & iudicati sunt mortui secundũ ea quæ scripta erant in libris secundũ opera eorum. Hæc scriptura est vnjuscuiusque vel de bonis vel de malis operibus conscientia. Vę animę vsque ad sui diuulsionẽ à corpore perseuerãti in peccatis. Hæc enim ad iudiciũ dei demigrans, damnationis suæ literas aufert secũ. Timeamus, nõ incerti multa nos iudicio digna admisisse, incerti interim num quicquã operũ nostrorũ deo vnquam placuerit. Ait ipse pastor ecclesiæ Petrus: Vix iustus saluabitur. Nõ q̃ iustus de salute sit periclitaturus, quũ scriptũ sit dicẽte apud Ezechielẽ domino de viro iusto: Iustitia sua saluabit animã suã. Et iterum ibidem memoratis nõnullis viris sanctis ait: In iustitia sua liberabũt animas suas. Sed quia metuẽdum cuique est, ne fortè corã deo nõ iustus, sed iniquus conuincatur. Quod consyderans vir sanctus ait: Verebar omnia opera mea.

Inscriptio debita fides.
Luc. 10.
Apoc. 20.
Conscientia vt inscripta.
1. Pet. 4.
Ezech. 14.
Iob. 9.

¶ Circa secundum principale dicitur:

Tunc ait illis: Reddite ergo quæ sunt Cæsaris, Cæsari, & quæ sunt Dei, Deo.

I ¶ Hic ponitur ad ꝓpositã quæstionem irreprehensibilis Christi responsio. Reddite ergo, inquit, quę sunt Cęsaris, Cæsari.

Cæsari. Ergo viso denario & inscriptione atque imagine Cæsaris, quasi concludens respondet. Ac si diceret: Inscriptio hæc arguit Cęsarẽ non modò super vos, sed & longè latéq; per orbem dominari, & pro subditarum sibi gentiũ defensione militare, cõtractus vestros & disponere & cõfirmare: æquum est ergo vt propter hæc omnia tributum illi depẽdatis & censum. Ex quo enim huiuscemodi numismate vtentes profitemini illius inscriptionem & imaginem Cęsaris esse, ipsi Cęsari ius suũ tribuite. Et nihilominus quę sunt dei, deo, subaudis, Reddite & persoluite.

Christi responsio irreprehensibilis.

¶ Attende quòd nõ solùm eis ad interrogata respondet, sed falsam quoq; eorũ infringit rationem, qua permouebantur censum Cæsari negare. Dicebãt enim: Nos deo & ministris eius decimas & cętera huiusmodi persoluimus, quę nobis per legem mandantur, nihil igitur est quod dependamus Cæsari. Soluant tributa Cæsari nationes gentium, qui nihil horum quę nos soluimus, persoluunt deo. Id itaq; refutans, iubet eos & quę dei sunt dare deo, & simul ea quę Cæsaris sunt, illi dependere. Ac si dicat: Tantum vobis elargitur deus, vt vtrunque illud & bene cum dignitate positis persoluere. Vtrunque enim ius cum altero se compatitur, nec alterum alteri pręiudicat.

¶ Deus enim qui regna cõstituit, etiã ius regiũ determinauit. Sic enim loquente domino scriptũ est: Hoc erit ius regis qui imperaturus est vobis. Vbi inter alia ius fisci seu tributorũ exprimitur, quum dicitur: Segetes vestras & vinearũ redditus atq; greges vestros decimabit. Ex quib⁹ patet, q̃ quicũq; in his persoluẽdis potestati resistit, etiã dei ordinationi resistit. Quin etiã Christũ dixisse puta: Diuitias vestras Cæsari date, deo autẽ cõscientię vestrę innocentiã reseruate. Et quę sunt, inquit, dei. i. primitias, decimas, oblatiões, sacrificia, deo persoluite. i. Hæc omnia dei ministris sacerdotibus vt deum pro vobis exorent, date.

Ius regis.
1. Reg. 8.
Chrysost.

M ¶ Id vtrunq; Christus ipse opere adimpleuit. Quoniã & in spiritualibus sedulò studuit patris sui cœlestis implere voluntatem, prout ipse testatur, dicens: Nõ enim veni facere volũtatem meã, sed voluntatem eius qui misit me, & nihilominus interim Cęsari quod suum erat, tribuit. Nam matrem suam vnà cum Ioseph ascẽdere voluit à Nazareth

Christ⁹ vt deo & Cæsari suum reddidit.
Ioan. 5.
Luca. 2.

Galileæ in Bethleem, vt & nomina sua darent, subditósq; se esse Romano imperio profiterentur, & in huius rei signum censum darent Cæsari.

¶ Ad hęc quum venisset ipse quadã die Capharnaum accesserunt qui didragma accipiebãt ad Petrum, & dixerũt: Magister vester soluit didragma? At ille ait: Etiã. Et quum introisset Petrus domũ, præuenit eum Iesus dicens: Quid tibi videtur Simon? Reges terrę à quibus accipiunt tributum vel censum? à filiis suis an ab alienis? At ille ait: Ab alienis. Dicit illi Iesus: Ergo liberi sunt filij. Ac si diceret:

Mar. 17.

Exemplũ christi spectandum.

¶ Ego qui sum filius ęterni regis & de stirpe Dauid terreni regis ꝓgenitus, à tributi pręstatione liber esse deberẽ. Vt autem nõ scãdalizemus eos, vade ad mare, & mitte hamum, & eum piscem qui primus ascẽderit tolle, & aperto ore eius, inuenies staterẽ, illũ sumẽs da pro me & pro te.

Mira præscientia et virt' christi.

¶ Hoc loco ignorare se dicit Hieronym⁹ quid potissimũ sit mirandũ, vtrum ne præscientia saluatoris, an magnitudo suę virtutis. Pręscientia quidem, ꝙ nouerit piscem habere staterem in ore, & ꝙ primus ipse capiendus esset. Magnitudo autem virtutis, si ad verbum illius mox stater in ore piscis creatus est, & quod futurum erat loquendo fecerit. Itaq; & si tributa (nẽpe regis filius) nõ debeat, quia tamẽ humilitatem nostrę carnis assumpserat, sese suis humiliando, adimplere voluit omnem iustitiam. Nec quicquam vspiam inuenias quod aduersum magistrum dixerit, quoad dignitatẽ & potestatem, siue ea omnia quę subditi principibus suis præstare tenentur.

N ¶ Consyderandũ est autẽ nõ otiosẽ dixisse dominũ, reddenda esse Cęsari non quidẽ quęcũq;, sed quę sunt Cęsaris. Nã si aduersus ęquitatem aliquid exigãt seculares magistratus, cõtra fidẽ, contra religionem, aut contra ecclesię catholicæ dogmata sana (vti nunc faciunt magistratus & principes hęreticorũ) ecclesias, & monasteria ac sęnodochia spoliãtes, parendũ eis nõ est, sed magis ad mortem vsq; pro iustitia certandũ. Quod pulchrẽ exẽplo sui docet B. Ambrosius in epistola ad Marcellam sororem, dicens:

In illicitis non esse obediẽdum potestati.

23 q. 8. c. *conuenior.*

¶ Cõuenior ipse à comitibus vt per me fieret basilicę matura traditio, dicentibus, Imperatorẽ iure suo iussisse tradi debere, vtpote in cui⁹ potestate essent omnia. Respõdi: Si

Si à me peteret quod meũ est. i. fundum meũ, argentũ meũ & huiusmodi meũ, me nõ refragaturũ, quanquam omnia quę mea sunt, sint pauperum. Verùm ea quę diuina sunt, Imperatorię potestati nõ sunt subiecta. Si patrimonium petit, inuadite: si corpus, occurrã. vultis in vincula rapere, vultis in mortẽ? voluntas est mihi. Nõ ego me vallabo circunfusione populorum, nec altaria tenebo vitã obsecrãs, sed pro altaribus gratis immolabor. Et infra:

In temporalia posse Imperatorem.

¶ Mãdatur: Trade basilicã. Hoc est, Dic aliquod verbum in deum, & morere. Nec solùm dic aduersus deũ, sed etiã fac aduersus deum. Mandatur: Trade altaria dei. Vrgemur pręceptis regalibus, sed cõfirmamur scripturæ sermonibus quę respondi: Tãquàm vna ex insipientibus loquutaes. Quid ergo turbamini? volens nunquã deserã, coactus repugnare non noui. Dolere potero, flere potero, gemere potero. Aduersus arma, milites, gothos quoq;, lachrymæ meæ arma mea sunt. Talia enim sunt munimenta sacerdotis, aliter nec debeo, nec possum resistere. Et infra:

S. Ambr. cõstantia.

¶ Allegatur, Imperatori licere omnia, ipsius esse vniuersa. Respondeo: Noli grauare te Imperator, vt putes te in ea quę diuina sunt imperiale aliquod ius habere. noli te extollere, sed si vis diutius imperare, esto deo subiectus. Scriptum est: Quę dei deo, quę Cæsaris Cæsari Ad Imperatores palatia pertinent, ad sacerdotes, ecclesię. Publicorum tibi mœnium ius commissum est, non sacrorum.

In diuina non posse imperatorem.

¶ Item, dicitur mihi mandasse Imperatorem, debeo & ego vnam basilicam habere. Respondi: Nõ licet tibi vllam habere. Quid tibi cum adultera? Adulera est enim, quę nõ est legitimo coniugio Christo copulata. Nabuthe sanctũ virũ possessorem vineæ suæ scimus interpellatũ petitione regia vt vineam suam daret, vbi rex succisis vitibus holus virescereet, eumq; respondisse: Absit vt ego patrũ meorum tradã hęreditatem. regem cõtristatum esse quòd sibi esset alienum ius relatione iusta negatũ, sed muliebri consilio deceptũ, morte in vineã venisse. Sãctus enim Nabuthe vites suas vel proprio cruore defendit. Si ille vineam non tradidit suam, nos trademus ecclesiam Christi? Quid igitur à me responsum est contumaciter? Dixi enim conuentus: Absit à me, vt tradam Christi hæreditatem, atque

O *Ecclesias nõ subesse iuri imperatori.*

3. Reg. 21. *Naboth vt vineã defendit.*

hereditatem omniũ fideliũ retro episcoporũ. Respõdi ego: Quod sacerdotis est faciã, quod imperatoris est faciat imperator. Prius est vt animã mihi quàm fidem auferat.

Attendãt ecclesiarũ prælati. ¶ Et infra: Tributum Cęsaris est, nõ negatur: Ecclesia dei est, Cæsari nõ debetur. Si de me posceretur quod mei iuris esset, libenter offerrem. Templo domini nihil possum nec decerpere, nec tradere, quum illud custodiendũ, non tradendum acceperim. Deinde, consulere me etiam imperatoris saluti oportet: quia nec mihi expediret tradere, nec illi accipere. Accipiat vocem liberi sacerdotis. Si vult sibi esse consultum, recedat à Christi iniuria. Hæc ille. Quæ hic inserere idcirco placuit, vt authoritate tanti viri doceatur, quarum rerum potestates seculares sibi iura vendicare possint, & quarum minimẽ.

P ¶ Moraliter. Pharisęos & Herodianos qui tentare dominum missi sunt, cõstat fuisse diuersę voluntatis. Alij enim id est Pharisęi, nil reddere Cæsari. Alij verò omnia Cęsari censebant esse reddenda. Isti duo ordines tentatorũ, duo

Hæreticorum duo genera.

significant genera hęreticorum, quorum alterum docet tantummodo corpori obsequendum, & ventri exactori solummodo militandum & seruiendum. Alterum suadet corporis curam penitus omittendam, & animę profectibus tantummodo inuigilandum, quin etiam interdum ipsi corpori in animę commodum inferendum perniciem. Sed dominus vtrunque abnuens, regia via docet esse gradiendum, & corpori quidem necessitatibus subsidium nõ esse negandum: animę verò profectui pro tempore insinuat insistẽdum, discretione in omnibus obseruata, vt & corpus animę subseruire valeat, & animus inedia corporis non tabescat.

DOMINICA XXIIII. POST PENTECOST.

Matt. 9. *Loquente Iesu ad turbas, ecce princeps unus accessit, & adorabat eũ, dicens.*

¶ Præsentis Euãgelij lectio tria cõprehendit. Primum est, principis synagogę pro filiæ suę defunctę vita apud Christũ supplicatio. Secundũ est, Emoroissę Christi

Christi vestem cum fide tangentis sanatio, ibi: Et ecce mulier. Tertium est, filiæ archisynagogi ad vitam resuscitatio, ibi: Et quum venisset Iesus.

¶ Circa primum aduerte, quòd pharisæi odio in Christũ & inuidia cæci, miracula quę faciebat vel negare, vel blasphemare, vel saltem attenuare nitebãtur. Ergo ipsis confutãdis opportunè factum est, vt nõ vilis persona vel mediocris, sed ipse synagogæ princeps virtutum Christi & testis fieret & prædicator. A

¶ Loquente enim ad turbas domino, ecce princeps vnꝰ, .i. archisynagogus, accessit Hic apud Lucã nomine ꝓprio designatur, vbi sic habetur: Et ecce venit cui nomen Iairus, & ipse princeps synagogæ erat in Capharnaum. Est autẽ positum nomẽ eius Iudæorũ causa, qui tũc nouerũt quod accidit, vt nomẽ demõstratio miraculi fiat. Accessit ergo nõ aliquis inferiorũ, sed princeps synagogæ, vt magis obturarẽtur ora Iudæorũ. Accessit ad Christum causa necessitatis. Vrget enim interdũ dolor ad agendũ quę decent, secundum illud Psalmi. In chamo & freno maxillas eorum constringe, qui non approximant ad te.

¶ Quanta autem cum humilitate ad christum accesserit, Lucas pariter & Marcus ostendunt, dicẽtes ꝙ procidit ad pedes eius. & hic dicitur ꝙ adorabat eum, hęc minimẽ facturus nisi credidisset. Humilitatis suæ argumentũ est, ꝙ quũ princeps esset, nihilominus ad domini pedes pronus in terrã caderet, cadẽs adoraret, adorãs suppliciter dominũ rogaret. Nec ad insipientiam sibi ad Iesu pedes procidit, vbi multi misericordiæ ipsius dona sunt consequuti. Quid autem rogauerit, subdit dicens:

Vt supplex Chri. Iairus.

Domine, filia mea modo defũcta est, sed ueni, impone manum tuam super eam, & uiuet.

¶ Dominũ vocãs, agnoscit eius potestatem. Ipse enim est cui dicitur: Tu es domine, qui vitæ & mortis habes potestatẽ, & deducis, vsq; ad portas mortis, & reducis. Causam aduẽtus sui explicat dicẽs: Filia mea modò defuncta est. Vnica ei erat, vt Lucas perhibet, dicens: Cecidit ad pedes Iesu rogãs eũ vt intraret in domũ eiꝰ, quia filia vnica erat illi ferè annorũ duodecim. Itaq; pater eo instãtius dominum pro filiæ vita precabatur, quòd vnica sibi esset, nẽpe B

Sap. 16.

Luctus vnigeniti amarus.

 sperantum

speratum domus stabilimentum, desyderata successio generis, quę & ipsa iam ad pubertatis annos accedebat.

¶ Sed & natura venit, vt parentes plus diligant prolem vnicã quàm singulos inter liberos multos. Vnde Dauid Ionathan occisum deplangens ait: sicut mater vnicum amat filium suum, ita ego te diligebã. Hinc etiam Ieremias: Luctum, inquit, vnigeniti fac tibi planctum amarum. Filiam quoq; tenerius amare parentes solent, quàm filium.

2.Reg.1. Iere.6.

Quæstio. ¶ Sed quęstio occurrit, quomodo filiam quã Lucas morienté dicit, & Marcus in extremis fuisse perhibet, Iairus pater apud hunc Euãgelistam mortuã dixerit? Ad hoc respondet Augustinus dicens: Duo Euangelistę (id est, Marcus & Lucas) posuerunt quid dixerit Iairus, Matthęus verò quid cogitarit atq; voluerit. Vtrunq; enim petitum est à domino, videlicet, vel vt morientem saluam faceret, vel mortuã suscitaret. Secundũ Chrys. filia quidem extremum adhuc trahebat abeunte ad Christũ patre spiritũ, patris autem dicentis eam defunctam, sermo erat calamitates suas amplificantis. Nam qui re aliqua indigent, ærumnas suas verbis solent augere, & maiores facere vt exorent.

C ¶ Sed veni, inquit, & impone manum tuam super eam, & viuet. Nouerat dictum fuisse per Esaiam prophetam: Non est abbreuiata manus domini vt saluare nequeat. Nam & vt per Psalmistam dicitur: Ipse aperit manum suam, & implet omne animal benedictione.

Esa.6.

Quæstio soluitur. ¶ Sed quæritur quare iste nõ arguitur petens corporalẽ Christi præsentiã, sicut reprehenditur regulus qui rogabat Christum vt descenderet, & sanaret filiũ eius? Respõdetur, q̃ quamuis illi ambo similes fuerint imperfectione fidei, dum vterq; corporalem domini præsentiam petiit, quasi nõ illius omnipotentia etiã absente corpore vbique posset quæ vellet operari, huius tamẽ fides maior fuit fidei illius. Nã regulus petebat Christi aduentũ antequam filius suus moreretur, nõ credens quòd mortuũ posset suscitare: iste verò etiam ad mortuam filiam resuscitationis gratia Dominum inuitabat. Veni, inquit, & impone manum tuã super eam, & viuet. Proinde Iairus hic plus humilitatis & reuerẽtiæ Christo exhibuit, quàm ille. Procidens enim in terram ad Domini pedes (vtique ex fide) eum

Iairi fides maior quã reguli.

eum adorauit, qua deuotione atque pietate, fidei suæ pro meruit argumentum, sicut & apud Marcũ per quẽdam dicitur: Credo domine, adiuua incredulitatem meam. Mar.2.

¶ Vbi etiam & hoc vigilanter est attendendũ, q̃ & si interdum dominus diuinitatis suæ præbẽs argumenta, etiã corporaliter absens potentiã suã declarauit (vt in filio reguli) tamen aliquãdo humanitatis suę dignitatẽ voluit aperire, vt etiã incarnati filii dei fides confirmaretur, sicut & opera quæ ipse faciebat in nomine patris sui, testimonium de se dixit perhibere. Proinde ex sacris literis patet diuinitatẽ ipsam aliqua fuisse operatam per humanitatẽ, quæ sine illa facta nõ fuissent. Sic enim visum est diuinæ bonitati. Vnde & attactu suæ sacrosanctæ carnis dedit vim regeneratiuam aquis, & multos infirmos cõtactu suo sanauit, vt cæcum luto ex sputo suo facto, & mutum cuius linguam sputo suo tangens soluit, & leprosum quem manũ extendẽs tetigit, & tãgendo mundauit: & alia multa in hunc modũ dominus ad declarandã suæ carnis sanctitatem miracula & curationes operari dignatus est.

D

Virtus carnis Christi.

Ioan.9. Mat.8.

¶ Itaq; Iairus prudẽter rogauit, dicens: Impone manũ tuã super eã, & viuet. Hæc enim est illa man°, per quã mund° ex nihilo pductus est, per quã primus homo de limo terræ factus est in animã viuentẽ. Nõ ergo mireris si manus illa mortuis suo cõtactu vitam dare potuerit. Sequitur:

Gen.2.

Et surgens sequebatur eum, & discipuli eius.

¶ Ecce supplicantis exauditio. Et surgens, inquit, Iesus sequebatur eum. Vbi Christi patet humilitas, & benignitas magna, qui ad vnicam Iairi petitionem sequutus est eum cum discipulis suis, vt illos quoque in fide redderet patrando signo firmiores.

F

¶ Surgens, inquit, nimirũ ab opere prædicationis, quod interdum ratione imminẽtis necessitatis est intermittendum, sequebatur eum. Præcedebat enim citato gressu anxius pro filiæ salute pater. Sequebãtur & discipuli, quomodo & medicorum discipuli illos comitari solent dum ad infirmos accedunt. Nam & à tanto magistro hos discere prius oportebat, qui postmodum erant similia facturi.

¶ Addit hoc loco Marcus, q̃ tam multa turba Dominum sequebatur, vt etiam eum cõprimerent. Properabãt enim om-

Mar.5.

omnes qui interfuerāt ei⁹ prædicationi, vt quē audierāt prædicātem, viderent etiā puellam mortuam suscitātem.

Turbæ Iesum comprimentes. ¶ Mystice secundum Bedā, ad puellā pergens sanādā dominus, à turba cōprimitur, quia genti Iudæę salutaria monita præbēs quibus ægrā vitiis cōscientiā erigeret, noxia carnaliū populorū est cōsuetudine grauat⁹. Sed & nūcusque in ecclesia cōprimitur Iesus à turbis hæreticorū, à turbis tyrānorū, à turbis falsorū Christianorum. Proinde etiā in cordib⁹ credentiū cōprimitur, à turbis malorū cogitationū, prauorū desyderiorum, curarum temporalium, scādalorū & offendiculorum, sed & à turbis earum suggestionum quas spiritus maligni nobis ingerunt, eam quam ipsi non habent pectoris pacem nobis inuidentes.

Nobis deus & nos deo, vt loquimur. ¶ Porrò, otiosum esse nō putemus, quòd loquente Iesu ad turbas, supplicaturus pro filiæ salute synagogæ princeps accedit. Nisi enim & nobis ipse loqueretur, pro animæ nostræ remedio non rogaremus. Quum autem oramus, deo loquimur: quum verò legentes diuina meditamur, deus loquitur nobis. Hauriendum nobis est ex verbo dei, quod postmodum orātes effundamus. Quum ergo in meditatione sancta ipse loquitur nobis, tūc ad supplicationes & preces & ipsi prouocamur.

¶ Circa secundum principale dicitur:

Et ecce, mulier quæ sanguinis fluxū patiebatur duodecim annis, accessit retro, & tetigit fimbriā uestimenti eius.

¶ Hic ostenditur Emoroissæ Christi vestem pia fide tangentis sanatio. Vbi quatuor sunt per ordinem considerāda. Primum, quæ fuerit mulieris ægrotatio. Secundum, pia mulieris deuotio, ibi: Accessit. Tertium, fidei ipsius mulieris commendatio, ibi: Et Iesus conuersus. Quartū, ipsa mulieris sanatio, ibi: Et salua facta est.

AEgrotationis modus. ¶ Circa primum, dicitur quòd patiebatur fluxum sanguinis sui, ecce passionis qualitas: duodecim annis, ecce tēporis diuturnitas. Secundum Marcum verò de hac muliere & alia quædam sunt attendenda, quòd videlicet multis se medicis curandam exposuerat, quòd omnem substātiam suam in medicos erogauerat, & per hęc nihil profecerat,

cerat, denique quòd etiam hinc ipsa deterius habebat.

¶ Hic enim suæ infirmitati sanandæ cœlestis erat medicus expectādus, qui suo mundum sanguine saluaret, qui etiam miro medendi genere, vulneratus est, vt sanaremur: mortuus, vt viueremus.

¶ Mira verò congruitate dominus archisynagogi filiam à morte suscitaturus, inter eundum sanat Emoroissam, vt illi per hoc de filiæ resurrectiōe fidem faciat. Vnde & Gabriel partum virgini annuntians, Elizabeth sterilem ac iam anum, à sex mensium lapsu filium concepisse prædicat, vt partus sterilis, virginei partus foret argumentum. *Vt Iairo fides fiat.* *Luc. 1.*

¶ Sic etiam celebratur Christi domini nostri resurrectio tēporalis, vt per hāc omniū resurrectio futura credatur. *Nota*

¶ Circa secūdum dicitur, Accessit retrò. Magna mulieris istius patet deuotio, & hoc in multis. Vnū est, fiduciæ securitas. Accessit enim confidenter, nequicquam obstāte & secundum legem esset immūda, atque ideo fas ei nō esset cuiquam communicare. Verùm tantam conceperat de Christi misericordia fiduciam, vt hunc etiam lege prohibente contingeret. Vbi Chrysostomus: Licet propter morbi genus se non ignoraret immundam, audierat tamen dominum etiam leprosos tāgere, quod etiam fuit in lege prohibitum. Poterat ipsam & hoc mouere, quòd acceperat Christum ægrotantibus quoque mederi mulieribus, iámque esse in via, vt filiam Iairi curaret. *Leui. 12.* *Vnde mulieri fiducia tangendi.*

¶ Itaque his freta, cōfidentius accessit ad Christum. Sanè magno digna præconio, quæ graui morbo detenta, extinctisque ob perpetuum vitalis sanguinis sui defluxū corporeis viribus, cuius sicut infirmitas corpus, ita diuitias medici consumpserant, & tanto circa Iesum populo concurrente, affectu & fide roborata, solam in tanta diffidentia spem reperit, vt accederet, & accedens humiliter, & cum multa verecundia remedium sperans, tangeret. Et quoniam indignam se reputabat, quæ in domini veniret conspectum, à tergo accedebat, & tetigit fimbriam vestimenti eius. Christus enim more Israēliticæ gentis, secundum legis præceptum iacinthini coloris fimbrias in quatuor angulis pallii sui habebat. Indignā se arbitrata, quæ domini pedes vel sui plenitudinem vestimenti tangere mere- *Mulieris humilitas.* *Num. 15.*

mereretur. Fimbriam solam tetigit. Patuit ergo mulieris huius fiducia, patuit verecundiæ honestas, patuit humilitas, pateat & ipsius fidei synceritas. Sequitur enim:

Dicebat enim intra se: Si tetigero tantùm uestimentũ eius, salua ero.

H ¶ Vbi dicit Rabanus: In desperatis causis magistra est extrema necessitas. Vnde & hæc mulier de omni humano desperãs auxilio, didicit ex Christi vestimẽtis se adipisci posse salutem. Et docuit nos mulier quantũ sit corpus Christi, quę in fimbria vestimẽti eius tãtũ mõstrauit esse salutis. Credidit enim nõ modò Christũ virtutem habere sanandi, sed & omne quod ipse tangeret, quoniam sic tetigit leprosum (vt supra dictum est) & mundabatur, tetigit loculum in quo ferebatur adolescentis cadauer exanime, & mox resedit qui fuerat mortuus, & cœpit loqui.

Corporis christi magna virtus Mat. 8. Luc. 7.

¶ Cæterùm, hac ipsa mulieris huius fide, huiúsque loci authoritate, tam veteres quàm nouæ hæreses quibus tam Christi quàm sanctorum reliquię contemnuntur, blasphemantúrque, huiusmodi (inquam) hæreses hic cadũt & cõfutantur. Clamant demẽtes, & dicunt: Quorsum ista mortuorum ossa? quid faciat lignũ crucis, quidve prosunt vestimenta mortuorum? & multa alia indigna in hunc modum. Confunduntur itaque, quandoquidem & tactu fimbriæ mulierem hanc dominus curauerit.

Hereticorũ blasphemiæ confutantur.

¶ Quòd si, fimbriæ vestimenti sui tantam Christus virtutem dedit, quanto maiorem ligno suę crucis in qua operatus est salutem mundi, quámq; suo pretioso respersam sanguine cõsecrauit? Quin & reliquias sanctorum in veteri quoque testamento miraculorum gloria decorauit: nam ad contactum corporis Helisæi, defuncti exanime cadauer hominis reuixit. Itaque si tantum suæ diuinæ virtutis communicauit dominus ossibus Helisæi, quando iã tunc iustorum animæ ad cœlestem beatitudinem nõdum transibant, quanto magis id ipsum confert sanctis noui testamenti, qui secum in cœlis nunc regnant beati?

Virtutem inesse reliquiis sanctorum.

4. Reg. 13.

¶ Libet hic ad confirmandam fidem horum quæ iam dicta sunt, de reliquiis sacris recẽsere historiã quam refert Eusebius Cæsariensis de hac muliere, quam fuisse ciuem vrbis

vrbis quæ Cæsarea Philippi dicta est, testatur, dicens: Pro huius mulieris domus foribus basis quædam in loco edito, collocata monstratur, in qua mulieris ipsius genibus prouolutæ, palmásque suppliciter tendentis imago ære videtur expressa. Astat verò alia ere nihilominus fusa statua habitu viri, stola cõptè circundati, & dexterã mulieri porrigentis. Huius ad pedem statuæ, è basi, herba quædã noua specie nascitur. Quæ quum exorta fuerit, excrescere vsque ad stolæ illius ærei indumenti fimbriam solet. Quam quum summo vertice crescens herba contigerit, vires inde ad depellendos omnes morbos, languoresque conquirit, ita vt quæcunque illa fuerit infirmitas corporis, haustu exiguo madefacti salutaris graminis depellatur, nihil omnino virium gerens, si antè quàm æreæ fimbrię summitatem crescendo contigerit, decerpatur. Hanc statuam ad similitudinem vultus Iesu formatam tradebãt, quæ permansit (inquit) ad nostra vsque tempora, sicut ipsi oculis nostris inspeximus. Meminit etiam ibidem imaginum Christi, Petri, & Pauli.

Memorabile signum virtutis Christi.

¶ Huius historiæ veritati subscribit Sosimen° in historia tripartita in hunc modum: Quum cognouisset Iulianus Imperator in Cæsarea Philippi ciuitate Phœniciæ (quam Panea dem vocãt) insigne Christi esse simulachrum, quod mulier illa sanguinis liberata profluuio constituerat, eo deposito, suam ibi statuam collocauit. Quæ violento igne de cœlo cadẽte, circa eius pectus diuisa est, & caput cum vertice vna parte deiectum, atque in terra fixum, reliqua verò pars hactenus superfuit, & fulminis indicium reseruauit. Statuã verò Christi tunc quidam pagani trahentes confregerunt. Postea verò christiani colligẽtes in ecclesiam recondiderunt, vbi hactenus reseruatur.

Li. 6. c. 41.

Memorati signi cõfirmatio.

¶ Hæc idcirco recensere libuit, vt reliquiæ sanctorum & maximè Christi, semper vti dignum est, venerationi & honori habeantur. Multo magis autem quã fimbriã vestimenti dominici, corpus Christi sanctissimum sancta pietate ac syncera fide tangamus, vnde nobis sanctificatio & redemptio & salus æterna prouenit.

¶ Circa tertium, quod est, fidei huius mulieris cõmendatio, & quartum, quod est, ipsius sanatio, sequitur:

At

At Iesus conuersus & uidens eam, dixit: Confide filia, fides tua te saluam fecit. Et salua facta est mulier ex illa hora.

K ¶ Marcus & Lucas hunc locum supplent. Dicunt enim, quòd statim ad tactum fimbriæ mulier sanata est, & sensit
Luc.8. quia sanata esset. Vnde sic apud Lucam. Et ait Iesus: Quis est qui me tetigit? Negantibus autē omnibus, dixit Petrus, & qui cum illo erant: Præceptor, turbæ te cōprimunt & affligunt, & dicis: Quis me tetigit? Et dixit Iesus: Tetigit me aliquis, nam & ego noui virtutem de me exisse. Et circunspiciebat, inquit Marcus, videre eam quæ hoc fecerat. Videns autem mulier quia non latuit eum, timens & tremens, sciens quod factum esset in se, venit & procidit ante pedes illius, & ob quam causam tetigerit eū, indicauit coram omni populo, & quemadmodū confestim sanata sit.

¶ Itaque mulier hæc credidit, & saluata est, & vt cōgruū fuit, primò tetigit Christum per fidem intellectualiter, de-
Christus tacens tacētem exaudiuit. inde corporaliter. Porrò dominus tacitum audiuit mulieris desiderium, & ipse tacens liberauerat tacētem, sua spōte passus sanitatis rapinam, sed miraculum publicari volēs qui cuncta cognoscit, quasi nesciret interrogauit. Et quia discipuli nesciebant quod quærebatur, putabant dominū de simplici tactu loqui. Dominus autem tactum sua respōsione distinguit.

¶ Tetigit, inquiens, me aliquis. Quo modo alio loco di-
Luc.8. xit: Qui habet aures audiendi, audiat, quanuis omnes qui tunc aderant corporalem haberent auditum. Sed non est verè Christum audire, si negligenter audiatur: nec verè tāgere, si infideliter tangatur. Itaque propalaturus quod factum est, dixit: Nā & ego noui virtutem de me exisse. Materialius respondet, inquit Cyrillus, secundum audientiū
Christ' vt se deū probat. opinionem. Quo tamen nobis manifestatur, quòd ipse verus est deus, & ex eo quod prodigialiter factum est, & ex suis sermonibus. Transcendit enim nostram naturam, & forsan etiam angelicam, posse aliquam virtutem emittere, quasi à propria natura. Conuenit autem hoc soli supernæ naturæ. Nulla nanque creaturarum aliquam gerit sanandi potestatem, vel etiam aliqua alia miracula faciendi, sed tantùm

tantùm diuinitus sibi præstitam.

¶ Ob hoc autem dominus nō statim eam manifestauit, vt *Chrysost.*
ostenso quòd omnia sibi liquent, faciat mulierem prædicare quod factum est, vt suspitione miraculum careat. Itaque Iesus videns eam, dixit: Confide filia. Videns eā timen *Christi erga pœnitētes clementia.*
tem & trementem venisse, & procidisse ante pedes suos, ad eam conuersus est. Hoc ipsum etiā facit erga omnes qui per pœnitentiam peccatorum ad ipsum conuertuntur, iu
xta quod per propheram ipse dicit: Conuertimini ad me, *Zach.1.*
& ego conuertar ad vos. Quum ergo mulier hæc per deuotionem & fiduciam magnam se cōuertisset ad dominū, mox ille vicissim per gratiam & misericordiam suam ad illam se dignanter conuertit. Sic & alibi legis: Conuersus do *Luc.22.*
minus respexit Petrum, nempe oculis suæ misericordiæ, & gratiæ suæ efficacia in Petro id operante quod subiunctum est: Egressus Petrus fleuit amarè.

¶ Confide filia, inquit. Quur autem vel vnde iam filia do L
mini erat? Ideo, quia credidit. Vnde ait Apostolus: Filij dei *Cur filiā appellet.*
estis per fidem. Et in Euangelio: Quotquot autem rece- *Galat.3.*
perunt eum (nimirū in corda sua per fidem) dedit eis potestatem filios dei fieri. Quoniam ergo ista in eū credidit, *Ioan.1.*
iam fidei merito filia erat, iā salua fieri promeruit. Neque enim dictum est ei: Fides tua te saluam faciet, sed iam saluā fecit.

¶ Sed quærat aliquis: Quur dominus hanc mulierem la- *Cur mulierem Christus latēre noluit.*
tēre volentem manifestauerit, hāncq; ei mouerit verecundiā, quærens quis se tetigisset, quū tamen illa timore & pudore perculsa, vix à tergo trepida ausa fuerit accedere?

¶ Respondetur, ꝓ nequaquam ambitione gloriæ factum est, vt diuinæ virtutis suæ opus latēre non permiserit dominus, qui multoties miracula sua præcepit tegi silentio, sed propter eorum vtilitatem, qui per fidem ad gratiā vocabantur, miraculum hoc abscondi noluit.

¶ Proinde mulierem hanc sanatam latēre noluit, sed om- *Chrysost.*
nibus fecit manifestam. Primò vt solueret eam à metu, & ne remorsum cōscientiæ pateretur, ꝓ sanitatis gratiā furto surripuerit, & ꝓ contra legis præceptū immunda quū esset, tetigerit Christum. Deinde quoque vt ipsius curaret animum, quæ se dominum potuisse latēre putauit. Item vt fi-

fidem eius ad aliorum vtilitatem faceret manifestam (vti iam dictum est) vt eius fidem imitentur, ostenditque miraculum non minus restinctione sanguinis, dum ostendit sibi cuncta etiam cordium secreta patêre. Deinde miraculum hoc principem synagogæ persuadebat indubitanter credere, & à laqueis mortis etiam filiam suam eriperet.

Cyril.

M *Cur Christus iens paulisper morabatur.*

¶ Ad hæc, Christus data opera accedere ad archisynagogi filiam morabatur, vt mortua esset puella priusquã ipse aduenirет, & mysteriũ patefaceret resurrectionis. Proinde ne filiæ resuscitatio suspecta fieret, sed omni dubitatione semota omnibus innotescеret, quo modo & ad Lazarũ languentem venire rogatus, aliquot dies venire distulit, vt mors eius & resurrectio omnibus esset indubitata. De quo Aug. Noluit sanare, vt posset resuscitare. Itaque sanitatẽ quam mulier hæc furtim surripuit, verbis suis ei dominus confirmauit, dicens: Filia, fides tua te saluam fecit. Animã quidem prius per fidem, deinde & corpus sanauit.

Ioan. 11.

Beda.

¶ Allegoricè autem mulier hæc sanguine fluens, sed à domino curata, ecclesia est ex gentibus congregata, quæ ingenito carnalium delectationũ polluta fluxu, atque à cœtu iam fuerat segregata fidelium. Quia enim relicto vero deo colebat creaturam, sanguine fluxisse dicitur. Transgressioni nãque primi præcepti decalogi de vno solo deo adorãdo, prima AEgypti plaga (id est, aquarum in sanguinem versio) respondet, vt dicit Rabanus. Fluuius, est vitæ nostræ defluxus, iuxta quod scriptũ est: Omnes morimur, & sicut aquæ dilabimur super terram, quæ non reuertuntur. Hæc aqua quasi in sanguinem vertitur, quum fluxus vitæ, carnis, & sanguinis voluptate maculatur.

Ecclesiæ gẽtiũ typus.

1. Reg. 16.

¶ Quum autem iam dei filius principis filiam, id est, synagogam saluare decerneret, ecclesia de gentibus congreganda, paratam iam promissamque aliis præripuit spe certa salutem. Proinde mulier hæc sanguine fluens, nõ in domo, nõ in vrbe accedit ad dominũ, quia iuxta legem vrbibus excludebatur, sed in itinere ambulanti domino, vt dũ pergit ad aliam, alia curaretur. Vnde & apostoli Iudæis dicunt: Vobis oportebat primùm loqui verbũ dei, sed quoniam repellitis illud, & indignos vos iudicatis æternæ vitæ, ecce conuertimur ad gentes. Vbi etiam deprompta fide

Hierony.

Act 13.

Iudæis primùm fidei gratia nũtiatur.

de gentium subditur: Audientes autem gẽtes gauisæ sunt, & glorificauerunt verbum domini, & crediderunt quotquot erant præordinati ad vitam.

¶ Sed attende, secundum Heronymum, quòd filia principis duodecim annos habebat ætatis, & mulier hæc sanguinis sui fluxu annis duodecim laborauerat: quo nimirum datur intelligi, quòd eo tempore gentium populus cœperit ægrotare, quo genus crediderit Iudæorum. Nisi enim ex comparatione virtutum, vitium non ostenditur. Eodẽ enim quo synagoga nata est tempore, gentilitas cœpit infirmari. Vna enim penè eadémque seculi ætate, & synagoga in patriarchis nasci, & gentilium natio per orbem cœpit idololatriæ sanguine fœdari.

Beda.

¶ Quandiu ergo synagoga viguit, ecclesia laborauit. Porrò synagogæ defectus, ecclesiæ virtus est, iuxta quod dicit Apostolus: Illorum, scilicet Iudæorum, delicto, salus est gẽtibus. Quandiu autem illa credebat, ista non credidit, & per varias corporis atque animæ passiones immedicabili morbo ægra languebat.

Synagogæ occasus, salus ecclesiæ.

Rom. 11.

Ambro.

¶ Quum autem dicit, & mulier hæc omnem substantiam Nsuã in medicos erogauerat, nec ab vllo potuit curari, medicos hos siue falsos theologos (scilicet qui idola gentium deos esse docebant) siue philosophos, legũmque doctores secularium, qui multa de virtutibus vitiisque subtilissimè disserentes, vtilia se viuendi credendique instituta mortalibus dare promittebant, seu certè ipsos spiritus immundos significat, qui velut consulendo se iam pro deo colendos ingerebãt. Quibus vicissim audiendis, gẽtilitas quãto magis naturalis industrię vires expenderet, tãto minus potuit ab iniquitatis suæ sorde mundari.

Beda.

Medici in quos subsistãtia erogatur frustra.

¶ Vnde Marcus bene de hac muliere scribens, ait: Et fuerat multa perpessa à compluribus medicis, & erogauerat omnia sua, nec quicquam profecerat, sed magis deterius habebat. Sed hæc vbi populum Iudæorum ægrotare, verũque de cœlo cognouit adesse medicum, cœpit & ipsa languoris sui sperare pariter & quærere remedium.

¶ Itaque dum ad principis filiam properat Dei verbum, vt saluos faceret filios Israël, sancta ecclesia ex gẽtibus cõgregata, quæ lapsu criminum deperibat, paratam aliis fide præ-

Ambro.

Universidad de

ripuit sanitatē, medicinā salutis præoccupauit, medicū vitæ præuenit, synagoga vsq; ad finem mūdi mortua remanente, iuxta illud: Aethiopia præueniet manū eius deo. Ergo vt ait Apost. quod quærebat Israël, hoc nō est cōsequutus, electio autem (subaudis gentium) consequuta est.

Psal.
Rom. 11.

Modū quæsitæ salutis
Beda.

¶ Sed modum quo ecclesia consequuta est fidei sanitatē consideremus. Accessit, inquit, retro & tetigit fimbriā vestimenti eius. Accedit, & dominum tangit ecclesia, quæ ei per fidei veritatem appropinquat. Accedit autem retro, sicue iuxta id quod ipse ait: Qui mihi ministrat, me sequatur. Et apud Ieremiam: Patrem vocabis me, & post me ingredi non cessabis, siue quia præsentem in carne dominū nō videns, peractis temporalis dispensationis suæ sacramentis, eiū iam per fidem cœpit vestigia subsequi. Retro accessit, quia iam Christo in cœlos assumpto credidit, ad priora enim ipsius nō appropinquauit. Tetigit dominum credendo, & Thomas credidit tāgēdo: quo tactu certa fidei perceptio datur intelligi, quæ magis Christo à nobis iā in cœlum assumpto facta est, quàm adhuc ipso præsente.

Iere. 3.

Tunica Ioseph myst.
Philip. 2.
Gen. 37.

O ¶ Tetigit, inquit, fimbriam vestimenti eius. Vestimentum Christi, humanitas sua est, quā superinduit quodammodo suæ diuinitati. Vnde per Apostolū dicitur: Et habitu inuentus vt homo. Hæc est illa Ioseph tunica talaris & polimita, hœdi sanguine tincta, quā ecclesia sancta per sacerdotale ministeriū iugiter offert conspectui paternæ maiestatis, ac si dicat: Hanc inuenimus (.s. per fidei cognitionem) vide si tunica filij tui sit, an non. At ille: Tunica, inquit, filij mei est. Et addit: Fera pessima deuorauit filium meum. Vtique fera pessima, impia synagoga est, quæ Christum interficiens, humanitatis suę tunicam sanguine hœdi, id est, suo ipsius sanguine, qui pro nobis maledictū & peccatum (hoc est, hostia pro peccato) factus est, intinxit. Hæc est vestis nuptialis, id est, vestis charitatis, quam vt nos sibi per fidem desponsaret, & coniungeret, induere dignatus est.

Galat. 3.

Fimbria vestimēti mysticè.
Ioan 19.

¶ Fimbria verò quum sit extremitas in vestimento, passio est filij dei in carne, vbi illud humanitatis suæ vestimentū tanquam in termino consummatum est, ipso clamante atque testante: Consummatum est. Hanc fimbriam qui tetigerit, à carnis fluxu mundabitur.

Tangitur

¶ Tangitur autē fide credendo, tangitur piè meditando, tangitur per eam deū patrem deprecando, tangitur amando, tangitur compatiendo, & sentiēdo ea quę passionis & mortis Christi sunt, dicente Apostolo: Hoc sentite in vobis, quod & in Christo Iesu Nec aliud vllum contra peccati lapsum (quasi sanguinis fluxum) efficacius est remedium, quàm credēdo, quasi tangēdo, & per reciprocā charitatem ei quodammodo sentiendo communicare.

Phil. 2.

¶ Itaque secundum Lucam, quum interrogasset dominus & dixisset: Quis est, qui me tetigit, omnibus se tetigisse negantibus, responsum hoc accepit à Petro: Præceptor, turbæ te comprimunt & affligunt, & tu dicis, Quis me tetigit? Vbi consyderandum est, quæ sit turba dominum mysticè premēs & affligēs, & quæ sit mulier dominū tangēs. Dominum enim quem turbæ comitantes passim comprimunt, vna credula mulier tangit. Quia qui diuersis inordinatè glomerantium hæresibus affligitur, solo catholicę ecclesiæ fideliter corde queritatur. Nam vt quidam videntes non vident, & audientes non audiūt: ita etiam tangentes non tangunt, qui non fideliter Christum tangunt. Vnde cuidam amanti quidem, sed nondum plenè credenti dicit: Noli me tangere, nondum enim ascendi ad patrem meum, apertè docens quid sit eum veraciter tangere, patri scilicet credere æqualem.

P

Christus à quibus cōprimitur.

Ioan. 20.

¶ Vnde Gregorius: Premēte turba redēptorem nostrum mulier vna tetigit, quia carnales quiq; in ecclesia eum cōprimunt à quo longè sunt, & soli tangunt, qui huic veraciter humiles adiunguntur. Turba igitur premit & nō tāgit, quia & importuna est per præsentiam, & absens per vitam. Porrò secūdum Lucam dixit Iesus: Tetigit me aliquis, nam ego noui virtutem de me exisse. Dicat Pelagius se suo conamine saluari. Dicamus autem nos, quia vana salus hominis, in deo faciemus virtutem. Nam & ipse virtutē (quæ propitietur omnibus iniquitatibus nostris, & sanet omnes iniquitates nostras) non ex nobisipsis, sed de se nouit exire. Non ergo latet eum is qui fimbriam tetigerit, id est, qui incarnationis mysteria donec ad maiora capienda peruenīat, perfectè amando crediderit.

HOMILIA ALTERA.

C *Vm uenisset Iesus in domum principis, & uidisset tibicines & turbam tumultuantem, dicit illis.* Matth. 9.

¶ In hac Euangelicæ lectionis parte, describitur filiæ archisynagogi mortuæ, ad vitam resuscitatio. Vbi duo sunt consyderanda. Vnum est, defunctam lugentium pia consolatio. Alterum est, admiranda diuinæ virtutis operatio, ibi: quum eiecta esset turba.

¶ Circa primum quatuor sunt attendenda. Primum est, Christi mora seu cunctatio. Secũdum est, mortis filiæ denuntiatio. Tertium est, perfidorum eiectio. Quartum est, lugentium pia consolatio.

A ¶ Circa primum dicit Lucas: Adhuc illo loquẽte, nimirum Christo ad mulierem quã suę fidei merito sanauerat.
Cyril. Opportunè enim dominꝰ expectabat puellæ mortem, vt resurrectionis eius miraculum propalaretur, propter quod & tardius incedit & loquitur diutius cum muliere, vt archisynagogi filia expiraret, & huius rei nũtius aduenirel. Vnde apud Lucã dicitur: Adhuc illo loquente, venit quidã ad principẽ synagogæ dicẽs ei, quia mortua est filia tua, noli vexare illũ. In quo notatur secũdũ. i. mortis filiæ denũtiatio. Quo audito, dominꝰ respõdit patri puellæ: Noli timere. Crede tantùm, & salua erit. Noli timere, inquit. ſ. timore diffidentiæ. Porrò nũtiãtibus puellæ mortẽ, & magistrũ vt veniat rogare prohibẽtibus, non legitur puellæ patrem quasi amissa spe salutis filiæ iam mortuæ, nuntiãtibus acquieuisse. Vnde & dominus quasi diffidentem non reprehendit, sed credentẽ robustius confirmauit, dicens: Noli timere. Sanè fidem exigit dominus ab inuocantibus eũ, nõ quia indiget adminiculo fidei aliorũ. Ipse nanque & dominus & largitor est fidei. Sed ne videretur ex acceptione personarũ sua dona cõferre, ostendit ꝓ credentibꝰ fauet, & ne sine fide accipiant beneficia, & ea per infidelitatem aboleãt. Vult enim benefaciẽs durare gratiam, & sanans in concussum manere remedium.

Luc. 8.

Athanasius.

Beda. ¶ Mysticè: Saluata à profluuio sanguinis muliere, mox filia principis mortua nuntiatur, quia dum ecclesia à vitiorum

tiorum sorde mũdata, & ob fidei meritum filia est cognominata, continuò synagoga perfidiæ simul inuidiæq; letho soluta est. Perfidiæ quidem, quia in Christum credere noluit. Inuidiæ verò, quia ecclesiã credidisse doluit. Scriptum est enim in actibus apostolorum: Sequenti autem sabbato penè vniuersa ciuitas conuenit audire verbum domini. Videntes autem turbas Iudæi, repleti sunt zelo, & contradicebant his quæ à Paulo dicebantur, maledicentes viam domini coram multitudine.

Synagogã cõtabuisse.

Cap. 13.

¶ Et vidisset, inquit, tibicines & turbam tumultuantem. B
Tibicines dicuntur, tibia canẽtes. Hoc enim musicum instrumentum primitus ex antiquo plangendis funeribus adhibitum esse Isidorus testatur, quo ad amplius lugendũ parentes prouocarentur.

Tibicines, qui.

¶ Et turbã tumultuantem. i. irrequietam. Hic erat tumultus plangentiũ & flentium. Vnde sic habes apud Lucam: Flebant autem omnes & plangebant illam. Nõ minus deflendi sunt qui vanè plãgũt defunctos, quàm ipsi qui defuncti plangũtur. Vnde quũ sapiens dixisset: Super mortuũ plora, defecit enim lux eius, mox adiecit: Et super fatuum plora, defecit enim sensus eius. Vanitatis est, ꝓ morituri plãgunt mortuos, quos potius oportebat plangere semetipsos. Nihil enim tam dignũ luctu est, quam culpa, mori autem, natura est. Et quũ venisset in domũ, inquit Lu. nõ permisit secũ quenquã introire, nisi Petrũ & Iacobum & Ioannem, & patrem & matrem puellę. Mortuam suscitaturus eiecit oẽs, quasi nos docens absq; inani gloria esse, & nihil ad ostentationẽ facere. Et ꝓ quũ quis debet miracula perpetrare, nõ decet ipsũ esse in medio plurimorum, sed solitariũ & ab aliis separatum, quod huius loci docet exẽplo. Solos hos intromisit, tanquã discipulorum vertices. Nec volebat seipsum ante tempus pluribus reuelare, & hoc fortè propter inuidiã Iudęorum. Docẽs, vt quum quis nobis inuidet, non debere nos iustitias nostras ei reuelare, ne ei maioris inuidiæ occasio tribuatur.

Plãgentes deplangendi.

Eccl. 22.

Nota

Theoph.

¶ Assumpsit etiam parentes in testes, ne quis dicere posset, fallax est resurrectionis indicium. Ad hæc, etiam illud nota, ꝓ plangentes exclusit à domo, & indignos ostendit resurrectionis visione. Vnde sequitur:

Recedite, non est enim mortua puella, sed dormit. Et deridebant eum.

C ¶ Hominibus mortua erat, qui suscitare nequibant. Deo dormiebat, in cuius ditione & anima recepta viuebat, & caro resuscitanda quiescebat. Vnde mos Christianus obtinuit, vt mortui qui resurrecturi esse nõ dubitantur, dormientes vocẽtur, dicente Apostolo. Nolumus vos ignorare de dormientibus, vt nõ contristemini, sicut & cæteri qui spem nõ habẽt. Hinc & pro defunctis orãs ecclesia dicit: Deus cui omnia viuunt, & cui nõ pereunt moriendo corpora nostra, sed mutãtur in melius. Itaque flentibus atq; plãgentibus mortuã dicitur à domino: Recedite. Et apud Lucã. Nolite flere. Si tunc exclusit plãgẽtes, multo magis nũc. Tunc enim nõdum patuerat in somnũ mortẽ fuisse conuersam. Nullus ergo de cætero se cõtundat, iniuriam inferens victoriæ Christi qui superauit mortem, & eam in somnum conuertit. Vnde & dixit: Non enim est mortua puella, sed dormit. Ostendens omnia sibi fore in prõptu, & q̃ eam viuificaret, quasi suscitaret à somno.

Mortui fidelib⁹ dormientes. *1. Thess. 4.* *Chrysost.*

¶ Et deridebant eum. Ecce, plangentes facti sunt irrisores. Et verè derisio erat fletus ille mortaliũ, quia ipsi ad mortem properantes, plangebãt mortuum. quòd si plangendi sunt mortui, illorũ praua vita (sicut iam est dictum) magis defleda erat. Deridebant, inquit, eum, scientes quia mortua est. Quos nõ obiurgauit, nec repressit derisionẽ, vt etiam derisio fiat certæ mortis puellæ indicium. Nam quia post acta miracula (vt plurimũ) homines perseuerãt increduli, verbis eos propriis præuenit.

Plangentes fiunt irrisores. *Chrysost.*

¶ Porrò mysticè, quum anima quæ peccauerit, ipsa moriatur, tamẽ ea quæ resuscitari à Christo meruerit, nobis quidem mortua fuisse, sed ei obdormisse dici potest, iuxta quod per Apostolum dicitur: Surge qui dormis, & exurge à mortuis, & illuminabitte Christus.

Ephe. 5.

¶ Sed quærat aliquis: Cur dominus tam ingens miraculũ facturus turbas eiecerit, qui tamẽ multa aliàs huiuscemodi miracula faciebat corã hominibus? Vtiq; quia turba hæc indigna fuit quę tãtũ miraculũ videret. Nõ enim credebãt christũ posse resuscitare defunctã, quẽ (vt omnis malitia ꝓpriũ habet bonos deridere) idcirco deridebãt, quia dormientem

dormientem affirmabat, quæ mortua esset, quũ tamen (vt dictum est) ei dormiret, qui ea facilitate suscitat mortuos, qua quilibet nostrum excitat à somno suo dormiẽtem. In hunc modum & de Lazaro iam vita functo dixit: Lazarus amicus noster dormit, sed vado vt à somno exuscitem eũ. Attamẽ parũ nocuit gloriæ Christi risus iste perfidorum, quin magis in cõtrariũ relapsa res est, videlicet vt suo derisu ipsi cõfunderentur, & amplius miraculo darent testimoniũ, verè. s. fuisse mortuã, Christiq; virtute verè à mortuis resuscitatã, miraculõq; exhibito magis se culpabiles agnoscerent, qui nõ antea credendo dominũ honorassẽt, sed deridendo, potentiam negassent resuscitantis. Porrò dominus horũ derisione nil motus, quod intenderat op⁹ suæ virtutis & gratiæ exequitur. In quo nihilominus exẽplũ nobis & formam præbuit, vt dum benefacientes vel piè consulentes aut docentes, à prauis hominibus deridemur, eorum derisione contempta, piè cœptis instemus.

Ioan. 11. *Derisus perfidorũ vt Christo ad gloriã.* *Quorũ derisiones nobis contẽnendæ.*

¶ Circa secundum principale dicitur:

Et quum eiecta esset turba, intrauit, & tenuit manum eius & dixit: Puella, surge. Et surrexit puella.

¶ Hic ostenditur admiranda diuinæ virtutis operatio. Vbi primũ perfidos & tumultuantes eiici voluit, qui virtutem resuscitãtis deridere, quã credere malebãt. Et meritò excludũtur, indigni qui miraculũ resurrectionis viderẽt. E

¶ Intrauit, inquit, & tenuit manum eius. Iam antè intrauerat dominus in domum Iairi, sed nõ in eo triclinio vbi filia mortua decumbebat, quò nũc demum ingressus manũ ipsius apprehendit. Et vt verum esse ostenderet, quòd mortua puella coram se mortua non esset, sed dormiret, manum eius tenet, quasi hanc è somno excitaturus.

¶ Et aduerte, q̃ Iairus pater rogauerat dominum, vt veniens ĩponeret manũ super filiã, & viueret, sed nõ sic fecit ille. Nõ emẽ imposuit ei manũ, nõ suspexit in cœlũ, non orauit, sed vt omnia suo subdita esse doceret imperio, tantũ tetigit eam, & dixit: Puella, surge. Tactu autem suæ manus reuoçatam aĩam corpori rursus infudit, argumentũ præbens diuinitatis inhabitãtis, quæ ad sacrę manus cõtactũ, amissam protinus vitam reparauit. Itaq; dextera Domini

Potentia virtutis Christi.

 fecit

fecit virtutem. Secundum Lucã, tenens manum eius clamauit, dicẽs: Puella, surge. Sic & Lazarum reuocans ab inferis, clamauit: Lazare, veni foras. Sic etiã futurum est in nouissimo die, quãdo omnes qui in monumentis sunt, audiẽt vocẽ filii Dei, & tã facilè ad Christi vocãtis imperiũ cuncti resurgent, quã hæc puella ipso iubente resurrexit.

¶ Et reuersus est (inquit Lucas) spiritus eius, & surrexit cõtinuò, vt palàm sit, ꝙ tã mors quã vita christo domino famulantur. Nõ ergo suę potestati mortua erat, quam non incertus de resurrectionis euẽtu resuscitare intendebat. Reuersus, inquit, est spiritus eius. Non enim aliam animã infudit, sed illam eandémque quam expirauerat, restituit. Et ne fantasticum esse videatur quod factum est, iussit illi dare manducare. Nec tamen ipse propinat, sed hoc mandat aliis. Quomodo & Lazaro resuscitato dixit discipulis: Soluite eum. Quem postmodum & mensæ suæ participem esse voluit. Ecce vnum vitæ signum, in eo ꝙ manducauit: apud Marcum verò & alterum ponitur, quia confestim ambulauit, ad certum indicium vegetæ sanitatis.

Vitæ signa duo, in puella.

Ioan. 11.

Beda. Resurrectionis animæ signa.

¶ Spiritualiter insinuat, quia quisquis à morte animæ, Christo manũ sibi confortante resipiscit, nõ modò à sordibus exurgere vitiorũ, sed & in bonis cõtinuò proficere debere operibus. Porrò qui iustar phãtasmatis videtur resuscitari, figuram quidem viuentium habent, sed non operationem. Qui enim magicis artibus mortuos suscitare putantur, ambulare eos faciunt & cõfabulari, sed vt manducẽt, non possunt efficere. Hinc & dominus ipse à morte rediuiuus in argumentum suæ veræ resurrectionis dignatus est cum discipulis manducare.

Hierony.

¶ Mysticè: Tenens manum puellæ Iesus suscitauit eam, quia nisi prius mundatæ fuerint manus Iudæorum quæ sanguine plenæ sunt, synagoga eorum mortua non cõsurgit. Iudæorum enim multitudo hoc in votis habuit, vt in eos Christi sanguis redundaret. Sanguis eius, inquiunt, super nos & super filios nostros.

Matt. 27.

¶ Moraliter autẽ, rectè tenet manũ eius quem suscitat à peccatis, ꝙ is ꝓpriæ iniquitatis operibus animæ vitã amisit. Nã in operib' manuũ suarũ cõprehẽsus est peccator. Itaque dominus tactu misericordiæ suæ, efficacia gratiæ suæ

suæ, mũdat mala opera peccatoris, sicque hunc ad gratiæ vitã restituit. Vnde psalmista: Tenuisti manũ dexterã meã, & in volũtate tua deduxisti me, & cũ gloria suscepisti me. Itaque spiritualiter ad Christũ à peccatis reuertentes, fide surgunt, proficiẽdo in operibus bonis ambulant, & cœlesti pane satiantur. Si quis ergo à spirituali morte surrexerit, cœlesti necesse est mox pane satiari, & diuini. s. verbi & sacrosancti altaris participem fieri. Vt autem ait Ambr. beatus ille cui manũ sapientia tenet. Vtinã meos quoque teneat actus, teneat manũ iustitia, teneat dei verbũ, inducat in penetralia sua, spiritũ auertat erroris, cõuertat salutis, dari mihi iubeat mãducare. Panis enim cœlestis, est dei verbũ: Inde & illa sapiẽtia quæ diuini corporis & sanguinis sacrosancta altaria repleuit alimentis: Venite, inquit, & edite panes meos, & bibite vinum quod miscui vobis.

Beda.

Prou. 9.

¶ Denique certis argumentis filiæ resurrectione probata, parentes ipsius miraculo stupefactos & penè clamantes, cohibet ne quod factum est prædicent. Vnde Lucas: Et stupuerunt parentes eius, quibus præcepit ne alicui dicerent quod factum erat. Ostendens ꝙ largitor bonorum est, nõ autem cupidus gloriæ: dátque totũ, nihil recipiẽs. Qui autem venatur operum gloriam, aliquid quidem exhibuit, aliquid verò recepit. Denique miraculi huius diuulgationem subdit Euangelista, dicens:

Christus vt manem refugit gloriam.

Et exiit fama hæc in vniuersam terram illam.

¶ Scilicet prouinciæ Galilææ. Nõ enim potest diuina virtus occultari. Nã licet ipse Christus eiectis turbis paucis arbitris in cubiculo paternæ domus puellam à morte suscitauerit, vehementérque præceperit parẽtibus ne quod factum erat cuiquam dicerent, attamen rei magnitudo latêre non potuit. Modicum est enim verbis tantùm extendere famam, sed virtus adeò clara atque conspicua est, vt quanto magis occulitur, tantò prodeat amplius.

G

¶ Sanè propter duo præcipit ne cui dicerent quod factũ erat, id est, propter mysterium, & propter exemplum. Propter mysterium, quia culpa secreta secreta emẽdatur pœnitentia, iuxta quod per Sapientem dicitur: De negligentia purga te cum paucis: & publica culpa, etiam publica corrigenda est pœnitentia, dicente Apostolo: Peccantem coram

Cur præcepit ne cui dicerent.

Eccle. 7.

1. Tim. 5.

coram omnibus argue, vt & cæteri timorem habeant.

¶ Propter exemplum, vt in magnificis factis doceat nos fugere gloriam, iuxta quod Sap. admonet, dicens: Ne zeles gloriam. *Eccle. 9.*

¶ Cæterùm iuxta intellectum moralem, tres illi mortui quos saluator in corporibus suscitauit, tria genera resurrectionis animarum significant. Siquidem nonnulli consensum malæ delectationi præbendo, latente tantùm cogitatione peccati, mortem sibi conciscunt. Sed tales se significans viuificare saluator, suscitauit filiam archisynagogi, nondum foras elatam sed in domo mortuam, quasi vitium secretum in corde. *Beda. Mysteriũ trium mortuorum.*

¶ Alij non solùm noxiæ delectationi consentiendo, sed & ipsum malum quo delectantur agendo, mortuum suum quasi extra portas efferunt. Et hos si pœniteant, resuscitare se demonstrans, suscitauit filium viduæ iuuenem extra portam ciuitatis elatũ, & reddidit matri suæ. Quia resipiscentem à peccati tenebris aĩam, vnitati restituit ecclesiæ.

¶ Quidam verò non solùm cogitando vel faciendo illicita, sed & ipsa peccandi cõsuetudine se quasi sepeliẽdo corrumpũt. Verùm nec ad hos erigendos minor fit virtus & gratia saluatoris, si tamen adsint cogitationes solicitæ, quę super eorum salute (velut deuotæ Christo sorores) inuigilent. Nam ad hoc intimandũ resuscitauit Lazarũ quatuor iam dies in monumento habentem, & attestãte sorore iã fœtentem, quia pessima noxios actus solet fama comitari.

¶ Notandum autem quòd quanto grauior animæ mors ingruerit, tanto acrior necesse est vt resurgere mereatur pœnitentis feruor insistat. Quod occultè volens ostendere dominus, iacentem in conclaui mortuam, modesta, leniq́ue voce suscitat dicens: Puella surge, Quam & ob facilitatem resuscitandi, iam mortuam fuisse negauerat. Delatum autem foras iuuenem, pluribus vt reuiuiscere debeat dictis corroborat, quum ait: Adolescens, tibi dico, surge. Quatriduanus verò mortuus, vt longa prementis sepulchri claustra deponere posset, fremuit spiritu Iesus, turbauit seipsum, lachrymas fudit, ac magna voce clamauit: Lazare, veni foras. Et sic tandem qui erat desperatus, discusso tenebrarum pondere, vitæ luciq́ue redditur. *Spirituali ter resurgẽdi modus.* *Ioan. 11.*

Porrò

¶ Porrò tibicines animæ mortuæ funeralia prosequentes, maligni spiritus intelliguntur, ferali carmine hanc demulcentes, quum suggerunt aut culpam grauem non esse, aut parcendum ætati, aut ex improuiso crimen contigisse, & vlterius non futurum, aut alios multos agere similia, aut dei ad miserendum pronam esse clementiam, aut spatium pœnitentiæ superesse. Verùm huiuscemodi carminibus ad vitam peccatrix anima non reuocatur, sed in peccati morte detinetur, imò & hoc amomo (vtiq; oleo peccatoris) vncta & impinguata ad gehẽnæ rogum defertur. *Tibicines mysticè vt decipiunt.*

¶ Narrat de se Boëtius, quòd quum iam multis quassatus aduersitatibus, pro animi solatio poëticis musis sese oblectaret, superueniens philosophia magistra quondam sua, ipsum consolatura, has omnes eiecit. Vbi, inquit, poëticas musas nostro vidit assistentes thoro, fletibúsque meis verba dictantes, commota paulisper, ac toruis inflammata luminibus: Quis, inquit, has scænicas meretriculas ad hunc ægrum permisit accedere? Quæ dolores eius non modò nullis fouerent remediis, verùm dulcibus insuper alerent venenis? Eæ sunt enim quæ hominum mentes assuefaciũt morbo, non liberant. *Solatia fraudulenta.*

¶ Sed abite potius Syrenes vsque in exitium dulces, meisq́ue eum musis curandum sanandúmque relinquite. His ille chorus increpatus, deiecit humi mœstior vultum, cõfessúsque rubore verecundiam, limen tristis excessit.

¶ Hac philosophię subintroducta persona, veram quę desursum est sapientiam intellige, de qua scriptum est: Per sapientiam sanati sunt quicunque placuerunt tibi domine à principio. Et ideo sapientiam qui abiicit, infœlix est, & vacua est spes illorũ, & labores sine fructu, & inutilia opera eorum. De huiusmodi scriptum est: Et quoniam nõ habuerunt sapientiam, perierunt propter suam insipientiã. Huiusmodi sunt (vt ibidem dicitur) principes gentiũ, qui dominantur super bestias quæ sunt super terram, qui in auibus cœli lũdunt, qui argentum thesaurizant, & aurum in quo confidunt homines, & non est finis acquisitionis eorum. De quibus mox subditur: Exterminati sunt, & ad inferos descenderunt, & alij in locum eorum exurrexerunt. Vbi etiam de sectatoribus mundanæ sapientiæ dicitur: *Sap. 9.* *Sap. 3.* *Bar. 3.* *Sapientiæ carentes.*

tur:Filij quoque Agar qui exquisierunt prudentiam quæ de terra est,negotiatores terræ,& Theman,& fabulatores & exquisitores prudentiæ,& intelligentiæ,viam autem sapientiæ nescierunt.

Prou.2. ¶Porrò sapientiæ vtilitatem attende.Si intrauerit,inquit Salomon,sapientia cor tuum,& sciétia animæ tuæ placuerit,consilium custodiet te,& prudétia seruabit te,vt eruaris à via mala,& ab homine qui peruersa loquitur,qualis est omnis hæreticus,qui vtique altam faciens(per superbiam)domum suam,quærit quam inueniet,ruinam.Sapiétia autem ædificabitur domus, & prudentia roborabitur. Itaque si doctrinam sapientiæ inueneris,habebis in nouissimis spem,& spes tua non peribit.

Sapientiæ vtilitas.

Prou.17.

Prou.24.

K ¶Cæterùm quod ad allegoriam spectat, nota quia synagoga manet in domo clausa & mortua, quum interim ad Christũ per fidem sanata venit è gentibus ecclesia.Agunt Iudæi funeralia synagogæ cultum plangentes. Quod Ieremias propheta prænuntians,ait:Et dabo Ierusalem in aceruos arenæ,& in cubilia draconũ,& ciuitates Iuda dabo in desolationem,eo quòd non sit habitator.Et inde:Ecce ego cibabo populum istum absynthio, & potum dabo eis aquam fellis,& dispergam eos in gentibus. Et post pauca:Hæc dicit dominus exercituum:Contemplamini & vocate lamentatrices vt veniát, & ad eas quæ sapientes sunt mittite & properent. Festinent & assumant super nos lamentum. Deducant oculi nostri lachrymas,& palpebræ nostræ defluát aquis,quia vox lamentationis audita est de Sion,quoniam vastati sumus & cõfusi vehementer. Quia dereliquimus terram, quoniam deiecta sunt tabernacula nostra. Hæc omnia in Iudæis cernimus esse completa,digna sanè quæ illorum(vanis licet)plangantur lamentis.

Iudei vt mortuam plangunt synagogã.

Iere.9.

Rom.11. Sed quum plenitudo gentium intrauerit in fine seculi,futurum est,vt ad hanc mortuã principis filiã depulsor mortis vitæque dator Christus veniat,qui eiectis vanis lamentis,intrans per fidem corda Iudæorum,synagogæ manum apprehendat vt rectè operetur, vt hanc post se trahat, & tunc viuet puella quæ adhuc mortua plangitur.

IN

IN DEDICATIONE ECCLESIAE.

T *ingressus Iesus perambulabat Iericho.* Lucæ.19.

¶Præsens sancti Euangelij lectio tria præcipuè comprehendit. Primum est, cõueniens ad salutem in publicano dispositio. Secundum est,erga publicanũ benigna Christi miseratio,ibi: Et quum venisset ad locũ. Tertium est, publicani ab iniquitate perfecta conuersio, ibi:Stans autem.

¶Circa primum quatuor sunt consideranda.Primum,ciuitatis Iericho mystica designatio.Secundum,Zachæi publicani notanda descriptio,ibi:Et ecce vir.Tertium,videndi Christum Zachæi desiderium,ibi:Et quærebat videre. Quartum,videre desiderantis non inane studium,ibi: Et præcurrens.

¶Circa primum dicitur:Et ingressus Iesus perambulabat A Iericho.Vbi notandum est,Iericho ciuitatem quondã fuisse munitissimam,nempe muro septemplice cinctã, vt nec ariete peruia esset,nec ferro penetrabilis.Hãc Iosue septẽ dierum ambitu die septimo clangentibus tubis sacerdotalibus(quæ iubileares dicebantur)corruentibus muris,captam,ferro & flamma deleuit, & regem eius interfecit,& ait:Sit ciuitas hæc anathema. Sola Raab meretrix viuat cũ vniuersis qui cũ ea in domo sunt.abscondit enim(inquit) nuntios quos direximus.Et subinde:In tempore illo imprecatus est Iosue,dicens:Maledictus vir coram domino, qui suscitauerit & ædificauerit ciuitatem Iericho. In primogenito suo fundamẽta illi⁹ iaceat,& in nouissimo liberum ponat portas eius.Porrò Achan qui contra vetitum de anathemate Iericho furtim surripuit, victoriam Israël impediuit,deprehensusque,lapidatus est. Dehinc cæteris hostibus potenter debellatis, filij Israël terrã patribus eorum diuinitus promissam possederunt.

Iosue.6.

Iericho ciuitas dedicatur scribitur.

Ibidem.

Iosue.7.

¶Iericho interpretatur luna, & mysticè mundum hunc designat, qui vt luna mutatur, & nunquam in eodem statu

Iericho mysticè.

ſtatu permanet. Hic eſt ille mundus qui deum per quem
Ioan.1. factus eſt, nõ cognouit. Huius mundi rector diabolus eſt,
Ioan.14. in Euangelio princeps mundi appellatus.

¶ Septemplex murus, obſtinatam in ſeptem capitalibus
Iosue typus Christi. vitiis ſignificat voluntatem. Porrò Ioſue (qui & Ieſus Nauue) Chriſti typum geſsit. Tubæ ſacerdotales quibus vtebantur in Iubileo, prædicationem Chriſti & apoſtolorum eius præfigurabant. Iubileus autem, gratiæ noui teſtamen
Eſa.58. ti tempus eſt. Vnde eſt illud prophetæ: Quaſi tuba exalta vocem tuam, & annuntia populo meo ſcelera eorum.

¶ Proinde tubis perſonantib' muri Iericho corruũt, quia prędicãtibus per mundũ apoſtolis, diaboli poteſtate labefactata, obſtinata prius in malo gentiũ corda, recepta fide veritatis qua deũ noſſe cœperũt, cedente priore duritia, pietati peruia facta ſunt. Iericho flãmis & ferro dãnatur, & Chriſtus gladio bis acuto ex eius ore procedẽte vltionem de impiis ſumet, iudicaturus ſeculum per ignem.

C ¶ Raab meretrix, quæ vna cum ſuis ſola ſaluatur, quia
Raab, vt typũ eccleſiæ geſsit. nuntios Ioſue recepiſſet, deſignat eccleſiam ex gentibus collectam, quæ Chriſti apoſtolos cęterõſque ipſius prędicatores in mundũ miſſos fidei ſuæ recepit hoſpitio. Quæ quoniam olim per idolatriam immũdis ſe ſpiritibus proſtituta ſubdiderat, meretricis vocabulo deſignatur.

¶ Porrò quòd à Ioſue ciuitas Iericho ſub anathemate ponitur, hoc ipſum deſignat, quod per Apoſtolum ſuum
1.Ioan.2. loquitur Chriſtus, dicens: Nolite diligere mũdum, neque ea quæ in mundo ſunt. Quia ſi quis diligit mundum, non eſt charitas patris in illo. Et rurſum: Qui vult eſſe amicus huius mundi, inimicus dei conſtituitur.

Luca.4. ¶ De anathemate ſurripit, qui vetitis mundi huius inhæ-
De anathemate ſurripit, myſt. ret illecebris, quibus illaqueatus & victus, non ſolùm ipſe peccata non vincit, quinetiam quantum in ſe eſt, ſuæ prauitatis exemplo aliis quominus vincant obſiſtit, graui tandem iudicio quaſi lapidibus obruendus.

Iericho ſuſtitat. ¶ Denique maledicto ſubiicitur, qui ciuitatem Iericho denuò ſuſcitauerit, quoniam qui veteres vel etiam nouos errores per Chriſti prędicatores diſsipatos per doctrinã hæreticam aut opera peſsima ſuſcitauerit, auditurus eſt auditionem malam, importabilis illius iudicij ſententiam,

Ite

Ite maledicti in ignem æternum.

¶ Iericho ſuperata, hoſtibũſq; deuictis, terra lacte & melle manãs victori populo diſtribuitur, quia mũdi huiꝰ illecebris & peccato triũphatis, beata cœli requies & diadema regni victoribus à deo reddetur, ipſo iudice dicente:
Qui vicerit, dabo ei ſedere mecũ in throno meo, ſicut & Apoc.3.
ego vici, & ſedi cum patre meo in throno eius. Regnum Mat.11.
quippe cœlorum vim patitur, & violenti rapiunt illud.

¶ Porrò ciuitati Iericho ſuſcitandæ fundamenta ponit, Fundamenta Iericho ponit.
qui propoſito volũtatis ad amorem huius mundi rediẽs, peccato cõſentit. Is primogeniti ſui morte multatur, quandoquidem bonorum operum ſuorum priſtina merita ob peccatum ſolo licet cõſenſu voluntatis peractum, mortificantur. Portas autem Iericho ponit, qui malę voluntatis culpam operis exequutione conſummans, non niſi cum vita ſua peccata dimittit.

¶ Per nouiſsimum verò liberorũ, vanũ mundi gaudium & omne quod ex peccato ſolatiũ captabat, non immeritò deſignatur. Solẽt enim parentes nouiſsimũ ſeu minimum ſuorum liberorũ cõplecti dulcius, ſinu tenere, huic ſuauius adblandiri. Sed quoniam in fine malæ actę vitæ omnis priſtina peccatorũ dulcedo vnà cum mundi huius malè amatis illecebris amitttitur, rectè in nouiſsimo liberorum ſuorum portas Iericho peccator ponere perhibetur.

¶ Circa ſecundum, quod eſt, Zachæi publicani notanda deſcriptio, ſubditur:

Et ecce vir nomine Zachæus, & hic erat princeps publicanorum, & ipſe diues.

¶ Ecce, inquit, quod vtiq; demõſtrantis eſt, quo audito-
Mira Chriſti apparet miſericordia. ris intentionem excitet, nempe rem memorabilis exempli narraturus, id eſt, publicanum ad Chriſti diſcipulatum repentè conuerſum. Sed nec tantùm publicanus is fuerat, verumetiam princeps publicanorũ, hoc eſt primus & prę cipuus inter eos qui de labore periculiſque vectorum pedagiis & vectigalibus extorquendis intendebant. Theoph.

¶ Et magna quidẽ in huius vocatione apparet miſericordia & abũdãs gratia diuinę pietatis, quę non ſolũ publicanos diſcipulos facit, ſed & Zachęũ principem publicano-

norum, captiuum, ad salutem recipit. Quòd publicanus, res quidem abominabilis, princeps autem publicanorum, multo magis, vtpote in malitia princeps. Lucra enim sua publicani nõ aliunde quàm ex pauperũ sudoribus habẽt.

Luca. 18. Beda. ¶ Et ipse, inquit, diues. Paulò antè dominus præmiserat dicẽs: Quàm difficilè qui pecunias habẽt in regnũ dei intrabunt! Vnde claret, quia qui hic multiplicandis diuitiis incumbunt, alterius vitæ gaudia quærere cõtemnunt. Sed inter pecunias habere, & pecunias amare nõnulla distantia est. Multi enim habentes nõ amant, multi non habentes amant. Alij & habent & amãt, alij nec habere nec amare se diuitias seculi gaudent, quorũ tutior status est, nempe quibus cũ Apostolo mundus crucifixus est, & ipsi mundo. Vnde & Salomon non ait, Qui habet, sed, Qui amat diuitias, fructũ non capiet ex eis. Et ipse dominus secundum Marcum obstupentibus in verbis huiusce sententiæ discipulis, exponendo subiunxit: Filioli, quàm difficile est confidentes in pecuniis regnum dei introire. Non ait: Impossibile, sed, Difficile, hoc est, maximę difficultatis est pecunias habentes, vel in pecuniis confidentes, exutis auaritiæ retinaculis, aulam regni cœlestis intrare.

Pecunias habere, & pecunias amare differunt. Gal. 6. Eccles. 5. Mar. 10.

Luca 18. *Auari salus quàm difficilis.* *Quo pacto diues saluatur.* Psal. ¶ Facilius enim est, inquit, camelum per foramen acus trãsire, quàm diuitem intrare in regnũ dei. Si facilius est camelũ ingentib' membris enormem, angustũ foramen acus penetrare, quàm diuitem intrare in regnũ dei, nullus ergo diues intrabit in regnũ dei. Et quo modo vel in Euangelio Matthæus, Zachæus iste, & Ioseph, vel in veteri testamento quàmplurimi diuites dei intrauerunt in regnũ? nisi fortè quia diuitias vel pro nihilo habere, vel ex toto relinquere domino inspirante didicerũt? Nunquid enim Dauid in regni diuitiis confidebat, qui & de semetipso canit: Quoniam inops & pauper sum ego? Et alios hortatur, dicens: Diuitiæ si affluant, nolite cor apponere? Credo, nõ ausus dicere: Nolite suscipere. Nunquid Abraham domino substantiam prætulisse credibile est, pro quo vnicum ferire non dubitauit hæredem? Sequitur:

¶ Et dixerunt qui audiebant: Et quis potest saluus fieri? Quò pertinet ista responsio, quum incomparabiliter maior

ior sit turba pauperũ quæ diuitibus perditis potuerit saluari, nisi quia intellexerunt omnes qui diuitias amant, etiam si adipisci nequeant, in diuitum numero deputari?

¶ Sed quę impossibilia sunt, inquit, apud homines, possibilia sunt apud deũ. Nõ tamẽ ꝙ cupidi & superbi qui nomine diuitis significati sunt, regnum cœlorum cum suis cupiditatibus & superbia sint intraturi, sed possibile est deo vt per verbum (sicut etiam factum esse & quotidie fieri videm') à cupiditate temporaliũ ad charitatẽ ęternorũ, & à perniciosa superbia ad humilitatẽ saluberrimã cõuertantur. Vides sanè in Zachæo quemadmodũ camelus deposita gibbi sarcina, per foramen acus transit. Diues enim & publican' relicto onere diuitiarũ, cõtempto censu fraudium, angustam portam arctámq; viã quę ad vitam ducit, ascendit. Et bene, inquit Ambr. princeps inducitur publicanorum. Quis enim de se desperet, quando iste peruenit cui census ex fraude? Et ipse quidem diues, vt scias non omnes diuites auaros. Sed Zachæus iste, inquit Cyrillus, in his moram non traxit, sed factus est dignus propitiatione dei, qui cæcos illuminat, & longinquos vocat.

Camelus vt per angusta transit.

¶ Circa tertium, quod est, videndi Iesum Zachæi desyderium, subditur:

Et quærebat uidere Iesum quis esset, & non poterat præ turba, quia statura pusillus erat.

¶ Pullulauerat iam in eo semẽ salutis, quia cupiebat Iesum videre, vtpote quẽ nunquã viderat, quoniã si vidisset, iamdudũ recessisset à nequitia publicana. Si quis enim Iesum videt, nõ potest in nequitiis immorari. Duo erãt impedimẽta huic visioni, nã retardabat eũ populus nõ tã virorum quàm delictorũ, & ꝙ statura paruus esset. Sed quid sibi vult ꝙ nullius alterius staturã nisi huius scriptura expressit? Vide, ne fortè adhuc pusillus fide. Nondũ enim ꝙmiserat quum ascenderet, nondũ viderat Christum. Non tamen publicanorum ipse princeps despicitur, sed solam dat alacritatem, & recipit mercedem. Hæc enim in peccatore vt Iesum recipere mereatur, dispositio pręuia necessaria est, videlicet vt Iesum desyderet. Nam Iesus, qui vtique dei sapientia est, pręoccupat eos qui se cõcupiscunt.

Glos. Ambro. Theoph.

¶ Circa

¶ Circa quartum, quod est, videre desyderantis non inaue studium, subditur:

Et præcurrens ascendit in arborem sycomorum, ut uideret illum, quia inde erat transiturus.

F ¶ Mira deuotione fidei Zachæus ad videndũ saluatorem
Beda. quod natura minus habuerat ascẽsu supplet arboris, atq; ideo iustè quanuis ipse rogare non audeat, benedictionẽ dominicę susceptionis quam desyderabat, accepit.

Theoph. ¶ Moraliter autem: Quisquis pluribus in malitia præest
Zachæus moraliter. paruus est statura spirituali, & non potest videre Iesum pre turba Nã perplexus à passionibus & secularibus rebus, non aspicit Iesum ambulantem, id est, in nobis operantem, nullum opus eius cognoscens. Proinde eadẽ turba noxiæ consuetudinis quæ ante hoc factũ cæcum cla-
Luca.18. mantem ne lumen peteret increpabat, etiam suspicientem publicanum ne Iesum videat, tardat. Sed sicut cæcus turbarum voces magis ac magis clamando deuicit, ita huiusmodi pusillus necesse est turbæ nocẽtis obstaculũ altiora petendo trãscendat, terrena relinquat, arborem crucis ascendat, inde enim videre poterit Iesum quis & qualis est.

Sycomor' my. Christi crux. ¶ Hęc ipsa enim mystica sycomorus est. Sycomorus enim grecè, Latinè ficus fatua dicitur. Nam sycos ficum significat, moros fatuum. Nam ipsa dominica crux quę credentes alit vt ficus, ab incredulis irridetur vt fatua. Nos, in-
1.Cor.1. quit Apost. prędicamus Christũ crucifixũ, Iudęis quidem scandalum, gentibus autẽ stultitiã. Ipsis verò vocatis Iudæis atq; gentibus, Christum dei virtutem & dei sapientiam. Hanc videlicet arborẽ pusillus statura zachęus quo exaltari possit ascendit, dum quilibet humilis & propriæ conscius infirmitatis cõfidens in domino, proclamat: Mihi absit gloriari nisi in cruce domini nostri Iesu Christi.

Galat.6. Ascensa autem sycomoro transeuntem prope dominum, cernit, quia per hanc laudabilem fatuitatem & si nondum vt est solidè, iam tamen raptim & quasi in transitu luci sapientiæ cœlestis intendit. Pusillus itaq; zachæus sycomo-
Myst. sycomorum ascendit. rum subiit & dominum vidit, quia qui mundi stultitiam humiliter eligunt, ipsi dei sapientiã sublimiter contẽplantur. Porrò quisquis propter Iesum humiliatur, hic iuxta mundũ infatuatur, quũ tamen is solus sit verè sapiens, dicente

cente Apost. Quod stultũ est dei, sapientius est hominib'. 1.Cor.1.
Quid autẽ in hoc mũdo stulti', quàm amissa nõ quęrere, possessa rapientib' relaxare, nullã p acceptis iniuriis iniuriã reddere, imò auctis iniuriis patiẽtiã præbere? Quasi enim sycomorũ nos dominus ascendere pręcipit, quum dicit: Si quis voluerit tecum cõtendere in iudicio, & tol-
Matt.5. lere tibi pallium, dimitte ei & tunicam. Et rursum: Si quis te percusserit in vnam maxillam, prębe ei & alteram.

¶ Circa secundum principale dicitur:

Et quum uenisset ad locum, suspiciens Iesum uidit illum & dixit ad eum: Zachæe, festinans descẽde, quia hodie in domo tua oportet me manere.

¶ Hic ponitur erga publicanũ benigna Christi miseratio. Vbi tria sunt consyderanda. Primum est, sese inuitãtis benignã dignatio. Secũdum est, excipientis Christum digna exultatio, ibi: Et festinans descendit. Tertium est, tabescentis inuidiæ iniqua murmuratio, ibi: Et quum viderent.

¶ Circa primũ dicitur: Et quum venisset ad locum, suspi-
G Theo. ciens Iesus vidit illũ. Solã Zachæus desyderauit visionẽ, sed qui nouit plus prestare quàm petimus, dedit ei supra id quod expectabat. Quũ enim ascẽdisset, priusquã videret, prius ipse spectatur à Iesu. Sic omnibus in locis præuenit nos dominus, tantũ vt nos alacres & prõptos videat.

¶ Suspiciens, inquit, vidit illũ. Illos enim videt, qui men-
Quos videt christus te à rebus terrenis suspensa, Christum mundi saluatorem qualis sit cõtemplaturi, arborem crucis meditatione cõscendunt. Hos nequaquam neglectos præterit, quum scriptum sit: Oculi domini super iustos. Vidit illum, inquit.
Beda. Videre etenim dei, diligere vel amare est. Nam & nos quę amamus videre delectamur, & ab his quę execramur, intuitum festinamus auertere. Vidit ergo Iesus videntem se, quia elegit eligentem se, & amauit amantem se.

¶ Itaq; piũ Zachęi desyderiũ Iesus cognoscens & acceptãs, hũc vt descenderet vocauit, dicens: Zachęe festinans descende, quia hodie in domo tua oportet me manere. In
Zachei domus duplex domo quidẽ materiali propter sui & suorum discipulorũ corporalem refectionem, & ad ostendendã à peccatis resipiscenti misericordiæ suę benignitatẽ: & nihilominus in

domo tua, inquit, interiori & spirituali per gratiæ iustificantis infusionem. Ergo benignus dominus apud hũc publicanum se non inuitatus inuitat. Sciebat enim vberem hospitij sui mercedem, publicani videlicet in discipulum mox futuram conuersionem. Sed & si nondum vocem inuitantis audierat, audierat tamen affectum.

Ambro.

Theoph. ¶ Zachæe, inquit, festinans descende. Hoc est, ascendisti per pœnitentiam in sublimiorem vitam, descende per humilitatem. Non te supplantet superbus sensus, festina, humiliare. Si enim humilis fueris, in domo tua oportet me manere. Necesse est enim, inquit, vt ego maneam in domo humilis. Ad quem enim respiciam, quàm super mansuetum & quietum?

Esa. 66.

¶ Circa secundum, quod est, Christum excipientis digna exultatio, subditur:

Et festinans descendit, & excepit illum gaudens.

H ¶ Mox vt agnouit, ꝙ in domo eius Christus erat mansurus, descendere festinat, nec segnis erat. Vnde & nos paratos esse oportet, quando quippiam imperat Christus.

Theoph.

Luce. 2. ¶ Alibi legis de pastoribus: Et venerunt festinantes, ad Christũ videlicet visendũ & adorandũ, cuius natiuitatem euangelizantibus angelis iam cognouerũt. Neq; enim cũ desidia præsentia Christi quærenda, nec oscitanter Christus suscipiẽdus est. Hinc est ꝙ plerique eum quærentes, neq; inuenire, neq; suscipere merentur, quia desidiosè requirunt. Porrò ad Christum festinanter ire est, nõ pedum gressus accelerare, sed in fide semper ac virtute proficere.

Christus vt quærendus & suscipiẽdus.

Pro. 13. ¶ Excepit, inquit, illũ gaudẽs. Desyderiũ enim si cõpleatur, delectat animã. Et quia iã pio desyderio in cor suũ zachęus Christũ susceperat, etiã in domũ eius dignat⁹ est suscipi. Siquidem piis humiliũ votis semper annuit, & eorũ sancta psequitur & perficit desyderia, iuxta quod per Psalmistã dicitur: Desyderiũ pauperũ exaudiuit domin⁹. Grãde nẽpe desideriũ, ingẽs clamor in dei aurib⁹ est. Vnde Au.

¶ Hominis verę Christiani vita sanctum desyderium est. Quod autem desyderas, nondum vides, sed desyderando capax efficieris, vt quum venerit quod videas, implearis. Hęc enim est vita nostra, vt desyderãdo exerceamur. Tantum autem nos exercet sanctum desyderium; quãtum desyderia

desyderia nostra amputauerimus à seculi huius ãmore.

¶ Cæterùm, ex eo ꝙ Zachæus diues est electus à domino, patet nõ in facultatibus crimen hærere, sed in his qui vti nesciunt facultatibus. Nam diuitiæ vt impedimenta sunt reprobis, ita bonis sunt adiumenta virtutis.

Ambro.

¶ Et excepit, inquit, illũ gaudẽs. Manebat aliquando domin⁹ in domo principis pharisæorũ, hoc est, in Iudęorum synagoga docebat, sed quia nõ baptizatũ ante prandium, sabbato curantem, publicanos & peccatores recipiẽtem, contra auaritiam disputantem, & cætera deo digna geren tem, lingua venenata carpebãt, pertæsus eorum facinora, discessit, & aufugit, dicens: Relinquetur vobis domus vestra deserta. Hodie autem in domo pusilli Zachæi oportet illum manere. Hoc est, nouæ legis gratia coruscante, in humili credentium nationum corde quiescere.

I

Beda.

Christus à Iudeis vt secessit ad gentes.

Mat. 23.

¶ Moraliter autem, si etiam vnicuique nostrũm à Christo dici intelligimus, festiuans descende, nimirum per veram & profundam mentis humilitatem, quia hodie, id est, hoc tuæ mortalis vitę tempore in domo tua oportet me manere, soliciti simus nosmetipsos domum præparare regi gloriæ suscipiendo non indignam. Porrò domum tuam domine (inquit Psalmista) decet sanctitudo.

¶ Sed quomodo recipiet talem hospitem in domo sua, qui ipsemet non habitat in ea? Aut quomodo ille veniet in domum minimẽ prępara tam? Quin & plerique recipiunt dominum in suam domum, quem inde cum graui iniuria postmodũ eiiciunt. Vnde & plerisq; se recipientibus meritò dicit: Intraui in domum tuam, nec aquam pedibus meis, nec osculum mihi dedisti, nec oleo caput meũ vnxisti, qui videlicet nec sanctæ compunctionis lachrymas, nec synceræ dilectionis affectum, nec piarum precum vnguentum offerre domino studuerunt.

Vt ipsi christum recipiamus.

Luca. 7.

¶ Circa tertium, quod est, tabescentis inuidię iniqua murmuratio, subditur:

Et quum uiderẽt, omnes murmurabant dicentes, quia ad hominem peccatorem diuertisset. K

¶ Duplo peccant Christi gratiam publicano inuidentes, quandoquidem & iustos se reputãt, quũ sint superbi, ini-

Iudeorũ iudiciũ quã iniquum.

qui, & vani, & reum qui iam resipiscens per Christi gratiã erat iustificatus. Et quod multo grauius est, ipsum dominũ ex sese metientes, quasi peccatorem iudicare non verentur, quasi dicant: Quum iste peccatorum consortia nõ vitet, palàm est eum falsò iustum & sanctum prædicari.

Iudei monoculi. ¶ Sed nõ sic inuidi, nõ sic ò monoculi, quib' dũtaxat sinister oculus superest, nõ sic possunt dei filiũ peccatores attaminare, sed potius cũ ipso sancto sanctorũ Christo domino sancti erunt etiam peccatores. Ipse enim, qui solus potest facere mundum de immundo conceptum semine.

¶ Videbãt ergo Christi gratiã & benignitatẽ, videbant & inuidebãt. Erutus enim fuit illis ab eo, cuius inuidia mors intrauit in orbem terrarum, oculus dexter, vt nihil non peruerso iudicio cernerẽt. Nõ enim erat eis pars aut sors vlla cũ gratia & misericordia Christi, qui in felle amaritudinis & in obligatione iniquitatis permanebant, qui se de lege iactantes legem non faciebant, digni qui audiant: Meretrices & publicani præcedent vos in regno dei.

Sap.2. *Act.8.* *Mat.21.*

L ¶ Vbi cõsyderare est, inquit Chrysostomus, nimiã saluatoris bonitatem. Insons cum sontibus conuersatur, sol iustitiæ cũ auaritia, quæ est materia prauitatis. Sed ingressus domum publicani, nullam ex auaritiæ nebula iniuriã patitur, quin magis fulgore iustitię auaritiã delet. Incusatus autem vt epulo & publicanorũ amicus, spernebat hęc vt propositũ cõsummaret: Quia & medicus nisi patiatur saniem ęgrotorũ, nõ liberat à morbo, quod & tunc cõtigit, quoniam conuersus est publicanus, & factus est melior.

Lucæ.7.

¶ Cæterùm, siue zachæus gentilis fuerit (sicut quibusdã visum est) siue Iudæus, allegoricè per eum gentiũ populus cõgruè designatur. zachæus enim interpretatur, iustificatus. Sanè gentium populus quanto curis secularibus occupatior, tãto flagitiis deprimentibus erat factus humilior. Sed ablutus est, sed sanctificatus in nomine domini nostri Iesu Christi, & in spiritu dei nostri.

1.Cor.6.

Beda. ¶ Nec mireris hinc murmurasse Iudæos. Manifestum est enim Iudęos semper gentium odisse salutem. Scriptum est enim: Sequẽti sabbato penè vniuersa ciuitas cõuenit audire verbũ dei. Videntes autem turbas Iudæi, repleti sunt zelo, & contradicebant his quæ à Paulo dicebantur, blasphe-

Iudæos semper odisse gentiles. *Act.13.*

phemãtes. Et alibi, fideles etiã fratres aduersus apostolorum principem disceptabant, dicentes: Quare introisti ad viros præputium habentes, & manducasti cum illis? *Act.11.*

¶ Circa tertium principale dicitur:

Stans autem Zachæus, dixit ad dominum: Ecce dimidium bonorum meorum domine do pauperibus, & si quid aliquem defraudaui, reddo quadruplum.

M ¶ Hic ponitur publicani ab iniquitate perfecta conuersio. Vbi tria sunt consyderanda Primum est, perfectę conuersionis vera probatio. Secundum, perfectè conuerso salutis annuntiatio, ibi: Ait Iesus ad eum. Tertium est, aduentus Christi in mundum ratio, ibi: Venit enim.

¶ Circa primum dicitur: Stans autem zachæus, hoc est, in bono quod conceperat firmiter persistens, ex Iudęorũ calumnia minimè turbatus. Nam & quisquis est verè pœnitens, ac illatas sibi non concipit animo cõtumelias, sed stans perseuerat in proposito pietatis, quinetiã & gaudet, iuxta quod de apostolis scriptũ est: Ibant gaudentes à conspectu consilij, quoniã digni habiti sunt pro nomine Iesu contumeliam pati. Simili modo Dauid nõ cecidit ad maledicta & contumelias Semei, quin potius ad eum qui regis iniuriam vltum ire volebat, ait: Dimitte eum vt maledicat. Dominus enim præcepit ei vt maledicerẽt Dauid. Et post pauca: Dimittite (inquit) eum vt maledicat, si fortè respiciat dominus afflictionem meam, & reddat mihi bonum pro maledictione hac hodierna.

Quis verè pœnitens. *Act.5.* *Patientiæ exempla.* *2.Reg.16.*

N ¶ Stans, inquit, zachæus, nempe domino obedire paratus. Vbi Chrysostomus: Nondum didicit & obedit. Et sicut sol per radios infusus in domum, non verbo illustrat, sed opere, ita saluator radiis iustitiæ, nequitiæ fugat caliginem. Nam lux in tenebris lucet.

Zachæi obedientia.

¶ Ecce, inquit, dimidium bonorum meorum domine do pauperibus, & si quid aliquem defraudaui, reddo quadruplum. Nõ parcè seminare cœpit (inquit Theo.) neq; pauca quædam dedit, sed totam vitam, & illa ipsa quę iustè possidebat. Non enim totę opes ipsius erant ex iniquo, sed etiam ex patrimonio cõgregatę, alioqui non posset iniquè extorta restituerè in quadruplum. Sciebat enim legem iubentem

Chrysost.

bentem restituere in quadruplum malè ablata: vt si lex nõ
Exod.22. terreat, damna mitigent rapacis cupiditatem. Sed non ex-
pectat zachæus legis censuram, ipse sibi iudex effectus.

Eleemosyna sit ex proprio. Ambro. ¶ Docet nos sanè zachæus, nihil prodesse, si quisquã ex
iniustitia pecunias habẽs aliis misereatur, relictis quos af-
fecerat iniuria. Nõ enim habet gratiam liberalitas, si iniu-
ria perseuerat, quia nõ spolia sed dona quęruntur. Qua-
druplum ergo zachęus reddit si quem defraudauit, vt il-
lius cui iniuria facta fuerat, damnum resartiatur. Hæc est
enim abundans iustitia, vt non solùm reddatur damnum
simplex, sed & cum augmento. Lex enim (sicut iam dictũ
est) furem quadruplum reddere iubebat.

Theoph. Zachæus vt omnia reliquit. ¶ Proinde si subtilius cõsyderare velimus, nullæ prorsus
ei pecunię relictę sunt. Data enim medietate bonorũ pau-
peribus, ex residuo reddebat in quadruplo. Nec solùm
hoc se facturum promittebat, sed faciebat. Nõ enim dixit:
Dabo dimidium, reddam quadruplum, sed, ecce do, & red
Prou.3 do. Audierat enim Salomonis admonitionem: Ne dicas, re
diens redi, & cras dabo. Porrò qualiter hæc zachæi verba
eleemosynæ faciendæ modum doceant, ad longum habes
in homilia diei B. Laurentij. Ait hic Beda:

O ¶ Nihil retinẽs omnia sua dispergit & dat pauperib⁹, &
iustitia eius manet in seculũ seculi. Perituris enim nuda-
tus diuitiis, iustitiæ thesauro qui manet diues factus est in
Sapiens stultitia. perpetuũ. Hęc enim est sapiens illa stultitia, quã de sycõ-
moro publicanus quasi fructũ vitę legerat, rapta videlicet
reddere, propria relinquere, visibilia cõtemnere, pro inui
sibilibus etiam mori desyderare, seipsum abnegare, & eius
qui necdum videatur domini vestigia sequi, cõcupiscere.

¶ Circa secundum, quod est, perfectè conuerso salutis an
nuntiatio, subditur:

Ait Iesus ad eum: Quia hodie salus domui huic facta est, eo quòd & ipse filius sit Abrahæ.

Theoph. ¶ Itaq; Christus zachęo salutem euãgelizat. Quasi dicat:
Hodie das, hodie tibi & salus. Dicẽdo enim, domui huic,
Hinc filiⁿ Abrahæ. omnino zachęũ significat qui salutẽ accepit. zachæⁿ enim
per domũ significatur. E tenim inanimatã domũ nõ dice-
bat filiũ Abrahæ, sed manifestũ est, ꝙ animatum patrem-
fa-

familiãs Abrahæ filium nominarit, eo ꝙ crediderat, iusti-
ficatúsq; erat ex fide, & ꝙ in dispensandis opibus magna-
nimus & pauperum amator, qualis fuerat patriarcha ille.

¶ Vide insuper quòd nunc dicit filiũ Abrahæ zachæum
quũ morum similitudinẽ in se ostendit. Neque enim dixit
ꝙ & ipse filiⁿ Abrahæ ante fuerat, sed ꝙ nũc fit. Priⁿ enim
quũ princeps publicanorũ & exactor esset, nihilq; ei in
iustitia cum Abraham commune esset, non erat filius.

¶ Itaque filius Abrahæ zachęus dicitur, non quia de e-
ius stirpe generatus, sed quia eius est fidem imitatus. Vt Beda.
sicut Abraham terram, cognationem, domúmque pater-
nã, ob spẽ futuræ hęreditatis domino iubẽte deseruit, ita Gen.12.
& ille quo thesaurum in cœlis acquireret, bona sua pau-
peribus partiendo reliquit.

¶ Et pulchrè dicit, eo quòd & ipse, vt non solùm eos qui
iustè perseuerant, sed & eos qui ab iniustitia resipiscunt,
ad filios promissionis pertinere declaret.

¶ Proinde salus olim Iudæorum domum implebat, ho- P
die populo nationum illuxit, & quod etiam ipse populus
filius sit Abrahæ credendo in eum, de quo dicit Apostolus. Galat.3.
Si autem vos Christi, ergo Abrahæ semen estis. Et alibi di- Rom.4.
cit, quod ipse Abraham sit pater circũcisionis, nõ iis tan-
tùm qui sunt ex circuncisione, sed & iis qui sectantur ve-
stigia fidei, nostri quæ est in præputio patris Abrahæ.

¶ Circa tertium, quod est aduentus Christi in mundum,
ratio subditur:

Venit enim filius hominis quærere & saluum facere quod perierat.

¶ Hoc est quod alibi dicit: Nõ veni vocare iustos, sed pec
catores. Pius sanè magister, qui murmurãtibus turbis sua Matt.9.
mysteria non dedignatur exponere, adeò scilicet pecca- Beda.
torum pœnitentiam non esse respuendam, vt ipse dei fi- pœnitẽtia peccatorũ à Christo quæsita.
lius ob hanc maximè quærẽdam, sit destinatus ad terras.
Qui etiam vt pietatis suę nobis dispensationẽ inculcet,
sæpissimè se filium hominis appellat, commendans solici
tè nobis, quòd factus est benignè pro nobis.

¶ Venit, inquit, filius hominis quærere & saluum facere
quod perierat. Quasi dicat: Quid me criminamini, si re-
ctifico

Chrysost. ¶ifico peccatores? Tam enim procul est à me odium illorum, quòd eorum causa aduenerim. Nam medicus veni, non iudex, ob hoc conuiua fio languentium, patiorq; fœtorem, vt præstem remedia.

Quæstio 1.Cor.5. ¶ Sed quæret forsan aliquis, quomodo Paulus iubet dicens: Si is qui frater nominatur inter vos, est fornicator, aut auarus, aut idolis seruiens, aut maledicus, aut ebriosus, aut rapax, cum eiusmodi nec cibum esse sumendum,

Solutio. Christus autem erat publicanorum conuiua? Sed nõdum eousque prouecti erãt isti, vt iã tunc essent fratres. Sed & tunc præcepit Paulus vitare fratres, quum persistunt in malo, isti verò iam tunc erant mutati.

Cur Christus ad publicanum diuertit. ¶ Itaque murmurantibus benignus dominus reddit causam, cur ad publicani cõuiuium diuertisset. Siquidem hoc fecit, vt medicus ęgrotum curaret, vt ipse deus peccatorem iustificaret, vt pastor ouem perditam reportaret, & vt saluator quod per culpam perierat, saluum faceret: id-

Mat. 1. circo Iesus, id est, saluator est apellatus, quia saluum facit populum suum à peccatis eorum.

¶ Ad hoc enim dei filius descendit de cœlo, & venit in mundũ, & per humanæ carnis assumptionẽ factus homo, & filius hominis, nempe Marię virginis, vt per doctrinam quæreret, & per mortem crucis saluum faceret quod perierat.

Arroganti iusto humiliter pœnitens præfertur. ¶ Proinde publicani pœnitentiam & conuersionem suscipiens & commendans, docet magis sibi placere humilium peccatorum resipiscentiam, quàm iustitiam arrogãtium & superborum. Sic etiam gentiles ob ignorantiam legis humiles, magis Christo placuerunt, quàm Iudæi de

Luc. 11. scientia legis & prophetarum inflati, qui tulerunt clauem scientiæ, & ipsi non introierunt, quin & eos qui introibant prohibuerunt, conspirantes aduersus dominum & aduersus Christum eius, vt si quis confiteretur ipsum esse Christum (quod vtique est in regnum dei, id est, in ecclesiam credentium introire) extra synagogam fieret.

PARTIS AESTIVAE

FINIS.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Universidad de Deusto
Biblioteca